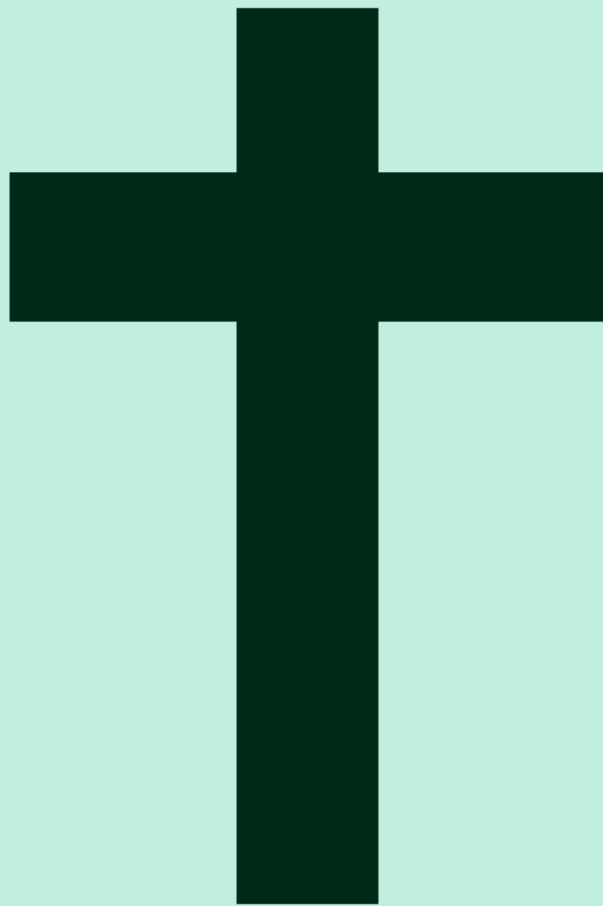

Nek Bible

Matthew, Mark, Luk, and John in the Nek Language of Papua
New Guinea

Nek Bible

Matthew, Mark, Luk, and John in the Nek Language of Papua New Guinea
Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nek

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 26 Dec 2018
852e1e2e-4985-5348-9fba-a621d59eb829

Contents

Nek	1
Matayo	3
Maleko	54
Luka	85
Yoane	138

Nek Bible
New Testament portions in the Nek language of Papua New
Guinea

Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

Nek Bible

New Testament portions in the Nek language of Papua New
Guinea

Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

[nif]

Translation: 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version

© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.

Table of Contents

Gĩngit manda kɨndem Matayoli youkuk Ama Wapmañ Yesu indañguk

Yesu en ama wapmañ Devit endok sambat

¹ Anutulĩ Yesu en Mesia * nĩmbĩ taleñguk endok soliilok kot sambat wĩn ñĩndĩñ: Yesu endĩ ama wapmañ Devit endok sambat, tĩmbi Devit endĩ Ablaamdok sambat. ² Ablaam wĩn Aisak endok beu, Aisak wĩn Jekop endok beu, tĩmbi Jekop wĩn Juda gĩta dal kwayañii endok besĩ. ³ Juda wĩn Peles gĩta Sela endok beset. (Menjettok koi Tama.) Tĩmbi Peles wĩn Heslon endok beu, Heslon wĩn Ram endok beu. ⁴ Tĩmbi Ram wĩn Aminadap endok beu, Aminadap wĩn Nason endok beu, Nason wĩn Salmon endok beu. ⁵ Tĩmbi Salmon wĩn Boas endok beu. (Meñlok koi wĩn Rahap.) Tĩmbi Boas wĩn Obet endok beu. (Meñlok koi Rut.) Tĩmbi Obet wĩn Jesilok beu, ⁶ Jesi wĩn ama wapmañ Devit endok beu.

Tĩmbi Devit wĩn Solomon endok beu. (Solomon meñ wĩn dama Ulialok tamĩn pakuk.) ⁷ Tĩmbi Solomon wĩn Reoboam endok beu, Reoboam wĩn Abia endok beu, Abia wĩn Asa endok beu. ⁸ Tĩmbi Asa wĩn Jeosafat endok beu, Jeosafat wĩn Jeolam endok beu, Jeolam wĩn Usia endok beu. ⁹ Tĩmbi Usia wĩn Jotam endok beu, Jotam wĩn Ahas endok beu, Ahas wĩn Hesechia endok beu. ¹⁰ Tĩmbi Hesechia wĩn Manase endok beu, Manase wĩn Amon endok beu, Amon wĩn Josaia endok beu. ¹¹ Tĩmbi Josaia wĩn Jeoiakin gĩta dal kwayañii endok besĩ. Nain wolonda Babilon nasilĩ Israel amatam kaikan gĩngĩnembi, endok kwelan kuñgulok yanañgĩp ñañgĩliñ.

¹² Yesulok solii Babilon ña pakĩliñ, walinin bĩkap Yesu en indañguk endok kot sambat wĩn ñĩndĩñ: Jeoiakin wĩn Sealtiel endok beu, Sealtiel wĩn Selubabel endok beu. ¹³ Tĩmbi Selubabel wĩn Abiut endok beu, Abiut wĩn Eliakim endok beu, Eliakim wĩn Asol endok beu. ¹⁴ Tĩmbi Asol wĩn Sadok endok beu, Sadok wĩn Akim endok beu, Akim wĩn Eliut endok beu. ¹⁵ Tĩmbi Eliut wĩn Eleasa endok beu, Eleasa wĩn Matan endok beu, Matan wĩn Jekop endok beu, ¹⁶ Jekop wĩn Josep endok beu. Tĩmbi Joseptĩ tamĩn Malia tĩmbĩmbi, Malialĩ wakan Yesu apmĩnguk, koi Mesia kĩtiañ.

¹⁷ Wĩndĩñda ama sambat Ablaamdok plon kusei kĩmĩpi bĩkap Devittok plon talelak wĩn 14, tĩmbi sambat wĩndĩñgangot Devittok plon kusei kĩmĩpi bĩkap Babilon ñañgĩliñ endok plon talelak wĩn 14, tĩmbĩ walinin ama sambat nombo inda-ta-bĩumbi, Mesia indañguk endok kunakunatsĩ wĩn bo 14got.

Yesu indaindanlok kasat

¹⁸ Yesu Mesia indañguk wolok kasat wĩn ñĩndĩñ. Endok meñ Malia Josepta gĩngĩt wĩlĩmĩngĩliñ. Endĩ gama yakan nĩm kuñĩlĩmbi, Dĩndĩm Woñdĩ kundit tĩmbĩmbi, Malialĩ gwañgwa mĩnjĩp tĩnguk. Wĩndĩñ indañmĩnguk wĩn inda-dakleumbi, ¹⁹ gĩngĩtĩn Josep endĩ biup nandĩnguk. Gan endĩ ep tĩndĩn kĩndem kuñgukta siñgi mayek nĩm mĩup nandĩnĩpi, gitakan biup nandĩnguk. ²⁰ Wĩndĩñ tĩmbepi nanandĩ kena tĩ-kuñĩlĩmbi, Wopum Anutulĩ añelo no nĩ-mulĩmbi, lat plon indañmĩmbi nĩnguk, “Josep, ama wapmañ Devit endok komblin, dĩk ñĩndĩñ nandĩ: Malia gwañgwa mĩnjĩp tĩlak wĩn Dĩndĩm Woñ endoññan nanin, wala tĩmbi dĩk en tamga tĩmbep nĩm mĩsĩwĩñ. ²¹ Gwañgwa apmekak en wakan amatamĩii yomjĩlok toptop plon nanin epmekak, wala tĩmbi koi Yesu kĩtũkañ.” Añeloli wĩndĩñ nĩnguk.

²²⁻²³ Wopumdi plofet ama no damañgan kuñguk endok man plon ñĩndĩñ indauktok eñguk,

“Nandañ. Wembe sim ama gĩta gama nĩm dounguk nolĩ gwañgwa mĩnjĩp tĩmbi, gwañgwa apmĩumbi, endok koi Emanuel kĩtĩnekalĩñ.” ✨

* 1:1: Anutulĩ ama wapmañ no amatamĩii epmektok nĩ-mulektok e-kwambiñ da tĩm biñguk. Ama wolok koi Juda amatamdok manda plon wĩn Mesia, tĩmbi Grik manda plon Klisto kĩtiañ. ✨ 1:22-23: Aisaia 7:14

(Kot wolok kusei wɪn ñɪndɪñ, ‘Anutulɪ nɪn gɪta kulak’). Manda walɪ bien indauktok nepek wɪndɪñ Malialoñ indaɲmɪñguk.

²⁴ Tɪmbi Joseptɪ dounan nanin mɪlapi, Wopumdok aɲelolɪ molo manda nɪñguk wolok tuop klembi tɪñguk. Endɪ tamɪn Malia naɲgɪlɪmbi, ilnan ñaɲgɪmɪk. ²⁵ Tɪmbi endɪ wapat tamdok kuɲgu gama nɪm kuɲgɪmɪknan Malialɪ gwaɲgwa apmɪumbi, Joseptɪ gwaɲgwa wolok koi Yesu kɪtɪñguk.

2

Soliña nandɪ-tale amalɪ Juda amatamdok ama wapmañ komblin kanepi biñgɪlɪñ

¹ Elottɪ Juda amatamdok ama wapmañ palɪñɪlɪmbi, Yesu gwaɲgwalɪ Betleem it kwelan, Judia distrik wandɪñ indaɲguk. Tɪmbi soliña nandɪ-tale amalɪ maim lambɪlak kandañ nanin bɪmbi, Jelusalem it kwelan tombi ² e-nandɪmbi eɲgɪlɪñ, “Gwaɲgwa Juda amatamdok ama wapmañ kuuktok indak endɪ kwet delok patak? Nɪndɪ endok soliña maim lambɪlaknan indaumbi kaɲbi, ‘Mɪlelem tɪñmɪna’ embi kle bamɪñ.”

³ Tɪmbi ama wapmañ Elot endɪ manda wɪn nandɪmbi, nandum mɪlataɲguk, tɪmbi amatam Jelusalem kuɲgɪlɪñ gɪtɪk endɪ bo wɪndɪñgangot tɪñgɪlɪñ. ⁴ Tɪmbi Elottɪ tapma ama biesɪ ba endɪkɲe manda nandɪ-tale ama kɪtɪ-semum bɪumbi e-nandɪ tɪmbi enguk, “Mesia endɪ it kwet delok sɪnɪk indauktok een?” ⁵ Eumbi tambane nɪñgɪlɪñ, “Betleem it kwelan, Judia distrik kandañ. Neta, plofet ama nolɪ Anutulok manda no ñɪndɪñ youp biñguk patak,

⁶ ‘Betleem it kwet Judia kwelan, dɪkok kandañ telak dama no indambi, Islael amatamnai yanaɲgɪpi yambi-dɪkɲeukak,

wala tɪmbi dɪk Juda it kwet damandama tañ dɪwɪn endok pɪmbɪñ nɪm. Nɪm sɪnɪk.’ ” ✧

⁷ Tɪmbi Elottɪ manda wɪn nandɪmbi, soliña nandɪ-tale ama telak gitak entiañeum bɪumbi, soliña walɪ dawanda sɪnɪk indaɲguk wolok en-nandɪ-kɪlɪñ eumbi nɪ-dakleɲgɪlɪñ. Nɪ-dakleum nandɪmbi, ⁸ Betleem ñanelɪñdok en-mupi eɲguk, “Sɪndɪ ñambi, e-lonjɪ tɪ-kɪlɪñ embi, gwaɲgwa wɪn tɪmbi indanekalɪñ. Tɪmbi indaumbi, nombo undane bɪm nanbɪm nandɪmbi, nak bo wɪndɪñgangot ñambi, mɪlelem tɪñmetat.”

⁹ Wɪndɪñ eumbi, endɪ Jelusalem bimbi, Betleem ñaɲgɪlɪñ. Telak plon ñaɲɪpi, soliña maim lambɪlaknan kandañ kaɲgɪlɪñ walɪ bɪndambo inda-sembi, telak dama tɪ-semum ñambi, Betleem tomgɪlɪñ. Tombɪmbi, soliñalɪ gwaɲgwa pakuk it wolok plon ña kwambɪñ dam pakuk. ¹⁰ Palɪm kaɲbi, walenjɪ kɪndem daumbi, sɪlɪsɪlɪ wopum sɪnɪk tɪmbi, ¹¹ it wolok gɪnañnan loɲgɪlɪñ. Lombi, gwaɲgwalɪ meɲat palɪmbi kaɲgɪlɪñ. Kaɲbi mɪlelem tɪ-ñɪmbi, nepek kusei kusei tuan loloñ mep biñgɪlɪñ wɪn jimbi, tɪmɪt pɪsapi, sɪmba kɪndemda mɪñgɪlɪñ. Wɪn gol wakɪt tuk mɪlɪñ kɪndem siɲgin plon saplesaplelok, ba nepek mɪlɪñ kɪndem sinjilok wandin mɪñgɪlɪñ. ¹² Tɪmbi Anutulɪ doulat plon Elottok kandañ nɪm undane ñanelɪñdok molo manda enbɪmbi, endɪ telak tambon nolok isi kuseinan ñanepi ñaɲgɪlɪñ.

Anutulɪ Yesu gwaɲgwa tɪke-kamaiɲguk

¹³ Soliña nandɪ-tale amalɪ ña-taleumbi, Wopumdok aɲelo nolɪ doulat plon Joseptoñ indaɲmɪmbi nɪñguk, “Ama wapmañ Elot endɪ mik amaɲii gwaɲgwa ñɪn lonjɪmbi wɪlɪ kɪmnelɪñdok en-mulepi tɪlak. Wala tɪmbi dɪk mɪlapi, gwaɲgwa meɲat yanaɲgɪlɪmbi, Isip kwelan pi ñambi, wandɪñ kunekalɪñ, nak undane bɪmbɪlok ganbetat wolok tuop.”

¹⁴ Eumbi, Joseptɪ mɪlapi, gwaɲgwa meɲat yanaɲgɪlɪmbi, tim Isip kwelan ñanepi ñaɲgɪlɪñ. ¹⁵ Ñambi, wandɪñ pat-ta-kuumbi, Elottɪ sembɪñguk.

Wopumdɪ plofet ama nolok man plon ñɪndɪñ indauktok eɲguk,

“Nɪñana Isip kwelan kuumbi kɪtɪñmambi biñguk.” ✧

Wɪn manda walɪ bien indauktok wakan endɪ Isip kwelan ña kuɲgɪlɪñ.

¹⁶ Elottí soliña nandí-tale amalí julúñt tíñmínglíñ wín ka-nandí-tombi, gimbit kolan tímbi, mik ama en-mulímbi, Betleem it kwelan ba kwet díwín ñasiñgan pakañ wandíñ ñańgíliñ. Ñambi, gwańgwa gwílat típet ním makleńgíliñ wín gítik yandípmum kím-taleńgíliñ. Neta, soliña nandí-tale amalí Elotta ñíndíñ níngíliñda tímbi, “Níndí soliña wín ka-ta-bínambi, gwílat típet tílak.” ¹⁷ Nepek wíndíñ indaumbi, plofet Jelemaialí manda ñíndíñ eńguk wolok bien inda-dakleńguk,

¹⁸ “Rama it kwelan kwawa indaumbi, mano kwílim wopum tañ.

Wín Resellok kombliníi endí gwańgwanjii gítik kím tale-sínik tańgíliñda kut-blambla eumbi,

binelíñdok en-busumbusuk tí ním ka biañ.” *

¹⁹ Ama wapmañ Elottí sembíñgukta, Wopumdok añelo nolí Joseptoñ Isip kwelan lat plon indañmímbi nínguk, ²⁰ “Gwańgwa wíli kimbektok eńgíliñ endí ip gítikkan kím-taleńgíliñ, wala tímbi dík mílapi, gwańgwa meñat yanańgíliñ, Israel kwelan undane ñawít.” ²¹ Eumbi mílapi yanańgípi, Israel kwelan undane bínguk. Bí tombi, ²² ‘Elottok níñañ Akelao endí beulok kíñjan Judia distriktok ama wapmañ indambi yambí-díkñelak’ gíngít wín nandímbi, kwet wandíñ ña kuupi mísínguk. Gan lat plon molo manda nandímbi, Galili distrik wandíñ ñambi, ²³ it kwet no koi Nasalet wandíñ ña pat-kuńguk. Plofet amalí Mesiala “Nasalet ama nínekalíñ” eńgíliñda tímbi Joseptí wandíñ ña papi kuńlímbi, manda walí bien indańguk.

3

Yoane tuk ii-sem kena tínguk wín endí Yesulok telak tí-díndímeñmínguk

¹ Yesulí gama Nasalet it kwelan kuńlímbi, Yoane amatam tuk i-semlínguk endí Judia distrik wandíñ kwet sílanin kambańñan wandinnan ña kuńpi, amatam gíngít manda ñíndíñ enguk, ² “Nain ním ombataumbi, Kunum Molomdí amatam gítik indańgan yambí-díkñeukak, wala tímbi síndí tí-pańgípańgílembi, gíñańjí tambanewít!” ³ Wín Yoanelańgan plofet Aisaialí manda ñíndíñ embi youkuk patak,

“Kwet kambańñan sílaninnan ama nolí ñíndíñ kítlak,
‘Wopumdok telak tí-ńímbi,

tí-díndíme kena tíñmínekalíñ.’” ☆

⁴ Yoanelí plofet ama no nomík dasidasin kamel domdí tíndín wín dasimbi, bońgíunan bí gwílap tí tembi pa kulínguk. Tímbi endok nanañ wín gotak gíta bupit tuk końgom kli gíñañ nanin epbi pa nalínguk. ⁵ Tímbi Jelusalem it kwet ba Judia distrik ba Jodan tuk tombi tombonan nanin amatam asupgandí endoń bímbi, ⁶ yomjí e-jamilaumbi, Jodan tuknan gínan tambatambatok tuk i-semlínguk.

⁷ Tímbi endí Falisi ba Sadusi ama asup tuk inepi bíumbi, ñíndíñ enguk, “Síndí ama manjí manbenjí malet upmat nomík. Anutulí kolanjílok tuan ombí-samepi tílak. Síndí nokoń bímbi, ñíndíñ nandañ ba, ‘Tuk inetamíñda, endok gímbít wílambane-kotnetamíñ?’ Nanandíñjé walí bien ním tílak! ⁸ Síndí gíñańjé tambaneńgíliñda, wolok tuom ep tíndíñjé kíndem wolok bien daut nímumbi kana!

⁹ Ním kańbi, gíñańjéli manda julúñ ñíndíñ enelíñ, ‘Níndí Ablaamdok sambatta tímbi kolandok kíñjan ním tíkenekamíñ.’ Nak sanba nandíwít: Anutulí gumañ eumbi, síndok kíñjan kawat ñalí Ablaamdok sambat indanelíñ! ¹⁰ Kapinońgo ipkan komba kuseinan kímíkímílin patak, wala tímbi kombalí bien kíndem ním pa laliyañ wín gítik jínímbi, komba gíñañ silok.

¹¹ Amatam díwísíli gíñańjé tambaneńgíliñ wín sambí-nandínelíñdok nak tukgot i-samlet. Gan ama no síngina kandañ indaukak endí Díndím Woń gít komba díndín i-samekak. Endí loloń síník, nak kambak ñandin ñalí kesi gwílap kiundíli-mettok tuop ním. ¹² Endí amatam kíndem ba kolan ep danbepi tílak, wín amalí plaua nanañ mánjé

* 2:18: Jeremaia 31:15 Damańgan Resel wín Jekoptok tamín kuńguk, Josep gít Benjamin endok meńjet. Juda amatamdí enda nandum endí endok menjé wandin tílak. ☆ 3:3: Aisaia 40:3

gít gwílap ep danbi, bien wísi-kopi, gwílap ba kilikilik siu dílak, wíndíngangot ama walí kíndesi epbi, kolasi komba kímikim nímnat gínañ ep siu dínekaliñ.”

Yoanelí Anutulok Níñañ Yesu tuk iñmínguk

¹³ Nain wolonda Yesulí Galili distrik bimbi, Jordan tuknan ña tombi, Yoanelí tuk iñmektok nínguk. ¹⁴ Gan Yoanelí Yesulok kusei ka-nandí-tombi, “Wíndíñ ním” embi, kímísip nímbi nínguk, “Dík mek nak tuk i-nameñ ñak. Nítekta tímbi nokoñ bílañ?” ¹⁵ Gan Yesulí tambane nínguk, “Man níndíngít nandí-nambi, nak elet wíndíñ tí! Wíndíñ tíñípi, Anutulí díndím kuñgula elak wín tuopkan kímít-klendetamik.” Wíndíñ eumbi nandíñímbi, gínan tambatambattok tuk iñmínguk.

¹⁶ Iñmí-taleumbi, wolongan tuk pawan lambí ipi kañguk wín: kunum tombímbi, Anutulok Woñdí mambaip wandin endok plon píumbi kañguk. ¹⁷ Kañímbi, kunum gínañ nanin manda no níndíñ kítíu píumbi eñguk, “Níne nokok níñana síník. Nak gínañnalí en kasílembi, nandí-koñgom tíñmílet.”

4

Satandí Yesu tí-kuyuk tíñmínguk

¹ Yesulí tuk i-taleumbi, Satandí tí-kuyuk tíñmektok Díndím Woñdí en nañgímbi, kwet kambaññan sílaninnan ña nguk. ² Nambi, tim sandap 40 nanañ gítík kímísip tí-talembi, nanañ gawat kuñguk. ³ Tímbi tí-kuyuk amalí endoñ bímbi nínguk, “Tíkáp dík Anutulok Níñañ síník kulañda, kusaka tímbi dakleuktok kawat ní pakañ enbímbi, kíñjan nanañ indawít.” ⁴ Eumbi, mandan wílambane-kopi tambane nínguk, “Anutulok mandan níndíñ youyoulín patak, ‘Nanañíngot kuñgu ním mílak. Ním. No en Anutulok man mandan kímít-klémbi tañgonelakta endí wakan kuñgunat tílak.’ ” ☆

⁵ Wínaña Satandí Yesu nañgípi, Anutulok it kwet, Jelusalem, wandíñ ñambi, tapma it pendím malap plon lo kímípi ⁶ nínguk, “Ale. Dík Anutulok Níñañ síníkta, díkopi ma pí! Nekta, manda níndíñ youyoulín patak, ‘Anutulí añeloñii gambí-díkñenelíndok enbímbi, díkok píuñda kísíli gepmumbi, kawat noli kesíka no ním youlekak.’ ” ☆ ⁷ Eumbi, Yesulí tambane nínguk, “Ním. Manda nombo níndíñ youyoulín patak, ‘Dík Molomga Anutu endok gembín inda-dakleuktok tí-kuyuk ním tíñmekañ.’ ”

⁸ Wíndíñda Satandí nombo nañgípi, kwet jañgín ombap síník no wolok plon lo kímípi, kwet gítík wolok gembín ba paman daulímínguk. ⁹ Daulímbi nínguk, “Tíkáp dík naka mílelem tí-nambi, nan-wowoñ tímbetañda, nepenepek kalañ ñín gítík síník díkok bi-gametet.” ¹⁰ Eumbi nínguk, “Satan, dík nambímbi ñau! Manda níndíñ youyoulín patak, ‘Dík Molomga Anutu en noñganda mílelem tí-ñímbi, kuñguñga endok gíngít wílímekañ.’ ” ☆ ¹¹ Yesulí wíndíñ eumbi, Satandí kak bim ñaumbi, añelolí bímbi tímbi platañgíliñ.

Yesulí amatam Anutulok kapmalnan kuñgula ení-daut tí-semguk

Yesulí Kunum Molomdok kenan kusei kímíkuk

¹² Yoane tíkembali, it kwambíñ gínañ kímílim patak’ gíngít walí Yesulok pawañ gínañ píumbi, nain wolondañgan endí Judia distrik bimbi, Galili distrik undane ña nguk. ¹³ Gan endí il kusei Nasalet wandíñ ním kuñguk, endí Kapaneam it kwelan pit mílat tímbektok wandíñ ñambi kuñguk. It kwet wín Galili tuk guañ baliliñ patak. Kwet wín sambat típettoñ, wín Sebulon gít Naptali, endok kweset. ¹⁴ Plofet amalí nepek indauktok eñguk wín inda-dakleuktok Yesulí Kapaneam ña nguk. Neta, plofet Aisaialí níndíñ youkuk, ¹⁵ “Sebulon gíta Naptali endok kweset, wín Galili kwet, wandíñ amatam asuptí kuañ, Judalok sambat endíngot ním. Kwet wín telak Galili tuk guañnan ñalak wandíñ patak, Jordan tuk tambon kandañ.

Amatam wandíñ kuañ enda níndíñ elet:

☆ 4:4: Lo 8:3 ☆ 4:6: Kap 91:11-12 ☆ 4:10: Lo 6:13

¹⁶ amatam yomjilok kilim ginañ kuañ
enda Anutulí enlok kolsalen wopum kolí sale-semguk,
tímbi kímki mlok giñgít kuañ endok kañdañ bo saleñguk.” ☆

¹⁷ Yesulí wandíñ ña tombi, kusei kímipi, giñgít manda ñíndíñ eu piñguk, “Nain ním ombataumbi, Kunum Molomdi amatam gítik indañgan yambi-díkñeukak, wala tímbi síndi tí-pañgípañgílembi, gíñañji tambanewit!”

¹⁸ Tímbi nain nola Yesulí Galili tuk guañ baliliñnan ñañipi, pis tiatia ama típet, dakwaya yambiñguk, wín Simon koi no Petlo, tím kwayañ Andlu. Endí guañnan pis tiatia líkset kop palímbi, ¹⁹ Yesulí yambím enguk, “Sítí bímbi, nak nep kle-kuumbi, nak ama tiatia kena san-daut tí-sametat.” ²⁰ Eumbi, wolongan líkset bimbi, Yesu kle ña en gíta kuñgímik.

²¹ Tímbi Yesulí yousi ñañipi, ama dakwayañgot típet nombo ep tímbi indañguk, wín Sebedilok níñañiit Yakobo gít kwayañ Yoane. Endí beset Sebedi gít kíkēñ plon papi, pis tiatia líksi gíline-pakíliñ. Tímbi Yesulí kítí-semumbi, ²² wolongan beset gít kíkēñ kak bimbi, Yesu kle ña en gíta kuñgímik.

²³ Tímbi Yesulí Galili distrik tuop kle-gímbut kuñguk. Kuñipi, amatam it kiyaunji gíñañ ení-daut tí-sembi, Anutulí amatam nítek yambi-díkñelak wolok giñgít manda kíndem eu pímbi, amatam jímbat kusei kusei inda-semguk ep tímbi kíndem dañgíliñ.

²⁴ Endí wíndíñ tímbímbi, koi giñgíttí Silia provins tuop píndi dañguk. Tímbi amatamdi jímbatsiat gítik endoñ yanañgípi bíñgíliñ, wín ama jímbat ba píngíp gawat kusei kusei inda-semguk, ba ama yal kolanjiat, ba ama kím katap tañgíliñ, ba ama kesít kuñgulok tuop ním gítíkkan endoñ yanañgíp bímbi, ep tímbi kíndem dañgíliñ.

²⁵ Tímbi amatam kímín wopum Galili nanin, ba Dekapolis, Jelusalem, Judia, ba Jodan tuk tambon kandañ nasi endí endoñ pa bímbi kle kuañgíliñ.

5

Kunum Molomdi amatam nítein yambi-díkñelak?

¹ Tímbi Yesulí ama kímín wopum kle kuñgíliñ yambímbi, kwet kímínnan lombi pipakuk. Pipalímbi, gwañgwañiilí endoñ bímbi kímín tímbímbi, ² kusei kímipi, ñíndíñ ení-daut tí-sembi enguk,

³ “Amatam Anutulok dainan nísíla nandum pímbíñen tílak endí wakan Kunum Molomdi yambi-díkñelak,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁴ Tí-blamblae tímbi maño tí-kuañ endí wakan Anutulí en-busumbusuk tí-semekak,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁵ Kayombínembi kuañ endí wakan Anutulí kwet gítik endok giñgít wísem-taleñguk wín kasílenekalíñ,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁶ Anutulok dainan díndím kunelíñdok nandí-koñgom wopum tañ endí wakan Anutulí ep tímbi plap taumbi, wolok tuop tínekalíñ,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁷ Nosiila gíñañ busuk tí-semañ endá wakan Anutulí wíndíñgot gíñañ busuk tí-semekak,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁸ Gíñañji Anutulañgot bíñmañ endí wakan kunum gíñañ ñambi, Anutu kanekalíñ,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

⁹ Mik gimbit nain plon kulan busuk tímbi indañ endí wakan Anutulí ‘wembe gwañwanai’ enbekak,
wala tímbi endí amatam díwín yapma kle-pakañ.

☆ 4:16: Aisaia 9:1-2

¹⁰ Amatam Anutulok man tañgoneañda tĩmbi, mĩlap kusei kuseilĩ inda-semlak endĩ wakan Kunum Molomdĩ yambi-dĩkñelak, wala tĩmbi endĩ amatam dĩwĩn yapma kle-pakañ.

¹¹ Kwapme kwapme amatamdĩ sĩndĩ gĩngĩtnai kuañda tĩmbi kosĩ tĩmbĩ kolaumbi, mĩlap kusei kusei sambi, juluñĩt manda kolan kusei kusei sĩndok plon embi, siñgiñjĩ siañ, nain wolonda sĩndĩ amatam dĩwĩn yapma kle-pakañ. ¹² Neta, tuanji wopum kunum gĩnañ pat-samlak, wala tĩmbi walenjĩ kĩndem daumbi, silĩsilĩ tĩnekalĩñ. Amatamdĩ plofet ama damañgan kuñgĩlĩñ enda bo wĩndĩñgangot mĩlap kusei kusei tĩ-semmañgĩlĩñ.”

Kunum Molomdok kapmainan nĩtek kulok?

¹³ Yesulĩ yousĩmbi, gwañgwañiila ñĩndĩñ enguk, “Palañdĩ* kena tĩlak wolok tuop sĩndĩ amatam gĩtĩktok boñgĩpsĩnan wĩndĩñgangot tañ. Gan palañdok koñgom pĩ-taleumbi, nek ñala bĩndambo koñgom dawĩk? Wĩndĩñ tĩndĩlok tuop ñĩm. Palañ wandin walĩ kena ñĩmnat, wĩn slak kwet plon yalĩmulĩm ñaumbi, ama kesĩstĩlĩ yali-pañgĩpmañ.

¹⁴ It kwet no jañgĩnnan indañgan palĩmbi, nepek nolĩ ñĩm masipmek. Wĩndĩñgangot sĩndĩ kwelalok amatam endok kolsalen. ¹⁵ Ama nolĩ kolsalen pĩndopi, kambottĩ tapliwĩk ba? Ñĩm a. Endĩ wĩn indañgan kĩmĩlĩmbi, it gĩnañnan pit mĩlat tañ gĩtik enda kolĩ sale-semlak. ¹⁶ Wĩndĩñgangot sĩndok kolsalenlĩ amatam kolĩ sale-semsemlok. Kusei ñĩndĩñda wĩndĩñ tĩlok: endĩ sĩndok kunditsĩ kĩndem ka-nandañda tĩmbi, Bepsĩ kunum gĩnañ patak en ñĩ-kĩndem danekalĩñ.”

¹⁷ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Sĩndĩ naka ñĩndĩñ ñĩm nandĩ-nambi enekalĩñ, ‘Anutulĩ endĩkñe manda Moselok kiinan kĩmĩt-ñĩmguk, tĩmbi plofet amalĩ manda ñĩnĩ-daut tĩ-ñĩmgĩlĩñ. Yesulĩ manda wakan wialektok indañguk.’ Sĩndĩ wĩndĩñ ñĩm enekalĩñ. Nak manda wĩn wialettok ñĩm indañgut, tambo nak wolok kusei tĩmba inda-dakleuptok indañgut. ¹⁸ Nak biañgan sĩnĩk sanba: kunum kwet patekamĩk tuop endĩkñe manda youp bimbĩn pakañ walĩ gĩtik papat kwambĩñ patnekalĩñ. Wĩn Anutulĩ nepek indauptok elak wĩn gĩtik gama ñĩm indañlĩmbi, endĩkñe manda lakat sĩnĩk nolĩ bo no ñĩm paitnekalĩñ. Ñĩm sĩnĩk. ¹⁹ Wĩndĩñda tĩkap sĩndĩ endĩkñe manda lakat sĩnĩk wandin no lapĩpi, amatamdĩ wĩndĩñgangot tĩnelĩñdok enĩ-daut sem tĩ-semañ, Kunum Molomdĩ sĩnda nandum gĩngĩtĩñiilok boñgĩpsĩnan pĩmbĩñen sĩlanin sĩnĩk tĩlak. Gan tĩkap sĩndĩ endĩkñe manda gĩtik tañgonembi, amatamdĩ wĩndĩñgangot tĩnelĩñdok enĩ-daut sem tĩ-semañ, Kunum Molomdĩ sĩnda nandum gĩngĩtĩñiilok boñgĩpsĩnan loloñ tĩlak.”

²⁰ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Dĩndĩm kuñgula nak ñĩndĩñ sanlet: endĩkñe manda nandĩ-tale ama gĩt Falisi ama endĩ endĩkñe manda youyoulĩn patak wĩn gĩtik kĩmĩt-kle-kĩlĩñ eañ. Tĩkap sĩndĩ ama wĩn ñĩm yapma klembi, Anutu nĩtek kunelĩñdok nandĩlak wĩndĩñ ñĩm kunekalĩñda, sĩndĩ Kunum Molomdok gĩngĩtĩñi ñĩm indanekalĩñ.

²¹ Sĩndĩ ama damasĩla manda ñĩndĩñ enĩenĩn wĩn nandĩ-taleañ, ‘Dĩk ama no ñĩm wĩlĩ kĩmbekak. ✨ No en ama no wĩlĩ kĩmbekakta, endĩ manda plon kĩmĩttok.’ ²² Gan natna ñĩndĩñ sanlet: no en nolla gimbit tĩlakta, en manda plon kĩmĩttok. Ba no en nol manda winjĩt ñĩmbi ñĩ-suambatak, en wakan ka-dĩkñelok mĩn wopum gĩnañ kĩmĩttok. Ba no en nol ñĩndĩñ ñĩlak, ‘Dĩk ama kamen sĩnĩk’, endĩ jĩmbĩñdok komba gĩnañ ñĩ-muttok. ²³ Wala tĩmbi dũk tapma tĩmbepi sisuetnan ña ipi, nokalĩ nandĩ-kola tĩ-gamek wĩn nandĩ-sĩwĩtañda, ²⁴ kak, nepenepeka sisuet kuseinan kĩmĩpi, dĩndĩmangan ña noka tĩmbĩ indaumbi, en gĩta manda e-sale tĩmbi, not busuk tĩndekamĩk. Wĩndĩñ tĩ-tale-bimek, kĩndem ñambi tapma tĩmbekañ. ²⁵ Ba tĩkap ama nolĩ manda plon gapĩlep tĩlakta, sĩtĩ telak plon yakan ñandemĩk, wolondañgan plapkan sĩnĩk tambon tĩ-dĩndĩmelok manda en gĩta eum dĩndĩm eukak. Ñĩm kañbi, ama walĩ kañ-dan amalok kiinan gapĩlĩmbi, kañ-danlĩ bo tem dumanlok kiinan gapĩlĩmbi, endĩ gepmbi, it kwambĩñ

* 5:13: Palañ wĩn monĩk manda plon sol. ✨ 5:21: Kisim Bek 20:13

ginañ gapilek. ²⁶ Nak biañgan sɨnik ganba: dɨk it kwambiñ ginañ papi, mɨnem ombi-mɨlok een wɨn ombi-taleumek gambiumbi pɨukañ.

²⁷ Manda ñɨndiñ damañgan een wɨn sɨndi nandi-taleañ, ‘Dɨk ama nolok tamɨn gɨta telak joñgo ñɨm kuukañ.’ ✧ ²⁸ Gan natna ñɨndiñ sanlet: ama nolɨ tam no ka-galkta tɨlakta, en wakan ikan enlok gɨnan nanandɨn ginañ tam wɨn en gɨta telak joñgo kulak. ²⁹ Wɨndiñda tɨkap dauka tombonli gep tiañeumbi, yomdok sɨsoñ plon pi pɨwɨñ ñala dauka wɨn gɨtnei kopi, dauka tombongot kuukañ. Nɨm kañbi, gwɨlapka gɨtik jɨmbiñ gep kolɨm pɨuñ a. ³⁰ Ba tɨkap kɨka tombonli gep tiañeumbi, yomdok sɨsoñ plon pi pɨwɨñ ñala kak dombi kopi, kɨka tombongot kuukañ. Nɨm kañbi, gwɨlapka gɨtik jɨmbiñ ñauñ a.

³¹ Tɨmbi damañgan ñɨndiñ pa eñgɨliñ, ‘No endi tamɨn kle-kolep tɨlakta, wolok tuop kundit yout daklembi mɨukak.’ ✧ ³² Gan natna ñɨndiñ sanlet: tam telak joñgo ñɨm kuñguk en slakan ñɨm kle-kokottok. Neta, ama no en tamɨn wandɨn kle kolɨmbi, wapai komblin tɨkewɨkta, ama walɨ tamɨn wakɨt endok wapai komblin yom plon yapɨlɨmbi, telak joñgo kundemik.

³³ Sɨndi ama damasɨla ñɨndiñgangot enɨenɨn wɨn nandi-taleañ, ‘Dɨk manda e-kwambiñ dañguñ wɨn ñɨm maklembi tambɨlekañ. Dɨk Wopumdok dainan nepek nek tɨndɨlok e-top tɨñguñ wolok tuop tɨmbekañ.’ ✧ ³⁴⁻³⁵ Gan natna ñɨndiñ sanlet: e-kwambiñda manda no ñɨm enekaliñ, wɨn kunum ba kwet ba Jelusalem wolok plon ñɨm enekaliñ. Ñɨndiñda: kunum ginañ Anutulɨ pipapi, amatam yambi-dɨkñelak, tɨmbi kwetti wɨn kesilok gemañ tɨmbɨmbi, kesi wolok plon kɨmɨtak. Tɨmbi Jelusalem wɨn Ama Wapmañ wopum endok il kwel. ³⁶ Tɨmbi dɨk kumbañga sak bip ba satnin tɨmbi indauktok tuop ñɨm, wala tɨmbi kumbañgala bo ñɨm e-kwambiñ daukañ. ³⁷ Ama nolɨ nepek nola san-kaumbi, dɨndɨmɨgan tambanembi, ‘Oñ’ ba ‘Nɨm’ ñɨnekalɨñ. Tɨkap sɨndi mandanjɨ tɨmbi kwambiñ daneliñdok nandañ wɨn Kolan Molomdok kandañ nanin bilak.”

³⁸ Yesulɨ yousɨmbi enguk, “Sɨndi manda ñɨndiñ damañgan een wɨn nandi-taleañ, ‘No en ama nolok dai tɨmbi kolaukta, endok dai bo tɨmbi kolalok. Ba no en ama nolok man kwandai wɨli gɨloñmekta, endok man kwandai bo wɨli gɨloñmɨlok.’ ✧ ³⁹ Gan natna ñɨndiñ sanlet: ama no kolan tɨ-samumbi, tambon ñɨm ombiñmɨnekalɨñ. Nɨm sɨnik. Tambon sɨndi ñɨndiñ tɨnekalɨñ: tɨkap ama nolɨ bumga tombon wɨlektok, tombon wɨndiñgot wɨlektok tambaneñmekañ. ⁴⁰ Ba tɨkap ama nolɨ kiupɨñga kasɨleuktok manda plon gapɨlepi nandiɨlakta, sauloñga wɨndiñgot biñmekañ. ⁴¹ Ba tɨkap ama nolɨ kaikan gan-gɨñgɨnembi, nepenepeli wɨn kwet kɨmɨn noñgan † wolok tuop bemi ñañmeñdok elakta, dɨk kwet kɨmɨn tɨpet wolok tuop bemi ñañmekañ. ⁴² Ba tɨkap ama nolɨ nepek nola gan-nandi tɨlakta mɨukañ, ba nepeka no nain dumangot tɨke-kuup ganlakta nandiñmekañ.

⁴³ Sɨndi damañgan ñɨndiñ een wɨn nandi-taleañ, ‘Dɨk nokala ginañ kɨndem tɨñmekañ, tɨmbi kanjɨkkala nandi-kola tɨñmekañ.’ ✧ ⁴⁴ Gan natna ñɨndiñ sanlet: kanjɨksiila ginañ kɨndem tɨ-semnekalɨñ, ba ama mɨlap kusei kusei tɨ-samañ enda Anutulɨ gwɨlam tɨ-semektok ñɨmolo tɨ-semnekalɨñ. ⁴⁵ Wɨndiñ tɨñɨpi, sɨndi kunum Bepsɨlok wembe gwañgwa kuañ wɨn inda-dakleukak. Neta, endi ama gɨtikkan, wɨn ama kɨndem mandan kɨmɨt-kleañ wakɨt ama kolan mandan wɨkañ enda gɨtik maim kolɨ sale-sembi, gwi ñɨ-mut-semɨlak. ⁴⁶ Tɨkap sɨndi ama ginañ kɨndem tɨ-samañ endañgot ginañ kɨndem tɨ-semneliñda, nektok kuseila Anutulɨ tambon ombi-samek? Wɨn takis epep ama kolan ‡ endi bo telak wakangot kleañ wɨn! ⁴⁷ Ba tɨkap sɨndi nosiilañgot not

✧ 5:27: Kisim Bek 20:14 ✧ 5:31: Lo 24:1 ✧ 5:33: Wok Pris 19:12, Namba 30:3, Lo 23:22 ✧ 5:38: Kisim Bek 21:24, Wok Pris 24:20, Lo 19:21 † 5:41: Griik manda kesɨk yali ñañañ 1,000ndok tuop elak, wɨn Roma amalok mail noñgan ba 1.5 kilomita netepep. ✧ 5:43: Wok Pris 19:18 ‡ 5:46: Juda amalɨ takis epep amala nandum endi takis epɨñpi, amatam juluiñt tɨ-sembi, Judalok kanjɨksɨ, wɨn Roma ama, not tɨ-semañ, wala tɨmbi endi Anutulok dainan ñaneliñdok tuop ñɨm.

ti-semaña, kunditsi walí amatam diwín endok kunditsi nitek maklewik? Amatam Anutu ním nandiñmañ endí bo wíndiñ ním tañ ba?”

⁴⁸ Yesulí wíndiñ embi yousimbi, dándim kuñgula manda eñguk wolok bien wín ñíndiñ enguk, “Kunum Bepšlok gínan nanandín ba ep tándin wín gítik kíndem ba dándim sínkgot. Wíndiñda tímbi síndok gínan nanandínjé ba ep tándínjé bo gítik kíndem ba dándim sínkgot palekak.”

6

Gínan tiptok kena nitek tilok

¹ Yesulí yousimbi, gwañgwañiila enguk, “Síndi gínanjé tiptok kena tíñipi ka-kíliñ embi, amatamdok dausinan ep tándínjé sambí-dakleneliñdok ním tinekalíñ. Ním kañbi, Besí kunum gínan patak endí tuanjé tambon ním ombí-samek.

² Ama manjé manbenjé malet nomík endí it kiyau gínan ba ipaka boñgípnan gíngíli wopungan tíñipi, mínem nepenepek ama pímbiñesíla emañ, wín amatamdí kosi gíngít tike-loneliñdok wíndiñ tañ. Nak biañgan sanba: endí tuanjé ikan kasíle-taleañ. Wala tímbi nain nola ba nola dík plap kena tíñipi, wíndiñ ním tímbeañ. ³⁻⁴ Dík ama pímbiñesí ep kímíliñipi, plap kenaña tílañ walí dausinan sembín palektok dík kika dándimdí nek tilak wín kika kepmala ním tímbeañ. Tímbe Bepkalí nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.

⁵ Ama manjé manbenjé malet nomík endí it kiyau gínan ba telak balambalak ba pañga indanan ipi, nímolo tinepi nandañ, wín amatamdí yambí-dakleneliñdok wíndiñ tañ. Nak biañgan sanba: endí tuanjé ikan kasíle-taleañ. Wala tímbi nain nola ba nola dík nímolo tíñipi, wíndiñ ním tímbeañ. ⁶ Dík nímolo tímbepe, dítñañgan doundou ika gínan lombi, yamaña sipbi, Bepka kwet sembín patak enda nímolo tíñmekañ. Tímbe Bepkalí nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.

⁷ Amatam anutu juluñgan nímolo tí-semañ endí manda sílanin asup pinapi, ‘Nímolo ombapníla nandi-nímetak’ wíndiñ nandiñipi pa tañ. Gan síndi nímolo tinepi, ⁸ endok nímolonjélok telal ním klenekalíñ. Síndi Bepšla nepek nola gamañ ním ní-nandiñílimbi, nekta lonjéañ wín endí ikan nandi-talelak. ⁹ Wíndiñda nímolo ñíndiñ tinekalíñ,

‘Kunum Bepní, díkok koka wín gíngíñgan tí-gamlok.

¹⁰ Dík amatam gítik níp tímbe gíngítgai indambi, kunum gínan kuañdí maña tañgoneañ wíndiñgangot níndi kwelan ñolok tañgoneneñ.

¹¹ Dík nanañ sandap ñolok tuop nímíñ.

¹² Níndi amatamdí yom tí-nímañ wín bi-semamíñ, wíndiñgangot dík yomní bi-nímíñ.

¹³ Dík tí-kuyuk plon ním nímbiwíñ, tambo kolandok kiinan nanin nípmíñ.’

¹⁴ Nandañ. Síndi amatam ep tándínjé kolan wín bi-semnelíñda, Bepší kunum gínan patak endí bo síndok yomjé bi-samekak. ¹⁵ Gan, tíkap síndi amatam ep tándínjé kolan ním bi-semnelíñda, Bepší endí bo ep tándínjé kolan ním bi-samekak.”

¹⁶ Tímbe Yesulí yousimbi enguk, “Ama man manbenjé malet nomík endí nanañ gítik kímísip tíñipi, dei blamblae ba tí-kolakola embi, nanañ kímísip tañ wín amatam dausinan inda-dakleneliñdok. Nak biañgan sanlet: endí tuanjé ikan kasíle-taleañ. Wala tímbi nain nola ba nola síndi nanañ gítik kímísip tándílok telak kímít-kleñipi, wíndiñ ním tinekalíñ. ¹⁷ Dík nanañ gítik kímísip tíñipi, tuk imbi, kumbaña sak youlekañ. ¹⁸ Wíndiñ tímbeñda, dík nanañ kímísip tílañ wín Bepka kwet sembín patak en noñganlañgot inda-daklewíñ, amatamda ním. Tímbe Bepkalí nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.”

¹⁹ Tímbe Yesulí yousimbi enguk, “Kwelan ñolok kwínakam ba bapaptí nepenepek tímbe kolalak, tímbe kumbu amalí it wiapi, kumbu tañ. Wala tímbe síndi gwílaptok

kenañgot tĩmbi, nepenepesi tuan wopum kwelan ñolok pat-samektok nĩm tĩ-jumit tĩnekalĩñ. ²⁰ Tambon sĩndĩ tuanjĩ kindem wĩn kunum gĩnañ pat-samektok tĩ-jumit tĩnekalĩñ. Wĩn kunum gĩnañ kwĩnakam ba bapaptĩ nepek no nĩm tĩmbi kolalak, tĩmbi kumbu amalĩ bo it wiapi, kumbu nĩm tĩñañ, wala tĩmbi tuanjĩ nĩm pailekak. ²¹ Kusei ñĩndĩnda tĩmbi wĩndĩñ tĩndĩlok sanlet: nepek nekta sĩnik nandum loloñ tĩlak walañgot gĩnañ nanandĩnjĩlĩ pat-samlak.

²² Daut endĩ tipala nomĩk, endĩ piñgĩpnĩlok kolsalen. Tĩkap daukali kindem patakta, kolsalenlĩ piñgĩpka gĩnañ gĩtik kolĩ salelak. ²³ Gan, tĩkap dauka kolanla, piñgĩpka gĩnañ gĩtik kĩlime-patak. Wĩndĩnda tĩmbi, tĩkap nepek gep kolĩ salelok walĩ kĩlim indaũgukta, biañgan kĩlim mulum gĩnañ kulañ.”

Anutu en noñganla kena tĩñmĩlok

²⁴ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, gwañgwañiila enguk, “Kena gwañgwa sĩlanin endĩ molom tĩpettok kena tĩ-semektok tuop nĩm. Wĩndĩñ tĩmbekta, molomñĩn nola not tĩ-ñĩmbi tĩke-kwambiñ dambi, molomñĩn nola nandĩ-kunjĩt tambi, siñgi wĩlimek. Wĩndĩngangot sĩndĩ nepek tĩpelat, wĩn Anutu gĩt minem kwĩlikwĩlĩ, endok kena tĩnelĩñdok tuop nĩm.

²⁵ Wala tĩmbi ñĩndĩñ sanba nandĩwĩt: sĩndĩ kuñgunjĩla ba gwĩlapsĩla nandĩmbi, nanañ tuk ba dasindasinjĩ tuop pat-samlak wala nandĩ-bendĩ nĩm tĩnekalĩñ. Biañgan sĩnik: nepek nek ñalĩ bien sĩnik? Wĩn kuñgunjĩlĩ nanañ maklelak, tĩmbi gwĩlapsĩlĩ dasindasinjĩ maklelak. ²⁶ Sĩndĩ monĩk yambi nandĩwĩt: endĩ nanañ tĩpĩmbi met-na wĩsĩ-kot wĩndĩñ nĩm tañ, gan sĩndok Bepsi kunum gĩnañ patak endĩ ep towilak. Tĩmbi nĩtek? Sĩndĩ monĩk endok pĩmbiñ ba? Nĩm al! Sĩndĩ endok loloñ sĩnik, wala tĩmbi endĩ wĩndĩngangot sep towilak. ²⁷ Ba sĩndoññan nanin ama nin ñalĩ sĩnik kuñgunla nandĩ-bendĩ wopum tĩñĩpi, kuñgun lakat nombo guma yousum ombatawĩk?

²⁸ Tĩmbi dasindasinjĩla nekta nandĩ-bendĩ wopum tañ? Sĩndĩ pepekañgolalok paman klinan indambi pakañ wĩn ka nandĩwĩt: endĩ dasindasinjĩlok kena nĩm tañ, ²⁹ gan pamanjĩ wĩn kindem bien sĩnik. Nak wala ñĩndĩñ sanlet: ama wapmañ Solomon endĩ dasindasin pamanat dasiñguk, gan endok pama wĩn kli wolok paman nĩm makleñguk. ³⁰ Kli nepek pamanjĩ mangan indambi, desa yañetambi bĩndĩp pĩlak wĩn bo Anutu en dasindasinjĩ emlakta, nĩtek tĩmbi endĩ dasindasinjĩ nĩm tĩmbĩ inda-samek? Nanandĩ-kĩlĩktĩnjĩ lakat nĩm pat-samlak ba? ³¹ Wĩndĩnda sĩndĩ nandĩ-bendĩ tĩmbi, ñĩndĩñ nĩm enekalĩñ, ‘Nĩndĩ nanañ tuk nek ep na tĩnekamĩñ?’ ba ‘Nĩndĩ dasindasin nek dasi kunekamĩñ?’

³² Ama nĩndĩ Anutu biañgan en nĩm nandĩñmañ endok gĩnañjĩ ba nanandĩnjĩlĩ nepenepek gĩtik wandindokgot pat-semelak. Tĩmbi kunum Bepsiñ ñĩndĩñ nandĩ-samtalelak: sĩndĩ nepek gĩtik wĩn nĩm pat-samekta guma nĩm kunelĩñ, wala tĩmbi nepek wala nandĩ-bendĩ wopum nĩm tĩnekalĩñ. ³³ Sĩndĩ gĩnañ nanandĩnjĩlĩ dama nepek ñala kĩmĩlim pat-samekak: sĩndĩ Anutulok gĩñgĩtĩnii indam kumbi, dĩndĩm kuñgu kunekalĩñ. Wĩndĩñ tĩnekalĩnda, nepek dĩwĩn gĩtik wandin walĩ bo inda-samekak. ³⁴ Wala tĩmbi sĩndĩ desa nek indauk wolok man nandĩ-bendĩ wopum nĩm tĩnekalĩñ, wĩn desalok gĩñgĩt. Sandap nolok mĩlap wĩn sandap wolok tuop. Nĩm kañbi, yousĩmbi e-ta-ñañambi mĩlatauk.”

7

Sĩndĩ amatamdĩ nek tĩ-sammelĩñdok nandañ, wĩndĩngangot enda tĩ-semnekalĩñ

¹ Yesulĩ manda yousĩmbi ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ amatamdok ep tĩndĩnjĩ kañ-danbi, endĩ kolasĩ wĩndĩñ nĩm enĩnekalĩñ. Nĩm kañbi, Anutulĩ sĩnda wĩndĩngangot tĩ-samek. ² Nekta, telak nĩtek plon sĩndĩ amatam yambi-dan tĩ-semañ, wĩndĩngangot Anutulĩ bo sambĩ-dan tĩ-samekak. Tĩmbi kusei nĩtektok tuop sĩndĩ amatam yambi-dan tĩ-semañ, kusei wolok tuopkan Anutulĩ bo sambĩ-dan tĩ-samekak.

³ Dĩk nĩtek tĩmbi nokalok dainan kĩlĩkĩlĩk mĩnam wĩn kalañ, gan dĩtnalok dauka gĩnañ komba bem pakamlak wĩn nĩm ka-daklelañ? ⁴ Dĩtnalok dauka gĩnañ komba bem

wĩndĩñ patakta, nĩtek nokala ñĩndĩñ tuop nĩmbeñ, ‘Notna, nak dauka gĩnañ kĩlĩkĩlĩk patak wĩn klewa lambi-gamek.’⁵ Dĩk ama julũngandok. Dama dĩtnalok dauka gĩnañ komba bem patak wĩn kle-kopmek, siñgi kĩndem dei-kĩliñ embi, nokalok dai gĩnañ kĩlĩkĩlĩk mĩnam patak wĩn kle-kolekañ.

⁶ Sĩndĩ nepek no Anutulok gĩngĩt wĩlĩmĩmĩn wĩn tĩkembĩ, kamotta nĩm emnekalĩñ. Nĩm kañbi, kamottĩ undanembĩ, sĩnla sep sainelĩñ. Ba sĩndĩ sĩnlok kokomjĩ tuan lolon wĩn bĩtta nĩm emnekalĩñ. Nĩm kañbi, bĩt kesĩsĩlĩ yali mĩna dam kotnelĩñ.”*

⁷ Yesulĩ yousĩmbĩ, nĩmolo tĩndĩla ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ nepek nola tĩpĩkañ wala nĩnandĩ tĩnekalĩñ, tĩmbĩmbĩ nandĩ-samekak. Sĩndĩ nepek nola lonjĩmbĩ tĩpĩkañ wala lolonjĩ tĩnekalĩñ, tĩmbĩmbĩ nepek wolok bien kanekalĩñ. Sĩndĩ yaman wĩwĩt tĩnekalĩñ, tĩmbĩmbĩ Anutulĩ pĩsat-sambi sep plaptaukak.⁸ Wĩn kusei ñĩndĩñda: nĩ-nandĩañ tuop nandĩ-semalak. Lonjĩañ tuop bien kañ. Yama wĩkañ tuop yama pĩsat-semekak.⁹ Sĩndoññan nanin nĩndĩ ñĩñañ nanañla eumbĩ kawat mĩwĩk? Nĩmbek nolĩ tuop nĩm.¹⁰ Ba pĩsla eumbĩ, malet no nĩm nanalok kĩndem mĩwĩk ba? Wĩn bo tuop nĩm.¹¹ Sĩndĩ ama yomat, gan nepenepek kĩndem gwañgwa bĩsatsĩla emnelĩñdok nandĩ-kĩliñ eañ. Wĩndĩñda tĩmbĩ, sĩndĩ ñĩndĩñ sĩnĩk nandĩwĩt: Bepĩ kunum gĩnañ patak endĩ mek sapma klembĩ, nepenepek kĩndem ama nĩndĩ enda nĩ-nandañ enda guma emekak.

¹² Sĩndĩ amatamdĩ nek tĩ-samnelĩñdok nandĩ-koñgom tañ, wĩndĩñgangot enda tĩsemnekalĩñ. Manda walĩ wakan endĩkĩne manda Moselĩ kĩmĩt-nĩmguk ba manda plofet amalĩ nĩnĩ-daut tĩ-nĩmgĩlĩñ wolok kusei tĩmbĩ inda-daklelak.

¹³ Sĩndĩ yama gĩk wandĩñ lonekalĩñ. Jĩmbĩñ ñañalok yama wĩn wopum, tĩmbĩ telak jĩmbĩñ kandañ ñalak wĩn basakñanen, ba kesĩttĩ ñañalok pañgĩtnin, wala tĩmbĩ amatam asupgandĩ telak wĩn kleañ.¹⁴ Gan kuñgu kwambĩñ ñañalok yama wĩn gĩk sĩnĩk, tĩmbĩ kuñgu wandĩñ ñañalok telak wĩn bo tĩp tĩmbĩ gliñgliñnat. Wala tĩmbĩ ama noñgan noñgandĩñgot telak yama wĩn kañbi, gĩnañ loañ.”

Ep tĩndĩnjĩlok bien walĩ kusasĩ tĩmbĩ daklelak

¹⁵ Yesulĩ yousĩmbĩ enguk, “Plofet ama julunjuluñ enda yambĩ-kĩliñ embi kunekalĩñ. Endĩ sipsip busukñanen wandĩn nomĩk sĩndoñ bañ, gan gĩnañ nanandĩnjĩ wĩn kamot moyen sañan wandĩn: endĩ sep tĩmbĩ kolanelĩñdok nandĩañ.¹⁶ Sĩndĩ endok ep tĩndĩnjĩ ba kenanjĩlok bien kañbi, kusasĩ ka-dĩndĩm enekalĩñ. Kuañgĩmdĩ mandañ bien nanalok lalilak ba? Ba gĩnjattĩ gĩp bien nanalok lalilak ba? Nĩm a.¹⁷ Komba tĩpĩtĩpĩn kĩndem endĩ bien kĩndemgot lalilak, komba kolan endĩ bien kolan lalilak.¹⁸ Komba kĩndem endĩ bien kolan lalilali wĩn nĩm patak, ba komba kolan endĩ bien kĩndem lalilali wĩn bo nĩm patak.¹⁹ Tĩmbĩ komba no bien kĩndem nĩm laliumbĩ jĩnbĩm gĩloumbĩ, komba gĩnañ silok.²⁰ Wĩndĩñgangot sĩndĩ plofet ama julunjuluñ endok ep tĩndĩnjĩ kañbi, kĩndem kusasĩ ka-daklenekalĩñ.

²¹ Amatam ‘Wopumna, Wopumna’ pa nanañ endĩ gĩtĩkkandĩ Kunum Molomdok gĩngĩt nĩm indambi kunekalĩñ. Wĩn Bepna kunum gĩnañ patak endok man mandan tañgoneañ endĩñgot kunum gĩnañ lonekalĩñ.²² Kunum Molomdĩ amatam yambĩ-danbekak wolonda asuptĩ ñĩndĩñ nanĩnekalĩñ, ‘Wopum, wĩn dĩkok kokala nĩndĩ plofet manda eñgĩmĩñ, yal kolan ep kle-semgĩmĩñ, tĩmbĩ kundĩt gembĩnat engano asup tĩngĩmĩñ yañ!’²³ Wĩndĩñ eumbĩ, ñĩndĩñ e-daklembĩ enbetat, ‘Sĩndĩ Anutulok endĩkĩne manda makleñgĩlĩñ. Nak nĩm nandĩ-samlet. Sĩndĩ nambĩmbĩ ñawĩt!’”

²⁴ Yesulĩ yousĩmbĩ enguk, “No en manda gĩtĩk ñĩn san-talelet wĩn tĩke-kulakta, endĩ ama nanandĩnat ñandin: endĩ il kĩndĩlĩpĩ, ita mambĩ ilĩmbĩ, kawat ta kusei gĩnañ melĩ pĩumbĩ, gembĩnatkan youlĩ gĩlĩm da-taleñguk. Wĩndĩñ tĩmbĩ, il kĩndĩt-talem palĩmbĩ,²⁵ nain nola gwi gwam wopum sĩnĩk it plon suañguk, tĩm sasalelĩ bo it pendĩt-tĩlalĩmbĩ, dĩñdam pakuk. Nekta, kawat ta kusei gĩnañ melĩ pĩumbĩ youlĩ gĩlĩm

* 7:6: Yesulĩ e-yout manda wĩndĩñ eñguk wĩn endĩ Anutulok gĩngĩt manda kĩndem wala nandum tĩlak ama wandĩsĩ wala nĩm enendok eñguk.

dañgukta nīm gīloñguk. ²⁶ Gan no en manda gītīk ñīn san-talelet wīn nandīmbi nandī-kīmīkīmmelakta, endī ama kamen ñandin: endī il kīndilīpi, ita kenanjat sīlanin plon mambī ikuk. It kīndit-talem palīmbi, ²⁷ gwi gwam wopum sīnīk it plon suambi, kīnanjat kīndilīmbi, sasalelī bo it pendīp yout mīnjulīmbi gīlom pīmbi, līlīme-taleñguk.”

²⁸⁻²⁹ Yesulī amatam kīmīn wopum nanandī emguk, wīn endī endīkīne nandī-tale amanjiilī enī-daut tī-semmañgīlīñ wolok tuop nīm tīñguk. Nīm, endī enlok man ba gembīn plon enī-daut tī-sem tī-kuñguk, wala tīmbi manda eu taleumbi amatamdi nandī-gītīñgītīk tīmbi, dambenjī pīumbi pakīlīñ.

Ama Wapmañlī gembīn Juda amatamda daut semguk

8

Yesulī amatam asup ep tīmbi kīndem dañguk

¹ Yesulī kwet jañgīnnan nanin pī ñaumbi, amatam kīmīn wopumdi en kle ñañgīlīñ. ² Tīmbi ama no wanda kwambīñnat endī Yesuloñ bīmbi, mīlelem tī-ñīmbi nīñguk, “Wopum, tīkap dīk nep kīmīlep nandīlañda, guma jīmbatna tīmbi taleumbi, kīndem dawa.” * ³ Eumbi, kii kot-suapi, ama wīn tīke-kambi nīñguk, “Nak nandī-gamlet. Dīk kīndem da” eumbi, wolongan wanda kwambīñ walī pailīmbi kīndem dañguk. ⁴ Tīmbi Yesulī ñīndīñ nīñguk, “Nandīlañ. Nepek inda-gamlak wolok kasat ama nola nīm tī-semekañ. Nīm. Dīk ñambi, gwīlapka tapma amala daulīmīumbi, jīmbatka talelak wīn gambī-dakleukak. Tīmbi dīk amatamdi wandaña biañgan ip talek wīn gambī-nandīnelīñdok Moselī endīkīne manda kīmīt-nīmnguk wolok tuop tapma tīmbekañ.”

⁵ Tīmbi Yesulī Kapaneam it kwelan ñañguk. Ña tombīmbi, Romalok mik ama 100 endok telak damanjī endī Yesuloñ bīmbi nī-gīñgīnemi ⁶ eñguk, “Wopum, kena gwañgwana jīmbat wopum indañmumbi, kii kesi dalandaumbi, pīñgīp gawat wopum nandīmbi, ilan patak.” ⁷ Eumbi nīñguk, “Ale, nak ña tīmba kīndem dautak.” ⁸ Gan mik amalok telak damanjīlī tambanemi nīñguk, “Wopum, nak ama pīmbiñenen, nītek dīk nokoñ ilan bīwīñ? Dīk mandañgot eumbi, kena gwañgwana kīndem dawīn. ⁹ Kusei ñīndīñda wīndīñ elet: lolonalok kapmalnan wīn natna kulet, tīmbi nokok kapmalnan mik ama dīwīn nolī kuañ. Tīmbi nak nola ‘Dīk ñau!’ nīmbambi ñalak, ba nola ‘Dīk bo!’ nīmbambi bīlak, tīmbi kena gwañgwana ‘Kena ñīn tī!’ nīmbambi, kena wīn tīlak.”

¹⁰ Yesulī manda wīn nandīmbi nandī sīlīkīnemi, amatam en kle ñañgīlīñ enda ñīndīñ enguk, “Yakñesī! Sīndī ama ñīn kawīt! Biañgan sanlet: endī Juda ama nīm, gan endī nanandī-kīlīktī wopumnat! Nak Israēl sīndok boñgīpsīnan nanandī-kīlīktī wandin nīm kañgut. ¹¹ Nak ñīndīñ sanba: Kunum Molomdi kusei kīmīpi, amatamñīi indaňgan yambī-dīkīnemi, nanañ sina wopum tī-semekak, wolonda amatam asup kwet tuopnan nanin endī bīmbi, Abilaam, Aisak gīt Jekop en gīta nanañ nanekalīñ. ¹² Gan Anutulī Juda amatam dama gīñgītīñii ep kasīleñguk wīn asup ep kleumbi, kīlīm gīnañ pīmbi, wandīñ mano kwīlīm tīmbi, manjī sī-gīlīm danekalīñ.” ¹³ Tīmbi Yesulī mik amalok telak dama nīmbi eñguk, “Dīk ñau. Nanandī-kīlīktī tīlañ wolok tuop inda-gametak.” Eumbi, wolongan sīnīk telak damalok kena gwañgwa jīmbalī taleumbi kīndem dañguk.

¹⁴ Tīmbi Yesulī Petloloñ ilan ña loñguk. Lombi kañguk wīn: Petlolok yapman tam pīñgīu komba dīumbi, ipat plon dou-pakuk. ¹⁵ Tīmbi Yesulī kii plon tīke-kaumbi, jīmbalī taleumbi, tam walī mīlapi, nanañ tuk tīmbi plaptañguk.

¹⁶ Maim pīumbi, ama yal kolanjīat asup yanañgīpi, Yesuloñ bīñgīlīñ. Bīumbi, man mandalīñgot yal ep kle-kopi, amatam jīmbatsīat gītīk ep tīmbi kīndem dañgīlīñ. ¹⁷ Wīndīñ tīñgukta, endī plofet Aisaialī kundit indauktok eñguk wolok tuop tīñguk, wīn ñīndīñ, “Endī jīmbat ba pīñgīp gawatnīi nīpma tīkemi bem-nīmnguk.” ☆

* ^{8:2} Juda amalok nanandī-kīlīktīnjī ñīndīñ pakuk: jīmbat ba ep tīndīn dīwīn walī ama ep tīmbi kolaumbi, Anutulok dainan ba amalok ñasīñgan ñanelīñdok tuop nīm. ☆ ^{8:17}: Aisaia 53:4

Yesulí en kle-kuñgulok manda enguk

¹⁸ Amatam asuptí Yesu kle-gimbup palim yambímbi, gwañgwañiilí tuk guañ tambon kandañ ñaňalok ení-díkñeňguk. ¹⁹ Tímbi endíkñe manda nandí-tale ama nolí Yesuloñ bímbi níňguk, “Endaut. Dembek dembek ñaukañ tuop nak gep kle-kuutat.” ²⁰ Eumbi tambane níňguk, “Kamot moyen klinalok endí kwet tombañjat, tímbi moník endí bo isíat, gan Amalok Níñañ en il no nímbi palmílak.” ²¹ Tímbi gwañgwañiiloñ nanin ama nolí Yesu níndíñ níňguk, “Wopum, nandí-namumbi, dama ña bepna kíndit tapli-bimek bímbi gep kle-kuutat.” ²² Gan Yesulí níňguk, “Nímbi a. Ama gíñañjí tip kímkímín endí kíndem nosí tíke kímbi kínditnelíñ. Díkta bímbi, nep kle.”

Yesulí sasale wopumda manda nímbi bímbi bínguk

²³ Tímbi Yesulí kíkeñ plon loubi, gwañgwañiilí en kle ñambi loñgíliñ. ²⁴ Tímbi tuk guañ plon ñaňíliñbímbi, sasale wopum plapkan síník pendípi, tuk munjulímbi, kíkeñ kot tapliupi tíňguk. Gan Yesu enla dou kamalam pakuk. ²⁵ Tímbi gwañgwalí Yesu tímbi sílíkñeumbi níngíliñ, “Wopum, nípmi plata! Kuñguni taleupi tílak.” ²⁶ Eumbi enguk, “Nekta gembíñjí pímbi mísañ? Nanandí-kílíktíñjí lakat nímbi pat-samlak ba?” Wíndíñ embi mílapi, sasale gít tuk enombímbi, sasalelí bímbi, tuktí busukñanen douňguk. ²⁷ Tímbi ama Yesu gíta pakíliñ endí ka sílíkñeumbi eñgíliñ, “Ama nímbi nímbi nímbi síník, ñala sasale gít tuktí mandan tañgoneamík?”

Yesulí ama típet endok yal kolan kle-semguk

²⁸ Galili tuk guañ tambon kandañ, Gadala nasilok kwelan, ama típet yal kolanjíat endí sumnan pa kuñgímík. Endí ama sañasít síníkta tímbi ama nolí endí kuñgímíknan kandañ ñaňambít tíndílok tuop nímbi. Yesulí wolok ña tombímbi, ama típet endí sumnan nanin pímbi, en tímbi indambí ²⁹ kímbi níngímík, “Anutulok Níñañ, dík nekta níndoñ bílañ? Kwelan kuñgulok nainnii gama nímbi dumalañlímbi, kena gím nímbi bílañ ba?”

³⁰ Bímbi kímbi wopum no kambak mayaňgan kuñípi, kwet minañ-pakíliñ. ³¹ Tímbi yal kolan endí Yesulí nandí-semektok ní-gíngínembi eñgíliñ, “Tíkap dík nímbi kleup tílañda nandí-nímbi, bímbi kímbi da pakañ endok gíñañjí gíñañ ña pímbi.” ³² Eumbi enguk, “Ale, pímbi ñawít!” Tímbi wolongan yal kolan endí ama típet yambík bímbi, bímbi asup endok gíñañjí gíñañ ña píngíliñ. Pímbi, bímbi gítík endí gembínat woñepi, kwet yaliup jílopi, jímbiñ pímbi, tuk guañ gíñañ tuk nañbí kímbi-taleñgíliñ. ³³ Tímbi bímbi kímbi ka-díkñe ama endí pímbi ñambi, it kwet wopumnan ña tombi, bíttok kasat ba ama típet yal kolanjíat kuñgímík endok kasat gítík amatamda tí-semgíliñ. ³⁴ Wíndíñda tímbi amatam it kwet wopumnan kuñgíliñ gítík endí Yesu bímbi kañbí, kwesí bímbi ñauktok nímbi nandí-semguk.

9

Yesulí ama no kii kesi dalandan endok yomín bímbi, tímbi kíndem daňguk

¹ Tímbi Yesulí kíkeñ plon lombi, tuk guañ tombo kandañ undane ñambi, enlok il kwelnan tomguk. ² Tímbi ama díwíndí ama no kii kesi dalandan tañgonembi, endoñ bíngíliñ. Bímbi yambímbi, nanandí-kílíktíñjílok kusei ka-nandí-tombi, ama tañgo plon pakuk enda níndíñ níňguk, “Notna, waleňga busukñeun: nak yomga gítík bímbi-gamlet.” ³ Wíndíñ eumbi, endíkñe manda nandí-tale ama díwíndí wala nandum pímbi, nímbi ña níndíñ eñgíliñ, “Ama ñalí yom bímbi-semektok elak endí Anutula en wandin eñpi nímbi-lakatalak yañ!”

⁴ Yesulí gíñañ nanandíñjí ka-daklembi enguk, “Nekta gíñañjí gíñañ nanandí kolan wandin tímbi-namañ? ⁵ Anutulí gembímbi nímbi namumda, nak ama ñala ‘Yomga bímbi-gamlet’ ba ‘Dík mílapi, kesítí ñau!’ wíndíñ nímbi-bímbi, bímbi kíndem indauk ba? Nímbi a! ⁶ Wíndíñda Amalok Níñañ kwelan ñolok yom bímbi-bilok gembímbi palmílak wímbi nak níndíñ daut sametet.” Yesulí wíndíñ embi, ama kii kesi dalandanla níňguk, “Dík mílapi, ímbi-paka tímbi, ímbi-ñau!” ⁷ Eumbi, wolongan mílapi, ímbi-paka tímbi, ímbi-ñau.”

⁸ Tĩmbi amatam kundit wĩn kañgĩlĩĩ endĩ misĩmbi, Anutulĩ gembĩ wandin amala emguk wala nĩ-kindem dañgĩlĩĩ.

Yesulĩ yom ama gĩta yakan nanañ nañguk

⁹ Tĩmbi Yesulĩ walinin pĩ ñañĩpi, ama no koi Matayo takis epep ilan kena tĩ-palĩmbi kañbi nĩnguk, “Dĩk bĩmbi nep kle-kuukañ.” Nĩmbĩmbi, wolongan mĩlapi kle ñañguk.

¹⁰ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii endĩ it gĩnañ lo pipapi, nanañ nañgĩlĩĩ. Nañĩlĩmbi, takis epep ama ba ‘yom ama’ * asup dĩwĩndĩ bĩ yousĩmbi, en gĩta nanañ yakan na-pakĩlĩĩ. Na-palĩñĩlĩmbi, ¹¹ Falisi ama dĩwĩndĩ wĩn kañbi, nandum pĩ-sĩnk taumbi, Yesulok gwañgwañii en-nandĩmbi eñgĩlĩĩ, “Sandautsĩ endĩ neta takis epep ba yom ama en gĩta nanañ nalak?” ¹² Yesulĩ manda wĩn nandĩmbi enguk, “Kĩndesĩ endĩ gwasap amaloñ nĩm ñañ. Wĩn jĩmbatsĩat endĩngot gwasap amaloñ ñañ. ¹³ Sĩndĩ ñambi, Anutulok mandan ñĩndĩñ youyoulĩn patak wĩn pinapi, bien ka-daklenekalĩĩ, ‘Nak ama gĩnañ busuk tĩ-semnelĩndok nandĩlet, tapma tĩ-namañ wala nĩm.’ ✠ Wĩndĩnda nak yom ama en-tiañeuttok indañgut, ama nĩsĩla nandum dĩndĩm sĩnk tĩlak enda nĩm.”

Yesulok endaut manda komblin wakĩt ep tĩndĩn damanin wĩn nĩm kiuttok

¹⁴ Nain wolonda Yoane tuk ii-sem kena tĩnguk endok gwañgwañiilĩ Yesuloñ bĩmbi nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩĩ, “Falisi ama gĩta nĩndĩ nanañ kĩmĩsip pa tamĩñ, gan nĩtekta dũk gwañgwañgailĩ wĩndĩñ nĩm pa tañ?” ¹⁵ Eumbi, Yesulĩ gwañgwañiilĩ kusei nekta ep tĩndĩn damanin nĩm kĩmĩt-kleñgĩlĩĩ wĩn eu dakleuktok eyout manda dĩwĩn eñguk. Eñĩpi, enla ba gwañgwañiilok plon ñĩndĩñ embi enguk, “Ama nolĩ tamĩn tĩlakta tĩmbi, sina mĩn na-sĩlĩlĩlok nain indaumbi, noliilĩ kĩndem blandok telak kleñĩpi, nanañ kĩmĩsip tĩnelĩñ ba? Wolok tuop nĩm. Gan ama wĩn noliilok boñgĩpsĩnan nanin yapma tĩke-ñaumek, noliilĩ blandok telak klenepe, nanañ kĩmĩsip pa tĩnekalĩĩ.”

¹⁶ Yesulĩ wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Ama nolĩ dasindasin damanin dũkĩndĩkĩnen mambupmeupi sandum kusip komblin nĩm tĩkelak. Wĩndĩñ tĩmbekta, dasindasin wĩlĩlĩmbi, sandum kusip komblin walĩ ña titambi, dasindasin damanin tiañeum blañ-ganeumbi, gĩnañ wopumgan sĩnk indauk. ¹⁷ Tĩmbi wain tul komblin bo meme gwĩlap kawai gĩnañ nĩm wĩlĩ gĩllok. Wĩndĩñ tĩmbekta, wain tullĩ bendĩ wopum dambi, meme gwĩlap kawai tĩmbĩ tawa kolaumbi, wain kwelan lamĩt pĩ-talewĩk. Wala tĩmbi wain tul komblin wĩn gwĩlap komblin gĩnañ pa wĩlĩ gĩllok, tĩmbi nĩset tĩpelat kĩndemgot patemĩk.”

Yesulĩ tam jĩmbalat no gembĩnĩ tĩmbi kĩndem daumbi, wembe sembĩsembĩn no tĩmbi mĩlakuk

¹⁸ Yesulĩ wĩndĩñ eñĩlĩmbi, ka-dũkĩe ama nolĩ endoñ bĩmbi, kuañ kuseinan mĩlelem tĩĩpi nĩnguk, “Wembana kombĩkan sĩnk sembĩlak. Gan wandingan dũk bĩmbi, kĩka endok plon kĩmĩlĩmbi, kuñgun nombo indañmun.” ¹⁹ Eumbi, Yesulĩ mĩlapi, gwañgwañii gĩta ka-dũkĩe ama klem ilan ñanepi ñañgĩlĩĩ.

²⁰⁻²¹ Tĩmbi tam no tam jĩmbat † indañmĩ palĩmbi, gwĩlat 12 taleñguk endĩ enla ñĩndĩñ e-nandĩnguk, “Nak Yesulok dasindasingot tĩke-kautatta, kĩndem daulat.” Wĩndĩñ eñĩpi, endok siñgi kandañ ñambi, dasindasin kusipgot tĩke-kañguk. ²² Tĩke-kaumbi, undanem tam kañbi nĩnguk, “Wembe, waleñga kĩndem dawĩn. Nanandĩ-kĩlĩktĩngalĩ gep tĩmbi kĩndem dalañ.” Tĩmbi nain wolondañgan tam walĩ kĩndem dañguk.

²³ Tĩmbi Yesulĩ ka-dũkĩe ama endok ilan ña tombi yambĩnguk wĩn: amatam asup kĩmĩn tĩ-palĩmbi, dĩwĩsilĩ blandok kap pakũuaktĩ pendĩlĩmbi, dĩwĩsilĩ mano tĩmbi, losala wopumgan tĩngĩlĩĩ. Tĩ-palĩm yambĩmbi ²⁴ enguk, “Sĩndĩ mĩlapi ña-talewĩt. Wembe tip endĩ nĩm sembĩk. Endĩ slak dou-patak.” Eumbi ka-kwalepgĩlĩĩ. ²⁵ Gan

* 9:10: Falisi amalĩ amatam dĩwĩndĩ endũkĩe manda nĩm kĩmĩt-kle-kĩlĩĩ eañgĩlĩĩ enda nandum yom ama tĩngĩlĩĩ. ✠ 9:13: Hosea 6:6 † 9:20-21: Juda amatamdĩ nandum jĩmbat walĩ tam ep tĩmbĩ kolaumbi, Anutulok dainan ba amalok ñasĩngan ñanelĩndok tuop nĩm.

amatam ep kleum pawan pi-taleumbi, Yesuli wembe pakuknan lombi, kii plon tikeum milakuk. ²⁶ Timbi kundit wolok giñgitt kwet wolok tuop sapakñeñguk.

Yesuli ama tpet daset sipm+sipm+n git ama no man sipm+sipm+n ep timbi kindem dañgilañ

²⁷ Yesuli waliningan pi ñañilimbi, ama tpet daset sisipm+n endi siñgi kandañ klembi kitimim eñgimik, “Devittok Komblin, dik nita blan ti-nimñ.” ²⁸ Yesuli it ginañ lo palimbi, ama tpet wali endoñ biñgimik. Bimbi en-nandimbi eñguk, “Nak gumañ sep timba kindem dandemik win siti nandi-kilikti ti-namamik ba?” Eumbi niñgimik, “Oñ, Wopum, windiñgan.” ²⁹ Eumbi, kiili daset tike-kambi enguk, “Nitek nandi-kilikti ti-namamik wolok tuop inda-samun.” ³⁰ Eumbi, dautset tombimbi, kimisip manda kwambiñ ñindiñ enbi eñguk, “Siti nepek ñin inda-samlak win ama diwin nola nim enindekamik.” ³¹ Windiñ eñguk, gan endi ñambi, Yesulok giñgit win kwet wolok tuop e-sapakñeñgimik.

³² Ama tpet wali walinin pi ñañilimbi, amatamdi ama no yal kolanli man timbi sipm+ñguk win Yesuloñ nañgip biñgilañ. Nañgip bimbi, ³³ yal kolan kleñmumbi, man sisipm+n endi kusei kimipi, manda eñguk. Timbi amatamdi win ka silikñembi eñgilañ, “Dama Israel kwelan nepek ñandin no nim indañguk.” ³⁴ Gan Falisi amalñ ñindiñ pa ñañgilañ, “Yal kolandok telak damanjli gembimumbi, yal kolan pa ep kle-semalak.”

Ama Wapmañli kena gwañgwañii molo manda enguk

Yesuli kena gwañgwa 12 en-tiañembi, kena tneliñdok molo manda enbi en-mukuk

³⁵ Timbi Yesuli it kwet wopum ba tip gitik kle-gimbulepi ñañguk. Ñañipi, amatam it kiyaunji ginañ eni-daut ti-sembi, Anutulñ amatam yambi-dikñelak wolok plon giñgitt manda kindem eu pumbi, amatam jibat kusei kusei inda-semguk ep timbi kindem dañgilañ. ³⁶ Timbi endi ama kimin wopum yambiñguk win endi sipsip ka-dikñenji nimnat ba ti-plaplaenji nimnat nomik kuumbi yambum mlataumbi blan ti-semguk. Blan ti-sembi, ³⁷ gwañgwañiila ñindiñ enguk, “Nanañ bien mepmettok asupgan pakañ, gan kena ama win lakatgot. ³⁸ Wala timbi sindi Anutu kena molom nimolo tinmumbi, kena ama ep timbi indaumbi, kenan ginañ en-mulim ñambi, bien ep kimin kotnekalñ.”

10

¹ Timbi endi gwañgwañii 12 kit-semum bimbi, yal kolan ep kle-semneliñdok ba jibat kusei kusei ep timbi kindem daneliñdok gembimenguk. ² Ama enmumulin 12 endok kosi ñindiñ: dama Simon koi no Petlo, timbi kwayañ Andlu, git Sebedilok niñañiit Yakobo gita kwayañ Yoane, ³ Filip git Batlomio, timbi Tomas git Matayo takis epep ama, timbi Yakobo Alifaialok niñañ git Tadaio. ⁴ Timbi Simon Selot * git Judas Iskaliot en Yesu bola tinm+ñguk.

⁵⁻⁶ Timbi Yesuli gwañgwa 12 wala wakan en-mupi, molo manda embi enguk, “Israel amatam endi sipsip pait-pakañ wandin, wala timbi sindi endoñgot ña yambinekalñ. Sindi Samalia amatam endok isi kwesinan nim lonekalñ, ba amatam Judalok sambat nim endoñ nim ñanekaliñ, Juda amatamdoñgot ñanekaliñ. ⁷ Ñañipi, giñgit manda ñindiñ eninekalñ, ‘Kunum Molomdi amatamñii yambi-dikñelak win inda-dakleup tilak.’ ⁸ Timbi jibatsiat ep timbi kindem danekaliñ, ba kimkimin ep timbi mlatanekalñ. Wanda kwambiñjiat ep timbi gilita-semnekalñ, ba yal kolanjiat ep kle-kot-semnekalñ. Gembim samsamin win tuan nimnat, wala timbi sindi kena tuan nimnat kenane-semnekalñ.

⁹⁻¹⁰ Ama kena tilak enda tuan mlak, wala timbi sindi ñanepi, minem gim+n ba satnin nim mep ñanekaliñ. Sindi liksi nim tañginekalñ. Timbi kiupi tpet wakitt kesisi gwilap ba toña yutilok nim mep ñanekaliñ. ¹¹ Sindi it kwet wopum ba tip

* 10:4: Selot ama endi Roma nasili Juda amatam yambi-dikñeñgilañ win endok kwelan ep kle ñaneliñdok nandimbi, mik ti-semgilañ.

nolok ba nolok lonekalin, wolonda ama kindem noli not ti-samektok e-lonjambi enanditi tinekalin. En-nanditi timbimbi, nisisi inda-dakleumbi, en gita nambi, wandin patnekalin tuop endok ilnangot dou milat tinekalin. ¹² Endok ilnan loñipi, amatam nindin eninekalin, 'Busuk sindok kandañ palekak.' ¹³ Tikap it wolok ginañ pakañ endi not ti-samnekalin, busuk wali endok kandañ palekak. Nimda, Anutu nandumbi, busuk win yapma tikeukak. ¹⁴ Tikap it ba it kwet nolok ama noli not no nim ti-sammelinda ba mandanj no nim nandinelinda, yambinekalin. Yambinep tindi, dausin kesisi plon kwiliñ sapak wit sapleum pumbi, 'Anutuli siñgi wit-nimlak' windiñ sambinandi-daklenekalin. ¹⁵ Nak biañgan sanba nandiwit: Anutuli amatam yambi-danbekak wolonda it kwet sinda siñgi wit-samnekalin endok kolanji wolok tuan wali amatam kolan papait nindi damañgan Sodom git Gomola it kwelan kuñgiliñ endok kolanjilok tuan makleukak." †

Yesulok gwañgwañii endi amatam yambi-kiliñ embi kulok

¹⁶ Yesuli yousimbi enguk, "Nandañ. Nak amatamdoñ san-mulam nambi, kanjknailok boñgipsinan kunekalin. Endi kamot moyen sañan wandin, timbi sindi sipsip gembinji nimnat wandin. Endi sep timbi kolanelindok nandañ, wala timbi sindi nandi-kiliñ timbi kuñipi, yom nim tinekalin. ‡

¹⁷ Sindi ama yambi-kiliñ embi kunekalin. Endi manda plon sep kimtnelindok ama biesilok kisinan sapilimbi, it kiyaunji ginañ sep waipnekalin. ¹⁸ Endi naka timbi ama wapmañ ba ka-dikne ama endoñ mandala sanañgiliñ, telak inda-samumbi, giñgit manda kindem en ba diwin Juda ama nim enda bo eninekalin. ¹⁹ Mandala sep ñañilimbi, 'Nek enetamiñ, ba manda telal nitek plon enetamiñ' wala nandi bendi wopum nim tinekalin. Neta, manda plon ilimbi, wolongan Anutuli manda eelok daut samumbi enekalin. ²⁰ Manda enekalin win sinlok nim. Win Bepsi enlok Dindim Woñ endi sep timbi pañgitaumbi enekalin.

²¹ Ama diwin nak nim nep kleañ endi dasii ba kwayañjii nandi-kilikti namañ win kanjknailok kisinan yapipi, yandipmi kimnelindok. Ba besii diwindi gwañgwañji bisat windiñgangot ti-semnekalin. Timbi wembe gwañwali menjji bepsila windiñgot kanjik ti-sembi, amal yandipmi kimnelindok enekalin. ²² Timbi nokok giñgitnai kuañda timbi amatam gitikti nandi-kunjita wopungan ti-sam ti-kunekalin. Gan no en milap wandin indañmekak tuop nep kwambin dambi nim nambiukak, endi wakan Anutuli kuñgu taletalen nimnatnan tike-kimilekak. ²³ Timbi it kwet nolok nasili milap kusei kusei samnekalin, it kwet nolok pimbi ñanekalin. Nak biañgan sanba: sindi Isael it kwet patak tuop kenanjji gama nim timbi taleñilimbi, Amalok Niñañ en bi tombekak."

Yesulok gwañgwañii endi Anutu en noñganla misinimlok

²⁴ Yesuli yousimbi enguk, "Milaptok kandañ nak nindin sanlet: gwañwali nindaulin nim makle-patak, timbi kena gwañgwa silanin endi molomnin nim makle-patak. ²⁵ Wala timbi amal nindaut ba molom milap nitek ti-semnekalin, windiñgangot gwañgwan ba kena gwañgwanla ti-semnekalin, wala endi manda nimnat. Endi naka Belsebul nangiliñ, win Satan. Sambatsiilok kumbamla windin niñgiliñda, nitek timbi sambatnai nim san-kolakolae sinik ti-sammelin?

²⁶ Gan amala nim misinekalin. Nepek sembin patak win sindi amatam enbi tawaumbi, ba manda sembin gitik win eu inda-dakleukak. ²⁷ Manda tim sinlañgan sansanin win maim plon amatam gitik eni-dakle-semnekalin, ba manda janjat sanlet win indañgan e-koli pukak. ²⁸ Sindi amatamda nim misinekalin. Endi gwilapsiñgot wipi, ginañji tip wawittok gembini pat-semhlak. Gan Anutu endi gwilap git

† 10:15: Sodom git Gomola nasilok timipmile wandin wala Anutuli ep siu diñguk. (Stat 18:17–19:29) ‡ 10:16: Grik manda plon Matayoli manda win nindin youkuk, "Sindi malet nandi-daklenat ba mambaip yom nimnat wandin kunekalin."

ginañ tip niset tîpelatkan ep munjulim jîmbiñ pîndemîktok gembî palîmlak endañgot mîsînekalîñ.

²⁹ Monîk tipnam tîpet mînem kwandai gîmîn noñganlîngot tuatuan, gan noñgan piulekta, sîndok Bepsîlî wîn nandî-talelak. Endî monîk kambak wandin yambi-dîkñelakta, ³⁰ sîndî bo sambî-dîkñelak, tîmbi kumbanjî saktok kunakunat wîn bo nandî-talelak. ³¹ Sîndî Anutulok dainan loloñ sînik, monîk tiptip asupgan yapma kleañ, wala tîmbi amatamda nîm mîsînekalîñ.

³² Sîndî amalok dausînan ‘Nak Yesulok gîngît kulet’ wîndîñ e-dakleañ, nak bo wîndîñgangot kunum Bepnalok dainan sînda nî-dakleutat. ³³ Gan sîndî naka amalok dausînan ‘Nak nîm nandîñmîlet’ eañ, nak bo wîndîñgangot kunum Bepnalok dainan sînda ‘Nak nîm nandî-semlet’ eutat.”

Yesulok sambaliilî mîlap bembîmbi, no en epmî plap taukak enda tuan palmekak

³⁴ Yesulî yousîmbi, gwañgwañiila ñîndîñ enguk, “Sîndî ñîndîñ nîm nandî-namnekalîñ, ‘Endî kwelandok mik gîtik tîmbi taleupi indañguk’. Nak mik tîmba taleuktok nîm indañgut. Nîm. Nak kakit nomîk ³⁵ amatam ep tambîleptok indañgut. Wîndîñda ama nolî beula kanjîk tîñmumbi, wiulî meñla kanjîk tîñmum, tamînlî nambîn tamla kanjîk tîñmekak, ³⁶ wîn ama nolok sambaliî endî endok kanjîkñîi tînekalîñ. ✨

³⁷ Nandañ. Ama no en gînañlî nak nep kasîlelak, gan gînañlî meñ ba beu ep kasîle-sînik talakta, nandîñmam tuop nîm tî-namlak. Tîmbi ama no gînañlî nak nep kasîlelak, gan gînañlî wemben ba gwañgwan kasîle-sînik talakta, nandîñmam tuop nîm tî-namlak. ³⁸ Tîmbi ama no kloñbalî nîm bembî nep kle-kulakta, enda bo nandîñmam tuop nîm tî-namlak. ³⁹ Ama no kuñgun enlok biñmîlak, endok kuñgun pailîmekak. Gan ama no naka tîmbi kuñgun bi-namlakta, endî kuñgun taletalen nîmnat indañmekak.”

⁴⁰ Yesulî yousîmbi enguk, “No en sînda not tî-samlak, endî naka not tî-namlak, tîmbi no en naka not tî-namlak, endî Anutu nan-mukuk enda not tîñmîlak. ⁴¹ No en plofet ama no endok kenanla tîmbi not tîñmîlak, enda Anutulî plofeta tuan kîndem mîlak wîndîñgangot mîukak. Tîmbi no en ama dîndîm no endok dîndîm kuñgula tîmbi not tîñmîlak, enda Anutulî ama dîndîm la tuan kîndem mîlak wîndîñgangot mîukak. ⁴² Sîndî gîngîtnai kosî nîmnat ñîn endoññan nanin no ka-nandîwît. Nak biañgan ñîndîñ sanlet: no en ama wolok kusei ka-daklembi, plap tîñmîlak ba tukgot gîpi mîlak endok tuan wîn biañgan Anutulî kîmîlîm palmekak.”

11

¹ Yesulî gwañgwañiî 12 wîndîñ enî-dîkñe-sem-talembi, walinin pî ñambi, Juda amatam enî-daut tî-sembe, gîngît manda kîndem enbektok it kwet pakîlîñnan ñañguk.

Yesu en Juda amalok ama wapmañ ba nîm wala gînañ tîpet tîngîlîñ

Yoane tuk ii-sem endî Yesulok telak dama tîñmînguk

² Tîmbi Yoane tuk ii-sem kena tînguk en it kwambîñ gînañ kîmîlîm pakuk. Papi, Yesu Mesialî kundî kusei kusei tînguk wolok gîngît nandîngukta, gwañgwañiî dîwîn en-mulîm Yesuloñ ñambi, ³ ñîndîñ nîkañbi eñgîlîñ, “Anutulî ama nî-mulîm bî-nîmektok een wîn dîk wakan ba? Ba nola mandî-ta-kunekamîñ?” ⁴ Eumbi, Yesulî tambanem enguk, “Sîndî undane ñambi, kundîtna dausîlî kañ ba pawanjîlî nandañ wolok kasat Yoanela ñîndîñ tîñmînekalîñ: ⁵ dausî sipsipmîn endî deiañ, kesît nîm kuañ endî kesît kuañ, wanda kwambîñjîat endî wandanjî gîlîtalak. Pawanjî kamalañguk endî manda nandañ, kîmgîlîñ endî nombo ep tîmba mîlap kaik pakañ, ba pîmbîñen enda gîngît manda kîndem enba nandañ. ⁶ Tîmbi no en kusatna ka-nandumbi, nanandî-kîlîktîn nîm pipîlak, endî amatam dîwîn yapma kle-patak.”

⁷ Tîmbi Yoanelok gwañgwañiilî Yesu kañbim ñañlîmbi, Yesulî amatam kîmîn tî-pakîlîñda Yoanela ñîndîñ enguk, “Sîndî kwet kambaññan sîlaninnan ñañgîlîñ, wîn nek kanepi ñañgîlîñ? Wîn klinandok kundît no sasalelî pendîlîmbi ña-bît tîmbîm kanepi

✨ 10:36: Maika 7:6

ñañgĩliñ ba? ⁸ Tĩkap nĩmda, sĩndĩ nek kanepi ñañgĩliñ? Ama no dasidasin kĩndem pamanat kanepi ñañgĩliñ ba? Nandañ: ama wandisi endi ama wapmañdok isĩnan pipat mĩlat tĩ-kuañ. ⁹ Wĩndĩnda nek kanepi ñañgĩliñ? Plofet ama no ba? Biañgan. Gan plofet ama kañgĩliñ wali plofet sĩlanin no nĩm. Nak ñĩndĩñ sanlet: Yoane endi engano. ¹⁰ Endi Anutulok gĩngĩt ee ama, wĩn enda wakan manda ñĩndĩñ youp bimbĩn patak, ‘Nandĩlañ, nak gĩngĩt ee amana no nĩ-mulambi, telak dama tĩ-gambi, telak tĩ-dĩndĩme kena tĩ-gamekak.’ [☆] Wĩn Yoanela manda wĩndĩñ youp bimbĩn patak. ¹¹ Nak biañgan sanba: Yoaneli amatam gĩtik dama kuñgĩliñ ba man ñĩndĩngĩt kuañ endok loloñ sĩnik yañ, gan ama pĩmbĩnesi gĩtik Kunum Molomdok gĩngĩtĩi kuañ endi bo Yoane makleañ.

¹² Yoaneli tuk ii-sem kena kusei kĩmĩpi tĩnguk walinin bĩkap man ñĩndĩngĩt nepek ñandin indalak: ama kolan ba sañan endi Kunum Molomdi amatamĩi nĩtek yambĩ-dĩkĩnelak wolok endaut manda wĩn mik tĩ-ñĩmbi, tĩmbi kolanelĩndok gĩngĩne kena tañ. ¹³ Yoaneli kenan gama nĩm kusei kĩmĩliñĩmbi, Mose gĩta plofet ama gĩtik endi Kunum Molomdi amatamĩi telak nĩtek yambĩ-dĩkĩneukak wolok plon manda youkĩliñ. ¹⁴ Tĩkap sĩndi manda ñĩn tĩke-dasineliñdok tuopta wĩn ñĩndĩñ: plofet amalĩ Elia Mesialok telak dama indauptok eñgĩliñ wĩn Yoane wakan. ¹⁵ No en pawañnat endi mandana nandĩmbi nandĩ-kĩliñ eukak.”

Amatamdi Yesulok kenanla nandum tlal tĩngukta enombĩnguk

¹⁶ Yesuli yousĩmbi enguk, “Nak amatam man ñĩndĩngĩt kuañ sĩnda nĩtek ewit? Sĩndi wembe gwañgwa wandin ipakanan pipapi, nosiila ñĩndĩñ kiti-semañ, ¹⁷ ‘Pakĩuak pendĩtnambi, sĩndi kap nĩm tilĩñ. Ba nĩndi kap blan tinambi, mano nĩm tĩliñ.’ ¹⁸ Kusei ñĩndĩnda tĩmbi sĩnda wembe gwañgwa sanlet: Yoaneli indambi, nanañ gĩtik kĩmĩsipbi, wain tuk no nĩm pa nalak, tĩmbi sĩndi ‘Yal kolanli pĩñmĩlak’ pa nĩañ. ¹⁹ Tĩmbi Amalok Nĩñañ endi indambi, nanañ gĩt wain tuk pa nalak, tĩmbi sĩndi ñĩndĩñ pa nĩañ, ‘Wĩ kawit! Endi nanañ gĩt wain tuk nana molom, takis epep ba yom ama not tĩ-semalak!’ Gan amatam Anutulok nanandi kleñpi kundit kĩndem tañ endi nanandi wĩn dĩndĩm sĩnik tĩmbi dakleañ.” Yesuli wĩndĩñ eñguk.

²⁰ Endi dama it kwet dĩwĩnnan kundit engano gembĩnat sĩnik asupgan tĩnguk, gangan wĩnasili gĩnañji nĩm tambaneñgĩliñ, wala tĩmbi endi kusei kĩmĩpi, it kwet wĩn enombĩmbi eñguk, ²¹ “Kolasin gĩt Betsaida nasi sĩndi kilañmet! Anutuli mek salamĩlekak! Nak kundit engano gembĩnat asup sĩndok kandañ tĩngut, gan sĩndi gĩnañji nĩm tambaneñgĩliñ. Kundit wĩn Tilo ba Sidon it kwelan indaumda, endi gĩnanji tambaneañ wĩn inda-daklenepi blandok dasindasin dasimbi, kwĩliñ plon pipatnelĩñ.

* ²² Wĩndĩnda sanba nandĩwit: Anutuli amatam sambĩ-danbekak wolonda sĩndok kolanjĩlok tambon wali Tilo gĩt Sidon nasilok tambon wĩn makleukak.

²³ Tĩmbi Kapaneam nasi, sĩndi ‘Anutuli kunum gĩnañ nĩp loukak’ wĩndĩñ nĩm nandĩnekalĩñ! Nĩm sĩnik, sĩndi jĩmbiñ sep koli pĩmbĩlokgot. Nekta, nak kundit engano gembĩnat asup sĩndok kandañ tĩngut, gan sĩndi gĩnañji nĩm tambaneñgĩliñ. Kundit wĩn Sodom kwelan indaumda, wĩnasili gĩnañji tambaneumbi, Anutuli it kwet wĩn nĩm tĩmbi kolaumbi, ñĩndĩngĩt guma palek. ²⁴ Wĩndĩnda sanba nandĩwit: Anutuli amatam sambĩ-danbekak sĩndok kolanjĩlok tambon wali Sodom nasilok tambon wĩn makleukak.”

Amatamdi Yesu enloñ bĩnelĩndok enguk

²⁵ Nain wolonda Yesuli ñĩndĩñ eñguk, “Bep, kunum kwet molom, nak ñĩndĩnda gan-kĩndem dalet: diki nanandĩnga dĩwĩn ama nanandĩnjĩat ba nandĩ-daklenjĩat enda kĩmĩsembĩnguñ, gan nanandi sembĩn wĩn amatam nanandĩnjĩ nĩmnat enda tĩmbi dakle-semguñ. ²⁶ Bep, biañgan sĩnik, diki wĩndĩñ indauptok nandĩnguñ.” ²⁷ Eñĩpi yousĩmbi, amatamda enguk, “Bepnali gembĩn nanandĩn gĩtik wĩn naka nam-taleñguk,

☆ 11:10: Kisim Bek 23:20, Malakai 3:1 * 11:21: Kolasin gĩt Betsaida nasi endi Juda amatam, Tilo gĩt Sidon nasi endi Judalok sambat nĩm.

tĩmbi en noñganlĩngot Nĩñañ nandĩ-namlak. Tĩmbi Bep wĩn nindĩ nandĩñmañ? Wĩn Nĩñañ en ba ama nin endĩ epmbi, Bep daut semlak endĩngot Bep nandĩñmañ.

²⁸ Kena gĩm tĩmbi mĩlap bemañ sĩndĩ gĩtik nokoñnan bĩ-talewĩt. Bĩmbi, nak pat-nandĩ samambi, sĩmbasĩ busukñewĩn. ²⁹ Nak kulan busuk molom, natnala nĩm ewa lolak, wala tĩmbi sĩndĩ nambium sanañgĩlambi, manda san-daut tĩ-samlet wĩn tañgonenekalĩñ. Wĩndĩñ tĩ-kuñĩpi, gĩnañjĩlĩ busukñaneukak. Tañgotañgo nak tañgonenelĩndok samlet wĩn tĩkembali tañgonenekalĩñ. ³⁰ Wĩn mĩlap nĩm, wĩn pañgĩtninga n.”

12

Yesulok mandalĩ endĩkñe manda damañgan youkĩlĩñ wĩn maklelak

¹ Sabat pat-nandĩ nain nola Yesulĩ plaua nanañ kena boñgĩpnan ñañĩlĩmbi, gwañgwañii en kle-ñañgĩlĩñ endĩ nanañjĩla tĩmbi, kusei kĩmĩpi, plaua mĩnjĩp mep nañgĩlĩñ.

² Tĩmbi Falisi ama dĩwĩndĩ wĩn kañbi, Yesu nĩmbi eñgĩlĩñ, “Wĩ ka. Gwañgwañgailĩ Sabat pat-nandĩ naindok endĩkñe manda maklembi, kena tañ.” ³ Eumbi enguk, “Devit gĩt nolii en gĩta pakĩlĩñ endĩ nanañ gawat inda-semgukta Devittĩ nĩtek tĩnguk? Sĩndĩ kasat wĩn pinapi nandañ, gan nandĩ-kamalañ bek? ⁴ Endĩ Anutulok sel it gĩnañ lombi, plaua nanañ simbi, Anutula tapma tĩñmĩmĩn wĩn mep pĩumbi, sambalii gĩta nañgĩlĩñ. Plaua wĩn tapma ama endĩngot nanalok, gan Devit gĩt nolii endĩ kĩmĩsip manda maklembi nañgĩlĩñ.

⁵ Tĩmbi endĩkñe manda Moselĩ youkuk walĩ ñĩndĩñ nĩnĩ-daut nĩmlak wĩn sĩndĩ wĩndĩngangot pinat nandĩmbi kamalañ bek: Sabat pat-nandĩ nainnan tapma amalĩ tapma it gĩnañ kena tĩñĩpi, Sabattok endĩkñe manda makleañ, gan walĩ Anutulok dainan yom nĩm indalak. ⁶ Tapma ittok kandañ nak ñĩndĩñ sanlet: nepek ñĩ patak wolok loloñĩlĩ tapma it maklelak. ⁷ Tĩmbi Anutulok mandalĩ ñĩndĩñ elak, ‘Nak ama gĩnañ busuk tĩ-semnelĩndok nandĩlet, tapma tĩ-namañ wala nĩm.’ Sĩndĩ manda wolok kusei nandĩ-kĩliñeumda, ama yom nĩm tañ en yom plon nĩm yapĩtnelĩñ. ⁸ Nekta, Amalok Nĩñañ Anutulĩ nĩ-mukuk endĩ Sabat pat-nandĩ nain wolok molom.”

⁹ Yesulĩ waliningan yousĩm ñambi, it kiyaunjĩnan loñguk. ¹⁰ Tĩmbi ama no kii tombon dalandan endĩ wolok bĩm pakuk. Wĩndĩnda ama dĩwĩsĩlĩ Yesu manda plon kĩmĩtnepi nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Dĩk nĩtek nandĩlañ? Ama nolĩ Sabatta ep tĩmbi kĩndem da wĩn kĩndem tĩmbek ba nĩm?” ¹¹ Eumbi enguk, “Sĩndoñnan nanin no endok sipsip noñgangot palmek walĩ Sabat nainnan ban gĩnañ pĩumbi, endĩ nĩtek tĩmbek? Endĩ sipsip wĩn tĩke tiañeumbi lambĩuk bek. ¹² Gan amalĩ loloñ sĩnik, sipsip maklelak yañ! Wala tĩmbi Sabat nainnan kundit kĩndem tĩ-semeñ wĩn kĩndem.” ¹³ Eñĩpi, ama wala ñĩndĩñ nĩnguk, “Kĩka kot-suat” eumbi, amalĩ wĩndĩñ tĩmbĩmbi, kiilĩ bĩnda kĩndem dambi, tombon wandin tĩnguk. ¹⁴ Gan Falisi amalĩ mĩlapi pĩ ñambi, kĩmĩn tĩmbi, telak nĩtek plon Yesu wĩlĩ kĩmmelĩndok manda e-lonjĩ tĩngĩlĩñ. ¹⁵ Yesulĩ wĩn nandĩ-daklembi, walinin pĩm ñañguk.

Yesu en nindok kena ama?

Tĩmbi amatam asuptĩ Yesu kle ñaumbi, jĩmbatsiat gĩtik ep tĩmbi kĩndem daumbi, ¹⁶ kena tĩnguk wolok gĩngĩt joñgo nĩm eu satauktok e-kĩmĩsip tĩ-semguk. ¹⁷ Endĩ wĩndĩñ tĩmbĩmbi, Anutulĩ plofet Aisialok man plon Mesialok manda ñĩndĩñ eñguk wolok bien inda-dakleñguk,

¹⁸ “Ñĩn nokok kena gwañgwa nak en natnalok kasĩleñgut.

En wakan nak gĩnañnalĩ kasĩlembi, nandĩ-koñgom tĩ-ñĩmbi, endoñnan Woñna kĩmĩlĩmetat.

Tĩmbi nak telak nĩtek plon amatam ep tĩmba dĩndĩmenekalĩñ wĩn endĩ kwelalok amatamda enĩ-dakle-semekak.

¹⁹ Endĩ gimbĩt ba manda kwambĩñlok nĩm, tĩmbi endĩ pañga indanan manda nĩm eu pĩukak.

²⁰ Endĩ klinandok kundĩt gembĩn nĩmnat gĩloup tĩlak wandin no nĩm ombekak,

ba tipalalok kolsalen duat p̄t̄p̄t̄ t̄lak wandin no n̄m pend̄l̄m k̄mbekak. End̄ kenane-pal̄mbi, amatam d̄ind̄m indanel̄ñdok telak wal̄ inda-dakleukak wolok tuop.

²¹ T̄mbi kwet tuop ama wal̄ b̄mbi epmektok en mand̄-patnekal̄ñ.” ☆

²² Nain wolonda ama no Yesuloñ nañḡip b̄ñḡil̄ñ, w̄n yal kolanl̄ p̄ñm̄ñgukta t̄mbi man ba dai t̄pelatkan sipḡim̄k. T̄mbi Yesul̄ t̄mbi k̄ndem daumbi, nepenepek kañbi manl̄ manda eelok salaktañm̄ñguk. ²³ T̄mbi amatam ḡt̄kt̄ kundit w̄n ka s̄l̄k̄ñembi, n̄s̄ñgan e-nand̄ t̄mbi pa eñḡil̄ñ, “Ama Wapmañ Devittok Komblin b̄mb̄lok e-ta-bañ w̄n ñakan bek?” ²⁴ Gan Falisi amal̄ manda w̄n nand̄ñḡil̄ñda t̄mbi Yesula ñ̄nd̄ñ eñḡil̄ñ, “W̄n yal kolandok telak damanj̄ Belsebul endok gemb̄nlañgot yal kolan ep kle-semalak.” ²⁵ Yesul̄ nanand̄nj̄ ka-nand̄ñgukta ñ̄nd̄ñ enguk, “Ama wapmañ nolok ḡñḡit̄ñil̄ tamb̄pi n̄s̄ñgan miañ end̄ kola s̄n̄k tañ. Ba it kwet ba sambat nol̄ w̄nd̄ñgangot tañ end̄ n̄m d̄ñdam patnel̄ñ. ²⁶ W̄nd̄ñgangot Satandok ḡñḡit̄ nol̄ enlok nol no kle kol̄mda, Satand̄ enla mik t̄ñmumbi, endok ka-d̄k̄ñenl̄ plakan talew̄k.

²⁷ S̄nd̄ ‘Ama wal̄ Belsebullok gemb̄nla yal kolan ep kle-kot pa t̄lak’ w̄nd̄ñ naka naniñ. Manda w̄n bien t̄mbekta, nind̄ s̄ndok gwañgwanj̄i gemb̄ emumbi, yal kolan ep kle-kot pa tañ? Belsebul ba? N̄mda, manda nokok gemb̄nalok kuseila eañ wolok bien n̄m inda-daklelak yañ. ²⁸ W̄n Anutu enlok Woñd̄ nep plataumbi, yal kolan ep kle kotet, Belsebul n̄m. W̄nd̄ñda ñ̄nd̄ñ inda-daklelak: Anutul̄ ikan s̄ndok boñḡips̄nan amatam yambi-d̄k̄ñelak. ²⁹ Ba ama nol̄ ama gemb̄nat nolok it ḡnañnan slak lombi, ḡñḡit̄ñii joñgoñgan epmektok tuop ba? N̄m ya! Dama end̄ ama gemb̄nat w̄n t̄k̄embi, toal̄ ap imbi bium palmek, nepek nek it ḡnañ pakañ w̄n gumañ ep talew̄k.

³⁰ Ama no nak not n̄m t̄-namlakta, end̄ kanj̄k t̄-namlak. T̄mbi ama no nak n̄m nep platambi, Anutuloñ amatam n̄m ep k̄m̄n t̄lakta, end̄ ep kleum papuseneañ.

³¹ W̄nd̄ñda ñ̄nd̄ñ sanlet: amatam yom tañ ba Anutu n̄-kolayañ, endok yomj̄ ḡt̄k Anutul̄ gumañ bi-semekak, gan ama no D̄nd̄m Woñ n̄-kolalakta, endok yom̄n Anutul̄ n̄m biñmekak. ³² T̄mbi ama no Amalok N̄ñañ enda manda kolan elakta, endok yom̄n Anutul̄ gumañ biñmekak, gan ama no D̄nd̄m Woñ gemb̄n namlak, enda manda kolan elakta, endok yom̄n Anutul̄ man ñ̄nd̄ñḡit̄ ba nain taletalenan bo n̄m biñmekak. W̄nd̄ñda kusatnala ḡnañ t̄pet nombo n̄m t̄nekal̄ñ. ³³ Komba no k̄ndemda, end̄ bien k̄ndemgot pa lalilak, t̄mbi komba no kolanda, end̄ bien kolangot pa lalilak. W̄n komba wal̄ kolan ba k̄ndem w̄n bienl̄ mek daut samlak.

³⁴ S̄nd̄ manj̄ manbenj̄ malet upmat nom̄k. Ama kolanda, n̄tek t̄mbi manda k̄ndem enel̄ñ? Nepek kusei kusei ama nolok ḡnañnan tokñelakta, wakan eu lamb̄lak.

³⁵ Ama k̄ndem nepek k̄nde k̄ndem ḡnan ḡnañ pa w̄s̄i-kotak, end̄ nepek k̄ndemgot pa t̄lak, t̄mbi ama kolan nepek kola kolan ḡnan ḡnañ pa w̄s̄i-kotak, end̄ nepek kolangot pa t̄lak. ³⁶ Nak ñ̄nd̄ñ sanba: Anutul̄ amatam samb̄-danbekak nain wolonda end̄ manda kolan ḡt̄k eñḡil̄ñ wolok kusei e-daklenel̄ñdok sanbekak. ³⁷ Neta, Anutul̄ mandañga kañ-danbi, wolok tuop d̄k̄ ama d̄nd̄m ba ama kolan ganb̄ indaukak.”

Yesu en enlok kusai t̄mbi dakleuptok kundit engano no t̄mbim kanel̄ñdok n̄ñḡil̄ñ

³⁸ T̄mbi end̄k̄ne manda nand̄-tale ama ḡta Falisi ama endoñnan nanin d̄w̄nd̄i Yesu n̄ñḡil̄ñ, “Endaut, d̄k̄ nand̄-n̄mbi, kundit engano s̄n̄k no t̄mbimbi kane-tam̄ñ.” ³⁹ Gan end̄ ñ̄nd̄ñ tambane enguk, “Amatam man ñ̄nd̄ñḡit̄ kuañ s̄nd̄i kolan t̄mbi, Anutu bi-s̄n̄k tañ. S̄nd̄i kundit no kanepi pa nandañ, gan plofet Yonalok kundil̄ñgot daut samum kanekal̄ñ. ⁴⁰ Yonal̄ tim sandap t̄pet ḡt̄ no tuk gaut wopumdok m̄nj̄p ḡnañ pakuk. ☆ W̄nd̄ñgangot Amalok N̄ñañ end̄ bo maim t̄pet ḡt̄ no kwet ḡnañ palekak kanekal̄ñ.

⁴¹ Nandañ: Anutul̄ amatam manda plon yap̄lekak nain wolonda Niniwe nasi Yonalok molo manda nand̄ñḡil̄ñ end̄ amatam man ñ̄nd̄ñḡit̄ kuañ s̄n̄ ḡta yakan

mɪlapi, sɪndok kusasi tɪmbi dakleukak. Neta, endɪla Yonalok mandala gɪnañji tambaneñgɪlɪñ, gan sɪndɪla ama nin Yona maklelak endok manda nandɪmbi, gɪnañji nɪm tambaneñgɪlɪñ. ⁴² Wɪndɪñgangot Anutulɪ amatam manda plon yapɪlekak nain wolonda kwet koi Siba wolok tam wapma endɪ bo amatam man ñɪndɪñgɪt kuañ sɪn gɪta yakan mɪlapi, sɪndok kusasi tɪmbi dakleukak: endɪla ama wapmañ Solomondok nanandɪ kɪndem nandɪuktok kwet mayañgan nanin sɪnɪk walɪ endoñ bɪñguk, gan sɪndɪla ama Solomon maklelak endok mandan nandɪ-kɪmneñgɪlɪñ.”

⁴³ Yesulɪ yousɪmbi enguk, “Yal kolan nolɪ ama no ka-mɪsɪm poñawɪkta, endɪ kwet kasatnan ña bɪt tɪmbi, pipapat kombɪlin lonjɪwɪk. Lonjɪm nɪm kañbi, ⁴⁴ enla ñɪndɪñ ewɪk, ‘Nak bɪndambo undane it dama pakutnan ñawa’. Embi ña kawɪk wɪn: it wɪn jamɪmbi tɪ-kɪlɪñem biumbi, itgot palek. ⁴⁵ Kañbi pɪ ñambi, yal kolan kɪt tambon tambon tɪpet endok gembɪnjɪlɪ en makleañ ep tɪmbi indambi yanañgɪlɪm, it wolok gɪnañ lombi pi pat mɪlat tɪnelɪñ. Wɪndɪñda tɪmbi damañgan ama wala mɪlap lakat indañmɪñguk, gan man mɪlap wopum sɪnɪk indañmek. Enda indañmɪñguk, wɪndɪñgangot amatam man ñɪndɪñgɪt kolan tɪ-kuañ sɪndoñ inda-samekak.”

Yesulok sambalii wɪn nin?

⁴⁶ Yesulɪ amatam manda en-palɪñɪlɪmbi, meñ gɪt kwayañii endɪ bɪ tɪmbi, pawan ipi, en gɪta manda e-nandɪ tɪnelɪñdok eñgɪlɪñ. ⁴⁷ Tɪmbi ama nolɪ Yesu nɪmbi eñguk, “Nandɪlañ. Meñga kwayañgai pawan bɪ ipi, dɪkɪta manda e-nandɪ tɪnepi nandañ.” ⁴⁸ Gan Yesulɪ ama wala ñɪndɪñ tambane ññguk, “Mena kwayanai wɪn nin?” ⁴⁹ Eñɪpi, gwañgwañiila kɪt yout tɪ-semɪbi ññguk, “Ñɪ ka: mena kwayanai ñɪ pakañ. ⁵⁰ Neta, no en Bepna kunum gɪnañ patak endok man tañgonelakta, endɪ wakan nokok mena, kwayanai, ba witnai biañgan t añ.”

Ama Wapmañlɪ amatamñii nɪtek yambi-dɪkñelak wala Yesulɪ e-yout manda enguk

13

Gɪñgɪt manda kɪndem wɪn nanañ mɪnjɪp ama nolɪ kena gɪnañ kokuk wandin

¹ Sandap wolonda Yesulɪ it bɪmbi, tuk guañnan ñambi, amatam enɪ-daut tɪ-semepi tuk balilɪñnan ña pipakuk. ² Tɪmbi amatam asuptɪ endoñ bɪ kɪmɪn tɪñgɪlɪñda tɪmbi, endɪ kɪkeñ nolok plon lombi pipakuk. Pipalɪmbi, amatam kɪmɪn wopum endɪ tuk pawan ilɪmbi, ³ e-yout mandalɪ nepek asuptok plon enɪ-daut tɪ-semguk.

Tɪ-semñɪpi ñɪndɪñ enguk, “Nandañ. Ama nolɪ nanañ mɪnjɪp kokotta kenañ gɪnañ ñañguk. ⁴ Ñambi, mɪnjɪp kot-tɪ-kot-tɪ-ñañɪlɪmbi, mɪnjɪp dɪwɪn telak plon pɪumbi, monɪktɪ bɪm na-taleñgɪlɪñ. ⁵ Tɪmbi mɪnjɪp dɪwɪndɪ kawattɪ salaiumbi kwet lakatgot pakuknan pɪñgɪlɪñ. Mɪnjɪp kwet plongot pakɪlɪñda tɪmbi mindin plakan tawa lambɪñgɪlɪñ. ⁶ Gan kakailɪ sua embi, kwet nɪm tɪke gembɪlaumbi, maimdɪ lambɪ ep dɪumbi, yañetambi kɪm-taleñgɪlɪñ. ⁷ Mɪnjɪp dɪwɪndɪ kwet koselek mɪnjɪp pakuknan pɪñgɪlɪñ endɪ yakayakan tawa lambumbi, koselektɪ bendɪmbi ep tapliumbi kɪm-taleñgɪlɪñ. ⁸ Mɪnjɪp dɪwɪndɪ kwet galk gɪnañ pɪñgɪlɪñ walɪ lambɪm wopum dambi, bien laliñgɪlɪñ. Kusei dɪwɪndɪ bien 100 100 laliñgɪlɪñ, dɪwɪndɪ bien 60 60 laliñgɪlɪñ, tɪmbi dɪwɪndɪ bien 30 30 wɪndɪñ lali-ta-ñañgɪlɪñ. ⁹ No en pawañnat endɪ mandana nandɪmbi nandɪ-kɪlɪñ eukak.”

¹⁰ Papalembi, Yesulok gwañgwañiilɪ endoñ bɪmbi nɪ-nandɪmbi eñgɪlɪñ, “Amatam manda enlañ wɪn kusei nɪtektɪ tɪmbi e-yout manda gɪta pa enlañ?” ¹¹ Eumbi tambane enguk, “Kunum Molomdɪ amatam telak nɪtek yambi-dɪkñelak wɪn damañgan pat-semɪn pakuk. Nepek wɪn endɪ sɪnda sanbɪ dakle-talelak, gan amatam dɪwɪnda nɪm. ¹² Neta, no en nepek palmɪlak wɪn tɪke-kuumbi, enda nombo yousɪ-mɪumbi, asupgan palmekak. Gan no en nepek palmɪlak wala nandum tɪlakta endok nepek lakat palmɪlak wɪn apma tɪkeñmɪumbi, slak palekak. ¹³ Ama wandisɪ walɪ dautsɪlɪ kañ, gan

nim ka-dindim eañ, ba pawanji kimikañ, gan nim nandañ ba nim nandi-dakleañ, wala timbi nak manda e-yout manda git pa enlet.

¹⁴ Plofet Aisaiali nek indauktok enguk win man nindingit amatam wandisloñ inda-semalak. Endi Anutulok mandan nindin enguk, 'Amatam ñali manda nandinekalin, gan nim nandi-daklenekalin, ba dautsili kanekalin, gan nek kañ win nim ka-nandi-tomnekalin. ¹⁵ Nekta, endok ginañ nanandinjili kwambin dañgukta, pawanjili manda nandinepi kunjit tañ, ba dautsili nim kanelindok masipmañ. Windin nim timbimda, endi dautsili kañbi, pawanjili nandimbi, ginañjili nandi-tombi, ginañji tambaneumbi, nak ep timba kindem danelindok nokoñnan binelin.' ✧ Anutuli amatamdok plon manda windin enguk. ¹⁶ Gan sindila dautsili kindem kañ, timbi pawanjili guma nandañ, wala timbi amatam diwin yapma kle-pakañ. ¹⁷ Nak biañgan sinik sanba: plofet ama gita ama dindim damañgan kuñgiliñ endi nepek sindi kañ win kanepi nandikoñgom tingiliñ, gan nim kuñgiliñ, ba manda sindi nandañ win nandinepi nandikoñgom tingiliñ, gan nim nandingiliñ."

¹⁸ Timbi Yesuli yousimbi, gwañgwañiila enbi enguk, "Sindi pawanji kimipi, minjip kokottok e-yout manda sanit wolok kusei san-daklewambi nandiwit. ¹⁹ Nanañ minjip telak plon pinguk manda wolok kusei win nindin: amali Anutuli amatamñii nitek yambi-diknelak wolok gingit manda nandimbi nim tike-kulak, timbi kolan molomdi bimbibi, manda ginañnan kokolin win apma tikeñmlak. ²⁰ Minjip kawat plon pinguk manda wolok kusei win nindin: amali gingit manda silsilinat nandimbi, plakan ginan ginañ dasilak, ²¹ gan manda ginan ginañ pilak wali nim pa kwambin dalak. Nim, wali nain dumangot papi pailmlak. Win kuñgunlok plon mlap indañmlak, ba Anutulok manda tike-kuañ endok plon mlap kusei kusei inda-semum yambilak, nain wolongan nanandi-kiliktin pi pilak. ²² Ba minjip kwet koselek minjip pakuknan pinguk manda wolok kusei win nindin: amali gingit manda win nandilak, gan kwelalok mlap ba minem kwilikwili wolok nandi-koñgomli ginañ timbi pailimbi, manda nandilak wolok bien nim indañmlak. ²³ Minjip kwet galk ginañ pingiliñ manda wolok kusei win nindin: amali gingit manda win nandimbi nandi-kilin embi, kimit kle kuañ. Endok bien win 100 ba 60 ba 30 wolok tuop indalak."

Kunum Molomdok ka-dikne kena kanjik nat, gan wandingan embi sapaknelak

²⁴ Timbi Yesuli yousimbi, e-yout manda no amatamda nindin enguk, "Kunum Molomdi gingitñii yambi-diknelak win nindin: ama noli kenan ginañ nanañ kindemlok minjip kokuk, ²⁵ gan tim boñgipnan ama gitikti dou-palinilimbi kanjikñili kena wolok ñambi, kli kolandok minjip kopi pi ñaenguk. ²⁶ Pakapi, mindin tawa lambimbi, bien indaup timbimbi, kli kolandi bo inda-dakleñgiliñ. ²⁷ Inda-dakleumbi, ama wolok kena gwañgwañiili win kañbi, molomloñ ñambi ningiliñ, 'Wopum, dik kenañga ginañ minjip kindemgot kokuñ. Gan nitek timbi, kli kolanli indalak?' ²⁸ Windin ni-nandumbi enguk, 'Win kanjikna noli kolimbi lambilak.' Eumbi nandimbi engiliñ, 'Windinda nindi ña kli win tamat kotnetamñ ba?' ²⁹ Eumbi enguk, 'Windin nim. Kak biu palen. Nim kañbi, kli tamat kokamñ embi, nanañ wakit tamatnelin a. ³⁰ Biumbi, nanañ gita kli niset tipelatkan lambindekamik. Timbi nanañ mepmettok nain indaumek, nak kena ama enbambi, dama kli moyen tamap imbi, komba ginañ sium dukak. Timbi nanañ bien win wisikot itna ginañ ep wisi-kolim palekak.'"

³¹ Yesuli e-yout manda no nindin enguk, "Kunum Molomdok kaundikne kena win mastat minjip * ama noli kenan ginañ kokuk wandin. ³² Mastat minjip win yaya minjip tip minam sinik yañ, gan tawa lambilak wolonda yaya wali diwin yapma klembi, komba nomik wopum dalak, wala timbi yaya wolok gayam plon monkti bimbibi, isi tañ."

³³ Yesuli yousimbi, e-yout manda no nindin enguk, "Kunum Molomdok kaundikne kena win nindin: tam noli kimili bendi lakatgot tikembi, plaua kwilan wopumgan wakit tambanembi, papalem kaumbi, plaua wali gitik bendimbi lambilak."

✧ 13:15: Aisaia 6:9-10 * 13:31: Mastat minjip win wambin minjip wandin.

³⁴ Yesulí amatam kímín wopumda manda gítíngítík enguk wín endí telal no gít ním eñguk, endí e-yout mandalíngot enguk. ³⁵ Endí wíndíñ tĩmbĩmbi, plofet ama noli manda ñĩndíñ eñguk wolok bien inda-dakleñguk, “Nak e-yout mandalíngot manda enbi,

nanandí sembĩn kwet kusei kímíkímilĩnan nanin pat-ta-bañ wín enba dakleutat.” ☆

³⁶ Tĩmbi Yesulí amatam kímín wopum yambík bimbi, gwañgwañii gít ilan ñañguk. Ña palĩñĩmbi, gwañgwañiilĩ endoñ bĩmbi nĩkañbi eñgĩlĩñ, “Dík e-yout manda eñañ wín - kli moyen kena gĩnañ lambĩlak - wolok kusei nĩtek? Wín nĩnĩmbi nandĩna.”

³⁷ Eumbi enguk, “Ama mĩnjĩp kokuk wín Amalok Nĩñañ en wakan. ³⁸ Kena wín kwet ñĩn man pakamĩñ wolok walan, tĩmbi nanañ mĩnjĩp wín Kunum Molomdok gĩngĩtĩii. Tĩmbi kli kolan wín kolan molomdok gĩngĩtĩii, ³⁹ tĩmbi kanjĩk kli kolan mĩnjĩp ep kokuk wín kolan molom Satan en. Mĩnjĩp bien mepmet wín kwet nain taletalenan wolonda indaukak, tĩmbi kena tĩndí ama wín Anutulok añeloñii. ⁴⁰ Kli kolan tamap wĩp siañ wĩndíngangot nain taletalenan kolan molomdok gĩngĩtĩii enda inda-semekak. ⁴¹ Nain wolonda Amalok Nĩñañ endí añeloñii en-mulĩmbi, kwet tuop gĩngĩtĩii endoñnan nanin ama kolan tañ en ba dıwín no ep tiañeumbi yom tañ endí wakıt ep kímín tĩmbi, ⁴² jĩmbĩndok komba kwambĩñ gĩnañ ep kolí pĩnekalĩñ. Wandĩñ endí mano kwilĩm tĩmbi, manjĩ sı-gĩlĩm danekalĩñ. ⁴³ Gan amatam Bepsĩlok man tañgoneñgĩlĩñ endí kunum gĩnañ lombi, maim duatak wĩndíñ duapi, indañgan endok kapmainan kuumbi yambĩ-dĩkñeukak. No en pawañnat endí mandana nandĩmbi nandĩ-kĩlĩñ eukak.”

Kunum Molomdok kaundĩkñe kenala Yesulí e-yout manda dıwín no enguk

⁴⁴ Yesulí yousĩmbi, e-yout manda enguk, “Kunum Molomdok kaundĩkñe kena wolok walan wín nepek tuan wopumgan sĩnik kena gĩnañ kímĩsembum pakuk wandin. Ama noli nepek wín tĩmbi indambi, taplim bium pakuk. Tĩmbi silĩsilĩ wopum indañmĩngukta endí nepenepelí gítík ña tuatualok kímilĩm tua-taleumbi, mĩnem walinin tĩkembali, nepek tuan wopum wín endok indañmektok kwet wín ña tua kleñguk.

⁴⁵ Tĩmbi Kunum Molomdok kaundĩkñe kena wolok walan no kawat tuan wopum wandin: ama noli kawat tuan wopumgot wín tuaup yolonjĩnguk. Yolonjĩmbi, ⁴⁶ kawat kĩndem sĩnik no kañbi, ña nepenepelí gítík tuatualok kímilĩm tua-taleumbi, mĩnem walinin tĩkembali, kawat wín ña tuañguk.

⁴⁷ Tĩmbi Kunum Molomdok kaundĩkñe kena wolok walan no wín ñĩndíñ: pis tiatia lĩk wopum tuk gĩnañ kolí pĩumbi, pis kusei kusei epgĩlĩñ. ⁴⁸ Lĩk tokñeumbi tiañe pawan lambi pipapi, pis kañ-dan tĩngĩlĩñ, wín pis nanalok kĩndem kambot gĩnañ ep kímĩpi, pis kolan wín ep kokĩlĩñ. ⁴⁹ Kwet nain taletalenan wĩndíñ wakan indaukak: Anutulí añeloñii en-mulĩm bĩmbi, ama Anutulok man tañgoneañ endok boñgĩpsĩnan nanin ama kolan epbi, ⁵⁰ jĩmbĩndok komba kwambĩñ gĩnañ ep kolí pĩnekalĩñ. Wandĩñ mano kwilĩm tĩmbi, manjĩ sı-gĩlĩm danekalĩñ.”

⁵¹ Yesulí e-yout manda eu taleumbi, gwañgwañii en-nandĩmbi eñguk, “Sĩndí e-yout manda gítík sanlet wolok kusei nandĩ-dakleañ ba?” Enbĩmbi, endí “Oñ, nandamĩñ” nĩngĩlĩñ. ⁵² Eumbi enguk, “Wĩndíñda endĩkñe manda nandĩ-tale amalí Kunum Molomdok gĩngít indambi kuañ endí ama nepek kĩndem wĩsikot isĩnan kímilĩm patakĩnan nanin epmañ wandin: endí Anutulí nanandí damañgan eñguk ba man elak wín nandĩ-daklembi, wolok tuop amatam enĩ-daut tĩ-semañ.”

Yesulí en Ama Wapmañ engano wín Juda amala daut semguk

Yesulok il kuseinan nasilí siñgi wĩlĩmgĩlĩñ

⁵³ Yesulí e-yout manda wín eu taleumbi, walinin pĩ ñambi, ⁵⁴ il kuseinan ña tomguk. Tombi, it kiyaunjĩ gĩnañ lombi, amatam enĩ-daut tĩ-semguk. Tĩmbi amatam mandan nandĩngĩlĩñ endí nandĩ-gítíngítík embi, nĩsĩñgan ñĩndíñ eñgĩlĩñ, “Ama ñalí nanandí wandin ba kundit engano sĩnik tĩndĩlok gembĩ wín denanin tĩkeñguk? ⁵⁵ Nĩndí endok kusei nandamĩñ yañ! Endíla it kĩndikĩndit ama endok nĩñañgot. Meñlok koi wín Malia,

kwayañii wïn Jekop, Josep, Simon gît Judas, ⁵⁶ tîmbi endok wiwii wïn nïn gîta yakan kuamiñ. Wîndîñda nanandin gît gembïn wandin wïn nindî daulmiñguk?” ⁵⁷ Wîndîñ eñîpi, endok mandan ba ep tîndîñ wala nandum tlal tînguk. Tîmbi Yesulî enguk, “Amatam dîwîndî plofet ama giñgiñgan tîñmañ, gan enloñ nasii ba noliilî wîndîñ nîm tîñmañ.” ⁵⁸ Wîndîñ embi, nîm nandî-kîlîktî tîñmîngîlîñda tîmbi kundit engano asup wandîñ kandañ nî m tînguk .

14

Elottî Yesula nandum en Yoane kîmnan nanin mîlakuk wîndîñ tînguk

¹ Nain wolonda Galili distriktok ama wapmañ Elot endî Yesu koi gîngît nandîmbi, ² kena amañii ñîndîñ enguk, “Endî Yoane tuk ii-sem en wakan. Kîmnan nanin mîlakukta tîmbi kundit engano tîmbektok gembïn wopumgan palmîlak.” ³⁻⁴ Kusei ñîndîñda Elottî wîndîñ nandîñmînguk: damañgan endî enlok kwayañ Filip endok tamîñ Elodia apma tîkeñguk. Apma tîkeumbi, Yoanelî ñîndîñ pa nîlînguk, “Dîk Elodia tamga tîkeñguñ wïn nîndok endîkñe manda maklelañ.” * Wîndîñda Elottî eumbi, Yoane tîke imbi, it kwambîñ gînañ kîmîkîlîñ. ⁵ Elottî Yoane wîlî kîmbektok nandînguk, gan amatamda mîsîngukta wîndîñ nîm tînguk. Neta, Juda amalî Yoanela nandum plofet no tîngukta tîmbi.

⁶ Gan wînaña ñîndîñ indañguk: Elottok indainda nain indaumbi, yokñiilok nanañ sinat tî-semumbi, Elodialok wembanlî bî endok dausînan kap tînguk. Kap tiumbi, Elottî wembe wolok kapta nandî-koñgom tîngukta tîmbi, ⁷ manda ñîndîñ e-kwambîñ dambi nînguk, “Biañgan sînik. Dîk nepek nola ba nola nan-kautañ wolok tuop gametet.” ⁸ Wîndîñ eumbi, meñloñ ñaumbi, nanandî ñîndîñ mîumbi, Elottoñ undane ñambi nînguk, “Dîk eumbi, Yoane tuk ii-sem endok bim dombîmbi, kumbam jawañ plon kîmîpi bî namît.” ⁹ Ama wapmañdî manda wïn nandîmbi nandum mîlatañguk. Gan manda yokñiilok dausînan e-kwambîñ dañgukta tîmbi endî nandîñmîmbi, wembelî eñguk wolok tuopkan tînelîñdok eñguk. ¹⁰ Tîmbi it kwambîñ gînañ ñambi, Yoanelok bim dombîmbi, ¹¹ kumbam jawañ plon kîmîpi bîm wembe mîumbi, meñloñ tîke ñañguk. ¹² Tîmbi Yoanelok gwañgwañiilî bîm dalandan bem ña kîndikîlîñ. Wîndîñ tî-talembi, siñgi ña Yesu kasat tîñmumbi nandînguk.

Yesulî ama 5,000 gîta tam gwañgwanjii nanañ ep towînguk

¹³ Yoane wîlî kîmînguk wolok gîngît Yesulî nandîngukta endî gwañgwañii gît walinin pî ñanelîñdok kîkeñ nolok plon lombi, kwet ama nîmnatnan nîsîngan kunepi ñañgîlîñ. Ñaumbi, amatamdî gîngît wïn nandîmbi, isî kwesî bimbi, kesîtti en klem, tuk baliliñ ñañgîlîñ. Ñakap, Yesulî ñaupî nandînguknan ña tomgîlîñ. ¹⁴ Tîmbi Yesulî kîkeñ plon nanin pîñîpi, amatam kîmîñ wopum yambînguk. Yambîmbi, blan tî-sembi, jîmbatsîat ep tîmbi kîndem dañguk.

¹⁵ Kwet timlala tîmbîmbi, gwañgwañiilî Yesuloñ bîmbi nîngîlîñ, “Kwet kîlîm elak. Tîmbi ñîñ kwet ama nîmnatnan pakamîñ, wîndîñda dîk amatam en-mulîmbi, it kwelan ñambi, nanañjî tua nambît.” ¹⁶ Eumbi enguk, “Nekta ñanelîñdok eañ? Sîñ nanañ ep towîwît.” ¹⁷ Eumbi, jip jup tîmbi nîngîlîñ, “Nîndok plaua nanañ kît tombon gît pis tîpet walîngot pat-nîmlak.” ¹⁸ Eumbi enguk, “Wïn nokoññan mep bîwît.” ¹⁹ Wîndîñ embi, amatam enbîmbi, kli yali gîmbañ dambi pipakîlîñ. Tîmbi Yesulî plaua nanañ kît tombon gît pis tîpet wïn epbi, kunum plon deium loumbi, Anutu weñmîmbi, plaua wïn ombîmbi, gwañgwañiila emguk. Emumbi, endî ep papusenembi, amatam em-taleumbi, ²⁰ gîttîktî nambi na-tokñe tîngîlîñ. Tîmbîmbi, dîp pakuk wïn gwañgwañiilî epmbi, sandîñ lîk 12 wolok gînañnan dasium tokñeñguk.

* ^{14:3-4} Endîkñe mandalî amalî enlok dal ba kwayañlok tamîñ tîkeuktok kîmîsip tîñmîlak. Dal ba kwayañ endî yamîñ pap sembiñguk wolondañgot kîndem wîndîñ tîmbek. (Wok Pris 18:16, 20:21, Lo 25:5-6)

²¹ Nanañ nañgılıñ wın ama 5,000 nıtepek, gan tam gıt wembe gwañgwa nım ep kunakılıñ.

Yesulı tuk guań plon yaliyali ñańguk

²² Ama kımın gıtıktı nanañ nambi taleumbi, Yesulı gwañgwańii en-gıñgınebi, nısingan kıkeń plon lombi, tuk guań tambon kandań damandama ñanelıńdok en-mukuk. En-mulım ñañlımbi, amatam kımın gıtık isınan en-mulepi pakuk. ²³ Papi, amatam en-mulım ña-taleumbi, Yesu en engan nımolo tımbepi jańgınnan lo pakuk. Kwet kılım eumbi, jańgınnan engan palımbi, ²⁴ gwañgwańiilok kıkeńdı ña tuk guań bońgıpnan tomguk. Tombımbi, sasalelı ñañgılıñ kandańnan bıńgukta, tuktı kıkeń munjupi, tıke lombi pımbi tıńguk.

²⁵ Kwet gama nım salańlımbi, Yesulı guań plon yali ta-ñakap gwañgwańii ep tımbi dumalańguk. ²⁶ Tımbi gwañgwańiilı tuk plon yaliyali bımbi kańbi, “Asilı bılak!” embi, gembınjı pımbi, mısımbi kwawa tıñgılıñ. ²⁷ Tımbi wolongan Yesulı enı-daklembi eńguk, “Nım mısıwıt, natna bılet, walenjı busukńewın.”

²⁸ Tımbi Petlolı nıńguk, “Wopum, biańgan dıtna bılańda, nanbımbi, tuk plon yalim dıkońan bıwa.” ²⁹ Eumbi nıńguk, “Natna ya, bo!” Nımbımbi, kıkeń plon nanin pı tuk plon yalimbi, Yesuloń ñańguk. ³⁰ Ñañıpi, sasale wopum wıkukta tuk mılakuk wın kańbi, mısımısı ñakap tuk gınań pıup tımbi, kıtımbi eńguk, “Wopum, nepmıñ.” ³¹ Eumbi, wolongan Yesulı kii kot-suap tıkembi nıńguk, “Nanandı-kılıktıńga lakat pakamlak. Nektı gınań tıpet tılań?” ³² Wındıñ eńıpi, Petlo nañgılımbi, kıkeń plon lońlımbi, sasalelı kıl p eńguk. ³³ Tımbi gwañgwa kıkeń plon pakılıñ endı Yesuloń mılelem tımbi nıñgılıñ, “Biańgan dık Anutulok Nıñań.”

³⁴ Tuk guań dıkńe-talembi, Genesalet it kwet kandań lo suańgılıñ. ³⁵ Suaumbi, wınasılı Yesu ka-daklembi, manda kımılımbi, kwet wolok tuopkan ñańguk. Ñaumbi, amatamdı ama jımbatsıat gıtık yanańgıp endoń bıñgılıñ. Bımbi, ³⁶ Yesu dasindasin kusıpgot tıke-kanelıńdok nı-nandı tıñgılıñ. Nı-nandumbi nandı-semumbi, tıke-kańgılıñ tuop kınde m dańgılı?

15

Anutulok dainan nek ñalı ama tımbı kolalak wın Yesulı enı-daut tı-semguk

¹ Tımbi Falisi ama gıt endıkńe manda nandı-tale ama dıwındı Jelusalem bimbi, Yesuloń bıñgılıñ. Bımbi, ñındıñ nı-nandıńgılıñ, ² “Nıtek tımbi, gwañgwańgailı bep pańniilok telak ñın makleañ? Endı nanañ nanepi, telak nıñı-daut tı-nımgılıñ wolok tuop kısı nım wılıpi pa nañ.” ³ Eumbi tambane enguk, “Nıtek tımbi, sındı sınluk ep tındıñ klenelıńdok Anutulok endıkńe manda makleañ? ⁴ Neta, Anutu en endıkńe manda tıpet ñındıñ kımıt-nımguk, ‘Dık meńga beka gińgińgan tı-semekań’, tımbi ‘Ama no meń ba beu en-kolalakta en wılı kımlok.’” ⁵ Gan sındı endıkńe manda tıpet wın maklembi, amatam ñındıñ enı-daut pa tı-semań: tıkap ama no meń ba beu epmıtu plaptauktok nepek no palmılak, gan ‘Nak nepek wın ikan Anutulok gińgıt wılımıńgut’ wındıñ enlakta, ⁶ endı kındem beu nım nandı-ñımbi, nım tımbı plaptalak. Wındıñ tıñıpi, endı beu gińgińgan nım tı-ñımbi, endıkńe manda maklelak. Wındıńda sındı sınluk ep tındıñ klenelıńdok Anutulok endıkńe manda tımbı lakatalak.

⁷ Yakńesi! Sındok manjı manbenjı malet nomık! Anutulı plofet Aisaialok man plon ñındıñ embi, sındok kolanjılok walan e-kılıñ eńguk,

⁸ ‘Amatam ñalı manjılıńgot kotna gińgıt e-tıke-loañ, gan gınań nanandınjılı mayańgan sınık pat-semalak.

⁹ Endı amalok nanandı wın nokok endıkńe manda wandin enı-daut tı-semań, wala tımbi endı nan-wowoń tań wın sılanıngot.’” ¹⁰

¹⁰ Tımbi Yesulı amatam kımın gıtık kıtı-semum bımbi enguk, “Sındı pawanjı kımıpi nandı-kılıñ ewıt. ¹¹ Nepek nek ñalı ama tımbımbi, Anutulok dainan dındım

palektok tuop nīm? Wīn nepek nanambi, mīnjīpnī gīnañ pīlak walī nīm. Wīn nepek kolan gīnañnī gīnañ papi, manī plon lambī pīlak walī mek ama tīmbi kolalak.”

¹² Papalembi, Yesu gwañgwañiilī endoñ bīmbi nīngīlīñ, “Ba dīk Falisi amalī mandañga wīn nandīmbi, nandī-kola tī-gamlīñ wīn nandīlañ ba?” ¹³ Eumbi tambane enguk, “Falisi ama endī kli kolan kena gīnañ nīsī lambañ wandin. Tīmbi Bepna kunum gīnañ patak endī kenan gīnañ nepek nīm tīpīnguk wīn kakasiat gītīk ep tamat-taleukak. ¹⁴ Sīndī yambium patnelīñ. Ama dautsī sipsipmīn endī nosii telak daut semnepi pa tañ. Tīmbi dai sipsipmīn nolī dai sipsipmīn no telak daulīmekta, nīset tīpelatkan dīmat gīnañ pīndemīk.”

¹⁵ Tīmbi Petlolī Yesu nīnguk, “Dīk e-yout manda manīlok plon eñañ wolok kusei kīndem nīnbi dakleutak.” ¹⁶ Eumbi enguk, “Gwañgwanai sīndī bo nītek tīmbi nandī-daklenelīñdok gamañgot tīpīkañ? ¹⁷ Sīndī ñīn nīm nandī-dakleañ ba? Nepek manī gīnañ pīlak walī tem meñ gīnañ pīmbi, temdok telak plon ñambi, tem koñ gīnañ pīlak. ¹⁸ Gan nepek manī gīnañnan nanin lambīmbi pīlak walī gīnañnī gīnañ nanin lambīlak. Tīmbi walī mek biañgan ama Anutulok dainan tīmbi kolalak. ¹⁹ Nak nepek ñandinda elet: wīn ama gīnañjī gīnañ nanandī kolan kusei kusei indaumbi tañ wīn ñīndīñ: ama wīlī kīm tañ, ba nolok wapai ba tamīn kumbu tañ, ba telak joñgo kuañ, ba nepek kumbu tañ, ba ama nolok siñgin joñgoñgan siañ, ba kosī eu kolayañ. ²⁰ Kundit wandin walī mek tīmbi, amalī Anutulok dainan dīndīm patnelīñdok tuop nīm. Gan endī Falisi amalok ep tīndīnjī nīm kīmīt klembi, kīsī nīm wīlīpi ep na-tañ walī nīm ep tīmbi kolalak.”

Yesulī kwet dīwīndok amatam gembīn daut semguk

Yesulī Kenan tam no endok wemban yal kolannat tīmbi kīndem dañguk

²¹ Tīmbi Yesulī gwañgwañiilī gīt walinin pī ñambi, Tilo gīt Sidon it kwet tīpet pakamīkñan ñañguk. ²² Ña tombīmbi, Kenan tam no kwet wandīñ kuñguk endī endoñ bīmbi, kītīñmī-gīñgīnembi nīnguk, “Wopum, Devittok Komblin, dīk blan tīmbi, mandana nandī-namīñ. Yal kolandī wembanalok gīnan gīnañ pīumbi, kola-sīnīk talak.” ²³ Eumbi, Yesulī nandī-kīmnembi ñañguk. Tīmbi gwañgwañiilī Yesuloñ bīmbi nī-gīñgīnembi eñgīlīñ, “Tam walī kītī kītīñīpi nīp klelak, wala tīmbi dīk kak nī-mulīm ñaun.” ²⁴ Nīmībīmbi enguk, “Nak Israēl amatam sipsip pait-pakañ wandin endañgot nan-mulīm bī indañgut.”

²⁵ Yesulī wīndīñ eñguk, gan tam walī endoñ bīmbi, kesīnan mīlelem tīmbi nīnguk, “Wopum, nep kīmīt.” ²⁶ Wīndīñ eumbi nīnguk, “Wembe gwañgwalok nanañjī yapma tīkembali, kamotta emem wīn tuop nīm.” ²⁷ Eumbi nīnguk, “Wopum, wīn kīndem elañ, gan molomjīlī nanañ nambīmbi dīp pīlak wīn kamottī wakan pa nañ wīn.” ²⁸ Wīndīñ eumbi nīmbi eñguk, “Tam, nanandī-kīlīktīñga wīn wopum. Nandīlañ, wolok tuop indagamīn.” Eumbi, wolongan wemban kīndem dañguk.

Yesulī amatam jīmbatīat asup ep tīmbi kīndem dañgīlīñ

²⁹ Tīmbi Yesulī walinin pīm ñam Galili distrik tombi, tuk guañ baliliñ ñam kwet kīmīn no wolok lombi pi pakuk. ³⁰ Tīmbi amatam asupgandī endoñ bīñīpi, amatam jīmbatīat yanañgīp bīñgīlīñ, wīn ama kesīk nīm kuañ wakīt ama kīsī ba kesīsī dalandan, ba dautsī sipsipmīn ba manjī sipsipmīn, ba jīmbat dīwīn nolī epmī epmīn wakīt asup yanañgīp bīmbi, Yesulok kuañ kuseinan ep bī kīmīn kolīmbi, ep tīmbi kīndem dañguk. ³¹ Ep tīmbi kīndem daumbi, amatamdī yambīñgīlīñ wīn: ama manjī sipmīn kuñgīlīñ endī manda eñgīlīñ, ama kīsī ba kesīsī dalandan endī kīndem dañgīlīñ, ama kesīttī nīm kuñgīlīñ endī kesīttī kuñgīlīñ, tīmbi ama dautsī sipsipmīn endī deīñgīlīñ. Wīn yambīmbi yambī sīlīkñembi, Israēl amatamdī Anutu nī-wowoñ tīñmañ en nī-kīndem dañgīlīñ.

Yesulī ama 4,000 gīta tam gwañgwanjīi nanañ ep towiñguk

³² Yesulí gwañgwañii kiti-semum biumbi enguk, “Amatam ñali sandap tipet git no nakita palimbi, nanañji talelak, wala timbi nak blan ti-sembi, slak en-mulam ñaneliñdok nim nandilet. Nim kañbi, telak plon dautsi kolimbi, katap tineliñ.”

³³ Eumbi, gwañgwañiili ñiñgiliñ, “Ñolok it kwet no nim pakañ, wala timbi nindi nanañ denanin ep biumbi, amatam kimin wopum ñin ep towinambi, tuop ti-semek?”

³⁴ Eumbi, Yesulí en-nandimbi enguk, “Sinelok plaua nanañ nitek pat-samlak?” Timbi endi engiliñ, “Plaua kit diwin tipetgot, timbi pis titip lakat sinik pat-nimlak.”

³⁵ Windiñ eumbi, Yesulí amatam enbim nandimbi, kwelan pipakiliñ. ³⁶ Timbi endi plaua nanañ kit tombon tipet wakit pis win epmbi, Anutu weñmimbi ombimbi, gwañgwañiila emumbi, amatam em-ta-ñañgiliñ. ³⁷ Timbi endi gitik nanañ win nañbi na tokñeñgiliñ. Na tokñeumbi, dip pakuk win gwañgwañiili ep dasiumbi, sandiñ lik wopum kit tombon tipet tokñeñguk. ³⁸ Win ama 4,000 nitepek endi nanañ nañgiliñ, gan tam ba wembe gwañgwa endok kunakunatsi nim epgiliñ. ³⁹ Yesulí windiñ ti-talembi, amatam en-mulim ñaumbi, en kikeñ plon lombi, gwañgwañii git Magadan ka ndañ ñangu k.

Yesu enlok kusei inda-dakleñguk

16

Yesulok kusei gama nim ka-nandi-tomgiliñ

¹ Timbi Falisi git Sadusi ama diwin Yesuloñ biñgiliñ endi sisoñ tinmineliñdok ñindiñ ñiñgiliñ, “Kunum Molomdok gembin pakamlakta win ninda daut nimeñdok dik kundit engano sinik no timbimbi kana.” ² Eumbi tambane enguk, “Maimdi pi sembep timbimbi, kunum gim daumbi, sindi ñindiñ pa eañ, ‘Desa nain kindem indaukak.’ ³ Kwet salaumbi, mulukualit kunum masipmilak wala sindi ñindiñ pa eañ, ‘Gwi sasale inda-nimetak.’ Windiñda sindi kunum kañbi, maim iletak ba gwi wiletak win kindem ka-dakleañ. Gan sindi man ñindiñgit nepek nek indalak win kañbi, wolok kusei nim ka-nandi-dakleañ. ⁴ Nitek timbi ama man ñindiñgit kuañ sindi kolan timbi, Anutu bi-sinik tañipi, kundit engano kanep kiti-nandañ? Gan kundit no nim daut samum kanekaliñ. Nim. Ñin noñgangot kanekaliñ: win plofet Yona indañmñguk windiñgangot inda-namekak.” Yesulí windiñ embi yambimbi pim ñañguk.

⁵ Tuk guañ tambon kandañ timbi dumalaneliñdok ñañipi, gwañgwañiili kamalambi, plaua nanañ no nim ep ñañgiliñ. ⁶ Timbi Yesulí enguk, “Sindi Falisi gita Sadusi endok plaua kimili bendila ka-kiliñ enekaliñ.” * ⁷ Windiñ eumbi, nisigan e-nandi timbi engiliñ, “Plaua nanañ nim tike-bimñ wala elak bek.” ⁸ Yesulí win yambimbi enguk, “Nekta sangan ‘Plaua nim pat-nimlak’ windiñ e-nandi-tañ? Biañgan nanandi-kilikinji win lakat sinik pat-samlak. ⁹ Kusatna gama nim nandi-dakleañ bek? Nak plaua nanañ kit diwingot win tambipi, ama 5,000 ep towiwambi, sindi dip palimbi, sandiñ lik 12 dasium tokñeñguk win sindi nim nandi-tomañ ba? ¹⁰ Ba plaua kit tambon tipet wali ama 4,000 ep towiwambi, dip palimbi, sandiñ lik wopum nitek dasiñgiliñ? ¹¹ Nitekta timbi, sindi mandana nim nandi-dakleañ? Nak plaua nanañla nim et, win nak Falisi git Sadusi endok plaua kimili bendila ka-kiliñ eneliñdok sanit.” ¹² Windiñ eumbi, kombikmek ñindiñ nandi-dakleñgiliñ: endi nanandi Falisi git Sadusili amatam emañ wala ka-kiliñ eneliñdok enguk, plaua kimili bendi wala nim.

Yesu en nin sinik win Petloli e-dakleñguk

¹³ Timbi Yesulí gwañgwañii git it kwet no koi Sisalia Filipai wandiñ kandañ ñañguk. Ña tombi, gwañgwañiila en-nandi timbi enguk, “Amatamdi Amalok Nñañ enda nin sinik pa eañ?” ¹⁴ Eumbi ñiñgiliñ, “Diwindi Yoane tuk ii-sem eumbi, diwindi plofet

* 16:6: Juda amatam endok nanandinji ginañ ‘kimili bendi’ win nepek no wali diwin timbi tambane wolok walan. Yesulí ñolok kimili bendila enguk endi Falisi git Sadusi amali amatam endaut manda julunggan enbimbi nanandinji kamalañguk wolok plon e-yout tñguk.

Elia nombo indauptok een ip wakan bek eumbi, d̄w̄ind̄i p̄lofet Jelemaia ba p̄lofet no damañgan kuñguk en w̄ind̄iñ pa ganañ.”¹⁵ W̄ind̄iñ eumbi eni-nand̄imbi eñguk, “T̄imbi s̄in̄ila naka nin s̄in̄ik pa nanañ?”¹⁶ Eni-nand̄umbi, Simon Petlol̄i n̄iñguk, “D̄ik Mesia, Anutu kuñgu molom endok N̄iñañ.”¹⁷ Eumbi, Yesul̄i n̄iñguk, “Simon Yoanelok n̄iñañ, d̄ik amatam d̄iwin yapma kle-patañ. Nanand̄i w̄in amalok nanin n̄im. Bepna kunum ḡinañ patak end̄i ganb̄im dakleñguk.

¹⁸ W̄ind̄iñda nak n̄ind̄iñ ganlet: koka komb̄lin Petlo k̄it̄ilet, w̄in Kawat. T̄imbi nak kawat wolok plon k̄ikes̄im̄innai yap̄lam gemb̄ilambi bend̄i wopum danekal̄iñ. Bend̄i wopum daumbi, k̄imdok gemb̄inl̄i bo k̄ikes̄im̄innai ep t̄imbi p̄uktok tuop n̄im.¹⁹ T̄imbi Kunum Molomdok amatam̄ii yamb̄i-d̄ikñew̄iñdok nak gemb̄i gamlet. † D̄ik nepek nola kwelan e-wiat t̄i-semumbi, Kunum Molomdok dainan w̄ind̄iñgot wiawiat indaukak, t̄imbi d̄ik nepek nola e-wiat n̄im t̄i-semumbi, Kunum Molomdok dainan w̄ind̄iñgot gama pat-semekak.”²⁰ W̄ind̄iñ eñ̄ipi, k̄im̄isip kwambiñ t̄i-sembi, enla en Mesia, Anutul̄i ama wapmañ n̄i-mulektok e-kwambiñ dañguk w̄in joñgo n̄im eelok enguk.

Yesu en m̄ilap bemi k̄imbekak wala gwañgwañiila enguk

²¹ Nain wolonda Yesul̄i kusei k̄im̄ipi, nepek indañmekak wala gwañgwañiila n̄ind̄iñ en-s̄iw̄ikuk: end̄i Anutulok man tañgoneuptok Jelusalem it kwelan loumbi, Juda ama bies̄i ḡita tapma ama bies̄i ba end̄ikñe manda nand̄i-tale ama end̄i m̄ilap kusei kusei t̄iñm̄inek̄al̄iñ. T̄iñmumbi, Roma amal̄i w̄ilim k̄imb̄imbi, sandap t̄ipet ḡit no t̄imb̄imbi, Anutul̄i t̄imbi m̄ilalekak.²² W̄ind̄iñ eumbi, Petlo engan Yesu nañ̄ipi, ña n̄i-ñomb̄imbi n̄i-k̄im̄isip t̄iñ̄ipi, Anutul̄i kamaiuktok embi n̄iñguk, “Wopum, m̄ilap wandin s̄in̄ik bo n̄im inda-gamekak.”²³ Eumbi tambanem, Petlola n̄ind̄iñ n̄iñguk, “Satan, d̄ik wi! D̄ik Anutulok nanand̄i n̄im klelañ. N̄im. D̄ik amalok nanand̄i klembi, telak masip t̄i-namlañ.”

²⁴ W̄ind̄iñ embi, gwañgwañi ḡit̄ikta enbi eñguk, “Ama no en nak nep kle kuup nand̄ilakta, end̄i enlok nanand̄inla nandum tlal t̄imb̄imbi, end̄i kloñbatl̄i t̄ike bemi, nep kle kuuktok sanlet.”²⁵ Neta, no en kuñgun enlok kas̄ileupi nand̄ilakta, endok kuñgun pail̄imekak, gan no en naka t̄imbi kuñgun bi-namlakta, end̄i kuñgun taletalen n̄imnat indañmekak.²⁶ T̄ikap ama nol̄i kwelalok nepenepek ḡit̄ik kas̄ilewik, gan siñgi en j̄imbiñ p̄iw̄ik, nain wolonda nepek wal̄i n̄itek t̄ike-k̄im̄ilek? T̄imbi kuñgun taletalen n̄imnat w̄in b̄indambo n̄itek kas̄ilewik? W̄in tuop n̄im.²⁷ Kusei n̄ind̄iñda w̄ind̄iñ elet: Amalok N̄iñañ end̄i Beulok gemb̄in walalannat añeloñii yanañ̄ipi undane b̄ip̄ipi t̄ilak. Undane b̄imek, amatam ḡit̄ikti ep t̄ind̄in̄ji nek t̄iñḡil̄iñ wolok tuopkan tuan̄ji emekak.²⁸ Nak biañgan s̄in̄ik sanba: ama ñ̄i pakañ s̄indok boñḡips̄inan nanin d̄iw̄ind̄i gamañgot kwelan kuñ̄il̄imbi, Amalok N̄iñañd̄i amatam yamb̄i-d̄ikñeuktok b̄i indaumbi kanekal̄iñ.”

17

Yesulok kusei w̄in p̄lofet ama ḡit̄ Anutu end̄i e-kwambiñ dañḡil̄iñ

¹ Maim k̄it tambon noñgan taleumbi, Yesul̄i gwañgwañi t̄ipet ḡit no, w̄in Petlo, Yakobo ḡita kwayañ Yoane, yanañḡil̄imbi, kwet jañḡin ombap no wolok lombi, n̄is̄iñgan pak̄il̄iñ.² Pakapi, gwañgwañiil̄i kañ̄il̄imbi, Yesulok p̄iñḡi walan engano t̄ik̄ileñguk, w̄in timan dai maim daut wandin, t̄imbi dasindasin w̄in kolsalen walalan s̄in̄ik saleñguk.³ T̄imbi platik s̄in̄ik p̄lofet ama t̄ipet damañgan kuñḡim̄ik, w̄in Mose ḡit Elia, end̄i gwañgwañiiloñ indambi, Yesu ḡit manda e-nand̄i t̄iñḡil̄iñ.⁴ W̄ind̄iñ t̄imb̄imbi, Petlol̄i Yesula n̄iñguk, “Wopum. N̄ind̄i ñ̄i pakam̄iñ w̄in k̄indem s̄in̄ik. Wala t̄imbi d̄ik n̄ind̄iñ nand̄iw̄iñda, nak it jala t̄ipet ḡit no k̄indiletet, w̄in no d̄ikok, no Moselok, no Elialok.”

† 16:19: Grik manda plon Matayol̄i n̄ind̄iñ youkuk, “Nak Kunum Molomdok yama kii gametat.” Manda wolok walan w̄in n̄ind̄iñ: Petlo ḡit k̄ikes̄im̄in end̄i Anutulok man t̄ikembi, kwelan ñolok amatamdok yom̄ji e-wiat t̄i-semañ ba k̄im̄il̄im pat-semektok eañ.

⁵ Petloli manda wɨndiñ eñilimbi, mulukua walalan sɨnik wali platik sɨnik ep tɨmilimbi, mulukua gɨnañ nanin manda no ñɨndiñ kitɨu pɨumbi eñguk, “Ñine nokok niñana sɨnik. Nak gɨnañnali en kasilembi, enda wale kindem tɨñmilet, wala timbi sɨndi endok mandan nandimbi kimɨt-klenekaliñ.” ⁶ Timbi gwañgwañiili manda wɨn nandimbi, gembɨnji pɨumbi, gapok pɨmbi, timanjɨ daut kwelan pɨñgɨliñ. ⁷ Gan Yesuli endoñ ñambi, ep kañbi enguk, “Mɨlalet! Sɨndi ñim mɨsɨneliñ.” ⁸ Wɨndiñ enbimbi, endi deimbi kañgɨliñ wɨn: Yesu en noñgan ilimbi kañgɨliñ.

⁹ Walinin kwet jañgɨn plon nanin pɨñipi, Yesuli gwañgwañi e-kimɨsip tɨ-sembi enguk, “Nepek ñin kaliñ wolok kasat ama nimbek nola ñim eninekaliñ. Gamamek, Amalok Niñañ endi kimnan nanin mɨlalekak, wolondamek kindem eninekaliñ.”

¹⁰ Timbi gwañgwañiili ni-nandimbi eñgɨliñ, “Wɨndiñda kusei nekta endikne manda nandi-tale amalɨ ñɨndiñ pa eañ, ‘Plofet Eliali Mesialok telak dama timbi biukak?’” ¹¹ Eumbi enguk, “Biañgan Eliali dama undane bimbi, amatam tɨ-pañgɨpañgɨle tɨ-semekak. ¹² Gan natna ñɨndiñ sanlet: plofet no Elia wandin endi ikan bɨñguk, gan amalɨ endok kusei gama ñim ka-nandi-dakleñgɨliñ. Endi nisɨlok nanandɨnji klembi, kundit kolan kusei kusei tɨñmɨñgɨliñ. Timbi Amalok Niñañla kolan wɨndiñgangot tɨñmɨnekaliñ.” ¹³ Wɨndiñ eumbi, gwañgwañiili Yesuli Yoane tuk ii-sem tɨ-kuñguk endok plon e-yout timbi eñguk wɨn nandi-tomgɨliñ.

Yesuli nanandi-kiliktɨla nepek bien sɨnik enguk

¹⁴ Yesu gɨt gwañgwañi tɨpet gɨt no endi amatam asuptɨ kimɨn tɨ-pakɨliñnan pɨ tombimbi, ama nolɨ Yesuloñ bimbi, kesiinan mɨlelem tɨ-ñimbi niñguk, ¹⁵ “Wopum, dik niñanala blan tɨñmɨñ. Gwañgwa ñali kwapmeñgan gɨnañ kamalalak nain wɨn tɨkeumbi, kim katap timbi, komba gɨnañ ba tuk gɨnañ pa pɨumbi, pɨñgɨu kola sɨnik talak. ¹⁶ Nak gwañgwañgailɨ timbi kindem daneliñdok nañgɨpi biñat, gan endi tɨ-tlap bium patak.” ¹⁷ Wɨndiñ eumbi, Yesuli tambane eñguk, “Amatam man ñɨndiñgɨt kuañ sɨndi nanandi-kiliktɨnji ñim pat-samumbi, kamakama tañ. Nak sɨn gɨta papata kunjɨt tɨlet! Nain nittek sɨnik sɨn gɨta gamañgot kuwambi, nandi-kiliktɨ namnekaliñ?” Wɨndiñ embi, “Gwañgwa wɨn nokoñ nañgɨp bɨwit!” enguk. ¹⁸ Nañgɨp bɨumbi, Yesuli yal kolan gwañgwalok gɨnannan pakuk wɨn ni-ñombɨumbi poñañguk. Poñaumbi, wolongan gwañgwa wali kindem dañguk.

¹⁹ Nɨsɨñgan paliñipi, gwañgwañiili Yesuloñ bimbi ni-nandimbi eñgɨliñ, “Kusei nitakta timbi ñɨndi yal kolan wɨn kle-kotneñdok tɨpɨkamɨñ?” ²⁰⁻²¹ Eumbi enguk, “Nanandi-kiliktɨnji lakat sɨnik wali tuop ñim. Nak biañgan sɨnik sanba: nanandi-kiliktɨnji wambɨñ mɨnjɨp tip mɨnam wandin pat-samekta, kundit gɨtik tɨnep nandañ wɨn kindem eumbi indauk, wɨn kwet jañgɨn ñala bo kindem ñinelɨñ, ‘Dik mɨlapi da wolok ñau!’ nimbimbi, wolok tuop tɨmbek.” *

Yesuli enlok kuseila gwañgwañiila en-kaikta tɨ-semguk

²² Yesulok gwañgwañi gɨtik endi Galili distrik kimɨn tɨ-palimbi, ñɨndiñ enguk, “Nain ñim ombataumbi, Amalok Niñañ kanjɨkñiilok kɨsɨnan kimɨlimbi, ²³ wali kimbimbi, sandap tɨpet gɨt no ñaumbi, Anutuli kimnan nanin timbi mɨlalekak.” Wɨndiñ eu nandimbi, gɨnañji mɨlata sɨnik tañguk.

²⁴ Timbi Yesu gɨta gwañgwañi endi Kapaneam it kwelan ña tomgɨliñ. Tombimbi, ama mɨnem tapma it tɨ-dɨndim eelok epmañgɨliñ endi Petloloñ bimbi ni-nandimbi eñgɨliñ, “Endautsɨ endi tapma ittok takis mɨnem pa kimɨtak ba ñim?” ²⁵ Eumbi niñguk, “Ba! Kimɨtak ñak.” Wɨndiñ embi, it gɨnañ loñguk.

Lombi, manda gama ñim eñilimbi, Yesuli ni-nandimbi eñguk, “Simon, dik nittek nandi-lañ? Kwelalok ama wapmañdi kena kusei kuseilok mɨnem pa mekañ wɨn denanin? Wɨn niñañjiiloiñ nanin mekañ ba ama diwisɨloñ?” ²⁶ Eumbi, Petloli eñguk, “Ama

* 17:20-21: Nandi-tale ama diwɨndi manda kusip no gamañgot patak eañ. Wɨn ñɨndiñ, “Ama nanañ gɨtik kimɨsip tɨñipi, ñimolo tañ endiñgot yal kolan ñandisɨ gumañ ep kle-semneliñdok, telak no ñim patak.”

díwísíloñ.” Eumbi nínguk, “Wíndíñda níñañjilí slak papi, takis mīnem nīm pa kīmíkañ. ²⁷ Gan nīm kañbi, gíñañjī tīnda kolaumbi, gimbit tī-nīmnelíñ. Wíndíñda dík ñambi, tuk guañnan pis tiatia toa no kolīm píwīn. Tīmbi pis dama tiañeutañ endok man tambípi, mīnem kwandai no man gíñañ paletak kautañ wīn tīke bīmbi, enda emekañ. Mīnem walí nítettok takislok tuop tīmbetak.”

Yesulí Ama Wapmañlok kapmalnan kuñgula gwañgwañii ení-daut tī-semguk

18

Kunum Molomdok gíñgítñii pakañ endok boñgípsīnan nindí loloñ sīnīk yañ?

¹ Nain wolonda gwañgwalí Yesuloñ bīmbi ní-nandīmbi eñgílíñ, “Kunum Molomdok gíñgít boñgípsīnan nindí loloñ sīnīk yañ?” ² Eumbi, Yesulí gwañgwa tip no kītíñmum bīmbi, boñgípsīnan kīmípi ³ enguk, “Nak biañgan sīnīk sanba: tīkap sīndí gíñañ nanandíñjī nīm tambanembi, gwañgwa bīsat nomīk nīm indanelíñda, sīndí Kunum Molomdok gíñgítñii nīm indanekalíñ. ⁴ No en kayombīnembi, gwañgwa tip ñandin indalakta, en wakan Kunum Molomdok gíñgítñiilok boñgípsīnan loloñ sīnīk patak yañ.

⁵ No en naka nandīmbi, gwañgwa ñandin nola not tīñmīlakta endí wakan naka not tī-namlak. ⁶ Gan no en gwañgwa koi nīmnat ñandin ñalí nandí-kílíktí tī-namlak wandin no ní-tiañeumbi, yom plon píplakta ama walí blangandok. Neta, Anutulí mīlap wopungan mīukakta tīmbi. Endí kundit wandin gama nīm tīñlīmbi, kawat wopum no bim plon topmbi, tīke kolīm tuk kimbíñ gíñañ píumda walí mīlap lakat indañmek. ⁷ Kwelalok amatam endí blasíñgandok. Neta, nain tuop nepek kusei kuseilí yom plon ep tiañenepi inda-semañ. Gan nepek wandin wīn nindí tīmbi inda-semalak en Anutulí mek tī-lamílekak.

⁸ Wíndíñda dík kīka ba kesīka tombonlí yomdok sīsoñ plon gaplīm píplañda, kak dombí kolīm ñaumbi, kīka ba kesīka tombongot kumbi, kuñgu taletalen nīmnatnan loukañ. Nīm kañbi, kīka ba kesīka tīpelatkan kukapi, komba nīm pa kīmīlaknan wandíñ gep kolīm píuñ a. ⁹ Ba dík dauka tombonlí yomdok sīsoñ plon gaplīm píplañda, dauka wīn gītnei kolí ñaumbi, dauka tombongot kumbi, kuñgu taletalen nīmnatnan loukañ. Nīm kañbi, dauka tīpelatkan kukapi, jīmbiñdok komba galk gíñañ gep kolīm píuñ a.

¹⁰⁻¹¹ Sīndí kuñgunjī ka-klíñ enekalíñ. Nīm kañbi, gwañgwa kosí nīmnat wandin endoññan nanin nola nandum tīal tīmīmbi, en tīmīmbi kolanelíñ. Neta, nak ñíndíñ sanba: añelo gwañgwa wandin yambí-díkñeañ endí kunum gíñañ kumbi, enda tīmbi kwapmeñgan Bepna kunum gíñañ patak endoññan kíndem ña indañ. *

¹² Sīndí nítek nandañ? Tīkap ama nolok sipsip 100 palmek, tīmbi noñgan no pailīm kak biwīk ba? Nīm a. Endí 99 yambium kwet jañgīnnan palīmbi, ña noñgan no pait-patak wīn lonjīwīk. ¹³ Nak biañgan sanba: endí sipsip 99 enda sīlīsīlī tīlak, gan noñgan pailīm tīmīmbi indalak enda sīlīsīlī wopum sīnīk tīlak. ¹⁴ Wíndíñgangot Bepsí kunum gíñañ patak endí gwañgwa koi nīmnat wandin endoñ nanin no nīm pailektok nandílak.”

Sambatnii gīt manda tī-díndīm eelok telak

¹⁵ Yesulí yousīmbi enguk, “Nokok sambatnai sīndoñ nanin nolí yom tī-gamumbi, dík ñam sītekan papi, kusei daulmekañ. Tīmbi endí mandañga nandīm tīke-klíñ elakta, endí bīndambo not tī-gambi, díkok sambat indaukak. ¹⁶ Ba endí mandañga wīlekta, ama noñgan ba tīpet yanañgílīmbi endoñ ñanekalíñ. Tīmbi nokailí manda gītīk ama wolok plon kīt yout tīlañ wīn e-gembīlanekalíñ, endíkñe mandalí molo manda elak wolok tuop. ✧ ¹⁷ Ba endí mandanjī wīt kak kolekta, ama wīn kīkesīmīndok kīsīnan kīmílekañ. Kīkesmīndok manda wíndíñgangot wīt kak kolekta, enda nandíñmīmbi, endí takis epep ama ba ama Anutu nīm nandí-kílíktí tīñmañ endok tuop tīmbekek.

* 18:10-11: Nandí-tale ama díwíndí manda kusip no gamañgot patak eañ. Wīn ñíndíñ, “Neta, Amalok Níññañ endí amatam yomjīla tīmbi pait-pakañ epmektok indañguk.”

✧ 18:16: Lo 19:15

¹⁸ Nak biañgan sanba: sɪndi nepek nola kwelan e-wiat ti-semumbi, Kunum Molomdok dainan wɪndiñgot wiawiat indaukak, timbi sɪndi nepek nola e-wiat nim ti-semumbi, Kunum Molomdok dainan wɪndiñgot gama pat-semekak. ¹⁹⁻²⁰ Timbi nak yousɪmbi ñɪndiñ sanba: ama tɪpet ba tɪpet gɪt no endi nokok kotna plon kɪmɪn tañda, nak en gɪta patet, wala timbi sɪndoñ nanin ama tɪpet endi kwelan ñolok gɪnañjet kiulɪm noñgan tɪmbɪm, nepek nola ba nola nimolo tɪmbɪmbi, Bepna kunum gɪnañ patak endi nandi-semekak.”

Notniilok yomji nain tuop bi-semlok

²¹ Timbi Petloti Yesuloñ bɪmbi nɪkañbi eñguk, “Wopum. Notna noli yom pa ti-namumbi, nain nɪtek yomɪn biñmetat? Nain 7got biñmet wali tuop ba?” ²² Eumbi nɪñguk, “Nain 7got nim a. Dik 70 im 7 biñmi-ta-ñaukañ, wɪn yom bimbi tɪñɪpi nim kunakunattok elet.

²³ Kusei ñɪndiñda timbi wɪndiñ elet: ama wapmañ noli nepek tɪñguk wɪndiñgangot Kunum Molomdi gɪñgɪtɪii yambi-dikñelak. Ama wapmañ wali kena amañiili nepek slak epgɪliñ wolok kɪnjan ombiñmineliñdok en-tiañeñguk. ²⁴ En-tiañembi, kena kusei kɪmɪlɪmbi, ama no nañgɪp bɪñgɪliñ endoñan kɪnjan ombiñmektok palmɪñguk wɪn mɪnem 45 milion. † ²⁵ Endi mɪnem wɪn ombiñmektok tuop nim, wala timbi ama wapmañdi mɪnem diwɪn epmektok nandiñɪpi, kena gwañgwañii ñɪndiñ tɪneliñdok enguk: endi ama en wakɪt tam gwañgwañii ba nepenepek gɪtik palmɪlak wɪn epbi, tualok kɪmitneliñdok enguk. ²⁶ Wɪndiñ eumbi, kena ama wali ama wapmañdok kesɪnan mɪlelem timbi, ñɪndiñ ni-blambla eñguk, ‘Ama wapmaña, blan ti-nambi, naingot namumbi, nak kɪnjan tuopkan ombi-gam-taleutat.’ ²⁷ Timbi ama wapmañdi ama wala blan ti-ñɪmbi, kɪnjan wopum palmɪñguk wɪn gɪtik biñmɪmbi, kak slak bium ñañguk.

²⁸ It gɪnañ nanin pi ñañɪpi, kena gwañgwa nol no timbi indañguk, endoñan kɪnjan ombiñmektok palmɪñguk wɪn mɪnem 100. ‡ En wakan timbi indambi, bim plon tɪke kandipi nɪñguk, ‘Dik mɪnem slak tɪkeñguñ wɪn ñɪndiñgɪtañgan ombi-namɪñ!’ ²⁹ Timbi nollɪ kesɪnan mɪlelem ti-ñɪmbi, ñɪndiñ ni-blambla eñguk, ‘Dik nandi-nambi, nain namumbi, nak kɪnjan ombi-gametat.’ ³⁰ Eumbi nandi-kɪmnebi, it kwambiñ gɪnañ nañgɪp ña kɪmɪpi ñɪndiñ nɪñguk, ‘Kɪnjan ombi-tale-namumek gep pisattok’.

³¹ Timbi noliili kundit wɪn ka-nandiɪmbi, gɪnañji biañgan mɪlataumbi ña ama wapmañ kasat tɪñmi-taleñgɪliñ. ³² Tɪñmi-taleum nandiɪmbi, kena ama wɪn bɪndambo ni-tiañembi ñɪndiñ nɪñguk, ‘Ama kolan papait, dik nan-blambla eumbi, nak blan ti-gambi, kɪnjanna wopum wɪn kak bi-gamɪt. ³³ Nɪtek timbi, nak bi-gamɪt, gan dik wɪndiñgangot nokala blan nim timbi biñmɪñañ?’ ³⁴ Wɪndiñ embi, gɪnañ komba diumbi, mik amaloñ nañgɪp ñambi enguk, ‘Sɪndi nain tuop kena gɪm mɪumbi, endi kɪnjanna wopum wɪn ombi-nam-taleumek, wolonda sɪndi kañbiumbi piukak.’” ³⁵ Yesuli e-yout manda wɪndiñ en-talembi eñguk, “Sɪndi noñgan noñganli gɪnañji gɪtikti nosiilok yomji nim bi-sem-taleneliñda, Bepna kunum gɪnañ patak endi wɪndiñgangot noñgan noñgan sɪndok yomji nim bi-sameka k.”

19

¹ Yesuli manda wɪndiñ e-talembi, Galili distrik bimbi, Juda amatamdok kwelan Jodan tuk dat kandañ patak wandiñ ñañguk. ² Timbi amatam asupgandi en kle ñaumbi, jɪmbatsɪat ep timbi kindem dañgɪliñ.

Wapatam Anutuli ep kiukuk wɪn amalɪ nim tambɪktok

³ Timbi Falisi ama diwɪndi Yesuloñ bɪmbi, ti-kuyuk tɪñmɪnepi ni-nandiɪmbi eñgɪliñ, “Dik nɪtek nandiñlañ? Damañgan Moseli endikñe manda kɪmit-niñguk wolok tuop ama noli enlok nanandiñla nepek kusei wala ba wala tamɪn kle-kolek ba nim?” ⁴ Eumbi

† 18:24: Yesuli mɪnem kunakunat eñguk wɪn wopum sɪnik. Mɪnem wali ama 10,000 endi gwɪlat 15 gɪtik kena tɪñgɪliñ endok tuanji. ‡ 18:28: Yesuli mɪnem kunakunat eñguk wɪn lakat sɪnik, sandap 100 wolok kenalok tuangot.

tambane enguk, “Manda youyoulin ñin patak win sindi pinat nandimbi kamalañ bek. Nain kusei kimikimilinan Anutulí ama ep timbi indañguk wolonda endi ama git tamín ep timbi indañgimik. ✧ ⁵ Timbi ñindiñ enguk, ‘Kusei windiñda amali meñ beu yambimbi, taminnat gali-kwambiñ daumbi, piñgipset noñgan indayamik.’ ✧ ⁶ Windiñda nak ñindiñ sanlet: endi piñgip noñgan indambi, nombo tpet nim tamik. Wala timbi wapatam Anutulí ep kiukuk win amali nim tambiktok.”

⁷ Timbi Falisi amali ñindiñ ñiñgiliñ, “Tikap windiñda, nitek timbi Moseli endikñe manda ñindiñ kimikuk: ama no tamín kle-kolektok nandilakta, endi manda no wolok tuop youp mimbibi kleum ñaukak?” ✧ ⁸ Eumbi enguk, “Sín bamba bep pañjiilok ginañ kwambindanjla timbi Moseli nandi-sambi, tam kindem ep kleneliñdok enguk. Gan nain kusai kimikimilinan win windiñ nim pakuk. ⁹ Windiñda timbi nak ñindiñ sanba: ama no tamín telak joñgo nim kuñguk win kleum ñaumbi, komblin tilak endi telak joñgo kulak.”

¹⁰ Timbi gwañgwañiilí tam kle-kokottok plon Yesu ñindiñ nimbi engiliñ, “Tikap windiñda, amali tam nim timbi slak palekta win kindem.” ¹¹ Eumbi enguk, “Ama Anutulí ep timbi pañgitalak endiñgot manda win guma tikeañ, ama gitikkandi nim. ¹² Nandañ. Kusei ñindiñda ama diwisili tam nim epmañ: win diwin nolok piñgipsi kolan indañgiliñda timbi slak pakañ. Timbi diwin nolok piñgipsi komblin inda-satalok gembín win ama nisi dombu kokiliñ, wala timbi tam nim tikem slak kuañ. Timbi ama diwin noli Kunum Molomdok kenan tneliñdok tam nim timbi slak pakañ. No en manda ñin nandi-daklelakta endi tikeukak.”

Kunum Molomdok giñgit win nin?

¹³ Timbi amatamdi gwañgwa bisat Yesuli kii endok plon kimipi nimolo ti-semektok endoñ yanañgip biñgiliñ. Biumbi, gwañgwañiilí enombiñgiliñ, ¹⁴ gan Yesuli ñindiñ enguk, “Kunum Molomdi ama ñandisi enlok giñgitñii yambi-dikñelak, wala timbi gwañgwa bisat yambiumbi nokoñ biwit, telak masip nim ti-semneliñ.” ¹⁵ Windiñ embi, kii gwañgwa bisattok plon kimipi, gwilam ti-sem-talembi, walinin pim ñañguk.

¹⁶ Timbi ama noli Yesuloñ bimbi niñguk, “Endaut, nak kuñgu taletalen nimnat kasileuttok ep tindin kindem nek timbettok nandilañ?” ¹⁷ Eumbi niñguk, “Kusei nekta dik nokoñ bimbi, nepek nek ñali kindem sinik wala nan-kalañ? Anutu en noñgangot endi kindem, wala timbi dik en gita nain taletalen nimnat kuuñdok nandilañda, endikñe mandan tañgonembi kleukañ.” ¹⁸ Eumbi, ama wali Yesu ñindiñ ni-nandiñguk, “Dik endikñe manda dek ñala sinik elañ?” Eumbi niñguk, “Endikñe manda ñala elet: dik ama nim wili kimbekak, telak joñgo nim kuukañ, kumbu nim timbekañ, ama no manda plon patak endok siñgin joñgo nim siukañ, ¹⁹ meñga beka giñgiñgan ti-semekañ, timbi ditnala nandilañ windiñgangot nokaila nandukañ.” ✧ ²⁰ Eumbi, ama sim endi niñguk, “Endikñe manda gitik win nak ikan tañgonembi kle-talelet. Gan nepek nek wala sinik gamañ tipikalet?” ²¹ Eumbi niñguk, “Tikap dik Anutulok nanandin gitik kle-taleup nandilañda, dik ña nepenepeka gitik tuatualok kimilim tua-taleumbi, minem win epmbi, ama pimbiñesila em-taleumbi, tuañga kunum ginañ inda-gamekak. Windiñ ti-talembi, bi nep kle kuukañ.” ²² Ama simdi manda win nandimbi, nepenepek asup palmiñgukta timbi ginañ kolaumbi gwililambi bim ñañguk.

²³ Timbi Yesuli gwañgwañiila enguk, “Nak biañgan sinik sanba: ama minem kwilikwilinat noli Kunum Molomdok giñgit indauktok nandilakta endi gliñgliñnat. ²⁴ Nak bindambo ñindiñ sanba: kamel noli lik bemdok ginañ gik wolok ña tombep nandiwikta endi kena kwambiñ timbek. Timbi ama kwilikwilinat no Anutulok giñgit indaup nandilakta endi windiñgangot kena kwambiñ timbekak, gan endok kenan win kamellok kenan maklelak.” ²⁵ Gwañgwañiilí manda win nandimbi, kolan sinik silikñembi engiliñ, “Tikap windiñda, nindi Anutulok giñgit tuop indauk?” ²⁶ Windiñ

✧ 19:4: Stat 1:27, 5:2 ✧ 19:5: Stat 2:24 ✧ 19:7: Lo 24:1 ✧ 19:19: Kisim Bek 20:12-16, Lo 5:16-20, Wok Pris 19:18

eumbi, Yesulí d'nd'ngan yamb'mbi enguk, "Amalí w'ndiñ t'nd'lok tuop n'ím, gan Anutulí nepek g'it'ik w'in tuop ti-taleuk."

²⁷ T'ímbi Petlolí tambanembi niñguk, "Kalañ. N'ndí nepenepekni g'it'ik bi-talembi b'ímbi, d'ik gep kle kuamiñ, wala t'ímbi n'ndí tuan nek t'ikenekamiñ?" ²⁸ Eumbi enguk, "Nak biañgan s'nik sanba: Anutulí nepek g'it'ik t'ímbi kaitaumek, Amalok N'ñañ endí ama wapmañdok pipapipat plon pipapi, kusei k'ím'ipi, amatam g'it'ik yambí-d'ikñeukak. Wolonda ama 12 nep kle kuañ s'ndí bo ama wapmañdok pipapipat plon pipapi, Israel ama sambat 12 yambí-d'ikñenekaliñ. ²⁹ T'ímbi no en naka t'ímbi il ba dal kwayañii ba wiwii ba meñ beu ba gwañgwa b'isali ba nanañ kenan ba nepek w'in g'it'ik bi-taleñgukta, Anutulí wolok tambon nain asupgan yous'ñmi-ta-ñambi, kuñgu taletalen n'ímnat wak'it m'ukak."

Kunum Molomdí g'ing'it'ñii siloñ ti-semalak

³⁰ Yesulí yous'mbi enguk, "Nain taletalenan n'ndiñ indaukak: ama asup nin endí man n'ndiñg'it ama d'w'is'lok daus'nan damandama tañ endí siñgi s'nik itnekalíñ, t'ímbi siñgi s'nik bañ endí d amandama itnekalíñ."

20

¹ Nekta, Kunum Molom w'in endí wain kena molom nolí kena gwañgwañii entiañembi yambí-d'ikñeñguk wandin. Kwet salaumbi, kena molom walí k'ím'in kwelan ñambi, kena gwañgwa d'w'in epmepi, ² kena nain noñgan wolok tuan en-indaumbi nandum tuop t'ímb'mbi, kena g'inañ en-mul'ím ñañg'ilíñ. ³ T'ímbi kwet ip sala-s'nik taumbi, ama walí nombo ñambi, ama d'w'in kenala n'ím ñañañ k'ím'in kwelan slak pal'ímbi yamb'mbi, ⁴ n'ndiñ enguk, 'S'ndí bo ña wain kenana t'ímb'mbi, kena t'inetañ wolok tuan sametet.' W'ndiñ eumbi, wain kena t'nd'ila ñañg'ilíñ. ⁵ T'ímbi maim boñg'ip pal'ímbi, kena molomdí b'indambo ña ama d'w'in kena t'ñm'inel'ndok en-mukuk. T'ímbi maimdí gama n'ím pi-sembiñ'ímbi endí w'ndiñgangot t'ñguk. ⁶ T'ímbi kwet k'ilimek'ilimelok t'ímb'mbi, b'indambo ñambi, ama d'w'in kena n'ím t'nd'in slak pak'ilíñ ep t'ímbi indaumbi enguk, 'S'ndí nekta sandap ombap kena n'ím t'ímbi slak pal'ímbi, timlala t'lak?' ⁷ Eumbi n'ñg'ilíñ, 'Nimbek nolí kena no n'ím n'ím'ik.' Eumbi en-mupi enguk, 'Ale, s'ndí bo ñambi, wain kenana g'inañ kena t'ímb'it.'

⁸ Kwet k'ilim eumbi, wain kena molomdí kena ka-d'ikñe amala n'ímbi eñguk, 'D'ik kena gwañgwa k'iti-semum b'umbi, tuanji emiñ. Emepi, siñgi b'iliñ endoñan kusei k'ím'ipi em ta-ña, dama b'iliñ enda siñgi emu talew'in.' ⁹ T'ímbi kena ka-d'ikñelí ama kwet bipmem t'ímb'mbi, kena kusei k'ím'ik'ilíñ enb'ím b'umbi, kena nain noñgandok tuan em-taleñguk. ¹⁰ Emumbi, dama b'ñg'ilíñ endí 'Tuan t'ike lo n'ímetak bek' em nandiñg'ilíñ, gan ka-d'ikñelí ama noñgan noñgan enda bo kena nain noñgandok tuan emguk. ¹¹ Tuanji t'ikeñ'ipi, kusei k'ím'ipi, kena molomda em balep ti-ñ'ímbi ¹² eñg'ilíñ, 'Siñgi b'iliñ endí kena nain dumangot t'iliñ, gan n'ndí sandap ombap maim kwambiñ g'inañ kena piñg'ip gawalat ti-patnambi k'ilim elak. Nekta s'nik siñgi b'iliñ en g'ita tuan walan noñgangot n'ím'lañ?' ¹³ W'ndiñ eumbi, kena molomdí endoñnan nanin nola n'ndiñ n'ñguk, 'Notna, nak kolan n'ím ti-gamlet. D'ik kena nain noñgandok tuanla gan-nandi'wambi, nandum tuop t'ik w'in. ¹⁴ Wala t'ímbi m'inemga t'ikembi ñau. Nak m'inem gam'it, w'ndiñgan siñgi b'iliñ emepi nandit. ¹⁵ Nak natnalok m'inem w'ndiñ ba w'ndiñ t'imbep nandi'mbi, k'indem t'imbet. Nak g'inañ siloñ ti-semlet, wala d'ik nis'lok tañgan yambí-gimbit t'ilañ ba?' "

¹⁶ Yesulí e-yout manda w'ndiñ embi enguk, "W'ndiñda ama man n'ndiñg'it siñgi s'nik bañ endí damandaman itnekalíñ, t'ímbi damandaman bañ endí siñgi s'nik itnekalíñ."

Ama Wapmañ Yesulí indañgan il kwelnan Jerusalem loñguk

Ama Wapmañ Yesu endí kena nek t'imbektok indañguk?

¹⁷ T'ímbi Yesulí Jerusalem lo ñaupi, gwañgwañii 12 k'iti-semum b'umbi, nis'ñgan telak telak ñañ'ipi enguk, ¹⁸ "Nandañ! N'ndí lokap, Jerusalem tomnambi, Amalok N'ñañ

tikembi, tapma ama biesi ba endikne manda nandi-tale ama endok kisi plon kimilim loukak. Timbi endi manda plon kimpipi, wili kimbektok manda embi, ¹⁹ Roma amalok kisi plon kimilimbi, endi Amalok Ninañ endok plon ni-sasale manda embi waipmbi, tikem kloñbat plon wili kimbekak. Timbi maim tipet git no timbimbi, Anutul en kimnan nanin timbi mlalekak.”

²⁰ Timbi Yesuli kimbektok en-taleumbi, Sebedilok tam in endi ninañiit tipet, win Yakobo git Yoane, en gita Yesuloñ bimbimbi, milelem ti-nimbimbi, nepek no nandimektok niñguk. ²¹ Timbi Yesuli ni-nandimbi eñguk, “Dik nekta nandilañ?” Eumbi niñguk, “Dik ama wapmañ indambi, amatam yambi-dikneukañ nain wolonda nandi-nambi, ninañait tipet ñali bo ama wapmañ indambi, kika dindim ba kepmanan pipatemiktok nandilet.”

²² Eumbi, Yesuli ninañiit niñdiniñ enguk, “Siti nitakta eamik win nim nandi-dakleamik. Nak mlap bemetat * win siti tuop bemdekamik ba?” Eumbi niñgimik, “Niti tuop.” ²³ Windiniñ eumbi enguk, “Siti biañgan nokok mlap bemdekamik, gan nindi kitna dindim ba kepma kandañ pilekak win natna ewa taleuktok tuop nim. Pipapat win Betnal ama dek endi engan epmep nandilak enda ti-wili dikne ti-semguk.”

²⁴ Timbi gwañgwañii 10 endi manda win nandiniñliñda, dakwaya tipetta ginañji komba diñguk. ²⁵ Gan Yesuli gwañgwañii gitik kiti-semum biumbi enguk, “Sindi kwelalok yambi-dikne ama endok ep tindiñji nandi-taleañ: amatamdok kuñgun ba kim win ama wapmañjilok kiinan patak, timbi ama loloñdi pimbiniñesila endikne mandanji kwambiñ enbi, tañgonem kleneliñdok giñgineañ. ²⁶ Gan sindok boñgipsinan windiniñ nim tilok. Nim sinik. Sindoñnan nanin no en wopum kuuktok nandilakta, endi noliilok tiplaplaenji kuukak. ²⁷ Timbi no en sindok telak damanji kuuktok nandilakta, endi kena gwañgwañji silanin kumbi, ²⁸ Amalok Ninañ tiñguk wolok tuop timbekak. Endi amatam asup ep timbi platambi, endok kinjan kimbektok ama sinik indañguk, endi en timbi plataneliñdok nim.”

Ama tipet dauset sisipm in endi Yesu en ama wapmañ win nandi-dakleñgimik

²⁹ Yesuli gwañgwañii git Jeliko it kwet bim ñañilimbi, amatam kim in wopumdi en kle ñañginiñ. ³⁰ Timbi ama tipet dauset sisipm in endi telak pawan pi pakimik. Endi Yesuli yapma kleup timbim nandimbi, wolongan kitimbi niñgimik, “Devittok Komblin, dik nita blan ti-nimniñ.” ³¹ Endi windiniñ kitumbi, amatam asupti enombimbi, en-kimisip tiñginiñ, gan endi wopungan kitimbi niñgimik, “Wopum, dik Devittok Komblin, nita blan ti-nimniñ.” ³² Eumbi, Yesuli wiñga ipi kiti-sembi enguk, “Siti nitak ti-samettok nandamik?” ³³ Eumbi niñgimik, “Wopum, niti dik dausetnet timbi tom-nimeñdok nandamik.” ³⁴ Timbi Yesuli blan ti-sembi, dauset kiili tike-kaumbi, wolongan dauset tombimbi, nepenepek kañbi, Yesu kle ñañgim ik.

21

Yesuli ama wapmañ nomik Jerusalem loñguk

¹ Yesu git gwañgwañii endi Jerusalem it kwet timbi dumalaumbi, Oliv kwet jañginnan lombi, Betfage it kwelan tomginiñ. Tomñilimbi, Yesuli gwañgwañiit tipet en-mupi ² enguk, “Siti it kwet da patak wolok ñandekamik! Ñam tombi, wolongan doñki ninañat toal ep top yambiyambin kandetamik. Kañbi pisap yanañgipi biwit! ³ Tikap nimbek noli sambimbi san-kaumbi, niñdiniñ nandekamik, ‘Molomdi doñki kena emektok nandilak. Timbi platik sinik yambiumbi yanañginiñ bñndetamik.’”

⁴ Yesuli doñkila eñguk win endi plofet ama noli damañgan kumbi manda eñguk wali bien inda-dakleuktok tiñguk. Manda win niñdiniñ,

⁵ “Saiondok * amatam niñdiniñ enbim nandiwit:

* ^{20:22:} Yesuli mlap bembemla eñguk win endi Grik manda plon niñdiniñ eñguk, “Nak tuk wina tike lombi nambetat win siti tuop tike lombi nandekamik ba?” * ^{21:5:} Jerusalem it kwet koi no win Saion. Plofetti ‘Saiondok amatamla’ eñguk endi Jerusalem nasi ba Israel amatam gitik endok plon ep yout tiñguk.

Ama wapmañji endi sindi sepmektok bi-samlak.

Endi kayombinemi, doñki plon pipatak,
win doñki sim wolok plon pipapi bilak.” ☆

⁶ Tĩmbi gwañgwa tĩpet endi ñambi, Yesuli kena manda enguk wolok tuop tĩmbi,
⁷ doñki me ñaña yanañgipi, Yesuloñ biñgimik. Bĩmbi, sauloñjet kiundepi, doñki
plon kimilĩmbi, Yesuli wolok plon lo pipapi ñañguk. ⁸ Tĩmbi amatam kĩmin wopum
endoñnan nanin asupgandi endok koi gĩngit tĩke-loneliñdok sauloñji telak plon samba
eñilĩmbi, diwindi komba sak kiyat dombĩmbi mep bĩm, wĩndiñgot telak plon ipane-
ta-ñañgĩliñ. ⁹ Tĩmbi amatam Yesu siñgi dama tĩmbi kleñgĩliñ endi enda Mesia ñĩmbi,
ñĩndiñ yousiyousiñgan kitĩmbi eñgĩliñ,

“Ama wapmañ Devit endok Komblin bilak, koi tĩke-lowit!

Molomdi ama ñin ama wapmañni kuuktok ni-mukuk en wakan gwĩlam tĩñmen!

Anutu kunum gĩnañ patak endok koi tĩke-lona!” ☆

¹⁰ Yesuli Jelusalem it kwelan ama wapmañ nomik lo tombĩmbi, winasi gĩtĩkti win
ka silikĩnemi, “Win nin?” e-nandiñgĩliñ. E-nandumbi, ¹¹ amatam kĩmin wopumdi
tambane e-ta-ñañgĩliñ, “Ñin plofet Yesu en Nasalet it kwet, Galili distrik nanin.”

Yesuli tapma ilan gembĩn daut semguk

¹² Tĩmbi Yesuli tapma it sañ jimba gĩnañ lombi, kimili tua tĩmbi, minem kena
ti-pakiliñ lo yambĩmbi, nandum tuop nim tĩnguk. Wĩndiñda endi ama tapma
tĩndilok nepenepek kimilim tuañgĩliñ gĩtik ep klembi, ama minem tambo miñ kena
tĩngĩliñ endok kimikĩmitsi wakit monik tuatualok kimikiliñ endok pipapatsi wĩli
tombolĩmbi, ¹³ ñĩndiñ enguk, “Anutulok manda no ñĩndiñ youyoulin patak, ‘Nokok itna
win nan-wowon tĩndilok it een’. ☆ Gan kimili tua ama sindi it ñin tĩmbim kumbu
amalok pat-sembi it nomik tilak.”

¹⁴ Yesuli tapma it sañ jimba gĩnañnan paliñilĩmbi, ama kesit nim kuñgĩliñ gĩt ama
dausi sipmĩsipmin endi endon biumbi, ep tĩmbi kindem dañguk. ¹⁵ Tĩmbi wembe
gwañgwa wandiñ pakiliñ endi ñĩndiñ kitĩngĩliñ, “Ama wapmañ Devittok Komblin
endok koi tĩke-lowit!” Tapma ama biesi gĩt endikĩe nandi-tale ama endi manda win
nandiĩmbi, Yesu kundit kindem engano asup tĩnguk win kañbi, gĩnañji komba diumbi,
¹⁶ ñĩndiñ ni-nandiñgĩliñ, “Endi Mesia ganañ win dik nandiñlañ ba?” Eumbi tambane
enguk, “Ba win nandiñlet ñak. Gan sĩndila Ama Wapmañ Devitti Wopumla ñĩndiñ
niñguk win pinapi nandi-kamalañ bek, ‘Dik wembe gwañgwa tip ba wopum ep tĩmbi
pañgĩtaumbi, gan-tĩke-loumbi kindem dalak.’ ” ☆ ¹⁷ Wĩndiñ embi, ama biesi yambĩmbi,
Jelusalem nanin Betani it kwelan ñambi, wandiñ douñguk.

Yesuli komba fik no ni-suambalĩmbi yañetañguk

¹⁸ Kwet salaumbi, Yesuli Jelusalem undane ñañipi, nanañ gawat tĩnguk. ¹⁹ Tĩmbi
deium ñaumbi, komba fik no telak pawan paliĩmbi kañguk. Kañbi, ñasiñgan kuseinan
ña bienla deium loumbi, lonji ka-tĩlapi, sakgot kañguk. Kañbi, komba fik ni-suambapi
eñguk, “Dik bienga nombo nim laliukañ, nim sĩnik.” Eumbi, wolongan komba fik wali
yañetambi kimĩnguk.

²⁰ Gwañgwañiili win ka silikĩnemi eñgĩliñ, “Nĩtek tĩmbi, komba fik ñali platik sĩnik
kĩmbi yañetalak?” ²¹ Eumbi, Yesuli tambanemi enguk, “Nak biañgan sĩnik sanba: tĩkap
sindi gĩnañ tĩpet nim tĩmbi, Anutu biañgan nandi-kĩlikti tĩñmi-kuneliñda, nak kundit
komba fik ñala tit wĩndiñgangot sindi bo tĩneliñ. Tĩmbi wakangot nim ya. Tĩkap sindi
kwet jañgin ñala ‘Mĩlapi, tuk kimbĩñ gĩnañ pi!’ nĩmbĩmbi, gumañ wolok tuop indawik.
²² Sindi Anutula nepek no ba no tĩmbektok nimolo ti-ñĩmbi, nandi-samektok nandi-
kĩlikti tañda, wĩndiñ inda-samekak.”

Yesuli nindok manla kena pa tĩnguk wala ni-nandiñgĩliñ

²³ Yesulí tapma it sañ jimba ginañ lombi, amatam eni-daut ti-semguk. Eni-daut ti-sem-paliñlimbi, tapma ama biesi gita Israel amalok ama biesi endi endoñ bimi, ni-kañbi eñgilitiñ, “Nindi ganbimi, kundit ñandin pa tlañ? Ba nindok mandanla ba gembina windiñ pa tlañ?” ²⁴ Eumbi tambane enguk, “Nak bo nepek nola san-nandutet. Dindim tambane naninetaña, nak bo nindok mandala kundit wandin sinik pa tlet win sanbetet. ²⁵ Nindi Yoane nimbimi, amatam tuk i-semguk? Win Kunum Molomdi ba ama noli?” Windiñ eumbi, kusei kimpipi, nisigan dombi tañan timbi eñgilitiñ, “Nindi ‘Kunum Molomdi’ windiñ eneña, endi ñindiñ nini-nandutak, ‘Windiña sindi nekta Yoanelok mandan nim nandi-dasingilitiñ?’ ²⁶ Gan nindi ‘Ama noli Yoane nimbim kena tnguk’ windiñ eneña, amatam kimin wopum Yoanela pofet nandimmañ endi nitek ti-nimneliñ walañgot misinetamñ.” ²⁷ Windiña endi Yesu ñindiñ tambane nngilitiñ, “Nindi Yoane nimbimi, tuk i-semguk win nindi nim nandamñ.” Eumbi enguk, “Ale, windiña nak bo nindi nanbimi, kundit pa tlet win nim sanbetet.”

Yesulí Juda ama bieslok ginañ kwambijji e-dakleñguk

²⁸ Yesulí yousimbi, Juda ama biesla enbi enguk, “Sindi kasat ñala nitek nandañ? Ama nolok niñaniit tipet kuñgimik. Timbi tualoñ ña ñindiñ nnguk, ‘Tua, dik man ñambi, wain kena ti!’ ²⁹ Eumbi, jip jup tnguk, gan siñgimek endi ginañ tambaneumbi, ña kena tnguk. ³⁰ Timbi besetti monaloñ ña windiñgangot nimbimi, beula nnguk, ‘Ale, ñautet.’ Endi windiñ enguk, gan nim ña nguk. ³¹ Sindi nitek nandañ, gwañgwa nindi beulok man tañgone nguk?” Eumbi, endi eñgilitiñ, “Tual.”

Timbi Yesulí enguk, “Nak biañgan sanba: takis epep ama ba tam telak joñgolok endi sindok kwesi kinjannan Anutu enlok gñgit indaumbi yambi-dikñelak. ³² Kusei ñindiña timbi windiñ indalak: Yoaneli bimi, dindim kuñgulok telak daut samumbi, sindila mandan nandum tlal tnguk, gan takis epep ama git tam telak joñgolok endila mandan win nandimbi tike-kiliñ eñgilitiñ. Sindi nepek win kañgilitiñ, gan ginañji nim tambanembi, Yoanelok mandan nandimbi nim tike-kiliñ eñgilitiñ.”

Yesulí tapma ama biesi git Falisi ama endi wain kena ka-dikñe ama kolas wandin enguk

³³ Yesulí yousimbi, tapma ama biesi ba Falisi amala enbi enguk, “Nak e-yout manda no sanbambi nandiwit. Kena molom noli wain kap kwet nolok tpi nguk. Tpi-talembi, sañ im gimbumbi, wain tul wisi-dottok kwet no kindipi, kena ka-dikñelok it ombap kloñ no kawatti kindilim ikuk. Windiñ ti-talembi, kenan win ka-dikñelok kis plon kimpipi, kwet mayañgan nolok ña nguk. ³⁴ Ña kuñlimbi, bien mepmettok nain indaumbi, kena gwañgwañii diwindi wain bien enlok mepmettok ka-dikñeloñ en-mulim bimi, wain kena ginañ tomgilitiñ. ³⁵ Timbi ka-dikñe endi gwañgwa en-mumulin win epmbi, no wipi, no wili kimbimi, no kawatti wikilitiñ. ³⁶ Windiñ timbimi, kena molomdi gwañgwa diwin nombo en-mukuk. Kunakunatsi win gwañgwa dama en-mukuk yapma klembi, asup en-mulimbi bi tombimi, kundit windiñgangot ti-semgilitiñ.

³⁷ Siñgi sinik endi enlok niñañ sinik ni-mupi, ñindiñ nandit nguk, ‘Niñanal ña tombimi kañbi, giñgigan tñmnekalñ.’ ³⁸ Timbi ka-dikñeli niñañ win kañbi, nisigan ñindiñ eñgilitiñ, ‘Gamanda endi wakan kena ñolok molom timbekak, wala timbi nindi en wipi, kenan ñin nlok gñgit kasilena.’ ³⁹ Windiñ embi tikeñipi, kena ginañ nanin munjut munjut ñakap, kena pawan wili kimguk.” ⁴⁰ Yesulí windiñ embi en-nandimbi enguk, “Wain kena molomdi undane bimek, ka-dikñe win nitek ti-semekak?” ⁴¹ Eumbi nngilitiñ, “Nepek kolan sinik tngilitiña timbi endi bo kolan sinik yandipmum kim-talenekalñ. Timbi endi kena ka-dikñe kombilin kindem ep kasilembi, kenan endok kisinan kimplimbi, wain bien mepmettok nain indaumbi, nain tuop endi bien diwin enlok melim ti-kunekalitñ.”

⁴² Timbi Yesulí enla manda embi enguk, “Anutulok manda youyoulin patak ñin sindi pinat nandimbi kamalañ bek, ‘Molom en ñindiñ timbi inda nguk:

it kindikindit amalí ita kawattí tîndîñ nola kena nîmnat embi siñgi wîlîmgîlîñ, gan kawat walí ta dîwîñ gîtik yapma klelak.

Nîndí wîñ kanambi, kundit gîtikîñ tîlak.’ ✨

⁴³ Manda wolok tuop it kindikindit amalí kawat wîñ siñgi wîlîmgîlîñ, wîndîñgan sîndí nak siñgi wît-namgîlîñ, wala tîmbi nak nîndîñ sanba nandîwît: Sîndí Anutulok gîñgîtîñii ku-ta-bañ, gan endí pipapipat wîñ sapma tîkembí, amatam no nîndí endok manda tañgonembi bien tîmbí indañ enda emekak. ⁴⁴ Ama nolí kawat wolok plon pi wîlektá en wîlî mîñanda taleuk. Ba kawat walí ama nolok plon pîwîkta, kawat walí ama wîñ wîlî gakñe-taleuk.” † ⁴⁵ Tapma ama biesí gît Falisi ama endí Yesulí e-yout manda eñguk wîñ nandîmbi, “Nîndañgan elak” wîndîñ nandîmbi, ⁴⁶ tîkenepi nandîñgîlîñ. Gan amatam kîmîñ wopum endí Yesula plofet no wîndîñ nandîñmîñgîlîñ, wala tîmbi Falisi amalí amatamdí mik tî-semnelîñ wala mîsîmbi, nîm tîkeñgîlîñ.

22

Kunum Molomdí en-tiañelak wîñ Yesulí nîm nandí-kîmkîmnelîñdok eñguk

¹ Yesulí yousîmbi, nombo ama biesíla e-yout mandalí manda enîñpi, nîndîñ eñguk, ² “Kunum Molomdí gîñgîtîñii yambí-dîkñelak wîñ nîndîñ: ama wapmañ nolok nîñañlî tamîñ tîkeup tîmbîmbi, wapmalí kena gwañgwañilí nanañ sina wopum tîñmînelîñdok embi, ³ manda kîmîpi, yoktí nanañ wîñ nanelîñdok en-tiañeñguk. Tîmbi nanañ nanalok nain indaumbi, yokñiilí bînelîñdok kena gwañgwañii en-mulîmbi ñañgîlîñ. Gan yokñiilí bîmbíla kunjít tambí, nîm embi gîñgînem pakîlîñ.

⁴ Tîmbi ama wapmañdí bîndambo kena gwañgwa dîwîñ bo en-mupi, yokñii ep tiañeñguk enda nîndîñ enînelîñdok enguk, ‘Nandañ. Nak nanañna ip tî-wîlî dîkñet. Nokok bulmakau wapai sim ba nîñañ dîwîñ no gwok galkñat yandîp si-talembi, nepek gîtik tî-jumít tî-sam-talemîñ. Sîndí bîmbi, nîñanalí tam tîmbetak en gîta na sîlîsîlî tîna!’ ⁵ En-mulîmbi, kena gwañgwañiilí ña manda eñguk wîndîñ engîlîñ, gan yokñiilí mandanjí nandí-kîmñembi ñañgîlîñ. Dîwîndí nanañ kenanjînan ñañgîlîñ, dîwîndí mînem kenanjîla ñañgîlîñ. ⁶ Tîmbi dîwîndí ama wapmañdok kena gwañgwa wîñ epbi kolan tî-sembi yandîp kîmgîlîñ. ⁷ Wîndîñ tîmbîmbi, ama wapmañdí gînañ komba dîumbi, mik amañii en-mulîmbi ña ama kena gwañgwa yandîpgîlîñ wîñ yandîp talembi, isí kwesí wakít sium dîñguk.

⁸ Tîmbîmbi ama wapmañdí kena gwañgwañii dîwînda nîndîñ enguk, ‘Yoknailok nanañ sina tî-sem-talet, gan ama nak en-tiañeñgut endí kîndesí nîm. ⁹ Wîndîña sîndí telak mannan ñambi, amatam yambînetañ tuop en-tiañeum bîmbi, wapatamdok sina dum nanañ nambít.’ ¹⁰ Eumbi, kena gwañgwañiilí enguk tuop telak man tuop ñambi, amatam kîndesí ba kolasi yambîñgîlîñ gîtik ep kîmîñ tîmbi yanañgîlîmbi, nanañ nanala bîmbi, it gînañ tokñeñgîlîñ.

¹¹ Amatam it gînañnan lo pi palîñlîmbi, ama wapmañdí yambep loñguk. Lombi yambîñpi kañguk wîñ: ama nolí dasindasin nain wolok dîndîm sînk yokñiila emgîlîñ wîñ nîm dasimbi, bî pipalîm kañbi ¹² nî-nandîñguk, ‘Notna, nîtek tîmbi dîk dasindasin gamít wîñ nîm dasimbi bîñ?’ Eumbi, ama walí manda nîmnat palîmbi, ¹³ ama wapmañdí kena gwañgwañii enbi eñguk, ‘Sîndí kii kesi toalí topbi, pawan kolí pîmbi, kîlîm gînañ palen.’” Yesulí e-yout manda wandin embi yousîmbi eñguk, “Kîlîm gînañ amalí mano kwîlîm tîmbi, manjî sî-gîlîm danekalîñ. ¹⁴ Nandañ. Kunum Molomdí amatam asup en-tiañelak, gan noñgan noñgan mandan nandîmbi bañ endîñgot ep kasîlelak.”

Falisi amalí Yesu sîsoñ tîñmînep nandîmbi, takis mînem kîmîkîmîttok plon nî-nandîñgîlîñ

✨ 21:42: Kap 118:22-23 † 21:44: Nandí-tale ama dîwîndí nîndîñ eañ: Matayo en sambat wîñ nîm youkuk.

¹⁵ Tĩmbi Falisi amalĩ Yesu manda plon kĩmĩtneliĩndok nandĩmbi, ña kĩmĩn tĩmbi, mandalĩ sĩsoĩ tĩĩmĩnepi e-sambat tĩĩngĩlĩĩ. Tĩ-talembi, ¹⁶ nisĩlok gwaĩngwanjii dĩwĩn gĩt ama wapmaĩ Elot endok sambalii dĩwĩn * en-mulĩmbi ñambi nĩĩngĩlĩĩ, “Endaut, nĩndĩ dĩkok kusaka nandamĩĩ, dĩk julũĩ manda nĩm embi, biaĩngangot pa elañ, Anutulĩ nĩndĩ nĩtek kuneĩndok nandĩlak wĩn lolon ba pĩmbĩn gĩtĩk mĩsĩmĩsĩ nĩmĩnat tuopkan nĩnĩ-daut nĩm tĩ-nĩmlañ. ¹⁷ Wala tĩmbi gan-nandĩnambi nĩnbekañ: Romalok ama wapmaĩ Sisa enda takis mĩnem mamĩĩ wala nandum dĩndĩm elak ba nĩtek?”

¹⁸ Wĩndĩĩ eumbi, Yesulĩ kolan tĩĩmĩnepi nandĩngĩlĩĩ wĩn ka-nandĩmbi enguk, “Sĩndĩ ama manjĩ manbenjĩ malet nomĩk, mandalĩ sĩsoĩ tĩ-namĩnepi baĩ ba? ¹⁹ Takis mĩnem pa kĩmĩkamĩĩ mĩnem wĩn no daut namĩt” eumbi, mĩnem kwandai satnin no ña tĩke bĩ daulmĩĩngĩlĩĩ. ²⁰ Tĩmbi Yesulĩ en-nandĩmbi eĩnguk, “Mĩnem plon ama walan gĩt kot kundit wĩn nĩndoĩ?” ²¹ Eumbi nĩĩngĩlĩĩ, “Wĩn Sisaloĩ”. Wĩndĩĩ eumbi enguk, “Ale, Sisalok gĩĩngĩt wĩn Sisala tambane mĩnekalĩĩ, tĩmbi Anutulok gĩĩngĩt wĩn Anutula tambane mĩnekalĩĩ.” ²² Wĩndĩĩ eumbi, nandĩ piast tĩmbi bimbi pĩ ñaĩngĩlĩĩ.

Sadusi amalĩ Yesu sĩsoĩ tĩĩmĩnepi nandĩmbi, kĩmĩnan nanin mĩlamĩlattok plon nĩ-nandĩngĩlĩĩ

²³ Sandap wolondaĩngan Sadusi ama dĩwĩn endĩ Yesuloĩ bĩĩngĩlĩĩ. (Ama walĩ ‘Ama sembaĩ endĩ nĩm mĩlamĩlattok’ wĩndĩĩ pa eaĩ.) Endĩ Yesuloĩ bĩmbi, ñĩndĩĩ nĩ-nandĩmbi ²⁴ eĩngĩlĩĩ, “Endaut. Endĩkĩne manda Moselĩ kĩmĩt-nĩmguk walĩ ñĩndĩĩ elak: ama nolĩ yamĩn pap sembilakta, endok sambat nĩm taleneliĩndok kwayaĩlĩ endok tamĩn kanjalĩ tĩkembĩ, dallok kĩnjan gwaĩngwa bĩsat ep tĩmbĩ indanekalĩĩ. ✧ ²⁵ Wĩndĩĩnda, dakwaya kĩt tambon tĩpet endĩ ñolok kuĩngĩlĩĩ. Tĩmbi tualĩ tam no tĩkembĩ kukap, komblin nĩmĩnat yamĩn papi sembiĩnguk. Sembumbi, monalĩ tam wakangot tĩkeĩnguk. ²⁶ Tĩkembĩ, endĩ bo wĩndĩĩngangot yamĩn papi sembiĩnguk. Tĩmbi gwĩk endĩ bo wĩndĩĩngangot tĩnguk. Tĩmbĩm ña gwĩk konjok endok plon taleĩnguk. ²⁷ Endĩ gĩtĩkkandĩ sembiĩ-taleumbi, siĩngi sĩnĩk tam walĩ bo sembiĩnguk. ²⁸ Ale, dĩk eumbi nandĩna: dakwaya endĩ gĩtĩktĩ tam wĩn tĩkeĩngĩlĩĩ, wala tĩmbi ama sembiĩngĩlĩĩ endĩ mĩlamĩlat nainnan mĩlalĩmbi, ama kĩt tombon tĩpet endoĩ nanin ama nĩndĩ sĩnĩk tam wĩn tĩkeukak?”

²⁹ Eumbi tambane enguk, “Sĩndĩ Anutulok mandan youyoulĩn patak wolok kusei ba endok gembĩn nĩm nandĩ-dakleaĩ, wala tĩmbi mĩlamĩlatta nandumbi kamalalak. ³⁰ Amatamdĩ kĩmĩnan nanin mĩlatmek endĩ kunumdok añelo nomĩk wapatam nĩm pa tĩnekalĩĩ. ³¹ Tĩmbi ama sembiĩmbi mĩlatnekalĩĩ wolok kandaĩ Anutulĩ manda ñĩndĩĩ sanguk wĩn sĩndĩ pinat nandĩmbi kamalaĩ bek, ³² ‘Natna Anutu wakan Ablaam wakĩt Aisak ba Jekop endĩ nan-wowoĩ tĩ-namaĩ.’ ✧ Endĩ bep paĩnii kwelan nombo nĩm kuaĩ endok plon wĩndĩĩ eĩnguk. Tĩmbi ama kaik kuaĩ endĩngot Anutu nĩ-wowoĩ taĩ, ama sembiĩsembĩn endĩ nĩm.” ³³ Amatamdĩ Yesulĩ nanandĩ emguk wĩn nandĩmbi, nandĩ-gĩtĩngĩtĩk e tĩĩngĩlĩĩ.

Falisi amalĩ Anutulok mandan plon Yesu sĩsoĩ tĩĩmĩnepi tĩ-tĩlakĩlĩĩ

³⁴ Yesulĩ Sadusi amalok manjĩ masipmĩngukta, Falisi amalĩ wĩn nandĩmbi, bĩ kĩmĩn tĩmbi, Yesuloĩ bĩĩngĩlĩĩ. ³⁵ Endoĩnan nanin no endĩ endĩkĩne manda nandĩ-tale ama. Endĩ Yesu sĩsoĩ tĩĩmĩnepi nĩ-nandĩmbi eĩnguk, ³⁶ “Endaut. Endĩkĩne manda nek ñalĩ sĩnĩk dama tĩmbi, loloĩ sĩnĩk tĩlak yaĩ?”

³⁷ Eumbi nĩĩnguk, “Sĩndĩ gĩnaĩjĩ wakĩt gĩnaĩjĩ tip ba nanandĩnjĩ gĩtĩk Wopum Anutunjĩ endok biĩmĩnekalĩĩ.” ✧ ³⁸ Endĩkĩne manda walĩ dama sĩnĩk tĩmbi, loloĩ sĩnĩk yaĩ. ³⁹ Tĩmbi endĩkĩne wandĩngangot no wĩn ñĩndĩĩ, ‘Dĩk dĩtnala nandĩlaĩ, wĩndĩĩngangot nokala nandĩĩmekañ.’ ✧ ⁴⁰ Moselĩ endĩkĩne manda gĩtĩk kĩmĩt-nĩmguk ba plofet amalĩ nanandĩ nĩmgĩlĩĩ wolok bien endĩkĩne tĩpet walĩ nĩnĩ-dakleamĩk.”

* ^{22:16:} Falisi amalĩ takis mĩnem Roma ama wapmaĩnda mĩmĩn wala nandum pĩmbi, Elottok sambaliilĩ wala nandum kĩndem daĩnguk. ✧ ^{22:24:} Lo 25:5, Stat 38:8 ✧ ^{22:32:} Kisim Bek 3:6,15,16 ✧ ^{22:37:} Lo 6:5 ✧ ^{22:39:} Wok Pris 19:18

⁴¹ Falisi amalí kímín tí-palíñímbi, Yesulí ñíndíñ en-nandímbi ⁴² eñguk, “Mesia Anutulí amatamñii epeplok nímbe taleñguk wín síndí enda nítek nandañ? En nindok komblin?” Eumbi níngíñ, “Endí ama wapmañ Devit endok komblin.” ⁴³ Eumbi enguk, “Wíndíñda kusei nítektok Díndím Woñdí Devittok gínan nanandín tímbe daklembi, enlok komblin wín ‘Wopumna’ kítímbe, ñíndíñ eñguk, ⁴⁴ ‘Wopum Anutulí Wopumnala ñíndíñ nínguk, Dík kítina díndím kandañ pipalímbe, nak kanjikkai díkok kapmainan yapílambi patnekalíñ wolok tuop.’ ⁴⁵ Manda wolok tuop Devittí Mesiala ‘Wopumna’ kítínguk, wala tímbe Mesialí nítek Devittok komblingot tímbe?” ⁴⁶ Eumbi, ama biesí gítíktí manda tambon no tambane nínelíñdok tuop ním. Tímbe nain wolondañgan kusei kímipi, mandalí sísoñ tíñmínepi ekaeka díwín tínep mísímbe kak bíngíñ.

23

Yesulí Falisi gíta endíkñe manda nandí-tale amalok ep tíndínjí juluñgan wín e-dakleñguk

¹ Tímbe Yesulí gwañgwañii gíta ama kímín wopum tí-pakíñíñ enda ñíndíñ enguk, ² “Falisi gít endíkñe manda nandí-tale ama endí Moselok kíñjan ipi, endíkñe manda san-daut tí-samañ. ³ Wala tímbe manda sanañ wín gítík tíke-kunekalíñ, gan ep tíndínjí nítek tañ wín ním kímít-klembi tínekalíñ. Nekta, endí endíkñe manda san-daut tí-samañ, gan nísí manda wín ním tíke-kuañda tímbe. ⁴ Endíkñe manda sínda san-daut tí-samañ wín nepek mílap wín síndíñgot tañgonenelíñdok samañ wandin. Gan nísí sep tímbe pañgítanelíñdok kít kímít no tínepi ním nandañ.

⁵ Nepek tañ gítík wín endí amalí yambímbe e-kíndem da tí-semnelíñdokgot pa tañ. Síndí Falisi gít endíkñe nandí-tale ama endok kama besañ ba dama immísí wín kañ ba? * Wín wopum síník! Tímbe kuñgunjí Anutu bíñmañ wín inda-dakleuptok endí dasindasinjí kusip blemblemat ombaplí tíndín wín pa dasiañ. ⁶ Tímbe sina wopum indalaknan ba it kiyau gíñañ endí pipapat damandama pakañ wolokgot pipatnepi nandañ, ⁷ tímbe amatam kímín kwelan yambañ endí we sembi gíñgíñgan tí-semnelíñdok ba kosí eu loumbi, ‘endaut’ pa enínelíñdok nandañ.

⁸ Nandíwít: ama noñgan endíñgot síndok sandautsí síník, tímbe síndí gítík dakwayañgot, wala tímbe amatamdí síndok kosí eu lonelíñdok ‘níníndaut’ wíndíñ ním sanínekalíñ. ⁹ Wíndíñgangot síndí kwelan ñolok ama nola ‘Bepní’ ním kítínekalíñ. Bepsí noñgangot endí kunum gíñañ patak. ¹⁰ Tímbe bo amatamdí sínda ‘telak damaní’ ním sanínekalíñ. Ním. Síndok telak damanjí wín noñgan endíñgot, wín Mesia Anutulí en sepmektok ní-mukuk en wakan. ¹¹ Síndok ama lolonjílí síndok kena gwañgwanjí kuukak. ¹² No en enlok koi tíke lolakta, Anutulí endok koi tíke píukak. Tímbe no en kayombínembi kulakta, Anutulí endok koi tíke loukak.”

¹³⁻¹⁴ Yesulí yousímbe enguk, “Endíkñe manda nandí-tale gíta Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí amatam kunumdok yama sip semañ, wín síní Kunum Molomdok gíñgít ním indañ, gan amatamdí endok gíñgít indanep nandañ wín telak masip tí-semañ, wala tímbe Anutu en mek sambekak. †

¹⁵ Endíkñe nandí-tale gíta Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí gwañgwañjí noñgangot tímbe indanelíñdok kwet tuop ba tuk kimbíñ díkñembi ku-taleañ. Síndí kolandok gíñgít tañ, tímbe ama nolí gwañgwañjí indambi,

☆ 22:44: Kap 110:1 * 23:5: Juda amalí kama besañ ba dama immísí bí gwílapítí tímbe, Anutulok manda díwín (Kisim Bek 13:1-10, 13:11-16, Lo 6:4-9, 11:13-21) pepa plon youpi, wolok gíñañ dasímbe, nímolo tíndílok nainnan dasiañgíñ. † 23:13-14: Nandí-tale ama díwíndí manda kusip no gamañgot patak eañ. Wín ñíndíñ, “Endíkñe manda nandí-tale gíta Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí nímolo ombap amalí sambí-nandí tínelíñdok tañ, gan tam kanjak juluñtí tí-sembe, isí yapma tíkeañ, wala tímbe kolanjílók tuan ombí-tíkenekalíñ wín ama díwíndok tuan makleukak.”

nanandinjí gít ep tándinjí kimit-kle-talelak síndí en tím̄bim kolandok giñgít tíñpi, sapma klembi, kola sínik talak.

¹⁶ Ama dausí sisipm̄n nosiila telak daut semañ síndí kilañmet! Síndí ñíndíñ ení-daut tí-sem̄bi tañ: tíkap ama nolí ñíndíñ eup nandílak, ‘Nak Anutulok dainan wíndíñ ba wíndíñ tím̄bettok e-kwambíñ da tilet’, gan endí Anutulok koi kítip m̄sím̄bi, tapma ittok plon e-gembílalakta, endí manda wín kíndem lapílektok tuop. Gan tíkap endí nepenepek gollí tándin tapma ilan pakañ wolok plon manda e-kwambíñ dalakta, endí manda wín lapílektok tuop ním. Síndí wíndíñ pa ení-daut tí-semañ. ¹⁷ Síndí ama dausí sisipm̄n gíta kamasí! Anutulok dainan nek ñalí loloñ sínik? Wín nepek gollí tándin walí loloñ sínik, ba tapma it walí loloñ sínik? Nepek gollí tándin walí tapma ilnan ním palímda, walí loloñ ním tím̄bek yañ. ¹⁸ Tím̄bi bo ñíndíñ ení-daut tí-semañ, ‘Amalí sisuet plon manda e-kwambíñ dalak, endí manda wín kíndem lapílektok tuop. Gan tíkap endí tapma no sisuettok plon kím̄lím̄ patak wolok plon manda e-kwambíñ dalakta, endí manda wín lapílektok tuop ním’. ¹⁹ Síndí dausí sipm̄n. Anutulok dainan nek ñalí loloñ sínik? Wín tapma walí loloñ sínik, ba sisuet walí loloñ sínik? Tapma wín sisuettok plon ním kím̄lím̄ palímda, walí loloñ ním tím̄bek yañ. ²⁰ Wala tím̄bi no en sisuettok plon manda e-kwambíñ dalakta, endí sisuet wakít nepek gítik wolok plon kím̄lím̄ pakañ nepek wolok plon mandan e-kwambíñ dalak. ²¹ Tím̄bi no en tapma ittok plon manda e-kwambíñ dalakta, endí tapma it wakít Anutu en wolok kulak endok plon manda e-kwambíñ dalak. ²² Tím̄bi no en kunumdok plon manda e-kwambíñ dalakta, endí kwet wolok Anutulí pipapi, kunum kwet yambi-díkñelak wakít Anutu enlok plon manda e-kwambíñ dalak.

²³ Endíkñe nandí-tale ama gíta Falisi ama síndí kilañmet! Anutu en mek sambekak. Ama manjí manbenjí malet nomík síndí nepek gítik kasíleañ wín danbim, kí tambon tambon tím̄bimbi, tambon noñgan Anutulok pa mañ, wín nepek tipnam gwasap wandin tuan wopum ním̄nat wín bo síndí ním̄ kamalañ. Wíndíñgan síndí endíkñe manda wandin kambak kimit-kleañ, gan endíkñe manda Anutu enlok dainan loloñ sínik wín pa lapíkañ. Endíkñe manda loloñ sínik walí nosii kundit dándim̄ ba mamasa tí-sem̄nelíndok, tím̄bi Anutu tíke-kwambíñ danelíndok pa sanañ. Wíndíñda síndí gembí kopi, endíkñe manda loloñ wín kimit-klenekalíñ. Tíñpi, endíkñe manda díwín gítik wín bo ním̄ nandí-kím̄nenekalíñ. ²⁴ Síndí ama dausí sisipm̄n wandin walí nosiila telak daut sembi, ñíndíñ tañ: síndí endíkñe manda tip m̄nam wín ka-kíliñ em kleañ, gan endíkñe manda bien wopum sínik wín ním̄ pa ka-nandí-dakleañ. Wíndíñda síndí ama nolí kwínakam tip m̄nam sínik tuk wítna gíñañ nanin tíke kotak, gan kamel wopum wolok patak wín ním̄ kañbi, tuk tíke lombi, wakítañgan kimo elak en wandin!

²⁵ Endíkñe nandí-tale ama gít Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí jawañ ba kambot pawañgot wílit-kíliñ tándin wandin, gan nepek kolan kusei kusei gíñañjí gíñañ tokñe-patak, wín síndí ep tándinjí kíndem wolok walan pa tañ, gan ama piñpiñen síndí gíñañjí gíñañ sínílañgot pa nandañ. ²⁶ Falisi dausí sisipm̄n síndí dama gíñañjí kambot gíñañ nomík wín wíllím̄ek, wolondamek pawan kíndem daukak.

²⁷ Endíkñe nandí-tale ama gíta Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí ama sum no kawattí masipbi, pama satnin walí sapleñgíliñ wandin. Pawan ka kíndem danat, gan wolok gíñañ ama kwandat gít nepek dañgalan walí tokñe-patak. ²⁸ Wíndíñgangot síndí amalok dausínan ep tándinjí dándim̄ walan tañ, gan ep tándinjí juluí ba tím̄ipm̄lelí gíñañjí gíñañ tokñe-patak.

²⁹ Endíkñe nandí-tale ama gíta Falisi ama síndí kilañmet! Ama manjí manbenjí malet nomík síndí plofet ama damanin ba ama Anutulok dainan dándim̄ kuñgíliñ endok sum wín tí-kíndem dam tí-jamilambi, sumnan pama kíndem kíndem kím̄pi, ³⁰ juluígan ñíndíñ pa eañ, ‘Bep pañniilok nainnan kunemda, níní ep tím̄bi platambi, plofet ama ním̄ yandíp kím̄neñ.’ ³¹ Manda wíndíñ pa eañ wín ñíndíñ inda-daklelak: bep pañjiilí plofet yandípgíliñ, tím̄bi endok komblinjii síndí enísí nomík kuañ. ³² Wala tím̄bi

kíndem a, bep pañjiilí plofet yandíp kím kena kusei kímikilíñ wín yousímbi, síndi ña tímbe taleukak!

³³ Síndi malet upmat wandin! Anutulí manda plon sep kímilímbe, jímbeñdok gíngít tinekaliñ wín síndi nítek maklenekaliñ? Wali tuop ním. ³⁴ Wíndiñda ñíndiñ sanba: nak plofet ama wakít ama nanandínjat ba ama Anutulok telak san-daut tañ síndoñ en-mulambi bañ. Gan síndi díwín yandíp kímbe, díwín kloñbat plon yandíp kímnekalíñ. Díwín it kiyauñjé gíñañ ep waipbi, díwín it kwet ñanekaliñ tuop ep klem gímgiñ embi, yandíp kímnelíñdok. Síndi kolan wíndiñ pa tí-semnekalíñ, ³⁵ wala tímbe damasilí ama díndim gítik yandípmitu kímgiñ wolok tuan wín síndi ombi-tíkenekaliñ. Ama yom nímnat damandama wíli kímgiñ wín Abel. Tímbe síngi endí ama díndim asup yandíp-ta-ñambi, síngi sínik endí Sekalaia Belekialok níñañ tapma it wakít sisuet wolok boñgípsetnan wíli kímgiñ. ³⁶ Nak biañgan sínik sanba: yandípmitu kímgiñ wolok tuan wín amatam man ñíndiñgíta kuañ síndi ombi-tíkenekaliñ.”

³⁷ Yesulí yousímbi eñguk, “Jelusalem Jelusalem amatam síndi plofet ama yandíp kímáñ, tímbe ama Anutulí síndoñ en-mulím bañ wín kawattí yandíp kím pa tí-semañ. Puput meñlí níñañii ep kamailak, wíndiñgangot nak nain asupgan sep kamaiuttok nandíñgut, gan síndi ním nandí-tale-namgíliñ. ³⁸ Nandañ: Anutulí tapma isi biumbi, itgot pat-samekak. ³⁹ Nak ñíndiñ sanlet: síndi ñíndiñ nanínekalíñ, ‘Molomdí ama ñín ama wapmañní kuuktok ní-mukuk en wakan gwílam tíñmen!’ ✠ wíndiñ nanínekalíñ, wolondam ek nombo nambínekalíñ, damala ním.”

Kwet nain taletalenan Ama Wapmañ Yesulí undane tombekak

24

Kwettok nain taleupi tilak wín nítek ka-nandílok?

¹ Yesulí tapma it bímbi, pí ñañilímbe, gwañgwañiilí endoñ bímbi, it gítik tapma it sañ jimba gíñañ pakilíñ wín kauktok níngíliñ. ² Eumbi enguk, “Ale. Níndi it kíndem ñín gítik kana. Nak biañgan sínik sanba: nain indaumbi, it gítik kawat wopumdí tíndin ñín ep wialímbe, kawat papuseneumbi, kawat nolí nollok plon no ním galí-palekak.”

³ Tímbe Yesulí Oliv kwet jañgín wolok lom pipalímbe, gwañgwañiilí enísíngan endoñ bímbi ní-nandímbe eñgíliñ, “Nain nekta sínik wíndiñ indaukak wín níñímbe nandína. Tímbe nek kundit no indaumeke wín ñíndiñ ka-nandínekamiñ: díkok undane tomtom nainga indaumbi, kwettok nain taleup tilak?” ⁴ Eumbi, Yesulí tambanembi enguk, “Síndi ka-kilíñ embi kunekaliñ. Ním kañbi, ama nolí sínda juluíñt tí-samek. ⁵ Neta, ama asuptí nokok kotna plon bí indambi, ‘Natna Mesia Anutulí nan-mulektok e-kwambíñ dañguk wín nak ñakan’ wíndiñ embi, amatam asup juluíñt tí-semnekalíñ. ⁶ Nain wolonda síndi mik ñasiñgan tañ wolok gíngíli wakít mik mayañgan tañ wolok gíngít nandínekalíñ, gan ním mísínekalíñ. Nepek wín gítik indaindalok elet, gan kwet taletalelok nain wín gamamek indaukak. ⁷ Ama sambat nolí sambat no gít mik minekalíñ, ba ama wapmañ nolí ama wapmañ no gít mik minekalíñ, ba kwet nolok ba nolok nanañ map wopum indaukak, ba kwet mánjamínjat tímbekek. ⁸ Gan nepek wín gítik indaukak wín tamdí gwañgwa tíkenepi dama síngin gawat lakalakat nandañ wandin. Síngin gawat wopungan wín síngimek indaukak.

⁹ Nain wolonda síndi gwañgwanai kuañda tímbe amatam gítiktí nandí-kunjíñt wopungan tí-sambi sepmbi, kanjiksiilok kísinan sapilímbe, díwín kena gím samnekalíñ, díwín sandíp kímnekalíñ. Wíndiñ tí-sam tí-kuumbi, ¹⁰ síndoññan nasí asuptí nanandí-kilíktínjí biu pímbi, tambon tambon bola tí-sembe, nandí-kunjíñt wopungan tí-sem-kunekaliñ. ¹¹ Tímbe plofet julunjuluñ asuptí indambi, amatam asup juluíñt tí-semnekalíñ. ¹² Tímbe amatamdí tímípmíle wopungan sínik tinekaliñda tímbe asupgandí nosiila gíñañjí tomo mí tañ wín nombo ním tinekaliñ. ¹³ Gan no en wandingan embi gíngínembi, díñíndam palekak, en wakan Anutulí nain taletalen indaumbi enlok tíke-kímílekak. ¹⁴ Tímbe amatam gítik Anutulí yambí-díkñeukak

✠ 23:39: Kap 118:26

win nandi-dakleneliñdok endi giñgit manda kindem ñin kwet tuop eu sapañelak nandilak. Sapañe-taleumek, nain taletalen win indaukak.”

Milap wopum sinik indaukak

¹⁵ Yesuli yousimbi enguk, “Nepek kolan papait tapma it timbi kolaukak wolok plon plofet Danielli manda no youp biñguk patak. ✠ (No en manda youtet ñin pinalekak endi wolok kusei nandi-kiliñ ewin.) Windiñda sindi nepek kolan win Anutulok ilnan kwel kinjannan ilim kanekaliñ, ¹⁶ Judia distrik pakañ endi kwet jañginnan pi ñaneliñdok elet. ¹⁷ Timbi kwet plon pakañ endi nepenesii metnepi isi ginañnan nim loneliñ, ¹⁸ ba kena ginañ pakañ endi saulonji tikenepe isinan nim undane ñaneliñ. ¹⁹ Timbi nain wolonda tam minjipsiat ba gwañgwa num pa emañ endi blasinğandok. ²⁰⁻²¹ Nain wolonda amatamdi milap wopum sinik bemnekalin, wala timbi sindi nain wolokta nimolo pa tinekalin. Nim kañbi, milap win gwi sasale ba Sabat pat-nandi nainnan inda-samumbi, pi ñañalok telak kimisip ti-samek, ñala. Milap wandin win kwet kusei kimikimilinan nanin bikap man ñindinğita no nim indaindan, gitikin sinik indaukak. Timbi wolok siñgi kandañ bo milap wandin nombo nim indaukak. ²² Tikap Anutuli nain win ikan nim timbi dumalaumda, amatam gitikti taleneliñ. Gan endi amatam ep danbi enlok giñgit kasileñguk enda timbi nain win timbi dumalaukak.

²³⁻²⁴ Nain wolonda Mesia julungan ba plofet julungan endi indambi, nislok kusasi timbi dakle-semneliñdok amatam dausinan kundit gembinat engano sinik timbi, julunit ti-semnekalin. Tikap ama wandisi endi tuopta, endi amatam Anutuli ep danbi enlok giñgit kasileñguk enda bo julunit ti-semneliñdok nandinekalin. Windiñda tikap ama noli ñindiñ sanbekta, ‘Yakñesi! Mesiali ñi patak!’, ba ‘Wi kawit! Endi da patak’ windiñ sanbimbi, manda wala nandum tlal timbekak. ²⁵ Nandañ. Nak nepek wandin indaukak win itağan san-talelet, ²⁶ wala timbi tikap endi ‘Yakñesi! Mesiali kwet kambañnan silaninnan bi patak’ windiñ saninekalinnda, wandiñ nim ñanekalin. Ba ‘Endi it ñolok ginañ patak’ windiñ sanbimbi, mandanji nandum tlal timbekak. ²⁷ Kusei ñindiñda windiñ sanlet: Amalok Niñañ endok tomtom win pisapisat wandin, wala timbi kwet kimili taleñguknan amatam gitikkandi win kanekaliñ.” ²⁸ Yesuli windiñ embi, e-yout manda no ñindiñ enguk, “Nepek wili kimguk patakñan klekakakti kimin timbimbi, delok patak win inda-daklelak.”

Amalok Niñañ endi indağan tombekak

²⁹ Yesuli yousimbi enguk, “Milap wopum nain wolonda indaukak wali taleumek, maimdi bipmumbi, yakipti nim saleukak, timbi domboñgipiti kwesi bimbi bululup em pinekalin. Timbi nepek kwambiñ diwin bamup silaninnan pakañ ep minjalimbi jilop talenekalin. ³⁰ Wolongan nepek diwin no kunum plon indambi, Amalok Niñañli tombepi tilak win timbi dakleukak. Indaumek, kwelalok amatam gitikkandi win kañbi, misim mano timbi kanekalin win: Amalok Niñañ en Anutulok gembin ba kolsalen wopumnat mulukua plon pimbi tombekak. ✠ ³¹ Timbi mumumli wopungan pendilim kitumbi, endi añeloñii en-mulim ñambi, kunum kwet kimili taleñguknan amatam enlok giñgit ep danbi kasileñguk win ep kiut-talenekalin.

³² Sindi komba konelok plon nanandi ñin epnekalin: endi sak kawai pi-taleumbi pakap, kii gayamdi tuknat timbi, sak kaik indaum kañbi, wolonda maim nain indaupi tilak windiñ nandañ. ³³ Windinğangot sindila nepenepek gitik sanit wali indaum kañmek, Amalok Niñañli yamanan papi tombepi tilak windiñ ka-nandinekalin. ³⁴ Nak biağan sinik sanba: ama sambat ñindiñgita kuañ endi gama nim sembi-taleñlimbi, nepek gitik wali indaukak. ³⁵ Kunum kwet paitekamik, gan mandanal nim paipi, papat kwambiñ palekak.”

Amalok Niñañ endok tomtomñila ti-pañgipañgile kena ti-kuñgunlok

✠ 24:15: Danyel 9:27, 11:31, 12:11 ✠ 24:30: Sekeraia 12:10,14

³⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, gwañgwañiila enbi eñguk, “Nepek wĩn dawanda sĩnik indaukak wĩn ama nolĩ nĩm nandĩlak. Kunumdok añelo gĩta Anutu enlok Nĩñañ endĩ bo wĩn nĩm nandañ, wĩn Bep en noñgandĩngot nain wĩn nandĩlak.

³⁷ Amalok Nĩñañ endok tomtom nainnan nepek nek indaukak wĩn nepek Noalok nainnan indaũguk wandin. ³⁸ Tuk gwam gama nĩm indañĩlĩmbi, amatamdĩ nanañ tuk sina tĩmbi, wapa tam pa tĩngĩlĩñ. Wĩndĩñ tĩ-kuñĩlĩmbi ñakap, Noa en kĩkeñ wopum kĩndikuknan loñguk. ³⁹ Loumbi, gwam wopum suambi, amatam gĩtik ep walaiñguk nain wolondañgangot endĩ nek inda-semguk wĩn ka-nandĩ-tomgĩlĩñ. Wĩndĩñgangot Amalok Nĩñañ endok tomtom naindĩ amatam nĩm mandĩ-palĩmbi kaikan inda-semekak.

⁴⁰ Nain wolonda ama tĩpet endĩ kena gĩnañ yakan palĩñĩlĩmbi, no bimbi, no matĩkeukak. ⁴¹ Tĩmbi tam tĩpet endĩ yakan nanañ mĩndĩ-palĩñĩlĩmbi, no bimbi, no matĩkeukak. ⁴² Sĩndĩ Wopumjĩlĩ nain nekta sĩnik bĩ tombekak wĩn nĩm nandañ, wala tĩmbi ka-kĩliñ embi kunekalĩñ. ⁴³ Sĩndĩ manda ñĩn nĩm nandĩ-kamalanekalĩñ: it molomdĩ kumbu amalĩ tim nain nekta sĩnik bĩup eñguk wĩn nandĩwĩmda, endĩ kaik papi, kumbu ama mandĩ-palĩmbi, endĩ bĩm il wĩlĩ blañganeumbi, gĩnañ louktok tuop nĩm. ⁴⁴ Nĩm kañbi, sĩndĩ nain no ‘Endĩ nĩm bĩutak bek’ wĩndĩñ nandĩñĩlĩmbi, wolondamek en bĩ tombek, wala tĩmbi sĩndĩ nain tuop endok tomtomñĩla tĩ-pañgĩpañgĩle tĩ-ta-kunekalĩñ.”

⁴⁵ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Sĩndĩ kena gwañgwa nanandĩ kĩndem ba matañgotañgonat wandin kunekalĩñ. Molomdĩ kena gwañgwa wandin nola kena gwañgwa dĩwĩn yambĩ-dĩkñeuktok kĩmĩpi, nanañ dandan nainnan sĩnik nanañ dan-semektok nĩmbi, molom en kwet nolok ñawĩk. ⁴⁶ Ña kukap, ilnan undane bĩmek kawĩk wĩn: kena gwañgwa walĩ molomdĩ nĩnguk wolok tuop tĩmbĩmbi kaumbi, kĩndem dañmek. ⁴⁷ Nak biañgan sĩnik sanba: molomdĩ kena gwañgwa wĩn enlok nepenepelĩ gĩtik kadĩkñeuktok nĩmbĩ taleukak. ⁴⁸ Gan tĩkap kena gwañgwa walĩ ama kolanda, endĩ gĩnañĩ ‘Molomna plakan nĩm undane bĩukak’ wĩndĩñ nandĩmbi, ⁴⁹ kusei kĩmĩpi, kena gwañgwa nolii yandĩpmek, tĩmbi ama tuk sañan nanalok en gĩta nanañ tuk nambek. ⁵⁰ Endĩ molom nain nekta sĩnik undane bĩukak wĩn nĩm nandĩlakta, endĩ nĩm mandĩ-palĩmbi, kaikan bĩ tombekak. Tombi, ⁵¹ kena gwañgwa wĩn tĩ-lamĩpi, ama Anutulok manda julunjuluñ tañgoneañ en gĩta kĩmĩlĩmbi, mano kwĩlĩm tĩmbi, man sĩ-gĩlĩm daukak.”

25

¹ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Amalok Nĩñañ tombekak wolonda Anutulĩ amatam yambĩ-dĩkñeukak wolok walan no ñĩndĩñ: ama no tam tĩndĩlok nain tombĩmbi, tam sim kĩt tombon tombon endĩ tipalanjĩ tĩkembĩ, tam nosĩ wapai tĩmbepĩ tĩnguk endok ilan ñaũgĩlĩñ. Ñam papi, wapailĩ bĩm enlok ilnan yanañgĩlektok mandĩngĩlĩñ. ²⁻⁴ Tam sim kĩt tombon endĩ kamasĩla tĩmbi, tipalanjĩngot tĩkembĩ, tul wĩlĩngĩlo gĩnañ no nĩm wĩpi tĩkeñgĩlĩñ. Tĩmbi tam sim kĩt tombon endĩ nanandĩnjĩat, wala tĩmbi tipalanjĩ tĩkembĩ, tul wakĩt wĩlĩngĩlo gĩnañ wĩpi tĩkeñgĩlĩñ. ⁵ Tĩmbi endĩ ama wĩn mandĩ katĩlapi, gwasuem douñgĩlĩñ.

⁶ Dou-palĩñĩlĩmbi, tim bomup tĩmbĩmbi, kĩtikĩtĩ no ñĩndĩñ indaũguk, ‘Ama bĩmbĩlok een en ip tamĩn naũgĩp, ilnan ñauktok bĩlak, ipa mĩlap pĩm bĩmbi tĩmbi indawĩt!’ ⁷ Tĩmbi tam sim endĩ nandĩ sĩlĩkñem mĩlapi, tipalanjĩ tĩkembĩ tĩ-dĩndĩm tĩngĩlĩñ. ⁸ Tĩmbi kamasĩlĩ nanandĩnjĩat enda ñĩndĩñ engĩlĩñ, ‘Nĩndok tipalanĩ kĩmlak, wala tĩmbi sĩndĩ tul kambak wĩt-nĩmĩt.’ ⁹ Eumbi, nanandĩnjĩat endĩ ñĩndĩñ engĩlĩñ, ‘Wĩn nĩtek tĩneñ? Nĩndok tipala tul wĩn tipala tĩpettok tuop nĩm, wala tĩmbi sĩndĩ tuatua ilan ñam sĩnlok tuawĩt.’ ¹⁰ Tĩmbi endĩ tul tuanep ñañĩlĩmbi, ama walĩ tam gĩngĩt wĩlĩmĩngĩlĩñ enda bĩ tombi, tamĩn wakĩt tam sim tĩ-jumĩt tĩ-pakĩlĩñ wĩn enlok ilnan yanañgĩlĩmbi ñaũgĩlĩñ. Ña amalĩ tam tĩmbepĩ nanañ si-jumĩt tĩnguknan it wolok loum, yama sipmu kwambĩñ daumbi, nanañ tuk na-pakĩlĩñ. ¹¹ Palĩñĩlĩmbi, tam kamasĩ kĩt tombon endĩ bo bĩmbi kĩtĩmbi, ñĩndĩñ engĩlĩñ, ‘Ama wopum, ama wopum, yama pĩsat-nĩmĩñ.’ ¹² Kĩtĩmbi enguk, ‘Nak biañgan sanba: nak sĩndĩ nĩm nandĩ-samlet.’”

¹³ Yesulí e-yout manda wíndiñ embi yousímbe enguk, “Síndi Amalok Níñañ endí dawanda sínk bí tombekak wín ním nandíañda tímbe ka-kiliñ embi mandí-kunekaliñ.”

Amalok Níñañlí gamañ ním tomñilímbe, kenangot tí-kulok

¹⁴ Yesulí yousímbe, Amalok Níñañlí tombekak nain wolok plon e-yout manda no ñíndiñ enbi eñguk, “Ama nolí kwet nolok ñaupi, kena gwañgwañii en-tiañeum bíumbi, nepenepelí tambípi, ka-díkñeñmínelíñdok emguk. ¹⁵ Tíñipi, ama nola mímew kwandai 5,000 mínguk, nola 2,000 mínguk, tímbe nola 1,000 mínguk, wín kena tañ gembínjí yambí-nandílak wolok tuop ka-díkñeñmínelíñdok emguk. Em-talembi, en yambimbi ñañguk. ¹⁶ Ñañilímbe, ama mímew 5,000 epguk endí wolongan kusei kímípi, mímew kena mímbe yousímímbe, mímew 5,000 nombo indañmínguk. ¹⁷ Nollí no mímew 2,000 epguk endí bo mímew kena mímbe, mímew 2,000 nombo indañmínguk. ¹⁸ Gan ama mímew 1,000 epguk endí wíne molomlok mímew wín ep ñambi, kwet gíñañ kíndit taplium pakuk.

¹⁹ Tímbe molomdí nain ombap kukap undanem bínguk. Bímbi, kena gwañgwañii mímew emguk wala ep kímín tínguk. ²⁰ Tímbe ama mímew 5,000 mímín endí bímbi, mímew 10,000 daulmímbe eñguk, ‘Molom, dík mímew 5,000 namguñ. Tímbe nak wín epbí, kena mímwambi nombo yousumbí, 5,000 nombo indañguk.’ ²¹ Eumbi, molomñilí ñíndiñ nínguk, ‘Dík kena gwañgwa kíndem matañgotañgoñganat. Dík nepek lakattok ka-díkñe kíndem kuñguñda tímbe, nak nepek asup gamambi ka-díkñeukañ. Wala tímbe dík bímbi, sílísilí tina!’ ²² Wíndiñ eumbi, kena gwañgwa mímew 2,000 mímín endí bo bí tómbi, mímew daulmímbe nínguk, ‘Molom, dík mímew 2,000 namguñ, tímbe nak mímew wín kena mímwambi yousumbí, mímew 2,000 nombo indañguk.’ ²³ Eumbi, molomñilí ñíndiñ nínguk, ‘Dík kena gwañgwa kíndem matañgotañgoñganat. Dík nepek lakattok ka-díkñe kíndem kuñguñda tímbe nak nepek asup gamambi ka-díkñeukañ. Wala tímbe dík bímbi, sílísilí tina!’

²⁴ Tímbe ama mímew 1,000 mímín endí bo bí tómbi eñguk, ‘Molom, nak kusaka ñíndiñ ip nandílet: dík ama kunduwat. Dík nanañga ním típi nalañ, amalí tímbe indaumbi gannelíñdok pa elañ. Tíñipi, amalí kwet nolok nanañ típium indalak wín yapma tíkelañ. ²⁵ Wala tímbe nak díkok mímewga ním kañbí pailek wala mímímbe, kwet kíndipi, tapli sembam pakuk ñín tíke gam bílet.’ ²⁶ Wíndiñ eumbi, molomñilí manda ñíndiñ tambane nínguk, ‘Dík kena gwañgwa kolan ba kunjitan! Dík kusatna ñandin bek wín nandílañ: nak nanaña ním típi nalet, amalí tímbe indaumbi nannelíñdok pa elet. Tíñipi, kwet nolok amalí nanañ típium indalak wín yapma tíkelet. ²⁷ Wíndiñda nítek tímbe mímewna wín mímew it gíñañ ním kímíkuñ? Wandíñ kímílimda, nak bímbi, mímewna wín mímew it gíñañ nanin epmep ewambi, lakat yousím-nannelíñ.’

Molomlí wíndiñ embi, ²⁸⁻²⁹ kena gwañgwa díwísla ñíndiñ enguk, ‘Ama gítík nepek díwín pat-semalak wín tíke-kuañ, enda nombo yousím emambi, asupgan pat-semekak. Gan ama no nepek palmílak wala nandum tlal tímímbe ním tíke-kulakta, nepek lakat palmílak wín apma tíkeñmambi slak palekak. Wala tímbe síndi mímew 1,000 ñín apma tíkembí, ama mímew 10,000 ep patak enda mímít. ³⁰ Tímbe kena gwañgwa kena nímnat ñín tíke kolím pawan kílim gíñañ píwín. Wandíñ amalí mano kwílim tímbe, manjí sí-gílim danekaliñ.’”

Amalok Níñañ endí nain taletalenan amatam gítík ep danbekak

³¹ Yesulí yousímbe enguk, “Amalok Níñañlí añelolí gítík en gíta bí tómbi, ama wapmañ gembín walalannat inda-dakleumek, endí amatam gítík ep danbektok ama wapmañ pipapat plon pipalekak. ³² Tímbe añelolí amatam kwelan damañgan kuñgíliñ ba man ñíndiñgít kuañ gítík wín endok dainan kímín tímímbe yambí-danbí, sambat típet ep samba eukak. Meme sipsip yambí-díkñe amalí tañ wíndiñ ep danbí, ³³ amatam díndím kíndímnan yambimbi, díwín kíndímnan yambimbi patnekalíñ.”

³⁴ Tĩmbi amatam kĩt dĩndĩmnan patnekalĩĩ endã ñĩndĩĩ enbekak, ‘Bepnalok gwĩlam sĩndok plon patak sĩndĩ bĩmbi, kuĩngu kĩndem kasĩlewĩt! Kuĩngu wĩn Anutulĩ kunum kwet kusei kĩmĩkuknan tĩ-jumĩt tĩ-sam-taleĩnguk. ³⁵ Kusei ñĩndĩĩnda sĩndĩ kuĩngu wĩn kasĩlenekalĩĩ: nak nanaĩnala map palambi, sĩndĩ nanaĩ namgĩlĩĩ. Ba tuknala kĩmbambi, tuk namgĩlĩĩ. Nak nosĩ ñĩm, gan sĩndĩ not tĩ-nambi, isĩnan nanaĩgĩp ñaĩngĩlĩĩ. ³⁶ Sandumna ñĩmnat tĩmbambi, sĩndĩ sandum namgĩlĩĩ. Jĩmbat inda-namumbi nambi-dĩkĩeĩngĩlĩĩ. It kwambiĩ gĩnaĩ palambi bĩ nambiĩngĩlĩĩ.’ ³⁷ Amatam dĩndĩm endĩ manda wĩn nandĩmbi, tambon ñĩndĩĩ ñĩnekalĩĩ, ‘Wopum, dawanda nanaĩgala palĩmbi gambĩmbi, nanaĩ gamgĩmĩĩ? Ba dawanda tukkala kĩmbĩmbi, tuk gamgĩmĩĩ? ³⁸ Dawanda dĩa notnĩ ñĩm, gan not tĩ-gambi, itnĩnan ganaĩgĩp ñaĩngĩmĩĩ? Ba sandumga ñĩmnat gambĩmbi, sandum gamgĩmĩĩ? ³⁹ Dawanda jĩmbat tĩĩnguĩ ba it kwambiĩ gĩnaĩ pakuĩ, tĩmbi ña gambĩngĩmĩĩ?’ ⁴⁰ Eumbi, Ama Wapmaĩlĩ ñĩndĩĩ tambane enbekak, ‘Nak biaĩngan sĩnĩk sanba: sĩndĩ nepek no nokok notnã kosĩ gĩngĩlĩ ñĩmnat endoĩnan nanin nola tĩĩmĩngĩlĩĩ wĩn wakan naka tĩ-namgĩlĩĩ tĩlak.’

⁴¹ Wĩndĩĩ eĩĩpi, amatam kii kepmanan ñĩndĩĩ enbekak, ‘Anutulok yala sĩndok plon patak sĩndĩ wi-nambi, komba galk gĩnaĩ ña-talewĩt. Komba taletalen ñĩmnat wĩn Anutulĩ Satan gĩt endok aĩeloĩĩlok tĩ-jumĩt-semguk. ⁴² Kusei ñĩndĩĩnda sĩndĩ komba galk gĩnaĩ ñanekalĩĩ: nak nanaĩ map palambi, sĩndĩ nanaĩ ñĩm namgĩlĩĩ. Tuknala kĩmbambi, tuk ñĩm namgĩlĩĩ. ⁴³ Nak nosĩ ñĩm, tĩmbi sĩndĩ not ñĩm tĩ-nambi, isĩnan ñĩm nanaĩgĩp ñaĩngĩlĩĩ. Sandum ñĩmnat palambi, sĩndĩ sandum no ñĩm namgĩlĩĩ. Jĩmbat tĩ-palambi ba it kwambiĩ gĩnaĩ palambi, sĩndĩ ñĩm bĩ nambiĩngĩlĩĩ.’ ⁴⁴ Tĩmbi endĩ bo tambane ñĩndĩĩ ñĩnekalĩĩ, ‘Wopum, dawanda ñĩndĩ gambĩnambi, dĩa nanaĩgala ba tukkala pakuĩ, ba dĩa notnĩ ñĩm, ba sandumga ñĩmnat pakuĩ, ba jĩmbat tĩ-pakuĩ, ba it kwambiĩ gĩnaĩ pakuĩ, tĩmbi ñĩndĩ plap ñĩm tĩ-gamgĩmĩĩ?’ ⁴⁵ Tĩmbi endĩ bo ñĩndĩĩ tambane enbekak, ‘Nak biaĩngan sĩnĩk sanba: sĩndĩ ama kosĩ ñĩmnat ñĩn endoĩnan nanin ama no plap ñĩm tĩĩmĩngĩlĩĩ wĩn wakan nak tĩ-namgĩlĩĩ tĩlak.’”

⁴⁶ Yesulĩ wĩndĩĩ embi yousĩmbi enguk, “Ama wĩndĩĩ tĩngĩlĩĩ endĩla pĩ ñambi, kuĩngu kolan taletalen ñĩmnat tĩkeumbi, pĩngĩp gawat papat kwambiĩ inda-semekak. Gan amatam dĩndĩm endĩla kuĩngu kĩndem taletalen ñĩmnat kas tĩlembi, Ama Wapmaĩ en nakan kũnekalĩĩ.”

Ama Wapmaĩ Yesu wĩlĩ kĩmbi, kĩmnan nanin mĩlakuk

26

Yesu kĩmkĩmlok tĩ-paĩngĩpaĩngĩle tĩĩmĩngĩlĩĩ

¹ Yesulĩ manda wĩn gĩtĩk eu taleumbi, gwaĩngwaĩĩla ñĩndĩĩ enguk, ² “Sandap tĩpet tĩmbĩmbi, kamaikamai gwĩlat * indaukak wĩn sĩndĩ nandĩ-taleaĩ. Nain wolonda Amalok Nĩnaĩ kanjĩkĩĩlok kĩsĩnan kĩmĩlĩmbi, kloĩbat plon wĩlĩ kĩmbekak.” ³ Yesulĩ wĩndĩĩ eĩĩlĩmbi, tapma ama biesĩ gĩt Juda ama biesĩ endĩ tapma amalok telak damanjĩ koi Kaiapas endok ilan kĩmĩn tĩmbi, ⁴ Yesu telak gitak tĩkembĩ wĩlĩ kĩmbektok e-sambat tĩngĩlĩĩ. ⁵ Tĩĩĩpi, ñĩndĩĩ pa eĩngĩlĩĩ, “Ñĩndĩ gwĩlat gĩnaĩ wĩndĩĩ ñĩm tĩna. ñĩm kaĩbi, amatamdĩ ñĩmbĩ-nandĩmbi, gimbĩt tĩm mik tĩ-ñĩmnelĩĩ.”

⁶ Yesulĩ Betani it kwelan ñambi, Saimon dama wanda kwambiĩ indaĩmĩnguk endok ilan ña pakuk. ⁷ Endĩ nanaĩ na-palĩĩlĩmbi, tam nolĩ tuk mĩlĩĩ kĩndem tuan wopum sĩnĩk wĩn tĩkem endoĩ ña indambi, kumbam plon yalĩmukuk. ⁸ Gwaĩngwaĩĩlĩ wĩn kaĩbi, gĩnaĩjĩ komba dũmbi eĩngĩlĩĩ, “Tuk tuan wopum wandin nekta tĩmbĩ kolalak? ⁹ Ñĩndĩ tuk wĩn kĩndem tualok kĩmĩtĩnamda, mĩnem walinĩn tĩkembĩ, ama pĩmbĩñesĩla emneĩ.” ¹⁰ Yesulĩ mandanjĩ nandĩ-daklembi enguk, “Tam ñala mĩlap nekta maĩ?”

* ^{26:2}: Kamaikamai gwĩlat wolok kusei wĩn ñĩndĩĩ: damaĩngan Israel amatam endĩ Isip kwelan kena gwaĩngwa sĩlanĩn kuĩngĩlĩĩ. Kuumbi, amatamĩĩ Isip ama wapmaĩdok kiinan nanin yapma epmektok Anutulĩ aĩelo no ñĩ-mulĩmbi, Israel amatam sipsip ñĩnaĩdok wekai yamanjĩnan sapleĩngĩlĩĩ yapma klembi, Isip amatamdok gwaĩngwa telak damanjĩ yandĩp kĩm-taleĩngĩlĩĩ. (Kisim Bek 12).

Endi nepek kindem sinik ti-namlak ee. ¹¹ Ama pimbinesili nain tuop sin gitañgan kunekaliñ, gan natna sin gita nain tuop nim kuutat. ¹² Tam ñali tuk mliñnat i-namlak win nak kimbambi nep kinditnekalin wolok itañgan piñgipna ti-pañgipañgile ti-namlak. ¹³ Nak biañgan sanba: amal dembek dembek ñambi, Anutulok kaundikñelok plon gñgit manda kindem ñin kwet tuop enekaliñ, wandin endi tam ñali nepek tinamguk wolok kasat wakit ti-semumbi, tam ñin nandi-siwitnekalin.”

¹⁴ Timbi gwañgwa 12 endoñnan nanin no koi Judas Iskaliot endi tapma ama biesiloñ ñambi, ¹⁵ eni-nandimbi enguk, “Tikap nak Yesu sindok kisinin kimiletta, sindi nek namnelin?” Eumbi, wolongan minem kwandai satnin 30 mñgilin. † ¹⁶ Mumbi, kusei kimpipi, Yesu bola tinmektok nain kindem dawan indauktok wala kimit-nandi tinnguk.

Yesuli kimbepi, gwañgwañii ti-pañgipañgile ti-semguk

¹⁷ Plaua nanañ kimit bendi ninnat nanalok gwlat kusei kimitimbi, gwañgwañiili Yesuloñ bimbiniñgilin, “Dik gwlat tok nanañ delok ti-jumit ti-gamnambi nambep nandilañ?” ¹⁸ Eumbi, Yesuli ama nolok koi embi enguk, “Jelusalem lombi, endoñ ñam ñindin nnekalin, Ninindautti dika ñindin elak, nokok nainnal indalak, wala timbi nak gwañganai gita di koñ ilan bimbini, gwlat tok nanañ nanetamin.” ¹⁹ Timbi gwañgwal Yesuli enguk wolok tuop timbi, gwlat tok nanañ tuk ti-jumikilin.

²⁰ Kwet kilim eumbi, Yesu git gwañgwañii 12 endi nanañ nanepi pi pakilin. ²¹ Nanañ na-palimbi Yesuli enguk, “Nak biañgan sinik sanba: sindoñ nanin noli kanjiknailok kisinin napiletak.” ²² Wandin eu nandimbi, ginañji kola sinik taumbi, kusei kimpipi, noñgan noñganli Yesu ni-nandimbi engilin, “Wopum, nakta nim bek?” ²³ Eumbi tambane enguk, “Ama no nakta yakayakan nanañ tikendepi, kitnet jawañ ginañ kot-suakamik endi napiletak. ²⁴ Amalok Ninañdi Anutulok mandali telak nittek kimbektok elak windinñgan kimbekak. Gan ama nin en bola tinmetak endi blangandok. Anutu en mek kaukak. Meñdi nim apmumda, win kindem dañmek.” ²⁵ Eumbi, bola tindi ama Judasli Yesu ni-nandimbi enguk, “Ninindaut, nakta nim bek?” Eumbi niñguk, “Ditna elañ windinñgan.”

²⁶ Nanañ na-palinlimbi, Yesuli plaua nanañ no tikembi, Anutula weñmimbi ombim gwañgwañiila plaua win embi enguk, “Sindi tike nambit. Nin nokoñ piñgipna.” Nambimbi, ²⁷ wain wina no tikembi, Anutu weñmimbi, wain win embi enguk, “Sindi gitikkandi ñin nambit. ²⁸ Wain tuk ñin nokoñ wekatna. Amatam asup endok yomji bi-sem-bi-semlok nak win lamit-semlet. Toptop ñin Anutuli amatamñii git tilak win wekatnali timbi kwambin dalak. ²⁹ Nak ñindin sanba: nak wain tuk kwelan ñolok nombo nim nambetat. Nim sinik. Pakapmek Bepnalok kunum nilinlin ginañ nak wain tuk win komblin sin gita yakayakan nanekamin.” ³⁰ Timbi Yesu git gwañgwañii endi kap no tinngilin. Tiu taleumbi, walinin pi ñambi, Oliv kwet jañginnan lonepi ñañgilin.

³¹ Ñanlimbi, Yesuli gwañgwañii enguk, “Anutulok manda no ñindin youyoulin patak, ‘Nak sipsip ka-dikne ama wimbini, kikesimin ginañ kuañ endi papusenekalin.’” ³² Nepek inda-nametakta timbi manda wolok tuop sindi gitik tim ñolondañgan nanandi-kiliktinji pi pitak. ³³ Gan Anutuli nak kinnan nanin nepmum mlattmek, nak dama Galili kwelan ñawambi, sindi siñgi bi nambinekalin.” ³⁴ Eumbi, Petloli tambane niñguk, “Nepek inda-gametakta timbi diwindi nanandi-kiliktinji pi pumbi gambinetañ bek, gan nakta nim sinik.” ³⁵ Eumbi niñguk, “Nak biañgan ganlet: man tim ñolok ginañngan puputti gama nim kitinlimbi, dik nain tpet git no ‘En nim nandinmilet’ windin eutañ.” ³⁶ Timbi Petloli niñguk, “Tikap endi dikita nitnittok nani-nandinelinda, ‘Nak nim nandinmilet’ windin nim eutet. Nim sinik.” Timbi gwañgwa diwin gitik endi bo windinñgan e-taleñgilin.

Yesuli en kimbepi nimolo timbi ti-pañgipañgile tinnguk

† 26:15: Minem kwandai satnin 30 win kena nain 120 wolok tuan.

☆ 26:31: Sekeraia 13:7

³⁶ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañii gĩt kwet no koi Getsemane wandĩñ ñaũguk. Ña tombi, ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ ñolok pi palĩt, tĩmbi nak dakdan ñambi, ñimolo tĩmbetet.”

³⁷ Wĩndĩñ embi, Petlo gĩta Sebedilok ñĩñañiit tĩpet yanañgĩpi ñaũguk. Ñañĩpi, walen kolaumbi, gĩnan mĩlataum ³⁸ enguk, “Walena kola sĩnik taumbi, kĩmbepi nandĩlet. Sĩndĩ nakĩta ñĩñgan kaik palĩt.” ³⁹ Eñĩpi, lakat ñaña embi, gapok pĩmbi, ñimolo ñĩndĩñ tĩñguk, “Ambep, tĩkap dĩk tuopta, nandĩ-nambi, mĩlap ñĩn napma tĩke. Gan dĩk dĩtnalok nanandĩñgañgot kĩmĩt-kle, nokoñ ñĩm.”

⁴⁰ Ñimolo tĩ-talembi, gwañgwañii tĩpet gĩt no endoñ undane ñambi, yambum endi dou-palĩmbi, Petlo ñĩndĩñ ñĩ-nandĩñguk, “Nĩtekte tĩmbi, sĩndĩ nain duman ñĩn nakĩta kaik patnelĩñdok tuop ñĩm? ⁴¹ Sĩndĩ kaik papi, ñimolo tĩ-palĩt. Ñĩm kañbi, tĩ-kuyuk inda-samumbi pi pĩnelĩñ. Biañganak. Gĩnañjĩli kundit kĩndem tĩndĩlok nandĩlak, gan pĩñgĩpsĩli mĩlatalak.” ⁴² Wĩndĩñ embi, nombo ñam ñimolo ñĩndĩñ tĩñguk, “Bepna. Mĩlap ñĩn napma kleuktok telal no ñĩm patakta, nak mĩlap wĩn bemettok nandĩlañ, wĩndĩñgan inda-namen.” Ñimolo tĩ-talembi, ⁴³ nombo undane gwañgwañiiloñ ña yambĩnguk wĩn: dausi mĩlataumbi dou-pakĩliñ. Wĩndĩñ yambĩmbi, ⁴⁴ bĩndambo yambim ñambi, ñimolo dama tĩñguk wakangot nombo tĩmbĩmbi, nain tĩpet gĩt no tĩñguk. ⁴⁵ Tĩmbi nombo undane ñam yambum dou-palĩmbi, ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ gamañgot doumbi, pat-nandĩ tĩ-pakañ ba? Yakñesi. Amalok Nĩñañ bola tĩñmumbi, yom amalok kĩsĩnan pĩuktok nain inda-talelak. ⁴⁶ Mĩlalĩmbi ñana. Da kawĩt: ama bola tĩ-namnamlok ip ñasiñgan bĩlak.”

Yesu tĩkeñgĩliñ

⁴⁷ Yesulĩ wĩndĩñ eñĩlĩmbi, gwañgwañii 12 endoññan nanin ama no koi Judas endi bĩñguk. Tĩmbi tapma ama biesĩ ba Juda ama biesĩ endi ama kĩmĩn wopum no en-mulĩmbi, endi kakit ba dimbanjĩ epmbi, Judas gĩta bĩñgĩliñ. ⁴⁸ Endi gama ñĩm bĩñĩlĩmbi, bola tĩndi ama wali kundit no daut semepi ñĩndĩñ enguk, “Ama nak nandĩ-koñgom tĩ-ñĩmbi weñmetet † wĩn ama sĩndĩ lonjĩañ en wakan. En tĩkenekalĩñ!”

⁴⁹ Judasli bĩ tombi, wolongan Yesuloñ bĩmbi, “Nĩnĩndaut, we gamlet!” ñĩmbi, nandĩ-koñgom tĩ-ñĩm weñmĩñguk. ⁵⁰ Tĩmbĩmbi Yesulĩ ñĩñguk, “Notna, nek tĩmbeñdok nandĩlañ wĩn platik tĩ.” § Eumbi, amalĩ Yesuloñ bĩm kisi kot-suapi tĩkembĩ, tĩkekwambĩñ dañgĩliñ. ⁵¹ Wolongan ama Yesu gĩt pakĩliñ endoññan nanin nolĩ kakil ombap tiañembĩ, tapma amalok telak damanjĩ endok kena gwañgwa sĩlanin nolok pawan wĩlalĩm dĩkñe pĩñguk. ⁵² Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, Yesulĩ ñĩñguk, “No en kakittĩ mik tĩlakta, en bo kakittĩ wĩli kĩmbekak, wala tĩmbi kakitka il gĩnañ kĩmĩli ñawĩn. ⁵³ Nak guma Bepna kĩtĩñmambĩ, wolongan añelo kunakunatsĩ ñĩmnat endi nep tĩmbi platanelĩñdok en-mulek wĩn dĩk ñĩm nandĩlañ ba? ⁵⁴ Gan wĩndĩñ indaukta, nepek gĩtik Anutulok mandalĩ natnala inda-namektok elak wali bien ñĩm indawĩk.” ⁵⁵ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, ama kĩmĩn en tĩkenepi bĩñgĩliñ endi ñĩndĩñ enguk, “Nĩtekte tĩmbi sĩndĩ kakit ba dimba mepi nepnepi bañ? Nak ama piñpiñen no ba? Sandap tuop nak tapma it sañ jimba gĩnañ pipapi, amatam eni-daut tĩ-sem tĩmbambĩ, sĩndĩ ñĩm nepgĩliñ. ⁵⁶ Gan plofet amalĩ manda youkĩliñ wolok bien indauktok nepek gĩtik ñĩn inda-talelak.” Tĩmbi gwañgwañii gĩtĩkti Yesu bĩmbi, pi ña-tĩliñgĩliñ.

Yesu manda plon kĩmĩkĩliñ

⁵⁷ Tĩmbi ama Yesu tĩkeñgĩliñ endi en nañgĩpi, tapma ama telak damanjĩ Kaiapas endok ilnan ñaũgĩliñ. (It wolok gĩnañ endi kñe manda nandĩ-tale ama gĩt Juda ama biesĩ endi kĩmĩn tĩ-pakĩliñ.) ⁵⁸ Ñañĩlĩmbi, Petlolĩ siñgi kandañ giñgiñgan ep kle ñambi, tapma ama telak damanjĩ endok it sañ jimba gĩnañ loñgĩliñ wolok ñambi loñguk. Lombi, Yesu nek indañmetak wĩn kaup nandĩmbi, mik ama gĩta pi pakuk.

† 26:48: Wĩn Juda amatamdi nosi we semñĩpi sĩmumu tĩ-semañ. § 26:50: Nandĩ-tale ama dĩwĩndĩ Grik manda ñolok walan wĩn ñĩndĩñ nandañ, “Notna, nekta ñolok bĩlañ?”

⁵⁹ Tapma ama biesi gít Juda ama biesi dîwîn endi gítiktî Yesu wîlî kîmnelîndok nandiñgîlînda tîmbi, ama nindi Yesulok siñgin joñgo simbi, kusei juluñgan eu indauktok yolonjîñgîlîñ. ⁶⁰ Tîmbi ama asup endi bîmbi, manda juluñgan embi youkîlîñ, gan endi wîlî kîmkîmlok yom bien no nîm eu indañgîlîñ. Siñgimek ama tîpet no endi bîmbi ⁶¹ eñgîmîk, “Ama ñalî manda no ñîndîñ eñguk, ‘Nak guma Anutulok it wiapi, sandap tîpet gít no wolok gînañnan bîndambo tîmba kaitam mîlalekak.’” ⁶² Wîndîñ eumbi, tapma amalok telak damanji endi mîlap ipi, Yesu nî-nandîmbi eñguk, “Nîtek? Mandalî gep youkamîk wîn biañgan ba juluñgan? Ba dîk manda no tambane ewîndok tuop nîm ba?” Endi wîndîñ eumbi, ⁶³ Yesulî yom nîmnat, gan wandingan embi, manda tambon no nîm niñguk. Tîmbi telak damanjîlî niñguk, “Anutu kuñgu molom endok dainan manda biañgan eumbi nandîna: Mesia wîn Anutulî nî-mulîmbi, bî-nîmektok een wîn dîk wakan ba? Dîk Anutulok Nîñañ sînik ba?” ⁶⁴ Eumbi niñguk, “Elañ wakan. Gan nak ñîndîñ sanba: gamanda sîndî kanekalîñ wîn: Amalok Nîñañ endi Anutu Gembî Molom endok kii dîndîmnan pipapi, kunum gînañ nanin mulukua plon pîukak.” ✨

Yesulî en Anutulok tuop sînik wîndîñ eñgukta tîmbi, ⁶⁵ tapma amalok telak damanji endi gînañ komba dîumbi, kiupîñ blañganembi eñguk, “Endi Anutu nî-tîke-pîm yalilak yañ! Ama sîlanin ñalî Anutu nî-suambatak wîn sîndî ip ka nandañ, wala tîmbi ama nolî ama wolok kusei eu indauktok nombo nîm tîpîkamîñ. ⁶⁶ Sîndî enda nîtek tîñmîlok nandañ?” Eumbi tambane niñgîlîñ, “Yomînla tîmbi kîmkîmdok nandamîñ.” ⁶⁷ Wîndîñ eumbi, ama dîwîndî timan dai plon manji iwît suambapi, kît ombîmbi wîkîlîñ, tîmbi dîwîndî kît pîndîmdî wîpi ⁶⁸ niñgîlîñ, “Dîk Mesia sînikta, plofet manda embi, wîn nindi gwîtak wîn nînbî nandîna!”

Petlolî Yesula ‘Nak en nîm nandîñmîlet’ eñguk

⁶⁹ Yesu manda plon kîmîlîñîlîmbi, Petlolî sañ jimba gînañ it pawan pipakuk. Pipalîmbi, kena wembe nolî endoñ bîmbi niñguk, “Dîk bo Yesu Galili nanin endok sambat.” ⁷⁰ Gan Petlolî ama gîtîk endok dausînan e-sembeñmbi niñguk, “Nak dîk manda elañ wîn nîm nandîlet.” ⁷¹ Wîndîñ embi mîlapi, sañ jîmbalok yamanan ñaumbi, kena wembe nolî kañbi, wî pakîlîñ enda ñîndîñ enguk, “Ama ñîñ Yesu Nasalet nanin endok nol no.” ⁷² Eumbi, Petlolî nombo e-kîmîsembîmbi eñguk, “Anutulok dainan biañgan elet. Nak ama wîn en nîm nandîñmîlet.”

⁷³ Nain nîm ombataumbi, wolok ikîlîñdî Petloloñ bîmbi niñgîlîñ, “Biañgan sînik, dîk endok sambat. Mañga malaptî e-daklelak.” ⁷⁴ Eumbi, Petlolî manda kwambîñgan embi, ñîndîñ enguk, “Biañgan sînik, nak en nîm nandîñmîlet. Juluñgan eletta, Anutulî kîndem nep tîmbî kolawîn.” Endi wîndîñ eu taleumbi, wolongan puputtî kîtîñguk. Kîtîumbi, ⁷⁵ Yesulî Petlo manda ñîñ niñguk wîn nandî-sîwîkuk, “Puputtî gama nîm kîtîñîlîmbi, dîk nain tîpet gít no ‘Nak en nîm nandîñmîlet’ eutañ.” Wîn nandî-sîwîpi, pawan pî ñambi, sîmba gawat wopum tîmbi kukuk.

27

Yesu Pilatoloñ nañgîp ñaumbi, Judasli toa topmbi kîmguk

¹ Kwet salaumbi, tapma ama biesi gîtîk gîta Juda amalok ama biesi endi Yesu wîlî kîmbektok e-sambat tîm, ² Yesu toalî top nañgîp ñambi, Pilato wîn Roma amalî Judia distrik ka-dîkñeuktok nîmbî taleñgîlîñ endok kiinan kîmkîlîñ.

³ Judas Yesu bola tîñmîñguk endi ama biesîlî Yesu manda plon kîmîpi, wîlî kîmbektok eu taleñgîlîñ wîn yambîñguk. Yambîmbi, nepek tîñguk wala nandum mîlataumbi, mînem kwandai satnin 30 tapma ama biesi gîta ama biesi dîwîñ endi mîñgîlîñ wîn epbi, bîndambo tambane emepi ñañguk. Ñam tombi ⁴ enguk, “Nak yom tîmbi, ama yomîñ nîmnat sîndok kîsînan kîmîlatta tîmbi en ip wîlî kîmnepi tañ.” Wîndîñ eumbi niñgîlîñ, “Wîn nîndok nepek nîm. Wîn dîtnalok nepek yañ.” ⁵ Wîndîñ

✨ 26:64: Kap 110:1, Danyel 7:13

eumbi, Judasli m̄nem kwandai satnin w̄n tapma it sañ jimba ḡnañ koli p̄umbi, en walinin p̄m ñambi, toa topm̄bi k̄mguk.

⁶ T̄mbi tapma ama bies̄li Judasli m̄nem koli p̄nguk w̄n gamapi eñḡliñ, “M̄nem ñ̄n ama w̄li k̄mbetak endok wekailok tuan. Tapma ittok m̄nem ḡt yous̄inetam̄ñda, end̄k̄ne manda maklenetam̄ñ.” ⁷ Wala t̄mbi end̄i manda e-topm̄bi, m̄nem wali ama no kwet kambot pa t̄liñguk endok kwet no tuambi, ama mayañgan nasi nindi Jelusalem pap sem̄binekaliñ endok amasum palektok eu taleñguk. ⁸ End̄i kwet w̄n Yesu k̄mk̄mlok tuanli tuañḡliñda t̄mbi, amatamd̄i kwet wolok koi Kwet Wekaiat w̄ndiñ k̄tiñḡliñ, w̄n ñ̄ndiñḡt gamañgot pa k̄itañ. ⁹⁻¹⁰ Tapma ama bies̄li w̄ndiñ t̄ñḡliñ, w̄n plofet Jelemaial̄ indauktok eñguk wolok tuop indañguk. End̄i Mesialok plon ñ̄ndiñ embi youp biñguk patak,

“Israel amal̄i m̄nem kwandai satnin 30 waliñgot

ama w̄n tuanep e-topm̄umbi, m̄nem waliñgan epbi,

kwet kambot t̄ndi amalok kwet no tuañḡliñ,

w̄n Wopum Anutul̄i molo manda nanguk wolok tuopkan t̄ñḡliñ.” ✧

Pilatoli Yesu manda plon k̄m̄ipi, kloñbat plon w̄li k̄imbektok eñguk

¹¹ T̄mbi Yesuli ka-d̄k̄ne ama Pilato endok damanan il̄mbi, ka-d̄k̄nel̄i ñ̄-nand̄mbi eñguk, “Juda ama endok Ama Wapmañ d̄k̄ ñakan ba?” W̄ndiñ eumbi ñ̄nguk, “Ip elañ w̄ndiñgan.” ¹² Gan tapma ama bies̄i ḡt Juda ama bies̄i d̄w̄ndi manda kusei kusei ñ̄-youk̄liñ, wolonda Yesuli manda tambon no ñ̄m tambanem enguk. ¹³ T̄mbi Pilatoli ñ̄-nand̄mbi eñguk, “Manda ḡtik gep youpi eañ w̄n d̄k̄ ñ̄m nand̄lañ ba?” ¹⁴ Gan endi man gal̄i kwambiñ dambi, nepek nola manda tambon no ñ̄m tambane ñ̄nguk. W̄ndiñ t̄ñgukta, Pilatoli s̄lik̄nembi, nand̄i-ḡtiñḡtik̄ne t̄ñguk.

¹⁵ Kamaikamai gw̄lat nain tuop ka-d̄k̄nel̄i ñ̄ndiñ pa t̄ñguk: endi amatam k̄m̄in wopum nand̄i-sem̄bi, ama nolok koi k̄tiñḡliñ en wakan it kwambiñ ḡnañ nanin p̄sat-sem̄liñguk. ¹⁶ Nain wolonda ama kolan no koi ḡñḡlat it kwambiñ ḡnañ k̄m̄il̄m pakuk, koi Balabas. ¹⁷ W̄ndiñda amatam asupt̄i k̄m̄in t̄i-taleumbi, Pilatoli eni-nand̄mbi eñguk, “S̄ndi ama ninda nak p̄sat-samettok eañ, Balabas ba Yesu Mesia ñ̄n̄n̄n enda eañ?” ¹⁸ Kusei ñ̄ndiñda endi w̄ndiñ eñguk: amatamd̄i Yesu kalgalkta t̄ñḡliñda t̄mbi, ama bies̄li en ka-gimb̄t t̄ñ̄pi t̄kemb̄i, ka-d̄k̄nelok kiinan k̄m̄il̄mbi, kusasi yambi-daklembi, w̄ndiñ eñguk.

¹⁹ T̄mbi endok kusei no ñ̄ndiñ: endi ama yambi-dan kena pa t̄liñguk wolok pipal̄ñ̄il̄mbi, tam̄nl̄i manda ñ̄ndiñ k̄m̄il̄m endoñ loumbi eñguk, “D̄k̄ ama ñ̄n kolan no ñ̄m t̄ñguk w̄n biu palen. Nak tim en ip lat kolan plon kañbi, nand̄wam m̄latak.” Pilatolok tam̄nl̄i w̄ndiñ eñguk, ²⁰ gan tapma ama bies̄i ba Juda ama bies̄i d̄w̄n endi amatamda enḡliñ, “S̄ndi Pilatola ñ̄ndiñ ñ̄nekal̄iñ, ‘D̄k̄ Balabas kak bimbi, Yesu w̄w̄ttok eukañ!’ ” W̄ndiñ embi, eni-ḡñḡneumbi, wolok tuop ñ̄nḡliñ.

²¹ T̄mbi ka-d̄k̄nel̄i amatam nombo en-nand̄mbi eñguk, “Ama t̄pet endoñnan nanin nin p̄sal̄imettok eañ?” Eumbi, “Balabas” ñ̄nḡliñ. ²² Eumbi enguk, “T̄mbi Yesu Mesia ñ̄n̄n̄n enda ñ̄tek t̄ñ̄metet?” Eumbi, ḡtik̄kand̄i k̄t̄mbi ñ̄nḡliñ, “Kloñbat plon low̄n!” ²³ T̄mbi Pilatoli enguk, “Ñ̄tekta? Endi kolan nek t̄ñguk?” Eumbi, wopumgan k̄t̄mbi, nain asupgan ñ̄ndiñ eñḡliñ, “Kloñbat plon low̄n! Kloñbat plon low̄n!”

²⁴ W̄ndiñ t̄mb̄mbi, Pilatoli ka-nand̄nguk w̄n: en Yesu nepek no t̄ñ̄m̄lok tuop ñ̄m. Tombon amatamd̄i gimb̄t t̄mbi, mik t̄nepi t̄ñḡliñ. W̄ndiñda Yesulok k̄mk̄m w̄n Pilatolok yom̄n ñ̄m indauktok endi ñ̄ndiñ t̄ñguk: endi Juda amalok ep t̄ndiñ no klembi, tukta eumbi, tuk t̄ke b̄i m̄umbi, daus̄nan kii w̄l̄pi enguk, “Ama endok k̄mk̄mlok m̄lap wal̄i nokok plon ñ̄m loukak, w̄n s̄nlok nepek.” ²⁵ Eumbi, amatam ḡtik̄ endi manj̄i noñgan k̄tīi koli ñ̄aumbi ñ̄nḡliñ, “K̄m̄ w̄n ñ̄ndi ba komblinnii

✧ 27:9-10: Sekeraia 11:12-13, Jeremaia 32:6-9

nindok plon loukak!”²⁶ Tĩmbi Pilatoli amatamdok manda kĩmĩt-klembi, Balabas pĩsatsambi, Yesu waipnelĩndok eĩguk. Eumbi, wĩndĩn tĩmbi taleumbi, mik amalĩ kloĩbat plon wĩtnelĩndok kĩsĩnan kĩmĩkuk.

Mik amalĩ Yesu nĩ-lakalaka tĩ-nĩmbi, kloĩbat plon wĩkĩlĩn

²⁷ Tĩmbi ka-dĩkĩnelok mik amalĩ Yesu naĩgĩp pĩmbi, ka-dĩkĩnelok ilan ñam nĩsĩ kuĩgĩlĩnĩnan wandĩn lombi, nosii gĩtik en gĩta kĩmĩn kokĩlĩn. ²⁸ Tĩnĩpi, Yesu enlok dasindasin kiundĩpi, mik amalok sauloĩ gĩmĩn no dasi-mĩmbi, * ²⁹ toa pĩsĩkĩnat bondĩnembi, kumbam plon dasi-mĩmbi, toĩa no kii dĩndĩm kandaĩ kĩmĩlĩmĩnĩgĩlĩn. Wĩndĩn tĩnĩpi, ña mĩlelem tĩmbi, nĩ-lakalaka tĩ-nĩmbi eĩgĩlĩn, “We, Juda amalok ama wapma!” ³⁰ Eĩnĩpi, iwĩt endok plon suambapi, toĩa lom tĩkembĩ, walĩnĩgan kumbam plon nombo nombo wĩkĩlĩn. ³¹ Nepek kusei kusei wĩndĩn tĩnĩmĩ-talembi, mik amalok sauloĩ kiundĩpi, enloĩ dasindasin nombo dasi-mĩm pĩumbi, kloĩbat plon wĩtnepi naĩgĩp pĩ ñaĩgĩlĩn.

³² Pĩ ñaĩnĩpi, telak plon ama no Sailini nanin koi Simon ña tĩmbi indaĩgĩlĩn. Tĩmbi indambi, en nĩ-gĩnĩgĩneum Yesulok kloĩbat bembĩmbi ñaĩgĩlĩn. Nambi, ³³ kwet no koi Golgata wandĩn ña tomgĩlĩn. (Kot walan ñĩndĩn, ‘Kumba Kwandat Kwet’.) ³⁴ Ña tombi, wain tuk gĩta gwasap kimbĩn wakĩt ep kiukiulĩn wĩn tĩke mĩum na-nandĩmbi, kunjitam biĩguk. ³⁵ Tĩmbi kloĩbat plon wĩlĩ taleumbi, dasindasin tĩkenepi satu saĩnala kopi, dasindasin danbi epgĩlĩn. ³⁶ Wĩndĩn tĩmbi, pipapi ka-dĩkĩne-pakĩlĩn. ³⁷ Tĩmbi kumbam mindin plon kusei neta wĩkĩlĩn wolok manda ñĩndĩn youp kĩmĩkĩlĩn, “Ñĩn Yesu, Juda amalok Ama Wapmaĩjĩ.” ³⁸ Tĩmbi ama piĩpiĩnen tĩpet en gĩta yakan yandĩpbi, no tombon no tombon ep mambĩ ikĩmĩk.

³⁹ Tĩmbi ama wandĩn ñaĩnambĩt tĩnĩgĩlĩn endĩ Yesula kumbanjĩ dĩnĩguneĩnĩpi nĩ-suambapi ⁴⁰ nĩnĩgĩlĩn, “Nĩtektĩ? Dĩk tapma it wiapi, nain tĩpet gĩt no wolok gĩnaĩnangan tĩmbi kaitauktok eĩguĩ wĩn. Nĩtek tĩmbi dĩtnalok pĩnĩgĩpka nĩm tĩke-kĩmĩtaĩn? Dĩk Anutulok Nĩñaĩn sĩnĩkta, kloĩbat plon nanin pĩ!”

⁴¹ Tĩmbi tapma ama biesĩ wakĩt endĩkĩne nandĩ-tale ama ba Juda ama biesĩ dĩwĩn endĩ bo wĩndĩnĩgot nĩ-kolakola embi eĩgĩlĩn, ⁴² “Ama dĩwĩsĩ ikan ep kĩmĩkuk, gan enlok pĩnĩgĩu tĩke-kĩmĩlektok tuop nĩm. En Islael ama nĩndok ama wapmaĩn sĩnĩkta, kloĩbat plon nanin pĩwĩn! Pĩwĩmek, endĩ Mesia bĩmbĩndok een ip wakan wĩn nandĩ-kĩlĩkti tĩnĩmĩnetamĩn. ⁴³ Endĩ Anutulok plon panjaĩnganembi, endok Nĩñaĩn sĩnĩk wĩndĩn elak. Tĩkap wĩndĩnda, papa kana: Anutulĩ tĩke-kĩmĩlektok nandĩlak ba nĩm.” ⁴⁴ Ama piĩndasĩ tĩpet Yesu gĩt yandĩpgĩlĩn endĩ bo wĩndĩnĩgot nĩmbi kolaĩngĩmĩk.

Yesu kĩmĩnĩguk

⁴⁵ Kwet nain boĩgĩp tĩmbĩmbi, kwet tuop kĩlĩm indaĩnguk. Inda-palĩmbi ñakap, 3 kilok tĩnĩguk. ⁴⁶ Wolongan Yesulĩ wopumgan kĩtĩmbi eĩguk, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Wĩn ñĩndĩn, “Anutuna, Anutuna, nekta nambilaĩn?” ✠ ⁴⁷ Tĩmbi wandĩn pakĩlĩn endoĩnĩnan nanin dĩwĩndĩ manda wĩn nandĩmbi eĩgĩlĩn, “Endĩ plofet Elia kĩtĩnĩmĩlak.” ⁴⁸ Wolongan mik ama nolĩ woĩep ñambi, nepek busukĩnanen walĩ tuk kĩndem tiaĩewĩk no tĩke bĩmbi, wain tuk kimbĩn gĩnaĩn wĩsĩmbi, komba bem kusip plon topbi, Yesulĩ nanalok mĩnĩguk. ⁴⁹ Gan dĩwĩsĩlĩ eĩgĩlĩn, “Biukĩn, Elialĩ tĩke-kĩmĩlepi bĩutak bek, wĩn kaĩmek.” ⁵⁰ Tĩmbi Yesulĩ nombo wopumgan kĩtĩmbi, engan kĩmĩt nandum, woĩ poĩaumbi kĩmĩnĩguk.

⁵¹ Wolongan nepek ñĩndĩn indaĩnguk: tapma ilan sandum masipmasip wopum tĩnĩgĩlĩn wĩn boĩgĩpkan tawam blaĩnganembi, gwat nanin pĩ lap taleĩnguk, tĩmbi kwet mĩnjat mĩnjat tĩmbĩmbi, kawat jĩnĩgĩn dĩwĩn tawa pĩnĩgĩlĩn. ⁵² Tĩmbi sumlok yama pĩsalĩmbi, Anutulok gĩnĩgĩt damaĩngan kĩm-taleĩngĩlĩn asuptĩ mĩlapi, ⁵³ sumjĩ biĩnĩgĩlĩn.

* ^{27:28:} Ama wapmaĩn endĩ bo sauloĩ gĩmĩn dasiaĩngĩlĩn, wala tĩmbi mik amalĩ Yesu en ama wapmaĩn sĩnĩk wolok walan julũngan tĩnelĩndok mik amalok sauloĩ gĩmĩn dasi-mĩnĩgĩlĩn. ✠ ^{27:46:} Kap 22:1

Bimbi, Yesulí kímnan nanin m̄lalm̄bi, wolonda endí Anutulok it kwet d̄ind̄im engano, w̄in Jelusalem, wandíñ lombi, amatam asuptoñ inda-semḡilíñ.

⁵⁴ Mik amalok telak dama ḡit amañii Yesu ka-d̄ikñe-pak̄ilíñ endí m̄injam̄injat ba nepek kusei kusei indaᅅguk w̄in kaᅅḡilíñ endí kolan m̄is̄m̄bi eᅅḡilíñ, “Biaᅅganak. N̄ine Anutulok N̄iñañ s̄in̄ik.”

⁵⁵ Yesulí Galili distrik nanin Jelusalem b̄iᅅguknan tam asuptí en ḡita yakan b̄imbi, t̄imbi plata pa t̄i-ta-kuᅅḡilíñ. Yesu w̄ilí k̄imguk sandap wolondaᅅgan endí bo Golgata b̄i pak̄ilíñ, gan endí mayaᅅgan ipi, dei posnembi kaᅅḡilíñ. ⁵⁶ W̄in endoñ nanin no koi Malia Makdala nanin. T̄imbi Malia no, Jekop ḡit Josep endok menjet. T̄im no w̄in Sebedilok n̄iñañiit endok menjet.

Yesu k̄indik̄ilíñ

⁵⁷ Ama m̄inemmat no Alimatia nanin endí bo Yesulok gwaᅅgwa no, koi Josep. Maim p̄up t̄imb̄imbi, ⁵⁸ endí Pilatoloñ ñambi, Yesulok dalandanda eᅅguk. Eumbi, Pilatolí nand̄iñm̄imbi, t̄ike m̄inel̄iñdok enguk. Eumbi, wolok tuop m̄imbi t̄ikeᅅguk. ⁵⁹ T̄ikembi, sandum satnin bambum n̄imnat walí t̄im̄ipi, ⁶⁰ t̄ike ñambi, enlok sum ḡinañnan k̄im̄ikuk. Sum w̄in komblin s̄in̄ik, kawat ḡinañ w̄in Josep enlok kulup bimbin. Joseptí Yesulok dalandan wolok k̄im̄ipi, kawat wopum no munjul̄im b̄i yama masipm̄iᅅguk. W̄indiñ t̄i-talembi, walinin p̄i ñaᅅguk. ⁶¹ Joseptí dalandan sumnan k̄im̄il̄iñl̄imbi, Malia Makdala nanin en ḡita Malia no endí sum dat kandañ pipapi ka-tuak̄im̄ik.

⁶² Kwet salaum Sabat patnandí nain t̄imb̄imbi, tapma ama biesí ḡit Falisi ama endí yakan Pilatoloñ ñam ⁶³ n̄imbi, Yesulok plon ñ̄ind̄iñ eᅅḡilíñ, “Ama wopum, n̄ind̄i ama julun̄juluñdok walí gama kaik kuñ̄ipi, manda no eᅅguk w̄in nand̄ina s̄iw̄itak. Endí ñ̄ind̄iñ eᅅguk, ‘Nain t̄ipet ḡit no ñaumeᅅ, k̄imnan nanin m̄ilaleᅅ.’” ⁶⁴ Wala t̄imbi d̄ik eumbi, sum w̄in ka-d̄ikñe-k̄ilíñ e-pal̄imbi, nain t̄ipet ḡit no w̄in taleukak. N̄im kañbi, gwaᅅgwañiilí ña dalandan kumbu t̄im t̄ike ñambi, amatamda julun̄gan ñ̄ind̄iñ en̄inel̄iñ a, ‘Yesu en ip k̄imnan nanin m̄ilakuk.’ W̄indiñ enel̄iñda, julun̄t̄i manda komblin walí Yesulí julun̄t̄i manda eᅅguk w̄in maklew̄ik.” ⁶⁵ Eumbi, Pilatolí nand̄i-sembi enguk, “K̄indem a. S̄ind̄i mik ama d̄iw̄in ep̄imbi, sumnan yanaᅅḡip ñaum, sum masip kwamb̄iñ danel̄iñdok n̄itek t̄inep nandañ wolok tuop t̄inekalíñ.” ⁶⁶ W̄indiñ eumbi, sumnan ñam, sum masip kwamb̄iñ danel̄iñdok kawattí sum dai masipm̄iᅅguk wolok plon n̄is̄lok k̄im̄isip no k̄im̄ipi, ka-d̄ikñe nel̄iñdok mik ama wandíñ yambium pak̄ilíñ.

28

Yesulí k̄imnan nanin m̄ilakuk

¹ Sabat patnandí nain taleumbi, kena nain kusei k̄im̄ik̄im̄il̄in̄an kwet salawa salawa t̄imb̄imbi, Malia Makdala nanin ḡit Malia nolí endí Yesulok sum kandepi ñaᅅḡim̄ik. ² T̄imbi platik s̄in̄ik kwet m̄injam̄injat wopum s̄in̄ik m̄injal̄imbi, wolonda Wopumdok aᅅelo nolí kunum ḡinañ nanin p̄imbi, kawat sum masipm̄iᅅguk w̄in manjaneum ñaumbi, kawat wolok plon pipakuk. ³ Endok walan w̄in p̄isap̄isat walalan wandin, t̄imbi dasindasin w̄in satnin s̄in̄ik. ⁴ T̄imbi ama sum ka-d̄ikñe-pak̄ilíñ endí en kañbi, kolan m̄is̄iᅅḡilíñda t̄imbi k̄is̄i kes̄is̄i blañblañ t̄imb̄imbi, amalí k̄imañ wandin kwelan p̄i pak̄ilíñ.

⁵ T̄imbi aᅅelolí tam t̄ipetta enguk, “N̄im m̄is̄indem̄ik. Nak nand̄ilet s̄ití Yesu kloñbat plon w̄ik̄ilíñ en kandepi bam̄ik. ⁶ Gan endí ñ̄i n̄im patak. Endí damaᅅgan manda sanguk wolok tuop Anutulí t̄imbi m̄ilalak. Kwel k̄injangot ñ̄i b̄i kaw̄it. ⁷ T̄imbi s̄ití plapkan ñambi, gwaᅅgwañiila ñ̄ind̄iñ enb̄it, ‘Endí k̄imnan nanin ikan m̄ilalak, man ñ̄ind̄iᅅḡit dama Galili kwelan ñaumbi, s̄ind̄i wandíñ ña kanekalíñ.’ Manda ip wakan sanlet.” ⁸ W̄indiñ eumbi, endí m̄is̄iᅅḡim̄ik, gan sil̄is̄ilí wopumdi ḡinañjet ḡinañ tokñeumbi, platikan sum bimbi, ḡiᅅḡit manda gwaᅅgwañiila endepi woñep ñaᅅḡim̄ik. ⁹ Ñañl̄imbi, platik s̄in̄ik Yesulí ep t̄imb̄i indam we semumbi, endí endoñ kes̄inan ña m̄ilelem t̄imbi,

tike-kañipi ni-wowoñe tñngimik. ¹⁰ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “Nĩm misĩndemik, ña notnai Galili ñanelĩndok enbĩmbi, wandĩñ ñam nambĩnekalĩñ.”

¹¹ Tam tĩpet endĩ gwañgwañiiloñ ñañĩlĩmbi, mik ama sum ka-dĩkñeñgĩlĩñ endoññan nanin dĩwĩndĩ it kwelan undane ñambi, nepek gĩtik sumnan indańguk wolok kasat wĩn tapma ama biesĩla tĩ-semgĩlĩñ. ¹² Tĩmbi tapma ama biesĩlĩ Juda ama biesĩ dĩwĩn en gĩta kĩmĩn tĩmbi, ñĩndĩñ tĩnelĩndok e-topbi, wolok tuop tĩngĩlĩñ: endĩ mĩnem asupgan mik amala embi ¹³ engĩlĩñ, “Sĩndĩ amatamda ñĩndĩñ enĩnekalĩñ, ‘Nĩndĩ dou-patnambi, gwañgwañiilĩ tim bĩmbi, dalandan kumbu tĩkembĩ ñalĩñ.’ Wĩndĩñ enekalĩñ. ¹⁴ Tĩkap manda wĩn Pilatolok pawan gĩnañ pĩukta, ñĩndĩ mek ñam kambĩ, nepek ñĩn tĩ-dĩndĩm enambi, mĩlap no ñĩm inda-samekak.” * ¹⁵ Eumbi, mik amalĩ mĩnem wopum wĩn ep ñambi, ama biesĩlĩ manda eñgĩlĩñ wolok tuop tĩngĩlĩñ. Tĩmbi manda walĩ Juda amatamdok boñgĩpsĩnan eu sapañe-tĩke-bĩnguk.

Yesulĩ gwañgwañiiloñ inda-sembi, kena tĩnelĩndok enguk

¹⁶ Tĩmbi Yesulok gwañgwañiilĩ 11 endĩ Galili distrik ñambi, damańgan endĩ molo manda no enguk kwet jańgĩn wolok lońgĩlĩñ. ¹⁷ Loumbi, Yesulĩ wandĩńgan inda-semum kañbi mĩlelem tĩmĩngĩlĩñ. Gan dĩwĩsĩlĩ “Yesu en kamĩñ ba?” embi, gĩnañ tĩpet tĩngĩlĩñ. ¹⁸ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañiiloñ ñasĩńgan ñambi enguk, “Bep Anutulĩ kunum kwet yambĩ-dĩkñeuttok gembĩ gĩtik wĩn naka nam-taleńguk. ¹⁹ Wala tĩmbi sĩndĩ kwet tuop ñambi, amatam gĩtik nokok gwañgwanai ep tĩmbĩ indanekalĩñ, wĩn Bep, Nĩñañ gĩt Dĩndĩm Woñ endok kosi plon yatnañ tuk i-sembi, ²⁰ endĩkñe manda san-daut tĩ-samkuńgut wĩn gĩtik enĩ-daut tĩ-semumbi tańgone-talenekalĩñ. Nandañ: nak nain tuop sĩn gĩta ku-ta-ñawambi, kwettok nain taleukak wolok tuop.”

* 28:14: Mik ama kena tĩñĩpi douańgĩlĩñ wĩn yandĩpmĩ kĩmyańgĩlĩñ.

Giñgít manda k'ndem Malekolí youkuk Mesialí indañguk

Yoanelí Mesialok * telak tí-d'ndím e kena tíñguk

¹ Yesu endí Mesia, Yambattok níñañ. Giñgít manda k'ndem endok plon ñ'ndiñ kusei kímítak.

² Manda no Yambattí Mesiala níñguk w'in plofet Aisialí ñ'ndiñ youp biñguk patak, "Nandílañ! Nak típlaplatna no kímílam ñambi, díkok telak dama tímbi, telak tí-d'ndím e-gamekak.

³ Ama no kwet ama n'nnatnan ñ'ndiñ kítí-kolí ñalak, 'Wopumdok telak tí-d'ndím tí-ñímít!

Telak kelam tí-d'ndím tí-ñímnekalíñ! "

⁴ Tímbi manda wolok tuop ama no miti tuk i-sem-i-sem tíñguk, koi Yoane, endí kwet ama n'nnatnan ña-indañguk. Indambi, ñ'ndiñ eu píumbi ení-ta-kuñguk, "S'ndí g'nanjít tambanembi, kuñgu kolan bi-talembi, miti tuk inekalíñ. Wolondamek Yambattí yomjít bi-samekak." ⁵ Tímbi amatam Judia kwelan ba Jelusalem it kwelan pakíliñ endí g'itkkandí isi kwesí bimbí, Yoaneloñ ña indambi, yomjít e-jamilaumbi, Joldan tuk g'inañ miti tuk i-sem-ta-kuñguk.

⁶ Yoanelok dasindasin w'in plofet amalok dasindasinjít wandíñ, w'in kamel domdí t'ndin, tímbi endí boñg'unan bít gwílapítí tem kulíñguk. Nanañ tuk w'in gotak g'it bupit m'njít tuk koñgom kli g'inañ nanin na-kulíñguk. ⁷ Tímbi endí ñ'ndiñ eu píumbi, amatam ení-ta-kuñguk, "Ama no nokok siñgina kandañ indaup t'lak endí nak nomík ním, endí ama loloñ síník. Ama pímbiñen, nak kambak ñandin ñalí nepek no tuop ním tí-ñímét. ⁸ Nak tuk sílaningot i-sam-ta-kulet, gan endí D'ndím Yallí i-samekak."

Yesu en Mesia inda-dakleñguk

⁹ Yoanelí kena kusei kímíliñímbi, Yesulí Nasalet it kwet Galili provins g'inañ pakuk. Pakapi, il kusei bimbí, Joldan tuknan ña-tombímbi, Yoanelí tuk i-ñímíñguk. ¹⁰ Tuk i-ñím-taleumbi, Yesulí tuk pawañ loñípi dei loumbi kañguk w'in: kunum písalímbi, D'ndím Yallí moník koi mambaip wandíñ walí endok plon píñguk. ¹¹ Píñíliñbi, kunum g'inañ nanin manda no ñ'ndiñ kítíu píñguk, "Dík níñana noñgan síník. Nak gambí-galk tambí, nandí-koñgom tí-gamlet."

¹² Tímbi wolondañgan D'ndím Yallí Yesu kwet sílaninnan ní-mulímbi ñañguk. ¹³ Kwet wandíñ ama n'nnat, gaut moyendiñgot kuñgíliñ. Yesulí wandíñ ñambi, tim sandap 40 pakuk. Palíñíliñbi, Satañdí endoñ bímbi, tue-kañbi tí-ñím-ta-ku wít ním kañbi bim ñañguk. Tímbi añelolí bímbi, Yesu tímbí platañgíliñ.

¹⁴ Yoane it kwambíñ g'inañ kímíkíliñ wolok siñgi kandañ Yesulí Galili kwelan undane-ñambi, Yambattok g'ñgít manda k'ndem eu píumbi, ¹⁵ ñ'ndiñ ení-ta-ñañguk, "Yambattí nain wopum amatamñii yambí-díkñeuktok kímíkuk. Nain w'in ip indalak, wala tímbi s'ndí g'nanjít tambanembi, kuñgu kolan bimbí, g'ñgít manda k'ndem ñ'in nandí-kwambíñ danekalíñ!"

Yesulí gembín Juda amatam daut semguk

Yesulí gwañgwañii típet típet kítí-semguk

¹⁶ Tímbi Yesulí Galili tuk guañ baliliñ ñañípi, Simon g'it kwayañ Andlu yambíñguk: endí tuk guañ g'inañ ípi, pis lík molom molom kop tiañe tíñgímík. Pis epep kena w'in endok m'nnemjet kena wakan. ¹⁷ Yesulí yambímbi kítí-sembi eñguk, "Sítí bíwit!" embi enguk, "Sítí pis epep kena tí-ta-bamík. Kena w'in bimbí bímbi, nak nep kle-kuumek, nak

* 1: Damañgan Yambattí Israél amatam ñ'ndiñ ení-kwambíñ dañguk: endí ama no amatamñii ep mektok ní-mulekak. Juda amalí ama wolok koi Mesia kítímbi, endok indainda nain mandí-ta-kuñgíliñ.

sep tĩmba pañgĩtaumbi, Yambattok amatam epep kena tĩ-kundekamik.” ¹⁸ Enbĩmbi, platik sĩnik pis ba pislĩk bimbi, wolongan kusei kĩmĩpi, Yesu kle-ñañgĩmik.

¹⁹ Tĩmbi Yesulĩ kambak jĩlop ñañĩpi, dakwaya tĩpet, Sebedilok ñĩñañiit Yakobo gĩt Yoane, yambĩnguk: endĩ nosiit gĩta kĩkeñ plon papi, pis lĩk wopumjĩ tĩ-dĩndĩm e kena tĩngĩmik. ²⁰ Yesulĩ yambĩmbi, wolongan en kle-kundemĩktok kĩtĩ-semumbi, beset Sebedi gĩt kena gwañgwañii kĩkeñ plon yambimbi, Yesu kle-ñañgĩmik.

Yesulĩ yal kolan no kle-kokuk

²¹ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañii gĩt Kapaneam it kwelan ña-kuñguk. Tĩmbi Sabat patnandĩ nain indaumbi, it kiyau gĩnañ lombi, kusei kĩmĩpi, amatamda enĩ-daut tĩ-sembi, nanandĩ emguk. ²² Endĩ endĩkĩe manda nandĩ-tale amalĩ enĩ-daut tĩ-semmañgĩlĩ ñĩndĩ ñĩm tĩnguk. Endĩ ama kosĩ gĩngĩlat nomĩk manda gembĩnat sĩnik eñguk, wala tĩmbi amatam mandan nandĩngĩlĩ endĩ nandĩ-silĩkĩe-tĩngĩlĩ.

²³ Tĩmbi ama no yal kolannat it kiyau gĩnan pakuk ²⁴ endĩ Yesula kĩtĩ-ñĩmbi eñguk, “Yesu Nasalet nanin, dĩk nekta ñĩndok kandañ bĩñ? Dĩk ñĩp tĩmbĩ kolaneñdok bĩñ ba? Nak dĩk nandĩ-gamlet: dĩk ama dĩndĩm Yambattoñ nanin.” ²⁵ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ yal kolan ñĩ-ñombĩmbi ñĩnguk, “Mañga galĩmbi, ama ñĩn kañbimbi poñau!”

²⁶ Nĩmbĩmbi, yal kolandĩ ama minjamĩnjat tĩñĩpi, kwawa wopumgan tĩmbi, amalok gĩnañ nanin ka-misĩm poñanguk. ²⁷ Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, amatam gĩtĩktĩ ka-silĩkĩembi misĩñĩpi, ñĩsĩngan ñĩndĩñ e-nandĩ-tĩngĩlĩ, “Nepek nek ñĩndin indalak? Nandĩnandĩ ñĩn gĩtikĩñin ba gembĩnat bien! Endĩ yal kolan wakĩt manda kwambĩm enbĩmbi, mandan nandĩmbi tañgoneañ.” ²⁸ Tĩmbi Yesulok koi gĩngĩt platik sĩnik Galili kwet tuop eu satañguk.

Yesulĩ amatam asup ep tĩmbĩ kĩndem daumbi, Galili kwelan gĩngĩt manda enguk

²⁹ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii endĩ it kiyau bimbi, pawañ pĩ-ñañgĩlĩ. Pĩ-ñāumbi, wolongan Simon gĩt Andlu endĩ Yesu, Yakobo gĩt Yoane yanañgĩlĩm ñāmbi, isetnan loñgĩlĩ. ³⁰ Lo-tombĩmbi Yesu ñĩngĩlĩ, “Simon yapman tam jĩmbat pĩngĩu kunduwat sĩnik wali tĩkeumbi dou-patak.” Wĩndĩñ nĩmbĩmbi, ³¹ endoñ ñānguk. Ñāmbi, kii plon tĩkem tĩmbĩm mĩlalĩmbi, jĩmbalĩ wolongan taleumbi, nana tuk emguk.

³² Tĩmbi maim daut pĩ-sembumbi, patnandĩ nain taleumbi, amatam jĩmbasĩat gĩt ama yal kolanjĩat gĩtĩk Yesuloñ yousĩyousĩngan yanañgĩpi bĩngĩlĩ. ³³ Tĩmbi Kapaneam nasĩ gĩtĩkkandĩ it yamanan kĩmĩn tĩngĩlĩ. ³⁴ Tĩmbi Yesulĩ amatam jĩmbat kusei kuseilĩ ep mĩnguk asupgan ep tĩmbĩ kĩndem daumbi, yal kolan wakĩt kle-kot-semguk. Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, yal endĩ en ñĩn wĩn nandĩ-dakle-ñĩmumbi, manda ñĩm enelĩndok e-kĩmisip tĩ-semguk.

³⁵ Tĩmbi Yesulĩ kĩlĩm mulum gĩnañ mĩlapi, kwet ama ñĩmnatnan pĩ-ñāmbi, wandĩñ ñĩmolo tĩnguk. ³⁶ Ñĩmolo tĩ-palĩmbi, Simon gĩta nolilĩ mĩlapi, Yesu lonjĩmbi, lonjĩ-ta-ñākap ³⁷ tĩmbĩ indaumbi ñĩngĩlĩ, “Kapaneam amatam gĩtĩktĩ gambĩne eñĩpi gep lonjĩañ!” ³⁸ Nĩmbĩmbi enguk, “Nandĩlet. Gan nak gĩngĩt manda kĩndem ewa pĩuptok sĩnik indañgut, wala tĩmbi it kwet dĩwĩn ñāsiñgan pakañ wandĩñ ñāna.” ³⁹ Wĩndĩñ embi, Galili kwet tuop kuñĩpi, it kiyausĩ gĩnañ gĩngĩt manda enĩenĩ kena tĩñĩpi, yal kolan wakĩt ep kle-kot-tĩ-sem-ta-kuñguk.

Yesulĩ ama wanda kwambĩñnat no tĩmbĩ kĩndem dañguk

⁴⁰ Tĩmbi ama no wanda kwambĩñnat endĩ Yesuloñ bĩmbi kakukule-eñĩpi, mĩlelem tĩ-ñĩmbi, kumbam dĩngunembi ñĩnguk, “Tĩkap dĩk nep tĩmbĩ kĩndem dawĩttok nandĩlañda, dĩk tuop.” ⁴¹ Eumbi, Yesulĩ enda blan wopum tĩ-ñĩmbi, kii kosuap tĩkeñĩpi ñĩnguk, “Nak nandĩ-gamlet, dĩk nombo kĩndem da!” ⁴² Nĩmbĩmbi, platik sĩnik wandan kwambĩñ pailĩmbi, kĩndem dañguk.

⁴³⁻⁴⁴ Tĩmbi Yesulĩ ñĩ-kĩmisip kwambĩñ tĩ-ñĩmbi ñĩnguk, “Nandĩlañ. Dĩk nimbek nola nepek inda-gamĩk wolok kasat joñgo ñĩm enbekañ. Ñĩm sĩnik. Dĩk ñāmbi, pĩngĩpka tapma ama daulĩmĩmbi, kĩndem dañ wĩn gambĩ-nandukak. Tĩmbi Moselĩ endĩkĩe

manda eñguk wolok tuop dik tapma timbimbi, amatam gitikti jibatka talelak win gambi-nandinekaliñ.” Yesuli manda windiñ embi, dindimngan ni-mulimbi ⁴⁵ ñañguk. Gan endi kusei kimipi, kundit nek endok plon inda-ñimñguk wolok kasat amatamda ti-sem-ta-kuñipi eu satañguk. Windiñda timbi Yesuli it kwelan indaingan ñañala nandum mlataumbi, kwet ama nimnatnan ña-pakuk. Ña-palñilimbi, amatam kwet tuop endoñ bi-teleñgñilñ.

2

Yesuli yom bimbilok gembí palmílak

¹ Sandap diwin taleumbi, Yesuli bindambo Kapaneam it kwelan ña-tomguk. Timbi amatam diwindi “Endi bik, ilan patak” eu sataumbi, ² amatam asupgandi endoñ biñgñilñ. Bimbi, it ginañ lo-pilí tokñeumbi, yamanan wakít pipap masip mumbi, giñgít manda enguk. ³ Giñgít eñilimbi, ama diwin noli endoñ biñgñilñ, endoñnan nanin ama tipet git tipet endi nosi no kii kesi dalandan taño plon bemi biñgñilñ. ⁴ Bimbi, Yesulok kuañ kuseinan kimítnelñdok ama kimin ginañ ñam wit nim kañbi, it pendim bat plon loñgñilñ. Lombi, Yesulok kumbamnan kandañ pendim ginañ timbi tombimbi, ama kii kesi dalandandok taño plon toali topbi, it pendim plon nanin kimilim piñguk. ⁵ Windiñ timbimbi, Yesuli nanandi kiliktinjlok kusei ka-nandi-tombi, ama kii kesi dalandanla nimbi eñguk, “Notna, yomga bi-gamlet.”

⁶ Timbi endikñe manda nandi-tale ama diwin wiñgan pipakñilñ endi ginanjí ginañ ñindiñ kimít-nandiñgñilñ, ⁷ “Nekta ama silanin ñali ‘Yomga bi-gamlet’ embi, Yambat ni-tike-pi-yalílak? Yom bimbilok gembí win Yambattoñgot palímlak.” ⁸ Windiñ kimít-nandiñilimbi, Yesuli wi ipkan ginañli yambi-nandi-daklembi enguk, “Ginanjíli neta windiñ nandi-kunakunaeañ? ⁹ Tikap nak ama ñala ‘Mlapi, ipatka tikembi ñau!’ nimbambi, kindem dawikta, nak ‘Yom bi-gamlet’ nit wali windiñgot kindem indañmek. ¹⁰ Windiñda kwelan ñolok yom bimbilok gembí win Ama Sisiniktoñ palmílak win daut samettok ¹¹ nak ama kii kesi dalandan ñala ñindiñ nit, ‘Mlapi, ipatka tikembi, ikanan ñau!’ ” ¹² Yesuli windiñ nimbimbi, ama wali mlapi, wolongan ipal tikembi, amatam dausnangan poñañguk. Timbi amatam gitikti ka-gítip gítip timbi, Yambat ni-kindem dambi eñgñilñ, “Nepek ñandin damañgan no nim kañgimñ.”

Yesulok nanandínlí amalok nanandínjé maklelak

¹³ Timbi Yesuli bindambo tuk guañ baliliñnan pi-ñañguk. Ñaumbi, amatam kimin wopumgandi endoñ bumbi eni-daut ti-semguk. ¹⁴ Timbi walinin yousim ñañipi, Alifaielok niñañ Livailí takis epep ilan pipalimbi kañbi niñguk, “Bim nep kle-ku!” Nimbimbi, kenan bimbi mlapi, kusei kimipi kle-ñañguk.

¹⁵ Timbi Livailí Yesu ni-tiañeum ilnan loumbi, nana towiñguk. Timbi takis epep ama gita ama endikñe manda nim kimít-kle-kiliñ eañ (ama wandisi asupgandi Yesu kleñgñilñ) endi bo Yesu git gwañgwañii en gita lombi, nana yakan nañgñilñ. ¹⁶ Timbi Falisi ama endok boñgípsinan nanin endikñe manda nandi-tale ama diwin endi Yesu en gita pipapi, nana nambimbi kañbi, nandu mlataumbi, gwañgwañiila enbi eñgñilñ, “En neta takis epep ama ba ama endikñe manda nim kimít-kle-kiliñ eañ en gita papi, nana nalak?” ¹⁷ Eumbi, Yesuli manda win nandimbi, ñindiñ enbi eñguk, “Kindemsi endi gwasap amaloiñ silakan nim ñañ. Win jimbasiat endiñgot gwasap amaloiñ ñañ. Windiñgangot nak ama dindim enda nim biñgut. Nim a. Nak ama yomsiat eni-tiañeupi biñgut.”

Yesulok nanandínlí sosílok nanandínjé maklelak

¹⁸ Timbi nain nola Yoane tuk i-sem-i-sem kena tiñguk endok gwañgwañii git Falisi ama endi sosílok telak kleñipi, nana gitik kimisip tiñgñilñ. Tiñilimbi, ama diwin endi Yesuloñ bimbi ni-kañbi eñgñilñ, “Yoanelok gwañgwañii ba Falisi ama endok gwañgwanjii endi nana kimisip timbimbi, neta dikok gwañgwañgailí windiñ nim tañ?” ¹⁹ Ni-nandumbi, Yesuli enlok ba gwañgwañiilok plon ñindiñ embi enguk, “Tikap

ama noli tam tĩmbektok nana sina wopum tĩmbĩmbi, nolii kiti-semum bĩngĩliĩ endi kindem nana kimĩsip tĩneliĩ ba? Nĩm a. Ama wali nolii gĩta paliĩĩĩmbi, nana kimĩsip kindem nĩm tĩneliĩ. ²⁰ Gan nain wĩn indaumbi, ama eni-tiañeñguk en noliilok boñgĩpsĩnan nanin yapma tĩke-ñaumbi, wolondamek noliliĩ nana kimĩsip tĩnekalĩĩ.”

²¹ Yesulĩ wĩndiĩ embi, sosiĩloĩ telak gĩt enloĩ telak wolok eyout manda tĩpet embi, ñĩndiĩ enguk, “Nimbek noliĩ dasindasi damanin dĩkĩendĩkĩen plon sandum kusip komblin nĩm kimĩt takapbi youlek. Wĩndiĩ tĩmbekta, kaik wali damanin tiañeumbi blañganeumbi, gĩnañ wopumgan sĩnik indauk. ²² Tĩmbi bo wain tul komblin wain gwĩlap kawai gĩnañ nĩm wĩli gwĩlowĩk. Wĩndiĩ tĩmbekta, tullĩ bendi-wopum dambi, gwĩlap tĩmbi tawaumbi, tul gĩta gwĩlap kolandemĩk. Wala tĩmbi wain tul komblin wĩn gwĩlap komblin gĩnañ wĩli gwĩlolok.”

Yesulok nanandĩnlĩ Moselok endĩkĩe manda maklelak

²³ Tĩmbi Sabat patnandĩ nain nola Yesulĩ plaua kena boñgĩp dĩkĩe-ñaupi ñaumbi, gwañgwañiili en kle-ñañgĩliĩ. Ñañĩpi, kusei kimĩpi, plaua mĩnjĩp met-nañgĩliĩ. ²⁴ Tĩmbi Falisi amalĩ yambĩmbi, Yesu nĩmbi eñgĩliĩ, “Wĩ ka! Neta endi kimĩsip manda maklembi, patnandĩ nainda kena tañ?” ²⁵⁻²⁶ Eumbi tambane-enguk, “Nain wolonda Abiatali tapma amalok telak damanjĩ paliĩĩĩmbi, Devit gĩt amaĩii nananjĩla gawat tĩ-paliĩmbi, Devitĩ nĩtek tĩnguk? Sĩndĩ kasat wĩn nĩm pinat-nandĩngĩliĩ bek? Devit endi Yambattok it gĩnañ lombi, plaua Yambatta mĩmĩn mepi nañguk. Plaua wĩn tapma amalĩngot nanalok, gan Devitĩ kimĩsip manda maklembi, plaua nañbi, noliila bo mep emumbi nañgĩliĩ.”

²⁷ Yesulĩ wĩndiĩ embi eni-daklembi eñguk, “Yambattĩ ama Sabatta tĩmbi nĩm tĩmbi indañguk. Nĩm sĩnik. Endi Sabat patnandĩ nain wĩn amatam ep tĩmbi pañgĩtanelĩndok kimĩkuk. ²⁸ Wala tĩmbi nak, Ama Sisiĩnĩkti, amatamdĩ Sabat patnandĩ nainda nek nek kindem tĩndĩlok ewa talelak.”

3

¹ Tĩmbi Sabat patnandĩ nain nola Yesulĩ bĩndambo it kiyau gĩnañ loubi, ama kii dalandan noli wolok pipakuk. ² Paliĩmbi, Yesulok kanjĩkĩii endi Yesu manda plon kimĩtneliĩndok nandĩngĩliĩ, wala tĩmbi endi Yesu Sabattok sambat kleĩpi, ama wĩn kañbiutak, ba kimĩsip makleĩpi, ama wĩn tĩmbi kindem dautak wala ka-tuakĩliĩ. ³ Wĩndiĩ ka-tualĩĩĩmbi, Yesulĩ ama kii dalandan ni-tiañembi nĩnguk, “Mĩlapi indangan it!” Wĩndiĩ embi, ⁴ Falisi amala eni-kañbi eñguk, “Sabattok endĩkĩe manda wali nĩtek elak? Patnandĩ nainda kindem ba kolan tĩlok, ama ep tĩmbi kindem dalok ba ep tĩmbi kimĩlok?” Yesulĩ wĩndiĩ eni-kaumbi, manda tambon nĩm tambane-nĩmbi, sĩlak nambĩm ñaumbi pakĩliĩ.

⁵ Tĩmbi Yesulok gĩnañ di-kokop eneumbi tambane-yambĩmbi, gĩnañ kwambĩndanjĩla walen kolaumbi, ama wala ñĩndiĩ nĩnguk, “Kĩka kosuat!” Eumbi, kii kosuapi, kindem dañguk. ⁶ Tĩmbi Falisi ama endi it kiyau bimbĩ, pawañ poñambi, wolongan ama wapmañ Elottok sambatĩii gĩt kimĩn tĩngĩliĩ. Kimĩn tĩmbi, kusei kimĩpi, nĩtek tĩmbi wĩtneñ eñĩpi, manda e-lonjĩ-tĩngĩliĩ.

Amatam kimĩn gĩtĩkti Yesu kleñgĩliĩ

⁷ Yesu gĩt gwañgwañii endi pi-ñambi, Galili tuk guaĩ baliliĩ ñañgĩliĩ. Ñañĩmbi, ama kimĩn wopumgan endi Yesu kleñgĩliĩ. Endi Galili kwelan naningot nĩm a. Amatam Judia kwelan ⁸ ba Jelusalem it kwelan, ba Idumaia kwelan ba Joldan tuk tambon kanda, ba Tilo gĩt Saidon it kwet kandañ pakañ, amatam asupgan endi Yesu kundit neknek tĩkuñguk wolok gĩngĩt nandĩngĩliĩnda tĩmbi endoñ bĩngĩliĩ. ⁹⁻¹⁰ Endi amatam asup ep tĩmbi kindem dañgukta, wala tĩmbi ama jĩmbasiat ba wandanjĩat endi tĩke-kanelĩndok kle-gĩmbupi, tambo kle-kot-tĩngĩliĩ. Wĩndiĩ tĩngĩliĩnda tĩmbi, Yesulĩ kĩkeñ plon loup nandĩmbi, gwañgwañiila enguk, “Nĩm kañbi, amatamdĩ nep kamaineliĩ, wala tĩmbi kĩkeñ tipnam no bimbĩ namandĩ palen.” ¹¹ Tĩmbi ama yal kolanjĩat Yesu kañgĩliĩ endi kesinan mĩlelem tĩmbi dĩngunembi, ñĩndiĩ kitiĩngĩliĩ, “Dĩk Yambattok Nĩñañ sĩnik.”

¹² Wɨndiñ kitiñilimbi, Yesuli enlok kusei nim e-daklenelindok eni-kimisip kwambiñ ti-semguk.

Yesuli telak netek plon Yambatti giñgitñii yambi-diknelak wala eni-daut ti-semguk

Yesuli eni-mumuln 12 ep danguk

¹³ Timbi Yesuli kwet kimin nolok lombi, ama epmep nandiñguk wakan eni-tiañeum biñgiliñ. ¹⁴ Biumbi, endoñnan nanin ama 12got epbi, kosi 'eni-mumuln' kitiñimbi enguk, "Sindi nakita kunelindok sep danlet. Danbi sani-mulambi, giñgit mandana e-ta-kunekaliñ. ¹⁵ Timbi yal kolan ep kle-kot-ti-semnelindok gembì pat-samekak." ¹⁶ Ama 12 Yesuli ep danguk endok kosi ñindin: Simon (koi no Petlo kitiñguk). ¹⁷ Timbi Sebedilok niñaniit Yakobo git Yoane (endok koset komblin Boanelges ep kitiñguk, ninilok manda plon 'Endi dilimat wandiñ'). ¹⁸ Timbi Andlu, Filip, Batlomio, Mataiyo, Tomas, Yakobo Alifialok niñañ, timbi Tadaio, ba Simon Selot. ¹⁹ Timbi Judas Iskalot, ama endi Yesu bola ti-ñimguk.

Yesulok sambat bien sinik wi nin?

²⁰ Timbi Yesuli gwañgwañii git ilan ñaṅguk. Ñaumbi, bindambo amatam asupti endoñ bi kimin tiñgiliñ. Nain tuop wɨndiñ tiñgiliñda timbi, Yesu git gwañgwañii endok nana tuk ep na nain no nim inda-semguk. ²¹ Timbi Yesulok wekal sambat endi giñgit win nandiñimbi, "Ginañ kamalalak" embi, isi kusei bimbi, tiknelindok ñaṅgiliñ.

²² Ñañilimbi, endikñe manda nandi-tale ama diwin Jelusalem it kwelan pakiliñ endi Yesu pakuknan bimbi ñindin eu sataṅguk, "Belsebul endi Yesulok ginañnan patak", ba "Yal kolandok yambi-dikñenjili gembì mumbi, yal kolan ep kle-kotak."

²³ Eumbi, Yesuli kiti-semum biumbi enguk, "Kusei nekta Satañdi enlok yalñii ep kle-kolek? ²⁴ Tikap it kwet noli tambipi, nisinṅgan mimbi, tambo wit-tinelinda, it kwet wali nim kwambiñ dambi palek. ²⁵ Ba sambat noli tambipi, nisinṅgan mimbi, tambo wit-tinelinda, sambat wali nim kwambiñ dambi patneliñ. ²⁶ Wɨndiñgangot Satañdi ikan yalñiila kanjik timbi, ep tambilimda, endi kwambiñ dambi ilektok tuop nim. Endi tale-sin tawik. ²⁷ Timbi Satañ endi ama no gembinat nomik. Ama noli endok it ginañ gembinat lombi, giñgitñii joñgoṅgan ep mektok tuop nim. Dama endi ama gembinat win tikembi, toali ap imbi bium palimek, giñgitñii palimlak win kindem ep talewik."

²⁸ Yesuli wɨndiñ embi yousimbi enguk, "Nak biañgan sanlet: amatamdi diwisila ba Yambatta kolan ti-ñimbi yom tañda, yom win gitikkan Yambatti kindem bi-semekak.

²⁹ Gan no endi Dindim Yal ni-kolalakta, endok yomin biñim-biñimlok tuop nim patak, yomin wali papat kwambiñ palimekak." ³⁰ Endikñe manda nandi-tale amali Yesulok ginañnan yal kolan patak embi, Dindim Yallok kenan wɨndiñ e-kolakola e-ta-kuañgiliñda timbi manda wɨndiñ eṅguk.

³¹ Timbi Yesu meñ kwayañii endi tombi, it pawan ipi, Yesu git e-nandi-tinelindok manda kimilim loṅguk. ³² Loumbi, amatam Yesu kle-gimbupi pipakiliñ wali Yesu nimbi eṅgiliñ, "Meñga nokai pawan bi ipi, gambinep nandiñimbi eañ." ³³ Eumbi tambane-enguk, "Mena notnai wi nin?" ³⁴ Wɨndiñ embi, amatam kle-gimbup pipakiliñ yambiñipi enguk, "Kawit! Nokok mena, notnai ni pakañ. ³⁵ No endi Yambattok man tañgonelakta, wali wakan nokok mena notnai sinik."

4

Yambattok mandali telak nittek plon pindi dam ñalak

¹ Timbi Yesuli tuk guaṅ baliliñ ña-papi, bindambo kusei kimipi, amatam eni-daut ti-semguk. Nain wolonda amatam endoñ bi kimin tiñgiliñ win wopungan sinik, wala timbi Yesuli kikeñ nolok plon lo pipalimbi, kambak munjulim ñaña eṅguk. Timbi amatam kimin gitikti tuk bambalnan pipakiliñ.

² Timbi Yesuli nepek asuptok plon eyout manda embi, eni-daut ti-semguk. Tiñipi enguk, ³ "Nandiwit! Ama noli nana minjip kokota kena ginañ ñaṅguk. ⁴ Ñambi, minjip kot-ti-kot-ti-ñañilimbi, diwin telak plon pumbi, monikti bimbi, yout-na-taleñgiliñ.

⁵ Tĩmbi mĩnjĩp dĩwĩndĩ kwet lakatgot kawattĩ salaiĩguknan pĩĩngĩlĩĩ. Wolok kwet lakat pakukta, mĩnjĩptĩ platikan tawa-lambiĩngĩlĩĩ, ⁶ gan endĩ kakai plongot pakukta, maimdĩ lambĩ ep dũmbi yaĩnetambi kĩm-taleĩngĩlĩĩ. ⁷ Tĩmbi mĩnjĩp dĩwĩndĩ koselek mĩnjĩp boĩgĩpsĩnan pĩĩngĩlĩĩ endĩ yakayakan tawa-lambumbi, koselektĩ gembĩnjĩat lambĩ ep tapli-taleumbi, bien nĩm laliĩngĩlĩĩ. ⁸ Tĩm mĩnjĩp dĩwĩndĩ kwet galk plon pĩĩngĩlĩĩ endĩ tawa-lambĩmbi, bien kĩndem sĩnĩk laliĩngĩlĩĩ. Kwandai dĩwĩndoĩ bien lakat, dĩwĩndoĩ kambak asup, dĩwĩndoĩ asup sĩnĩk wĩndĩĩ laliĩngĩlĩĩ.”

⁹ Yesulĩ eyout manda wĩndĩĩ embi yousĩmbi enguk, “No en pawaĩnat endĩ mandana nandĩmbi tĩke-kĩliĩ eukak.”

¹⁰ Tĩmbi amatam kĩmĩn gĩtĩk endĩ ña-taleumbi, Yesu, gwaĩngwaĩii 12 gĩta nosii dĩwĩn nĩsĩĩngan pakĩliĩ. Papi, eyout manda gĩtĩk eĩnguk wolok kusasĩla nĩ-kaumbi ¹¹ ñĩndĩĩ enguk, “Telak nĩtek plon Yambattĩ amatamĩii yambi-dĩkĩnelak wĩn damaĩngan pat-sembeĩn pakuk, gan nak man sĩnda wakan sanba dakleumbi, kĩsĩ plon kĩmĩt-talelet. Gan amatamdĩ nokok gĩĩngĩt nĩm inda-taleaĩ enda wakan nak nandĩnandĩ gĩtĩk wĩn eyout mandalĩngot enĩ-daut tĩ-semlet. ¹² Wĩndĩĩ tĩmbambi, endĩ deimbi kaĩ, gan nĩm ka-dakleaĩ, ba pawanjĩ kĩmĩpi nandaĩ, gan nĩm nandĩ-dakleaĩ. Endĩ ka-nandĩ-dakleneliĩnda, gĩnanjĩ tambaneumbi, Yambattĩ yomjĩ kĩndem bi-semek.”

¹³ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enĩ-kaĩbi eĩnguk, “Eyout manda sanĩt wolok kusei nĩm nandĩ-dakleaĩ ba? Wĩndĩĩnda eyout manda gĩtĩk nĩtek nandĩ-taleneliĩ? ¹⁴ Nandaĩ! Ama nana mĩnjĩp kotak endĩ Yambattok manda e-kolĩ pĩlak. ¹⁵ Mĩnjĩp telak plon pĩlak wolok walan ñĩndĩĩ: manda wĩn nandumbi, gĩnanjĩ gĩnaĩ pĩumbi, Sataĩdĩ platikan bĩ manda yapma tĩke-semalak. ¹⁶ Ba mĩnjĩp kwet kawatgot plon pĩlak: endĩ manda wĩn nandĩmbi nandĩ-koĩngom tĩmbi nandĩ-dasiaĩ. ¹⁷ Gan manda wĩn gĩnanjĩ gĩnaĩ kakai nĩm tĩlakta, nain dumangangot tĩke-kuaĩ. Gĩĩngĩt mandala tĩmbi mĩlap ba kanjĩk endok plon indaumbi, endĩ platikan sĩnĩk pipĩmbi biaĩ. ¹⁸ Ba mĩnjĩp koselek mĩnjĩp boĩgĩpsĩnan pĩlak: ama dĩwĩn manda wĩn nandĩ-taleaĩ, ¹⁹ gan kwelalok mĩlap, ba mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ wolok nandĩ-koĩngom juluĩngan, ba nepek kusei kusei dĩwĩsĩ wolok galktĩ gĩnanjĩ tokĩneumbi, manda nandĩmbi, plastik kamalaumbi, bien nĩm indalak. ²⁰ Ba mĩnjĩp kwet galk plon pĩlak wolok walan wĩn ñĩndĩĩ: ama endĩ wakan manda nandĩm kasĩlemi tĩke-kuaĩnda, bien ep tĩndĩnjĩ plon inda-ta-ĩnalak: dĩwĩndĩ lakat, dĩwĩndĩ kambak asup, dĩwĩndĩ asup sĩnĩk laliaĩ.”

Yambattok mandalĩ telak nĩtek plon bien indalak

²¹ Tĩmbi Yesulĩ Yambattok mandala ñĩndĩĩ enbi eĩnguk, “Ama nolĩ sipala it gĩnaĩ tĩke-lombi, kambottĩ tapliwĩk ba pipat doundou kapmainan kĩmĩlek ba? Nĩm a! Endĩ it gĩnaĩ tĩke-lombi, indangan kĩmĩlĩmbi kolĩ salewĩk. ²² Wolok tuopgan manda gĩtĩk pat-sembeĩn patak wĩn eu inda-daklelok. Tĩmbi nepek gĩtĩk wĩt-tapliĩngĩlĩĩ patak wĩn tĩmbi inda-daklelok. ²³ No en pawaĩnat endĩ mandana ñĩn nandĩmbi tĩke-kĩliĩ eukak.”

²⁴ Yesulĩ wĩndĩĩ embi enguk, “Pawanjĩlĩ manda nĩtek nandaĩ wĩn nandĩmbi tĩke-kĩliĩ enekaliĩ. Manda nĩtek nandĩmbi taĩgoneaĩnda, Yambattĩ wolok tuopgan nanandĩ sambi, nombo yousĩmbi samĩ-sĩnĩk taukak. ²⁵ Neta, no endĩ nanandĩ Yambattĩ mĩĩnguk wĩn tĩke-kulakta, endok nanandĩn wĩn tĩmbĩm wopum daukak. Gan no endĩ nanandĩ wĩn nandĩ-kĩmnembi nĩm tĩke-kulakta, nanandĩn palĩmlak wĩn apma tĩke-ñĩmĩmbi, sĩlak palekak.”

Yambattĩ telak nĩtek plon gĩĩngĩtĩii yambi-dĩkĩneumbi inda-sata-taĩ

²⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Yambattĩ enlok gĩĩngĩtĩii telak nĩtek plon yambi-dĩkĩneumbi inda-sata-taĩ, nak wolok plon eyout manda no ñĩndĩĩ sanba nandĩwĩt: ama nolĩ kena gĩnaĩ nana mĩnjĩp kot-tĩ-kot-tĩ-tĩlak. ²⁷ Kot-talembi, ilan ñambi, tim sandap dou-mĩlat-ta-kuumbi, mĩnjĩp walĩ bendĩ-wopum dambi, mĩndĩĩ lambĩlak. Gan telak nĩtek plon lambĩlak wĩn en nĩm nandĩlak. ²⁸ Kwet en kena tĩmbĩmbi, bien indalak. Dama mĩndĩĩ lambĩ-indaumbi, sap kĩmĩlĩmbi, siĩgi kandaĩ bien indalak. ²⁹ Bien gĩlĩta-taleumbi, eep nain indaumbi, ama walĩ bien ep mĩlak.”

³⁰ Yesulí yousimbi enguk, “Yambatti telak nitek plon enlok gíngítñii típet síník wíngan yambi-díkñeumbi inda-sata-tañ? Kusei wolok plon nindí eyout manda nek enambi dakleutak? ³¹Yambattok kíkésipmín wolok bendímbendín wín wambiñ mínjíp nomík. Mínjíp wín tipnam síník, mínjíp díwín kena gínañ kokañ wín wolok tuop ním. ³²Kwet plon kotnambi, lambí bendí-wopum dambi, yaya díwín gítík wín yapma klelak. Kii gayam wopungan tímíbimbi, moníktí kindem wolok plon isí tímibi, pítíñ patnelíñ.” ³³Yesulí manda ení-ta-kumbi, eyout manda wandiñ asupgan eñguk; wín amatam nandínandínjilok tuop enbi, ³⁴kwapmeñgan eyout mandalíngot enlíñguk. Gan eyout manda wolok bien gwañgwañii nísíngan palímek e-dakle-tí-semliñguk.

Yesulí gembín gwañgwañiila daut semguk

Yesulí sasale gít tuk enbimbi, kílp eñgímík

³⁵⁻³⁶ Sandap wolonda kwet kílim eumbi, Yesulí kíkēñ plon pipapi, gwañgwañiila enbi eñguk, “Níndí tuk guañ díkñeumbi, dat kandañ ñana.” Eumbi, gwañgwañiilí ama kímín gítík yambimbi, kíkēñ plon lombi, Yesu joñgo nañgípi, tuk tambon kandañ ñañgíliñ. Tímibi ama díwíndí kíkēñjé tíkēmbi, ep klembi ñañgíliñ. ³⁷Ñañlímbi, sasale wopumgandí kusei kímípi, tuk pendílim mílapi, kíkēñjé gínañ píumbi tokñeup tíñguk. ³⁸Gan Yesulí joñgo wíngan kíkēñ temík síngi kandañ kumba gamba kímípi dou-pakuk. Tímibi gwañgwañiilí tímibi sílíkñeumbi níngíliñ, “Níníndaut. Tuk guañ gínañ pínepi tamíñ. Wín ním nandí-nímłañ ba?” ³⁹Nímíbimbi mílapi, sasale ní-ñombímibi, tuk guañda níñguk, “Gitak! Busukñane!” Eumbi, sasale kílp eumbi, tukti busukñeumbi pakuk.

⁴⁰Tímibi Yesulí gwañgwañiila enguk, “Neta gembínjé pílak? Nítekta tímibi, nakíta kuañ, gan gama ním nandí-kílik tí-namañ?” ⁴¹Eumbi, dambe taletalet tímibi, nísíngan e-nandí-tímibi eñgíliñ, “En ama nítnēin, ñala sasale gít tuk guañdí man tañgoneamík?”

5

Yesulí eumbi, yal kolan asup endí bít gínanjé gínañ píñgíliñ

¹Tímibi Yesu gíta gwañgwañii endí tuk guañ díkñeumbi, tambon kandañ, Gelasa amatamdok kwelan, ña-tomgíliñ. ²Tombi, Yesulí kíkēñ bimbi, kwambiñ loumbi, ama no yal kolannat amasunnan pakuk endí yambímibi Yesuloñ bíñguk. ³⁻⁴Ama wín toa kwambiñ ba aindí kii kesi nain nain im-mañgíliñ, gan ama nolí endok gembín tíkepíuktok tuop ním. Endí toa pat-tímibi díkñeumbi, ain wíp míndí-palímibi pa glolíñguk. Tímibi endí sañan daumbi, kii kesi toa ba aindí nombo imnelíñdok tuop ním kaañgíliñda kak biumbi, sumnan dou-mílat-pat-tíliñguk. ⁵Tim sandap tuop endí sumnan ba kwet jañgín plon papi, kwawa wopum tímibi, kawattí síngin gwílap wípi dombímibi pa kulíñguk.

⁶⁻⁸Ama endí wakan mayañgan ipi, Yesu kañbi, endoñ woñep bíumbi níñguk, “Yal kolan, dík ama gínañ nanin poñau!” Nímibi ní-gíngíneumbi, bí-tombi, kesinan mílelem tí-ñímibi, kwambiñgan kí-tímibi níñguk, “Yesu, Yambat Loloñ Síník endok Níñañ, dík nek tí-namepi bíłañ? Nak Yambattok koi plon ganlet: dík kena gím ním namekañ.” ⁹Nímíbimbi, Yesulí “Koka nin?” ní-nandumbi tambane-níñguk, “Kotna Kímín Gítík. Níndí asupgandí kuamíñ, ñala.” ¹⁰Endí wíndíñ embi gíngínembi níñguk, “Níndí kwet ñín bineñdok ním níni-mulekañ.” ¹¹Tímibi kamañgan bít asup kímín wopumgandí kloñnan kumbi, kwet mina-pakíliñ. ¹²Wíndíñda yal kolan endí Yesulí nandí-semumbi, bít gínanjé gínañ pínelíñdok ní-nandíngíliñ. ¹³Ní-nandumbi nandí-semum ama gínañ nanin lambí poñambi, bít gínanjé gínañ píñgíliñ. Píumbi, bít klooñnan woñep pímbi, kwet bambalnan jílopi, tuk guañ gínañ píñgíliñ. Bít lakat ním, 2000 netepep gítík endí pímbi, tuk nam kím-taleñgíliñ.

¹⁴Tímibi bít kaulí-díkñe ama endí pímbi woñep ñambi, ama it kwelan ba kenanjé gínañ pakíliñ tuop kasat tí-semgíliñ. Tí-semumbi, endí nepek nek indañguk wín kanelíñdok bíñgíliñ. ¹⁵Bímibi, Yesuloñ tombi, ama kañbi ka-nandíngíliñ wín: ama

yal kolan k̄im̄in ḡit̄iknat kuñguk endī ḡinañ nanand̄in tomb̄imbi, dasindasi k̄im̄ipi, busukñanengan pipakuk. Amatamdī daut ḡit̄ikñin w̄i kañbi m̄is̄iñḡil̄iñ. ¹⁶ Nepek k̄anand̄i-t̄iñḡil̄iñ endī ama yal kolannat kuñguktok plon ba b̄ittok kandañ nepek indaᅅguk wolok kasat t̄i-semḡil̄iñ. ¹⁷ Kasat w̄in nand̄i-talembi, w̄inas̄it̄i wolongan Yesul̄i kwesi w̄in bim̄ ñaw̄iktok n̄i-nand̄i-t̄imb̄imbi nand̄i-semguk.

¹⁸ T̄imbi Yesul̄i k̄ikeñ plon loñil̄imbi, ama yal kolan kle-kol̄imguk endī kle-ñaw̄iktok n̄i-nand̄i-t̄iñguk. ¹⁹ Gan Yesul̄i n̄im̄ embi n̄iñguk, “D̄ik̄ ika kwekanan ñambi, nokai ḡita kuñipi, Wopumdī telak n̄itek plon blan t̄i-gambi nand̄i-gambi, nepek wopum t̄i-k̄indem da-gam-talek wolok kasat t̄i-semekañ.” ²⁰ Eumbi, ama wal̄i it kwet 10 wolok kandañ ñambi, kusei k̄im̄ipi, Yesul̄i nepek t̄i-ñ̄imguk wolok kasat t̄i-sem-kuumbi, amatam ḡit̄ikti nand̄imbi nand̄i-ḡit̄ip ḡit̄ip t̄iñḡil̄iñ.

Yesul̄i wembe sem̄isemb̄in ḡit̄ tam j̄imbalat ep t̄imbi k̄indem dañḡim̄ik

²¹ T̄imbi Yesu ḡit̄ gwañgwañii endī k̄ikeñ plon lombi, b̄indambo tuk guañ d̄ik̄ñembi, tambon kandañ ña-tomguk. Tombi, tuk baliliñnan paliñil̄imbi, amatam asupgand̄i endoñ b̄imbi, k̄im̄in t̄iñḡil̄iñ. ²² T̄iñil̄imbi, it kiyau kauli-d̄ik̄ñe ama no koi Jailus endī b̄imbi Yesu kañbi, kesinan m̄ilelem t̄imbi ²³ d̄iñgunembi n̄i-kukulembi eᅅguk, “Wembana tipm̄inam endī sembupi t̄ilak. Ñala d̄ik̄ k̄indem b̄imbi, k̄ikal̄i endok plon k̄im̄il̄imbi, k̄indem dambi palen.” ²⁴ N̄imb̄i nand̄imbi, en ḡita ñaᅅguk.

Ñañil̄imbi, amatam k̄im̄in wopum endī kle-ḡimbupi, tambo kle-kot-t̄iñipi ñañḡil̄iñ. ²⁵ Endok boᅅḡips̄inan tam no ñañguk, endī tamdok j̄imbat t̄i-ta-kuumbi, gw̄ilat 12 t̄iñguk. ²⁶ T̄imbi gwasap ama asupt̄i gwasap kusei kusei m̄im̄bi wal̄i m̄ilap yousi m̄im̄bi, siᅅgi gawat wopum s̄in̄ik nand̄imbi kuñguk. T̄imbi kena t̄iñḡil̄iñ wolok tuan m̄inem kw̄il̄kw̄il̄i pal̄imguk ḡit̄ik w̄in em-taleᅅguk, gan j̄imbal̄i n̄im̄ paᅅḡitaᅅguk. ²⁷⁻²⁸ Tam endī wakan Yesulok ḡiñḡit̄ nand̄il̄iñgukta t̄imbi ñ̄ind̄iñ k̄im̄it-nand̄i-t̄iñguk, “Nak dasindasingot t̄ike-kautetta, gumañ k̄indem dautet.” W̄ind̄iñ nand̄imbi, amatam k̄im̄in ḡit̄ik ñañḡil̄iñ boᅅḡips̄inan Yesulok siᅅgi kandañ ñambi, dasindasin t̄ike-kaᅅguk. ²⁹ T̄ike-kaumbi, wolongan wekail̄i kala daumbi, p̄iñḡiᅅ paᅅḡita-taleumbi nand̄iñguk.

³⁰ T̄imbi Yesulok gemb̄in nol̄i tiañeum nand̄imbi, wolongan tambanembi en̄i-nand̄imbi eᅅguk, “Nind̄i dasindasina t̄ike-kalak?” ³¹ Eñil̄imbi, gwañgwañiil̄i n̄iñḡil̄iñ, “Kalañ: amatam k̄im̄in ḡit̄ikti gep kle-ḡimbupi tambo kle-kot-tañ. Neta ‘Nind̄i neplak?’ elañ?” ³² Gan Yesul̄i ‘Nind̄i s̄in̄ik nep m̄ik?’ w̄in ka-daklew̄iktok yambi-ta-ñañguk. ³³ W̄ind̄iñ t̄imb̄imbi, tam endī p̄iñḡiᅅ plon kundit indaᅅguk wala nand̄i-m̄is̄imbi, blañblañ t̄iñipi Yesuloñ b̄iñguk. B̄imbi, kuañ domb̄inann m̄ilelem t̄i-ñ̄imbi, enlok kusei eu tawaumbi n̄iñguk. ³⁴ N̄imb̄imbi, Yesul̄i n̄iñguk, “Wembe, nanand̄i kwamb̄indaᅅgala k̄indem dalañ. M̄ilapka taleumbi, waleᅅga k̄indem daumbi, ña k̄indemgot kuukañ.”

³⁵ Yesul̄i tam manda w̄ind̄iñ n̄i-paliñil̄imbi, it kiyau kauli-d̄ik̄ñelok ilnan nanin ama d̄iw̄in manda t̄ike-b̄imbi, nosi kañbi n̄iñḡil̄iñ, “Wembaᅅga ip sem̄ilak. Ñala endaut amal̄i s̄ilakan nektok ikanan kesit̄ gawat ñautak?” ³⁶ Gan Yesul̄i manda w̄in nand̄i-k̄im̄nembi, kauli-d̄ik̄ñela n̄iñguk, “N̄im̄ m̄is̄iw̄iñ, s̄ilak nand̄i-k̄il̄ik t̄i-nam̄i-ta-ñaukañ!” ³⁷ W̄ind̄iñ embi, amatam ḡita gwañgwañii d̄iw̄in en n̄im̄ klenel̄iñdok en̄i-k̄im̄isip t̄i-sem̄bi, Petlo, Yakobo ḡita kwayañ Yoane endīñgot yanaᅅḡipi ñañguk. ³⁸ Ñambi, kauli-d̄ik̄ñelok ilan tombi, amatam k̄im̄in ḡiñḡil̄i ba mano kul̄im̄ t̄imbi kut-pal̄imbi yambiñguk. ³⁹ Yambi-nand̄imbi, it ḡinañ lombi enguk, “S̄ind̄i nekta ḡiñḡil̄i wopum t̄imbi kut-pakañ? Wembe ñ̄in n̄im̄ sem̄ik, endī s̄ilak dou patak.” ⁴⁰ W̄ind̄iñ eu nand̄imbi, kolan ka-kwalepḡil̄iñ.

Gan Yesul̄i amatam ḡit̄ik ep kleum pawan p̄im̄bi, wembe meñ beu ḡita gwañgwañii t̄ipet ḡit̄ no w̄in yanaᅅḡipi, wembe pakuknan loᅅguk. ⁴¹ Lombi, wembe kii t̄ikembi, nis̄ilok manda plon “Talita kumi” n̄iñguk, w̄in ñ̄ind̄iñ, ‘Wembe tip, m̄ilat ganlet.’ ⁴² Eumbi, wolongan wembe wal̄i m̄ilapi, ñañamb̄it̄ t̄iñguk. (Wembe wolok gw̄ilal̄i 12.)

Tĩmbi amatam wolok pakĩlĩĩ endĩ nepek wĩn ka-sĩlkĩnĩmbi, nanandĩnjĩ nĩm nandĩ-dakleĩngĩlĩĩ. ⁴³ Tĩmbi Yesulĩ kasat ama dĩwĩnda nĩm ennelĩĩndok kĩmĩsip kwambĩĩ tĩ-sembi, wembe wĩn nana mĩmbi nambektok enguk.

6

Nasalet nasilĩ Yesulok gembĩnla nandum tlal tĩĩnguk

¹ Tĩmbi Yesulĩ kwet walinin ñambi, gwaĩngwaĩii gĩta il kuseinan ñam pakuk. ² Pakap, Sabat patnandĩ nain indaumbi, it kiyau gĩnaĩ lombi, kusei kĩmĩpi, amatam enĩ-daut tĩ-semumbi nandĩĩngĩlĩĩ. Tĩmbi asuptĩ nandĩ-gĩtĩp gĩtĩp tĩmbi eĩngĩlĩĩ, “Ama sĩlanin ñalĩ manda gĩtĩk ñĩn denanin inda-ñĩmĩĩnguk? Nanandĩ wopuwopum ñĩn inda-ñĩmĩĩnguk wĩn netepein sĩnĩk? Ba kundit tĩndĩn walan wĩn engano sĩnĩk! ³ Endĩ it tĩndĩ ama sĩlanin wĩn! Malialok nĩñaĩ, ba Yakobo, Jose, Juda gĩta Simon, endok dasĩ. Tĩmbi wiwii endĩ nĩn gĩta kuaĩ.” Wĩndĩĩ embi nandĩ-ñĩmum pi-sĩnĩk taĩnguk. ⁴ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “It kwet dĩwĩn endĩ plofet ama nola nandum loloĩ tĩlak, gan ilnan nasĩ ba nolii ba wekal kusipĩii endĩ ka-mĩsi-tĩ-ñĩmaĩ.”

⁵ Wĩndĩĩ tĩĩngĩlĩĩnda tĩmbi, kundit engano tĩmbepi nandum mĩlataumbi, sĩlak ama jĩmbasat tĩpet sĩnĩk kiilĩ ep kaumbi, kĩndem daĩngĩlĩĩ. ⁶ Tĩĩpi nandĩĩnguk, “Nekta sĩnĩk tĩmbi, kenanala nandum tlal tĩlak?” Wĩndĩĩ nandĩĩpi, enĩ-daut tĩ-semektok it kwet kle-gĩmbut-ñĩnguk.

Yesulĩ endok kusei gwaĩngwaĩiila daut semguk

Yesulĩ gwaĩngwaĩii 12 kenala enĩ-mupi, endĩkĩne tĩ-semguk

⁷ Tĩmbi Yesulĩ gwaĩngwaĩii 12 enĩ-tiaĩneum bĩmbi, kena tĩnelĩĩndok ama tĩpet tĩpet enĩ-mupi, yal kolan ep kle-semnelĩĩndok gembĩ emguk. ⁸ Tĩmbi enguk, “Sĩndĩ ñanepi, nepek no nĩm tĩke-ñanekalĩĩ, toñanjĩngot. Nana ba lĩk wĩn nĩm tĩke-ñanekalĩĩ, ba mĩnem kwandai gĩmĩn no dasindasinĩ gĩnaĩ nĩm dasinekalĩĩ. ⁹ Kesĩsĩlok gwĩlap wĩnda tĩkenekalĩĩ, dasindasi tĩpet wĩ nĩm, noĩngangot dasinekalĩĩ.” ¹⁰ Wĩndĩĩ embi enguk, “It kwet nolok tombĩmbi, ama nolĩ sanĩ-tiaĩneumbi, endok il gĩnaĩ londekamĩk, it kwet wolok patekamĩk tuop endok ilnangot dou-mĩlat-tĩ-patekamĩk. ¹¹ Tĩkap it kwet nolok tombĩmbi, wĩnasĩlĩ not nĩm tĩ-sambi, mandanjĩ nĩm nandĩnekalĩĩnda, yambimbĩ ñanekalĩĩ. Ñanepi, kesĩsĩ plon kwĩlĩĩ sapak wĩt-sapleum piukak. Wĩndĩĩ tĩmbĩmbi, kundit kolan tĩĩngĩlĩĩ wĩn ka-nandĩ-tomnekalĩĩ.”

¹² Yesulĩ wĩndĩĩ eumbi, gwaĩngwaĩiilĩ ñambi, amatam gĩnananjĩ tambanenelĩĩndok gĩĩngĩt manda engĩlĩĩ. ¹³ Tĩĩpi, yal kolan asup ep kle-kot-semgĩlĩĩ, ba jĩmbasat asup gwasap tullĩ saple-sembi, ep tĩmbĩ kĩndem daĩngĩlĩĩ.

Elottĩ Yesulok gembĩn nandĩ-tomguk

¹⁴ Tĩmbi Yesulok koi gĩĩngĩt piĩndĩ daĩngukta tĩmbi, ama wapmaĩ Elot endĩ bo wĩn nandĩĩnguk. Ama dĩwĩsĩlĩ Yesula ñĩndĩĩ eaĩngĩlĩĩ, “Yoane, tuk i-sem-i-sem ama en wakan bĩndambo kĩmnan nanin mĩlakuk, wala tĩmbi endĩ kena gembĩnat tĩmbi kulak.”

¹⁵ Ba dĩwĩndĩ Yesula “En Elia” eaĩngĩlĩĩ, ba dĩwĩndĩ “Endĩ plofet ama no, plofet ama damanin wandĩĩ nomĩk” eaĩngĩlĩĩ. ¹⁶ Wĩndĩĩ eumbi, Elottĩ wĩn nandĩmbi pa eĩnguk, “Yoane, ama wĩn damaĩngan natna ewa bim dombum kĩmguk, en wakan mĩlapi kulak.”

¹⁷⁻¹⁸ Elot endĩ kusei ñĩndĩĩnda wĩndĩĩ eĩnguk: endĩ bo enlok kwayaĩ Filip endok tamĩn koi Elodia apma tĩkeumbi, Yoanelĩ gĩĩngĩt wĩn nandĩmbi nĩĩnguk, “Dĩk kwayaĩngalok tam matĩke-pataĩ wĩn kĩmĩsip manda maklelaĩ.” Endĩ wĩndĩĩ nĩlĩĩngukta, Elottĩ bo tamĩn nandĩ-ñĩmbi, kena gwaĩngwaĩii enĩ-mulĩmbi ñambi, Yoane tĩkembĩ, it kwambĩĩ gĩnaĩ im kĩmĩlĩmbi pakuk.

¹⁹ Tĩmbi Elodialĩ Yoanela gimbit gĩnan gĩnaĩ tĩke-papi, wĩlektok nandĩĩnguk. Gan endĩ tuop nĩm, ²⁰ neta Elottĩ Yoane tĩke-kamaĩnguk. Endĩ Yoanela nandum ama dĩndĩm sĩnĩk, Yambattok kena tĩndĩlok ama no tĩmbĩmbi, enda ka-mĩsimĩsi e-tĩ-ñĩmguk. Tĩmbi endĩ Yoane nĩ-tiaĩnĩmbi, mandan nandĩlĩĩnguk. Nandĩĩpi, “Nĩtek tĩmbet?”

embi, ginañ t̄ipet t̄imbi nand̄i-bend̄i-t̄il̄iñguk. Gan end̄i Yoanelok mandan nand̄i-koñgom t̄il̄iñguk.

²¹ T̄imbi Yoane w̄il̄i k̄imbektok telak no Elodiala ñ̄ind̄iñ inda-ñ̄im̄iñguk. Elott̄i indaingan nain indaumbi, amañii loloñ ba ama sañanj̄lok telak dama ba Galili kwettok ama bies̄ ep k̄im̄in t̄i-talembi, nana sina wopum t̄i-semguk. T̄imbi end̄i k̄im̄in t̄imbi nana na-pal̄imbi, ²² Elodia enlok wemban end̄i amaloiñ ña tombi, daus̄nan kap tiñguk. Kap tiumbi, Elot ḡit yokñii end̄i kañbi nand̄i-k̄indem dañḡil̄iñ. T̄imbi Elott̄i wembe sim niñguk, “D̄ik nepek wala ba wala eumbi gametet.” ²³ Embi e-kwambiñ dambi niñguk, “Nepek wala ba wala eumbi, k̄indem gametet. Nak kwet ñ̄in ka-d̄ikñelet wala bo eumbi, k̄indem tamb̄ipi, tambon gametet.”

²⁴ W̄ind̄iñ eumbi, wembel̄i meñloñ ñambi ni-nand̄imbi niñguk, “Nak nektok s̄in̄ik eutet?” Eumbi, meñl̄i niñguk, “Yoane miti tuk i-sem-i-sem t̄iñguk endok kumbamla e!” ²⁵ Eumbi, wolongan plastik s̄in̄ik ñambi, Elottoñ tombi niñguk, “D̄ik ñ̄ind̄iñḡitañgan Yoanelok kumbam jawañ plon k̄im̄ipi nam̄iñ!” ²⁶ Eumbi, Elott̄i nandum kola-s̄in̄ik tañguk. Gan end̄i yokñiilok daus̄nan manda e-kwambiñ da-ñ̄im̄iñgukta t̄imbi, mandan w̄in pi-p̄iw̄iktok tuop n̄im nand̄iñguk. ²⁷ N̄im nand̄i-ñ̄imlok, gan joñgo nand̄i-ñ̄imbi, wolongan enlok kamaikamai ama no Yoanelok kumbam t̄ike-b̄iuptok ni-mukuk. Ni-mul̄imbi, it kwambiñ ginañ ñambi, Yoanelok bim domb̄imbi, ²⁸ kumbam jawañ ginañ k̄im̄ipi t̄ike-b̄i wembe m̄umbi, meñinl̄i kauptok t̄ike-ñam m̄iñguk.

²⁹ T̄imbi Yoane gwañgwañiil̄i ḡiñḡit w̄in nand̄imbi, it kwambiñnan ñambi, Yoanelok dalandan t̄ike-ñambi k̄indik̄il̄iñ.

Yesul̄i Juda ama 5000 nana ep towiñguk

³⁰ T̄imbi Yesul̄i gwañgwañii 12 w̄in kenala eni-mukuk end̄i undane-b̄imbi, enloñ k̄im̄in t̄imbi, kena t̄iñḡil̄iñ ba ḡiñḡit manda eni-daut t̄i-semḡil̄iñ wolok kasat ḡit̄ik t̄i-ñ̄im̄ḡil̄iñ. ³¹ T̄imbi amatam asup s̄in̄ik wal̄i yous̄yous̄i ñañamb̄it t̄i-pal̄imbi, Yesu ḡita gwañgwañii end̄i nana tuk nanel̄iñdok nand̄iñḡil̄iñ, gan nain no n̄im inda-semguk, wala t̄imbi Yesul̄i enguk, “B̄imbi, n̄in̄iñgan kwet ama n̄imnatnan ñana! Nain duman wand̄iñ ña-kunambi, siñgin̄j̄ busukñanew̄in.” ³² W̄ind̄iñ eumbi, end̄i k̄ikeñ plon lombi, n̄is̄iñgan tuk guañ d̄ikñembi, kwet ama n̄imnat t̄imbi dumalanel̄iñdok ñañḡil̄iñ. ³³ Ñañil̄imbi, amatam asupt̄i yamb̄imbi yamb̄i-nand̄i-tomḡil̄iñ. T̄imbi amatam it kwet tuop nanin b̄iñḡil̄iñ end̄i bo kes̄it̄i woñep ñambi, Yesul̄i ñanepi nand̄iñguknan dama ña-tomḡil̄iñ.

³⁴ T̄imbi Yesul̄i wolok ña-tombi, k̄ikeñ plon nanin p̄iñ̄ipi, amatam k̄im̄in wopum yamb̄imbi, ginañl̄i ñ̄ind̄iñ nand̄iñguk, “Sipsip yamb̄i-d̄ikñenj̄i n̄imnat nom̄ik tañ”. W̄ind̄iñ yamb̄i-nand̄imbi, blan t̄i-sem̄bi, kusei k̄im̄ipi, nepek asup eni-daut t̄i-semguk. ³⁵ Eni-daut t̄i-semumbi, maim daut ip p̄i-sem̄bepi t̄iñgukta t̄imbi, gwañgwañiil̄i endoiñ b̄imbi niñḡil̄iñ, “Ñ̄in kwet ama n̄imnatnan patnambi, maim daut ip p̄iupi t̄il̄ak. ³⁶ Wala d̄ik amatam eni-mul̄imbi, it kwet ba it jala ñas̄iñgan pakañnan wolok ñambi, nananj̄i tua namb̄it.” ³⁷ Eumbi tambane-enguk, “S̄ingan nana ep towiut!” Eumbi nand̄i-piasat t̄imbi niñḡil̄iñ, “D̄ik nek elañ? N̄ind̄i ñambi, m̄inem nek ñal̄i nana tuam b̄imbi emneñ? M̄inem 200 wolok tuop n̄im!” * ³⁸ Eumbi enguk, “S̄inlok nana n̄itek pat-samlak ña kaw̄it!” Eumbi ña kañbi undane-b̄imbi niñḡil̄iñ, “Plaua k̄it tambongot t̄im tuk gaut t̄ipetgot pat-n̄imlak.”

³⁹⁻⁴⁰ Eumbi, Yesul̄i amatam kli k̄indem plon samba sambat pipatnel̄iñdok enb̄imbi, d̄iw̄ind̄i 100, d̄iw̄ind̄i 50 w̄ind̄iñ pipak̄il̄iñ. Pipal̄imbi, ⁴¹ Yesul̄i plaua k̄it tambon ḡita tuk gaut t̄ipet w̄in ep̄imbi, kunum plon dei loumbi, Yambat we ñ̄im̄guk. We ñ̄im-talembi, plaua omb̄imbi, gwañgwañii em-ta-ñaumbi, end̄i bo t̄ike-papusenembi, amatam emḡil̄iñ. T̄imbi Yesul̄i tuk gaut t̄ipet w̄in w̄ind̄iñgot ep danb̄imbi, amatam ḡit̄ikkan emumbi, ⁴² ḡit̄ikkand̄i nañbi na-tokñeñḡil̄iñ. ⁴³ W̄ind̄iñ t̄imb̄imbi, plaua ba

* 6:37: M̄inem denali 200 w̄in kena nain 200 wolok tuan.

gaut wɪn na-tlatlap tɪm biŋgɪlɪŋ wɪn ep dasiumbi, sandɪŋ lɪk 12 tokñeŋguk. ⁴⁴ Amatam nana naŋgɪlɪŋ endoŋnan nanin amalok kunakunasɪ wɪn 5000.

Yesulɪ tuk guaŋ plon ñaŋguk

⁴⁵ Tɪmbi wolongan Yesulɪ gwaŋgwaŋii enɪ-gɪŋgɪnembɪ, kɪkeŋ plon lombi, tuk guaŋ dɪkñembɪ, Betsaida it kwelan damandama ñanelɪŋdɔk enɪ-mukuk. Enɪ-mulɪm ñaŋɪlɪmbɪ, Yesu en amatam isɪnan enɪ-mulepi pakuk. ⁴⁶ Papi enɪ-mut-talembɪ, nɪmolo tɪmbektok kwet jaŋgɪnnan loŋguk.

⁴⁷ Tɪmbi kwet kɪlɪm eumbɪ, gwaŋgwaŋiilok kɪkeŋdɪ tuk guaŋ boŋgɪpnan ñaŋɪlɪmbɪ, Yesu en engan kwambɪŋnan papi, ⁴⁸ yambɪŋguk wɪn: sasaleɪ ñaŋgɪlɪŋ kandaŋ bɪŋgukta, kɪkeŋ plon papi tuk kɪndit-tlalɪmbɪ yambɪŋguk. Kwet gama nɪm salaŋɪlɪmbɪ, Yesulɪ tuk guaŋ plon kesɪtɪ ñambi ep tɪmbɪ dumalambi, yapma kle-ñaupi nandɪŋguk.

⁴⁹⁻⁵⁰ Tɪmbi gwaŋgwaŋiilɪ Yesu tuk guaŋ plon bɪumbɪ kaŋbi, “Walen tip no kamɪŋ” wɪndɪŋ kɪmɪt-nandɪŋgɪlɪŋ. Endɪ gɪtɪkkandɪ en kaŋbi mɪsɪmbɪ, gembɪnjɪ pɪumbɪ, kwawa tɪŋgɪlɪŋ. Gan Yesulɪ manda embɪ enguk, “Ñɪn natna ya, sɪmbasɪ busukñaneumbɪ nɪm mɪsɪnelɪŋ.” ⁵¹ Wɪndɪŋ embɪ, kɪkeŋ plon loumbɪ, sasaleɪ kɪlp eumbɪ, ka-sɪlɪkñembɪ nanandɪnjɪ nɪm nandɪ-dakleŋgɪlɪŋ. ⁵² Gɪnaŋ kwambɪŋ kuŋgɪlɪŋda tɪmbɪ endɪ Yesulɪ plaulɪ kundit engano tɪŋguk wolok kusei nɪm nandɪ-tomgɪlɪŋ.

Yesulɪ amatam nandɪ-kɪlɪk tɪ-ñɪmɪŋgɪlɪŋ ep tɪmbɪ kɪndem daŋguk

⁵³ Tuk guaŋ dɪkñe-talembɪ, Genesaleɪ kwelan tombɪ, kɪkeŋ tɪke-kwambɪnda-kolɪ pɪŋguk. ⁵⁴ Tɪmbi kɪkeŋ plon nanin pɪumbɪ, wolongan amatam Yesu ka-dakleŋgɪlɪŋ endɪ ⁵⁵ it kwet tuop woŋep ñambi, kusei kɪmɪpi, jɪmbasat taŋgo plon ep kɪmɪpi, Yesulɪ wandɪŋ ba wandɪŋ ñaŋguk tuop nandɪmbɪ, endoŋ ep bɪŋgɪlɪŋ. ⁵⁶ Endɪ it kwet tip ba wopum ba it jala nolok ba nolok ñaumbɪ, amatamdɪ jɪmbasat endoŋ ep bɪmbɪ, ini plon yapɪkɪlɪŋ. Yapɪpi nɪ-nandɪ-tɪmbɪ, dasindasin kusipgot tɪke-kanelɪŋdɔk nandɪmbɪ nɪ-nandɪŋgɪlɪŋ. Tɪmbɪ nandɪ-semum tɪke-kaŋgɪlɪŋ tuop kɪndem daŋgɪlɪŋ.

7

Yesulɪ nepek nek ñalɪ Yambattok dainan ama tɪmbɪ kolalak wala enɪ-dakleŋguk

¹ Tɪmbɪ Falisi ama gɪt endɪkñe manda nandɪ-tale ama dɪwɪn Jerusalem nanin bɪŋgɪlɪŋ endɪ bɪ Yesuloŋ kɪmɪn tɪŋgɪlɪŋ. Kɪmɪn tɪmbɪ ² kaŋgɪlɪŋ wɪn: Yesulok gwaŋgwaŋii dɪwɪn endɪ sosɪlok telak nandɪ-kɪmnembɪ, kɪsɪ nɪm wɪlɪpi, nana sɪlak ep nambɪmbɪ yambɪŋgɪlɪŋ. Yambɪmbɪ nandum tuop nɪm tɪ-semguk. ³ Neta, Falisi ama gɪt Juda ama dɪndɪm kunepi nandaŋ endɪ gɪtɪk sosɪlok ep tɪndɪnjɪ ep kwambɪŋ dambi kunelɪŋdɔk enɪ-daut tɪ-semaŋ. Ep tɪndɪ no wɪn endɪ kɪsɪ nɪm wɪlɪkaŋda, nana nɪm naŋ. ⁴ Tɪkap endɪ kɪmɪlɪ tuannanan ñambi baŋ, nain wolonda tuk nɪm iyaŋda, endɪ nana nɪm naŋ. Endɪ Yambattok dainan kɪndem patnelɪŋdɔk jawaŋ kambot gɪta nepenepek dɪwɪn no pat-wɪlɪkaŋ, ba sosɪlok ep tɪndɪ wandɪŋgot dɪwɪn asupgan kɪmɪt-klembɪ taŋ.

⁵ Wɪndɪŋda Falisi ama gɪta endɪkñe manda nandɪ-tale ama endɪ Yesu ñɪndɪŋ nɪ-kaŋgɪlɪŋ, “Nɪtekta tɪmbɪ, gwaŋgwaŋgailɪ sosɪlok ep tɪndɪ nɪm kɪmɪt-klembɪ, kɪsɪ nɪm wɪlɪpi nana naŋ?” ⁶ Nɪkaumbɪ enguk, “Ama man manbenjɪ tɪpelat! Eu inda manda no plofet Aisaialɪ youkuk wɪn sɪndok juluŋtsɪlok kusei inda-dakle-kɪlɪŋ elak. Yambattok manda wɪn ñɪndɪŋ youyoulɪn patak, ‘Amatam ñalɪ manjɪlɪŋgot kotna tɪke-loaŋ, gan gɪnaŋ nanandɪnjɪlɪ mayaŋgan sɪnɪk patak.

⁷ Endɪ mandana nandɪ-kɪmnembɪ, ama sɪlanindok nandɪnandɪ enɪ-daut tɪ-semaŋ. Wɪndɪŋda endɪ kap nɪmolo tɪmbɪ nani-kɪndem da-taŋ wɪn sɪlanin.’

⁸ Manda wolok tuop sɪndɪ Yambattok endɪkñe manda bimbi, amalok ep tɪndɪnjɪ tɪke-kwambɪŋ dambi kleaŋ.”

⁹ Tɪmbɪ Yesulɪ yousɪmbɪ enguk, “Sɪndɪ sosɪlok ep tɪndɪnjɪ kɪmɪt-klenelɪŋdɔk nandɪmbɪ, Yambattok endɪkñe mandan wɪlambane-kokotok kundit tɪ-kɪndem daŋ.

¹⁰ Neta, Moseli manda ñĩndĩñ embi youp biñguk patak, ‘Dik meñga bekala nandum loloñ tĩmbekak’, ba ‘No en meñ beula manda eni-suambat-tĩlakta, wĩli kĩmbekak.’ Moseli wĩndĩñ eñguk, ¹¹ gan sĩndok kandañ wĩn ñĩndĩñ sĩnik: ama no meñ ba beula ñĩndĩñ nĩlak, ‘Nepek nek pat-namlak wĩn Yambat mĩuptok e-kwambiñ dañgut, wala tĩmbi gep kĩmĩlettok tuop nĩm.’ Endi wĩndĩñ nĩmbĩmbi, ¹² sĩndi kĩmĩsip ti-ñĩmbi ñĩndĩñ nĩañ, ‘Dik meñga ba beka bĩndambo nĩm tĩke-kĩmĩlekañ.’ ¹³ Wĩndĩñgangot sĩndi sosĩlok ep tĩndĩnjĩla yanañgĩp pĩñĩpi, Yambattok endikĩne manda tĩmbi lakatalak. Tĩmbi sĩndi kundit kolan wandisi asupgan pat-tañ.”

¹⁴ Tĩmbi Yesuli bĩndambo amatam kiti-sembi enguk, “Sĩndi gĩtikkan mandana ñĩn nandĩmbi nandĩ-kĩliñ ewit. ¹⁵⁻¹⁶ Nepek gĩtik nambĩmbi mĩnjĩpsi gĩnañ pĩlak walĩ sep tĩmbi kolaupok tuop nĩm. Gan nepek gĩnanjĩ gĩnañ papi lambi-lamĩtak walĩ mek sep tĩmbi kolayañ.”

¹⁷ Tĩmbi Yesuli amatam kĩmĩn gĩtik yambĩmbi, gwañgwañii gĩta it gĩnañ lo-pakuk. Palĩmbi, gwañgwañiilĩ eyout manda eñguk wala nĩ-kañgĩliñ. ¹⁸ Nĩ-kaumbi enguk, “Sĩndi wĩndĩñgot nanandĩnjĩ nĩmnat bek? Nana walan kusei kusei nambĩmbi, mĩnjĩpsi gĩnañ pĩlak walĩ sep tĩmbi kolaupok tuop nĩm. Wĩn nĩm nandañ ba? ¹⁹ Nepek wandiñ walĩ amalok gĩnanjĩ gĩnañ sĩnik nĩm pĩlak. Nĩm sĩnik. Walĩ tem meñ gĩnañ pĩmbi, temdok telak plon dĩndĩmgan ñambi, tem koñ gĩnañ pĩlak.” (Yesuli wĩndĩñ embi, nana gĩtik Yambattok dainan kĩndem gĩtikgot embi eni-dakle-tĩ-semguk.)

²⁰ Tĩmbi Yesuli yousĩmbi enguk, “Nepek amalok gĩnanjĩ gĩnañ papi lambi-lamĩtak walĩ biañgan ep tĩmbi kolayañ. ²¹ Nektã, wĩn amalok gĩnanjĩ gĩnañ nanin sĩnik nanandĩ kolan walĩ lambi-lamĩlĩmbi ñĩndĩñ tañ: endi telak joñgo kuañ, ba kumbu tañ, ba ama yandĩp kĩm-tañ, ba tam ba wapat noloñ kumbu tañ, ²² ba ka-galkta tañ. Wĩndĩñ tĩmbi, tĩmĩpĩmĩle kusei kusei tañ. Tĩmbi endi not juluñit tañ, ba siñgi mĩsi ba mayek nĩmnat sasaleañ, ba not ka-gimbĩt tañ, ba manda winjĩt eañ, ba nĩsĩla nandum loloñ tĩlak. Wĩndĩñ tĩñĩpi, nandĩ-kamalambi kuañ. ²³ Nepek kolan gĩtik walĩ amalok gĩnanjĩ gĩnañ papi lambĩmbi lamĩtak walĩ biañgan Yambattok dainan ep tĩmbi kolayañ.”

Yesuli enlok kusei ama dĩwĩnda daut semguk

Yesuli Fonisia tam no endok wembanlok gĩnañ yal kolan nĩ-kleñguk

²⁴ Tĩmbi Yesuli mĩlapi, gwañgwañii gĩt Juda amatamdok kwet bĩmbi, Tail it kwet kandañ ñañguk. Ñambi, sĩlak pat-nandĩ-tĩmbepi it nolok gĩnañ lombi, amalĩ en wandiñ patak wĩn nĩm nandĩ-ñĩmnelĩndok nandĩñguk, gan endi pat-sembektok tuop nĩm. ²⁵ Nĩm sĩnik. Wembe no yal kolannat endok meñli ‘Yesu wandiñ patak’ nandĩmbi, wolongan endoñ bĩmbi, kesinan mĩlelem tĩmbi, ²⁶ dĩñgunembi, wembanlok gĩnañ yal kolan kle-ñĩmektok nĩ-gĩñgĩneñguk. Tam wĩn endi Juda tam nĩm. Endi Fonisia nanin, Silia kwelan indañguk, ²⁷ wala tĩmbi Yesuli ñĩndĩñ nĩñguk, “Gwañgwa bĩsat endi nana dama na-tokĩenekalĩ. Nĩm kañbi, endok nana wĩn yapma tĩkembĩ, kamotta ep kot-semneñ.” ²⁸ Eumbi, tamdĩ tambane-nĩñguk, “Wopum, biañgan elañ. Gan gwañgwa bĩsat endi nana nambĩmbi dĩp kwelan pĩlak wĩn kamottĩ naañ.” ²⁹ Eumbi, Yesuli nanandĩ kĩlĩktĩnlok kusei ka-nandĩ-tombi nĩñguk, “Dik wĩndĩñ elañ, wala tĩmbi kĩndem a, ñau! Yal kolan endi wembañga ip kambĩmbi ñalak.” ³⁰ Eumbi, ilnan ñambi kañguk wĩn: biañgan yal kolan walĩ wemban kak ñaumbi, ipal plon pat-nandĩ-tĩñguk.

Yesuli ama kaman no tĩmbi kĩndem dañguk

³¹ Tĩmbi Yesuli gwañgwañii gĩt Tail it kwet kandañ pĩ-ñambi, Saidon it kwet dĩkĩnembi, Dekapolis kandañ ñambi, Galili tuk guañnan tomguk. ³² Tombĩmbi, ama no nañgĩp bĩmbi, Yesuli kii endok plon kĩmĩlektok nĩ-nandĩñgĩliñ. Ama wolok pawañ sipsipmĩn, tĩmbi man manben mĩlap, manda dĩndĩm ewĩktok tuop nĩm.

³³ Tĩmbi Yesuli amatam kĩmĩn gĩtik wĩn yambĩmbi, ama wĩn tĩke-nañgĩpi ña nĩsetkan pakĩmĩk. Palĩñĩpi, Yesuli kii nĩñañ tĩpettĩ endok pawañ gĩnañ sua embi iwĩt suambi, man manben tĩke-kañguk. ³⁴ Tĩke-kañĩpi, kunum plon dei loumbi yayakĩembi,

enlok mandan plon “Efata” eñguk, w+n “Dik tom!” ³⁵ Eumbi, ama wolok pawañ tomb+mbi, man manben salaktaumbi, kusei kim+ipi, manda d+ndim nand+mbi eñguk.

³⁶ T+mbi Yesul+ amatamda kasat w+n nim eu sataw+ktok enbi, kim+isip kwamb+im ti-semguk. Nain asup kim+isip wandiñgot ti-semliñguk, gan nim, end+ giñginembi pa eu satañguk. ³⁷ T+mbi kasat w+n nand+ñg+liñ end+ biañgan nand+sil+ikñembi eñg+liñ, “Kundit gi+ik ti-kulak w+n kindem gi+ikgot. End+ ep t+mb+mbi, pawanj+ kaman end+ bo nand+-tomañ, t+mbi manj+ gal+ñguk end+ manda eañ.”

8

Yesul+ amatam 4000 nana ep towiñguk

¹ T+mbi nain wolonda b+ndambo amatam kim+n wopum nol+ Yesu g+ta papi, nananj+ taleumbi silak pak+liñ. Pal+mbi, Yesul+ gwañgwañii ep kim+n t+mbi enguk, ² “Amatam nain t+pet gi+ no nak+ta papi, nananj+ taleumbi, blan ti-semlet. ³ Tikap nak silak is+nan en+mulam ñanetaña, telak boñg+pnan dausi diman t+mb+mbi kim-katap t+neliñ. Diw+n nol+ kwet mayañgan nanin b+mb+n.” ⁴ Eumbi tambane-niñg+liñ, “Kwet ñolok it kwet nimnat. Niñdi nana tuop denanin tikembi ep towinetam+ñ?” ⁵ Eumbi en+kañguk, “Sinlok nana nitek pat-samlak?” Eumbi niñg+liñ, “Plaua kit tambon t+petgot pat-n+mlak.”

⁶ T+mbi Yesul+ amatam enb+mbi, kwelan pi-pak+liñ. Pipal+mbi, end+ plaua kit tambon t+pet ep papi, Yambat we ñ+mbi ep tamb+ipi, gwañgwañiila emguk. Em+ta-ñ+mbi, dan+papusenembi emnel+ñdok enb+mbi, wolok tuop t+mbi emg+liñ. ⁷ Tiñ+ipi, Yesul+ tuk gaut tiptip t+pet sin+ik pat-semguk wi epbi, Yambat we ñ+mbi, w+n bo dan+papusenembi emnel+ñdok enb+mbi em+ta-ñ+ñg+liñ.

⁸ T+mbi amatamdi nana w+n nañbi na-tokñeñg+liñ. T+mbi nana na-tlatlap t+mb+mbi di+ pakuk w+n ep dasiumbi, sand+ñ lik wopum kit tambon t+pet tokñeñguk. ⁹ Amatam nana nañg+liñ w+n 4000 netepek. T+mbi Yesul+ en+mulim ñaumbi, ¹⁰ wolongan end+ gwañgwañii gi+ k+keñ plon lombi, Dalmanuta kwet kandañ ñañg+liñ.

Yesul+ gwañgwañii en Mesia t+mb+ dakleñguk

Yesulok kusei gama nim nand+tomg+liñ

¹¹ T+mbi Falisi ama end+ Yesu tue-kambi ti-ñ+imnepi endoñ b+mbi, en g+ta e-tañ-tamb+it t+mbi giñginembi, Yambatti endok kusei t+mb+ daklew+ktok nand+mbi, kundit no t+mb+im kaneliñdok niñg+liñ. ¹² Niñb+mbi, Yesul+ gi+nañ kwamb+ndanj+la nandum m+lataumbi enguk, “Neta amatam ñali kundil+ kanepi eañ? Nak biañgan sanlet: kundit wandiñ no nim daut samum kanekaliñ. Nim sin+ik.” ¹³ Yesul+ w+ndiñ embi, Falisi ama yambimbi, gwañgwañii g+ta b+ndambo k+keñ plon lombi, tuk guañ tambon kandañ ñanepi ñañg+liñ.

¹⁴ Nañ+ipi, gwañgwañiil+ kamalambi, nana no nim ep biñg+liñ, gan plaua noñgangot k+keñ plon pat-semguk. ¹⁵ T+mbi Yesul+ nand+nand+ moyend+ gwañgwañiilok gi+nanj+ gi+nañ bend+ wopum daw+ik wala m+simbi, molo manda eyout plon kim+ipi enguk, “Siñdi Falisi ama ba ama wapmañ Elot endok plaua kim+ili bend+la ka-k+liñ enekaliñ!” ¹⁶ Eumbi, gwañgwañiil+ nis+ñgan “Nana nim pat-n+mlakta wala elak bek” embi e-nand+tiñg+liñ.

¹⁷ T+mb+mbi Yesul+ w+n nand+mbi en+kañbi eñguk, “Siñdi nana nim w+n neta e-nand+tañ? Siñdi kusatna gama nim nand+mbi nand+-tomañ bek? Wiñdiñ gi+nanj+ kwambiñ dañguk bek? ¹⁸ Siñdi dausat, gan nim kañ, ba pawanjat, gan manda nim nandañ, ba siñdi nand+kamalayañ bek? ¹⁹ Nak plaua kit tambongot w+n tamb+ipi, ama 5000 ep towiwambi, namb+im di+ pakuk w+n siñdi sand+ñ lik nitek dasium tokñeñguk?” Yesul+ w+ndiñ en+kaumbi, “Lik 12 t+na tokñeñguk” niñg+liñ. ²⁰ “Ba nak plaua kit tambon t+petgot wali amatam 4000 ep towiwambi, namb+im di+ pakuk w+n siñdi sand+ñ lik wopum nitek dasium tokñeñguk?” Eumbi, “Lik kit tambon t+pet t+na tokñeñguk” niñg+liñ. Niñb+mbi, ²¹ niñdiñ enguk, “Siñdi kusatna gamañgot nim namb+ nand+dakleañ bek?”

Yesulí ama no dai kolan tĩmbi kĩndem dañguk

²² Tĩmbi Yesulí gwañgwañii gĩta Betsaida it kwelan ña-tomguk. Tombĩmbi, ama dai kolan no endoñ nañgĩp bĩmbi, tĩke-kauptok nĩ-nandĩngĩlĩ. ²³ Tĩmbi Yesulí ama en kii plon tĩkembĩ nañgĩlĩmbi, it kwet pawañ pĩngĩmĩk. Tĩmbi Yesulí ama wolok dai plon iwĩt suambi, kiilĩ endok plon kĩmĩpi nĩ-kañguk, “Dĩk nepek no kalañ ba nĩm?” ²⁴ Nĩmbĩmbi deimbi eñguk, “E. Nak ama dĩwĩn yambĩlet. Gan nak yambĩwambi, kombalĩ ñañ nomĩk tĩlak.” ²⁵ Eumbi, nombo kii dai plon kĩmĩlĩmbi, dai gembĩnat deimbi, kĩndem dañguk. Kĩnde daumbi, nepenepek gĩtik wĩn ka-dakleñguk. ²⁶ Tĩmbi Yesulí ama wĩn it kwelan nombo louptok nĩ-kĩmĩsipbi, dĩndĩmngan ilnan ñauktok nĩ-mukuk.

Yesulí enlok kusei tĩmbi dakleñguk

²⁷ Tĩmbi Yesulí gwañgwañii gĩta pĩ-ñambi, it kwet tiptip Sisalia Filipai it kwet wopum kle-gĩmbupi pakĩlĩñ wandĩñ ñañguk. Telak plon ñañĩpi, gwañgwañii enĩ-kañbi eñguk, “Amatamdĩ naka nin sĩnĩk pa naniñ?” ²⁸ Eumbi nĩngĩlĩñ, “Dĩwindĩ dĩa Yoane amatam miti tuk i-sem-ta-kuñguk en ganiñ. Tĩmbi dĩwindĩ dĩa Elia ganiñ, wĩn plofet ama damanin endĩ bĩdambo indaup een ip wakan bek. Ba dĩa plofet damanin no pa ganiñ.” ²⁹ Eumbi, Yesulí enĩ-nandĩmbi eñguk, “Gan sĩnla naka nin sĩnĩk naniñ?” Eumbi, Petlolĩ manda ñĩndĩñ tambane-nĩnguk, “Dĩtna Mesia wakan.” ³⁰ Eumbi, Yesulí kĩmĩsip tĩ-sembi, gama enlok kusei ama nola nĩm ennelĩñdok enguk.

³¹ Tĩmbi wolongan Yesulí kusei kĩmĩpi, Yambattok nanandĩ kwambĩñ Mesia enlok plon ñĩndĩñ enĩ-daut tĩ-sembi enguk, “Amalok Nĩñan endĩ mĩlap ba siñgi gawat kusei kusei inda-ñĩmektok. Ama bĩesi, tapma ama bĩesi gĩt endĩkĩe manda nandĩ-tale ama endĩ kusalĩ kaumbi, tuop nĩm tĩmbĩmbi, siñgi wĩlĩmĩmbi wĩlĩ kĩmbekak. Tĩmbi sandap tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi, bĩdambo kĩmnan nanin mĩlalekak.”

³² Yesulí wĩndĩñ eñĩpi enĩ-dakle-ta-ñañguk. Eu dakleumbi, Petlolĩ engan tiañem ñambi, kusei kĩmĩpi, manda wolok nĩ-ñombĩnguk. ³³ Gan Yesulí tambanembi, gwañgwañiilok dausĩnan Petlo nĩ-ñombĩmbi eñguk, “Satañ, dĩa nambi ñau! Dĩa amalok nanandĩngot klelañ, Yambattoñ nĩm.”

Yesulí en kle-kuñgulok manda enguk

³⁴ Tĩmbi Yesulí amatam kĩmĩn wopum wakĩt gwañgwañii kĩtĩ-semum bĩmbi enguk, “Ama no endĩ nak nep kle-kuupi nandĩlakta endĩ enlok nanandĩn ba galk siñgi wĩpi, kloñbalĩ tĩke-lo-bembi, nep kle-kuuktok elet. ³⁵ Neta, no endĩ natnala ba gĩngĩt manda kĩndemnalok kuñgun bi-namlak, endĩ wakan kunumdok kuñguñ taletalen nĩmnat inda-ñĩmekak. Gan no endĩ kwelalok kuñguñ enlok tĩke-kĩmĩlep nandĩlakta, endĩ kunumdok kuñguñ kola-ñĩmekak. ³⁶ Kola-ñĩmĩmbi, kwelalok nepenepek kusei kusei gĩtik ep kasĩleñguk walĩ nĩtek tĩmbi tĩmbi londaukak? ³⁷ Endĩ kuñgun kolañguk wĩn nek ñalĩ tuambi, bĩdambo kasĩleukak? Wĩn tuop nĩm.

³⁸ Man ñĩndĩngĩta Yambat siñgi wĩlĩmĩmbi, yomsĩat kuañ, ba dĩwindĩ naka ba mandanala maetambi kuañ. Nain taletalenan Ama Sĩsĩnĩktĩ dĩndĩm añelo yanañgĩpi, Beulok gembĩ ba kolsalennat indangan indaukak wolonda endĩ bo en maeta-ñĩmgĩlĩñ wĩn maeta-semekak.”

9

¹ Yesulí wĩndĩñ embi enguk, “Nak biañgan sĩnĩk sanlet: Yambattĩ nain kĩmĩkuk wĩn indaumbi kusei kĩmĩpi, amatam gĩtik ini plon gembĩnat yambĩ-dĩkĩeukak. Tĩmbi biañgan ñĩ pakañ sĩndoñnan nanin dĩwĩn endĩ gama kaik kuñlĩmbi indaemek kanekalĩñ.”

Yambat, Mose gĩta Elia endĩ Yesulok kusei tĩmbi kwambĩñ dañguk

² Kena nain kĩt tambon noñgan taleumbi, Yesulí gwañgwañii tĩpet gĩt no, wĩn Petlo, Yakobo gĩt Yoane yanañgĩlĩmbi, kwet jañgĩn ombap nolok lombi, wandĩñ nĩsĩngan pakĩlĩñ. Palĩmbi, gwañgwañiilok dausĩnan Yesulok siñgin walan tĩkĩleumbi,

³ dasindasin salembi, walalan bien sɪnɪk indaŋguk. Kwelan ñolok ama noli sandum satnin wandiñ tɪmbektok tuop nɪm.

⁴ Tɪmbi gwaŋgwañiilɪ plofet ama damanin tɪpet, Elia gɪt Mose, endɪ indambi, Yesu gɪta manda e-nandi-tɪmbɪmbi yambiŋgɪlɪñ. ⁵⁻⁶ Yambiɪmbi, kolan mɪsɪumbi, Petlolok nanandɪn kamalaumbi, “Manda nɪtek ewɪt?” embi, Yesula ñɪndiñ nɪŋguk, “Nɪnɪndaut! Ñɪ pakamiñ wɪn kɪndem sɪnɪk. Wala tɪmbi it jala tɪpet gɪt no mana! Dɪkok no, Moselok no, Elialok no.”

⁷ Tɪmbi mulukua noli pɪmbi ep tɪmɪlɪmbi, Yambatti mulukua gɪnañ nanin kɪtɪu pɪumbi enguk, “Ñine nokoñ nɪñana noŋgan sɪnɪk. Nak en ka-galkta tɪ-ñɪmlet. Sɪndɪ endok manda tɪke-kwambɪñ dambi kunekalɪñ!” ⁸ Eumbi, gwaŋgwañiilɪ wolongan deimbi kaŋgɪlɪñ wɪn: Mose gɪt Elia endɪ ikan pailɪmbi, Yesu en noŋgan palɪmbi kaŋgɪlɪñ.

⁹ Tɪmbi endɪ kwet jaŋgɪn plon nanin pɪñɪpi, Yesulɪ nepek wɪ kaŋgɪlɪñ wolok manda kasat ama nola joŋgo nɪm ennelɪndok e-kɪmɪsip tɪ-semguk, kasat wɪn Amalok Nɪñan endɪ kɪmnan nanin mɪlalekak wolondamek kɪndem enelɪndok enguk. ¹⁰ Eumbi, endɪ Yesulok manda wɪn nandi-kwambɪñ dambi, nɪsɪŋgan “Kɪmnan nanin mɪlatmɪlat wɪn nɪtek?” embi e-nandi-tɪŋgɪlɪñ.

¹¹ Tɪmbi endɪ Yesu nɪ-kañbi eŋgɪlɪñ, “Kusei nektok endɪkɪe manda nandi-tale amali Elia Mesialok telak dama bɪuptok pa eañ?” ¹² Eumbi, Yesulɪ Yoane miti tuk i-sem-ta-kuŋguk endok plon ñɪndiñ e-youpi enguk, “Elia endɪ biaŋgan Mesialok telak dama bɪmbi, amatam gɪnanjɪ tɪmbi kaitanelɪndok bɪukak. Gan nɪtekta tɪmbi, Ama Sɪsɪnɪkta bo ñɪndiñ youyoulɪn patak: endɪ siŋgin gawat kusei kusei bembɪmbi, amali nɪ-tɪke-pɪ sɪnɪk tanekalɪñ? ¹³ Gan nak Eliala ñɪndiñ sanba: endɪ bo ikan bɪumbi, amali nɪsɪlok nanandɪ klembi, manda endok plon youyoulɪn patak wolok tuopgan nepek kusei kusei kolan tɪ-ñɪmgɪlɪñ.”

Yesulɪ ama gwaŋgwa no yal kolannat tɪmbi kɪndem daŋguk

¹⁴ Tɪmbi Yesu gɪt gwaŋgwañii tɪpet gɪt no endɪ kwet jaŋgɪn bimbi pɪ-ñambi, gwaŋgwañii dɪwɪn pakɪlɪñnan tomgɪlɪñ. Tombi yambumbi, amatam kɪmɪn wopumdi ep gɪmbupi pakɪlɪñ, tɪmbi endɪkɪe manda nandi-tale ama dɪwɪndɪ gwaŋgwañii gɪta e-taŋan tɪŋgɪlɪñ. ¹⁵ Tɪmbi ama kɪmɪn gɪtɪk endɪ Yesu bɪumbi kañpi, ka-sɪlɪkɪembi, endoñ woŋep ñambi, we ñɪmgɪlɪñ.

¹⁶ Tɪmbi Yesulɪ eni-nandiɪmbi eŋguk, “Sɪndɪ neta e-taŋan tañ?” ¹⁷⁻¹⁸ Eumbi, amatamdok boŋgɪpsɪnan nanin ama noli Yesula ñɪndiñ tambane-nɪŋguk, “Endaut. Nak nɪñana yal kolan nat dɪk tɪmbi kɪndem dawɪktok naŋgɪpi bɪt, gan dɪk nɪm palañda gwaŋgwaŋgailɪ yal kolan wɪn kleklelok enɪt, gan endɪ tɪ nɪm kañbi bilɪñ. Yal kolan walɪ endok man manben tɪmbi galɪumbi, manda nɪm pa elak. Nainñɪn inda-ñɪmlak tuop yallɪ nɪñana tɪmbi kolakolalok tɪke-kolɪmbi pa pɪlak. Tɪmbi man payak lambumbi, man sɪ-gɪlɪm dambi, pɪŋgɪu dɪndiñ pat-tɪlak.”

¹⁹ Yesulɪ manda wɪn nandum mɪlataumbi enguk, “Nak gɪnañ kwambɪndanjɪla kunjit tɪlet. Nain nɪtek sɪnɪk nak nombo sɪn gɪta palambi, nandi-kɪlɪktɪ tɪ-namnekalɪñ? Gwaŋgwa wɪn nokoñ tɪkem bɪwɪt.” ²⁰ Eumbi naŋgɪp bɪumbi, yal kolan walɪ Yesu kañbi, wolongan gembɪ kopi, kwelan kolɪ pɪumbi, tɪkɪle-binjat tɪmbɪmbi, man payak lambiŋguk.

²¹ Tɪmbi Yesulɪ beu nɪ-kambi eŋguk, “Nain nɪtek sɪnɪk kundit ñɪndiñ tɪ-ta-bɪlak?” Eumbi nɪŋguk, “Damaŋgan gwaŋgwa tip palɪmbi inda-ñɪmɪŋguk. ²² Nain asup yal kolan walɪ nɪñana komba galk gɪnañ ba tuk gɪnañ tɪke-kolɪmbi pa pɪumbi, walɪ kɪmbektok tuop pat-tɪlak. Gan, tɪkap dɪk tuopta, nɪnda blan nandi-nɪmbi, nɪp kɪmɪlekañ.”

²³ Wɪndiñ eumbi Yesulɪ nɪŋguk, “Netekta ‘tɪkap dɪk tuopta’ nanɪlañ? Dɪk nandi: no en nandi-kɪlɪktɪnat kulakta Yambatti nek inda-ñɪmektok nandɪlak wolok tuopgan tɪ-ñɪmlak.” ²⁴ Eumbi, wolongan gwaŋgwa beulɪ kɪtɪmbi nɪŋguk, “Nak nandi-kɪlɪk tɪ-gamlet. Gan nandi-kɪlɪktɪna lakalakaen, wala tɪmbi nep tɪmbi paŋgɪtawa.”

²⁵ Tĩmbi Yesulĩ amatam asuptĩ endok kandañ woñep biñgĩliñ wĩn yambĩmbi, yal kolanĩ gwañgwa wolok man ba pawañ masip miñguk wakan ni-ñombĩmbi niñguk, “Natna ganĩ-sipbi ganlet: poñambi, bindambo nĩm undane-bĩmbi piukañ.” ²⁶ Eumbi, yal kolandi kwawa embi, gwañgwa tĩmbi wopungan gembĩ kolĩmbi, yal kolan en bim poñañguk. Poñaumbi, kwelan pi wĩpi, dalandan nomĩk palĩmbi, amatam kañgĩliñ endoñnan nanin asuptĩ “Kĩmlak” eñgĩliñ. ²⁷ Gan Yesulĩ gwañgwa kii plon tĩke-mĩlalĩmbi mĩlapi ikuk.

²⁸ Tĩmbi Yesulĩ it gĩnañ lombi, gwañgwañii gĩt nĩsiñgan papi ni-kañbi eñgĩliñ, “Kusei neta nĩndĩ yal kolan wĩn klenep tĩ pi kamĩñ?” ²⁹ Eumbi enguk, “Yal kolan ñandisĩ endĩ nĩmololĩñgot gumañ ep klelok, nepek nolĩ nĩm.”

Yesulĩ kĩmbektok manda enbĩmbi, nain tĩpet tĩnguk

³⁰⁻³¹ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii endĩ wĩnanin ñambi, Galili kwet dikĩnemi ñañgĩliñ. Ñañĩpi, Yesulĩ gwañgwañii enĩ-daut tĩ-semep nandĩngukta tĩmbi amalĩ en wandĩñ patak wĩn nĩm nandĩ-ñĩmnelĩñdok nandĩngukta. Ñañĩpi, ñĩndĩñ enĩ-ta-ñañguk, “Amalok Nĩnan en kanjĩkñii endok kisi plon kĩmĩlĩmbi wĩli kĩmbekak. Tĩmbi kena nain tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi, kĩmnan nanin mĩlalekak.” ³² Gan gwañgwañii endĩ manda eñguk wolok kusei nĩm nandĩ-daklembi, ni-kanelĩñdok mĩsĩmbi biñgĩliñ.

Yesulĩ kuñgulok manda gwañgwañiila enĩ-daut tĩ-semguk

Kiupi kuñgulok manda

³³ Tĩmbi ñakap, Kapaneam it kwelan tombi, it gĩnañ lo-taleumbi, Yesulĩ gwañgwañii enĩ-nandĩmbi eñguk, “Telak plon nekta e-tañan tĩliñ?” ³⁴ Enĩ-nandumbi, endĩ telak plon “Gwañgwa nĩndok boñgĩpnĩnan nĩndĩ sĩnĩk nĩp maklembi, dama tĩlak?” embi, e-kle-kot-tĩngĩliñda tĩmbi, manda nĩm embi gitakan pakĩliñ.

³⁵ Tĩmbi Yesulĩ pipapi, gwañgwañii 12 kiti-semum bĩmbi enguk, “Tĩkap ama nolĩ telak dama kuupi nandĩlakta, en wakan enla nandum pĩmbiñ tĩmbĩmbi, nolii gĩtik endok siñgi kle-kumbi, tĩplaplainjĩ kuukak.” ³⁶ Wĩndĩñ embi, gwañgwa tip no nañgĩp bĩmbi, boñgĩpsĩnan kĩmĩpi, kiilĩ kamai-papi enguk, ³⁷ “No endĩ naka tĩmbi gwañgwa ñandingan no not tĩ-ñĩmekta, endĩ nak not tĩ-namek. Tĩmbi no endĩ nak not tĩ-namekta, nakgot nĩm a, nin nanĩ-mukuk en not tĩ-ñĩmek.”

³⁸ Tĩmbi Yoanelĩ Yesula “Nĩnĩndaut” embi niñguk, “Nain nola nĩndĩ ama nolĩ dikok koka embi, yal kolan ep kle-kot-semum kañgĩmĩñ. Gan endĩ nĩndoñnan nanin nĩm, wala tĩmbi nĩndĩ kĩmĩsip tĩ-ñĩmkap nĩm kañbi biñgĩmĩñ.” ³⁹ Eumbi enguk, “No en kotna embi, kundit gembĩnat tĩlak, wandiñ walĩ nĩtek plon pañgĩtambi, plastik nanĩ-kolauk? Wĩndĩñ tĩndĩlok tuop nĩm, wala tĩmbi nĩm kĩmĩsip tĩ-ñĩmnekaliñ. ⁴⁰ Neta, no en nĩndok kenaniła kanjĩk nĩm tĩ-nĩmlakta endĩ nĩndok notni tĩlak.

⁴¹ Tĩmbi no endĩ Mesialok sambatĩii kuañda tĩmbi tukgot gĩpi samek, enda nak biañgan sanlet: Yambattĩ plap kena kambakan wandiñ wolok tuan biañgan ombi-ñĩmekak. ⁴² Tĩmbi no endĩ gĩngĩtina koi nĩmnat ñandin no tĩmbi pipĩmbi yom tĩlakta, en blangandok. Endĩ kundit kolan wandiñ gama nĩm tĩñĩlĩmbi, nolĩ kawat wopum no tĩkembĩ, bim plon tembĩ-ñĩmbi, tuk kimbĩñ gĩnañ munjut-kolĩm pĩmbi kĩmbĩmda wĩn kĩndem. Nĩm kañbi, kundit kolan wandiñ tĩmbĩmbi, Yambattĩ kĩnjan mĩlap wopum ombi-ñĩmekak.

⁴³⁻⁴⁴ Tĩkap kĩkali gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, kĩka wĩn dombekañ. Wĩndĩñ tĩmbi, kĩka tambongot kukapi, kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, kĩka tĩpelatkan kukapi, jĩmbĩñdok komba galk taletalen nĩmnat gĩnañ piwĩñ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ba tĩkap kesĩkali gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, kesĩka wĩn dombekañ. Wĩndĩñ tĩmbi, kesĩka tambongot kukapi, kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, kesĩka tĩpelatkan kukapi, jĩmbĩñnan gep kolĩ piwĩñ. ⁴⁷ Ba tĩkap daukali gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, dauka wĩn gĩtnei kolekañ. Wĩndĩñ tĩmbi, dauka tambongot kukapi, Yambattok kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, dauka gĩtik kukapi, jĩmbĩñnan gep kolĩ

píwíñ. ⁴⁸ Jímbeñ wandíñ siñgin gawat taletalen nímnat palekak: wandíñ bínem amalok gaumjí nañ endí ním kímnekalíñ, ba kombalí papat kwambíñ dímbi ei-ta-ñaukak.”

⁴⁹ Yesulí wíndíñ embi enguk, “Siundílo tíñpi, simu tapma plon kímíkañ walí Yambattok dainan tapma tímbe kíndem dalak. Wíndíñgangot Yambattok dainan kíndem daneñdok komba díndínlí amatam níndí gítík inda-nímlak. ⁵⁰ Simu wín nepek kíndem síník. Gan, tíkap simulok koñgom gembín pailekta, nombo kíndem dawíktok nepek no tuop ním tíneñ. Wala tímbe síndí nosiilok boñgípsínan simu koñgom gembínnat nomík kumbi, ep kiupi busukñanengan kunekalíñ.”

10

Wapatam tambítambítok manda

¹ Tímbe Yesulí gwañgwañii gít kwet wínanin yousím ñambi, Judia kwelan ba Joldan tuk tambon kandañ ñańguk. Ñañílimbi, amatam kímín no kímín no bándambo endoñ bímbi kímín tíañgíliñ. Tímbe kena pat-tílińguk wíndíñgangot bándambo ení-daut tísem-ta-kuńguk.

² Tímbe Falisi ama díwíndí bímbi, Yesu tue-kañbi tí-ñímnep nandíñpi ní-kañbi eńgíliñ, “Endíkñe mandalí ama nolí kíndem tamín kle-kolektok elak ba nítek?” ³ Eumbi manda tambane-enguk, “Moselí sosiila endíkñe manda nítek kímít-semguk?” ⁴ Eumbi níñgíliñ, “Moselí níndíñ nandí-semguk: ama no endí tamín biup nandímbi, endok kusei pepa plon youp mímbi, kíndem ní-kleuk.” ⁵ Eumbi tambane-enguk, “Gínañ kwambíndanjíla Moselí endíkñe manda wín youpi kímít-samguk. ⁶ Gan nain kusei kímíkímílinan wín wíndíñ ním pakuk. Moselí níndíñ youkuk, ‘Yambattí ama ep tímbe indańguk wolonda endí ama gít tam indańgíliñ. ⁷ Kusei wala tímbe amalí meñ beu yambimbi, tamínloñ galí-kwambíñ daumbi, ⁸ píñgíp nońgan indayamík.’ Wíndíñ youyoulín patakta tímbe, ama gít tam endí nombo típet ním tíndemík. Endí wapatam tímbe, píñgíp nońgan patemík. ⁹ Wala tímbe wapatam Yambattí ep kiukuk wín amalí ním tambílek.”

¹⁰ Tímbe Yesulí gwañgwañii gít bándambo ilan ña-palíñpi, wapatam tambo ka-mísítañ wolok ní-nandumbi ¹¹ tambane-enguk, “No endí tamín ka-mísímbe, tam komblin tílakta, ama walí wakan tamín kolan tí-ñímbe, Yambattok dainan telak jońgo kulak wakan. ¹² Ba tam nolí wapai ka-mísímbe, ama komblin tílakta, endí bo wíndíñgangot telak jońgo kulak wakan.”

Níndí Yambattok kuńgu kwambíñ kasíleukak?

¹³ Tímbe amatamdí wembe gwañgwa títip Yesulí ep kawíktok yanańgíp bíñgíliñ. Bíñílimbi, gwañgwañiilí kímísip tí-sembe enombíñgíliñ. ¹⁴ Wíndíñ tímbeímbe, Yesulí yambím gínañ komba dímbi enguk, “Síndí wembe gwañgwa yambiumbi nokońnan bíwít! Yambattí ama ñandisí wakan enlok gíńgít yambí-díkñelak, wala tímbe nombo ním kímísip tí-semnekalíñ! ¹⁵ Nak biańgan sanlet: no endí wembe gwañgalok tuop Yambattok kapmainan ním kulakta, endí wakan Yambattok gíńgít ním.” ¹⁶ Wíndíñ embi, wembe gwañgwa nońgan nońgan ep ya-apbi, kiilí kumbanjí plon kímípi, ep gwílam tí-semguk.

¹⁷ Tímbe Yesulí gwañgwañii gít telak kusei kímíp ñanep tíñílimbi, ama nolí endoñ wońep bímbi mílele-tí-ñím ní-nandímbe eńguk, “Endaut kíndem. Nak nítek tímbe, kuńgu taletalen nímnat kasíleutat?” ¹⁸ Eumbi tambane-níńguk, “Kusei nekta naka kíndem nanílañ? Ama nolí kíndem ním, Yambat en nońgandí kíndem. ¹⁹ Dík endíkñe manda Yambattí kímít-nímíńguk wolok kusei ip nandílañ: ‘Dík ama wílí kím ním tímbekañ. Telak jońgo ním kuukañ. Kumbu ním tímbekañ. Ama jońgo siñgin ním siukañ. Ama nolok nepek jońgo ním tímbe pailím tíke-ñímekañ. Dík nain tuop meńga bekala nandí-semum loloñ tíndekamík.’ ²⁰ Yesulí wíndíñ eumbi níńguk, “Endaut. Nak gwañgwa sim papi kusei kímíp, endíkñe manda wín gítík ikan tańgonembi kímít-kleta-bílet.”

²¹ Yesulí dindimngan kambi, wale kindemda nandí-ñimbi niñguk, “Dik nepek noñgan walañgot tipikalañ. Wala timbi dik ñam nepenepeka gitik tualok kimt-taleumbi, minem gamnekalíñ win epmbi, ama pimbiniñesla emumek, tuan wopum kunum ginañ pat-gamekak. Windiñ titek bimbí, nak nep kle-kuukañ.” ²² Ama walí mandan win nandum mlataumbi, timan dai kolañguk. Endí il ba kenañ asup palimguk wí ním biuptok nandim ginañ mlataumbi, kak bim ñañguk.

²³ Timbi Yesulí gwañgwañii tikile-yambimbi enguk, “Ama kwilikwilinjat Yambattok giñgit indanep nandañda endí kena kwambiñ tinekaliñ.” ²⁴ Windiñ eumbi nandim nandí-silikñeñgíliñ. Timbi Yesulí yousim “Niñanai” embi, nombo ñindiñ enguk, “No endí Yambattok giñgit indaup nandilakta endí kena kwambiñ timbekak.” ²⁵ Kamel nolí lik bem ginañ tip wolok ña tombepi nandiwimda, endí kena kwambiñ timbek. Timbi ama kwilikwililín wopum no endí Yambattok giñgit indaup nandilakta, endí windiñgot kena kwambiñ tilak, gan endok kenañli kamellok kenañ maklembi mlatañimekak.” ²⁶ Eumbi, gwañgwañiili kolan silikñembi, nisíngan e-nandí-timbi eñgíliñ, “Mílap wandiñda, nindí kuñgu taletalen nimmnat win tuop kasilewik?” ²⁷ Timbi Yesulí dindimngan yambimbi enguk, “Ama endí nisílok gembinjila tuop ním, gan Yambattí kindem ep mek. En wakan nepenepek gitik tuop tí-taleuk.”

²⁸ Wolongan Petlolí niñguk, “Yakñe! Nindok kandañ nitek? Nindí nepenepekni gitik bi-talem bimbí, dik gep kle-kuamiñ win.” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak biañgan sanba: no endí natnala ba giñgit manda kindemla timbi il ba dalií ba kwayañii ba dalañii ba wiwii ba meñ beu ba gwañgwa bisatñii ba nana kenañ gitik bi-taleñguk,” ³⁰ endí wakan il git dalií git kwayañii git dalañii git wiwii git meñii git gwañgwa bisatñii git nana kenañ inda-ñimbi, yousim nombo wopumgan inda-ñimekak. Tíñipi, man kwelan ñolok naka timbi kena gim miumbi, kunumdok kuñgu kusei kímilekak wolonda kuñgu taletalen nimmnat inda-ñimekak. ³¹ Nain wolonda ama man ñindiñgit amatamdok dausínan damandama tañ endoñnan nanin asuptí siñgi patnekalíñ. Timbi siñgi sínik endok kandañ asuptí dama patnekalíñ.”

Yesulí kímibi mlalekak wolok bindambo enbimbi, gama ním nandí-dakleñgíliñ

³² Timbi endí Jelusalem it kwelan loneliñdok telak klem ñañgíliñ. Yesu endí telak dama tí-semumbi, gwañgwañiili endok kundit wí kañ nandí-bendí-timbimbi, amatam ep kle-ñañgíliñdí misímsí plon ñañgíliñ. Ñakap, Yesulí gwañgwañii 12 nisíngan bindambo ep kímín timbi, enlok plon nepek inda-ñimekak wolok manda ení-dakle-semguk. Ení-dakle-semñipi, ³³ ñindiñ enguk, “Sindí nandañ. Nindí Jelusalem it kwelan loamiñ. Lo-tomnambi, Amalok Niñan win tapma ama biesí ba endíkné manda nandí-tale ama endok kisi plon kímilimbi, wíli kimbektok manda eu talembi, Roma amalok kisi plon kímítnekalíñ. ³⁴ Kímilimbi tí-lakalaka e-tí-ñimbi, manjít iwíttí suambap bit gwílap písikñatti waipbi wíli kimbekak. Timbi maim típet git no tímimbi, kímnan nanin mlalekak.”

³⁵ Timbi Sebedilok niñañiit típet, Yakobo git Yoane, endí Yesuloñ bimbi niñgímik, “Niníndaut. Nítí nepek nola ba nola endetamik win dik nandimbi tí-nimeñdok nandamik.” ³⁶ Eumbi enguk, “Nak síta nek tí-samettok nandamik?” Ení-kaumbi, ³⁷ ama wapmañ patep nandíñgímikta ñindiñ niñgímik, “Dik inda-daklembi, amatam indangan yambí-díknéukañ, nain wolonda nandí-nímumbi, nítóñ nanin nolí kika dindimnan, nolí kika kepmanan pipatekamik.” ³⁸ Gan Yesulí enguk, “Sítí manda eamik wolok kusei ním nandí-daklembi naniamik.”

Endí windiñ embi, yousim mílap bemep tilak wolok ñindiñ enguk, “Nak tuk kimbíñ nambetat win síti gíla nandekamik ba? Ba tuk iutat win síti gíla indekamik ba?” Yesulí windiñ ení-kaumbi, ³⁹ “Nítí tuop” eñgímik. Eumbi enguk, “Biañgan. Natna tuk nambetat win síti bo nandekamik, ba tuk iutat win síti bo indekamik. ⁴⁰ Gan nindí kítna sínik kandañ ba kítna kepma kandañ pipalekak win nak ewa taleuktok tuop ním. Pipapipat win Yambat en ikan tí-kíliñ embi eu tale-semguk.”

⁴¹ Tĩmbi gwañgwañii kīt tambon tambon endĩ manda wĩn nandĩmbi, Yoane gīt Yakobo enda gĩnanjĩ komba dĩnguk. ⁴² Tĩmbi Yesulĩ enĩ-tiañeum bĩmbi enguk, “Sĩndĩ nandañ, kwet tuop yambi-dĩkñe ama ba ama loloñ endĩ gĩngĩtjii kĩndem nĩm pat-yambi-dĩkñeañ. Endĩ ama kunduwat, amatam endok kapmainan kuañda nandĩ-semum nĩsĩlok kena gwañgwa sĩlanin sĩnĩk tĩmbĩmbi, kena gĩm pat-emañ. ⁴³ Gan sĩndok boñgĩpsĩnan wĩndĩñ nĩm inda-samektok sanlet. No endĩ sĩndok boñgĩpsĩnan ama wopum indaup nandĩlakta, endĩ tĩplaplapsĩ kuukak, ⁴⁴ ba telak damanjĩ kuup nandĩlakta, amatam gĩtik endok kena gwañgwa sĩlanin kuukak. ⁴⁵ Ama Sĩsĩnĩk endĩ bo wĩndĩngangot kulak. Endĩ amatam tĩplaplae tĩ-ñĩmnelĩndok nĩm, endĩ tambon tĩplaplae tĩ-sembi, amatam asup endok kĩnjan kĩmbi, yomsĩlok tuan ombĩ-tale-semektok indañguk.”

Yesulok kusei inda-dakleñguk

Ama dai kolan endĩ Yesulok kusei nandĩ-dakleumbi tĩmbi kĩndem dañguk

⁴⁶ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañii ba amatam kĩmĩn wopum gĩta Jeliko it kwelan bĩ tombi dĩkñem ñañguk. Wĩnanin ñañĩlĩmbi, ama no dai kolan amatamda mĩnem ba nanañla kĩtĩnat tĩ-kuñguk koi Batimaio, Timaiolok nĩñañ, endĩ telak pawañ pipakuk. ⁴⁷ Pipalĩñĩlĩm nĩmbi eñgĩlĩñ, “Yesu Nasalet nanin endĩ bĩlak.” Nĩmbĩ nandĩm kusei kĩmĩpi, Yesu Mesialok koi no plon kĩtĩ-ñĩmbi eñguk, “Yesu, Devittok Nĩñañ, dĩk blan tĩ-namĩñ!”

Gembĩnat kĩtĩ-palĩmbi, ⁴⁸ amatam asuptĩ nĩ-ñombĩmbi nĩngĩlĩñ, “Gitakan pat!” Gan endĩ kwambĩñgan kĩtĩmbi eñguk, “Devittok Nĩñañ-o, blan tĩ-namĩñ!” ⁴⁹ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ bĩ ipi enguk, “Kĩtĩ-ñĩmĩm bĩwĩn.” Eumbi, ama dai kolan kĩtĩ-ñĩmbi nĩngĩlĩñ, “Nĩm mĩsĩwĩñ. Endĩ kĩtĩ-gamlak. Mĩlapi ñau!” ⁵⁰ Eumbi, sauloñ kolĩ palĩmbi, dĩkop mĩlapi, Yesuloñ ñañguk. ⁵¹ Ñaumbi, Yesulĩ nĩ-nandĩm eñguk, “Nak nek tĩ-gamĩttok bĩlañ?” Eumbi nĩnguk, “Nandaut loloñ. Nak nombo deiup nandĩlet.” ⁵² Eumbi nĩnguk, “Kĩndem a, ñau! Nanandĩ-kĩlĩktĩngalĩ gep tĩmbĩm kĩndem dalañ.” Eumbi, wolongan ama wolok dai kĩndem daum deimbi, Yesu klem telak ñañguk tuop ñañguk .

11

Yesu Mesialĩ ama wapmañ nomĩk Jelusalem loñguk

¹ Tĩmbi Yesu gĩta gwañgwañii endĩ lo-ñakap, Jelusalem it kwet tĩmbĩ dumalaumbi, kwet jañgĩn koi Oliv wolok loñgĩlĩñ. Loñĩpi, it kwet tĩpet, Betfage gīt Betani, wandĩñ lo-tombi, Yesulĩ gwañgwañiit tĩpet enĩ-mupi ² enguk, “Sĩtĩ it kwet da patak wolok ñandekamĩk! Ñam lombi, wolongan doñki nĩñañ toalĩ top bimbĩn kandetamĩk. Doñki endok plon ama nolĩ no nĩm pipapi ñañguk. Kañbi pĩsap nañgĩpi bĩwĩt! ³ Tĩkap nimbek nolĩ sambĩmbi, ‘Sĩtĩ neta wĩndĩñ tamĩk?’ eumbi, ñĩndĩñ nĩndekamĩk, ‘Molomdĩ kena mĩmbi, platik kĩmĩlĩ undanem bĩutak.’”

⁴ Yesulĩ wĩndĩñ eumbi ñam, doñki nĩñañ telak yamanan top bimbĩn kañbi pĩsakĩmĩk. ⁵ Pĩsat-palĩñĩlĩmbi, ama dĩwĩn wolok ikĩlĩñ endĩ enĩ-kañbi eñgĩlĩñ, “Sĩtĩ nek tĩndepi, toa pĩsakamĩk?” ⁶ Enĩ-kaumbi, Yesulĩ manda eñguk wĩndĩñgan tambane-engĩmĩk. Eumbi yambium, ⁷ doñki nĩñañ Yesuloñ nañgĩpi ñañgĩmĩk. Ña-tombi, saulonjĩ kiundĩp doñkilok plon kĩmĩlĩmbi, Yesulĩ wolok plon lo-pipapi ñañguk. ⁸ Tĩmbi amatam asuptĩ Yesu koi gĩngĩt tĩke-loneliñdok saulonjĩ telak plon samba eñgĩlĩñ, dĩwĩndĩ kli sap kena gĩñañ nanin dombĩ mep bĩmbi, wĩndĩngot telak plon ipaneñgĩlĩñ.

⁹ Tĩmbi amatam Yesu telak plon siñgi dama tĩm kle-ñañgĩlĩñ endĩ ñĩndĩñ kĩtĩmbi nĩ-tĩke-loñgĩlĩñ,

“Yambattok koi tĩke-lowĩt!

Ama ñĩn Molomdok koi plon nĩ-mulĩmbi bĩ indalak

en nĩ-kĩndekĩndem ewĩt!

¹⁰ Sotnĩ Devit endĩ gĩngĩtĩnii kĩndem yambi-dĩkñeñguk,

wĩndĩngangot ama ñalĩ tĩ-nĩmekak,

wala tĩmbi en nĩ-kĩndekĩndem ewit!
Yambat kunum gĩnañ patak endok koi tĩke-lona!”

¹¹ Yesulĩ Jelusalem it kwelan lo-tombi, tapma it sañ simba gĩnañ loñguk. Lombi, nepek gĩtĩngĩtĩk ka-nandĩ-tĩ-talembi, kwet kĩlĩm eumbi pĩm gwañgwañii 12 gĩt Betani it kwelan lombi douñgĩlĩñ.

Yesulĩ tapma it tĩ-dĩndĩm tĩñguk

¹² Kwet salaumbi, Jelusalem ñanelĩñdok Betani it kwet bimbi, telak plon ñañĩpi, Yesulĩ nanañ gawat tĩñguk. ¹³ Tĩmbi deium ñaumbi, komba koi fik no sakñat kañbi, “Bien patak bek?” embi ñam lonjĩñguk. Gan bien indainda nain nĩm indañgukta, sakgot pakuk. ¹⁴ Wandin kañbi, komba wala nĩñguk, “Dĩkok nana bien wĩn ama nolĩ nombo nĩm nambekak.” Eumbi, yala manda wĩn gwañgwañiilĩ nandĩñgĩlĩñ.

¹⁵ Ñakap, Jelusalem it kwelan lo-tomgĩlĩñ. Tombi, Yesulĩ tapma it sañ simba gĩnañ lombi, nepenepeksĩ tapma tĩndĩlok tuañgĩlĩñ yambĩñguk. Yambĩmbi nandum pĩ-sĩnĩk taumbi, kusei kĩmĩp ep kleñguk. Ep klembi, ama mĩnem tambo mĩ kena tĩñgĩlĩñ endok kĩmĩkĩmĩtsĩ ba ama mambaip pat-tuañgĩlĩñ endok gembanjĩ ep wĩlĩ tombokuk.

¹⁶ Tĩñĩpi, tapma it sañ simba gĩnañ nepek no tĩke-ña-bit nĩm tĩnelĩñdok kĩmĩsip tĩ-semguk. ¹⁷ Tĩmbi amatam enĩ-daut tĩ-sembi eñguk, “Kwet ñolok plon Yambattok manda ñĩndĩñ youyoulĩn patak, ‘Itna ñĩn kwet tuop amalok nĩmolo it tĩmbekak.’ Gan sĩndĩ it ñĩn tĩmbĩmbi, kumbu ama sañan endok kawat tombañ wandĩñ tĩlak.”

¹⁸ Amatam kĩmĩn wopumdĩ Yesu manda enĩ-daut tĩ-semguk wĩn nandĩmbi nandĩ-sĩlĩkĩe-tĩñgĩlĩñ. Tapma ama biesĩ gĩt endĩkĩe manda nandĩ-tale ama endĩ wĩndĩñ nandĩmbi, Yesu nepek nek tĩñguk ba eñguk wolok gĩngĩt nandĩmbi, amatamdĩ Yesuloñ kandañ ña galĩ-talenelĩñ wala mĩsĩmbi, wĩlĩ kĩmnelĩñdok telak e-lonjĩ-tĩñgĩlĩñ.

¹⁹ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii endĩ kwet kĩlĩm eumbi tuop Jelusalem it kwet bimbi ñañgĩlĩñ.

Yambattĩ nepenepek gĩtĩkkan tuop tĩ-taleuk

²⁰ Kwet salaumbi, Jelusalem undane-ñañĩpi, fik komba wĩn pakuknan bĩndambo ña-tombi kañgĩlĩñ: komba walĩ kakainan kusei kĩmĩpi yañeta-lo-taleñguk. ²¹ Tĩmbi Petlolĩ wĩ kañbi, Yesulĩ komba nĩ-ñombĩñguk wĩn nandĩ-sĩwĩpi nĩñguk, “Nĩnĩndaut, ñĩ ka! Komba nĩ-suambakuñ wĩn yañeta-talelak.” ²² Eumbi tambane-enguk, “Sĩndĩ Yambattĩ nepenepek gĩtĩkkan tuop tĩ-taleuk wĩn nandĩ-kwambĩñ dambi kunekalĩñ. ²³ Nak biañgan sanlet: tĩkap ama nolĩ kwet jañgĩn ñala ‘Mĩlapi, tuk kimbĩñ gĩnañ pĩ!’ embi, wĩndĩñ indauptok nandĩ-kwambĩñ dambi, gĩnañ tĩpet nĩm tĩlakta, wolok tuopgan inda-ñĩmekak.

²⁴ Wĩndĩnda ñĩndĩñ sanba nandĩwĩt: sĩndĩ nĩmolo tĩñĩpi, nepek wala ba wala Yambat nĩ-nandumbi nandĩ-samekak wĩndĩñ nandĩ-kwambĩñ dambi kuañda, bien wolok tuopgan inda-samekak. ²⁵⁻²⁶ Besĩ kunum gĩnañ patak endĩ sĩndok ep tĩndĩnjĩ kolan wĩn bi-samektok sĩndĩ nain tuop nĩmolo tĩñĩpi, dama nosĩ nola nandĩ-kola tĩ-ñĩmañ wĩn bi-ñĩmnekalĩñ.” *

Yesulĩ ama biesĩ gĩta manda e-kle-kot-tĩñguk

Yesulĩ nindok manla kena pat-tĩñguk wala e-nandĩñgĩlĩñ

²⁷ Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo gwañgwañii gĩt Jelusalem it kwelan ña-tombi, tapma it sañ simba gĩnañ lom wandĩñ ñañambĩt tĩñguk. Tĩñĩlĩmbi, tapma ama biesĩ ba endĩkĩe manda nandĩ-tale ama gĩt ama biesĩ dĩwĩn endĩ endoñ bĩm ²⁸ nĩ-kañbi eñgĩlĩñ, “Dĩk kundit ñandin tĩlañ wĩn gembĩ ba nanandĩ denanin tĩkembĩ pat-tĩlañ? Ba nindok manla pat-tĩlañ?” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak wĩndĩñgangot manda noñgan sĩnĩk sanĩ-nandutet. Wĩ nanbĩmek, nak nindok manla kundit tĩlet wĩn tambon sanĩ-dakleutet. ³⁰ Yoane tuk

* ^{11:25-26:} Nandĩ-tale ama dĩwĩndĩ manda kusip no patgot tĩlak eañ. Manda wĩn ñĩndĩñ, “Gan, tĩkap sĩndĩ nĩm bi-ñĩmnekalĩnda, Besĩ kunum gĩnañ patak endĩ bo ep tĩndĩnjĩ kolan nĩm bi-samekak.”

i-sem-i-sem endi kena tĩnguk wĩn kunumdok ep tĩndĩn ba amalok ep tĩndĩn? Wĩn nanĩmbĩmbi nandĩwa.”

³¹ Wĩndĩn eumbi, nisĩngan e-tañan tĩmbi eĩngĩlĩn, “Nĩndĩ ‘kunumdok ep tĩndĩn’ wĩndĩn enambi eutak, ‘Tĩmbi neta endok mandan nĩm nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-nĩmgĩlĩn?’

³² Gan nombo ‘amalok ep tĩndĩn’ wĩndĩn enambi, amatamdĩ nĩtek tĩ-nĩmnetañ?” Wĩndĩn embi misĩngĩlĩn. Nekta, amatam gĩtĩktĩ Yoanela nandum plofet biañgan tĩngukta tĩmbi. ³³ Wĩndĩnda endi Yesu nĩndĩn tambane-nĩngĩlĩn, “Yoanelĩ kena tĩnguk wĩn kunumdok ep tĩndĩn ba amalok ep tĩndĩn wĩn nĩndĩ nĩm nandamĩn.” Eumbi enguk, “Ale, wĩndĩnda nak bo nindok mandala kundit pat-tĩlet wĩn nĩm sarbetet.

12

Yesulĩ ama biesĩ Yambattok kena ka-dĩkĩneĩngĩlĩn endok ep tĩndĩnji kolan eu dakleñguk

¹ Tĩmbi Yesulĩ kusei kĩmĩpi, eyout mandalĩ manda enguk. Eĩnĩpi, nĩndĩn enguk, “Ama nolĩ kwet nolok wain kap tĩpĩmbi, dĩm kwambĩn tĩnguk. Tĩmbi wain tul wĩsĩ-dottok kwet no kĩndipi, kawattĩ it ombap kloñ no kena ka-dĩkĩnelok kĩndilĩm ikuk. Tĩmbi endi wain bien dĩwĩn gama indaum epeplok nandĩnĩpi, ama dĩwĩn enbi taleumbi, kena gĩtik kisi plon kĩmĩkuk. Kĩmĩpi, ama en il kusei bĩmbi, kwet mayañgan sĩnĩk ñaĩnguk.

² Ña-kuñĩlĩmbi, wain bien indaumbi, mepmeptok nain indaĩnguk. Indaumbi, kena molomdi kena gwaĩngwa no wain bien dĩwĩn ep bi-nĩmektok nĩ-mulĩm ñambi, kena ka-dĩkĩne amaloiñ ñaĩnguk. ³ Ña-tombĩmbi, ka-dĩkĩne ama endi bien nĩm mĩmbi, endi gwaĩngwa wĩn tĩkem wĩpi, molomloñ sĩlak nĩ-mulĩmbi ñaĩnguk. ⁴ Undane-ñaumbi, molomdi kena gwaĩngwa no bĩndambo nĩ-mulĩmbi ñaĩnguk. Ñaumbi, kumbam wĩlĩ tawaumbi, kundit mayetan tĩ-nĩmĩmbi, molomloñ undane-ñaĩnguk. Ñaumbi, ⁵ molomdi kena gwaĩngwa no bĩndambo nĩ-mulĩmbi, ka-dĩkĩne endok kandañ ña-tombĩmbi wĩlĩ kĩnguk. Gan molomdi wandiñgan embi, kena gwaĩngwa asup bĩndambo eni-mulĩm ñaĩngĩlĩn. Ñaumbi, endok plon wĩndĩngangot ka-dĩkĩnelĩ kanjĩk tĩ-sembi, dĩwĩn sĩlak yandĩpbi, dĩwĩn yandĩp kĩmgĩlĩn.

⁶ Tĩmbi molom enlok ama noĩngan ku-nĩmĩnguk, wĩn enlok nĩñañ noĩngan sĩnĩk en wakan gĩnañlĩ nandĩ-koĩngom tĩ-nĩmlĩnguk. Gan enda nĩndĩn kĩmĩt-nandĩ-nĩmbi eĩnguk, ‘Ka-dĩkĩne amalĩ natnalok nĩñana sĩnĩk en kañbi, nandum loloñ tĩmbĩm wain bien mĩmbi, nĩm wĩlĩ kolaukak.’ Wĩndĩn nandĩmbi, siĩgi sĩnĩk nĩñañ engan ka-dĩkĩne amaloiñ nĩ-mulĩmbi ñaĩnguk. ⁷ Gan ka-dĩkĩne kolasĩ endi nĩñañ wĩn kañbi, nisĩngan nĩndĩn e-nandĩnandĩ tĩmbi eĩngĩlĩn, ‘Yakñesii, endi wakan kukapi, kena nĩn kasĩleukak, wala tĩmbi wĩtnam kĩmbĩmbi, kena nĩn nĩndok gĩngĩt tĩmbekak.’ ⁸ Wĩndĩn eĩnĩpi tĩke-wĩlĩ kĩmbĩmbi, kena pawañ joĩgo kolĩm pĩnguk.”

⁹ Yesulĩ eyout manda wĩndĩn tĩ-sem-talembi eni-nandĩm eĩnguk, “Sĩndĩ nĩtek nandañ? Kena molom endi gĩngĩt wĩn nandĩmbi, nĩtek tĩmbekak? Endi bi-tombi, ka-dĩkĩne kolan yandĩp kĩmbi, ka-dĩkĩne komblin bĩndambo ep indambi, wain kenañ endok kisi plon kĩmĩlekak.” ¹⁰ Yesulĩ wĩndĩn embi, yousĩm enla manda nĩndĩn embi eni-nandĩnguk, “Yambattok manda youyoulĩn patak nĩn sĩndĩ gama nĩm pinat-nandĩngĩlĩn bek?

‘It ta no it tĩndĩ amalĩ kenan nĩmnat embi siĩgi wĩlĩmgĩlĩn

walĩ ta dĩwĩn yapma klembi, it tĩke-kwambĩn dalak.

¹¹ Wĩn Wopumdi tĩmbi indaum kanambi, kundit gĩtikĩn tĩlak.’ ”

¹² Yesulĩ wĩndĩn eumbi, ama biesĩlĩ “Eyout manda wĩn nĩnla elak” nandĩ-daklembi, tĩkenelĩndok nandĩngĩlĩn, gan amatam kĩmĩn wopum endi mik tĩ-semnelĩn wala mĩsĩmbi, kak, kañbĩmbi ñaĩngĩlĩn.

Yesu takisla tue-kambiĩngĩlĩn

¹³ Tĩmbi Juda ama biesĩlĩ Falisi ama dĩwĩn gĩta Elottok nolii dĩwĩn Yesu mandalĩ sĩsoñ tĩ-nĩmnelĩndok eni-mukĩlĩn. ¹⁴ Eni-mulĩmbi, Yesuloñ bĩm nĩmbi eĩngĩlĩn,

“Endaut. Nĩndĩ dĩkok kusaka nandamĩnĩ: dĩk manda julũĩt nĩm pa elañ. Dĩk loloĩ ba pĩmbĩnĩ gĩtĩkkan sĩnĩk Yambattok telak dĩndĩm nĩnĩ-daut tĩ-nĩmbi, amalĩ nĩtek nandĩ-gamnelĩnĩ wala nĩm mĩsĩlañ. Nĩala eumbi nandĩna: nĩndĩ Sisa, Roma kwettok ama wapmañ mayańgan sĩnĩk patak, enda takis mĩnem mĩnambi walĩ tuop tĩlak ba nĩm? ¹⁵ Wĩn mĩlok ba nĩm mĩlok?” Wĩndĩnĩ eumbi, Yesulĩ julũĩtsĩlok kusei nandĩ-daklembi enguk, “Sĩndĩ neta mandalĩ sĩsoñ tĩ-namañ? Sĩndĩ mĩnem kwandai satnin no tĩmbĩ indaumbi, daut namumbi kawa.” ¹⁶ Eumbi, mĩnem tĩke-bĩm mĩum kaĩbi enĩ-nandĩmbi eńguk, “Ama walan ba kot kundit wĩn nĩndoñ?” Eumbi, endĩ “Sisaloñ” nĩńgĩlĩnĩ. Wĩndĩnĩ nĩmbĩmbi ¹⁷ enguk, “Sisalok gĩńgĩt wĩn Sisa enla tambon mĩnekalĩnĩ, ba Yambattok gĩńgĩt wĩn Yambat enla tambon mĩnekalĩnĩ.” Wĩndĩnĩ eńĩpi, ama biesĩlok sĩsoñ makleumbi, ka-piasat tĩ-ńĩmĩgĩlĩnĩ.

Kĩmnan nanin mĩlamĩlatok plon Yesu nĩ-nandĩńgĩlĩnĩ

¹⁸ Tĩmbi Sadusi ama dĩwĩndĩ Yesuloñ bĩńgĩlĩnĩ. Endĩ kĩmnan nanin mĩlamĩlat wĩn nĩm patak eńĩpi enĩ-daut tĩ-sem-ta-kuañ. Endĩ Yesuloñ bĩmbi nĩ-nandĩm eńgĩlĩnĩ, ¹⁹ “Endaut. Moselĩ Juda amatam nĩnda manda nĩndĩnĩ yout-nĩmguk, ‘Ama nolĩ tam tĩkembali, yamĩn pap sembekta, kwayańlĩ dallok kanjalĩ tĩkembali, dallok gwańgwa bĩsat ep tĩmbĩ indanekalĩnĩ.’”

²⁰ Sadusi amalĩ wĩndĩnĩ embi yousĩm nĩńgĩlĩnĩ, “Damańgan dakwaya kĩt tambon tĩpet kuńgĩlĩnĩ. Endońnan nanin tua endĩ dama tam tĩmbi, kombĩn nĩmnat, yamĩn papi sembĩńguk. ²¹ Sembumbi, monalĩ dallok kanjalĩ tĩkembali, wĩndĩńgangot yamĩn papi sembĩńguk. Sembumbi, gwĩk endok plon wĩndĩńgangot inda-ńĩmĩńguk. ²² Dakwaya kĩt tambon tĩpet endĩ tam wakangot tĩkembali, yamĩn gĩtĩk papi sembĩ-taleńgĩlĩnĩ. Tĩmbi sińgi sĩnĩk kanjaksĩ walĩ wĩndĩńgot sembĩńguk. ²³ Ama kĩt tambon tĩpet gĩtĩkkandĩ tam wakangot tĩkeńgĩlĩnda. Tĩkap, mĩlamĩlat nain indaukak, nain wolonda tam wĩn nĩndok sĩnĩk tĩmbekak?”

²⁴ Sadusi amalĩ wĩndĩnĩ eumbi, Yesulĩ enguk, “Sĩndĩ Yambattok manda wolok kusei ba Yambattok gembĩn nĩm nandĩ-kĩlĩnĩ eañ bek, wala tĩmbi kĩmnan nanin mĩlamĩlata nandumbi kelam dalak? ²⁵ Amatamdĩ kĩmnan nanin mĩlapi, wapatam nĩm indanekalĩnĩ. Endĩ kunumdok añelo nomĩk sĩlak kunekalĩnĩ.

²⁶ Tĩmbi Yambattĩ amatam kĩmnan nanin ep mĩm mĩlatnekalĩnĩ ba nĩm, wolok sĩndĩ Moselĩ kasat nĩn youkuk wĩn nĩm pinat-nandañ ba? Mose endĩ komba tip no wolok plon komba manben indaum kaĩbi nĩńguk. Nĩaumbi, Yambattĩ ama ikan sembĩńgĩlĩnĩ endok plon nĩndĩnĩ nĩńguk, ‘Nak Ablaamdok Yambat, Isakalok Yambat, Yakobolok Yambat, nak endok Yambatsĩ patet.’ Yambattĩ wĩndĩnĩ eńĩpi, ²⁷ nĩndĩnĩ eu dakleńguk: endĩ sembĩsembĩndok Yambat nĩm a, endĩ kaik kuañ endok Yambat. Nekta, ama sembĩ-taleńgĩlĩnĩ endĩ bo Yambattok dainan kaik kuañda tĩmbi. Wĩndĩnda sĩndĩ mĩlamĩlat nĩm patak eañda, biańgan nandum kamalalak.”

Ama nolĩ endĩkĩne manda dek walĩ dama sĩnĩk tĩlak wala Yesu nĩ-kańguk

²⁸ Tĩmbi Yesu gĩt Sadusi ama endĩ manda e-kle-kot-tĩ-palĩnĩlĩmbi, endĩkĩne manda nandĩ-tale ama no wolok bĩm yambĩńguk. Yambĩmbi, Yesulĩ manda tambon kĩndemgot tambane-enbĩm nandĩńgukta nĩ-kaĩbi eńguk, “Yambattĩ endĩkĩne manda gĩtĩk kĩmĩt-nĩmĩńguk, tĩmbi nek nĩalĩ dama tĩ-sembi, dĩwĩn gĩtĩk yapma kle-talelak?” ²⁹ Eumbi tambane-nĩńguk, “Endĩkĩne manda nĩalĩ dama sĩnĩk tĩlak, ‘Israel amatam sĩndĩ manda nĩn nandĩmbi tĩke-kĩlĩnĩ enekalĩnĩ: Molom en nońgan. Endĩ nĩndok Yambatnĩ, dĩwĩn no nĩm pakañ. ³⁰ Wala tĩmbi dĩk gĩnańga gĩt waleńga tip gĩt nanandĩńga gĩt gembĩńga gĩtĩk Yambat Molomga endokgot bi-ńĩmekañ.’ ³¹ Tĩmbi endĩkĩne manda wandĩńgan no nĩndĩnĩ patak, ‘Dĩk dĩtnala tĩ-gamlañ, wĩndĩńgangot nokala tĩ-ńĩmekañ.’ Endĩkĩne manda tĩpet walĩ endĩkĩne manda dĩwĩn gĩtĩk yapma klembi pakamĩk.”

³² Yesulĩ wĩndĩnĩ eumbi, endĩkĩne manda nandĩ-tale amalĩ “Waak!” embi nĩńguk, “Endaut, dĩk manda biańgan sĩnĩk elañ. Yambat en nońgangot, dĩwĩn no nĩm pakañ.

³³ Tiñipi, nindi endok gaut tapma sina diumbi, nepek diwin windiñgot tapma tiñimneñ win kindem. Gan tikap nindi ginañni git nanandini git gembini gitik endokgot biñimneñ, ba ninla ti-nimamiñ tuop windiñgangot notniila ti-semneñ, win tapma kusei kusei yapma klembi, endok dainan kindem bien sinik.” ³⁴ Ama endi manda tambon windiñ eumbi, Yesuli endok nanandin kindem kañbi niñguk, “Dik Yambattok giñgit kindem indawiñ.” Windiñ nimbimbi, Juda ama biesli en mandali sisoñ tiñimnepi misimbi, nepek nola bindambo nim ni-kañgiliñ.

Yesuli endikñe manda nandi-tale ama endok mandanji ba kunditsi kolan eu dakleñguk

³⁵ Timbi Yesuli tapma it sañ simba ginañ papi, amatam eni-daut ti-sem-tiñipi eni-kañbi eñguk, “Nitekta timbi, endikñe manda nandi-tale ama endi Mesia en Devittok komblingot eañ? ³⁶ Dindim Yalli Devittok ginañ timbi tikileumbi, Devit en Mesiala niñdiñ eñguk, ‘Yambat Wopumdi nokok Wopumnala niñdiñ niñguk: Dik bimbi, kitna sinik kandañ pipapi, nakita amatam yambi-dikñe-kundekamik. Kuñipi, kanjtgai ep pi-yaliwambi, dikok kapmainan patnekaliñ.’ ³⁷ Windiñda Devit en Mesiala ‘Wopumna’ kitniñguk, wala timbi Mesia endi Devittok komblin silaningot ba? Nim a. Endi Devittok Wopum.” Timbi ama kimin wopum Yesulok manda nandimbi nandi-koñgom tiñgiliñ.

³⁸ Timbi Yesuli eni-daut ti-sem-tiñipi enguk, “Sindi endikñe manda nandi-tale ama endok nandinandinjji ba ep tindinjji ka-kiliñ enekaliñ! Diwin endi amatamdi yabum loloñ timbektok nandañ, wala timbi endi ama loloñ endok dasindasinji pat-dasimbi, ‘tina nimbii’ tañ. Timbi endi amatamdi kimin kwelan we semñipi, kosi tike-lonelinda nandañ. ³⁹ Tiñipi, it kiyau ginañ ba nana sina wopum ginañ endi ama loloñjilok pipapat plon patnepi nandañ. ⁴⁰ Endi tam kanjak juluniñ ti-sembe, isi nepenepeksi yapma tikeañ, timbi amatamdok dausinan ti-kelakelamji kot-taplinelindok nimolo ombap tañ. Endi ep tindinjji dindim walan tañ, wala timbi Yambatti tuan mlap sinik ombi-semekak.”

Yesuli tam kanjak nolok kundit kindem eu dakleñguk

⁴¹ Timbi Yesuli tapma it ginañ papi, minem Yambattok kimitkiliñ wolok tambon kandañ pipakuk. Pipapi kañlimbi amatamdi bi, minem tapikot kawat diñgwinda ginañ dasiu piñguk. Amatam kwilikwiliñji wopum asupti bimbi, minem wopungan kimitlimbi piñguk. ⁴² Tiñilimbi, tam kanjak pimbiniñen noli bimbi, minem kwandai gimin tipet kimitlimbi piñguk.

⁴³⁻⁴⁴ Timbi Yesuli win kañbi, gwañgwañii kiti-semum bumbi enguk, “Nak biañgan sanba: amatam diwin endi minem wopungan kolimbi, wopum gama nisilok pat-semalak. Gan tam kanjak pimbiniñen ñali minem nana tualok palimik win gitik koli taleumbi, ñam nimnat, silanin sinik patak, wala timbi minem kimitlak win diwin gitikkandi kimitlaliñ win yapma kle-talelak.

Yesuli nain taletalenan nepek nek indaukak wolok eni-dakleñguk

13

Milaplok kusei kimitkimilin

¹ Timbi Yesuli gwañgwañii git tapma it sañ simba ginañ nanin pi-ñañipi, gwañgwañ noli tapma it kit youpi niñguk, “Ninindaut, ni kawin! It gitik nin engano kindem bien. Timbi kawat wopum wopumdiñgan tindin.” ² Eumbi niñguk, “It wopum ni yambilañ wala ganba: Juda amatamdok kanjiksiili bimbi, it gitik nin wiapi, kawat no nim biumbi, kawat nolok plon palekak. Nim sinik.”

³ Yesuli windiñ embi, Jerusalem it kwet bimbi, Oliv kwet jañginnan loñguk. Lombi, tapma it tambon kandañ wolok pip palimbi, Petlo, Yakobo, Yoane gita Andlu endiñgot endoñ bim ni-kambi eñgiliñ, ⁴ “Dik ninbimbi nandina: nepek nek tapma ittok plon elañ win dawanda indaukak? Ba kundit nek ñali dama indaumbi ka-nandinekamini: mlap kusei gitik ip inda-nimep tilak?”

⁵ Tĩmbi Yesulĩ nepek indaukak wolok enĩ-dakleñĩpi eñguk, “Sĩndĩ ka-kĩliñ embi kunekalĩñ. Nĩm kañbi, ama nolĩ tue-sambiumbi, julũ mandan wĩn nandĩ-ñĩmnelĩñ. ⁶ Ama asuptĩ nokok kotna plon bi-indambi, ‘Natna Mesia wakan’ embi, amatam asup tue-yambiumbi, julũ mandanjĩ nandĩ-kwambiñ danekalĩñ. ⁷⁻⁸ Tĩmbi ama sambat dĩwĩndĩ mĩlapi, sambat dĩwĩnda mik tĩ-semnekalĩñ, tĩmbi ama wapmañ dĩwĩndok sambattĩ mĩlapi, wapma dĩwĩndok sambatta mik tĩ-semnekalĩñ, wala tĩmbi sĩndĩ miktok gĩngĩlĩ nandĩnekalĩñ, ba mik mayañgan indaumbi wolok gĩngĩt nandĩnekalĩñ. Wĩndĩñ nandĩñĩpi, nĩm silĩkñembi misĩnekalĩñ. Nepek wĩn gĩtik biañgan indaukak, gan kwet nain taletalen walĩ gama nĩm. Tĩmbi mĩnjamĩnjat kwet nolok ba nolok tĩmbekak, ba nana map inda-semekak.” Yesulĩ wĩndĩñ embi, e-yout manda enbi eñguk, “Nepek wĩ gĩtik indaukak wĩn tamdĩ gwañgwa tĩkeup dama siñgin gawat lakalakat indañĩmlak wandĩñ indaukak. Gan siñgi kandañ mĩlap wopum sĩnĩk indaukak.

⁹ Nain wolonda sĩnĩla nĩtek kuañ wĩn ka-kĩliñ embi kunekalĩñ. Kanjĩksiilĩ sepbi, mandala ama biesĩlok kĩsĩ plon sambiumbi, it kiyau gĩnañ sandĩpnekalĩñ. Tĩmbi sĩndĩ nokok gĩngĩtnai kuañda tĩmbi yambi-dĩkñe ama ba ama wapmañ endok dausĩnan ipi, kusatna e-dakle-semnekalĩñ. ¹⁰ Tĩmbi gĩngĩt manda kĩndem wĩn biañgan amatam gĩtikta dama eu piĩm ennekalĩñ. Enĩ-taleumek, kwet nain taleukak.

¹¹ Tĩmbi kwapme kwapme sepbi, mandala sanañgĩp ñañĩlĩmbi, ‘Manda nĩtek enetamĩñ?’ wĩndĩñ embi nandĩ-bendĩ-wopum itangan nĩm tĩnekalĩñ. Nĩm a! Nain wolonda sĩnĩñgan manda wĩn nĩm enekalĩñ. Wĩn Dĩndĩm Yallĩ gĩnanjĩ tokñeumbi, Yambattĩ manda samekak wĩn wakan enekalĩñ. ¹² Wolonda naka tĩmbi dallĩ kwayañ ba kwayañdĩ dal kanjĩktok kĩsĩ plon kĩmĩlĩmbi, yandĩp kĩmnekalĩñ. Ba beptĩ wembe gwañgwañĩ kanjĩktok kĩsĩ plon kĩmĩlĩmbi, yandĩp kĩmnekalĩñ. Tĩmbi wembe gwañgwalĩ meñjĩ besĩla kanjĩk tĩ-sembi, wĩndĩñgangot tĩmbĩmbi yandĩpmĩ-kĩmnekalĩñ. ¹³ Kotnala tĩmbi ama gĩtikĩtĩ nandĩ-kola wopumgan tĩ-samĩ-kunekalĩñ. Gan amatam mĩlap wĩn ba wĩn gĩngĩnembi bembĩ, kuañ tuop nep kwambiñ da-kuañda en wakan Yambattĩ ep mekak.”

Mĩlap wopum sĩnĩk indaukak

¹⁴ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Nepek kolan papait no tapma it gĩnañ, kĩmĩsip tĩndĩnnan, wandĩñ loukak. Loumbi, Yambattĩ wĩn kañbi, nandum pi-sĩnĩk taumbi, enlok il siñgi wĩlĩmekak. (No endĩ manda ñĩn pinapi, wolok kusei nandĩ-kĩliñ eukak.) Sĩndĩ nepek kolan wĩ kañbi, nain wolonda amatam Judia kwelan pakañ endĩ pimbi, kwet jañgĩnnan lonekalĩñ. ¹⁵ Tĩmbi no endĩ it pawan papi, nepek nola it gĩnañ nombo nĩm loukak, ¹⁶ ba no endĩ kena gĩnañ papi, sauloñĩn tĩkeupi undane ilan nĩm ñaukak. ¹⁷ O wem! Nain wolonda tam gwañgwa mĩnjĩpsat, ba gwañgwa num emañ endĩ blasĩñgandok. ¹⁸ Tĩmbi sĩndĩ mĩlap wĩn gwi sasalĩ nainnan nĩm indauktok nĩmolo tĩ-kunekalĩñ. ¹⁹ Neta, nain wolonda mĩlap wopum sĩnĩk indaukak. Yambattĩ kwet tĩmbi indañguknan bĩkap man ñĩndĩñgĩt mĩlap wandĩñ no nĩm indañguk, tĩmbi bĩndambo nĩm indaukak. ²⁰ Tĩkap Wopumdĩ nain wĩn nĩm tĩmbi dumalawĩmda, amatam gĩtikkan talenelĩñ. Gan endĩ amatam ep danbi enlok gĩngĩt kasĩleñguk enda wakan nandĩ-sembi, nain wĩn ikan tĩmbĩ dumalañguk.

²¹ Nain wolonda ama nolĩ ñĩndĩñ bek sanbekta, ‘Yakñesii! Mesialĩ ñĩ patak’, ba ñĩndĩñ sanbek, ‘Wĩ kawĩt! Endĩ da patak!’, sĩndĩ manda wala nandum tĩmbekak. ²² Neta, Mesia julũgan ba plofet ama julũgan indambi, nisĩlok kusasĩ tĩmbi dakle-semnekalĩñdok amatam kundit engano sĩnĩk ep daut semum ka-silĩkñenekalĩñ. Tĩkap endĩ tuopta, ama walĩ amatam Yambattĩ enlok gĩngĩt ep danguk wĩn ep tĩmbi kamalanekalĩñ. ²³ Gan sĩnĩla ka-kĩliñ e-kunekalĩñ. Nak nepek gĩtik indaukak wolok itangan sanĩ-talelet.”

Mesialok tomtom nain wĩn dawanda sĩnĩk indaukak wĩn nimbek nolĩ nĩm nandĩlak

²⁴ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk,
“Gan mĩlap wopum wĩn taleumek

‘wolonda maim dautti bip m+umbi, yak+pti bo n+m saleumbi,

²⁵ kunum g+inañ d+imboñg+pti pi-p+inekaliñ.

T+imbi nepek nek kwamb+ñ kunum g+inañ pakañ ep m+injal+imbi kwesi binekaliñ.’

²⁶ T+imbi nain wolonda amatam g+it+kti kanekaliñ w+in: Amalok N+ñan endi mulukua g+inañ gemb+n wopum ba kolsalen walalannat p+imbi inda-dakleukak. ²⁷ Wolonda endi amatam dembek dembek kuañ enlok g+ñg+it ep kas+leñguk endi wakan enloñ ep k+m+in kolektok añelo eni-mul+m ñambi, kunum kwet k+m+l+ taleñguknan nanin ep kiutnekaliñ.

²⁸ W+ind+ñ ñala s+ndi komba konelok plon nanandi ñ+in epnekaliñ: kii gayam tukñat t+imbi, sak kaik indaumeke, maim nain indaup t+lak w+ind+ñ nandañ. ²⁹ W+ind+ñgangot m+lap g+it+ik sanit w+in indaum kañbi, s+in ñ+nd+ñ nand+nekaliñ: Ama S+sin+ik endi inda-dakleuptok nain ip dumala-ta-b+lak. ³⁰ Nak biañgan sanba nand+w+it: amatam man ñ+nd+ñg+it kuañ endoñnan nanin d+w+ind+ gama n+m k+m+ñ+l+imbi, nepek w+in g+it+ik indaukak. ³¹ Kunum kwet taleukak, gan nokok mandana g+it+kti n+m paipi, papat kwamb+ñ palekak.

³² Nepek g+it+ik w+in nain wolonda s+in+ik indaukak w+in ama nimbek noli n+m nand+lak. Añelo kunum g+inañ pakañ ba Yambattok N+ñañ en bo w+in n+m nandañ. N+m. Bep Yambat en noñgand+ñgot nand+lak. ³³ S+ndi nain w+in dawanda s+in+ik indaukak w+in n+m nandañ, wala t+imbi ka-k+l+iñ embi mand+m kunekaliñ! ³⁴ Nain indaukak w+in ñ+nd+ñ: ama noli il bimbi, kwet mayañgan ñaup t+lak. Endi kena gwañgwañii kena molom molom dani-sembe, telak yama mand+mand+ endi ka-mand+ k+l+iñ ew+itok end+ikñe manda ni-talembi ñalak. ³⁵ W+ind+ñda it molomdi nain dawanda s+in+ik b+ukak w+in s+ndi n+m nandañ. Endi kwet k+l+m eumbi, ba tim boñg+ip, ba puput noñgan k+it+umbi, ba kwet salaup t+imb+imbi, ba salasalanan tombekak w+in s+ndi n+m nand+añda t+imbi ka-mand+ k+l+iñ e-kunekaliñ! ³⁶ N+m kañbi, dou-pal+imbi, molomdi platik s+in+ik b+ tombe, sep t+imbi indaw+ik.

³⁷ End+ikñe manda ñ+in sanlet w+in g+ñg+itnai g+it+ikkan s+ndok: ka-mand+ k+l+iñ embi kunekaliñ.”

Yesu w+l+i k+imbi b+indambo m+lakuk

14

Yesu k+m+k+mlok ti-pañg+pañg+le ti-ñ+mg+l+iñ

¹ T+imbi gw+l+at wopum t+petti ep t+imbi dumalañguk, w+in kamaikamai nain g+ita plaua w+l+imbendi n+mnat wolok gw+l+at. (Wolonda Israel amatamdi Yambatt+ Isip kwelan nanin ep k+m+ikuk wolok pat-nand+ pakañ.) Gw+l+at wal+ sandap t+pet wolok siñgi kandañ ep t+imbi dumalañ+l+imbi, tapma ama bies+ ba end+ikñe manda nand+ tale ama endi Yesu telak gitak plon t+ikembi w+l+i k+imbektok telak yolonj+imbi, ² ñ+nd+ñ eñg+l+iñ, “Gw+l+at g+inañ w+ind+ñ t+inambi, n+m k+ndem daukak. N+m kañbi, amatam k+m+in wopum endi m+lapi, gimbit t+m, kes+ tapma t+imbi, mik t+nel+iñ.”

³ T+imbi Yesul+ Betani it kwelan ñambi, ama no damañgan wanda kwamb+ñ inda-ñ+m+ñguk koi Simon endok ilnan nana na-pakuk. Pal+ñ+l+imbi, tam no endi pama tul m+nd+ñ k+ndem tuan wopum s+in+ik w+in t+ike-b+imbi, kawat kan+m bim omb+g+lombi, pama tul w+in Yesulok kumbam plon yal+mukuk. Yal+m+l+imbi, ⁴ ama d+w+is+ wolok pak+l+iñ endi tamda g+inanji komba d+umbi n+s+ñgan eñg+l+iñ, “Neta s+in+ik pama tul k+ndem ñ+in silak t+imbi kola-talelak? ⁵ Tuktok tuan w+in wopum s+in+ik, m+inem 300 netepeke. * Endi tuk w+in tualok k+m+l+mda, m+inem walinin t+ikembi, ama p+imbiñenda em+wik.”

W+ind+ñ embi, tam ni-ñomb+ñg+l+iñ, ⁶ gan Yesul+ enguk, “Biu palen! S+ndi neta m+lap mañ? Endi ti-k+ndek+ndem ti-namlak. ⁷ Ama p+imbiñesi endi nain tuop s+in g+ita kuañ, wala t+imbi nain nola ba nola ep m+pañg+itanep nandañda k+ndem t+nel+iñ. Gan natna nain tuop s+in g+ita n+m paletat, ⁸ wala t+imbi tam ñali man ñ+nd+ñg+it nepek

* 14:5: M+inem denali 300 w+in kena nain 300 wolok tuan.

nek tuop ti-namek wolok tuop tik. Endi pama tul i-namik, win nak kimbambi nep kinditnekalin wolok itangan pinngipna ti-paingipaingile ti-namik. ⁹ Nak biañgan sanlet: dembek dembek nanekalin tuop ginngit manda kindem nin eu sataumbi, tam nal nepek nek ti-namik wolok kasat wakit kwet tuop ti-sembi, tam endok kasat eu kaik taukak.”

¹⁰ Nain wolonda Judas Iskalot, Yesuloñ gwañgwañii 12 endoñnan nanin no, endi Yesu bola ti-nimektok tapma ama biesiloñ ñaņguk. ¹¹ Nambi, wolok tuop enbimbi nandim ginañji kindem daumbi, minem minepi ni-kwambiñ daņgiliñ. Timbi Judali kusei kimipi, “Yesu bola ti-nimektok nain kindem delok indauk?” embi mandinguk.

Yesuli kimbepi, gwañgwañii ti-paingipaingile ti-semguk

¹² Plaua wilimbendi nimnat sinjilok gwilat wolok kusei kimikimilinan Israel amatandi sipsip niñañ wipi, tapma timbi, Yambatti Isip kwelan nanin ep kimikuk wolok kimit-nandim pakaņgiliñ.

Gwilat win indaumbi, gwañgwañiit Yesu ni-kañbi eņgiliñ, “Nindi delok nambi, gwilat ñolok nana ti-jumit ti-ganneñdok nandilañ?” ¹³ Eumbi, Yesuli gwañgwañiit tipet eni-mupi enguk, “Siti Jerusalem it kwet ginañ lombi, ama noli tuk kambot bemi bi sep timbi indautak en kle ñandekamik. En kle ñaumbi, ¹⁴ it nolok ña loutak wolok molomla ñindiñ nidekamik, ‘Ninindautti ñindiñ elak: nak gwañgwanai gita it ginañ delok gwilatlok nana nambetet?’ ¹⁵ Eumbi, it ginañ wopum no ti-kiliñ e-bimbin win gwat patak daut sametak. Wolok ti-jumit ti-nidekamik.” ¹⁶ Eumbi, gwañgwañiit tipet endi nandimbi, winanin ñam Jerusalem it kwelan loņgimik. Lo tumbi, Yesuli eņguk wolok tuop inda-semumbi, gwilatlok nana ti-jumit tinngimik.

¹⁷ Timbi kwet kilim eumbi, Yesuli gwañgwañii 12 gita bimbibi, it ginañnan loņgiliñ. ¹⁸ Lom nana na-palinimbibi, Yesuli enguk, “Biañgan sanlet: sindoñnan nanin no nakita nana yakan nalak endi nak bola ti-nametak.” ¹⁹ Windiñ eumbi, ginañji mlataumbi, noņgan noņgandi ñindiñ niņgiliñ, “Nakta nim bek?” ²⁰ Nimbimbibi enguk, “Win gwañgwa 12 sindoñnan nanin no. Endi plaua dip tikembi, nakita tuk wina noņgan ginañ youpi nalak, en wakan. ²¹ Biañgan sinik. Manda youyoulin patak wolok tuop Ama Ssinik win bola ti-nimumbi wili kimbekak. Gan ama nin bola ti-nimetak en blangandok. Meñdi nim ap miumda, win kindem.”

²² Timbi nana na-palinimbibi, Yesuli plaua no tikem gwilam timbi, ombim gwañgwañiila embi enguk, “Tike nambit; nin nokok gaumna.” ²³ Windiñ embi, wain wina no tikembi, gwilam ti-talem emumbi, gitikkandi wina noņgan wolok ginañ naņgiliñ. ²⁴ Nimbimbibi enguk, “Nin nokok wekatna. Nak amatam asup endok kinjan kimbibi, wekatna yalimutet. Wali wakan toptop Yambatti amatamñii git tlak win timbi kwambiñ dalak. ²⁵ Nak biañgan sinik sanlet: nak wain tuk kwelan nombo nim nambetat. Yambatti ginngitñii indangan yambi-dikneukak wolondamek nak en gita papi, wain tuk komblin engano wi mek nambetat.”

²⁶ Timbi Yambat ni-wit-ta-lo kap no tiu taleumbi, Oliv kwet jaņgin timbi dumalanepi pinangiliñ. ²⁷ Nañipi, Yesuli gwañgwañiila embi eņguk, “Yambattok manda no ñindiñ youyoulin patak, ‘Nak ka-dikne ama wila kimbimbibi, sipsipti papusenekalin.’ Wala timbi sindi gitikkan siņgi wit-nambi pi ñanetañ. ²⁸ Gan Yambatti kimnan nanin nep mium mlattmek, telak dama ti-sambi, Galili kwelan ñam wolok sambetat.” ²⁹ Eumbi, Petloli niņguk, “Ama diwin gitikti gambimbibi pi-ñanetañ bek, gan nakta nim sinik.” ³⁰ Eumbi niņguk, “Nak biañgan ganba: man tim ñolondañgan puputti nain tipet nim kitumbi, dik nain tipet git no naka ‘En nim nandi-nimlet’ eutañ.” ³¹ Eumbi, Petloli ginnginembibi niņguk, “Kindem dikita nep nulimbi kimbetet, gan nak dikita ‘Nim nandi-nimlet’ nim eutet. Nim sinik.” Eumbi, gwañgwañii gitikkandi windiņgangot nitaleņgiliñ.

Yesu en kimbepi ti-paingipaingile tinnguk

³² Timbi Yesu git gwañgwañii endi nambi, kwet no koi Getsemane wolok ña-tomgiliñ. Tombi, Yesuli gwañgwa diwinda embi eņguk, “Sindi ñolok pipalimbibi, nak ñam nimolo

tĩmbi bĩutet.” ³³ Wĩndĩĩ embi, Petlo, Yakobo gĩt Yoane yanaĩgĩpi ñaĩguk. Ñaĩĩpi, enlok plon nepek inda-ñĩmetak wala nandum mĩlata-sĩnĩk taumbi, gembĩĩ piĩmbi ³⁴ enguk, “Gĩnaĩna nandĩwa kola-sĩnĩk talak, kimbettok tuop nandĩlet. Sĩndĩ ñolok papi, ka-kĩliĩ embi palĩt!”

³⁵ Yesulĩ wĩndĩĩ embi, lakat ñaĩna em kwelan pi-pĩmbi, telak no palekta, mĩlap bembemdok nain walĩ en maklewĩk wala Yambat nĩmolo tĩ-ñĩmĩĩnguk. ³⁶ Endĩ enlok manda plon beula “Abba” kĩtĩ-ñĩmbi nĩĩnguk, “O Bep! Dĩk nepenepek gĩtĩk tuop tĩ-talewĩĩ, wala tĩmbi dĩk mĩlap ñĩn napma tĩke-namĩĩ. Gan dĩk nokok nanandĩ nĩm kĩmĩt-kleukaĩ. Nĩm sĩnĩk. Dĩk nĩtek nandĩlaĩ, wolok tuopgan indawĩn.”

³⁷ Tĩmbi Yesulĩ gwaĩgwaĩii tĩpet gĩt no endoĩ undane-bĩmbi, yabum dou-palĩmbi, Petlo nĩ-ñombĩm nĩĩnguk, “Simon, dĩk doulaĩ ba? Dĩk nain dumangan kaik paleĩdok tuop nĩm ba?” Wĩndĩĩ embi enguk, ³⁸ “Biaĩgan sĩnĩk: gĩnanjĩlĩ nepek kĩndem tĩmbepi nandĩlak, gan piĩgĩpsĩlĩ gembĩn nĩmnat, wala tĩmbi ka-kĩliĩ embi, nĩmolo tĩmbĩt. Nĩm kaĩbi, tue-kambi plon pi-pĩnelĩĩ.”

³⁹ Yesulĩ wĩndĩĩ embi, nombo yabim ñambi, nĩmolo dama tĩĩnguk wĩndĩĩngangot nombo tĩĩnguk. ⁴⁰ Nĩmolo tĩmbi taleumbi, nombo gwaĩgwaĩiiloĩ undane-bĩm yambĩĩnguk wĩn: dausĩ mĩlataumbi dou-pakĩlĩĩ. Dounan nanin mĩlapi, manda nĩtek nĩnelĩĩ wala nandum mĩlataĩnguk. ⁴¹ Tĩmbi Yesulĩ nombo ña nĩmolo tĩ-talembi, gwaĩgwaĩiiloĩ undane-bĩmbi, nain tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi enguk, “Sĩndĩ gamaĩgot doumbi sĩlak pat-nandĩ-taĩ ba? Ip tuop. Nandaĩ: Ama Sĩsĩnĩk yom amalok kĩsĩ plon kĩmĩkĩmĩttok nain ip indalak. ⁴² Ñala mĩlalĩmbi ñana. Wĩ kawĩt: bola tĩ-namlok ama ip nĩp tĩmbi dumalalak.”

Yesu tĩkeĩgĩlĩĩ

⁴³ Wĩndĩĩ e-palĩĩlĩmbi, wolongan Yesulok gwaĩgwaĩii 12 endoĩnan nanin no, Judas Iskaliot, endĩ ama kĩmĩn wopum telak dama tĩ-semumbi bĩĩgĩlĩĩ, wĩn tapma ama biesĩ ba endĩkĩne manda nandĩ-tale ama ba ama biesĩ dĩwĩn endĩ enĩ-mulĩmbi, kakit ba kwandĩ mep bĩĩgĩlĩĩ. ⁴⁴ Bola tĩndĩ ama endĩ damaĩgan sambat ñĩndĩĩ kĩmĩpi enguk, “Simumu tĩ-ñĩmambi, ama ip wakan embi, ña tĩke-kwambĩĩ dam tĩke-ñanekalĩĩ.” ⁴⁵ Wĩndĩĩ eĩngukta kena gĩnaĩ tombi, dĩndĩmangan Yesuloĩ bĩmbi, “Nĩnĩndaut, we!” embi, wopungan simumu tĩ-ñĩmĩĩnguk. ⁴⁶ Wĩndĩĩ tĩ-ñĩmĩmũm kaĩbi, gembĩnat ñam tĩke-kwambĩĩ daĩgĩlĩĩ.

⁴⁷ Tĩmbi ama Yesu gĩta pakĩlĩĩ endoĩnan nanin nolĩ kakil tiaĩne lambĩmbi, tapma amalok telak damanjĩlok kena gwaĩgwa sĩlanin wĩlepi, pawangot wĩlalĩm piĩnguk. ⁴⁸ Tĩmbi Yesulĩ enbi eĩnguk, “Sĩndĩ naka nandum kumbu ama saĩan tĩmbĩmbi, kakit ba kwandĩ mep bĩ-tombi, nep maĩ ba? ⁴⁹ Sandap tuop nak tapma it saĩ simba gĩnaĩ lombi, sĩndok boĩgĩpsĩnan papi, amatam enĩ-daut tĩ-sem-ta-bĩĩĩlambĩ, nĩm nepgĩlĩĩ. Gan manda youyoulĩn patak wolok tuop man inda-namĩwĩn.” ⁵⁰ Wĩndĩĩ eumbi, gwaĩgwaĩii gĩtĩktĩ en bĩmbi pim ñaĩgĩlĩĩ.

⁵¹ Tĩmbi ama gwaĩgwa no sandum satningot tembi Yesu kle-ñaĩnguk en wakĩt tĩkembĩ, ⁵² sandum tĩke-gĩlĩm daĩgĩlĩĩ. Gan endĩ sandum piĩsapi, biatan pi ñaĩnguk.

Yesu manda plon kĩmĩkĩlĩĩ

⁵³ Tĩmbi endĩ Yesu tĩkembĩ, tapma amalok telak damanjĩlok ilan naĩgĩpi ñaĩgĩlĩĩ. (Wandĩĩ tapma ama biesĩ ba ama biesĩ dĩwĩn ba endĩkĩne manda nandĩ-tale ama gĩtĩk endĩ bĩm kĩmĩn tĩĩgĩlĩĩ.) ⁵⁴ Yesu tĩke-ñaĩĩlĩmbi, Petlolĩ kambak mayaĩgan sĩĩgi kandaĩ ep klembi ñaĩnguk. Ñakapi, tapma amalok telak damanjĩ endok saĩ simba gĩnaĩnangan loĩnguk. Lombi, tapma amalok telak damanjĩ endok tĩplaplailii gĩta pipapi, komba seimbi pakuk.

⁵⁵ Tĩmbi tapma ama biesĩ en gĩta Juda amalok yambĩ-dĩkĩnenjĩ gĩtĩk endĩ Yesu wĩli kĩmbektok nandĩĩĩpi, ama Yesulok sĩĩgin sinelĩĩndok yolonjĩ-tlakĩlĩĩ. ⁵⁶ Neta, ama asuptĩ bĩmbi, joĩgo sĩĩgin simbi, julũĩt manda eĩgĩlĩĩ. Gan endĩ mandanjĩ walan noĩngangot nĩm eĩgĩlĩĩ, endĩ manda kusei kusei eĩgĩlĩĩ. ⁵⁷ Tĩmbi ama dĩwĩndĩ bĩ

indambi, joŋgo siŋgin simbi eŋgiliŋ, ⁵⁸ “Nĩndĩ manda no nĩndĩ eumbi nandĩngĩmĩ, ‘Nak tapma it kĩttĩ tĩndĩn nĩn wiapi, sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnaŋnangan wolok kĩnjan kĩttĩ nĩm tĩndĩn no mamba ilekak.’ Wĩndĩ eumbi nandĩngĩmĩ” eŋgiliŋ. ⁵⁹ Gan mandanjĩlok walan wĩn bo noŋgan nĩm.

⁶⁰ Tĩmbi tapma amalok telak damanjĩ endĩ mĩlapi indangan bĩ ipi, Yesu nĩ-nandĩmbi eŋguk, “Dĩk manda tambon tuop nĩm ewĩn ba? Ama walĩ dĩkok manda eaŋ wĩn nandum nĩtek tĩlak?” ⁶¹ Eumbi, gitak papi, manda tambon no nĩm nĩnguk. Tĩmbi wolongan tapma amalok telak damanjĩ endĩ Yesu nĩndĩ nĩ-nandĩmbi eŋguk, “Dĩtna Mesia wakan, Yambat nĩ-kĩndekĩndem eamiŋ endok Nĩnaŋ ba?” ⁶² Nĩ-nandumbi Yesulĩ nĩnguk, “Natna en wakan. Gamanda kanekalĩ wĩn: Ama Sĩsĩnik endĩ Gembĩ Molondok kii dĩndĩmnan pipalĩmbi, yakan amatam yambi-dĩkĩndekamĩk. Tĩmbi en wakan kunum gĩnaŋ nanin mulukua plon undane-bĩmbi kanekalĩ.”

⁶³ Eumbi, tapma amalok telak damanjĩ endĩ manda wĩn nandum pĩ-sĩnik taumbi, kusalĩ tĩmbi daklewĩktok dasindasin wilapbi enguk, “Neta amala nombo enĩ-nandĩmbi, ama ñolok kusalĩla yout-lonjĩnetamiŋ? ⁶⁴ Sĩndĩ ip nandĩlĩ, endĩ enla Yambat eŋipi, Yambat nĩ-tĩke-pĩ-yalilak. Wala nĩtek nandaŋ?” Eumbi, gĩtĩkkandĩ Yesu mandanlok kĩnjan tĩkewĩktok nandĩngĩlĩ tuop wĩlĩ kĩmbektok e-taleŋgiliŋ. ⁶⁵ Tĩmbi dĩwindĩ kusei kĩmĩpi, manjĩ iwĩt sua-ñĩmbi, timan dai sandumdi masipbi, kĩsĩlĩ wĩpi nĩngĩlĩ, “Nĩndĩ gwĩtak nĩnĩmbĩm indaumbi nandĩna!” Tĩmbi tĩplaplaelĩ Yesu tĩkembĩ, kĩsĩ pĩndĩmĩ wĩkĩlĩ.

Petlolĩ Yesula “Nak en nĩm nandĩ-ñĩmlet” eŋguk

⁶⁶ Tĩmbi Petlolĩ tapma amalok telak damanjĩlok it pawan saŋ simba gĩnaŋ palĩnĩlĩmbi, ama wolok kena wembe nolĩ bĩmbi, ⁶⁷ Petlolĩ komba sei-palĩm kaŋbi, ka-kĩlĩ embi nĩnguk, “Dĩk bo Yesu Nasalet nanin en gĩta kulaŋ gambĩlet.” ⁶⁸ Eumbi, Petlolĩ nĩnguk, “Nĩm a. Dĩk nek elaŋ nak nĩm nandĩlet.” Wĩndĩ embi, saŋ simba telak yamanan pĩ-ñaumbi, wolongan puputtĩ kitiŋguk. ⁶⁹ Tĩmbi kena wembe endĩ Petlo kaŋipi, manda dama eŋguk wĩndĩngangot nombo embi, ama wolok pakĩlĩnda enbi eŋguk, “Ama nĩn Yesulok nol no ñakan.” ⁷⁰ Eumbi, Petlolĩ nombo “Nak nĩm” embi gĩngĩneŋguk.

Tĩmbi nain nĩm ombataumbi, nombo ama wolok ikĩlĩ endĩ nĩngĩlĩ, “Dĩk Galili naninda tĩmbi dĩk biaŋgan endok nol no.” ⁷¹ Nĩmbĩmbi, Petlolĩ manda kwambĩngan nombo nombo embi nĩndĩ enguk, “Biaŋgan sĩnik. Nak ama koi eaŋ wĩn nĩm nandĩ-ñĩmlet. Manda julũnĩt eletta, Yambattĩ kĩndem nep tĩmbi kolawa.” ⁷² Eumbi, wolongan puputtĩ kitiŋguk, nain tĩpet tĩmbĩmbi, Petlolĩ Yesulĩ manda nĩnguk wĩn nandĩ-sĩwĩkuk. Yesulĩ nĩndĩ nĩngukta, “Puputtĩ gama nain tĩpet nĩm kitiŋĩlĩmbi, dĩk dama nain tĩpet gĩt no naka ‘En nĩm nandĩ-ñĩmlet’ eutaŋ.” Petlolĩ manda wĩn nandĩ-tombi, sĩmbai kolaumbi, kolan sĩnik kukuk.

15

Yesulĩ yom amalok kĩnjan tĩkeŋguk

¹ Kwet salaup tĩmbĩmbi, wolongan tapma ama biesĩ gĩt ama biesĩ dĩwĩn ba endĩkĩne manda nandĩ-tale ama, wĩn endĩ Juda amatamdok yambi-dĩkĩnenjĩ gĩtik endĩ kĩmĩn tĩmbi, Yesu nek tĩ-ñĩmnelĩndok manda e-topgĩlĩ. E-topbi, Yesu kii top naŋgĩp ñambi, Judia kwettok yambi-dĩkĩne ama Pilato endok kii plon kĩmĩkĩlĩ. ² Tĩmbi Pilatolĩ kaŋbi nĩ-nandĩm eŋguk, “Ba dĩk Juda amatam endok ama wapmaŋ ba?” Eumbi tambane-nĩnguk, “Dĩtna elaŋ ip wakan.” ³ Tĩmbi tapma ama biesĩ endĩ Yesulok siŋgin si-sĩnik taŋgiliŋ. ⁴ Wĩndĩ tĩmbĩmbi, Pilatolĩ Yesu nombo nĩ-nandĩnĩpi eŋguk, “Endĩ dĩkok manda asup embi, siŋgiŋga siyaŋ wĩn nandĩlaŋ. Dĩk manda tambon tuop nĩm ewĩn ba?” ⁵ Eumbi, manda no nĩm tambane-eumbi, Pilatolĩ wala nandĩ-bendĩ-tĩnguk.

⁶ Gwĩlat tuop kamaikamai nain indaumbi, Pilatolĩ amatam nandĩ-sembi, ama nolok koi kitiŋgiliŋ en wakan it kwambĩn gĩnaŋ nanin pĩsapi emlĩnguk. ⁷ Nain wolonda ama

no koi Balabas it kwambiñ ginañ pakuk. Endi nolii gita Roma ama mik ti-sembi, diwin yandip kimgiliñ, wala timbi ep imbi, it kwambiñ ginañ yambiumbi pakiliñ. ⁸ Timbi amatam kimin gitik endi Pilatolon lombi, kundit nek ti-semliñguk windiñgangot nombo ti-semektok ni-nandiñgiliñ. ⁹⁻¹⁰ Tapma ama biesi endi Yesu koi gñgitta kagimbit ti-nimbi, kusei wala en Pilatolok kii plon kimikiliñda. Pilatoli win nandimbi, amatam tambane-enguk, “Juda sindok ama wapmañ win pisat-samettok nandañ ba?”

¹¹ Gan tapma ama biesili amatam eni-munjupi eñgiliñ, “Sindi eumbi, endok kinjan Balabas pisat-sametak.” Timbi amatamdi ama biesili eñgiliñ tuopgan eumbi, ¹² Pilatoli nombo eni-nandimbi eñguk, “Windiñ eañda timbi, ama nin Juda ama sindok ama wapmañ niañ en wakan nek ti-nimmettok nandañ?” ¹³ Eumbi, nombo kitimbi niñgiliñ, “Kloñbat plon wili kimbini!” ¹⁴ Eumbi enguk, “Neta windiñ ti-nimet? Endi kundit kolan nek sinik tiñguk?” Eumbi, endi kwambiñgan kitimbi eñgiliñ, “Kloñbat plon wili kimbini!” ¹⁵ Eumbi, wolongan Pilatoli nandi-sembi, ginanji busukñanewiktok Balabas pisat-semguk. Pisat-sembi, Yesu waipnelñdok enbimbi, bit gwilap pisikñatti waipgiliñ. Taleumbi, kloñbat plon witnelñdok ama sañasilok kisi plon kimikuk.

Yesu ti-lakalaka e-ti-nimbi, kloñbat plon wikiliñ

¹⁶ Timbi ama sañasili Yesu tikembi, nisilok sañ simba ginañ nañgipi ñañgiliñ. Ña-tombi, nosii gitik ep min timbi, ¹⁷ Yesu ti-lakalaka e-ti-nimnelñdok saulon gimin ama wapmañdok saulon nomik win dasi-nimbi, toa pisikñat wali bondinem kumbam plon dasi-mimbi, ama wapmañdok bundi walan tiñguk. ¹⁸ Dasi-nim-taleumbi, ama noñgan noñgandi bimbi niñgiliñ, “We! Juda amalok ama wapma!” Windiñ embi, ¹⁹ toñali kumbam plon wipi, iwit sua-nimbi, julujuluñ milelem ti-nimñipi ti-kindem da-nimgiliñ. ²⁰ Ti-lakalaka gitik ti-tale-nimbi, saulon gimin win kiunditñimbi, nombo enlok dasindasin dasi-nimbi, kloñbat plon witnepi nañgip ñañgiliñ.

²¹ Ñañipi, ama no telak plon timbi indañgiliñ koi Simon Sailini it kwelan nanin, Alesande git Rufus endok beset. Endi Jelusalem it kwelan lambum kañbi, kaikan Yesulon kloñbat bemektok ni-giñgineumbi bemum ñañgiliñ. ²² Nambi, kwet no koi Golgota (ninilok manda plon Kumbam kwandat) wolok Yesu nañgipi ña-tomgiliñ. ²³ Ña-tombi, siñgin gawattok gwasap wain tuk git tambaneñgiliñ win mi-kaumbi, nim nañguk. ²⁴ Timbi kloñbat plon kimpip wipi mambi ikuk. Windiñ ti-talembi, dasindasin dannelñdok satu sañala kolim ep indaumbi wolok tuop danbi epgiliñ.

²⁵ Nain win 9 kilok timbimbi, kloñbat plon wikiliñ. ²⁶ Timbi kusaliklok manda ñindiñ palañ plon youpi, kumbam kusipnan wilm pakuk, “Juda ama endok ama wapma.” ²⁷⁻²⁸ Tiñipi, kumbu ama sañan tipet Yesu gita kloñbat plon yandipgiliñ, noli Yesulok kii dindimnan, noli kii kepmanan ep mambi ikimik. *

²⁹ Timbi amatam wolok ñañambit tiñgiliñ endi manda kusei kusei nimbi ni-lakalaka eñipi, kumbanji diñgunembi niñgiliñ, “Yii! Dik tapma it wiat-kopi, nain tipet git no wolok ginañnangan nombo mambi ilepi eñguñ win! Nittek? ³⁰ Gwilaka tike-kimilepi, kloñbat plon nanin piwini!” ³¹ Timbi tapma ama biesi git endikñe manda nandi-tale ama endi bo windiñgot Yesulok plon e-sasale manda nisinñgan embi eñgiliñ, “Nittek timbi, endi ama diwin ep kimikuk, gan enlok siñgin tuop nim tike-kimitak. ³² Tikap endi biañgan Mesia, Isael amatam endok ama wapmañ kulakta, man ñindiñgit kloñbat plon nanin piun. Windiñ timbekta, kusali ka-nandimbi nandi-kilikti ti-nimnetamiñ.” Timbi ama tipet en gita yandipgiliñ endi bo ni-kolañgimik.

Yesu kimguk

³³ Timbi maim boñgipnan palimbi, kwet tuop kilim indaumbi ñakap 3 kilok tikeñguk. ³⁴ 3 kilok timbimbi, Yesuli enlok manda plon gembinat kitimbi eñguk, “Eloi, Eloi, lama

* 15:27-28: Nandi-tale ama diwindi manda kusip no patgot tilak eañ. Manda win ñindiñ, “Windiñ tiñgiliñda, manda no youyoulin patak wali inda-dakleñguk, win ‘Enda nandum kolan tindi ama no tiñguk’ wolok bien indañguk.”

sabaktani?”, wɪn nɪnɪlok manda plon “Yambatna Yambatna, nekta nambilañ?” ³⁵ Tɪmbi ama dɪwɪn kamañgan ikɪlɪñ endɪ manda wɪn nandɪmbi eñgɪlɪñ, “Yakñesii! Plofet Elia kɪtɪ-ñɪmlak.” ³⁶ Tɪmbi ama noli woñep ñambi, dɪlɪñ tuk kimbɪñ gɪnañ nanin no tɪke-bɪm wain tuk kiitan gɪnañ wɪsɪmbi, komba bem plon imbi, Yesulɪ nambektok sua eumbi loñguk. Loumbi eñguk, “Papa kana, Elialɪ bɪmbi tɪke-pɪutak ba nɪm.” ³⁷ Tɪmbi Yesulɪ wopungan kɪtɪmbi kɪmguk.

³⁸ Nain wolonda tapma ilan it gɪnañ delok Yambattɪ patak pa eañ wolok sandum wopum no tembɪmbi, it gɪnañ masip bimbɪn pakuk. Tɪmbi Yesulɪ kɪmbɪmbi, wolongan sandum wɪn boñgɪpgan blañganembi, gwat nanin wilap pɪ lap taleñguk. ³⁹ Tɪmbi ama sañasɪlok telak damanjɪ endɪ ama kloñbat plon yandɪpgɪlɪñ yambɪ-pakuk. Yambɪ-papi, Yesulɪ kɪm walan engano kɪmguk wɪn kañbi eñguk, “Biañgan sɪnɪk, ama ñɪn Yambattok nɪñañ sɪnɪk.”

⁴⁰⁻⁴¹ Tɪmbi tam asup Galili nanin Yesu gɪt yakan Jelusalem bɪñgɪlɪñ endɪ bo wolok pakɪlɪñ. Dɪwɪndok kosɪ ñɪndɪñ: Malia Makdala nanin wakɪt Salome, tɪmbi Malia, Yakobolok ou ba endok kwayañ Joses endok menjet. Yesulɪ Galili kwelan kulɪñguk nain wolonda tam tɪpet gɪt no walɪ en gɪta kuñpi, tɪplaplae kena tɪ-ñɪmɪ-kulɪñgɪlɪñ. Tam walɪ gɪtɪk giñgiñgan ipi ka-tuakɪlɪñ.

Yesulok dalandan sumnan kɪmɪkɪlɪñ

⁴² Timlala tɪmbɪmbi, Sabat patnandɪ nain dumalaumbi, nepek gɪtɪk tɪ-jumɪt ba tɪ-dɪndɪm tɪndɪlok nain tɪpmɪn dañguk, wala tɪmbi ⁴³ Josep Alimatia nanin endɪ Yesulok dalandan platik sumnan kɪmɪlepi nandɪñguk. Josep endɪ Juda amatamdok yambɪ-dɪkñe ama endoñnan nanin no, ep tɪndɪn kɪndem koi gɪñgɪlat. Tɪmbi endɪ bo nain Yambattɪ gɪñgɪtɪnii indangan plon yambɪ-dɪkñeukak wala mandɪmandɪ kuñguk. Endɪ wakan mɪsɪmɪsɪ wɪlambanembi, Pilatoloñ lombi, Yesulok dalandanla nɪ-nandɪñguk. ⁴⁴ Nɪ-nandumbi, Pilatolɪ “Yesu ip kɪmɪk” manda wɪn nandɪ-sɪlɪkñembi, ama sañasɪlok telak damanjɪ nɪ-tiañeum bɪumbi, “Yesu biañgan kɪmɪk ba nɪm?” wolok nɪ-nandɪñguk. ⁴⁵ Nɪ-nandumbi, endɪ nɪ-dakle-ñɪmɪumbi, Pilatolɪ Josep nandɪ-ñɪmguk.

⁴⁶ Tɪmbi Joseptɪ ñambi, sandum satnin ombap no tuambi, Yesulok dalandan kloñbat plon nanin tɪmbɪ bɪndɪlɪm pɪumbi tɪke-ñambi, sandumɪ tɪmɪpi imguk. Im-talembi, kawat gɪnañ enlok gɪñgɪt kulukɪlɪñnan wolok ña kɪmɪkuk. Kɪmɪpi, kawat wopum no munjulɪmbi ña sum yama masipguk. ⁴⁷ Endɪ wɪndɪñ tɪñɪlɪmbi, Malia Makdala nanin gɪta Malia Joseslok meñ endɪ “Yesulok dalandan delok kɪmɪletak?” wɪndɪñ kɪmɪt-nandɪmbi ka-tuakɪmɪk.

16

Yesulɪ kɪmnan nanin mɪlakuk

¹ Sabat patnandɪ nain taleumbi, Malia Makdala nanin en gɪta Malia Yakobo meñ tɪmbi Salome, endɪ salasalanan kandañ ñam, Yesulok dalandan saple-ñɪmnelɪñdok gwasap gɪt pama tul tuambi tɪ-jumɪt tɪñgɪlɪñ.

² Kena nain kusei kɪmɪkɪmɪlɪnan sala mulum tɪmbɪmbi, tam endɪ mɪlapi isɪ bimbɪ, Yesulok sum telak wɪn kle ñañɪlɪmbi, kwet salañguk. ³ Endɪ telak plon ñañɪpi, nɪsɪñgan nandɪ-mɪlatambi eñgɪlɪñ, “Nindɪ nɪp kɪmɪpi, kawat wopum sum yama masip patak wɪn munjupi, dlɪtom nɪmetak?” ⁴ Wɪndɪñ eñɪpi ña sumnan tombi, deium ñaumbi kañgɪlɪñ wɪn: kawattɪ sum yama kɪmɪsip pakuk wɪn ikan munjulɪmbi, tambon kandañ ña pakuk. Kawat wɪn wopum sɪnɪk.

⁵ Tɪmbi endɪ sum gɪnañ lombi, ama gwañgwa no kɪt dɪndɪm kandañ pipalɪm kañgɪlɪñ, endok dasindasin ombap satnin sɪnɪk. Tamɪ ama wɪn kañbi sɪlɪkñeñgɪlɪñ. ⁶ Tɪmbi endɪ enguk, “Nɪm sɪlɪkñenelɪñ! Sɪndɪ Yesu Nasalet nanin kloñbat plon wɪkɪlɪñ en kanepi bañ, gan endɪ ñɪ nɪm patak. Kwel kɪnjangot ñɪ kawɪt! En ip mɪlalak. ⁷ Kak, ñawɪt! Sɪndɪ gwañgwañii gɪt Petlo endoñ ñambi, ñɪndɪñ enbɪt, ‘Yesulɪ manda dama sanguk wolok tuopgan endɪ telak dama tɪ-sambi, Galili kwelan ñaumbi, wolok kanekalɪñ.’”

⁸ Eumbi, gembijnjĩ pi um blañblañ tĩmbi, sum bim pi ñaĩgĩlĩñ. Pi ñaĩpi, misĩĩngĩlĩñda tĩmbi ama nola nepek nek indaĩguk wolok kasat nĩm tĩ-semgĩlĩñ.

Yesulĩ noliiloĩ indambi, kunum gĩnañ loĩguk *

⁹ Kena nain kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan Yesulĩ salasalananan kĩmnan nanin mĩlapi, dama sĩnĩk Malia Makdala nanin endoĩ indaĩguk. (Lap kandañ endĩ yal kolan kĩt tambon tĩpet tam endoĩ gĩnañ ep kle-kokuk.) Yesulĩ tam endoĩ indaum ¹⁰ pi-ñambi, ama Yesu gĩta kuĩgĩlĩñ endoĩ ñaĩguk. Ña yambumbi, kut-blanbla e-palĩĩlĩmbi, nepek nek indaĩguk wolok tuop kasat tĩ-sembi ¹¹ eĩguk, “Yesu kaik palĩmbi kat.” Gan amalĩ manda wĩn nandumbi tĩl tĩĩguk.

¹² Wolok siĩgi kandañ gwaĩgwaĩit tĩpet endĩ Jelusalem it kwelan nanin pi-ñañlĩmbi, Yesu siĩgin walan tĩkĩleumbi inda-semguk. ¹³ Inda-semum undane-ñambi, nosiila kasat tĩ-semgĩmĩk. Gan endĩ nandumbi, wĩn bo tĩlgot tĩĩguk.

¹⁴ Tĩmbi gwaĩgwaĩi 11 endĩ nana na-palĩĩlĩmbi, Yesulĩ siĩgi endoĩ bo inda-semguk. Inda-sembi, amatam en mĩlalĩmbi kaĩgĩlĩñ endok mandanjĩ nĩm nandĩ-kĩlĩk tĩmbi, gĩnañ kwambĩ tĩmbi, nandum tĩl tĩĩguk wala enombĩĩguk.

¹⁵ Tĩmbi enguk, “Sĩndĩ kwet tuop ñambi, nokok gĩĩgĩt manda kĩndem ñĩn amatam gĩtĩkta eu sapaĩaneukak! ¹⁶ No endĩ miti tuk i-talembi, gĩĩgĩt manda kĩndem nandĩ-kwambĩĩ dalakta, en wakan Yambattĩ tĩke-kĩmĩlekak. Gan no endĩ nandum tĩl tĩlakta, enlok kusei tĩmbi dakleumbi, tambon ombi-tĩkeukak. ¹⁷ Tĩmbi Yambattĩ amatam gĩĩgĩt manda kĩndem nandĩ-kwambĩĩ daĩ wĩn ep tĩmbi paĩgĩtaumbi, kundit engano ñandin tĩnekalĩñ: endĩ yal kolan nokok kotna plon ep kle-kopi, manda komblin kwet dĩwĩndoĩ wĩn enekalĩñ. ¹⁸ Tĩkap endĩ malet saĩnan upmat kĩsĩlĩ tĩke-loneliĩ ba tuk kolan upmat nanelĩñ, nepek walĩ nĩm ep tĩmbi kolanekealĩñ. Tĩmbi endĩ wakan ama jĩmbasat endok plon kĩsĩ kĩmĩpi ep tĩmbi kĩndem danekalĩñ.”

¹⁹ Wopum Yesulĩ manda wĩn eni-taleumbi, Yambattĩ kunum gĩnañ tĩke-loĩguk. Tĩke-loumbi, Yambat enlok kii dĩndĩmnan pip palĩmbi, yakan kunum kwet yambĩ-dĩkĩneamĩk.

²⁰ Tĩmbi gwaĩgwaĩiilĩ kwet tuop ñambi, gĩĩgĩt manda kĩndem eu piĩguk. Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, Wopumdi mandanjĩ kwambĩĩ dawĩktok ep tĩmbi paĩgĩtaumbi, kundit engano sĩnĩk tĩĩgĩlĩñ.

* 16:8: Nandĩ-tale ama dĩwĩndĩ ñĩndĩñ eaĩ: Maleko en manda ñĩn nĩm youkuk.

LUKA Ama Sisini Yesu indaŋguk

Lukali giŋgit manda kindem ama loloñ no koi Tiofilus endi pinalektok youkuk

¹ Yambatti nepek gitik nindok boŋipninan timbi indaŋguk wolok kasat ama asupti nanandinjilok tuop kiupi youkiliñ, ² win kusei kimikimilinan nanin nepek indaŋguk win dausili kañbi, giŋgit manda e-daut kena tiŋgiliñ endi kasat win tinimgiliñ, wolok tuop endi windiŋgangot kiupi youkiliñ. ³ Timbi nak nepek gitik indaŋguk win nain ombapgan e-lonji kena ti-kiliñ eŋgutta timbi nindiñ timbettok nandilet: nak bo nepek indaŋguk wolok kasat sambat plon kimp youpi, lolona Tiofilus dika yout-gametat. ⁴ Windiñ timbambi, nindiñ nandi-dakleukañ: nepek wolok kasat ti-gamgiliñ wali biaŋgan windiŋgan indaŋgiliñ.

Eñaloli Yoane indauptok Sakalaiala niŋguk

⁵ Elotti Judia kwettok ama wapmañji kuñlimbi, tapma ama no kuŋguk koi Sakalaia. Endi telak dama no koi Abia endok sambat gita tapma it ginañ kena pa tilinŋuk. Tamnin Elisabet endi bo Alondok* sambat. ⁶ Wapatam tipet endi Yambattok dainan dindim sinik kumbi, Wopumdok endikne manda ba telak gitik kimit-kleŋgimikta yomjet no nim pat-semguk. ⁷ Gan Elisabet endi yamin pakukta timbi endi gwaŋwanjet bisat nimnat papi, gilik sinik tiŋgimik.

⁸ Nain nola nindiñ indaŋguk: Abialok sambat endi tapma ilan kena tindilok nain inda-semumbi, Sakalaiali bo Yambattoñ tapma tinmepi lom pakuk. ⁹ Palinlimbi, tapma amali "Wopumdi pataknan nindi lombi, pama milinat si-nimetak?" embi, tapma ama nisilok ep tindinji klembi, timbi-inda sañala kokiliñ. Kolimbi, Sakalaia timbi indaumbi, it ginañnan loŋguk. ¹⁰ Pama milinat sinjilok nain indaumbi, amatam asupti tapma it sañ jimba ginañ kimin timbi, nimolo ti-pakiliñ. ¹¹ Timbi Wopumdok eñalo nol Sakalaialoñ inda-nimmbi, pama sinjilok sisuat wolok kit dindim kandañ ikuk. ¹² Ili kañbi ka-silikne embi, kolan misinŋuk. ¹³ Gan eñaloli nindiñ niŋguk, "Sakalaia, dik nim misiwñ. Yambatti ikan nimoloŋga nandiŋgukta nindiñ ti-gamekak: tamga Elisabet endi niñaŋga no apmumbi, koi Yoane kitukañ. ¹⁴ Enda timbi simbaka kindem daumbi, silisili wopumdi ginaŋga tokneukak. Timbi endok indaindani la amatam asupti bo silisili ti-nimekalin. ¹⁵ Kusei nindiñda windiñ tinekalin: Wopumdi enda nandum loloñ sinik tilak. Gwaŋwa wali kuŋgun Wopum bi-nimekakta timbi wain ba tuk kimbiñ nim nambekak. Timbi endi meñ simbai ginañnan palinlimbi, Dindim Woñdi tokne-nimmbi kuukak. ¹⁶ Endi Isael amatam asup ginañji ep timbi tambanembi, Wopum Yambatsiloñ undane ñanekalin. ¹⁷ Yambattok gemb ba Woñ plofet Elialoñ palmiŋguk windiŋgangot niñaŋgaloñ bo palmimbi, Wopumdok telak dama timbekak. Endi bepsiilok ginañji tambaneumbi, gwaŋwanjii nombo wale kindem ti-semnekalin, timbi ama Yambattok manda wikañ endok ginañji tambaneumbi, ama dindim kuañ endok nanandinji klenekalin. Windiñ tinipi, endi Wopum bimbindok ti-paŋgipaŋgile ti-semekak."

¹⁸ Timbi Sakalaiali eñalola nimbi eŋguk, "Mandaŋgala nitek nandiwambi, biaŋgan timbek? Nak gilik sinik tiŋgut, timbi tamna endi bo gwilat asupgan makleŋguk win!" ¹⁹ Eumbi niŋguk, "Nak eñalo Gabriel, timbi nak Yambattok ñasiŋgan kuñpi, kena pa tilet. Timbi nak dikita manda embi, giŋgit manda kindem ñin ganganlok embi, nani-mulimbi bit. ²⁰ Ale, dik nandi: giŋgit manda ganit wolok tuop Yambatti nain kimikuknan indaukak. Gan dik mandana nim nanandi-kilik tilañda timbi nak maŋga kimsip gamambi, slak maŋga kwap em palimbi, nepek ganit wali bien indaukak wolok tuop." Eñaloli windiñ eŋguk.

* 1:5: Alon win tapma ama gitik endok bep pañji.

²¹ Sakalaialí nain ombap tapma it gíñañ sakñelam pakukta tímbe amatam mandí-pakíliñ endí nandí-bendí tí-ñímíngíliñ. ²² Tímbe endí sañ jimba gíñañ pínguk nain wolonda endí manda enbektok tuop ním. Slak man kwap em papi, kíttíngot tíngukta tímbe amatamdí “Endí tapma it gíñañ nepek engano síník no kañak” wíndíñ nandíngíliñ.

²³ Tapma ilan kenan tíndílok nainñín taleumbi, Sakalaialí ilnan undane ñam ²⁴ pat-ta-ñaumbi, tamín Elisabet endí gwañgwa mójip tímbe. Tímbe yakíp kí tombon endí ilnan gitakan pat-sembeumbi, ñíndíñ eñguk, ²⁵ “Wopumdí nain ñíndíngít nandí-nambi, amatamdok dáusinan maetna tímbe tale-namektok ñíndíñ tímbe inda-namlak.”

Eñalolí Yesu indauptok Malia nínguk

²⁶ Elisabetí yakíp kí tombon noñgan gwañgwa mójip tí-palíñímbi, Yambattí eñalo Gabliel Nasalet it kwelan Galili kandañ patak wandíñ ní-mulímbi, ²⁷ tam sim no ama gíta gama ním kuñgun koi Malia endoñ ñañguk. Ama wapmañ Devit damañgan kuñguk endok komblin koi Josep tam sim wín endok gíngít wílímum pakuk. ²⁸ Eñalolí Malialoñ tombi we ñímímbi nínguk, “Wopumdí gíñañ síloñ kíndem tí-gambi, díkíta patak.” ²⁹ Wíndíñ eu nandímbi, gínan mlalímbi, nanandín ním dakleumbi, gínan gíñañ “Manda wolok kusei wín nek?” embi, nanandí kena tímbe.

³⁰ Tímbe eñalolí nímbi eñguk, “Malia. Yambattí gíñañ kíndem tí-gambi nandí-gamlak, wala tímbe ním mísíwíñ! ³¹ Nandílañ. Dík gwañgwa mójip tímbe, gwañgwa tíkeukañ endok koi Yesu kíttíukañ. ³² Endí ama wopum palímbi, Yambat Loloñ Síník endok níñañ nínekalíñ. Bep pañ Devit endí Isael amatamdok ama wapmañjí kuñguk, wíndíngangot Wopum Yambattí en ama wapmañjí kímlím papi, ³³ nain taletalen nímnat Jekoptok sambat, wín Isael amatam, yambi-díkñembi, endok ama wapmañjí kuukak.”

³⁴ Tímbe Malialí eñalo ní-nandímbi eñguk, “Nepek wín nítek indaukak? Nak ama gíta gama ním kuñgut, wala.” ³⁵ Eumbi tambane nínguk, “Díndím Woñdí díkoñnan píumbi, Yambat Loloñ Síník endok gembínlí gep tapliukak, wala tímbe gwañgwa apmekañ endí gíngi síník, tímbe Yambat enlok Níñañ nínekalíñ. ³⁶ Díkok sambatka tam no Elisabet en nandí-ñímlañ. Endí gílik, tímbe ‘En yamín’ wíndíñ níngíliñ, gan man ñíndíngít endí bo gwañgwa mójipmat kuumbi, yakíp kí tombon noñgan ñalak. ³⁷ Nekta, Yambattí nepek no tuop ním tímbe no ním patak.” ³⁸ Eumbi, Malialí tambane nínguk, “Ale. Nak Wopumdok kena wembe sílanin. Manda elañ, wolok tuop inda-namun.” Wíndíñ eumbi, eñalolí en kañ bimbi ñañguk.

Malialí Elisabettoñ ñañguk

³⁹ Wolonda Malialí tí-wílí díkñe tímbe, Galili kwet bimbi, Judia kwet píñílopílatnan platik síník ñambi, it kwet nolok tomguk. Tombi, ⁴⁰ Sakalaialok ilnan lombi, endok tamín Elisabet we ñímínguk. ⁴¹ We ñímímbi nandumbi, wolongan gwañgwa Elisabet-tok símbai gíñañ pakuk walí gembínatgan sasík tímbe. Tímbe Díndím Woñdí endok gíñañnan tokñeumbi, ⁴² wopumgan kímbi, ñíndíñ eñguk, “Tam níndok boñgípnian dík wakan gwílam gangamín, tímbe gwañgwa tíkeukañ wín wíndíngangot gwílam ikan mímín.” ⁴³ Elisabetí wíndíñ embi yousímbi nínguk, “Gan nítek tímbe dík Wopumnalok meñlí tam pímbíñen nak ñandin nokoñ bílañ? ⁴⁴ Nak Wopumnalok meñ ganlet wín kusei ñíndínda: nak dík we nameñ wín nandít nain wolondañgan gwañgwa nokok símbatna gíñañ patak endí sílísíli tímbe, sasík tík. ⁴⁵ Tímbe Wopumdí nek ganguk wolok tuop indaukak wín nandí-kwambíñ dambi tíke-kulañda, amatam díwín yapma kle-patañ.”

Malialí Wopum ní-kíndem dañguk

⁴⁶ Tímbe Malialí ñíndíñ eñguk,
“Walenalí Wopum ní-loloñ elak,

⁴⁷ Yambat nep kímtak enda gíñaña típtí nandí-koñgom tí-ñímlak.

⁴⁸⁻⁴⁹ Nekta, nak endok kena wemben pímbíñen,

gan endi wandingan embi nandi-namguk,
 win Yambat Gemb Molom endi kundit wopuwopum asup ti-namguk,
 wala timbi amatam man nindingit kuañ ba siñgi kunekaliñ
 endi naka 'amatam diwin yapma kle-patak' windiñ naninekaliñ.
 Endi Yambat dindim ba giñgi sink,
⁵⁰ amatam giñgiñgan ti-nimañ busuk mamasa ti-sembi,
 ama sambat no ba no siñgi indanekaliñ enda windiñgangot ti-sem-ta-ñaukak.
⁵¹ Endi kundit gembinat pa tiñipi,
 ama ginañj ginañ nisila nandum loloñ tiñguk win ep timbi papuseneñgiliñ.
⁵² Endi ama wapmañ gembinat pipapatsi apma ti-ke-sembi,
 amatam kosi nimnat enda kot giñgit emguk.
⁵³ Endi amatam nepenepekta lonjñgiliñ enda ginañ siloñ ti-semumbi, nombo nim
 lonjñgiliñ,
 gan amatam nepek asup pat-semguk win eni-mulimbi, slak pim ñañgiliñ.
⁵⁴⁻⁵⁵ Nindok bep pañniila eni-kwambiñ dañguk
 wolok tuop endi kena gwañgwañii Isael wakan epmi platambi,
 Ablaam gita komblinñii nandi-sembi,
 busuk mamasa nain taletalen nimnat ti-semektok nim nandi-kamalañguk.”
⁵⁶ Maliali windiñ eu taleumbi, yakip tipet git no ba nek Elisabet gita papi, undanem
 ilnan ñañguk.

Elisabeti Yoane apguk

⁵⁷ Elisabeti gwañgwa tiketikelok nain indaumbi, niñañ apguk. ⁵⁸ Endok sambalii git
 ilnan nasiil Wopumdi ginañ busuk ti-nimñguk giñgit win nandimbi, en gita silisili
 timbi, ⁵⁹ sande noñgan taleumbi, gwañgwa piñgiu dip dombinepi biñgiliñ. Bimbi,
 beulok koi Sakalaia win kitinepi eñgiliñ, ⁶⁰ gan meñli “Win nim” eñguk. Embi, “Koi
 Yoane kitikitolok” eñguk. ⁶¹ Eumbi niñgiliñ, “Sambatsettok boñgiptinan ama no koi
 Yoane no nim patak.” Windiñ embi, ⁶² kitinñgan beu ni-nandimbi eñgiliñ, “Dik kot nek
 mimitlok nandilañ?” Eumbi, ⁶³ kundit youyouttok nepenepela enbimbi, ti-ke bi miumbi,
 “Koi Yoane” youkuk. Youlimbi, win kañbi nandi-bendi tiñgiliñ. ⁶⁴ Timbi wolongan
 Sakalaialok man mamben salaktaumbi, kusei kimipi, manda embi, Yambat ni-kindem
 dañguk.

⁶⁵ Nepek windiñ inda-nimiumbi, il kwelnan nasili kundit win kañbi msiñgiliñ.
 Timbi nepek indañguk wolok giñgitti sapakñanembi, Judia kwet jañginan tuop
 ña-taleñguk. ⁶⁶ Timbi kasat win nandiniñgiliñ endi gitik nandi-kwinakwinalembi,
 Wopumdi gwañgwa win gembini kasopmilak win ka-nandi-tomgiliñda nindin e-
 nandiniñgiliñ, “Gwañgwa wali bendi wopum dambi, ama nitein sink indaukak?”

Sakalaiali Wopum Yambat ni-kindem dañguk

⁶⁷ Timbi Dindim Woñdi Yoanelok beu Sakalaialok ginan tokñeumbi, Yambatti manda
 eelok niñguk wolok tuop embi, nindin eñguk,
⁶⁸ “Nindi Wopum, Isaellok Yambat,
 en kusei nindinda ni-kindekindem ti-nimina:
 endi amatamñii nandi-nimbi,
 toptop kolan ginañ nanin nip tuambi, nip kimikuk.
⁶⁹ Endi enlok kena aman Devit endok komblinñii boñgiptinan nanin ama gembinat no
 nip kimilektok timbi inda-nimnguk,
⁷⁰ win damañgan plofet amañiila enbimbi eñgiliñ wolok tuop.
⁷¹ Endi kanjknii ba ama gitik nandi-kola ti-nimañ endok kisinan nanin nipma
 ti-keuktok windiñ tiñguk.
⁷² Endi bep pañnii busuk mamasa ti-sembi,
 en gita toptop tiñguk win nim nandi-kamalaukak.
⁷³ Endi enlok koi plon sotni Ablaam nindin ni-kwambiñ dañguk:

⁷⁴ endi nandi-nimbi, kanjikiuilok kisinan nanin nipma tikembi,
 nip timbi pañgitaumbi,
 misimisimni nmnat ni-wowoñ tñipi,
⁷⁵ kuamñ tuop endok dainan giñgitiñgot dindim ku-ta-lonekamñ.
⁷⁶ Timbi nñana dikok kandañ nak ñindiñ elet:
 Yambat Loloñ Siniñk endi dik enlok plofet aman ganbekak.
 Nekta, dik Wopumdok telak dama timbi,
 telak ti-dindim e-ñimekañ,
⁷⁷ win dik amatamñii ñindiñ eni-daut ti-semekañ:
 ‘Wopumdi sepmehtok nandilak, wolok tuop yomji bi-samekak.’
⁷⁸ Nindok Yambatni endi ginañ busuk molomda timbi windiñ tilak.
 Endi ama win ni-mulimbi,
 maim sonan wandin endi kunum ginañ nanin nindoñ pimbi,
⁷⁹ ama yomjila timbi kilim ginañ kmdok giñgit kuañ kolit sale-semekak,
 endi busuktok telaknan ninañgilimbi kunekamñ.”
 Sakalaialit plofet manda windiñ enguk.

⁸⁰ Timbi gwañgwa wali bendi wopum daumbi, ginan tipti windiñgot gembilañguk.
 Timbi endi kwet ama nmnatnan ña ku-ta-ñakap, nain win indaumbi, Israel amatamdok
 dausinan inda-dakleñguk.

2

Yesu gwañgwa indañguk

¹ Nain wolonda Sisa Augustos Roma kwet gitik kiup ka-dikñeñguk endi kwet tuop
 kot sambat timbektok nandimbi, wolok tuop endikñe manda no kimilim ñañguk.

² (Kwiliniusi Sisalok kapmainan Silia provinslok kandikñe ama kuñguk nain wolonda
 kot sambat wali indañguk. Damañgan wandin no nim tindin.) ³ Windiñda amatam
 gitikti kosi kimitnepi bep pañ kasatsilok isi kuseinan ñañgiliñ.

⁴ Josepti windiñgantok tiñguk. Endi ama wapmañ damañgan kuñguk koi Devit endok
 sambatta timbi, Nasalet it kwet Galili kwelan patak win bimbi, Judia kwelan ñambi,
 Devittok il kusei koi Betleem wolok ñaupi ñañguk. ⁵ Ñambi, Malia giñgit wilmim
 papi, gwañgwa minjip tiñguk en nañgilimbi, yakan koset kimittepi ñañgimik. ⁶ Ña
 tom palñilimbi, gwañgwa tiketikelok nain indaumbi, ⁷ Malialit gwañgwa telak dama
 tikeñguk. Tikembi, sandumdi timip imbi, makauhtok jawañ ginañ kimitkuk. Win it
 kiyau tokñeñgukta timbi makauhtok ilan lo pakimik.

⁸ Timbi wandiñ kandañ sipsip kandikñe ama diwin endi Betleem it kwet pawan pa
 kumbi, sipsip kauli-dikñe kena tim ti-pakilñ. Ti-palñilimbi, ⁹ Wopumdi eñalo no ni-
 mulim endoñ bi indaumbi, Wopumdok kolsalen walalan bien endok plon youlim kañbi,
 kolan misinñgiliñ. ¹⁰ Gan eñalolit enguk, “Sindi nim misinelñ! Nak giñgit manda
 kindem no sindoñ tike bilet, timbi manda wali amatam gitik ginañji youlimbi, silisili
 tinekalñ. Manda win ñindiñ: ¹¹ ama ñin Yambat en amatamñii sepmehtok ni-mutak,
 win Mesia Wopumni, endi man tim ñolondañgan Devittok il kwel Betleem wolok inda-
 samlak. ¹² Nak manda biañgan elet win sindi ñindiñ ka-nandinetañ: sindi gwañgwa
 gimin wakan timbi indaumbi, sandumdi timip imbi, makauhtok jawañ ginañ kimilim
 palim kanetañ.” ¹³ Eñalolit windiñ eumbi, platik sinik eñalo kimin wopumdi kunum
 ginañ nanin pi indambi, Yambat ni-kindem dambi, ñindiñ eñgiliñ,

¹⁴ “Kunum loloñen ginañ Yambattok koi ni-ta-lowit,
 timbi kwelan amatam ginañ kindem ti-semekak endok kandañ busuk pat-semekak.”

¹⁵ Timbi eñalolit yambimbi, kunum ginañ undane ña-taleumbi, sipsip kandikñe amali
 nisinñgan e-nandi timbi eñgiliñ, “Yakñe! Nepek indalak win Wopum en nini-daklelak,
 wala timbi Betleem ñambi kana!” ¹⁶ Windiñ embi, platik sinik ñambi, Malia git Josep ep
 timbi indaumbi, gwañgwa win wakan makauhtok jawañ ginañ palim kañgiliñ. ¹⁷ Kañbi,
 eñalolit gwañgwa wolok plon manda enguk win kasat ti-semgiliñ. ¹⁸ Timbi amatam

sipsip kandikñe amalok kasat win nandingiliñ endi gitik nanandi kena tñgiliñ. ¹⁹ Gan Malia endila manda win gitikgan ginan ginañ dasimbi, nandi-kwinakwinalembi pa kulinguk.

²⁰ Timbi sipsip kandikñe amalí undanem kenanjinan pi ñañgiliñ. Ñañipi, nepek gitik eñaloli enguk wolok tuop indaŋgukta timbi endi nepek gitik nandimbi kañgiliñ wolok Yambat ni-kindekendem embi, koi ni-ta-loñgiliñ.

²¹ Sande noñgan taleñlambi, gwañgwa gimin piñgiu dip dombindombilok nain indaumbi, meñ beuli koi Yesu kititñgimik. Endi gama meñ simbai ginañ nim palinlambi, eñaloli koi wakan ikan kititñguk.

Simeon gita Analí tapma ilan Yesu gwañgwa Mesia en wakan ka-dakleñgimik

²² Moseli endikñe manda diwin kimikuk wali ñindin elak: tam gwañgwa ikan tiketiken endi nittek timbi, bindambo Yambattok dainan ti-jamilambi, gumañ enloñ ñauk. Endikñe manda win kimik-klendemiktok nain indaumbi, Malia gita Josep endi gwañgwa tikembi, Wopum enlok bi-ñimindepi Jelusalem ñañgimik. ²³ Endi Wopumdok endikñe manda ñin tañgonendemiktok windin tñgimik, “Sindi ama ba ilalok gaut wapai telak dama indañ gitik Wopum enlok bi-ñiminekaliñ.” ²⁴ Timbi Wopumdok endikñe mandali elak wolok tuop endi “mambaip sim tipet ba monik no mambaip wandin tipet” tapma tindemiktok nandim ñañgimik.✠

²⁵ Nain wolonda ama no Jelusalem kuñguk koi Simeon. Endi ama dindim, Yambattok endikñe manda kimik-klembi, ama nin Yambatti ni-mulimbi Israel amatam eni-busuk ti-semekak en mandimbi kuñguk. Timbi Dindim Woñdi en gita papi, ²⁶ ñindin nidakle-taleñguk: endi gama kuñipi, Wopumdi Mesia ni-mulektok e-kwambiñ dañguk win kaukak. ²⁷ Timbi Dindim Woñdi Simeon tapma it sañ jimba ginañ ni-mulimbi lo pakuk. Palimbi, Yesu meñ beuli endikñe mandali elak wolok tuop ti-ñimindemiktok en wandin tike ñaumbi, ²⁸ Simeondi gwañgwa win kañbi tike apmbi, Yambat we ñimimbi niñguk, ²⁹ “Molom, dik manda nanguñ wolok tuop inda-talelak, wala timbi man ñindinñgit kena gwañgwañga nandi-namumbi, busukñenengan semba. ³⁰ Nak ama nindi gamanda amatangai nipmekak en ip dautnalí kalet. ³¹ Dik en ikan nimbi taleumbi ni-mulim amatam gitikti en kanekaliñ. ³² Timbi Israel amatangai ninda kot giñgit nimekak, ba amatam diwindok telaka kolí sale-semekak.”

³³ Simeondi gwañgwala windin eumbi, meñ beuli win nandimbi, nanandi kena tñgimik. ³⁴ Timbi Simeondi gwilam ti-sembi, Yesu meñ Maliala ñindin niñguk, “Nandilañ. Yambatti gwañgwa ñin nimbi taleumbi, Israel amatam asup endi en kimik-kleañ ba nim wolok tuopgan Yambattok dainan pi pinekaliñ ba it-kwambiñ danekaliñ. Gwañgwa wali kimisalen no wandin Yambat en kimikuk, gan amatam asupti siñgi wilimnekaliñ. ³⁵ Enda timbi amatam ginañ nanandinji sembin win timbi dakle-taleukak. Timbi nepek niñañgala inda-ñimekak kusei wala timbi simba gawatti kakit man pisikñat nomik waleña bo youlekak.” Simeondi windin eñguk.

³⁶ Timbi plofet tam gilik no kuñguk koi Ana endi bo tapma ilan pakuk. Endi Asellok sambat, Fanuellok wemban. Tam sim pakuk wolonda wapat timbimbi, gwilat kit tombon tipetgot yakan kuñgimik. Kukap, ³⁷ wapai sembumbi, slak tam kanjak pat-ta-bikap, gwilat 84 gitik ombiñguk. Endi tapma ilan pat-kuñipi, tim sandap Yambat ni-wowon tñipi, nanañ kimsipbi, nimolo pa tilñguk. ³⁸ Nain wolondañgan endi Yesu meñ beu gita Simeon yambimbi, endoñ bimbi, wolongan gwañgwa wala timbi Yambat we ñimimbi. Timbi amatam gitik Mesia Jelusalem nasi mlap ginañ nanin epmektok indaukak endok mandimandi kuñgiliñ enda Analí gwañgwa wolok indaindanla giñgit eni-ta-ñañguk.*

³⁹ Yesu meñ beuli Wopumdok endikñe mandali elak wolok tuop ti-talembi, iset kwesetnan Nasalet Galili kwelan undane ñañgiliñ. ⁴⁰ Timbi gwañgwa win nanandin

✠ 2:24: Kisim Bek 22:29, 34:19, Wok Pris 12:6-8 * 2:38: Jelusalem win Israel amatam gitik endok plon e-yout tilak.

kindemli gɨnan tokneumbi, bendi kwambiñ daumbi, Yambatti gɨnañ kindem ti-ñimñguk.

Yesu gwañgwal Beulok ilan palektok nandiñguk

⁴¹ Gwɨlat tuop kamaikamai nain† indaliñgukta, Yesulok meñ beuli Jelusalem pa ñayañgimik. ⁴² Timbi Yesulok gwɨlat 12‡ timbimbi, tañgimik tuop klembi, Jelusalem londepi Yesu gita ñañgimik. ⁴³ Ña pakap, gwɨlat taleumbi, ilan undane ñandepi, Yesu gwañgwa en Jelusalem kandañ saknelam pakuk win nim ka-nandimbi kañip ñañgimik. ⁴⁴ Endi “Tua en amatam asup telak ñañ endok boñgipsinan ñalak” windiñ nandiñipi, sandap noñgan nandi-bendi nimmnat telak ñañgimik. Ñambi, kusei kimipi, sambatsettok ba nosettok boñgipsinan lonjiñgimik. ⁴⁵ Lonji nim kañbi, undane Jelusalem ñañipi lonjiñgimik.

⁴⁶ Tim sandap tipet git no lonjilonji kena ti-ñambi, gwañgwa tapma it sañ jimba gɨnañ timbi indaumbi, kañgimik win: endi endaut ama endok boñgipsinan pipapi, mandanji nandimbi, wolok kuseila eni-nandi pa tiñguk. ⁴⁷ Endi mandanji nandidaklembi, kindem tambane-semgukta timbi ama endok mandan nandiñgilitiñ endi gitikgandi nandi-silikneumbi, nanandi kena tiñgilitiñ. ⁴⁸ Timbi meñ beuli en kañbi ka-silikneumbi, meñli niñguk, “Gwañgwa kambak, nekta ñindiñ sinik nilamitañ? Nandilañ, beka niti gep lonji kuñipi, nandi-bendi wopum ti-gamamik.” ⁴⁹ Eumbi enguk, “Nitek timbi nep lonjim kuamik? Nak Bepnalok ilnan ñolok palettok een win siti nim nandiñgimik ba?” ⁵⁰ Windiñ eumbi, manda wolok kusei nim nandidakleñgimik. ⁵¹ Timbi walinin meñ beu gita pimbi, Nasalet it kwelan undane ñambi, endok kapmainjetnan kuñguk. Timbi meñli nepek gitik gwañgwalok plon indañguk win gɨnan gɨnañ nandi-dasimbi kimiti-nandi-kuñguk.

⁵² Timbi Yesulok piñguli bendi wopum daumbi, nanandin bo windiñgangot tiñgukta Yambat ba amal bo windiñgot nandi-koñgom ti-ñimñgilitiñ.

3

Yoaneli Wopumdok telak ti-dindime kena tiñguk

¹ Timbi Sisa Taibelius endi Roma kwet tuop wolok ama wapmañji kuumbi, gwɨlat 15 timbi dumalañguk. Wolonda Pontius Pilatoli Sisalok kapmai kumbi, Judia distrik ka-dikneumbi, Elotti Galili distrik ka-dikneñguk. Timbi Elottok konombal Filipti Itulia git Tlakonitis distrik ka-dikneumbi, Lisaniai Abilene distrik ka-dikneñguk. ² Timbi Anas en gita Kaiafas endi tapma amalok telak damanji kuñgimik. Nain wolonda Yoane Sakalalok niñañ endi kwet ama nimmnatnan kuñguk. Kuumbi, Yambatti manda nimbimbi, ³ Jodan tuk baliliñ tuop kuñipi, manda eu pimbi, amatamda ñindiñ enguk, “Yambatti yomji bi-samektok sindi gɨnañ tambatambattok tuk inekaliñ.”

⁴ Yoaneli kena tiñguk win plofet Aisaiali manda no youkuk wolok tuop indañguk. Endok mandan pepa kwasa gɨnañ ñindiñ youyoulin patak, “Ama noli kwet ama nimmnatnan kuñipi, ñindiñ kitilak, ‘Wopumdok telak ti-dindim e-ñimit!

Telak kelam ti-dindim e-ñiminekaliñ!

⁵ Kwet wilin gitik taplium tokneumbi, kwet jañgin ba kwet kimin gitik ti-jamilenekaliñ.

Timbi telak kelam ti-dindim embi, telak lopilat yout dindimembi timbi jamilaukak.

⁶ Timbi amatam gitikgandi Yambatti telak nitek plon epma tikeukak win ka-nandinekaliñ.’”[☆]

Aisaiali manda windiñ youkut wolok tuop Yoaneli tiñguk.

† 2:41: Gwɨlat wolonda Israel amatamdi Yambatti Isip kwelan epmiñguk win nandi-pakañ. ‡ 2:42: Juda amatamdi ñindiñ nandiñgilitiñ: gwañgwa no gwɨlat 12 omblak en ip amalok jimba plon tomlak. ☆ 3:6: Aisaia 40:3-5

⁷ Tĩmbi nain tuop ama kĩmĩn wopumgandĩ Yoaneloñ bĩmbi, gĩnañ tambatambattok tuk i-semektok nĩmbĩmbi, ñĩndĩñ pa enĩlĩnguk, “Malet sañandok kombliñii, sĩndĩ nokoñ bĩmbi, tukgot ineliñdok nandañ ba? Nĩndĩ sanbĩmbi, telak wĩndĩñ Yambattok gimbĩt inda-samekak wĩn makleneliñ? Sĩndĩ kolanjĩlok kĩnjanlĩ sapma kleuktok nandañda, ⁸ gĩnañjĩ tambanembi, wolok bien kuñgunjĩnan tĩmbĩ indaumbi, gĩnañjĩ gĩnañ ñĩndĩñ nĩm nandĩnekalĩñ, ‘Bep pañĩ Ablaam endok kĩndemla tĩmbi Yambattok gimbĩt maklenekamĩñ.’ Nak sanba nandĩwit: Yambattĩ kĩndem kawat ñĩn ep tĩkĩleumbi, Ablaamdok kombliñii indanelĩñ wĩn! Wala tĩmbi sĩndĩ bien kĩndem nĩm laliyañda, kilamek! ⁹ Kapinoñgo komba kuseinan ikan kĩmĩkĩmĩlĩn patak. Komba bien kĩndem nĩm pa laliyañ gĩtik wĩn jĩnbĩm gĩlo-taleumbi, komba gĩnañ kolĩ pĩm dũukak.”

¹⁰ Tĩmbi amatamdĩ nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Wĩndĩñda nĩtek tĩnekamĩñ?” ¹¹ Eumbi tambane enguk, “No endĩ kiupĩ tĩpet palmĩlakta, ama no kiupĩ nĩmnat enda no mĩlok. Ba nanala wĩndĩñgangot tĩlok.” ¹² Tĩmbi takis epep ama dĩwĩn endĩ wĩndĩñgot tuk i-semektok bĩmbi nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Endaut, nĩndĩ nĩtek tĩnekamĩñ?” ¹³ Eumbi enguk, “Sĩndĩ gavmandĩ takis epnelĩñdok elak wolok tuopgot epbi, nĩm maklenekalĩñ.” ¹⁴ Tĩmbi mik amalĩ wĩndĩñgangot nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Tĩmbi nĩndĩla nĩtek tĩnekamĩñ?” Eumbi enguk, “Sĩndĩ ama nolok mĩnem kasĩleneliñdok tĩ-piñpiñe nĩm tĩ-ñĩmnekalĩñ, ba manda plon siñgin joñgo nĩm sinekalĩñ. Tambo sĩndĩ kenanjĩlok tuan samañ wala nandum tuop tĩmbekak.”

¹⁵ Tĩmbi amatam Yoanelok mandan nandĩñgĩlĩñ endok gĩnanjĩ mĩlalĩmbi, gĩnañjĩ gĩnañ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, ‘Mesia en wakan bek’. Wĩndĩñ nandĩ-kwĩnakwĩnalembi, nĩtek indawĩk wala mandĩñgĩlĩñ. ¹⁶ Tĩmbi Yoanelĩ amatam gĩtikta ñĩndĩñ tambane enguk, “Nakta tukgot i-sam tĩ-kulet. Gan ama no indaup tĩlak endok gembĩnlĩ nak napma klelak. Endĩ wakan Dĩndĩm Woñ komanat i-samekak. Tĩmbi nak pĩmbĩñen ñandin ñalĩ endok kesii gwĩlap kiundĩlĩmettok tuop nĩm. ¹⁷ Ama no plaua mĩnjĩp gĩt gwĩlap ep danbi, mĩnjĩp wĩsĩ-kopi, gwĩlap ba kĩlĩkĩlĩk siu dĩlak, wĩndĩñgangot ama indaup tĩlak endĩ amatam ep danbi, gĩñgĩtĩnii epbi, dĩwĩn komba taletalen nĩmnat gĩnañ ep siu dĩnekalĩñ.”

¹⁸ Yoanelĩ wĩndĩñ embi, molo manda dĩwĩn asup eñĩpi, gĩñgĩt manda kĩndem amatamda enĩ-ta-kuñguk. ¹⁹ Tĩmbi ama wapmañ Elottĩ konombal Filip endok tamĩn Elodias matĩkeñguk ba tĩ-bomboe kusei kusei dĩwĩn tĩñgukta tĩmbi Yoanelĩ pa nĩ-ñombĩñguk. ²⁰ Gan Elottĩ tĩ-bomboen wĩn nĩm ka-daklembi, nombo yousĩmbi, Yoane tĩkembali, it kwambĩñ gĩnañ kĩmĩlĩm pĩñguk.

²¹ Yoanelĩ amatam gĩtik gĩnañjĩ tambĩneñgĩlĩñ wĩn tuk i-semñĩpi, Yesu bo tuk i-ñĩmĩñguk. Tuk i-ñĩmĩmbi, nĩmolo tĩñĩlĩmbi, kunum gĩnañ dĩlĩ tombĩmbi, ²² Dĩndĩm Woñdĩ inda-daklembi, monĩk mambaip walan indambi, endok plon pĩ pipakuk. Tĩmbi kunum gĩnañ nanin kĩtikĩtĩ no ñĩndĩñ kĩtĩu pĩñguk, “Dĩk nĩñana noñgan sĩnĩk. Nak gĩnañnalĩ gep kasĩlembi, dĩka walena kĩndem dalak.”

Yesu Mesialok bep pañĩilok kot sambat

²³ Yesulĩ gwĩlat 30 nĩtepek ombĩmbi, kenan kusei kĩmĩkuk. Amatam enda nandĩñgĩlĩñ en Joseptok nĩñañ. Tĩmbi Josep endĩ Elilok kombliñ, ²⁴ Eli wĩn Matattok kombliñ, Matat wĩn Livailok kombliñ, Livai wĩn Melkilok kombliñ, Melki wĩn Janailok kombliñ, Janai wĩn Joseptok kombliñ, ²⁵ Josep wĩn Matatiaslok kombliñ, Matatias wĩn Amoslok kombliñ, Amos wĩn Nahumlok kombliñ, Nahum wĩn Esilok kombliñ, Esli wĩn Nagailok kombliñ, ²⁶ Nagai wĩn Maattok kombliñ, Maat wĩn Matatiaslok kombliñ, Matatias wĩn Semeindok kombliñ, Semein wĩn Joseptok kombliñ, Josek wĩn Jodalok kombliñ, ²⁷ Joda wĩn Joanandok kombliñ, Joanan wĩn Resalok kombliñ, Resa wĩn Selubabelok kombliñ, Selubabel wĩn Sealtielok kombliñ, Sealtiel wĩn Nelilok kombliñ, ²⁸ Neli wĩn Melkilok kombliñ, Melki wĩn Adilok kombliñ, Adi wĩn Kosamlok kombliñ, Kosam wĩn Elmadamdok kombliñ, Elmadam wĩn Erlok kombliñ, ²⁹ Er wĩn Josualok kombliñ, Josua wĩn Eliesellok kombliñ, Eliesel wĩn Jolimlok kombliñ, Jolim wĩn Matattok kombliñ, Mattat wĩn Livailok kombliñ, ³⁰ Livai wĩn Simeondok kombliñ, Simeon wĩn

Judalok komblin, Juda w+n Joseptok komblin, Josep w+n Jonamlok komblin, Jonam w+n Eliakimlok komblin, ³¹ Eliakim w+n Melealok komblin, Melea w+n Menalok komblin, Mena w+n Matatalok komblin, Matata w+n Natandok komblin, Natan w+n Devittok komblin, ³² Devit w+n Jesilok komblin, Jesi w+n Obettok komblin, Obet w+n Boaslok komblin, Boas w+n Salmondok komblin, Salmon w+n Nasondok komblin, ³³ Nason w+n Aminadaptok komblin, Aminadap w+n Atmindok komblin, Atmin w+n Arnilok komblin, Arni w+n Heslondok komblin, Heslon w+n Peleslok komblin, Peles w+n Judalok komblin, ³⁴ Juda w+n Jekoptok komblin, Jekop w+n Aisaktok komblin, Aisak w+n Ablaamdok komblin, Ablaam w+n Telalok komblin, Tela w+n Nahollok komblin, ³⁵ Nahol w+n Seluktok komblin, Seluk w+n Reulok komblin, Reu w+n Pelektok komblin, Pelek w+n Ebellok komblin, Ebel w+n Selalok komblin, ³⁶ Sela w+n Kainandok komblin, Kainan w+n Alpaksattok komblin, Alpaksat w+n Semdok komblin, Sem w+n Noalok komblin, Noa w+n Lamettok komblin, ³⁷ Lamek w+n Metuselalok komblin, Metusela w+n Enoktok komblin, Enok w+n Jalettok komblin, Jalet w+n Maalalelok komblin, Maalalal w+n Kainandok komblin, ³⁸ Kainan w+n Enoslok komblin, Enos w+n Settok komblin, Set w+n Adamdok komblin, t+mbi Adam w+n Yambatti t+mbi indañguk.

4

Satand+ Yesu t+ kuyuk t+ n+ m+ nguk

¹ T+mbi Yesul+ tuk i-taleumbi, D+nd+ m Woñd+ g+nan g+nañ tokñe pal+mgukta nañg+il+mbi, Jodan tuk bim kwet ama n+mnatnan ña kuñguk. ² Wand+ñ tim sandap 40 dou m+lat t+kuñ+il+mbi, Satand+ t+ kuyuk pa t+ n+ m+ nguk. Nain wolonda nanañ no n+ m nam, slak kuñ+il+mbi, tim sandap wal+ taleumbi, nanañ gawat t+ nguk. ³ T+mbi Satand+ ñ+nd+ñ n+ nguk, “D+ k Yambattok N+ñan s+ñ+ kta, kusaka t+mbi dakleuktok kawat ñ+ n n+ m+mbi, nanañ indaw+ n!” ⁴ Eumbi tambane n+ nguk, “W+nd+ñ n+ m. Yambattok manda no ñ+nd+ñ youyoul+ n patak, ‘Ama nanañ+ñgot kuñgun m+uktok tuop n+ m.’ ” ☆

⁵ T+mbi Satand+ kwet loloñen nolok nañg+ p lombi, kwet tuop amatam kusei kusei kuañ w+n g+ t+ k gan walawalan nom+ k nain dumangan daul+ m+mbi ⁶ n+ nguk, “Kwet g+ t+ k wolok gemb+ n ba paman w+n nokok k+tnanan k+ m+ l+ m ka-d+ kñelet, wala t+mbi ama nola ba nola m+ m+ lok nand+ mbi, k+ndem kiinan k+ m+ let. Nepek g+ t+ k w+n d+ k gam-taletalelok nand+ let, ⁷ w+n t+ kap d+ k kes+tnanan m+lelem t+ nameñda, nepenepek g+ t+ k w+n d+ kok g+ ñg+ t t+ taleutak.” ⁸ Eumbi tambane n+ nguk, “Yambattok manda no ñ+nd+ñ youyoul+ n patak, ‘D+ k Wopum Yambatka m+lelem t+ n+ m+mbi, en noñgangot k+ m+ t- klelok.’ ” ☆

⁹ T+mbi Satand+ Yesu nañg+ pi, Jerusalem tapma it pend+ m kusip plon lo k+ m+ pi n+ nguk, “D+ k Yambattok N+ñañ s+ñ+ kta, ñ+nanin d+ kop+ ma p+ ! ¹⁰ Kusei ñ+nd+ñda d+ k n+ m kolautañ: Yambatta manda no ñ+nd+ñ youyoul+ n patak, ‘End+ eñaloñiilok k+ s+ n+ n gap+ pi, gamb+ d+ kñenel+ñdok enbekak.’ ¹¹ No w+n ñ+nd+ñ, ‘End+ k+ s+ l+ gep w+ t- taloumbi, kawatt+ kes+ ka n+ m gaulek.’ ” ☆ ¹² Eumbi tambane n+ nguk, “Yambattok manda ñ+nd+ñ elak, ‘D+ k Wopum Yambatka endok gemb+ n inda-dakleuktok t+ kuyuk n+ m t+ ñ+ mekañ.’ ” ☆

¹³ Satand+ t+ kuyuk kusei kusei g+ t+ k t+ n+ m+ m taleumbi, “Nain nolamek” embi kañ bimbi ñañguk.

Ama S+ s+ ñ+ k Yesu end+ enlok kuseiñ+ n t+mbi dakleñguk

Yesul+ enlok kuseiñ+ n Nasalet it kwelan eu dakleñguk

¹⁴ T+mbi Yesul+ Galili kwelan undane ñambi, D+nd+ m Woñdok gemb+ plon kul+ ñgukta endok g+ ñg+ t wal+ kwet kle-g+ mbup pakañ tuop sapañaneñguk. ¹⁵ T+mbi end+ kwet wolok kle-g+ mbut kuñ+ pi, it kiyaunj+ g+nañ g+ ñg+ t manda en+ daut t+ sem pa t+mb+ mbi, amatam g+ t+ kt+ koi g+ ñg+ t t+ ke- loñg+ l+ ñ.

¹⁶ Tĩmbi Nasalet it kwet kandañ pap bendĩnguknan bo ña tomguk. Tombi, Sabat patnandĩ nain indaumbi, ep tĩndĩn klembi, it kiyau gĩnañ loñguk. Lombi, manda pinat-semepi mĩlalĩmbi, ¹⁷ plofet Aisaialĩ manda youkuk wĩn tĩkembali, enda mĩngĩliĩ. Mĩumbi pĩsapi, manda ñĩndĩñ pakuk wĩn tĩmbi indaumbi pinat-semguk,

¹⁸ “Wopumdĩ gĩngĩt manda kĩndem ama pĩmbĩñesĩla enbettok nanbĩ taleñguk, wala tĩmbi endok Woñdĩ gembĩn namlak.

Endĩ manda ñĩndĩñ ewa pĩuktok nani-mukuk:

toptop kolan plon pakañ wĩn pĩsat-semnekalĩñ,

ba dausĩ sipmĩsipmĩn endok dausĩ tĩmbi tom-semnekalĩñ.

Tĩmbi endĩ ñĩndĩñ tĩmbettok nani-mukuk:

nak ama ep pĩ yaliumbi pĩmbĩñen kuañ endok mĩlapsĩ tĩmba taleukak,

¹⁹ ba Wopumdĩ amatamĩii wale kĩndem tĩ-semsemlok nain indalak wĩn ewa pĩukak.”[✠]

²⁰ Manda wĩndĩñ pinat-talembi, pepa kwasa wĩn kwasanembi, it kiyau kena amala bĩnda mĩmbi, amatam enĩ-daut tĩ-semektok pipakuk. Tĩmbi it kiyau gĩnañ pakĩliĩ endĩ gĩtĩkgandĩ daut endañgot deĩngĩliĩ.

²¹ Tĩmbi Yesulĩ kusei kĩmĩpi, manda ñĩndĩñ enguk, “Gĩngĩt manda pinalam nandañ walĩ man ñĩndĩngĩt bien inda-daklelak.” ²² Wĩndĩñ eumbi, amatam gĩtĩkti nĩ-kĩndem dambi, mandan nandum galkĩat sĩnĩk tĩngukta nanandĩ kena tĩmbi eĩngĩliĩ, “Nĩtek tĩmbi Joseptok nĩngan walĩ manda wandin elak?” ²³ Eumbi enguk, “Biañganak, sĩndĩ eyout manda ñĩndĩñ nanĩnetañ, ‘Tĩmbi kĩndenda ama, dĩk dĩtnalok pĩngĩpka tĩmbi kĩndem da-mek’, wĩn Kapaneam it kwelan kena tĩmbim gĩngĩtka nandĩngĩmĩñ, wĩndĩngangot ñolok ika kuseinan tĩmbimbi kanal!”

²⁴ Wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Nak biañgan sanba: plofet ama no enlok ilan nasiilĩ not nĩm pa tĩ-ñĩmañ. ²⁵ Sĩndĩ plofet Elia nek tĩnguk wĩn nandĩ-ñĩmĩt: endĩ kuñĩlĩmbi, gwĩlat tĩpet gĩt no gĩt yakĩp kĩt tambon noñgan gwi no nĩm pĩumbi, kwet tuop nanañ map wopum indañguk. Nak biañgan sanlet: nain wolonda Isael kwelan Juda tam kanjak asupgan kuñgĩliĩ, ²⁶ gan Yambattĩ Elia wĩn endoñ nĩm nĩ-mupi, endĩ Sidon kandañ tam kanjak no Salefat it kwelan kuñguk endoññan nĩ-mulĩm ñambi tĩke kĩmĩkuk. ²⁷ Tĩmbi plofet Elisalĩ kuñĩlĩmbi, Isael kwelan Juda amatam asuptĩ wanda kwambĩñ yambo mawatsĩat kuñgĩliĩ. Gan Elisalĩ endoñnan nanin no nĩm tĩmbi kĩndem dañguk, endĩ ama no koi Naman Silia kwelan nanin en noñgangot tĩmbi kĩndem dañguk.”

²⁸ Tĩmbi it kiyau gĩnañ pakĩliĩndĩ Yesulok manda wĩn nandĩmbi, gĩnañjĩ komba dĩumbi ²⁹ mĩlapi, en it kwet pawan kle munjulĩm ñañguk. Isĩ kwesĩ wĩn kwet kĩmĩn plon pakukta, jĩmbĩñ malapnan tĩke nañgĩp ñambi, munjut kolĩ pĩuktok ñañgĩliĩ.

³⁰ Gan endĩ undanembi, kĩmĩn gĩtĩk boñgĩpsĩ gĩnañ yapma klembi, walinin pĩ ñañguk.

³¹ Ñambi, it kwet no koi Kapaneam Galili kwelan patak wandĩñ pĩ tombi pakuk. Papi, Sabat patnandĩ nainda gĩngĩt manda enĩ-daut sem pa tĩliñguk. ³² Endĩ ama biesĩli manda gembĩnat eañ wĩndĩñ eñgukta tĩmbi nandĩ-gĩtĩngĩtĩk tĩngĩliĩ.

Yesulĩ amatam ep tĩmbi kĩndem daumbi, gĩngĩt manda eu pĩnguk

³³ Sabat patnandĩ nain nola ama no yal kolanĩ gĩnan gĩnañ pĩnguk endĩ it kiyau gĩnañ lom pakuk. Endĩ wopungan kwawa tĩñĩpi eñguk, ³⁴ “Ei, Yesu Nasalet nanin, dĩk nekta nĩndoñ bĩlañ? Dĩk nĩp tĩmbi kolaneñdok bĩlañ ba? Nak kusaka nandĩlet: dĩk Yambat enlok kena ama gĩngĩ sĩnĩk wĩn.” ³⁵ Wĩndĩñ eumbi, yal kolan wĩn nĩ-ñombĩñĩpi eñguk, “Dĩk mañga masipbi, amalok gĩnan nanin lambĩm po ñau.” Eumbi, yal kolandĩ ama wĩn munjut kolĩmbi, ama pakĩliĩ endok boñgĩpsĩnan pĩnguk, gan yal endĩ ama wĩn nĩm tĩmbi kolaumbi, slak lambĩm po ñañguk. ³⁶ Tĩmbi amatamdĩ kundit wĩn kañbi ka-sĩlĩkĩembi, nanandĩ kena tĩmbi, nĩsĩngan e-nandĩ tĩmbi eĩngĩliĩ, “Kai, ama ñalĩ manda nĩtnein sĩnĩk elak? Ama yambalat nomĩk endĩ yal kolan manda gembĩnat

✠ 4:19: Aisaia 61:1-2, 58:6

enbumbi lambim po ñañ!” ³⁷ Yesulí kundit wandin tím̄bim̄bi, endok giñgít walí kwet kle-gimbup pakañ tuop sapakñaneñguk.

³⁸ Yesulí it kiyau giñañ nanin pímbi, Simondok ilan loñguk. It wolok Simon yapman tam jibat tím̄bi, piñgiu komba dímbi pakuk. Tím̄bi Yesulí en tím̄bi plap tauktok nínandumbi, ³⁹ tam pakuknan lombi mumuñembi, jibat ní-ñombumbi, tam wín kañ biñguk. Wíndiñ tím̄bim̄bi, tam piñgiu nandum pañgítaumbi, plapkan m̄lapi, Yesu gít nolii yambi-dikñeñguk.

⁴⁰ Maim pímbi, Sabat patnandi nain taleumbi, amali nosii jibat kusei kusei inda-semguk wín Yesuloñ yanañgip bímbi, kiilí ama gítik noñgan noñgan ep kañbi, ep tím̄bi kíndem dañgíliñ. ⁴¹ Tíñipi, amatam asuptoñ yal kolanjé wakít ep kle-semumbi, kwawa wopungan tíñipi po ñambi, ñíndiñ eñgíliñ, “Dík Yambattok Níñañ sínik.” Yal kolan endí Yesu en Mesia Yambattí ní-mukuk wíndiñ nandi-ñimíngíliñ, wala tím̄bi enombimbi, manda eelok e-kím̄sip tí-semguk.

⁴² Kwet salaup tím̄bim̄bi, Yesulí it bimbi, pí ña kwet ama nímnatnan ñambi pakuk. Tím̄bi amali lonjé kukap tím̄bi indaumbi, tíke kimbí dambi, en gíta papatok níngíliñ, ⁴³ gan endí ñíndiñ enguk, “Yambattí amatam yambi-dikñembi, ama wapmañjé kulak wolok giñgít manda kíndem ewa píuktok endí nani-mukuk, wala tím̄bi nak it kwet díwínnan bo ñaúttok een.” ⁴⁴ Wíndiñ embi yambik bimbi, ña Judia kwet tuop kumbi, it kiyauñjé giñañ manda eu piñguk.

5

Petlo gít nolilí Yesulok mandala m̄kbalak asup tiañeñgíliñ

¹ Nain nola Yesulí Genesalet tuk guañ kínanjatnan ilímbi, amatam kím̄in wopumdí Yambattok manda nandínepi kle-gimbupi, ñasí ñasíñgan tíñgíliñ. ² Tím̄bi Yesulí kínanjatnan kíkēñ típet palím kañbi, m̄kbalak epep amali kíkēñjé bimbi, líksi wílip pakíliñ yambiñguk. ³ Yambim̄ endoñ ñambi, kíkēñ nolok plon lombi, kíkēñ molom Simon enda kambak munjulím ñañña euktok níñguk. Eumbi, wíndiñ tím̄bim̄bi, wolok pipapi, giñgít manda ení-daut kenan yousimbi tí-semguk.

⁴ Tí-sem-talembi, Simon ñíndiñ níñguk, “Dík tuk guañ boñgípnan ñambi, m̄kbalak epeplok líksi wín mep kím̄lím giñañ ma píwít.” ⁵ Eumbi tambane níñguk, “Endaut, níndí tim ombap kena gím slakan tím̄ñ, tím̄bi m̄kbalak bien no ní m̄epm̄m̄ñ. Gan díkok mandala joñgo bíndambo lík mep kím̄lam pínetañ.” ⁶ Wíndiñ embi, endí líksi mep kím̄lím pímbi, m̄kbalak asup sínik melímbi, lík blañganenepi tíñgíliñ. Wíndiñ tím̄bim̄bi, ⁷ nosii díwín kíkēñ nolok plon kuñgíliñ endí bí ep pañgítanelíñdok kí wayo kot-semum bímbi, ep pañgítañgíliñ. Tím̄bi m̄kbalak kíkēñ típet wolok giñañ ep dasi tokñeumbi, kíkēñ típet tuk giñañ píndepi tíngím̄k.

⁸ Tím̄bi Simon Petlolí wíndiñ indaum kañbi, Yesu kesiinan m̄lelem tím̄bi níñguk, “Wopum, nak ama yomnat, kak nambimbi ñau.” ⁹ Kusei ñíndiñda endí wíndiñ tíñguk: en wakít ama gítik en gíta kíkēñ plon pakíliñ endí m̄kbalak asup epgíliñda tím̄bi m̄simbi, nanandi kena tíñgíliñ. ¹⁰ Tím̄bi Sebedilok níñañiit típet Yakobo gít Yoane Simon gíta m̄kbalak epep kena pa tíngím̄k endí wíndiñgangot tíngím̄k. Tím̄bi Yesulí Simon nímbi eñguk, “Ním̄ m̄sívíñ. Dík m̄kbalak tiatia tílañdí gamanda amatam ení-tiatia kena tím̄bi kuukañ.” Wíndiñ eumbi, ¹¹ endí kíkēñ ep tiañeumbi, kínanjat kwambíñnan loumbi, nepenepek gítik bi-talembi, Yesulok gwañgwa indambi, en kle kuñgíliñ.

Yesulí ama jibat yambo mawalat no tím̄bi kíndem dañguk

¹² Yesulí Juda amatamdok it kwet no pakuk wíndiñ kuñlím̄bi, ama no piñgiu gwílap gítik yambo mawattí sipm̄ñguk endí bímbi Yesu kañbi, pí pímbi timan dai kwet plon kím̄p píndím̄ papi, ní-kukulembi eñguk, “Wopum, tíkap dík nep kím̄lep nandílañda, guma jibatna tím̄bi taleumbi, kíndem dawa.” ¹³ Eumbi, kii kot suapi, ama wín tíkekañbi níñguk, “Nak nandi-gamlet. Dík kíndem da!” Eumbi, wolongan wanda kwambíñ

wali pailimbi, kindem dañguk. ¹⁴ Tĩmbi Yesuli manda kwambiñ nĩmbi eñguk, “Nepek inda-gamlak wolok kasat ama nola nĩm tĩ-semekañ. Nĩm sĩnik. Dik ñambi, gwilapka tapma amala daulimĩmbi, jĩmbatka talelak wĩn gambi-dakleutak. Tĩmbi amatamdi wandaña biañgan ip talek wĩn gambi-nandinelĩndok dik tapma tĩmbekañ, wĩn Moseli endikĩe manda kĩmit-nĩnguk wolok tuop.”

Yesuli wĩndiñ eñguk, ¹⁵ gan kena tĩnguk wolok gĩngĩtti sapañane sĩnik taumbi, amatam asupgandi mandan nandinepi ba jĩmbatsi kle-semektok Yesuloñ bĩmbi, kĩmĩn pa tiañgĩliñ. ¹⁶ Gan Yesuli wandingan embi, yambik bimbi, engan kwet ama nĩmnatnan ñam, nĩmolo pa tĩliñguk.

Yesuli yom bimbilok gambi palmĩnguk wĩn daut semguk

¹⁷ Nain nola Yesuli amatam eni-daut tĩ-semñĩmbi, Falisi ama gĩta endikĩe manda nandi-tale ama endi lo ñasiñgan pipakĩliñ. Endi Jelusalem ba it kwet gĩtik Galili ba Judia kwelan pakañ walinin bĩmbĩn. Tĩmbi Wopumdok gambi jĩmbatsiat ep tĩmbi kindem dalok Yesuloñ palmĩnguk. ¹⁸ Nain wolonda ama diwĩndi nosĩ no kii kesii dalandan tañgo plon tañgonem bĩmbi, Yesuli it pakuknan lom dainan kĩmĩnelĩndok tĩ-tlakĩliñ. ¹⁹ Amatamdi it wĩn tokĩeñgĩliñda tĩmbi endi it gĩnañnan bem lonelĩndok tuop nĩm, wala tĩmbi endi it pendim bat wolok lombi, pendim wiap blanganembi, toali tañgo plon top gĩlim dambi, bium pi amatam boñgĩpsĩnan Yesulok kuañnan piñguk. ²⁰ Wĩndiñ tĩmbi, Yesuli nanandi kilĩktĩnjilok bien ka-nandiĩmbi, ama wala ñĩndiñ nĩnguk, “Notna, yomga gĩtik wĩn bi-gam-taletalen.” Wĩndiñ eumbi, ²¹ endikĩe manda nandi-tale gĩt Falisi ama endi kusei kĩmĩpi, nĩsĩñgan ñĩndiñ e-nandi tĩngĩliñ, “Yakii, ama manda winjĩt elak wĩn en nin? Wĩn Yambat en noñganlĩngot yom bimbilok gambi palmĩlak yañ!” *

²² Tĩmbi Yesuli gĩnañ nanandĩnjĩ ka-nandiĩmbi eni-nandiĩmbi eñguk, “Kusei nĩtekte sĩndi gĩnañjĩ gĩnañ wĩndiñ e-nandi tañ? ²³ Gambi nĩm pat-namumda, nak ‘Yomga bi-gam-taletalen’ nĩmbambi, ba ‘Mĩlapi ñau’ nĩmbambi, bien kindem indauk ba? Nĩm ya! ²⁴ Gan nak Ama Sĩsĩnikti kwelan ñolok yom bimbilok gambi pat-namlak wĩn sĩndi nambi-daklenelĩndok nak ñĩndiñ tĩmbetet.” Wĩndiñ eñpi, ama kii kesii dalandanla nĩmbi eñguk, “Nak ganlet: dik mĩlapi, ipatka tĩkembali, ikanan ñau.” Eumbi, ²⁵ wolongan ama wali dausĩnangan mĩlapi, ipal tĩkembali, ilnan ñaĩpi, Yambat nĩ-kindem dañguk. ²⁶ Tĩmbi amatam gĩtikti wĩn ka sĩlikĩembi, nanandĩnjĩ nĩm dakleumbi, nepek mĩsĩmĩsĩn kañgĩliñ wala Yambat nĩ-ta-loĩpi, nĩsĩñgan ñĩndiñ eñgĩliñ, “Man nepek gĩtikĩnin indaumbi kamĩñ.”

Yesuli yom ama ep tiañeupi indañguk

²⁷ Wolok siñgi kandañ Yesuli walinin pĩm ñambi, takis epep ama no koi Livai en takis epep ilan palĩmbi kañbi, ñĩndiñ nĩnguk, “Dik bĩm nep kle ku.” Wĩndiñ eumbi, ²⁸ Livailĩ kenalok nepenepel gĩtik wĩn bi-talembi mĩlapi, Yesu kleñguk.

²⁹ Tĩmbi endi ilnan nanañ si-jumut wopungan Yesulok tĩ-ñĩmĩmbi, wolongan takis epep ama ba ama diwĩn asupgan en gĩta nanañ yakan nañgĩliñ. ³⁰ Tĩmbi Falisi ama gĩt nosĩ diwĩn endikĩe manda nandi-taleñgĩliñ endi wĩn kañbi nandum pĩmbi, e-balep tĩmbi, Yesulok gwañgwañii ñĩndiñ engĩliñ, “Sĩndi nekta takis epep ama ba ‘yom ama’ diwĩn en gĩta nanañ yakan nañ?” Eumbi, ³¹ Yesuli tambanem enguk, “Kindemsi endi gwasap amaloñ nĩm ñaĩ, wĩn jĩmbatsiat endiñgot gwasap amaloñ ñaĩ. ³² Ama nĩsĩla nandum dĩndim tĩlak nak en eni-tiañelok kwelan nĩm indañgut, tambo nak yom ama enbambi, gĩnañjĩ tambanelĩndok indañgut.”

Yesulok nanandĩn ba ep tĩndĩn wĩn damanin wandin nĩm

³³ Tĩmbi ama diwĩndi Yesu ñĩndiñ nĩngĩliñ, “Yoanelok gwañgwañii endi nain asup nanañ kĩmĩsipbi, nĩmolo kena pa tañ, tĩmbi Falisi amalok gwañgwanjii endi

* 5:21: Juda amalok nanandĩnjĩ wĩn ñĩndiñ: no en Yambat esĩesi-ñĩmlak endi tĩke pi yalilak.

bo wɪndiŋgangot tañ, gan nitekta dikok gwaŋgwaŋgaili nanañ kimisip nain no nim kimipi, kimisip pa tañ?" Eumbi, ³⁴ noliilok plon eyout manda ñindiñ enbi eŋguk, "Ama no tamɪn tilakta timbi nolii gita na-silisili tiñlimbi, sindi kindem noliilok nanañ kimisip ti-semneliñ ba? Nim ya! ³⁵ Gan nain indaumbi, kanjikniili ama win yapma tikenekaliñ. Tikeumek, noliil blan timbi, nanañ kimisip tinekaliñ."

³⁶ Wɪndiñ embi yousimbi, nepek komblin ba damanin wala eyout manda ñindiñ bo enguk, "Ama noli dasindasin komblin blaŋganembi, kusip tikembi, dasindasin damanin mambupmeuk ba? Nim ya! Endi wɪndiñ timbekta, dasindasin komblin win kola-ñimek, timbi dasindasin kusip komblin wakit dasindasin damanin endok tuopset noŋgan nim timbek. ³⁷ Timbi wain tul komblin win meme gwɪlap damanin ginañ nim wili gilolok. Wɪndiñ timbekta, wain tull bendi wopum dambi, meme gwɪlap damanin timbi tawa kolaumbi, wain kwelan poña pi-talewik. ³⁸ Wala timbi wain tul komblin win gwɪlap komblin ginañ pa wili gilolok. ³⁹ Timbi no en wain tuk damanin naŋguk endi wala 'Koŋgom sinik' embi, wain komblin win nambepi kunjit talak."

6

Yesuli Sabat patnandi nainnan nek tindilok eu talelak

¹ Sabat patnandi nain nola Yesuli plaua minjip kenanan dikne ñañlimbi, gwaŋgwaŋii en gita ñaŋgɪliñ endi plaua bien mep paŋgipi, minjip kaik naŋgɪliñ. ² Timbi Falisi ama diwɪndi win kañbi, nandum tuop nim timbimbi engɪliñ, "Nitek timbi sindi Sabattok endikne manda wipi, kena nim tindilok elak win tañ?"

³ Timbi Yesuli tambane enguk, "Endikne manda wɪwittok kandañ sindi Devit gita noliili nanañ gawat paliñlimbi, nitek tiŋguk wolok kasat win nim pinap nandañ ba? ⁴ Endi Yambattok ilan lombi, plaua nanañ endok bi-ñimimwin win mepi naŋguk. Endikne mandali elak wolok tuop nanañ win tapma ama endiŋgot nanalok, gan Devitti win joŋgo mep nambi, noliila bo emumbi naŋgɪliñ."* ⁵ Wɪndiñ embi yousimbi enguk, "Nak Ama Sisinikti Sabat patnandi naindok molomda timbi wolonda nek guma tindilok win ewa talelak."

⁶ Sabat patnandi nain no indaumbi, Yesuli it kiyau ginañ lombi, eni-daut ti-paliñlimbi, ama no kii dɪndim dalandaŋguk endi bo wolok bim pakuk. ⁷ Timbi Falisi gita endikne manda nandi-tale ama endi Yesu kit yout ti-ñimneliñdok kusei lonjɪŋgɪliñ, wɪndiñda endi Yesuli Sabat patnandi nainnan ama no timbi kindem dauk ba nim wolok ka-tuakiliñ. ⁸ Gan Yesuli nanandinj win ka-nandimbi, ama kii dalandan win kiti-ñimimbi niŋguk, "Mɪlap bimbi, ñolok it!" Wɪndiñ eumbi mɪlapi, dausinan ikuk. ⁹ Timbi Yesuli enbi eŋguk, "Nak ñindiñ sani-nandutet: Sabattok endikne mandali nek tineñdok nandi-nimlak - ama timbi kindem dalok ba ama timbi kolalok, kuŋgun tike-kimittok ba timbi kimlok?" Wɪndiñ embi, ¹⁰ amatam wolok pakiliñ yambi-ta-ña-talembi, ama kii dalandan ñindiñ niŋguk, "Kika kot suat" nimbimbi, wɪndiñ timbimbi, kiili salaptambi, kindem daŋguk.

¹¹ Timbi gimbit wopumdi ama biesilok ginañji tokneumbi, Yesu nitek timbi kolaneliñdok wala nisɪŋgan e-nandi tiŋgɪliñ.

Ama Sisini Yesu endi ama nin en kle-kuŋgɪliñ eni-daut ti-semguk

Yesuli gwaŋgwa 12 ep danguk

¹² Nain wolonda Yesuli nimolo timbepi kwet jaŋginnan lombi, tim ombap Yambat nimolo ti-ñimniŋguk. ¹³ Kwet salaumbi, ama asup en kleaŋgɪliñ kiti-semum bimbi, endok boŋgɪpsinan nanin ama 12got ep danbi, 'enimumulin' kot emguk. ¹⁴ Ama ep danguk endok kosi ñindiñ: Simon (koi no Petlo kitiŋguk), tim kwayañ Andlu, Yakobo, Yoane, Filip, tim Batlomio, ¹⁵ Matayo, Tomas, tim Yakobo Alifaialok niñañ, tim Simon

* 6:4: Devitti endikne manda wikuk, gaŋgan Yambatti gimbit nim ti-ñimniŋgukta timbi Yesuli Falisi amal enlok gwaŋgwañiila gimbit nim ti-semneliñdok eŋguk.

koi wɪn ‘Selot ama’ kɪtɪŋgɪlɪŋ, ¹⁶ tɪm Judas Yakobo nɪnañ, gɪta Judas Iskalot, ama nin siŋgi Yesu bola tɪ-ñɪmɪŋguk.

Amatam nɪtein endɪ dɪwɪn yapma kle-pakañ?

¹⁷ Tɪmbi Yesulɪ gwaŋgwañii ep danguk en gɪta kwet jaŋgɪnnan nanin pɪmbi, kwet kɪmbat nolok tombɪmbi, gwaŋgwañii asupgan dɪwɪndɪ en gɪta wandɪñ pakɪlɪñ. Tɪmbi endɪŋgot nɪm, wɪn amatam kɪmɪn wopum Judia kwet tuop nanin ba Jelusalem nanin, ba Tilo Sidon it kwet tɪpet tuk kimbɪñ balilɪñ pakamɪknan nanin ¹⁸ endɪ Yesulɪ manda eumbi nandɪnelɪñdok ba jɪmbatsɪ ep kle-kot tɪ-semektok bɪ palɪmbi nandɪ-sembi, ama dɪwɪn yal kolandɪ mɪlap emguk wɪn bo ep tɪmbɪ kɪndem daŋguk. ¹⁹ Tɪmbi amatam kɪmɪn wopum endɪ Yambattɪ Yesu gembɪ mɪumbi, amatam gɪtɪk ep tɪmbɪ kɪndem daumbi kaŋgɪlɪñ, wala tɪmbi endɪ tɪke-ka tɪnelɪñdok bañak lonjɪŋgɪlɪñ.

²⁰ Tɪmbi Yesulɪ gwaŋgwañiiloñ dei yambɪmbi, ñɪndɪñ enguk,

“Amatam nɪsɪla nandum pɪmbɪñen tɪlak
sɪndɪ wakan Yambattok gɪŋgɪtɪnii indambi kuañ,
wala tɪmbi sɪndɪ amatam dɪwɪn yapma kle-pakañ.

²¹ Man ñɪndɪŋgɪt nepenepekta lonjɪ kuañ
sɪndɪ wakan Yambattɪ sep tɪmbɪ tokñenekalɪñ,
wala tɪmbi sɪndɪ amatam dɪwɪn yapma kle-pakañ.

Man ñɪndɪŋgɪt sɪmba blan plon kuañ
sɪndɪ wakan sɪmba sasat plon kunekalɪñ,
wala tɪmbi sɪndɪ amatam dɪwɪn yapma kle-pakañ.

²² Sɪndɪ nak Ama Sɪsɪnɪk nep kle-kuañda tɪmbi
amatamdɪ nandɪ-kola tɪ-samañ,
ba nɪsɪlok boŋgɪpsɪnan nanin sep kle-kotnelɪñdok
sanɪ-suambapi, kosɪ tɪmbɪ kolalak,
nain wolonda sɪndɪ amatam dɪwɪn yapma kle-pakañ.

²³ Wɪndɪñ inda-samekaknan walenjɪ kɪndem daumbi,
sɪlɪsɪlɪ wopum inda-samumbi,
kusei ñɪndɪñda dɪkondɪkot tɪnekalɪñ:
bep pañjii endɪ plofet ama damaŋgan kuŋgɪlɪñ
enda wɪndɪŋgangot pa tɪ-semumbi,
tuanjɪ wopum kunum gɪnañ kasɪleŋgɪlɪñ,
tɪmbi sɪndɪ wɪndɪŋgangot kasɪlenekalɪñ.

²⁴ Gan mɪnem kwɪlɪkwɪlɪnjɪ wopum sɪndɪ blasɪŋgan,
wɪn sɪndɪ ikan nepenepesɪ kɪndem gɪtɪk wɪn kasɪle-taleañ.

²⁵ Man ñɪndɪŋgɪt nɪm tɪ-blamblaem kuañ sɪndɪ blasɪŋgan,
wɪn sɪndɪ lonjɪ tɪ-kunekalɪñ.

Man ñɪndɪŋgɪt sɪmba sasat kɪndem plon kuañ sɪndɪ blasɪŋgan,
wɪn sɪndɪ kukulembi, sɪmba blan plon kunekalɪñ.

²⁶ Amatam gɪtɪktɪ sɪndok kosɪ tɪke-lonekalɪñ
wolonda sɪndɪ blasɪŋgan!
Neta, bep pañjiilɪ plofet ama juluŋgan
endok kosɪ pa tɪke-loŋgɪlɪñ,
gan Yambattɪ plofet ama wandin wɪn yalamɪkuk.”

Ep tɪndɪn kɪndem amatam tambon nɪmnat tɪ-sem tɪ-kunekalɪñ

²⁷ Yesulɪ yousɪmbi enguk, “Mandana tɪkembɪ kuañ sɪnda ñɪndɪñ sanlet: sɪndɪ kanjɪksii gɪnañ kɪndem tɪ-sem-ta-kunekalɪñ, wɪn nandɪ-kola tɪ-samañ enda tɪ-kɪndekɪndem tɪ-sem-ta-kunekalɪñ, ²⁸ yala tɪ-samañ enda gwɪlam tɪ-sem-ta-kunekalɪñ, kolan tɪ-samañ enda nɪmolo tɪ-sem-ta-kunekalɪñ.

²⁹ Ama nolɪ bumga tambon wɪtakta, tambon bo wɪlektok tambane-ñɪmekañ. Ba nolɪ sauloŋga galom tɪke-gamlakta, kiupɪŋga bo bi-ñɪmɪumbi tɪkeukak. ³⁰ Dɪk nepek nola

gani-nandi tañ enda emekañ, ba noli nepenepeka galom mep gamlak ombi-gamektok nim ni-giñgineukañ. ³¹ Ep tindin gitik dik nandi-galk tambi, amatamdi dika windiñ ti-gammelindok nandi-semļa, dik bo windiñgan ti-sem-ta-kuukañ.

³² Tikap dik amalī ginañ kindem ti-gamañ endañgot ginañ kindem ti-semiñda, nekta Yambatti gani-kindem dawik? Yom ama endi bo windiñgangot pa tañ, win endi ama nin ginañ kindem ti-semļa endā ginañ kindem ti-ñi-mañ. ³³ Ba tikap dik amalī kindem ti-gamañ endañgot kindem ti-semiñda, nekta Yambatti gani-kindem dawik? Yom ama endi bo windiñgangot pa tañ. ³⁴ Ba tikap dik ama nindi tambon ombi-gammelindok tuop win nandi-kwambiñ dalañ endañgot emiñda, nekta Yambatti gani-kindem dawik? Yom ama endi bo yom amala nepek emañ, win tambon wolok tuopgan ombi-semnelindok windiñ pa tañ.

³⁵ Nim, windiñ nim tilok. Tambo sindi kanjiksī ginañ kindem git kundit kindem ti-sembi, nepek tambon nimnat embi, ombi-sammelindok nim pa mandinekaliñ. Sindi windiñ tinekaliñda, tuanji wopum pat-samekak, timbi sindi Besi Yambat Loloñ Sini endok ep tindin klembi, wembe gwañgwañii kuañ win inda-dakleukak. Neta, endi wakan ama kolan pa tañ ba simba kindem manda nim pa eañ endā kindem pa ti-semļa. ³⁶ Bepsilī amatam ginañ busuk ti-semļa, windiñgangot sindi ginañ busuk ti-semnekaliñ.

³⁷ Sindi amatam eni-pi nim ti-kunekaliñ, timbi Yambatti windiñgangot sani-pi nim timbekak. Sindi amatam yom plon nim ep kimit ti-kunekaliñ, timbi Yambatti windiñgangot yom plon nim sep kimitlekak. Sindi amatamdok yomji bi-sem ti-kunekaliñ, timbi Yambatti bo yomji bi-samekak. ³⁸ Sindi amatam plap ti-sem ti-kunekaliñ, timbi Yambatti windiñgangot plap ti-samekak. Sindi plap tañ wolok tuop endi plap ti-sambi, nombo yousimbi, sam tokñe sinik taumbi, diwin lamip piukak. Nekta, sindi amala nitek ti-semañ, wolok tuopgan Yambatti sinda bo ti-samekak.”

Ama man mambenji tipet endok telak nim klenekaliñ

³⁹ Timbi Yesulī yousimbi, eyout manda ñindiñ enguk, “Ama dai sipmīsipmīn endi no dai sipmīsipmīn gumañ nañgilek ba? Nim ya! Win niset tipelat ban ginañ pindemik bek. ⁴⁰ Gwañgwa no endi nindaulin nim maklelak, gan endi nandinandi kena timbi taleumek, endi nindaulindok tuop indauk bek.

⁴¹ Nitek timbi, dik nokalok dai ginañ kilikilik win kalañ, gan ditnalok dauka ginañ komba bem patak win nim ka-daklelañ? ⁴² Dik komba bem dauka ginañ patak win nim kañbi, nitek nokala ñindiñ nimbeñ, ‘Notna, nak dauka ginañ kilikilik patak win klewa lambi-gamiñ.’ Ama man mamben tipelat, dama ditnalok dauka ginañ komba bem patak win kle kopmek, siñgi kandañ ka-dindim embi, nokaloñ dai ginañ kilikilik patak win kindem kleu lambi-ñimek.

⁴³ Komba kindem no endi bien kolan nim pa lalilak, windiñgangot komba kolan no endi bien kindem nim pa lalilak. ⁴⁴ Komba walī nitein win bienli mek timbi daklelak. Kuañgimdi bien mandañ sinik indaumbi tikelok ba? Ba ginjatti bien gip indaumbi tikelok ba? Nim ya! ⁴⁵ Amalok kandañ win windiñgot: nepek endok ginan tokñe patak walī wakan man ginañ lambumbi elak. Wolok tuop nepek kindem ama kindemli ginan ginañ dasi-miñguk walī wakan bien kindem timbi indalak, timbi windiñgangot nepek kolan ama kolandi ginan ginañ dasi-miñguk walī wakan bien kolan timbi indalak.

⁴⁶ Nekta slakan ‘Wopumni’ manjilñgot pa nanañ, gan manda sanlet win nim tañgoneañ? ⁴⁷ Ama no nokoñ bimbi, mandana tike kulak endi ama nitein win sani-daut ti-sametet. ⁴⁸ Endi ama it kwambiñ tiñguk wandin. Endi it kindilñipi, ban ombap kindilim piumbi, ita mambi ilimbi, kawat ta kusei ginañ meli piumbi, gembinatgan youli gilim da-taleñguk. Timbi tuk gwam wopum indambi, it plon suañguk, gan endi ti-kindem dañgukta timbi minjulim, sasik nim tiñguk. ⁴⁹ Timbi ama no mandana nandi-kimkinnelak endi ama it joñgonjoñgo kindikuk wandin. Endi it kindilñipi, ta plongan kimipi, joñgonjoñgo kindikuk. Timbi tuk gwam wopumdi it wolok plon suambi minjulimbi, plastik sinik gilom piimbi lileme-taleñguk.”

Ama Sisinik Yesu endi ginañ busuk daut semguk

7

Yesul mik ama telak damanjilok kena gwañgwa jimbalat timbi kindem dañguk

¹ Yesul manda gitik win amatam enbi taleumbi, Kapaneam it kwelan lo ña pakuk. ² Wandin kandañ mik ama telak damanj no pakuk endok kena gwañgwa jibat wopum timbi, kimkimlok tuop tinguk. Endi kena gwañgwa wala nandum loloñ sinik tingukta timbi, ³ Yesulok gitingit nandimbi, Judalok ama biesi diwin Yesuloñ eni-mukuk, win endi Yesu ni-tiañeum bimb, kena gwañgwa jimbalat timbi kindem daupok windin tinguk. ⁴ Timbi ama wali Yesuloñ ña tombi, mik ama telak damanjilok kasat timbi, ⁵ Nekt, endi Juda nindok sambat nim, ganmek ninda ginañ kindem pa timlak. Timpi, it kiyauni win endingan nip timbi plap taumbi indañguk.” ⁶ Windin eumbi nandi-sembi, en gita ñañguk.

Nambi, telak damanjilok il timbi dumalaumbi, telak damanjili nolii Yesuloñ eni-mupi, manda nindin kimiliminguk, “Wopum, slakan kesik gawat nim biwin. Nak kambak nandin ñolok nekt nokok itnanangan bi nambeñ? ⁷ Nak bo daukanan bimbila nandiwam mlatalak. Di slak mandañgot eumbi, kena gwañgwana kindem dawin. ⁸ Natna bo ama lolonailok kapmai kulet, timbi nokok pimbimñennai diwin kuañ. Nak mik ama nola ‘Ñau!’ nimbambi ñalak, ba nola ‘Bo!’ nimbambi pa bilak. Timbi kena gwañgwana ‘Kena ñin ti!’ nimbambi, kena win pa tilak.”

⁹ Timbi Yesul telak damanjilok manda wala nandi-gitingitik embi, undane amatam kimin wopum en kle bingilin yambimbi, nandin enguk, “Nak nandin sanlet: Israel sindok boñgipinan bo nak ama nanandi-kiliktinat nandin no nim kañgut.” Windin eumbi, ¹⁰ telak damanjili nolii eni-mukuk endi bindambo undanem ilan ña lombi, kena gwañgwa kindem dambi palimbi kañglin.

Yesul ama sim no kimnan nanin timbi mlakuk

¹¹ Nain nim ombataumbi, Yesul it kwet no koi Nain wandin ñaumbi, gwañgwañi git amatam kimin wopumdi en gita yakan ñañglin. ¹² Nambi, it kwet sañ yama timbi dumalaumbi, ama dalandan no tañgonem pingilin. Win tam kanjak nolok ninañ noñgan sinik endi sembinguk. Timbi it kwet winasi asupti dalandan ba meñ ep klembi pingilin. ¹³ Timbi Wopumdi tam kanjak win kañbi, blan timbi nitinguk, “Nim kuleñ.” ¹⁴ Windin eñpi, ña taño tike-kaumbi, ama tañgoneñglini kak win gan ilimbi, dalandanla nitinguk, “Ama sim, nak ‘Mlat!’ ganlet.” ¹⁵ Windin eumbi, gwañgwa wali binda mlap pipapi, kusei kimipi manda enguk. Timbi Yesul meñla nitinguk, “Ñinaña ñin nañgipi ñau!” Eumbi nañgipi ñañguk.

¹⁶ Timbi amatam wi kañglin endi gitik misimbi, Yambat ni-kindem dambi, nisingan nandin eñglin, “Plofet wopum no boñgipni ginañ indañguk kulak” ba “Yambatti amatamni nip kimilektok bi inda-nimlak.” ¹⁷ Timbi nek indañguk wolok gitingit wali sapakanembi, Judia kwelan ba kwet kle-gimbup pakañ tuop eu sataumbi ña-taleñguk.

Yesu git Yoane endi nin win nim nandi-dakle-semglin

¹⁸ Yoane tuk ii-sem endok gwañgwañiili Yesul kundit kusei kusei tinguk wolok kasat gitik enla timbi-taleñglin. ¹⁹ Timbi endi gwañgwa tipet kiti-semum bumbi, Yesula nandin ni-nandinemiktok eni-mukuk, “Mesia biwiktok een win dik wakan ba? Ba ama nola mandineñ?” Windin embi eni-mulimbi, ²⁰ Yesuloñ ña tombi nitingimik, “Yoane tuk ii-sem endi nandin gani-nandin embi nin-mulimbi bamik, ‘Mesia biwiktok een win dik wakan ba? Ba ama nola mandineñ?’” ²¹ Nain wolonda Yesul amatam jimbatsiat ba pingip gawatsiat asup win ep timbi kindem dambi, yal kolanj win ep kle kot-sembi, ama asup dausi sipsipmin timbi tom-semguk. ²² Timbi endi Yoanelok manda tambon nandin tambane enguk, “Siti ñambi, nepek dautsetti

kamik ba pawanjetti nandamik wolok kasat ti-ñimdekamik: dausi sipsipm-in dausi tombim kañ, timbi kesit nim kuañdi kesit kuañ. Amatam jimbat yambo mawatsiat endok wandanji win ep timbi gilita-semalak, pawanji kamen pawanji tombim nandañ. Ama sembi-sembin bindambo kaitambi mlakañ, timbi ama pimbinesla giñgit manda kindem enbum nandañ. ²³ Timbi no en kusatna nambi-nandimbi, nandi-kolan nim tinamlakta endi amatam diwin yapma kle-patak.”

²⁴ Yoane gwañgwa tipet eni-mukuk endi undane pi ñaumbi, Yesuli kusei kimipi, ama kimin wopumda Yoanelok plon ñindiñ enguk, “Kwet silaninnan ñañgiliti win sindi nek kanepi ñañgiliti? Win sindi sasalei pinjim pendilim ña-bi tilak win kanepi ñañgiliti ba? ²⁵ Tikap nimda, nek kanepi ñañgiliti? Ama dasindasin pamanat no kanepi ñañgiliti ba? Nandañ: ama dasindasinji pamanjat ba pipapatsi kindem sinik endi ama wapmandok isinan pa kuañ. ²⁶ Windinda sindi nek sinik kanepi ñañgiliti? Plofet ama no kanepi ñañgiliti ba? I wakanak. Timbi Yoanelok kandañ nak ñindiñ sanlet: endi plofet diwin yapma kle-talelak. ²⁷ Win enda wakan Yambattok mandan ñindiñ youyoulin patak, ‘Nak giñgit ee amana no ni-mulam ñambi, telak dama ti-gambi, telak ti-dindim e-gamekak.’[☆] Windiñ youyoulin patak, ²⁸ timbi nak ñindiñ sanlet: ama gitik kwelan dama indañgiliti endi Yoane nim makleañ, ganmek no en Yambattok giñgitniilok boñgipsinan pimbines sinik kulakta endi Yoane makle patak.”

²⁹ Takis epep ama git amatam diwin endi manda win nandi-talembi, Yoanelok kii plon tuk iñgiliti timbi Yambattok telak win dindim sinik timbi dakleñgiliti. ³⁰ Gan Falisi git endikne manda nandi-tale ama endi ginañ tambatambattok tuk nim iñgiliti timbi Yambatti nek tineliñdok nandiñguk wala nandum tlal tiñguk.

³¹ Timbi Yesuli yousimbi enguk, “Windiñda timbi amatam man ñindiñgit kuañ endi nitein? Nak endok kusatla eyout manda nek ewit? ³² Win endi gwañgwa bisatti sañalala ipakanan pipapi, nosila kiti-sembi, ñindiñ eniañ, ‘Nindi paknuak penditnambi, sindi kap nim tilin, ba kap mano tinitnambi, sindi ku-blamblae nim tilin.’ ³³ Kusei ñindiñda nak sindok plon windiñ sanlet: Yoane tuk ii-sem endi indambi, nanañ kimsip pa tiñguk, tinipi wain nim pa nalñguk wala sindi nandum tuop nim timbimbi, enda ñindiñ pa eañ, ‘Yal kolan endok ginañnan patak.’ ³⁴ Timbi nak Ama Sisinkti indambi, nanañ ba wain nañipi, kimsip nim pa tilet, wala sindi nandum tuop nim timbimbi, ñindiñ pa eañ, ‘Ama ñin kawit! Timbi namba! Endi nanañ ba wain asup sinik pa nalak, ba takis epep ama ba yom ama not ti-semalak!’ ³⁵ Sindi windiñ pa eañ, gan amatam Yambattok nanandin kimt-klem kuañ endi nanandi win dindim sinik wakan daut nimañ.”

Yom tam nol Yesulok kesii wililimbi, yomin bi-ñimtiñguk

³⁶ Falisi ama nol Yesu nanañ en gita nambektok ni-tiañeumbi, endok ilnan lombi, nanañ naneliñdok pi pakuk. ³⁷ Timbi yom tam no it kwet wolok kuñguk endi Yesula “Falisi amalok ilnan nanañ na patak” giñgit win nandiñgukta, piñgip saple miliñ kindem kanim kawat satnindi tindin no tikembi, it ginañ loñguk. ³⁸ Lombi, Yesulok kesiinan kandañ ñam papi kulimbi, dai tull pi Yesulok kesii youli gautaumbi, kumban sakti timbi kalandaumbi, kesii nain ombapgan simumuñ embi, piñgip saple miliññatti saple-ñimtiñguk. ³⁹ Timbi Falisi ama Yesu ni-tiañeñguk endi win kañbi, ginan ginañ ñindiñ eñguk, “Tam ñin endi yom tam no. Ama wali biañgan plofet ama kuumda, tam tike-kalak ñolok kusei ka-nandi-taleuk.”

⁴⁰ Timbi Yesuli Falisi ama endok nanandin win nandimbi niñguk, “Simon, nak manda no ganba nandi.” Eumbi niñguk, “Endaut, eumbi nandiwa.” ⁴¹ Eumbi niñguk, “Ama nol minem tambonlok ama tipetta emguk, nolok minem kwandai 500, timbi nolok minem kwandai 50.” ⁴² Endi ombindemiktok tuop nimda, blan ti-sembi, kak tambon wiat-semguk. Windiñda endoñnan nanin nindi nol maklembi, minem molomda simba

☆ 7:27: Malakai 3:1, Kisim Bek 23:20 * 7:41: Minem kwandai noñgan win kena nain noñgan wolok tuan. Ama wali minem kiulim palmiñguk win wopum daupok kena miliñguk. Endok minem kena win wakan.

k'indem ti-ñimekak?" ⁴³ Eumbi n'ñguk, "M'inem kwandai 500 wialim'ñguk endi bek." Eumbi, "W'in d'indim elañ" n'mbi, ⁴⁴ undanem tam kañbi, Simon n'ñguk, "Tam ñin kalañ ba? Nak dikok ika g'inañ lambiwambi, dik ep t'indin' n'ím klembi, not n'ím ti-nam'ñ, w'in dik kesitna w'il'w'il'ttok tuk no n'ím g'it-nam'ñ, gan endi kesitna dai tull' w'il'pi, kumbam sakt' sapleum kalandalak. ⁴⁵ Dik kitna ba bumna no n'ím s'mumuñ ti-nam'ñ, gan nak it g'inañ lambit wolondañgan endi kusei k'im'pi, n'ím t'indin w'in, kesitna s'mumuñ ti-nam'ñ, nain ñin bi tomlak. ⁴⁶ Dik kumbana tuk galk s'lanindi n'ím saple-nam'ñ, gan endi p'ñg'ip saple m'liñ k'indem bien wali kesitna saple-nam'ik. ⁴⁷ W'ind'ñda ñ'ind'ñ ganlet: tam ñali s'mbai k'indem da-s'nik talakta t'ímbi w'ind'ñ ti-namlak. Wali ñ'ind'ñ daut n'ímlak: endok yom'in asupgan bimbini. Gan no endok yom'in lakatgan bimbina endi lakat wolok tuop s'mbai k'indem dalak."

⁴⁸ T'ímbi tamda n'ñguk, "Yomga g'itik bi-gam-taletalen." W'ind'ñ eumbi, ⁴⁹ ama g'itik en g'ita nanañ nam pak'liñ endi kusei k'im'pi, g'inañji g'inañ ñ'ind'ñ nand'ñg'liñ, "Endi ama nin s'nik, ñala yom bimbini bo pa t'lak?" ⁵⁰ T'ímbi Yesu' tam n'ñguk, "Nanand'ik'likt'ñgala t'ímbi Yambatt' kolan g'inañ nanin gepma t'ikek, wala t'ímbi busuk'ñenengan ñaukañ."

8

Tam d'iwindi bo Yesu klembi kuñg'liñ

¹ Wolok siñgi kandañ Yesu' kle-g'ambut ñañ'pi, it kwet tip ba wopum wand'ñ manda eu p'umbi, Yambatt' amatam'ñii yambi-d'ik'ñelak wolok g'ñg'it manda k'indem eni-takuñguk. T'ímbi gwañgwañii 12 endi en g'ita yakan kuñg'liñ. ² T'ímbi dama Yesu' tam j'imbats'at d'iw'in ep t'ímbi k'indem dañg'liñ ba yal kolanji ep kle kot-semguk endi bo en kle-kuñg'liñ. Tam no w'in Malia Makdala nanin (damañgan Yesu' yal kolan kit tambon t'ipet ep kle kolim'ñguk). ³ T'ímbi Yoana (endok wapai Kusa endi ama wapmañ Elottok it kauli-d'ik'ñeñguk) g'ita Susana wak'it tam asup d'iw'in Yesu g'ita yakan ñañg'liñ. Tam wali Yesu g'it gwañgwañii plap ti-sembi, m'ñemj'li ep kasop ti-semmañg'liñ.

Ama S'is'nik Yesu endi mandan nand'im t'ike-k'liñ enel'ñdok eñguk

G'ñg'it manda k'indem w'in nanañ m'ñj'ip ama noli kena g'inañ kokuk wandin

⁴ Amatam it kwet nolok ba nolok endi Yesuloñ bi k'im'in wopum t'ñ'li'mbi, eyout manda no ñ'ind'ñ enguk, ⁵ "Ama noli plaua nanañ m'ñj'ip kot-tikitiki t'imbektok kenan g'inañ ñañguk. Ña tom kol'ñ'li'mbi, m'ñj'ip d'iwindi telak plon p'umbi, amal' yali-ña-bi t'imb'ímbi, mon'kti bi na-taleñg'liñ. ⁶ T'ímbi m'ñj'ip d'iw'in kwet kawakawatnan p'ímbi, tawam lamb'ímbi, tuk n'ímnatta t'ímbi yañetambi k'im-taleñg'liñ. ⁷ T'ímbi m'ñj'ip d'iwindi koselek m'ñj'ipnan p'ímbi, wak'it yakan tawa lamb'ñg'liñda koselekti ep tapliumbi k'img'liñ. ⁸ M'ñj'ip d'iw'in kwet k'indem plon p'ímbi, tawa lamb'ímbi, bien asup laliñg'liñ, w'in bien 100 100 w'ind'ñ laliñg'liñ." Yesu' w'ind'ñ embi yous'ímbi, ñ'ind'ñ kit'ñguk, "No en pawañnat endi pawañ k'im'pi, nandi-t'ike-k'liñ eukak."

⁹ T'ímbi Yesu gwañgwañiil' eyout manda eñguk wolok kusei nand'inepi ni-kaumbi ¹⁰ enguk, "Yambatt' nandi-sambi, amatam'ñii n'itek yambi-d'ik'ñelak w'in sani-s'w'il'ímbi nandi-dakleañ. Gan nanand'in semb'in w'in nak amatam d'iw'in end'la eyout mandal'ñgot enba nandiñ. W'in endi kañbi n'ím ka-nandi-tomnel'ñdok ba nandi'mbi n'ím nandi-daklenel'ñdok[☆] w'ind'ñ pa t'ilet.

¹¹ T'ímbi eyout manda et wolok kusei w'in ñ'ind'ñ: plaua m'ñj'ip w'in Yambattok manda. ¹² M'ñj'ip telak plon p'ñg'liñ w'in amatamdi Yambattok manda nandi da-siumbi, Satandi b'ímbi, g'inañji g'inañ manda patak w'in yolom t'ike-semalak. N'ím kañbi, endi manda w'in t'ike-papi, Yambattok g'ñg'it indanel'ñda, Satandi w'ind'ñ ti-semalak. ¹³ M'ñj'ip kwet kawakawatnan p'ñg'liñ wandin wali manda nandi'mbi s'lis'linat kas'leañ. Gan endi w'in plaua m'ñj'iptok kakai kwet g'inañnan n'ím p'lak

☆ 8:10: Aisaia 6:9-10

wandin, wala tĩmbi endĩ nain dumangan nanandi-kĩlĩkti tañ, gan tĩ-kuyuk no inda-semumbi, nanandi-kĩlĩktiñjĩ pipĩlak. ¹⁴ Mĩnjĩp koselek boñgĩpsĩnan piñgĩliñ wandin wali Yambattok manda nandĩm kuñĩlĩmbi, kwelalok mĩlap ba mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ ba nepenepek sĩlĩsĩlĩ pa emlak wali nanandi-kĩlĩktiñjĩ makleumbi, bukaiñgot pakañ. ¹⁵ Tĩmbi mĩnjĩp kwet kĩndem gĩnañ piñgĩliñ wandin wali ama gĩnañ nanandiñjĩ wĩn kĩndem ba dĩndĩm sĩnĩk, tĩmbi endĩ manda wĩn nandi-dasimbi, tĩke-kwambiñ dambi gĩñgĩnem kuñĩpi, bienjĩat tañ.”

Sĩndĩ Yambattok manda telak nĩtek plon nandi-dakleañ wĩn ka-kĩliñ enekaliñ

¹⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Ama nolĩ kolsalen piñdopi, kambottĩ nĩm tapliwĩk ba doundoulok palapalat kapmainan nĩm kĩmĩlek. Tambo endĩ kolsalen indañgan kĩmĩlĩmbi, ama it gĩnañ loañ kolĩ sale-semek. Yambattok mandan wĩndĩñgangot kusei ñĩndĩñda indañgan tĩmbĩ daklelok: ¹⁷ endĩ amatam nĩtek yambi-dĩkĩnelak wandĩñ kandañ nepek pat-sembiñ pakañ gĩtĩk ep tĩmbĩ indañgan indanekaliñ, tĩmbi nanandi-sembiñ gĩtĩk wĩn bo eu tawaukak. ¹⁸ Wala tĩmbi sĩndĩ Yambattok mandan telak nĩtek nandĩmbi nandi-dakleañ wĩn ka-kĩliñ enekaliñ. No en endok mandan nandĩmbi tĩke kulakta, Yambattĩ yousĩ mĩmbi, nanandiñ tĩmbĩ pañgĩtaumbi nandi-dakleukak. Gan no en mandan wĩn nĩm tĩke kulakta, nanandiñ palmektok nandĩlak wĩn apma tĩke-ñĩmumbi, slak palekak.”

Yambattok manda kĩmĩt-kleañdĩ Yesulok meñ kwayañii sĩnĩk tañ

¹⁹ Tĩmbi Yesulok meñ kwayañii endĩ Yesu kanepi biñgĩliñ, gan amatam kĩmĩn wopumdi masip pakĩliñda tĩmbi ñasiñgan biñbiłok tuop nĩm. ²⁰ Tĩmbi amalĩ Yesu ñĩndĩñ ñĩngĩliñ, “Meñga kwayañgailĩ gambĩnep nandĩmbi biłiñ, pawan ikañ.” ²¹ Eumbi tambane enguk, “Amatam Yambattok manda nandĩmbi kĩmĩt-kleañ endĩla mek nokok mena kwayanai tañ.”

Ama Sĩsĩnĩk Yesu endĩ gembĩn daut semguk

Sasale gĩta tuk guañdĩ Yesulok man tañgoneñgĩmĩk

²² Nain nola Yesulĩ gwañgwañii gĩta kĩkeñ plon lombi enguk, “Tuk guañ dũkĩnembĩ, tambon kandañ ñana” eumbi, wolok ñanepi ñaĩngĩliñ. ²³ Ñaĩpi, doułĩ tĩmbĩ gwaseim douĩguk. Dou palĩmbi, kwet jaĩngĩnnan nanin sasale wopumgan tuk guañnan piĩm pendĩlĩmbi, tuk kĩmĩn gĩtĩk mĩlap tawambi, kĩkeñ gĩnañ piĩm tokĩneumbi, mĩlap wopum gĩnañ pakĩliñ. ²⁴ Tĩmbi gwañgwañiilĩ dounan nanin tĩmbĩ sũlĩkĩnembĩ ñĩngĩliñ, “Bep bep, ñĩndĩ ip kĩmnepi tamĩñ!” Eumbi mĩlapi, sasale wakĩt tuk kĩmĩn wopumgan lopĩlat sĩnĩk wĩn enombĩumbi, sasalelĩ kĩlp eumbi, tuktĩ busukĩnenengan pakuk. ²⁵ Tĩmbi gwañgwañiila ñĩndĩñ enguk, “Nekta nĩm nandi-kĩlĩkti tañ?”

Wĩndĩñ eumbi mĩsĩmbi, nanandi kena tĩmbi, ñsĩ waliñgan ñĩndĩñ e-nandi tĩngĩliñ, “Ama ñĩn en nin sĩnĩk, ñala sasale gĩt tukta bo manda kwambiñ enbumbi, man tañgoneamĩk?”

Yesulĩ yal kolan asup ama nolok gĩnan gĩnañ nanin ep kleĩguk

²⁶ Yesu gĩt gwañgwañii endĩ tuk guañ dũkĩnembĩ, Gelasa amatamdok kwet Galili distrik dat kandañ patak wandĩñ ña suaĩngĩliñ. ²⁷ Tĩmbi Yesulĩ kwet kwambiñnan loumbi, ama walinin no yal kolannat endĩ endoñ biĩnguk. Ama wali nain ombapgan it ba dasindasin ka-mĩsĩmbi, biatan ama sumnan dou-mĩlat tĩmbi kulĩnguk. ²⁸ Endĩ Yesu kaĩbi, kesiinan pi piĩm papi, kwawa tĩmbĩmbi, yal kolandi Yesu ka-nandi-tomgukta amalok man plon wopumgan ñĩndĩñ kĩtĩmbi ñĩnguk, “O Yesu, Yambat Loloñ Sĩnĩk endok Nĩñañ, dũk nek tĩ-namepi biłañ? Dũk nandi-nambi, kena gĩm nĩm namĩñ.” ²⁹ Yesulĩ yal kolan ama wĩn bim poñauktok manda kwambiñ ñĩngukta yal wali wĩndĩñ eĩguk.

Yal kolan ama wolok gĩnan gĩnañnan pakĩliñ endĩ ñĩ-gĩngĩneumbi, tĩ-kelakelam pa tĩliĩnguk, wala tĩmbi amalĩ nain asup sen kwambiñlĩ kii kesii topbi, nĩm pi ñauktok ka-dũkĩneaĩngĩliñ, gan endĩ sen tĩmbi dũkĩneumbi, yal kolandi ñĩ-kleumbi, kwet ama nĩmnatnan ña kulĩnguk. ³⁰ Tĩmbi Yesulĩ ñĩ-nandĩmbi eĩguk, “Koka nin?” Eumbi, yal

kolan asupti endok ginan pi-nimangilinda timbi “Kotna Kimin Gitik” ninguk. ³¹ Timbi yal kolandi nindin timbi engilin, “Dik jimbun naneñdok nim nini-muleñ” windin embi ni-gingine tingilin.

³² Kwet klokloñen wandin bit asupti mina-pakilinda timbi yalli Yesu nindin ni-gingineñgilin, “Dik nandi-nimumbi, bit endok ginañinan pineñ.” Eumbi nandi-semguk. ³³ Nandi-semumbi, ama ginan nanin poñambi, bittok ginañinan piumbi, bit kimin wopumdi kwet kloñnan wolok woñep pi ñambi, tuk guañnan piumbi, tuk nambi kim-taleñgilin. ³⁴ Windin timbimbi, bit yambindikne amali nek indaņguk win kañbi pi ñambi, wolok kasat amatam it kwelan ba kanda ilan na ti-semgilin.

³⁵ Timbi amatamdi nepek indaņguk win kanepi Yesuloñ bimbi kaņgilin win: ama dama yal kolannat kulinguk endok nanandin dakleumbi, dasindasi dasimbi, Yesulok kesiinan pipalim kañbi misingilin. ³⁶ Timbi nepek nek indaņguk win dausili kaņgilin endi ama yal kolannat kulinguk nitek kindem daņguk wolok kasat amatam diwindi ti-semgilin. ³⁷ Windin timbimbi, Gelasa nasi gitikgandi Yesu kundit tinguk wala kolan misimbi, kwesi biuktok ni-nanditingilin. Ni-nandumbi nandi-sembi, yambim nauktok kikeñ plon loņguk. ³⁸ Timbi ama yal kolannat kulinguk endi Yesu gita kuuktok ni-nandi tinguk, gan Yesuli ilan ni-mupi, nindin ninguk, ³⁹ “Dik ikanan undanem ñambi, Yambatti kundit engano sinik ti-gamik wolok kasat amatamda ti-semekañ.” Eumbi, walinin piumbi, it kwelan undanem ñambi, Yesuli nepek ti-niminguk win amatam gitikta kasat ti-semguk.

Yesuli tam jimbalat no timbi kindem daumbi, wembe no kimnan nanin timbi milakuk

⁴⁰ Yesuli bindambo tuk guañ tambon kandañ na suaumbi, amatam en mandi pakilin gitik endi silisili timbi, not ti-nimangilin. ⁴¹ Timbi it kiyaulok kandikne ama no koi Jailus endi Yesuloñ bimbi, kesiinan pi pindim dou papi, kakukulembi, enlok ilnan naņgip nauktok ninguk, ⁴² win wemban noņgan sinik gwilat 12 en kimbepi tingukta timbi windin tinguk. Timbi Yesuli nandi-nimimbi, en gita nañilimbi, amatam kle naņgilin endi kle-gimbupi nasiņgan nasiņgan tingilin.

⁴³ Timbi tam no tam jimat inda-nimimbi, ama noli en timbi kindem dauktok tuop nimda ti-tlaimbi, gwilat 12 ombinguk.* ⁴⁴ Endi Yesu siņgin kandaņgan timbi dumalaumbi, dasindasinlok bleblem tike-kaumbi, wolongan wekaili kalandaņguk. ⁴⁵ Timbi Yesuli enguk, “Nindi neplak?” eumbi, amatam gitikti “Nim nim” eumbi, Petloñ ninguk, “Bep, dik amatam kimin wopumdi gep kle gimgim embi, nasiņgan nasiņgan tañ win!” ⁴⁶ Gan Yesuli ginginembi enguk, “Nimbek ñali kindem dauktok nepmumbi, gembinali kena timbim nandilet win!” ⁴⁷ Windin eumbi, tam endi patsembektok tuop nim win nandi-daklembi, blañblañem bimbi, Yesu kesiinan pi papi, amatam dausinan kusei nekta tike-kañbi, wolongan kindem daņguk wolok kasat ti-nimimbi ni-siwikuk. ⁴⁸ Timbi Yesuli ninguk, “Wembana, nanandi-kiliktiņgali gep timbi kindem dalañ, ñala busukneņgan ñau.”

⁴⁹ Yesuli manda windin eñilimbi, ama noli it kiyau kandiknelok ilnan nanin manda tikembi, Jailusloñ bimbi ninguk, “Wembaņa ip sembik, wala timbi endaut nimbimbi, slakan wandin kesik gawat nim ñauk.” ⁵⁰ Gan Yesuli mandan win tikembi, Jailus nindin ninguk, “Nim miswun, nandi-kiliktiņgot ti-namun. Timbi wembaņa kindem dauktok.” ⁵¹ Windin embi, na Jailuslok ilnan tombi, it ginañnan ama diwin nim lonelindok e-kimisip ti-sembi, Petlo, Yoane, Yakobo tim wembelok meñ beu endiņgot yanaņgilim loņgilin.

⁵² Timbi amatam it ginañnan pakilin endi gitik wembela kut-blambla embi mano ti pakilin, gan Yesuli enda nindin enguk, “Wembe nin nim sembik, endi slak dou patak, wala timbi mano nim timbit.” ⁵³ Windin eumbi, wolok pakilind wembe win

* 8:43: Nandi-tale ama diwindi manda kusip no gamaņgot patak eañ. Win nindin, “Endi minem kwilikwilili gitik gwasap amala em-taleņguk.”

ikan sembiñguk wɪn ka-nandiñgɪlɪnda tɪmbi Yesulok mandala nandum tɪmbɪmbi, tɪkɪle manda niñgɪlɪñ. ⁵⁴ Gan Yesulɪ wembe kii plon tɪkɪmbi kɪtɪ-ñɪmɪmbi niñguk, “Wembe, dɪk mɪlat!” Eumbi, ⁵⁵ wembe wolok gɪnañ tiptɪ undane bɪ pɪumbi, wolongan mɪlakuk. Mɪlɪlɪmbi, Yesulɪ nanañ no mɪumbi nambektok enguk. ⁵⁶ Tɪmbi wembe meñ beulɪ kundit wɪn kañbi ka-sɪlɪkñembi, nanandiñjet nɪm dakleñguk. Gan Yesulɪ enɪ-kɪmɪsip tɪ-sembi, nepek indañguk wɪn ama nola nɪm enɪnelɪñdok enguk.

Ama Sisɪnik Yesu endɪ gwañgwañii kena embi, en nin wɪn dausɪnan tɪmbɪ kwambiñ dañguk

9

Yesulɪ gwañgwañii 12 kenala enɪ-mukuk

¹ Tɪmbi Yesulɪ gwañgwañii 12 kɪtɪ-semum bɪumbi, yal kolan gɪtɪk ep kleklelok ba jɪmbat kusei kusei ep tɪmbɪ kɪndem dalok gembɪ embi, ² amatam ep tɪmbɪ kɪndem danelɪñdok ba Yambattɪ yambi-dɪkñelak wolok gɪñgɪt eu pɪuktok enɪ-mukuk. ³ Enɪ-mupi enguk, “Telak ñanepi nepek no nɪm mep ñanekalɪñ, wɪn toñanjɪ ba lɪksɪ ba nanañ ba mɪnem ba kiupɪ dɪwɪn nɪm epbi ñanekalɪñ. ⁴ It kwet nolok tombɪmbi, it molom nolɪ sani-tiañeumbi, endok ilnan lonekalɪñ tuop, it wolokgot dou-mɪlat tɪmbi, walinin pɪm it kwet nolok ñanekalɪñ. ⁵ Ba it kwet nolɪ not nɪm tɪ-samnekalɪñda, it kwet wɪn binekalɪñ wolonda sɪndɪ Yambattɪ enda nandum pɪ-sɪnik talak wɪn daut semnelɪñdok wɪnasɪlok dausɪnan kesɪsɪ plon kɪlɪkɪlɪk wɪngan wɪp mamañeum pɪumbi ñanekalɪñ.” ⁶ Tɪmbi gwañgwañiilɪ Yesu bimbi, it kwet kle-gɪmbut ñambi, kwet tuop gɪñgɪt manda kɪndem eu pɪumbi, amatam ep tɪmbɪ kɪndem dañgɪlɪñ.

Elottɪ Yesu wɪn nin sɪnik wɪn nɪm nandi-dakleñguk

⁷ Tɪmbi Galili kwettok kandɪkñe ama Elot endɪ Yesu gɪt gwañgwañii nepek engano sɪnik gɪtɪk tɪñgɪlɪñ wolok kasat nandiɪmbi, kusei ñɪndɪñda endok nanandin nɪm dakleñguk: ama dɪwɪndɪ “Yoane tuk ii-sem endɪ kɪmnan nanin mɪlakuk” wɪndɪñ pa eñgɪlɪñ, ⁸ dɪwɪndɪ “Elia bɪndambo indauktok mandɪñgɪmɪñ endɪ wakan indañguk” wɪndɪñ pa eñgɪlɪñ, tɪmbi dɪwɪndɪ “Plofet ama damañgan sembiñguk no kɪmnan nanin mɪlakuk” wɪndɪñ pa eñgɪlɪñ. ⁹ Tɪmbi Elottɪ eñguk, “Yoane wɪn nak ewambi, bim wɪlɪ dɪkñeñguk. Wɪndɪñda tɪmbi ama ñɪn endok koi gɪñgɪttɪ nokok pawañna gɪnañ pɪñguk wɪn nin sɪnik?” Wɪndɪñ embi, Yesu kaupatok telak pa lonjɪñguk.

Yesulɪ ama 5,000 nanañ emguk

¹⁰ Tɪmbi enɪmumulɪn endɪ Yesuloñ undanem bɪmbi, kena nek tɪñgɪlɪñ wolok kasat tɪ-ñɪmɪmbi yanañgɪlɪmbi, nɪsɪñgot it kwet no koi Betsaida kandañ ñañgɪlɪñ. ¹¹ Tɪmbi amatam kɪmɪn wopumdɪ gɪñgɪt wɪn nandiñgɪlɪñda endɪ Yesu klembi, ñañguknan ñañgɪlɪñ. Ña tombɪmbi, Yesulɪ yambiɪmbi not tɪ-sembi, Yambattɪ amatamñii yambi-dɪkñelak wolok plon manda enbi, amatam ep tɪmbɪ kɪndem danelɪñdok nɪ-nandiñgɪlɪñ wɪn ep tɪmbɪ kɪndem dañguk.

¹² Tɪmbi timlala tɪmbɪmbi, gwañgwañiilɪ Yesuloñ bɪmbi niñgɪlɪñ, “Ñɪn kwet sɪlaninnan pakamɪñ, wala dɪk amatam enɪ-mulɪmbi, it kwet ba kanda it ñasɪñgan pakañnan ñambi, nanañ tuk ba doundou it tɪmbɪ indawɪn.” ¹³ Eumbi enguk, “Sɪn ep towiwɪt!” Eumbi niñgɪlɪñ, “Nɪndɪ plaua nanañ kɪt tambon gɪt mɪkbalak tɪpetgot pat-nɪmlak. Ba dɪk nɪndɪ ñambi, amatam gɪtɪk ñolok nanañ tuaneñdok wɪndɪñ nandi-nɪnɪlañ ba?” ¹⁴ Amatam asup kɪmɪn tɪ-pakɪlɪñ, gan amalok kwɪnakwɪnatsɪ wɪn 5,000 ba nek. Kusei wala tɪmbi gwañgwañiilɪ wɪndɪñ eñgɪlɪñ. Eumbi, Yesulɪ tambane enguk, “Amatam ep danbɪmbi, kɪmɪn no 50 no 50 wɪndɪñ pipalɪt.” ¹⁵ Wɪndɪñ eumbi, wolok tuop ep danbɪmbi pi pakɪlɪñ. ¹⁶ Tɪmbi Yesulɪ plaua kɪt tambon gɪta mɪkbalak tɪpet wɪn epbi, kunum plon deium loumbi, Yambat we ñɪmɪmbi, nanañ wɪn ombɪmbi, amatam danɪ-semnelɪñdok gwañgwañiila emguk. Emumbi, ¹⁷ gɪtɪkgandɪ nañgɪlɪñ. Na tokñe-taleumbi, nanañ na tla biñgɪlɪñ wɪn gamap dasiumbi, sandɪñ lɪk 12 tokñeñgɪlɪñ.

Petlolí Yesulok kusei e-dakleñguk

¹⁸ Nain nola Yesulí engan nímolo kena tí-pap bímbi, gwañgwañii en gíta pakíliñ enda ení-nandímbi eñguk, “Amatamdí naka nin pa nanañ?” ¹⁹ Eumbi tambane níñgíliñ, “Asuptí díka Yoane tuk ii-sem pa ganañ, ba díwíndí Elia bíndambo indañguk wíndíñ pa eañ. Tímbi díwíndí plofet damanin no mílapi kulak wíndíñ pa eañ.” ²⁰ Wíndíñ eumbi, nísíla ení-nandímbi eñguk, “Gan sínla naka nin pa nanañ?” Eumbi, Petlolí “Dík Mesia Yambattí ganbí taleñguk” wíndíñ níñguk, ²¹ gan Yesulí enla Mesia síník wín ama nola ním enínelíndok kímísip kwambíñ tí-sembi ²² yousímbi enguk, “Nak Ama Sísiník nepek níndíñ inda-namektok een: Juda níndok ama biesí, tapma ama biesí gíta endíkñe manda nandí-tale ama endí nambum tuop ním tímbímbi, síngi wít-nambi, píñgíp gawat asupgan nambi, nulí kímmbi, sandap típet gít no tímbímbi, Yambattí nep tímbím mílaletat.”

²³ Tímbi Yesulí ama gítíkta níndíñ enguk, “No en nokok gíñgít indam kuupi nandílakta, endí enlok nanandín síngi wílímbi, sandap noñgan noñgan kloñbalí tíke bembí, nak nep kle kuuktok elet. ²⁴ Nekta, no en wíndíñ ním tímbi, kwelalok kuñgun enlok tíke kamaiupi nandílakta, kuñgu kwambíñ walí pailímekak. Tímbi no en naka tímbi kwelalok kuñgun biuktok tí-pañgítam patakta, kuñgu kwambíñ walí palmekak.

²⁵ Tíkáp amalí kwelalok nepenepek kusei kusei gítík ep kasíleñílipi, kuñgun kolalak ba pailímak, nepenepek walí en nítek tímbí londauk? Wín tuop ním. ²⁶ Tíkáp kwelan ñolok ama nolí naka ba mandanala mayektalakta, endí kilamek! Neta, nain taletalenan nak Ama Sísiníktí undane bí tómbi, nakít Bepna ba kunumdok eñalo níndok nulínulín walí nep gímbulímbi, wolonda nak ama wala mayekta-ñímímbi, síngi wílmetat. ²⁷ Gan nak biañgan sanlet: ní ikañ síndoñnan nanin díwín endí gama kaik kuñípi, Yambattí amatam indañgan yambí-díkñelak wín kanekalíñ.”

Yesulok píñgíu walan engano tíkíleñguk

²⁸ Yesulí wíndíñ eu taleumbi, sande noñgan ñaumbi, Petlo, Yoane gít Yakobo yanañgípi, nímolo tímbepi kwet jañgín nolok loñguk. ²⁹ Lombi, nímolo tíñíliñbímbi, mam dai walan engano síník tíkíleumbi, dasindasinlí bo satnín síník kolí saleñguk. ³⁰ Tímbi platik síník ama típet, Mose gít Elia, endí Yesu gíta manda embi ikímík. ³¹ Kunum nulínulínlí ep gímbulímbi, Yesulí kwet bímbi ñaukak wolok plon manda eñgímík, wín endí Yambattok nanandín kímít-kleñípi, Jelusalem kímbektok tíñguk. ³² Eñíliñbímbi, Petlo gít nolíit endí doulí ep tímbí gwaseimbi dou pakíliñ.

Pakap sílíkñembi, Yesulok nulínulín wakít ama típet en gíta ikímík yambíñgíliñ. ³³ Tímbi ama típet endí Yesu bímbi ñaíñíliñbímbi, Petlolí Yesu níñguk, “Bep, ní pakamíñ wín kíndem síník. Ñala it jala típet gít no kínditna, díkok no, Elialok no, Moselok no.” Petlolí manda eñguk wolok kusei ním nandí-dakleñípi, joñgo eñguk. ³⁴ Eñíliñbímbi, mulukualí indambí ep tímíliñbímbi, gwañgwalí mísíñgíliñ. ³⁵ Tímbi mulukua gíñañnan kítkítí nolí kítkímímbi enguk, “Ñín nokok níñana. Nak en kenana tímbektok kasíleñgut; síndí endok mandan tíke-kíliñ e-kunekalíñ.” ³⁶ Manda eu taleumbi, gwañgwalí Yesu engan íliñbímbi kañgíliñ. Tímbi nepek kañgíliñ wala manjí galíumbi, nain wolonda ama nola kasat ním tí-ñímíñgíliñ.

Yesulí gwañgwa nolok yal kolan no kle kolímíñguk

³⁷ Kwet salaumbi, Yesu gít gwañgwañii típet gít no endí kwet jañgínnan nanín pí-taleumbi, amatam kímín wopum en mandí-pakíliñ endí kanepi bíñgíliñ. ³⁸ Tímbi ama no boñgípsínan pakuk endí kítkí-ñímímbi eñguk, “Endaut, nak dík níñana noñgan síník wín nandí-ñíméñdok ganí-kukulelet. ³⁹ Nain nain yal kolan nolí tíke-kwambíñ dam tí-lamíliñbímbi, platik síník kwawa wopum tímbi, gembí kolímímbi, man payak pa lambílak. Tíñípi, nain noñgan noñgangot kañbíumbi, kíndem pa patak. ⁴⁰ Wíndíñda tímbi nak gwañgwañgailí yal kolan wín klenelíndok ení-kukulelet, gan endí yal kolan wín klenepi tí ním kambí bíliñ.”

⁴¹ Tĩmbi Yesulĩ tambane eñguk, “Amatam man ñĩndĩngĩt kuañ sĩndĩ ama kelake-
lamesĩ, tĩmbi nanandĩ-kĩlĩktĩnjĩ nĩm pat-samlak. Nak sĩn gĩta kuñgula kunjĩt tĩlet.
Nain nĩtek sĩnĩk gamañgot sĩn gĩtañgan kuwambi, nanandĩ-kĩlĩktĩ inda-samekak?”
Wĩndĩñ embi, gwañgwa beula nĩmbi eñguk, “Nĩñañga nañgĩp ñolok bo.” ⁴² Nañgĩp
bĩñĩlĩmbi, yal kolanĩ tĩke kolĩmbi, kwelan pĩmbi, gembĩ kokuk. Gan Yesulĩ yal nĩ-
ñombĩmbi kle kolĩm ñaumbi, gwañgwa tĩmbĩ kĩndem daumbi, bĩndambo beulok kiinan
kĩmĩkuk. ⁴³ Tĩmbi amatam gĩtĩk endĩ Yambattok gembĩn wopum wandin kañbi ka-
gĩtĩngĩtĩk embi, nanandĩnjĩ nĩm dakleñguk.

Yesulĩ en ba gwañgwañiilok kusasi enĩ-kaika tañguk

Amatamdĩ nepenepek gĩtĩk tĩnguk wala nanandĩ kena tĩñĩlĩmbi, Yesulĩ gwañg-
wañiila enbi eñguk, ⁴⁴ “Sĩndĩ pawanjĩ kĩmĩpi, manda ñĩn sanbep tĩlet wĩn nĩm
nandĩ-kamalanekalĩñ. Nak Ama Sĩsĩnĩk kanjĩknailok kĩsĩnan napĩtnelĩñdok een.”
⁴⁵ Gan gwañgwañiilĩ Yesu nek eñguk wĩn nĩm nandĩ-dakleñgĩlĩñ. Manda wolok kusei
kĩmĩsembĩ-semĩnda tĩmbi nĩm nandĩ-kĩlĩñ embi, Yesu nĩ-nandĩnepi mĩsĩngĩlĩñ.

⁴⁶ Tĩmbi endĩ kusei kĩmĩpi, nĩsĩlok boñgĩpsĩnan nĩndĩ loloñ sĩnĩk tĩlak wala e-ka-
lamĩt tĩngĩlĩñ. ⁴⁷ Tĩmbi Yesulĩ gĩnañ nanandĩnjĩ ka-nandĩ-daklembi, gwañgwa mĩnam
no tĩke tiañe bĩmbi, en gĩta kĩmĩlĩ ilĩmbi, ⁴⁸ ñĩndĩñ eñguk, “No en sĩndok boñgĩpsĩnan
pĩmbĩnen sĩnĩk kulakta walĩ wakan loloñ sĩnĩk, wala tĩmbi no en nak nandĩ-nambi,
gwañgwa ñandin nola not tĩ-ñĩmlakta, endĩ naka not tĩ-namlak, tĩmbi no en naka not
tĩ-namlakta endĩ Yambatta not tĩ-ñĩmlak, wĩn Yambat nin nak nanĩ-mukuk enda not
tĩ-ñĩmlak.”

⁴⁹ Tĩmbi Yoanelĩ nĩnguk, “Bep, ama nolĩ dĩkok koka kĩtĩmbi, yal kolan ep kleumbi
kañgĩmĩñ, gan endĩ nĩn gĩta nĩm kuñĩpi, nĩm gep klelak, wala tĩmbi nĩndĩ nĩ-kĩmĩsip
tĩ nĩm kañ bĩngĩmĩñ.” ⁵⁰ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ nĩnguk, “No en kanjĩk nĩm tĩ-samlakta
endĩ not tĩ-samlak, wala tĩmbi sĩndĩ slakan nĩ-kĩmĩsip nĩm tĩ-ñĩmnekalĩñ.”

Yesu kle-kuñgu walĩ mĩlapmat

⁵¹ Yesu kunum gĩnañ nañgĩp lololok nain tĩmbĩ dumalañĩlĩmbi, nandĩ-gembĩlañĩpi,
Jelusalem ñauktok ñañguk. ⁵² Ñañĩpi, ama dĩwĩn enĩ-mulĩmbi, telak dama ñañgĩlĩñ.
Wĩn Yesu gĩt noliilok tĩ-jumut tĩ-semnelĩñdok ñambi, Samalia it kwet nolok ñam
tomgĩlĩñ. ⁵³ Gan Yesulĩ Jelusalem ñaup tĩngukta tĩmbi wĩnasĩlĩ enda nĩm nĩ-
tiañenelĩñdok nandĩngĩlĩñ. Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, ⁵⁴ Yesulok gwañgwañiit Yakobo gĩt
Yoane endĩ wĩn nandĩmbi, nĩ-nandĩmbi eñgĩmĩk, “Wopum, nĩtĩ kĩtĩ nĩ-nandĩndambi,
komba kunum gĩnan nanin pĩmbi, ep dĩum talenelĩñdok nandĩlañ ba?” ⁵⁵ Eumbi tĩkĩle
yambĩmbi, gwañgwa tĩpet wĩn enombĩumbi ⁵⁶ yousĩmbi, it kwet nolok ñañgĩlĩñ.

⁵⁷ Telaknan ñañĩpi, ama nolĩ Yesula ñĩndĩñ nĩnguk, “Dĩk wandĩñ ba wandĩñ ñaupi,
ñaukañ tuop gep kle kuutat.” ⁵⁸ Eumbi nĩnguk, “Klinalok toñgaut endĩ tombañĩjat, ba
monĩk kunum plon kuañ endĩ bo isĩat, gan nak Ama Sĩsĩnĩkgan it nĩm pat-namlak.”

⁵⁹ Tĩmbi Yesulĩ ama nola ñĩndĩñ nĩnguk, “Bĩ nak nep kle ku!” Gan ama walĩ
ñĩndĩñ tambane nĩnguk, “Wopum, dĩk nandĩ-namumbi, dama ñambi, betna kĩndiletat.”

⁶⁰ Eumbi nĩnguk, “Yambiumbi, kĩmĩkĩmĩn* nĩsĩ nosii ep kĩnditnekalĩñ. Gan dĩkta
ñambi, Yambattĩ amatam indañgan yambĩ-dĩkñeukak wolok gĩngĩt eu pĩukak.”

⁶¹ Tĩmbi ama nolĩ bo Yesula nĩmbi eñguk, “Wopum, nak gep kle-kuuttok nandĩlet, gan
nandĩ-namum dama ilan ñambi, sambatnai enba nandumek bĩ gep kleutat.” ⁶² Eumbi
nĩnguk, “No en kena kusei kĩmĩpi, glimona pa tĩlak endĩ Yambattok kapmainan kena
tĩndĩlok tuop nĩm.”

Ama Sĩsĩnĩk Yesulok gwañgwañiilĩ nĩtek kuñgulok

10

Gwañgwañiilĩ kenanjĩ nĩtek tĩndĩlok elak

* 9:60: Yesulĩ kĩmĩkĩmĩnla eñguk endĩ ama Yambattok dainan kuñgunjĩ nĩmnat enda eñguk.

¹ Siñgi Yesulí b̄indambo gwañgwa 70 enb̄i taleumbi, end̄i it kwelan ba kwet ñaup eñguk tuop wandiñ̄ gwañgwañiili t̄ipet t̄ipet telak dama ñaneliñ̄dok eni-mupi, ² ñ̄ndiñ̄ enguk, “Bien mepmeptok w̄in asup, gan kena t̄ind̄lok ama w̄in lakat, wala t̄imbi s̄indi kena molom ñ̄molo t̄i-ñ̄m̄iumbi, kena ama d̄iw̄in ep t̄imbi indaumbi, kenan ḡinañ̄ eni-mul̄imbi ñ̄anekaliñ̄. ³ Ñawit! Ñambi, ñ̄ndiñ̄ nand̄inekaliñ̄: s̄indi sipsip ñ̄ñañ̄ wandin kamot moyen sañan endok boñḡips̄inan nak san̄i-mul̄imbi ñ̄a kunekaliñ̄. ⁴ S̄indi ñ̄anepi, m̄inem wak̄it lik ba kes̄isi gw̄ilap w̄in ñ̄m mep ñ̄anekaliñ̄. T̄imbi telak plon ama yamb̄imbi, manda manda ñ̄m t̄i-semnekaliñ̄.

⁵ It nolok ba nolok lonepi, dama it wolok pakañ̄ enda we sembi, ñ̄ndiñ̄ en̄inekaliñ̄, ‘Busuk pat-samun.’ ⁶ T̄ikap busuk molom nol̄i it wolok kulakta, busuk mandanj̄l̄i enda gw̄ilam t̄i-ñ̄imekak. T̄ikap ñ̄mda, busuk mandanj̄i wal̄i s̄inloñ̄ undane b̄ukak. ⁷ S̄indi it p̄imb̄iñ̄ ñ̄m kunekaliñ̄. Kena t̄ind̄in ama enda tuan omb̄i-m̄lok, wala t̄imbi it lonekaliñ̄ wolokgot pipat-m̄lat t̄imbi, nanañ̄ tuk sep towiumbi nanekaliñ̄ wal̄i wakan tuan̄i t̄ilak.

⁸ It kwet nolok ñ̄a tomb̄imbi sep tiañ̄embi, nanañ̄ samumbi nanekaliñ̄. ⁹ T̄imbi wandiñ̄ ama j̄imbats̄iat ep t̄imbi k̄indem dambi, w̄inas̄la ñ̄ndiñ̄ eni-t̄i-kunekaliñ̄, ‘Yambatt̄i indañ̄gan samb̄i-d̄ik̄neuktok nain̄ñ̄in dumala-talelak.’ ¹⁰ T̄imbi nain nola it kwet nolok ñ̄a tomñ̄l̄imbi, sep tiañ̄em not ñ̄m t̄i-samumbi, wolonda s̄indi ipakanan ñ̄ambi, ñ̄ndiñ̄ en̄inekaliñ̄, ¹¹ ‘N̄iti s̄indok plap no ñ̄m t̄ike ñ̄am̄ik, w̄in s̄indok k̄ilik̄l̄iks̄il̄i kes̄itnetnan gal̄lak w̄in bo w̄ip mamañ̄endambi p̄umbi, s̄inlok pat-samekak. Ganmek s̄indi ñ̄ndiñ̄ nand̄iw̄it: Yambatt̄i indañ̄gan samb̄i-d̄ik̄neuktok nain̄ñ̄in dumala-talelak.’ S̄indi w̄inas̄la w̄indiñ̄ en̄inekaliñ̄.* ¹² Nak ñ̄ndiñ̄ sanlet: tombon omb̄i-t̄iket̄ikelok nainnan amatam siñgi w̄it-samsam̄in endok tombonj̄l̄i kolan t̄ind̄in Sodom it kwelan kuñḡil̄iñ̄ endok tombonj̄i maklelak.

¹³ Kolasin ḡit Betsaida nasi s̄indi kilañ̄met! Yambatt̄i salam̄ilekak! Nak kundit gemb̄inat asup s̄indok kandañ̄ t̄iñḡut wal̄i Tilo ba Sidon it kwelan indaumda, platik s̄in̄ik w̄inas̄l̄i ḡinan̄j̄i tambanembi, blandok dasindasin dasimbi, kw̄il̄iñ̄ plon pipatneliñ̄.† Gan s̄indi ḡinañ̄j̄i ñ̄m tambaneñḡil̄iñ̄, ¹⁴ wala t̄imbi Yambatt̄i amatam yamb̄i-danbekak wolonda s̄indi tombon omb̄i-t̄ikenekaliñ̄ wal̄i Tilo ḡit Sidon nasi tombonj̄i makleukak. ¹⁵ T̄imbi Kapaneam nasi, s̄indi ‘Yambatt̄i kunum ḡinañ̄ ñ̄p loukak’ w̄indiñ̄ ñ̄m nand̄inekaliñ̄! ñ̄m s̄in̄ik, s̄indi j̄imb̄iñ̄ sep kol̄i p̄inekaliñ̄.”‡

¹⁶ T̄imbi Yesulí yous̄imbi, gwañgwañiila enguk, “No en mandanj̄i nand̄i-t̄ike-k̄iliñ̄ eukak end̄i nokok mandana nand̄i-t̄ike-k̄iliñ̄ eukak. T̄imbi no en siñgi w̄it-samekak end̄i naka siñgi w̄it-namekak. Gan no en naka siñgi w̄it-namekak end̄i Yambatta siñgi w̄il̄imekak, w̄in Yambat nind̄i nak nan̄i-mukuk enda siñgi w̄il̄imekak.”

¹⁷ T̄imbi gwañgwa 70 Yesulí kena t̄ind̄lok eni-mukuk end̄i s̄il̄is̄il̄i plon undane b̄imbi ñ̄m̄imbi eñḡil̄iñ̄, “Wopum, ñ̄ndiñ̄ ñ̄ambi, d̄ikok koka plon kena t̄inambi, yal̄i kolan end̄i bo mandani pa tañgoneañ̄ yañ!” ¹⁸ Eumbi enguk, “Nak Satandi p̄umbi ka-tuakut w̄in p̄isap̄isatti kunum ḡinañ̄ nanin p̄ilak wandin. ¹⁹ Nandañ̄: s̄indi malet ba kauñ̄ ep yalinel̄iñ̄dok ba kanj̄i kn̄i Satan endok gemb̄in ḡit̄ik t̄ike-p̄i yalinel̄iñ̄dok nak ikan gemb̄i sam-taleñḡut pat-samlak, wala t̄imbi nepek nol̄i sep t̄imbi kolauktok tuop ñ̄m. ²⁰ Gañgan s̄indi yal kolandi manj̄i tañgoneañ̄ wala s̄il̄is̄il̄i ñ̄m t̄inekaliñ̄. ñ̄m. S̄indok kosi kunumdok kot sambat ḡinañ̄ youyoul̄in patak wala mek nand̄i-koñgom t̄inekaliñ̄.”

²¹ Nain wolonda D̄ind̄im Woñdi Yesulok ḡinannan s̄il̄is̄il̄i wopum t̄imbi tokñe-ñ̄imumbi, ñ̄ndiñ̄ eñguk, “Bep, kunum kwet molom, nak ñ̄ndiñ̄da gani-k̄indem dalet: d̄ik nanand̄iñga ama nanand̄in̄j̄iat ba nand̄i-daklenj̄iat enda k̄im̄isemb̄iñguñ̄, wandingan embi w̄in amatam nanand̄in̄j̄i ñ̄m̄nat enda t̄imbi dakle-semguñ̄. Biañgan

* 10:11: W̄indiñ̄ t̄inel̄iñ̄da, w̄inas̄la ñ̄ndiñ̄ daut semnel̄iñ̄: no en gwañgwalok mandanj̄i siñgi w̄it-semañ̄ end̄i Yambatta siñgi w̄il̄mañ̄. † 10:13: Kolasin ḡit Betsaida nasi end̄i Juda amatam, Tilo ḡit Sidon nasi end̄i Judalok sambat ñ̄m. ‡ 10:15: Yesulí Kapaneam it kwelan kuñ̄pi dou-m̄lat t̄iñguk, gan w̄inas̄i asupt̄i nanand̄i-k̄il̄ikt̄i ñ̄m t̄i-ñ̄m̄iñḡil̄iñ̄.

sɪnɪk, Bep, dɪk wɪndiɲ tɪmbepi nandiɲguɲ tuop tɪɲguɲ.” ²² Tɪmbi amatamda ɲɪndiɲ enguk, “Bepnali gembɪn ba nanandiɲ gɪtɪk wɪn naka nam-taleɲguk. En noɲganliɲgot nak Niɲaɲ nɪtein wɪn nandi-namlak. Tɪmbi nak wakɪt ama nin nak ep kasɪlemi, Bep daut semlet nɪndiɲgot Bep en nɪtein wɪn nandi-ɲɪmamiɲ.”

²³ Yesuli gwaɲgwaɲii gɪta nɪsɪɲgan paliɲɪlɪmbi, ɲɪndiɲ enguk, “Amatam nindi nepek sɪndi kaɲ wolok tuop dausiɪ kaɲ endi amatam diwɪn yapma kle-pakaɲ. ²⁴ Kusei ɲɪndiɲda wɪndiɲ sanlet: plofet ama gɪta ama wapmaɲ damaɲgan kuɲgɪliɲ asupti nepek sɪndi kaɲ wɪn kanepi nandi-koɲgom tɪɲgɪliɲ, gan endi nɪm kaɲgɪliɲ, ba manda sɪndi nandaɲ wɪn nandiɲepi nandi-koɲgom tɪɲgɪliɲ, gan endi nɪm nandiɲgɪliɲ.”

Samalia amali ama no not tɪ-ɲɪmɪɲguk wɪndiɲgan gɪnaɲ busuk tɪ-kulok

²⁵ Nain nola endikɲe manda nandi-tale ama noli Yesuloɲ bi indambi, Yesulok nanandiɲ ka-nanduktok e-ka tɪmbi nɪɲguk, “Endaut, nak nɪtek tɪmbi, kuɲgu taletalen nɪmnat wɪn kasɪlewɪt?” ²⁶ Eumbi nɪ-nandiɲmbi eɲguk, “Endikɲe manda nɪtek youy-oulin patak? Wɪn nɪnɪmbɪm nandiɲna.” ²⁷ Eumbi, ɲɪn tambane nɪɲguk, “Dɪk gɪnaɲga ba gɪnaɲga tip, gembɪɲga ba nanandiɲga wɪn Wopum Yambatka endok gɪtɪk bi-ɲɪm-taleumbi palmekak. Tɪmbi dɪtnala nandiɲlaɲ, wɪndiɲgangot nokala nandi-ɲɪmekaaɲ.”[☆] ²⁸ Wɪndiɲ eumbi, Yesuli nɪɲguk, “Manda wɪn tambane elaɲ wɪn dɪndɪm sɪnɪk. Dɪk wɪndiɲgan tɪ-ta-kulaɲda, kuɲgu kwambiɲ pakamekak.”

²⁹ Tɪmbi ama wali ‘Endikɲe manda kɪmɪt-kle-taleɲgut’ wɪndiɲ inda-dakleuktok Yesula ɲɪndiɲ nɪ-nandiɲmbi eɲguk, “Tɪmbi ninda nandiɲwambi, notna tɪmbekak?”

³⁰ Eumbi, Yesuli tambane eyout manda no ɲɪndiɲ eɲguk, “Ama noli Jelusalem nanin Jeliko it kwelan pɪm ɲaupi, telaknan ɲaɲɪpi, ama piɲdasɪ endok kɪsɪnan loɲguk. Loumbi wɪpi, dasindasin gɪt kwɪɪkwɪɪ gɪtɪkan lom tɪke-ɲɪm talembi, ama en kak bim ɲaumbi, kɪmbepi tɪ pakuk. ³¹ Paliɲɪlɪmbi, ɲɪndiɲ indaɲguk: tapma ama noli telak wolokgan pɪm ɲambi ka-kɪmnembi, giɲgiɲgan ɲambi, makle ɲaɲguk. ³² ɲaumbi, tapma ittok kena ama noli bo wolok bi tomguk endi wɪndiɲgangot ka-kɪmnembi, giɲgiɲgan ɲambi, makle ɲaɲguk. ³³ Gan ama Samalia nanin no telak wolokgan ɲaɲguk endi ama wɪn pakuknan bi sua kaɲbi, blan tɪ-ɲɪmbi, ³⁴ endoɲnan ɲambi, wandan wɪn tuk galkɲat wakɪt wain tukti wɪlɪpi tɪmɪlɪmɪɲguk. Tɪ-talembi, enlok doɲki plon kɪmɪlɪm loumbi naɲgɪp ɲambi, patnandi ilan kɪmɪpi ka-dɪkɲeɲguk. ³⁵ Salaumbi kaɲɪp ɲaupi, kena nain tɪpet wolok tuan mɪnem jimbi, patnandi it molom mɪmbi, ɲɪndiɲ nɪɲguk, ‘Dɪk ama ɲɪn ka-dɪkɲeukaɲ, tɪmbi mɪnem gamlet wali nain nɪtepektok tuop. Makleukakta, siɲgi undane bɪmbi, yousɪmbi gametat.’ ”

³⁶ Yesuli wɪndiɲ embi, endikɲe manda nandi-tale ama nɪ-nandiɲmbi eɲguk, “Ama tɪpet gɪt no endi ama nin piɲdasɪlok kɪsɪnan loɲguk wɪn kaɲgɪliɲ. Dɪk nɪtek nandiɲlaɲ, endoɲnan nanin ama nin endi ama wolok nol sɪnɪk indalak?” ³⁷ Eumbi nɪɲguk, “Gɪnaɲ busuk tɪ-ɲɪmɪɲguk en.” Tɪmbi Yesuli nɪɲguk, “Dɪk bo ɲambi, wɪndiɲgangot tɪ-kuukaɲ.”

Maliali Wopumdok mandan nandiɲguk wɪndiɲ tɪlok

³⁸ Tɪmbi Yesuli gwaɲgwaɲii gɪt Jelusalem ɲanepi, telaknan ɲaɲɪpi, it kwet nolok tombɪmbi, tam no koi Mata endi ilan nɪ-tiaɲeumbi loɲguk. ³⁹ Loumbi, Matalok dalaɲ koi Malia endi Wopumdok kesiinan bi pipapi, mandan nandi-pakuk. ⁴⁰ Gan Mata endiɲla nanaɲ neknek tɪ-jumupi, glimona tɪmbi, Yesuloɲ indambi nɪ-ɲombɪmbi nɪɲguk, “Wopum. Dalana nambiumbi, natnaɲgan nanaɲ tɪ-jumut kena tɪlet. Dɪk wala nɪm nandiɲlaɲ ba? Nɪmbɪm bɪm, nep kɪmɪlɪn.” ⁴¹ Eumbi, Wopumdi tambane nɪɲguk, “Mata Mata. Dɪk nepek asuptok nandi-bendi wopum tɪmbi, gɪnaɲga mɪlatalak, ⁴² gan dɪk nepek noɲgangotta tɪpɪkalaɲ. Malia endiɲla wɪn ep tɪndi kɪndem kasɪlelak wɪn nɪm apma tɪkelok.

☆ 10:27: Lo 6:5, Wok Pris 19:18

11

Bep Yambatta nitek nimolo ti-ñimlok

¹ Tĩmbi nain nola Yesulĩ kwet nolok nimolo tĩnguk. Tĩmbi taleumbi, gwañgwañiilok nanin nolĩ nĩmbi eñguk, “Wopum, Yoanelĩ gwañgwañiila nimololok sambat daut semguk, wĩndĩngangot dĩk bo daut nĩmĩñ.” ² Eumbi enguk, “Sĩndĩ nĩmolo tĩñĩpi, ñĩndĩñ enekalĩñ,

‘Bep, dĩkok koka wĩn giñgiñgan tĩ-gamlok.

Dĩk amatam gĩtik nĩp tĩmbi gĩngĩtkai indaneñ.

³ Dĩk sandap noñgan noñgan wolok nanañ nĩmĩñ.

⁴ Nĩndĩ amatamdĩ yom ti-nĩmañ wĩn gĩtik bi-semamĩñ, wala tĩmbi dĩk bo yomni bi-nĩmĩñ.

Dĩk ti-kuyuk plon nĩm nĩmbiwĩñ.’”

⁵⁻⁶ Wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Tĩkap dĩk tim boñgĩpnan noka noloñ ñambi, kĩtiu siliĩkñeumbi, ñĩndĩñ nĩmbeñ, ‘Nokok notna nolĩ telak bĩkap itnanañ bĩmbi, nanañ towiupi yolonjĩlet, wala tĩmbi dĩk nanañ tĩpet gĩt no namĩñ, tĩmbi siñgimek tambon ombi-gametat.’ ⁷ Wĩndĩñ eumbi, noka it gĩnañgan dou patak endĩ ñĩndĩñ tambane ganbek bek, ‘Dĩk nekta douñatnan nanin nep siliĩkñelañ? It yama wesak ip kekakñet, tĩmbi wembe gwañgwanailĩ bo ip dou-talelĩñ, wala tĩmbi nitek mĩlapi gametet?’ ⁸ Nak ñĩndĩñ ganba: endĩ wĩndĩñ ganbi, dĩk endok nolla tĩmbi nĩm nandĩ-gamek bek, gañgan gĩngĩneñgala tĩmbi endĩ joñgo mĩlapi, nepek nekta tĩpĩkalañ wĩn dĩka gamekak. ⁹ Wĩndĩñda nak sĩnla ñĩndĩñ sanba nandĩwĩt: Yambatta nimolo ti-ñĩmĩñpi, nepek nola ni ti-kunekalĩñda wĩn kasĩlenekalĩñ, nepek nola lonjĩ ti-kunekalĩñda wĩn kanekalĩñ, tĩmbi yama wesak wĩt ti-kunekalĩñda pĩsat-samekak. ¹⁰ Nekta, ama Yambattok plapta nĩ-nandañ endok kandañ wĩn ñĩndĩñ: nĩ-nandĩ tañdĩ kasĩleañ, lonjĩlonjĩ tañdĩ kañ, ba yama wesak wĩkañ enda pĩsat-semalak.

¹¹ Ba sĩndoñ nanin bep nĩndĩ nĩñañlĩ mĩkbalakta nĩ-nandumbi, malet mĩwĩk ba?

¹² Ba puput mĩnjĩpta nĩ-nandumbi, kauñ mĩwĩk ba? ¹³ Sĩndĩ kolan tĩndĩ ama, gañgan nepenepek kĩndem wembe gwañgwanjiila pa emañ. Wĩndĩñda nitek tĩmbi kunum Bepĩ endĩ ama nĩndĩ Dĩndĩm Woñ kasĩlenelĩñdok nĩ-nandañ enda nĩm emek? Nĩm ya, endĩ sapma klembi, e-nandañ tuop emekak.”

*Yesu gembĩ*nllok kusai wĩn ka-daklelok

¹⁴ Nain nola Yesulĩ ama nolok gĩnañnan yal kolan pĩ-ñĩmĩmbi man sipmĩnguk wĩn nĩ-kle-kolĩmbi po ñañguk. Ñaumbi, ama walĩ manda eumbi, amatamdĩ kundit wĩn kañgĩlĩñ endĩ ka piasat tĩmbi, nanandĩ kena tĩngĩlĩñ. ¹⁵ Gan dĩwĩndĩ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Endĩ yal kolan pa ep klelak wĩn yal kolandok telak damanjĩ Belsebul endok gembĩn plon tĩlak.” ¹⁶ Tĩmbi dĩwĩndĩ ti-kuyuk ti-ñĩmbi, Yambattok gembĩn palmĩlak wĩn tĩmbi dakle-semektok jimba kundit no tĩmbektok nĩngĩlĩñ.

¹⁷ Gan Yesulĩ gĩnañ nanandĩnjĩ wĩn ka-nandĩ-daklembi enguk, “Ama wapmañ nolok gĩngĩtĩiilĩ tambĩpi, nĩsĩñgan minelĩñda endĩ biañgan kola-talenekalĩñ. Tĩmbi sambat nolĩ bo wĩndĩngangot tĩnelĩñda endĩ bo tawam papusenembi kolanekalĩñ.

¹⁸ Wĩndĩngangot tĩkap Belsebul, wĩn Satan, endok sambaliilĩ tambĩpi, nĩsĩñgan miañda, kenanjĩlĩ nitek kwambĩñ dauk? Wĩn tuop nĩm. Wĩndĩñda tĩkap nak mandanjĩlok tuop klembi, Belsebullok gembĩnlĩ yal kolan pa ep klewamda, nak endok kenan tĩmba kolauk.

¹⁹ Tĩmbi nepek no wĩn ñĩndĩñ: tĩkap Belsebullĩ gembĩ namumbi, yal kolan ep kle-semamda, nĩndĩ nosii gembĩ emumbi, endĩ yal kolan pa ep kle-semañ? Belsebul ba? Nĩm bek. Wĩndĩñda nitek tĩmbi nokok plon wĩndĩñ eañ? Sĩndĩ naka manda julũñt nanañ wĩn nosiilĩ wakan tĩmbi dakle-samnekalĩñ. ²⁰ Gan tĩkap nak biañgan Yambattok gembĩnlĩ yal kolan pa ep kleletta, ñĩndĩñ inda-daklelak: sĩndĩ Yambattĩ sambĩ-dĩkñelak endok gembĩn wĩn ikan boñgĩpsiinan ka-nandañ.

²¹ Ama gembĩnat nolĩ miktok nepenepek gĩtik tĩwĩlĩ dĩkñembi, ilĩ ka-dĩkñe-kĩliĩ elakta, gĩngĩtĩiilĩ ep tĩmbi kolanelĩñdok tuop nĩm. ²² Endĩ miktok nepenepel walĩ

tike kamaiuktok nandilak, gan ama no noli wolok gembin maklelak endi ama woloñ bimbibi, mik ti-nimimbibi maklelakta, endi miktok nepenepel wakit giñgitiñii gitik apma ep danbi, enlok noliila emlak.*

²³ Timbi miktok kandañ win ñindiñ: no en not nim ti-namlakta endi kanjik ti-namlak, timbi nindi nakita kena nim timbi, giñgitiñai ep kimin tilakta endi ep kleum papuseneañ.”

²⁴ Yesuli windiñ embi yousimbi enguk, “Tikap yal kolan noli ama ginan ginañ nanin lambi poñaukta, endi yal pa kuañnan ñambi, pipapat lonjimbibi kuwik. Lonji tilapbi, ñindiñ ewik, ‘Nak bñdambo undane ñambi, pakutnan lowa.’ ²⁵ Windiñ embi, ña kawik win: it win ikan jamimbibi ti-dindim em bimbibi palek. ²⁶ Windiñ kañbi ñambi, yal kolan en makleañ kit tombon tipet yanañglim bimbibi, it wandiñ lombi, wolok kuneliñ.† Windiñ timbimbibi, ama blangan. Nekta, dama yal kolan noñgandi ama win timbi kolaumbi, siñgi yal kolan asupti timbi kola sinik tauk.”

Yambattok mandan nandimbibi tike kuañdi amatam diwin yapma kle pakañ

²⁷ Yesuli manda windiñ eumbi, tam no amatam kimin ti-pakiliñ endok boñgipsinan pakuk endi kitimbibi, ñindiñ niñguk, “Tam gapbi, num gamguk endi amatam diwin yapma klembi patak.” ²⁸ Gan Yesuli tamdok mannan tikembi, ñindiñ eñguk, “Win amatam Yambattok mandan nandimbibi tañgoneañ endi wakan amatam diwin yapma kle pakañ.”

²⁹ Amatamdi yousiyousti pa biñilimbibi, kimin wopungan indaumbi, Yesuli kusei kimipi, ñindiñ enguk, “Amatam man ñindiñgit kuañ sindi kolasi. Sindi kusatna kañbi nambi-dakleneliñdok jimba kundit no kaneliñdok embi giñgineañ, gan jimba kundit no nim daut samum kanekaliñ. Nim sinik. Win Yonalok jimba kunditgot kanekaliñ. ³⁰ Nepek nek Yonala inda-ñimniñguk win Ninive nasila ñindiñ daut semguk: win Yambatti ni-mulimbibi biñguk. Windiñgangot nak Ama Sisinik nepek nek indanamekak win amatam man ñindiñgit kuañ sinda ñindiñ daut samekak: win Yambatti nani-mulimbibi indañgut.

³¹ Kwet no koi Siba wolok tam wapmaliti manda plon lololok nainnan amatam man ñindiñgit kuañ sin gita mlapi, kusi timbi dakleukak. Endi ama wapmañ Solomonda nandumbi, manda nandi-daklelok molom timbimbibi, endok mandan nanduktok kwet mayañgan sinik nanin endoñ ñañguk. Gañgan sindi ama Solomon maklelak endok mandan nandi-kimkimneañ, wala timbi kinjan tikenekaliñ. ³² Timbi Ninive nasiliti manda plon lololok nainnan amatam man ñindiñgit kuañ sin gita mlapi, kusi timbi dakleukak. Endi Yonalok mandala ginañjiti tambaneñgiliti, gañgan sindi ama Yona maklelak endok mandala windiñ nim tañ, wala timbi kinjan tikenekaliñ.

³³ Ama noli kolsalen pñdopi, kambotti nim tapliwik ba kwet sembin nolok nim kimilek. Tambo endi indañgan kimipi, ama it ginañ loañ koliti sale-semlok windiñ timbek. ³⁴ Daukali piñgipkalok kolsale wandin. Daukali kindemda, Yambatti kolsalen gamlak wala ka-dakleumbi, ginañga gitik koliti salelak. Daukali kolanda, ginañga ginañ kilim mulumgot pakamlak. ³⁵ Wala timbi kilañmek! Nim kañbi, kolsalen kasileup nandiñguñ, gan kilim ikan kasileum pakamlak. ³⁶ Windiñda tikap kolsalendi ginañga gitik tokñeumbi, kilim no nim pakamlakta, sipalakti koliti sale-gamlak windiñgan dik bo koliti salelañ.”

Ama biesilok juluiñtsilok telak nim kle-kulok

³⁷ Yesuli manda eu taleumbi, Falisi ama noli nanañ yakan nandemiktok nitiañeumbi, ñam ilnan lombi, nanañ nanalok pipakuk. ³⁸ Gan endi dama kii nim wilikukta timbiñ Falisi ama waliti nandi-bendi timbimbibi, ³⁹ Wopumdi niñguk, “Falisi sindi jawañ ba

* 11:22: Yesuli eyout manda miktok plon eñguk win enla wakiti Satandok plon eñguk; Satan en ama gembinat wandin, gan Yesulok gembiniñ endok gembin maklelak. † 11:26: It win ama ginanlok walan. ‡ 11:38: Falisi amaliti Yambattok dainan jamilan indaneliñdok kisi pa wilikañgiliti.

tuk wɪtna wɪn pawangot pa wɪlɪkañ wandin, gan sɪndɪ gɪnañjɪ gɪnañ kolan ba tɪ-piñpiñelɪ tokñem patak. ⁴⁰ Sɪndɪ ama kamasɪ! Yambattɪ nepek pawan tɪmbɪ indañguk, wɪndɪñgangot endɪ gɪnañ nɪm tɪmbɪ indañguk ba? ⁴¹ Pawandok nepek wala nandɪ-bendɪ wopum nɪm tɪnekaliñ. Tambo sɪndɪ gɪnañjɪ wɪn pɪmbɪñesɪla bi-sembi, ep kɪmɪtnekaliñ. Wɪndɪñ tɪnelɪñda, gɪnañjɪ gɪt ep tɪndɪnjɪ tɪpet walɪ Yambattok dainan jamilan indaukak.

⁴² Falisi sɪndɪ nanañ kena gɪnañ nanin gɪtɪk wɪn tambɪpi, gwasap ba yaya wɪn bo kɪt tambon tambon tambɪpi, Yambattok tambon pa mañ, gan gɪnañjɪlɪ en nɪm kasɪleañ, ba ep tɪndɪn dɪndɪm nɪm pa tañ, wala tɪmbɪ sɪndɪ kilañmek! Yambat en mek sambekak. Sɪndɪ Yambatta tambon mɪñɪpi, enda ba amatamda gɪnañjɪ emnelɪñ ñak! ⁴³ Falisi sɪndɪ it kiyau gɪnañ pitit damañgot pitnelɪñdok nandañ, tɪmbɪ kɪmɪlɪ tuanan amatamdɪ we sambɪ, giñgiñgan tɪ-sammelɪñdok nandañ, wala tɪmbɪ kilañmet! ⁴⁴ Amatamdɪ sum sembɪn no nɪm ka-nandɪ-daklembɪ, wolok plon joñgo yalimbi kolayañ. [§] Sɪndɪ sum sembɪn wandin, gan amatamdɪ nepenepek kolanlɪ sɪndok gɪnañjɪ tokñelak wɪn nɪm ka-nandɪ-dakleañ, wala tɪmbɪ kilañmet!”

⁴⁵ Tɪmbɪ endɪkñe manda nandɪ-tale ama nolɪ Yesula nɪñguk, “Endaut, dɪk Falisi amala wɪndɪñ enlañda, nɪnda bo giñgiñgan nɪm tɪ-nɪmlañ.” ⁴⁶ Eumbɪ enguk, “Endɪkñe nandɪ-tale ama sɪndɪ amatam nepek mɪlap** tañgonenelɪñdok pa emum mɪlataumbɪ, ep tɪmbɪ pañgɪtanelɪñdok kɪt kɪmɪt no nɪm pa tɪ-semañ, wala tɪmbɪ kilañmet! Yambattɪ sɪndɪ bo sambekak.

⁴⁷ Sɪndɪ kilañmet! Plofet ama nin bep pañjiilɪ yandɪp kɪmgɪlɪñ endok sum gwatnam wɪn sɪndɪ tɪmbɪ kaik talak. ⁴⁸ Endɪ yandɪp kɪmgɪlɪñ, tɪmbɪ sɪndɪ sum gwatnamjɪ tɪmbɪ kaik tañ, wala tɪmbɪ bep pañjiilɪ plofet amala nek tɪ-semgɪlɪñ wɪn sɪndɪ ka nandum kɪndem sɪnɪk tɪlakta sɪn inda-dakleañ. ⁴⁹ Kusei wɪndɪñda Yambat nanandɪ-tale molom endɪ ñɪndɪñ eñguk, ‘Nak plofet ba gɪñgɪt ee ama Islael amatamdoñ enɪ-mulam ñaumbɪ, endoñnan nanin dɪwɪn ep tɪmbɪ kolanelɪñdok kle-gɪmgɪm embɪ, dɪwɪn yandɪp kɪmnekaliñ.’ ⁵⁰ Wala tɪmbɪ plofet ama gɪtɪk kwet kusei kɪmɪkɪmɪlɪnan nanin bɪkap man ñɪndɪñgɪt yandɪp kɪmgɪlɪñ endok wekatsɪlok tuan kolan wɪn amatam man ñɪndɪñgɪt kuañ sɪndɪ ombɪ-tɪkenekaliñ. ⁵¹ Wɪn Abellok plon kusei kɪmɪpi, Sakalaia ama nin sisuat gɪt tapma it wolok boñgɪpsetnan wɪlɪ kɪmguk endok plon talelak endok kɪmkɪmjɪlok tuan kolanla nak biañgan ñɪndɪñ sanlet: amatam man ñɪndɪñgɪt kuañ sɪndɪ wɪn ombɪ-tɪkenekaliñ.

⁵² Yambatta nanandɪlok telak walɪ it wandin. No en wolok gɪnañ lolakta endɪ Yambattok kusei ka-nandɪ-daklembɪ nandɪ-ñɪmlak. Endɪkñe manda nandɪ-tale ama sɪndɪ it wolok yama ki wɪn kɪmɪt kimbɪñ dañ, gan gɪnañ nɪm loñgɪlɪñ, tɪmbɪ amatamdɪ bo lonep nandɪñgɪlɪñ wɪn kɪmɪsɪp tɪ-semgɪlɪñ, wala tɪmbɪ kilañmet!” ⁵³ Yesulɪ wɪndɪñ eu taleumbɪ, walɪnɪn pɪ ñaumbɪ, Falisi gɪt endɪkñe nandɪ-tale ama endɪ kusei kɪmɪpi, kanjɪk kolan sɪnɪk tɪ-ñɪmbɪ, nɪ-nandɪ kusei kusei tɪñɪpi, ⁵⁴ kɪt yout tɪnelɪñdok enlok mandanlɪ sɪsoñ tɪ-ñɪmnep nandɪmbɪ, mandɪmandɪ tɪ-ñɪmgɪlɪñ.

12

¹ Nain wolonda amatam asup kwɪnakwɪnattok tuop nɪm endɪ bo Yesuloñ kɪmɪn tɪmbɪ kle-gɪmbupi, tambo yali tɪñgɪlɪñ. Tɪmbɪ Yesulɪ kusei kɪmɪpi, dama gwañgwañiila ñɪndɪñ enguk, “Sɪndɪ Falisi amalok plaua kɪmɪlɪmbendɪnjɪla ka-kɪlɪñ embɪ kunekaliñ. Wɪn endɪ manjɪ mambenjɪ tɪpelat, tɪmbɪ ep tɪndɪnjɪ juluhɪt tañ wala elet. Nɪm kañbi, sɪndɪ bo wɪndɪñgangot tɪnelɪñ. ² Biañgan sɪnɪk, nepek kɪmɪsembɪn gɪtɪk wɪn Yambattɪ tɪmbɪ indañgan indaumbɪ, nanandɪ sembɪn gɪtɪk wɪn tɪmbɪ dakleukak. ³ Wɪndɪñda sɪndɪ manda kɪlɪm gɪnañ eñgɪlɪñ wɪn maim plon eu indaukak, tɪmbɪ sɪndɪ nepek no it gɪnañnan manda janjak eñgɪlɪñ wɪn ipakanan wopumgan eu pɪukak.”

[§] 11:44: Namba 19:11-22 ñɪndɪñ elak: no en ama dalandan en ba nepenepel tɪke-kalakta endɪ Yambattok dainan jamilan nɪm indalak. ** 11:46: Nepek mɪlap wɪn endɪkñe manda mɪlap wolok walan.

Yambat endañgot misi-ñimlok

⁴ Yesuli yousimbi enguk, “Notnai, nak ñindiñ sanba: amali piñgipsiñgot wali kimmeliñ, gan siñgi kandañ sep timbi kolaneliñdok gembì no nim pat-semalak enda nim misinekaliñ. ⁵ Tambo ninda misi-ñimlok win dau sametet: Yambatti ama wali kimbì, siñgi kandañ jimbìñ kolì piuktok gembìn palmilak enda misimisì ti-ñimlok. Biañgan sinik sanlet: endañgot mek misinekaliñ. ⁶ Monik tiptip kit tombongot win minem gimìn tipetti tuatuan, gañgan Yambatti noñgan no nim kamala-ñimlak. ⁷ Sindi endok dainan loloñ sinik, monik asup yapma kleañ, timbi endi kumbanji saktok kwinakwinatsi win bo nandi-talelak, wala timbi amala nombo nim misì-semnekaliñ.

⁸ Sanba nandiwit. No en amalok dausinan ‘Nak Yesulok giñgit’ windiñ e-daklelakta, nak Ama Sisinikti Yambattok eñaloñilok dausinan enda wakan ‘Endi nokok giñgit’ windiñ e-dakleulat. ⁹ Gan no en amalok dausinan naka ‘En nim nandi-ñimlet’ elakta, nak Yambattok eñaloñilok dausinan enda wakan ‘En nim nandi-ñimlet’ eutat. ¹⁰ Timbi no en Ama Sisinik nani-kolalakta, endok yomin win kindem bi-ñimlok, gan no en Dindim Woñ ni-lakalake tilakta, endok yomin win kimitim palmekak.

¹¹⁻¹² Amali manda plon sepmbi, it kiyau ginañ ba gavmandok dainan ba lolonjiilok dausinan sapitnekaliñ. Nain wolongan sinik Dindim Woñdi manda nek eelok win dau samekak, wala timbi wolonda sindi nandi-bendi wopum timbi, ñindiñ nim enekaliñ, ‘Ñindi manda nek enetamiñ?’ Ba ‘Nek tambane eninetamiñ?’ ”

Minem kwilikwili ka-galkta nim tilok

¹³ Timbi ama kimin wopum boñgipsinan ama noli Yesu nimbi enguk, “Endaut, datnali betnettok kii bimbin win en noñganliñgot ep kulak, wala timbi dik nimbimbi, nokok tambon danbi namìn.” ¹⁴ Eumbi niñguk, “Notna, ba ama noli nak sambì-danbettok ba nepenepeset dani-samettok nanbi taleñguk ba? Nim ya, win nokok kena nim.” ¹⁵ Windiñ embi yousimbi, amatamda enguk, “Nepek tokñetokñen wali kuñgu kindem nim samlak, wala timbi sindi ka-kiliñ embi, kuñgunji ka-dikñe-kiliñ enekaliñ. Nim kañbi, kwilikwili ba nepek nola ka-galkta tineliñ.”

¹⁶ Windiñ embi, eyout manda no ñindiñ embi enguk, “Ama minem kwilikwili asupmat endok nanañ kenan bien lali kindem daumbi, ¹⁷ nanandin ginañ ñindiñ nandi-kwinakwinaleñguk, ‘Nitek tilok? Nanañ bien asup ñali it kawai wolok ginañjinan wisi-kolettok tuop nim!’ Windiñ nandimbi ¹⁸ enguk, ‘Kombikmek nandilet: nak wisi-kot it kawai gitik win wiapi, komblin wopum asupgan kindipi, nanañ ba kwilikwili gitik pat-namlak win wolok wisi-koletat. ¹⁹ Tinipi, natnala ñindiñ eutat: Ip ñak! Nak nepenepek kindem gwilat asuptok kimp kiulambi pat-namlakta timbi kindem pat-nandimbi, na silisili timbetat!’ ²⁰ Gan Yambatti tambon ñindiñ niñguk, ‘Dik kamen, man tim ñolondañgan kuñguña gapma tikelok. Timbi nepek ti-jumut tiñguñ wali nindok timbekak?’ ” ²¹ Yesuli eyout manda windiñ embi, yousimbi enguk, “No en kwelan ñolok kwilikwili asup palmektok ep kiutak, gan nepek Yambattok dainan tuannat no nim palmilakta, endi ama kamen wandin.”

Piñgip ka-dikñela nandi-bendi wopum nim tilok

²²⁻²³ Timbi Yesuli yousimbi, gwañgwañiila ñindiñ enguk, “Nepek tokñetokñen wali kuñgu kindem nim samlakta timbi nak kuñgunjilok ba piñgipsilok kandañ ñindiñ sanlet: win kuñgu ba piñgip wali bien tilak, nanañ ba dasindasin wali nim, wala timbi sindi nanañ nek nanekaliñ ba dasindasi nek dasinekaliñ wala nandi-bendi wopum nim tinekaliñ.

²⁴ Sindi monik oeo yambim nandiwit: endi nanañ tipi-bimbi met nañ windiñ nim pa tañ, timbi endi wisi-kot it bo nim pat-semalak, gañgan Yambatti tuopkan ep towilak. Sindi endok dainan monik yapma kleañda, nitek timbi nim sep towiuk? ²⁵ Timbi sindoñnan nanin no endi nandi-bendi wopumli kuñgun lakat yousum ombatawik ba? Nim ya! ²⁶ Sindi nepek tip kambak wandin tindilok tuop nim, windiñda kusei nekta nepek diwin wala nandi-bendi wopum pa tañ?

²⁷ Pama klinan indañ wɪn yambɪm nandɪwɪt! Nak ñɪndɪñ sanba: endɪ kena meñ nɪm tañ, ba dasindasinjɪ bo nɪm pa youkañ, gañgan endok pamanjɪlɪ ama wapmañ Solomondɪ dasindasin kɪndem sɪnɪk pa dasɪlɪŋguk endok paman wɪn maklelak. ²⁸ Kli nepek pamanat kena gɪnañ man lambɪ indaumbi, desa dombɪmbi ep siu dɪnekalɪñ wandin wɪn bo Yambattɪ dasindasinjɪ kɪndem emlak, nɪtekta tɪmbi endɪ sɪndok dasindasinjɪ nɪm tɪmbɪ inda-samek? Wɪn nɪm nandañda, sɪndok nanandɪ-kɪlɪktɪnjɪ wɪn lakat sɪnɪk pat-samlak!

²⁹⁻³⁰ Amatam Yambat nɪm nandɪ-kɪlɪktɪ mañ endok nanandɪnjɪlɪ nanañ tuk nepek wandindokgot pat-semalak. Bepsɪlɪ ikan ñɪndɪñ nandɪ-talelak: nepek gɪtɪk wɪn nɪm pat-samekta sɪndɪ kunelɪñdok tuop nɪm, wala tɪmbi sɪndɪ amatam dɪwɪndɪ tañ wɪndɪñ nɪm tɪnekalɪñ, ba nandɪ-bendɪ wopum nɪm tɪnekalɪñ. ³¹ Tambo sɪndok nanandɪnjɪlɪ Ama Wapmañjɪlok gɪŋgɪt kuŋgulokgot pat-samekak, tɪmbi nepek wandin walɪ bo kuŋgunjɪlok inda-samekak.”

Ama Sɪsɪnɪk endok tomtomlok tɪ-paŋgɪtam kulok

³² Tɪmbi Yesulɪ gwañgwañiila enbi eŋguk, “Kɪkesmɪn tip, sɪndok Bepsɪlɪ ñɪndɪñ tɪndɪla nandum kɪndem daŋguk: en ama wapmañjɪ kumbi, sɪndɪ en gɪta kandɪkɪne kena tɪnelɪñdok nandɪmbi, wolok tuop tɪŋguk, wala tɪmbi sɪndɪ mɪsɪmɪsɪ nɪmnat kunekalɪñ. ³³ Sɪndɪ nepenepesɪ pat-samlak wɪn tuatualok kɪmɪpi, mɪnem walinin tɪkembɪ, pɪmbiñesɪla emnekalɪñ. Wɪndɪñ tɪnekalɪñda, tuanji nɪm taleukak wɪn kunum gɪnañ pat-samekak. Kumbu amalɪ wɪn kumbu tɪnelɪñdok tuop nɪm, ba kwɪnakamdɪ wɪn nɪm tɪmbɪ kolaukakta tɪmbi walɪ mɪnem lɪksɪ nɪm kolawɪk wandin. Sɪndɪ kwelalok nepenepek wala galk nɪm nandɪnekalɪñ. Tambo sɪndɪ nepek nek Yambattok dainan loloñ sɪnɪk wala galk nandɪnekalɪñ. ³⁴ Kusei ñɪndɪñda: nepek gɪnañjɪlɪ kasɪleum pataknan kandañ gɪnañ nanandɪnjɪlɪ bo wandɪñ pat-samekak.

³⁵⁻³⁶ Kena gwañgwalɪ molomjɪlɪ nanañ si-jumut tɪndɪnnan nanin undane ilan bɪmbi, wesak wɪlɪmbi, platik sɪnɪk pɪsalɪmnelɪñdok mandɪmandɪ pa tañ, wɪndɪŋgangot sɪndɪ kolsalenjɪ pɪndolɪm dɪumbi, kena tɪndɪlok tɪ-paŋgɪtam kunekalɪñ. ³⁷ Kena gwañgwalɪ wɪndɪñ tɪ-kuñɪlɪmbi, molomjɪlɪ undane bɪmbi kalak wɪn: kena gwañgwañiilɪ gama kaik papi, mandɪ pakañ. Kena gwañgwa wandin walɪ gwañgwa dɪwɪn yapma kle pakañ. Nak biañgan sanba: molomjɪlɪ kena tɪndɪlok tɪ-paŋgɪpaŋgɪ tɪmbi, nanañ nanelɪñdok enɪ-tiañembi, nananjɪ kle-semekak. ³⁸ Wɪn tim bomup ba puputtɪ kusei kɪmɪpi kɪtɪlaknan undane bɪmbi, kena gwañgwalɪ gama kaik palɪñɪlɪmbi ep tɪmbɪ indaukta, gwañgwa walɪ wakan dɪwɪn yapma kle pakañ.

³⁹ Tɪmbi sɪndɪ nepek ñɪn nɪm nandɪ-kamalanekalɪñ: it molomdɪ kumbu amalɪ nain nekta sɪnɪk bɪwɪk wɪn nɪm nandɪlak. Nandɪwɪmda! endɪ kaik kuñɪpi, il wiapi, gɪnañ loup tɪmbɪmbi kɪmɪsip tɪ-ñɪmek. ⁴⁰ Wɪndɪŋgangot sɪndɪ ‘Ama Sɪsɪnɪktɪ man nɪm tombek bek’ wɪndɪñ nandɪñɪlɪmbi, wolongan kaikan bɪ tombekak. Wɪndɪñda tɪmbi sɪndɪ tomtomnalok tɪ-paŋgɪtam kunekalɪñ.”

⁴¹ Tɪmbi Petlolɪ ñɪŋguk, “Wopum, eyout manda elañ wɪn ñɪndokgot ba amatam gɪtɪktok?” ⁴² Eumbi tambane eŋguk, “Manda wɪn kandɪkɪne ama matañgotañgolat nanandɪn kɪndem palmɪlak wandin wala elet. Wɪn en wakan molomñiilɪ kena gwañgwañiilɪ dɪwɪn yambɪ-dɪkɪnelok nɪmbɪ taleumbi, nanañ mepmettok nain dɪndɪm sɪnɪk dani-semektok ñɪlak. Molomñɪlɪ kena manda wɪndɪñ nɪmbi, ⁴³ ña kukap undane bɪmbi kalak wɪn: kena gwañgwalɪ nek tɪmbektok ñɪŋguk wolok tuopkan tɪŋgukta endɪ gwañgwa dɪwɪn yapma kle patak. ⁴⁴ Nak biañgan kena gwañgwa enda ñɪndɪñ sanlet: molomñɪlɪ nepenepel gɪtɪk wɪn endɪ ka-dɪkɪneuktok nɪmbɪ taleukak.

⁴⁵ Gan tɪkap kena gwañgwa walɪ gɪnan gɪnañ ñɪndɪñ nanduk, ‘Molomnalɪ ña sakñelambi, platik nɪm bɪukak’ wɪndɪñ nandɪmbi, kusei kɪmɪpi, kena wembe gwañgwa dɪwɪn joŋgo yandɪpbi, nanañ ba tuk kwambɪñ wopum nañbi, kamakama tɪmbekta, nek inda-ñɪmek? ⁴⁶ Kena gwañgwa molomñɪlɪ kena nain nekta ba nain nekta sɪnɪk bɪukak wɪn nɪm nandɪlakta tɪmbi endɪ nɪm mandɪ palɪmbi, nain wolondañgan molomñɪlɪ

undane biukak. Bimbi, ep tindin kolan win kañbi, wolok kinjan ti-lamipi, amatam Molom nim kimit-kleañ en gita tuanji kolan ombi-semekak.

⁴⁷ Tikap kena gwañgwa wali molomñlok mandan nandiñguk, gan nim tañgoneñguk ba nim ti-pañgipañgile tiñgukta, en nain ombapgan waipmlok. ⁴⁸ Gan tikap endi molomñlok mandan win nim nandiñgukta makleumbi, nain dumangan waipmlok. Windiñgangot tikap Yambatti ama nola gwilam asup miminda endi wolok tuopkan tambon ombi-mlok nandilak, ba endok kiinan kena wopum kimitkimilinda, endi wolok tuopkan kenalok bien indauktok nandilak.”

Yesuli amatam ep tambilektok indañguk

⁴⁹ Yesuli yousimbi enguk, “Nak komba kwelan kimilam diuktok indañgutta ñindiñ nandilet: komba wali ikan dualimda, win kindem sinik. ⁵⁰ Gan nak dama tuk walan no* iilok nanbi taletalen. Tuk win gama nim iñgutta timbi mlap wali ginaña timbi mlalalak. ⁵¹ Sindi nak amatam kwelan ep timba busukñenengan kunelñdok indañgut windiñ nandañ ba? Windiñ nim. Nak ñindiñ sanba nandiwit: tambo nak amatam ep tambilettok indañgut. Naka timbi ⁵² man ñindiñgitta kusei kimpipi, kundit ñindiñ inda-ta-ñaukak: sambat kit meñ noñgan yakan pa kuañ endi tambipi, kimin tipet indambi, tipetti tambon, tipet git noli tambon windiñ ipi, nisigan tambon tambon kanjik ti-kunekaliñ. ⁵³ Windiñ tambipi, bep nian endi nisetkan tambon tambon ipi, kanjik tindekamik, timbi me wemba endi bo nisetkan tambon tambon ipi, kanjik tindekamik, timbi nambin tam git yapman tam endi nisetkan tambon tambon ipi, kanjik tindekamik.”

Yambattok manda dindimgan nandilok

⁵⁴ Yesuli amatam kimin wopumda yousim ñindiñ bo enguk, “Sindi mulukualit tuk kimbiñ kandañ indam bumbi kañbi, wolongan ñindiñ pa eañ, ‘Gwi biutak’ windiñ eumbi, wolok tuop indalak. ⁵⁵ Timbi sindi sasaleli klinan kandañ nanin pendip bumbi kañbi, ñindiñ pa eañ, ‘Maim kunduwat diutak’ windiñ eumbi, wolok tuopkan indalak. ⁵⁶ Ama manji mambenji tipelat! Sindi kunum git kwettok plon nek indalak win kañbi, maim iletak ba gwi piutak win ka-kiliñ eañ. Gan nitakta timbi sindi man ñindiñgit nepek nek indalak win kañbi, kenanalok kusei nim ka-nandi-dakleañ? ⁵⁷ Ba kusei nekta sinlok ep tindinji plon nek ñali dindim sinik win bo nim ka-danbi, wolok tuop tañ?

⁵⁸ Tikap ama noli manda plon gapilep timbimbi, siti telaknan yakan ñañipi, mandanjet e-salendemiktok nika timbekañ. Nim kañbi endi giginembi, gep tiañembi, manda kandanloñ gapilimbi, endi bo tem dumandok kiinan gapilimbi, endi gepmbi, it kwambiñnan gapilek. ⁵⁹ Biañgan ganlet, dik it kwambiñ ginañ papi, minem nitak ombi-ñmlok een win gitik ombi-mi-taleuñ wolok tuop.”

13

Ginanji nim tambanekaliñda kolanekaliñ

¹ Nain wolondañgan amatam wolok bi pakiliñ endoñnan nanin diwindi Yesula kasat ñindiñ ti-ñimgiliñ: Galili ama diwindi tapma ilan tapma tiñilimbi, Pilatoli eum yandipmum kimbimbi, wekatsili pimi, tapma gauttok wekatsili wakit kiukuk. Kasat windiñ ti-ñimimbi ² tambane enguk, “Mlap wandin inda-semgukta, ama wolok yomjili Galili ama diwislok yom makleñguk, sindi windiñ nandañ ba? ³ Nak ñindiñ sanba: nanandinji win dindim nim. Gan sindok kandañ, tikap sindi ginañji nim tambanem kunekaliñda, windiñgangot sindi gitik kola-talenekaliñ. ⁴ Timbi amatam 18 Siloam kandañ kimgiliñ win endok kandañ nitak? It ombap jingini gilmobi, ep kot tapliñguk. Endok kolanji amatam diwin gitik Jelusalem kuañ endok kolanji makleñguk, sindi windiñ nandañ ba? ⁵ Nak ñindiñ sanba: nanandinji win dindim

* 12:50: Tuk win mlap ba piñgip gawat Yesuli bembektok tiñguk wala elak.

nim. Gan sindok kandañ, tikap sindi ginanji nim tambanenekaliñda, wíndiñgangot sindi gítik kola-talenekaliñ.”

⁶ Tímbi Yesulí eyout manda no ñíndiñ enguk, “Ama nolak wain kenan ginañ fik komba no típium pakuk. Tímbi kena molomdi komba wín ka-nandi tímbepi bínguk, gan endi bien no nim lali palímbi kañguk. Bien nímnat kañbi, ⁷ kena kandiñkñe amala nímbi eñguk, ‘Kalañ: gwílat típet gít no gítik wolok ginañnan nak ñañambi tímbi, komba bienda yolonjilet, gan endi bien no nim lalilak. Neta slakan sínik kwettok galk tiañe-talelak? Kak, dombi kot!’ ⁸ Eumbi nínguk, ‘Molomna. Biumbi, gwílat noñgangot nombo yousi-míum palín. Palímbi, nak kwet tambípi, kuseinan makauttok tem kímípi kautat. ⁹ Gwílat no wolondamek bien laliukak bek. Tikap nímda, komba wín kíndem dombi kolekañ.’”

Yambattí amatam nítek yambi-dikñelak

Yambattok kandiñkñe wín nítein?

¹⁰ Sabat patnandi nain nola Yesulí it kiyau nolak ginañnan amatam eni-daut tí-sem pakuk. ¹¹ Tímbi tam no yal kolandi pí-ñímímbi, jímbat síngin sait ginañ tímbi inda-ñímímbi, en dándim ilektok tuop nim, wala tímbi gwílat 18 wolok tuop plindambi pa kulínguk, endi bo wolok bí pakuk. ¹² Palímbi, Yesulí tam wín kañbi kítí-ñímíum bíumbi nínguk, “Tam, jímbat gep top-kiliñ eñguk walí ip taleumbi, síngiñga pañeun.” Wíndiñ eñípi, ¹³ kii endok plon kímímbi, wolongan síngin sait tí-dándim embi, kusei kímípi, Yambat ní-kíndem dañguk.

¹⁴ Yesulí Sabat patnandi nainnan tam wín tímbi kíndem dañgukta tímbi it kiyaulok telak dama endi ginañ komba dímbi, amatam enombímbi, ñíndiñ eñguk, “Sandap kít tambon noñgan wín kena tíndílok pat-samlak, wolonda endi sep tímbi kíndem danelíndok binekaliñ, Sabat patnandi nainnan nim.” ¹⁵ Wíndiñ eumbi, Wopumdi tambane ñíndiñ nínguk, “Ama manji mambenji típelat! Síndi gítik makauk ba doñkinji wín Sabat patnandi nainnan isínan ep písapi, tuk nanelíndok pa yanañgíkañ. ¹⁶ Gan tam ñín Ablaamdok komblin endok kandañ wín nítek? Satandi gwílat 18 gítik topmímbi ku-ta-bílak, tímbi síndi en Sabat patnandi nainnan nim písalmílok nandañ ba?” ¹⁷ Wíndiñ eumbi, kanjíkñii gítikti mayek tam palímbi, amatam gítik endi kundit kíndem sísinik tílínguk gítik wala sílísilí tíñgíliñ.

¹⁸ Tímbi Yesulí yousímbi enguk, “Yambattok kandiñkñe wín nítein? Kandiñkñe walí nítek bendílak nak wolok plon eyout manda nek eut? ¹⁹ Wín mastat mánjíp ama nolí tíkemi, kenan ginañ kokuk wandin. Mánjíp tipnam walí lambi bendi wopum dambi, komba wopum tímbímbi, moníkti isí kii gayam plon tíñgíliñ.”

²⁰ Wíndiñ embi, bíndambo ñíndiñ enguk, “Nak Yambattok kandiñkñe wín nítein eut? ²¹ Wín plaua kímímbendi tam nolí tíkemi, plaua kwílan wopungan wakít kiupi tambaneñguk wandin. Papalem kaumbi, kímímbendi lakatgot walí plaua gítik wín tímbi bendi lambínguk.”

Kunumdok yama gik sínik wolok lololok

²² Yesulí Jusalem ñaupi, it kwet wopum ba tip wandiñ ñañípi, amatam eni-daut tí-semguk. ²³ Tímbi ama nolí ní-kañbi eñguk, “Wopum, wín ama lakat endíngot Yambattí kolanjilok tuan wiat-semumbi, kunum ginañ lonekaliñ ba nítek?” Eumbi enguk, ²⁴ “Nak ñíndiñ sanlet: amatam asupti Yambattok kandañ ñanepi wít nim kanekaliñ, wala tímbi síndi yama gik sínik wolok lonelíndok gembí kotnekaliñ. ²⁵ It molom endi mílapi, yama sip taleumek, síndi bí it pawan ipi, wesak wípi nínekaliñ, ‘Wopum, yama písat-nímíñ.’ Eumbi, tambon ñíndiñ sanbekak, ‘Nak nim nandi-samlet. Síndi denasi?’ Sanbí nandiñbi, ²⁶ kusei kímípi, manda tombon ñíndiñ nínekaliñ, ‘Níndi dikíta yakan nanañ tuk nañgímiñ, tímbi dik níndok ipakanan gíngít manda e-daut tíñguñ.’ ²⁷ Gan endi ñíndiñ sanbekak, ‘Nak ñíndiñ sanlet: síndi denasi wín nak nim nandi-samlet. Kolan tíndi gítik síndi nambim ña-talewít!’

²⁸ Tĩmbi kĩmisip tĩ-samgukta tĩmbi sĩndĩ kunum pawan papi, Ablaam, Aisak, Jepok gĩt plofet gĩtik endĩ Yambat gĩta kuñĩlĩmbi yambĩnekalĩñ, wolondamek sĩndĩ wandĩñ kukulembi, manjĩ si-gĩlĩm danekalĩñ. ²⁹ Tĩñĩlĩmbi, Yambattok gĩngĩtĩiilĩ kwet tambon tambon taletalenan nanin en gĩta kunelĩndok bĩmbi, nanañ si-jumut tĩndĩnnan pipapi nanekalĩñ. ³⁰ Nandañ: wolonda ñĩndĩñ indaukak: ama nin enda nandum siñgi kuañ endoñnan nanin dĩwĩsĩlĩ dama tĩnekalĩñ, tĩmbi damandaman kuañ endoñnan nanin dĩwĩsĩlĩ siñgi tĩnekalĩñ.”

Yesulĩ Jelusalem it kwetta blan tĩ-ñĩmĩnguk

³¹ Nain wolongan Falisi ama dĩwĩndĩ Yesuloñ bĩmbi ñĩngĩlĩñ, “Elottĩ gwĩlĩ kĩmbeñdok nandĩlak, wala tĩmbi dĩk ñalinin pĩ ñau.” ³² Eumbi enguk, “Sĩndĩ ñambi, kamot moyen wala ñĩndĩñ ñĩmbĩt, ‘Nandĩlañ, nak man gĩt desa jĩmbatsĩat ep tĩmba kĩndem dambi, yal kolan ep kle-sembe, siñgi nombo yousĩ ñambi, kenana tĩmba taleukak.’ Sĩndĩ ña wĩndĩñ ñĩmbĩ nandĩwĩn. ³³ Biañganak, plofet ama Jelusalemgot yandĩp kĩmkĩmlok, kwet nolok ñĩm, wala tĩmbi nak man ba desa ba sisa telaknan yousĩ ñañalok een.

³⁴ O Jelusalem nasi, sĩndĩ blasĩngandok. Sĩndĩ plofet ama pa yandĩp kĩmañ, tĩmbi ama sĩndoñ enĩ-mumulĩn bañ wĩn kawattĩ yandĩpmĩum kĩmañ. Puputtĩ ñĩñañii ep kĩmĩn tĩmbi, papaulĩ ep kamailak, wĩndĩngangot nain asupgan natnaloñ sep kĩmĩn tĩmbettok nandĩngut, gan sĩndĩ ñĩm nandĩ-namgĩlĩñ. ³⁵ Nandañ! Wopumdtĩ sĩndok kwesĩ bĩmbi, nombo ñĩm sep kamaiukak. Tĩmbi nak ñĩndĩñ sanba: sĩndĩ nombo ñĩm nambĩnekalĩñ. Ñĩm sĩnĩk. Sĩndĩ nokok plon ñĩndĩñ enekalĩñ, ‘Wopumdtĩ ama ñĩmulĩm ñĩndoñ bĩlak en gwĩlam mĩlok!’[☆] wolondamek nombo nambĩnekalĩñ.”

14

Plap kenalĩ Sabattok endĩkĩñe manda kĩmĩt-klekle wĩn maklelak

¹ Sabat patnandĩ nain nola Falisi ama loloñ nolĩ Yesu nanañ nanalok ñĩ-tiañeumbi ña lo palĩmbi, nanañ beulok noliilĩ ka-tuakĩlĩñ. ² Tĩmbi ama no kii kesii bendĩmbendĩnat endĩ Yesulok dainan bĩ indaumbi ³ kañbi, endĩkĩñe manda nandĩ-tale ama gĩt Falisi ama enĩ-nandĩmbi eñguk, “Endĩkĩñe mandalĩ nek tĩneñdok nandĩ-ñĩmlak - Sabat nainnan ama kĩndem tĩmbĩ kĩndem dalok ba ñĩm?” ⁴ Wĩndĩñ eumbi, manda no ñĩm tambane ñĩmbĩmbi, ama wĩn tĩkembĩ, tĩmbĩ kĩndem dambi ñĩmulĩm ñañguk. ⁵ Tĩmbi Yesulĩ enĩ-nandĩmbi eñguk, “Sabat patnandĩ nainnan ñĩñañjĩ ba makauksĩ nolĩ tuk ban gĩnañ pĩukta, sĩndoñnan nanin nin endĩ platikan ñĩm tiañeum lambek?” ⁶ Wĩndĩñ eumbi, manda tambon tambane ñĩnelĩndok lonjĩngĩlĩñ.

Kayombĩneañ ba plap tañdĩ tuan tĩkenekalĩñ

⁷ Tĩmbi ama enĩ-tiatiañen endĩ ama lolondok pitit plon pipatnelĩndok pilĩmbi, Yesulĩ wĩn kañbi, eyout manda no ñĩndĩñ enguk, ⁸ “Ama nolĩ nanañ sina tĩlaknan gep tiañeumbi, dĩk dĩtnalok nanandĩngala ama lolondok pitit plon ñĩm pipaleñ. Ñĩm kañbi, ama loloñga no nanañ molomdtĩ ñĩ-tiañeñguk endĩ bĩumbi, ⁹ sítet tĩpelat sep tiañeñguk endĩ gambĩmbi, ñĩndĩñ ganbek, ‘Endok pitit wĩn, bi-ñĩmĩmbi, nolok pit.’ Wĩndĩñ ganbĩmbi, dĩk siñgi mayek tĩmbĩmbi, ganĩ-mulĩm siñgi sĩnĩk ña pipaleñ. ¹⁰ Wĩndĩñda tĩmbi, tambo gep tiañenekalĩñ wolonda dĩk pitit siñgi sĩnĩk wolok pilekañ. Wĩndĩñ tĩmbeñda, nanañ molomdtĩ gambĩmbi ñĩndĩñ ganbek, ‘Notna, dĩk lo, pitit dama tĩke.’ Wĩndĩñ ganbĩmbi, dĩk ama dĩwĩn no gĩta yakan nanañ nalañ endok dausĩnan kot gĩngĩt tĩkeukañ. ¹¹ Nekta, ama gĩtik ñĩsĩlok kosĩ gĩngĩt tĩke-loañda endok kosĩ gĩngĩt tĩke-pĩukak, tĩmbi no en kayombĩnem kulakta en tĩke-loukak.”

¹² Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, ama ñĩ-tiañeñguk enda ñĩndĩñ ñĩnguk, “Dĩk nanañ sina tip ba wopum tĩñĩpi, nokai ba dat kwayañgai ba sambakai ba dĩkok kwekanan nasi mĩnem kwĩlĩkwĩlĩnjĩat wandisĩ wĩn ñĩm pa enĩ-tiañeukañ. Ñĩm kañbi, endĩ bo tombon gep tiañembĩ, nepek nek tĩngũñ wolok tombon kwelan ñolok ombĩ-gamum tĩke-taleuñ.

[☆] 13:35: Kap 118:26

¹³ Tambo dik nanañ sina tñipi, ama pimbinesí wakít ama kisi ba kesisi ba dausi kolan wandisi eni-tiañeukañ. ¹⁴ Endí tombon ombi-gamneliñdok tuop nim, gan ama dindim endí kimmnan nanin mlalnekaliñ wolondamek Yambattí tuañga kindem ombi-gamumbi, amatam diwin yapma kle palekañ.”

Yambattok ni-tiañela e-tembi manda nim elok

¹⁵ Tímbi ama Yesu gíta yakan nanañ nañgíliñ endoñnan nanin nolí manda win nandímbi, ñindíñ niñguk, “No en Yambattí nanañ sina wopum giñgítñiilok tí-semekak win nambekakta endí amatam diwin yapma kle patak.” Wíndíñ eumbi, ¹⁶ Yesulí niñguk, “Nain nola ama nolí nanañ sina wopum tímbeppi, amatam asup sinik eni-tiañeñguk. ¹⁷ Nanañ nanalok nain indaumbi, kena gwañgwa no ni-mulímbi, eni-tiatiañen endoñ ñambi enguk, ‘Nepenepek gítik ip tñwili dikñemiñda tímbe sindi bñwit!’ ¹⁸ Gan endí noñgan noñgandí kusei kímipi, e-tembi manda tímbe eñgíliñ. Ama dama ña kañguk endí ñindíñ niñguk, ‘Nak kwet sanoñgat no tuañgut win ña kaultok een, kusei wala tímbe nak nim bímbeilok dik nokok blan mandana molomgala nímbekañ.’ ¹⁹ Tímbi ama noloñ ñaumbi, endí ñindíñ niñguk, ‘Nak makauk wapai kít tombon tombon kena emettok ep tuañgut win yanañgipi tñkatika tímbeppi ñaupi tñlet, kusei wala tímbe nak nim bímbeilok dik nokok blan mandana molomgala nímbekañ.’

²⁰ Tímbi nolí bo ñindíñ niñguk, ‘Nak tam kombikan tñngutta tímbe ñañalok tuop nim.’

²¹ Tímbi kena gwañgwalí undane bímbe, eni-tiatiañen endí nek eñgíliñ wolok kasat gítik win molomñila tí-ñimñguk. Tímbi nanañ beulí gñañ komba dímbe, kena gwañgwan ñindíñ niñguk, ‘Dik plastik sinik it kwettok telak tip ba wopum wandíñ ñambi, ama pimbinesí wakít ama kisi ba kesisi kolan ba dausi sipsipmín yambímbe yanañgílim bñwit.’ Wíndíñ eumbi, wolok tuopgan tímbe, undanem bímbe ²² tímbe eñguk, ‘Molomna, mandañga ip biennat tñlak, gan it gñañ gama nim tokñek.’ ²³ Wíndíñ eumbi niñguk, ‘Bíndambo ñambi, it kwet pawan telak tip ba wopum tuop kuñipi, amatam yambetañ win eni-giñgíneumbi, itna gñañ tokñeneliñdok bñwit. ²⁴ Nak ñindíñ sanlet: ama dama eni-tiatiañen endoñnan nanin nolí nanañ tí-jumut tí-semít win lakat no nim nanekaliñ.’ ”

Yesu julunjuluñ nim kle-kulok

²⁵ Tímbi amatam kímín wopum asuptí Yesu ñañguknan kle ñañíliñ undane yambímbe, ñindíñ enguk, ²⁶ “No en nakíta kuupi nandílak, gan naka tímbe meñ beu wakít tamín ba wembe gwañgwañii ba dal kwayañii ba wiwii ba enlok kuñgun win bo siñgi nim wit-semalakta, endí nokok gwañgwana sinik kuuktok tuop nim. ²⁷ Tímbi no en enlok kloñbal nim tíke bembí, nak nep kle kulakta, endí nokok gwañgwana sinik kuuktok tuop nim.

²⁸ Tíkap síndoñnan nanin nolí it wopumgan kindilep nandíwikta, endí dama pipapi, ittok tuanla nandímbi, mínem palmílak walí it win tímbe taleuktok tuop ba nim win ka-nandíwik. ²⁹ Nim kañ, yop tambí, it kusei kímílek, gan endí it tímbe taleuktok tuop nim, tímbe ama it win ka-nandañ endí gítik kusei kímipi ní-lakalaka embi, ³⁰ ñindíñ eneliñ, ‘Ama ñali it plapkan kusei kímipi kindikuk, gan nítekta nim tímbe talelak?’

³¹ Ba tíkap ama wapmañ no endí ama wapmañ nol nola mik tí-ñímepi ñauk, endí nítek tímbe? Endí dama pipapi nandí-kíliñ embi, endok ama lakatgot endí diwíndok ama asupgan mik tí-semneliñdok tuop ba nim. ³² Tíkap nímnda, kanjíkñíli gama mayañgan palíñliñmbi, ama wapmañ walí kanjíkñíloñ manda kímílim ñaumbi nímbe, ‘Busuk inda-nímektok nítek tímbe?’

³³ Wíndíñgangot sindi giñgítsii ba nepenepesi gítik pat-samlak win siñgi wílmíneliñdok nim tí-pañgítam pakañda, sindi nokok gwañgwana sinik kuneliñdok tuop nim. ³⁴ Palañ win nepek koñgom sinik. Gan wolok koñgomli talewikta, nítek tñnambí, nombo koñgom dawik? Wíndíñ tñndílok tuop nim! ³⁵ Palañ wandin win nana kena gñañ ba gwílañgwílam gñañ kena nímnat, slak kolím ñalok.*

* 14:35: No en Yesu julunjuluñ klelak endí palañ koñgom nímnat wandin.

No en pawañnat endi pawañ kimpipi, mandana nandi-kiliñ eukak.”

15

Yom amali ginañ tambanelak enda timbi silisili wopum indalak

¹ Timbi takis epep ama ba yom ama asupgandi Yesulok mandan nandinipi pa baañgiliñ. Windiñ timbimbi, ² Falisi ama git endikne manda nandi-tale ama endi yambimbi nandum piumbi, Yesula ni-wolwolk embi eñgiliñ, “Ama wali yom ama not ti-sembi, en gita pipat-milat timbi, nanañ yakan pa nalak.” ³ Windiñ eumbi, Yesuli eyout manda no ñindin enguk, ⁴ “Tikap sindoñ nanin ama noli sipsip 100 yambidikneñilimbi, noñgan noli pailekta, biwik ba? Nim ya! Endi 99 diwin win kwet kli pataknan yambium kli na-palimbi, noñgan pailak win lonji ñakap timbi indauk wolok tuop. ⁵ Timbi indambi, walen kindem daumbi, bupum mimi undane ñauk. Ña ⁶ ilan tumbi, nolii ba il kwelnan nasii kiti-semum biumbi enbek, ‘Sipsip pailak win ip timba indakta timbi, bi nakita silisili timbit!’ ⁷ Nak sanba nandiwit: ama wali sipsip pait-palimbi timbi indaenguk wala silisili wopum tingu, windiñgangot yom ama noñgan no endi ginañ tambanelak enda timbi kunum ginañ silisili wopum sinik indaukak. Gan ama 99 endi ikan dindim kuañda timbi ginañ tambatambatta nim nandañ enda timbi silisili lakatgot indaukak.”

⁸ Yesuli windiñ embi yousimbi enguk, “Tikap tam nolok minem kwandai satnin* kit tambon tambon palmek, timbi noñgan no pailekta, kak biwik ba? Nim ya. Endi kolsalen pindopi, it jamimbi, lonji-kiliñ embi, timbi indauk wolok tuop. ⁹ Timbi indaumbi, nolii ba il kwelnan nasii kiti-semum biumbi enbek, ‘Minemna pailak win ip timba indakta timbi bi nakita silisili timbit!’ ¹⁰ Nak ñindin sanba nandiwit: tam wali minem kwandai pailimbi timbi indaenguk wala silisili tingu, windiñgangot yom ama noñgan no endi ginañ tambanelak enda timbi Yambattok eñaloñiilok boñgipsinan silisili indalak.”

¹¹ Timbi Yesuli yousimbi enguk, “Ama no endok ñinañiit tipet pakimik. ¹² Pakap, monali beula ñindin ñingu, ‘Bep, dik minem kwilikwili ba kwet pakamlak win itaingan danbi, nokok tambon namin.’ Eumbi, nepek gitik win danbi emguk. ¹³ Monali nain nim ombataumbi, beuli nepenepek ñingu win tualok kimit-talembi, minem gitik epmbi, kwet mayaingan ñambi pat-ti-kuñguk. Kumbi, nandi-kamala-kuñipi, minem epguk win gitik kot-taleñguk. ¹⁴ Kot-taleumbi, kwet pakuknan wandin nanañ map wopum indaenguk. Indaumbi, gwañgwa wali nanañla lonji nim kañbi, ¹⁵ ama winanin noloñ ña pa galumbi, bit† yambidikneuktok kena ginañ ni-mulim ñaenguk. ¹⁶ Ña kena ti-kuñipi, nanañ gawat tilingukta timbi bittok nanañ win bo ep nanalok galk nandilñguk, gan enlok nanañ nepek no nim pa maañgiliñ.

¹⁷ Windiñ ti-kukap, ginañ nanandin tombimbi, ñindin nandinñguk, ‘Ama betnalok minem kena ti-ñimañ gitik endok nanañ tuk win mlapkan pat-semlak, gan nak endok ñinañli ñolok nanañnala kimbepi pa tlet. ¹⁸ Windiñda nak kwet ñin bimbi, bindambo betnaloñ ña tumbi, ñindin ñimbetat: Bep, nak Kunum Molom git dik sita yom ti-samgut, ¹⁹ wala timbi nak ñandin ñali nombo ñinañga sinik kuptok tuop nim, slak nandi-namumbi, minem kena ti-gambi kuutat.’ ²⁰ Windiñ nandimbi mlapi, wolongan beuloñ ñauktok ñaenguk.

Ñakap, kambak mayaingan il timbi dumalaum biumbi, beuli kañguk. Kañbi kadaklembi, blan ti-ñimbi, woñep ñam apbi, simumuñ ti-ñimñguk. ²¹ Timbi ñinañli ñindin ñingu, ‘Bep, nak Kunum Molom git dik sita yom ti-samgut, wala timbi nak ñandin ñali nombo dikok ñinañga sinik kuptok tuop nim.’ ²² Gan beuli nandi-kimnemi, kena gwañgwañiila ñindin enguk, ‘Sindi plastik sinik ñambi, dasindasi

* 15:8: Minem kwandai satnin wali kena nain noñgandok tuan. † 15:15: Juda amali bitta nandum nepek kolan papait timbimbi, nim nayañgiliñ ba tikekañgiliñ ba ep towiyañgiliñ.

engano pamanat win tike bĩmbi dasi-nĩmĩt, tĩmbi besa pamanat kii nĩñañ plon dasi-nĩmĩmbi, kesĩ gwĩlap wakĩt dasi-nĩmĩt. ²³ Tĩmbi makauk nĩñañ kĩttĩ towium bendĩ wopum da-kĩliñe patak win tike bĩm wĩp, sina wopum tĩmbi, sĩlĩsĩlĩ tĩna. ²⁴ Neta, nĩñana nĩn endĩ kĩmguk ba paikuknan nanin nombo bĩ indambi, kaik patak.' Wĩndĩñ eumbi, kusei kĩmĩpi, sĩlĩsĩlĩ wopum tĩngĩlĩñ.

²⁵ Tĩñĩlĩmbi, tuanlĩ kena gĩnañ pakuk walĩ ilan undane bĩm, it tĩmbĩ dumalaumbi, amatamdĩ kap tiumbi nandĩnguk. ²⁶ Nandĩmbi, kena gwañgwa no kĩtĩ-nĩmĩum bĩumbi, nĩ-nandĩ asup tĩmbi, nĩndĩñ nĩ-kañguk, 'Wĩ nek indalak?' ²⁷ Eumbi nĩnguk, 'Kwayaña mona ip bĩk patak. Tĩmbi piñgiu gwĩlap no nĩm kolañgukta besettĩ eumbi, makauk nĩñañ kĩttĩ towium bendĩ wopum dañguk win wĩpi, nanañ si-na tamĩñ.' Wĩndĩñ eumbi, ²⁸ tualĩ wala nandu piumbi, gĩnañ komba diumbi, it gĩnañnan nĩm lololok gĩngĩneñguk.

Tĩmbi beulĩ piombi, tualoñ nĩmbi, nĩ-busumbusuk tĩ-nĩmbi, it gĩnañ louktok nĩ-nandĩñipi nĩ-gĩngĩneñguk. ²⁹ Gan tualĩ tambane nĩnguk, 'Nandĩlañ. Gwĩlat asupgan nĩn nak kena gwañgwa sĩlanin nomĩk kena tĩ-gam-ta-bĩmbi, mandaña no nĩm wĩkut, ganmek dĩk notnai gĩt sĩlĩsĩlĩ tĩneñdok meme nĩñañ kambak no nĩm namguñ. ³⁰ Gan nĩñaña mona ñalĩ tam telak joñgo kuañ en gĩta kumbi, mĩnemga na-taleñguk en wandin walĩ bĩumbi, dĩk eumbi, makauk nĩñañ kĩttĩ towium bendĩ wopum dañguk win dombĩmbi si-nĩmañ.' ³¹ Eumbi, beulĩ nĩnguk, 'Nĩñana, dĩk nepek nola nĩm lonjĩlañ. Nain tuop dĩk noñganlĩ nakĩta kulañ, tĩmbi nepenepek gĩtik pat-namlak win dĩkok gĩngĩt. ³² Kwayaña nĩn endĩ kĩmguk ba paikuknan nanin nombo bĩ indambi kaik patak. Nĩtekta waleni nĩm kindem daumbi, na sĩlĩsĩlĩ nĩm tĩneñ?' "

16

Mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ nandĩ-daklenat ka-dĩkñelok

¹ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañiila eyout manda no nĩndĩñ enguk, "Ama kwĩlĩkwĩlĩ wopummat nolĩ mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ kena aman nolok kiinan ka-dĩkñeuktok kĩmĩt-talembi kuñguk. Kuumbi, nain nola ama dĩwĩndĩ kandĩkñelok plon kĩt yout manda nĩndĩñ nĩngĩlĩñ, 'Endĩ nepenepeka ep tĩmbĩ pailektok tĩlak.' Wĩndĩñ eumbi, ² kandĩkñe kĩtĩ-nĩmĩum bĩumbi nĩnguk, 'Dĩkok plon manda eum nandĩt win nĩtek? Dĩk kandĩkñe kena nombo tĩ-nameñdok tuop nĩm, wala tĩmbi yout sambat tĩmbĩmbi, mĩnem kwĩlĩkwĩlĩlok kusei dakleun.'

³ Tĩmbi kandĩkñeli gĩnan gĩnañ nĩndĩñ nandĩnguk, 'Molomnalĩ kandĩkñe kena napma tĩkelak, wala tĩmbi nak nĩtek tĩmbetap? Neta, nak kwet dĩplindĩplilok gembĩ no nĩm pat-namlakta, tĩmbi mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ kĩtĩnatta maetalet. ⁴ O, kombĩkmeke nandĩlet! Tĩkap nak man wĩndĩñ wĩndĩñ tĩmbetta, molomnalĩ kenala nep kleukak, wolondamek amalĩ not tĩ-nambi, isĩnan gumañ nanĩ-tiañeneliñ bek.'

⁵ Wĩndĩñ embi, molomñĩlok tombon tĩke-kuñgĩlĩñ noñgan noñgan kĩtĩ-semum bĩumbi, nola nĩ-kañbi eñguk, 'Molomnalok tombon dĩkok kandañ nĩtek patak?' ⁶ Eumbi nĩnguk, 'Oliv komba tul win wĩlĩ gĩlo tĩndĩn win kwet kambot* 100 wolok tuop.' Eumbi nĩndĩñ nĩnguk, 'Ale, dĩk tambon ombeñdok kundit youkuñ nĩn tĩkembĩ, platik sĩnĩk pipapi, tambon 50 ombeñdok yout.' ⁷ Wĩndĩñ embi, no nĩ-nandĩmbi eñguk, 'Molomnalok tombon dĩkok kandañ nĩtek patak?' Eumbi nĩnguk, 'Plaua mĩnjĩp kĩmĩka tĩndĩn win lĩk 100 wolok tuop.' Eumbi nĩnguk, 'Ale, dĩk tambon ombeñdok kundit youkuñ nĩn tĩkembĩ, tambon 80 ombeñdok yout.' Kandĩkñeli wĩndĩñ eñguk. ⁸ Kwelalok nepektok kandañ ama kwet ñolok gĩngĩt kuañ endĩ siñginjĩ tĩke-kĩmĩtneliñdok kundit tĩ-kindem dambi, ama Yambattok kolsalen gĩnañ kuañ win yapma kleañ, wala tĩmbi molomlĩ kandĩkñe kelamdĩ nĩtek tĩnguk win nandĩ-tombi, nĩndĩñ eñguk, 'Ama walĩ enlok siñgin tĩke-kĩmĩlektok kundit tĩ-kindem dañguk.' "

⁹ Yesulĩ eyout manda wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, "Nak nĩndĩñ sanba: sĩndĩ wĩndĩngangot kwelalok mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ pat-samlak walĩ amatam not tĩ-sembi, ep kĩmĩtnekaliñ. Wĩndĩñ tĩnekaliñda, kwelalok nepenepek gĩtik kena mĩ-taleumek,

* 16:6: Kwet kambot wandin no win 37 lita ba nek.

kuñgu taletalen n̄mnatnan san̄-tiañeum lonekaliñ. ¹⁰ No en nepek s̄lanin kiinan k̄m̄l̄m̄ patak w̄n ka-d̄k̄ñe-k̄l̄iñ elak wal̄i wakan nepek bien wopum w̄nd̄iñgangot ka-d̄k̄ñe-k̄l̄iñ elak. Ba no en nepek s̄lanin kiinan k̄m̄l̄m̄ patak w̄n d̄nd̄m̄gan n̄m ka-d̄k̄ñelak wal̄i wakan nepek bien wopum w̄nd̄iñgangot d̄nd̄m̄gan n̄m ka-d̄k̄ñe-k̄l̄iñ elak. ¹¹ W̄nd̄iñda t̄ikap s̄nd̄i kwelalok m̄nem kw̄l̄ikw̄l̄i s̄lanin w̄n n̄m ka-d̄k̄ñe-k̄l̄iñ eñḡl̄iñda, n̄nd̄i nepek Yambattok dainan biennat w̄n s̄ndok k̄s̄inan ka-d̄k̄ñenel̄iñdok k̄m̄lekak? No n̄m. ¹² Ba t̄ikap s̄nd̄i ama nolok nepek k̄s̄inan k̄m̄kuk w̄n n̄m ka-d̄k̄ñe-k̄l̄iñ eñḡl̄iñda, n̄nd̄i nepek no s̄nlok pat-samektok samekak? W̄n bo n̄m.

¹³ Kena gwañgwa s̄lanin end̄i molom̄niit t̄ipet endok kena t̄i-semektok tuop n̄m. W̄nd̄iñ t̄imbekta, end̄i molom̄n̄n nola nandum p̄mb̄iñen t̄imb̄mbi, nand̄i-kunj̄it t̄iñmek, t̄imbi molom̄n̄n no w̄n ḡnañl̄i kas̄ilembi, t̄ike-kwamb̄iñ dauk. W̄nd̄iñgangot s̄nd̄i Yambat ba m̄nem kw̄l̄ikw̄l̄ilok kena t̄ipelatkan t̄i-kunel̄iñdok tuop n̄m.”

Yambattok dainan matañgotañgol̄i m̄nem kw̄l̄ikw̄l̄i maklelak

¹⁴ Falisi ama m̄nem kw̄l̄ikw̄l̄ilok nand̄i-koñgom t̄iañḡl̄iñ end̄i Yesul̄i manda wolok plon eu p̄umbi nand̄iñ̄ipi, tima giak t̄iñ̄im̄mbi, n̄i-sasale manda eñḡl̄iñ. ¹⁵ T̄imbi Yesul̄i enguk, “S̄nd̄i amatamdok daus̄inan d̄nd̄m̄ walan pa tañ, gan Yambatt̄i ḡnañ nanand̄iñj̄i n̄tein w̄n samb̄i-dakle-talembi, kusei ñ̄nd̄iñda nandum tuop n̄m t̄i-samlak: nepek amal̄i nandum loloñ s̄n̄ik t̄lak wal̄i Yambattok dainan kolan papait s̄n̄ik pa t̄lak.

¹⁶ Yoane tuk ii-sem end̄i gama n̄m indañl̄imbi, Moselok end̄ik̄ñe manda ḡta plofet amal̄i manda youk̄l̄iñ w̄n eu p̄umbi, amatamd̄i k̄m̄t̄-kleñḡl̄iñ. T̄imbi Yoanel̄i indañguk wolok siñgi kandañ Yambatt̄i amatam n̄tek yamb̄i-d̄k̄ñelak wolok ḡñḡt̄i manda k̄ndem eu p̄umbi, amatamd̄i endok ḡñḡt̄i indanel̄iñdok gemb̄i kokañ. ¹⁷ Gan end̄ik̄ñe manda ḡt̄ikt̄i gama papat kwamb̄iñ pakañ. Kunum kwet end̄i k̄ndem paitekam̄ik, gan end̄ik̄ñe manda end̄ila lakat s̄n̄ik no n̄m paitnekal̄iñ. N̄m s̄n̄ik. ¹⁸ W̄nd̄iñda no en tam̄in kle-kopi, kombilin t̄ikelak, end̄i Yambattok dainan telak joñgo kulak, t̄imbi no en tam kle-kokol̄in no t̄ikelak, end̄i w̄nd̄iñgangot telak joñgo kulak.”

M̄nem kw̄l̄ikw̄l̄il̄i kunumdok yama n̄m p̄salekak

¹⁹ T̄imbi Yesul̄i kasat no ñ̄nd̄iñ t̄i-semguk, “Ama m̄nem kw̄l̄ikw̄l̄il̄i wopumnat no kuñguk. End̄i dasindasin pamanat tuan wopum pa dasimbi, sandap tuop nanañ sina wopum pa t̄l̄iñguk. ²⁰ Endok telak yamanan ama p̄mb̄iñen no k̄m̄l̄m̄ pakuk, koi Lasalos.† Wandal̄i endok p̄ñḡtu gw̄lap ḡt̄ik t̄imbi kolaumbi, ²¹ nanañla papi, ama kw̄l̄ikw̄l̄inattok il̄i ḡnañ nanañ na-tlapi, t̄i na ḡlam ḡnañ mep kokañ w̄n nambepi nand̄il̄iñguk. T̄imbi w̄nd̄iñgot n̄m. Kamott̄i bo b̄imbi, wandan b̄indaañḡl̄iñ.

²² T̄imbi w̄naña ama p̄mb̄iñen end̄i sembumbi, eñalol̄i ḡnan tip nañḡt̄i-lombi, endok pañ̄in Ablaam ḡta k̄m̄l̄m̄ pakuk. T̄imbi ama kw̄l̄ikw̄l̄inat end̄i bo sembumbi k̄ndit tapl̄iñḡl̄iñ. K̄ndit taplimbi, ²³ kolandok ḡñḡt̄i t̄imbi, p̄ñḡp gawat wopum nand̄i pakuk. Papi, deium loumbi, Ablaamd̄i Lasalos ḡta yakan mayañgan s̄n̄ik pal̄imbi yamb̄iñguk. ²⁴ Yamb̄imbi, k̄t̄iu loumbi n̄ñguk, ‘Bep pañ Ablaam! Nak komba galk ñolok ḡnañ papi, p̄ñḡp gawat wopum nand̄ilet. D̄ik blan nand̄i-nambi, Lasalos n̄i-mul̄imbi, kii n̄ñañ kusipt̄i tuk ḡnañ youp b̄imbi, mambena plon k̄m̄l̄m̄ busukñenew̄n.’ ²⁵ Gan Ablaamd̄i tambane n̄ñguk, ‘N̄ñañana, d̄ik n̄m nand̄i-kamalaukañ: s̄t̄i dama kaik pak̄m̄knan d̄ik pipapat k̄ndem kas̄ile-taleñguñ, t̄imbi Lasalosl̄i nepek kolan kusei kusei inda-ñ̄im̄mbi, blan plon pakuk. Gan man ñ̄n end̄i ñolok busuk plon patak, t̄imbi d̄ik p̄ñḡp gawat wopum nand̄ilañ. ²⁶ T̄imbi w̄ngot n̄m. Masimasip no k̄m̄k̄m̄l̄in, w̄n kwet jamb̄ilan n̄ndok ba s̄ndok boñḡp̄n̄inan patak, t̄imbi n̄ndoñnan ba s̄ndoñnan nanin nol̄i w̄n d̄ik̄ñembi, tambo ñaneñdok tuop n̄m.’

† 16:20: Kot Lasalos wolok walan w̄n “Yambatt̄i t̄ike-k̄m̄tak en”.

²⁷ Ablaamdi windiñ eumbi, ama wali nombo kit-nandiñbi niñguk, ‘Bep. Windiñda dik kindem Lasalos ni-mulimbi, bepnalok ilan ñambi, ²⁸ kwayanai kit tambon pakañ win molo manda enbimbi, endi kuñgunji ti-dindim ewit. Nim kañbi, endi bo kwet kolan ñolokgan pimbi, piñgip gawat wopum nandineliñ al’ ²⁹ Eumbi niñguk, ‘Neta Lasalosli ñauktok elañ? Kwayañgaili Mose git plofet amalí manda youyoulin win gitik pat-semalak. Manda win wakan nandiñbi kimít-klenekaliñ.’ ³⁰ Eumbi, ama wali Ablaamda niñbi eñguk, ‘Bep. Win tuop nim. Gan ama sembi-sembin noli endoñ ñaukta, ginañji kindem tambanenekaliñ.’ ³¹ Eumbi niñguk, ‘Tikap endi Mose git plofet ama endok mandanji nandi-kimneyañda, ama noli kimnan nanin mlapi, molo manda enbim, wali bo nim dakle-semek.’”

17

Kuñgu nitek kuamñ win ka-kiliñ elok

¹ Timbi Yesuli gwañgwañiila ñindiñ enguk, “Nepek kusei kuseili mek amatamda inda-sembi, ep tiañeum yom tañ. Gan ama kusei nindi ti-kuyuk plon eni-tiañelak endi blangan. ² Kawat wopum no ama wolok bim plon tembimbi, tuk kimbini ginañ youp munjup kolim piwik wali mlap, gan tikap endi giñgitna koi nimnat ñandin no timbim yom plon pipilakta, Yambatti kinjan mlap wopum ombi-miumbi, mlata-sinik taukak. ³ Wala timbi kuñgunji ka-kiliñ enekaliñ.”

Tikap noka noli yom tilakta, ep tandin kolan win biuktok manda kwambiñ nimbekañ, timbi yominla nandum blalaumbi, siñgi witakta, yomin bi-ñimekañ. ⁴ Timbi endi sandap noñgan ginañ nain asup yom ti-gamek, timbi nombo nain nitek yom ti-gamguk tuop ñindiñ ganbek, ‘Nak yomnala nandiwam blalaumbi, siñgi witet’ eumbi, dik yomin bi-ñimekañ.”

⁵ Timbi ama eni-mumulin endi Wopumda ñindiñ niñgiliñ, “Dik nanandi-kiliktinini timbi wopum da-nimin.” ⁶ Eumbi tambane enguk, “Tikap nanandi-kiliktiniji lakat mastat minjip nomik pat-samekta, kindem komba kakai sakñen ñala ñindiñ nineliñ, ‘Dik kakatka tamapi ñam, tuk kimbini ginañ pimbi, tipi kwambiñ da!’ Windiñ nimbimbi, komba wali wolongan mandanji tañgonewik.”

⁷ Timbi Yesuli yousimbi enguk, “Tikap kena gwañgwa silanin no nanañ kena ba sipsip yambi-dikñe kena ti-samekta, kena ginañ nanin undane ilan bumbi, sindoñnan nanin noli ‘Platik sinik bimbi, nanañga ñin na!’ windiñ nimbek ba? ⁸ Nim ya. Tambo endi ñindiñ nimbek, ‘Dik nanañ ti-jumut ti-nambi, dasindasiñga ti-dindim timbi, nanañ tuk mep bi kle-namum nambamek, ditnalok siñgimek kle na.’ ⁹ Timbi kena gwañgwalí molomdok mandan tañgoneumbi, molomdi ni-kindem dawik ba? Nim ya. ¹⁰ Wala timbi sindi windiñgangot nepek Molomjili manda sanguk win gitik tañgone-taleañda, ñindiñ enekaliñ, ‘Nandi kena gwañgwa ñandin ñali kenaniñgot tiñgitmñ, ninda nin-kindem dalok tuop nim.’”

Yambatta kot giñgit mlak

¹¹ Timbi Yesuli gwañgwañi gít Jelusalem ñaupi, kwet tpet, Samalia gít Galili, wolok baliliñjetnan klembi ñañguk. ¹² Nambi, it kwet nolok loup tiñilimbi, ama kit tambon tambon endi ña Yesu timbi dumalañgiliñ. Endi jibat yambo mawatsiat, amatamdi yambi-misimisi taañgiliñda timbi mayañgan ipi ¹³ kit-ñimimbi niñgiliñ, “Yesu, ama wopum, dik blan ti-nimbi nandi-nimñ.” ¹⁴ Windiñ kitimbi yambimbi, Moselok endikñe manda kleneliñdok embi enguk, “Sindi gwilapsi tapma amala daut semnepi ñawit!” Windiñ eumbi ñañilimbi, wolongan wandanji gilitañguk.

¹⁵ Timbi gwilapsi kaum kindem daumbi, endoñnan nanin noli nolii yambimbi, Yambat wopumgan ni-ta-lo tiñipi, Yesuloñ undane biñguk. ¹⁶ Ama win endi Juda ama nim, endi Samalia nanin. Endi Yesulok kesiinan bi pi pimbi, kwet plon pindim papi, simba kindemda manda niñguk. ¹⁷ Eumbi, Yesuli amatam en gita pakiliñ ñindiñ enguk, “Nak ama kit tambon tambon ep timba kindem daliñ bek, gañgan ama kit tambon

tīpet tīpet endi delok pakañ? ¹⁸ Nitekta tīmbi ama sambat nolok ñali engangot undane bīmbi, Yambat koi giñgīt mlak?” ¹⁹ Wīndiñ embi niñguk, “Nanandi-kīlīktīñgalī gep tīmbi kīndem dalañ. Kīndem a, mlapi ñau!”

Yambatti indaṅgan nīmbi-dīkñeukak wolok tī-paṅgīpaṅgīlelok

Ama Sisīnīkti indaṅgan bī inda-dakleukak

²⁰⁻²¹ Yambatti dawanda kusei kīmīpi, amatam indaṅgan yambi-dīkñeukak wala Falisi amalī Yesu nī-nandumbi, ñīndiñ tambane enguk, “Endi ikan boṅgīpsīnan papi sambī-dīkñelak, wala tīmbi sīndi nepek wolok kusei kīmīkīmīt wīn dausīlī kanelīñdok tuop nīm, ba amalī nosiila ñīndiñ nīm enīnekalīñ, ‘Yakñesī, endi ñolok patak’ ba ‘Da patak’.”

²² Wīndiñ embi yousīmbi, gwañgwañiila enguk, “Mīlap nain indaukak wolonda sīndi Ama Sisīnīk nak nain dumangangot nambīnepi nandi-koṅgom tīnekalīñ, gan nīm nambīnekalīñ. ²³ Tīmbi dīwīndi naka ‘En ñandiñ patak’ ba ‘Wandiñ patak’ wīndiñ sanīnekalīñ, gan sīndi nandi-kīmnebi, nīm woñepi ep klenekalīñ. ²⁴ Kusei ñīndiñda: pīsāpīsatti bayak eumbi, kunum kwet kusei kīmīkīmīlīnan nanin ñam taleṅguknan sale-talelak, wīndiñgangot Ama Sisīnīk nokok nainna indaumbi, indaṅgan tombetat. ²⁵ Gan dama nak pīṅgīp gawat ba mīlap kusei kusei bemambi, amatam man ñīndiñgīt kuañ endi siṅgi wīt-namnekalīñ. Wīndiñ inda-namektok een.

²⁶ Amatamdi Noalok nainnan tuk gwam wopum gama nīm indañlīmbi nitek kuṅgīlīñ, wīndiñgangot endi nak Ama Sisīnīk gama nīm tomñīlambi kunekalīñ.

²⁷ Endi nanañ tuk nambi, wapatam tīñlīmbi, Noalī kīkeñ gīnañ loṅguk wolok tuop. Tīmbi tuk gwam wopumdi suam ep walaimbi, yandīp kīm-taleṅguk. ²⁸ Lotilok nainnan wīndiñgangot indaṅguk: amatamdi nanañ tuk nayaṅgīlīñ, ba nepenepek tuatua kena ba nanañ kena ba it kīndikīndit kena pa taaṅgīlīñ, ²⁹ gan Lotilī Sodom it kwet biṅguk sandap wolonda komba gīt kawat komanat kunum gīnañ nanin gwi nomīk pīm yandīpbi, ep dīumbi kīm-taleṅgīlīñ.

³⁰ Noa ba Lotilok nainnan mlaptī amatam kaikan inda-semguk, wīndiñgangot nak Ama Sisīnīkti tōmbi inda-dakleutatnan mlaptī inda-semekak. ³¹ Sandap wolonda isi pawan ba kenanjī gīnañ pakañ enda ñīndiñ tīnelīñdok nak elet: endi nepenepesi mep ñanelīñdok isi gīnañ nīm lonekalīñ ba undane isīnan nīm ñanekalīñ. ³² Loti tamīnloñ mīlap inda-ñīmīñguk wīn sīndi nīm nandi-kamalanekalīñ. ³³ No en kwelalok kuṅgun enlok tīke kamaiuktok gembī kotakta, kunumdok kuṅgun pailīmekak. Tīmbi no en naka tīmbi kwelalok kuṅgun bilakta, kunumdok kuṅgun walī palmekak. ³⁴ Nak ñīndiñ sanlet: nain wolonda amatam tīpettī tim ipat noṅgan plon dou palīmbi, no matīkembī, no bium palekak. ³⁵⁻³⁶ Tīmbi tam tīpet endi yakan nanañ mīndi palīñlīmbi, no matīkembī, no bium palekak.”*

³⁷ Tīmbi gwañgwañiilī nī-nandiñbi eṅgīlīñ, “Wopum, wīn dendīñ indaukak?” Eumbi, eyout manda no ñīndiñ enbi eṅguk, “Nepek kīmīkīmīn pataknan monīk oeoelī kīmīn tīmīmbi, nepek delok patak wīn inda-daklelak.”

18

Nīmolo tī-ta-kuumbi, Ama Sisīnīk en bī tombekak

¹ Tīmbi gwañgwañiilī nain tuop nīmolo tīmbi giñgīnebi, nīm nandi-mīlatanelīñdok Yesulī eyout manda no ñīndiñ enbi ² eṅguk, “It kwet nolok manda kandan ama no kuṅguk. Endi amala nīm nandi-semīñguk, ba Yambatta bo giñgīṅgan nīm tī-ñīmīñguk. ³ Tīmbi it kwet wolok tam kanjak no kuṅguk endi manda kandanloñ nain nain bīmbi, ñīndiñ nīlīñguk, ‘Dīk nandi-nambi, kanjīkna nī-gīñgīneumbi, tambonna endok kandañ patak wīn ombī-namekak.’ ⁴ Wīndiñ eumbi, kandanlī nandi-kīmnebi kulīñguk. Kukapi, siṅgimek enla ñīndiñ eṅguk, ‘Nak ama nīm nandi-semlet,

* ^{17:35-36} Nandi-tale ama dīwīndi manda kusip no gamañgot patak eañ. Wīn ñīndiñ, “Nain wolonda ama tīpet endi kena gīnañ yakan palīñlīmbi, no matīkembī, no bium palekak.”

ba Yambatta bo giñgiñgan nīm tī-ñīmlet. ⁵ Gan wandingan embi, tam kanjak ñali nain nain mīlap ñin pa namlakta tīmbi nak joñgo tīke-kīmīlambi, tambon kak tīkeukak. Nīm kañbi, nain tuop giñgiñe biumbi jiklotaut.’”

⁶ Wopumdi eyout manda wīndiñ tī-sembi, gwañgwañiila enguk, “Sīndi kandan ama kelamdi nek eñguk wīn nandañ ba? Endi tam giñgiñnen wīn tīke-kīmīlepi eñguk. ⁷ Tīmbi Yambatti amatam enlok ep kasīleñguk wīn nek tī-semekak? Endi giñgiñtīiili tim sandap kītī-ñīmāñ wīn nain ombapgan nandi-kīmnmēmbi, nīm ep kīmīlek ba? Nīm ya. ⁸ Nak ñīndiñ sanlet: nain nīm ombataumbi, plastik sīnik ep kīmīlekak. Gan nak Ama Sīsīnikti bi tommek, nak wolonda amatam nanandi-kīlīktīnjīat dīwīn kwelan ep tīmba indanekaliñ ba nīm?”

Kayombi nembu kuañ endi Yambattok dainan dīndim indañ

⁹ Tīmbi Yesuli yousīmbi, eyout manda no eñguk, wīn ama endi dīndim wīndiñ nandi-kwambiñ dambi, dīwīnda nandum pīmbiñen tīlak ama wandisi wala ñīndiñ enguk, ¹⁰ “Nain nola ama tīpet, wīn Falisi ama no, tīmbi takis epep ama no, endi nīmolo tīndepi tapma it giñāñ loñgiñmīk. ¹¹ Falisi ama endi lom ipi, giñan giñāñ enla ñīndiñ nīmolo tīmbi eñguk, ‘Yambat. Ama dīwīn giñtik endi mīnem tiatia telak julūñgan kīmītkleañ, ba kundit kelam tañ, ba telak joñgo pa kuañ. Gan nak endi wandin nīm, ba takis epep ama da patak en wandin bo nīm, wala tīmbi sīmba kīndemda manda ganlet. ¹² Sande noñgan giñāñ nak sandap tīpet endi kīne manda klembi, nanañ giñtik kīmīsipbi patet, ba nepenepek giñtik epmīlet wīn kīt tambon tambon tambipi, noñgan wīn dīkok pa gamlet.’ ¹³ Gan takis epep ama endi mayañgan sīnik ipi, kunum giñāñ deium lolola mīsīmbi, yomīnlok sīmba gawat tīñipi, kuañ wipi, ñīndiñ nīnguk, ‘Yambat. Nak ama yomat, dīk mamasa tī-namīñ.’”

¹⁴ Yesuli eyout manda wīn tī-sem-talembi enguk, “Nak ñīndiñ sanlet: ama ñali Yambattok dainan dīndim indambi, ilnan ñānguk, Falisi ama endila nīm. Neta, ama giñtik nīsīlok kosi giñgiñ tīke-loañda Yambatti ep tīke-pīlak, gan no en kayombi nelakta en Yambatti tīke-lolak.”

Ama nitnein endi Kunum Molomdok giñgiñt indaukak?

¹⁵ Tīmbi amatamdi Yesuli ñakñak bo ep kaupok nandiīmbi, endoñ yanañgiñpi biñgiñliñ. Biumbi, gwañgwañiili yambiīmbi enombiīmbi eni-kīmīsip tī-semgiñliñ, ¹⁶ gan Yesuli kītī-semum biumbi, gwañgwañiila enbi eñguk, “Wīn ama ñandisi ñala wakan Yambatti enlok giñgiñtīi yambi-dīkñelak, wala tīmbi gwañgwa bisat yambiumbi nokoñ biwit. Telak masip nīm tī-semneliñ. ¹⁷ Nak biañgan sanlet: no en Yambattok kapmainan gwañgwa bisat nomīk nīm kuup nandiīlakta, endi endok giñgiñt nīm indaukak. Nīm sīnik.”

¹⁸ Tīmbi Judalok telak dama noli Yesula ñīndiñ nīnguk, “Endaut kīndem, nak kuñgu taletalen nīmnat kasīleuttok ep tīndin nītek kleut?” ¹⁹ Eumbi nīnguk, “Nekta naka kīndem nanlañ? Yambat en noñganliñgot kīndem sīnik. ²⁰ Dīk endi kīne manda ip nandi-talelañ: dīk ama nolok tamīn giñta joñgo nīm kundekamīk, dīk ama wīli kīm nīm tīmbekañ, ba kumbu nīm tīmbekañ, ba ama nolok siñgin joñgo nīm siukañ, tīmbi meñga bekala giñgiñgan tī-sem-ta-kuukañ.” ²¹ Wīndiñ eumbi nīnguk, “Manda elañ wīn giñtik nak ikan tip plongan kusei kīmīpi, tañgonem tī-ta-bīlet.”

²² Yesuli manda wīn nandiīmbi, ñīndiñ nīnguk, “Kīndem, gan nepek noñgangot gama tīmbeñdok patak wīn ñīndiñ: dīk nepenepek giñtik pakamlak wīn tualok kīmīlīm tua-taleumbi, mīnem wīn danbi, ama pīmbiñesīla emekañ. Wīndiñ tīmbeñda, tambon tuañga wopum kunum giñāñ pakamekak. Ale, wīndiñ tīmbi taleumbi, bim nak nep klekuukañ.” ²³ Wīndiñ eu nandiīmbi, mīnem kwīlīkwīlīnjīat sīnik palmīñgukta tīmbi giñan mīlatañguk.

²⁴ Yesuli wīn kañbi enguk, “Ama mīnem kwīlīkwīlīnjīat Yambattok giñgiñt indaneliñdok nandañ endi gliñgliñnat. ²⁵ Kamel noli līk bemdok giñāñ mīnam wolok

☆ 18:20: Kisim Bek 20:12-16

ña tombep nandumda endi gliñgliñ timbek. Gan ama kwilikwili wopumnat noli Yambattok giñgit indambi, endok kapmainan kuup nandilakta endi gliñgliñ wopum sinik timbek.”²⁶ Windiñ eumbi, manda nandiñgliñ endi ñindiñ eñgliñ, “Ei, tikap wandiñda, ama noli kuñgu taletalen nimnat kasileuptok tuop no nim patak!”²⁷ Timbi Yesuli enguk, “Nepek no amali timbektok tuop nim win Yambatti tuop ti-talewik.”

²⁸ Timbi Petloli niñguk, “Nindok kandañ bo nitek? Nindi nepenepet ba giñgitnii gitik pat-nimañ win yambi-talembi, dik gep kle-kuamiñ win!”²⁹ Eumbi enguk, “Nak bianañ sinik sanba nandiwit: ama gitik Yambattok giñgit indam kuneliñdok isi ba tamjii ba dasi kwayañjii ba menjii bepsi ba gwañgwanji bisat yambi-taleañ endok kandañ win ñindiñ: ³⁰ endi giñgitsii yambiñgliñ wolok kinjan kwelangan yousi-semum kasilenekaliñ, timbi giñgitsii komblin wali giñgitsii damanin win yapma klelak. Timbi nain gamañda indaukakan endi kuñgu taletalen nimnat kasilenekaliñ.”

Yesu en kimbil milalekak wala gwañgwañiila eni-kaik tañguk

³¹ Yesuli gwañgwañi 12 wali nistangan patneliñdok yanañgipi, ñindiñ enguk, “Nandañ: nindi Jelusalem ñaneñdok ñamiñ, timbi wolok plofet amali Ama Sisinik nokok plon manda gitik youyoulin wolok tuopkan indaukak.”³² Juda amali ama sambat nolok kisanan napilimbi, endi nani-lakalaka embi, kolan ti-nambi, iwitti nep suambi, ³³ kolan sinik nep waipbi, nulim kimbetat. Timbi maim tipet git no ñaumbi, bindambo kimnan nanin kaitambi milaletat.”³⁴ Yesuli wandiñ eñguk, gan gwañgwañiili nek indañimekak win nim nandi-dakleñgliñ. Manda wolok kusei kimsembi-semum pakukta timbi endi win nim nandi-kiliñ eñgliñ.

Ama dai sisipm+n noli Yesu en Mesia win nandi-dakleñguk

³⁵ Yesuli Jeliko it kwet timbi dumalaumbi, ama dai sisipm+n no telak pawan pipapi, kitinat ti pakuk. ³⁶ Papi, amatam asup makleum nandiñmbi, eni-nandiñmbi eñguk, “Ñin nek tañ?”³⁷ Eumbi niñgliñ, “Yesu Nasalet nanin endi bilak.” Windiñ eumbi ³⁸ kitinimimbi eñguk, “Yesu, Devittok Komblin, dik naka ginañ busuk ti-namiñ!” Windiñ kitiumbi, ³⁹ telak dama tñgliñdi ni-ñombimbi eñgliñ, “Ei, gitak pat!”, gan ama wali wopungan kitimbi eñguk, “Devittok Komblin-o, dik naka ginañ busuk ti-namiñ!”

⁴⁰ Timbi Yesuli wiñgan bi ipi, ama win nañgipi endoñ bineliñdok eumbi, nañgip ñasiñgan biumbi ni-nandiñmbi eñguk, ⁴¹ “Nak nek ti-gamettok nandiñlañ?” Eumbi niñguk, “Wopum, nak bindambo daut deiuptok nandiñlet.”⁴² Windiñ eumbi, Yesuli niñguk, “Wandiñda bindambo dei! Nanandi-kiliktiñgali gep timbi kindem dalañ.”⁴³ Windiñ eumbi, wolongan dai tombim deimbi, Yesu klembi, Yambatta kot giñgit miñguk. Timbi amatamdi kundit win kañgliñ endi bo Yambat ni-ta-lo tñgliñ ñ.

19

Ama Sisinik endi ama pait-papal ep lonjimbi epmektok indañguk

¹ Timbi Yesuli Jeliko it kwelan tombi, dikne ñaupi ñañguk. ² It kwet wandiñ ama no kuñguk, koi Sakius. Endi takis epep amalok telak damanji no, en minem kwilikwili wopum palmiñguk. ³ Endi Yesu kauptok nandi-koñgom tñguk, gan endi ama dumanda timbi ama kimin gitikti masimasip ti-ñimimbi, kauktok tuop nim. ⁴ Wandiñda endi yapma klembi, dama woñep ñambi, komba endi lololok tuop nolok plon lombi, “Yesuli telak ñolok biutak” wandiñ nandiñmbi, kauktok mandii pakuk.

⁵ Timbi Yesuli kwet wolok ña tombi, deium loumbi, Sakius kañbi niñguk, “Sakius. Platit pi! Nak man ñin dikok ilan ñam palettok elet.”⁶ Eumbi nandiñmbi, platit sinik pimbi, Yesu silisilinat ilan ni-tiañeumbi loñguk. ⁷ Timbi amatam wi kañgliñ endi gitik kusei kimpipi, e-balep timbi eñgliñ, “Endi yom amalok ilan pap dowepi loñak.”⁸ Gan Sakiusli milap ipi, Wopum ñindiñ niñguk, “Wopum, nak ñindiñ timbep

* 18:26: Juda amalok nanandinji no win ñindiñ: tikap minem kwilikwili asup pat-semalakta, ñindiñ inda-daklelak: Yambattok gwilamdi endok plon patak.

nandilet: nak nepenepetna tambipi, tambon ama pimbinesila emetat. Ba nak nimbek nolok nepenepesi juluñ timbi epgutta, nak bindambo nain tipet tipet ombi-semetat.”

⁹ Yesuli manda win nandimbi niñguk, “Ama ñali bo Ablaamdok komblin* kulakta timbi Yambatti sandap ñolonda it ñolok kuañ en kolandok kiinan nanin sepma tikeumbi, kindem pakañ. ¹⁰ Nak Ama Sisinikti amatam pait-papal enda wakan ep lonjimbipemektok indañgut.”

Ama Wapmañli undanem bimbip, giñgitiñilok tuanjip ombi-semekak

¹¹ Yesuli Jerusalem timbi dumalañgukta timbi amatamdi ñindiñ nandiniñliñ, ‘Yambatti kusei kimpipi, indañgan nimbip-dikñeupi tilak.’ Kusei windiñda timbi Yesuli yousimbi, eyout manda no amatam mandan nandi pakiliñ enda ñindiñ enbi ¹² eñguk, “Ama loloñ noli kwet kulñguknan wolok ama wapmañ indauktok nandiniñguk. Kusei wala timbi endi ama wapmañjip nimbip taleuktok kwet mayañgan ñambi, nombo undane biuktok eñguk. ¹³ Embi, kena gwañgwañii endoñnan nanin kit tambon tambon kitsemum bumbi, ama noñgan noñgan minem lik noñgan† embi enguk, ‘Sindi minem ñin tikembi, kena minilimbi, nak ñam undane butat wolok tuop.’ Windiñ embi ñañguk. ¹⁴ Timbi endok giñgitiñii nandi-kunjita ti-ñimniñgiliñ endi ama diwin ep danbi, en kle ñambi, ñindiñ eneliñdok eni-mukiliñ, ‘Nindi ama ñin endi ama wapmañni kuuptok nim nandamñ.’

¹⁵ Timbi ama win ama wapmañjip nimbip taleumbi, ilan undanem biñguk. Bimbi, kena gwañgwa minem emiemin endi minem win nitok ka-dikñeum bendiñguk win ka-nanduktok endi kitsemum bineliñdok eñguk. ¹⁶ Eumbi, dama biñguktip ñindiñ niñguk, ‘Molom, dik minem lik noñgan namguñ, gan nak kenanewambi, minem lik kit tambon tambon ikan yousimbi indañguk.’ ¹⁷ Windiñ eumbi niñguk, ‘Kena gwañgwa kindem dik kundit kindem sinik tiñguñ. Dik nepek tip minam win ka-dikñe-kiliñ eñguñda timbi it kwet kit tambon tambon yambip-dikñeuidok ganba talelak.’ ¹⁸ Timbi ama noli bimbip niñguk, ‘Molom, dik minem lik noñgan namguñ, gan nak kenanewambi, minem lik kit tambon tambon ikan yousimbi indañguk.’ ¹⁹ Windiñ eumbi niñguk, ‘Ale, dik it kwet kit tombogot yambip-dikñeukañ.’

²⁰ Timbi ama noli bo bimbip niñguk, ‘Minemga ñin. Nak win sandumdi kimpipi biwam pakuk. ²¹ Nekta, dik ama kunduwat, dik kena nim tiñguñdi ama nolok kena meñdok bien epep pa tilañ, wala timbi nandi-misi-gambi, windiñ tiñgut.’ ²² Windiñ eumbi niñguk, ‘Kena gwañgwa kolan dik, ditnalok mandaña waliñgan manda plon gapiletak. Dik naka nandum nak ama kunduwat, kena nim tiñguttip ama nolok kena meñdok bien epep pa tilet windiñ nandi-namlañ ba? ²³ Tikap windiñda, kusei nekta dik minemna tikembi, minem ilan nim kimpikuñ? Kimpilimda, minem wali kenaneumbi, bien indaumbi bimbip epmet ñak.’ ²⁴ Windiñ embi, ama wolok ikiliñ enda ñindiñ enguk, ‘Minem niñgut win lom tikembi, ama nin minem lik kit tambon tambon palmilak enda miwit.’ ²⁵ Eumbi niñgiliñ, ‘Wopum, endi ikan kit tambon tambon palmilak win!’ ²⁶ Windiñ eumbi enguk, ‘Nak ñindiñ sanba: no en nepek ka-dikñelok minin win tike kulakta, enda nombo yousimbi mlak, timbi no en win nim tike kulakta, endok nepek palmilak win apma tike-ñimlok. ²⁷ Timbi kanjiknai yambip-dikñeuttok nim nandinamgiliñ win sindi ñolok yanañgip bimbip, dautnanangan yandipmi kimbip.’”

Ama Sisinik Yesu endi Jerusalem ginañnan ama wapmañ wandin kena tiñguk

Yesuli ama wapmañ nomik Jerusalem loñguk

²⁸ Yesuli windiñ eu taleumbi, Jerusalem it kwet timbi dumalauktok yousimbi ñañguk. ²⁹ Ñakap, kwet kimin koi Oliv wolok lombi, Betfage git Betani it kwet ep timbi dumalaumbi, gwañgwañiit tipet eni-mupi ³⁰ enguk, “Siti it kwet da wolok ñawit. Ña

* 19:9: Sambat ñolok ginañ ‘Ablaamdok komblin’ manda wolok walan tipet: Sakius endi Juda ama, timbi Ablaamdi Yambat nandi-kilikti ti-ñimniñguk windiñgangot tiñguk. † 19:13: Minem lik noñgan ginañ kena nain 100 wolok tuan dasium pakuk.

tombi, doñki niñañ no toali toptopm̄in palimbi kandetam̄ik. Doñki niñañ w̄in ḡitik̄in, w̄in ama noli wolok plon no n̄im pipak̄il̄iñ. W̄in t̄imbi indaumbi p̄isapi nañḡip̄ biw̄it. ³¹ T̄ikap ama noli ‘Nekta p̄isakam̄ik?’ san̄i-nandumbi, ñ̄ind̄iñ n̄indekam̄ik, ‘Wopumdi wala elak.’”

³² T̄imbi ama t̄ipet eni-mukuk endi ñ̄ambi, enguk wolok tuop t̄imbi indañḡim̄ik. ³³ T̄imbi doñki niñañ p̄isaliñ̄il̄ipi, molom̄niil̄i engil̄iñ, “Sit̄i nekta ñ̄in p̄isakam̄ik?” ³⁴ Eumbi, “Wopumdi ñ̄ala elak” eñḡim̄ik. Eum nandi-semumbi, ³⁵ Yesuloñ nañḡip̄ ñ̄a tombi, sauloñjet doñki niñañlok plon k̄im̄ipi, Yesu t̄imbi plaptaumbi, wolok plon lo pipakuk. ³⁶ Pipal̄im̄ nañḡip̄ ñ̄aumbi, koi t̄ike-loneliñ̄dok amatamdi sauloñji telak ñ̄añguknan sambat plon ipane-ta-ñ̄añḡil̄iñ.

³⁷ T̄imbi Yesuli Jerusalem t̄imbi dumalaumbi, Oliv kwet k̄im̄in klokloñennan p̄iñ̄il̄imbi, amatam k̄im̄in wopum en kle kuñḡil̄iñ endi kusei k̄im̄ipi kot t̄imbi, e-s̄il̄is̄il̄i t̄iñḡil̄iñ. Endi kundili gemb̄inat ḡitik̄ t̄imbiñ̄ kañḡil̄iñ wala t̄imbi Yambat wopungan ni-k̄indek̄indem embi, ³⁸ ñ̄ind̄iñ eñḡil̄iñ, “Wopumdi ama wapmañ ni-mul̄im̄ n̄indoñ bilak

enda gw̄ilam m̄ilok!✠

Kunum Molom Loloñ s̄in̄ik busuk n̄imlak
endok koi ni-ta-lona!”

W̄ind̄iñ k̄iti-kol̄imbi, ³⁹ Falisi ama nindi amatam k̄im̄in wopumdok boñḡips̄inan ñ̄añḡil̄iñ endoñnan nasi diw̄in endi manda wala nandum p̄umbi, Yesula niñḡil̄iñ, “Endaut, gwañgwañgai enombiumbi biw̄it!” ⁴⁰ Eumbi tambane enguk, “Nak ñ̄ind̄iñ sanba: t̄ikap endi binetañda, kawatti ḡitik̄ ñ̄ali k̄it̄inetañ.”

⁴¹ T̄imbi Yesuli Jerusalem t̄imbi dumalaumbi, it kwet w̄in kañbi, kut-blambli embi, ⁴² ñ̄ind̄iñ eñguk, “Jerusalem nasi, man ñ̄ind̄iñḡit̄i telak nek ñ̄ali busuk t̄imbi inda-samek w̄in nand̄inel̄iñ ñ̄ak!‡ Gan wali daus̄inan semb̄in palimbi, n̄im ka-dakleañ. ⁴³ Kusei ñ̄ind̄iñda w̄ind̄iñ sanlet: nain inda-samumbi, kanj̄iksiili b̄imbi, kwet tuop masip sammeliñ̄dok sañ wandin sep ḡimbu embi, dīm pawan kwet k̄im̄ili loumbi, dīm makleumbi, mik̄nat s̄indoñ lonekal̄iñ. ⁴⁴ Lombi, isi kwesi wak̄it wembe gwañgwanjii wolok kuañ s̄ind̄i sand̄ip̄bi, sep t̄imbi kola-talenekal̄iñ. T̄imbi isi wial̄imbi, kawat noli nolok plon n̄im gal̄i kwambiñ dambi palekak. Yambatti sep plaptauktok s̄indoñ b̄iñguk, gan s̄ind̄i kilanj̄i w̄in n̄im ka-nandi-dakleñḡil̄iñda t̄imbi kanj̄iksiili w̄ind̄iñ t̄i-samnekaliñ.”

Yesuli nindi manda n̄imb̄imbi kena t̄iñguk wala Juda ama bies̄ili ni-kañḡil̄iñ

⁴⁵ T̄imbi Yesuli tapma it sañ jimba ḡinañ lombi, ama nepenepek tuatualok k̄im̄ik̄il̄iñ yamb̄imbi, ḡinañ komba diumbi, kusei k̄im̄ipi, walinin ep kle kol̄iñ̄ipi ⁴⁶ enguk, “Tapma it ñ̄olok plon Yambattok manda ñ̄ind̄iñ youyoulin patak, ‘Nokok itnal̄i n̄imolo t̄i-namnamlok it palekak’,✠ gan s̄ind̄i w̄in t̄imb̄imbi, kumbu ama piñdas̄i endok pat-sem̄bi it nom̄ik̄ t̄ilak.”

⁴⁷ T̄imbi Yesuli sandap tuop tapma ilan ñ̄ambi, amatam eni-daut t̄i-sem̄ñ̄il̄imbi, tapma ama bies̄i ḡit̄ end̄ik̄ne manda nandi-tale ama ba Judalok telak damanj̄i endi en w̄ili k̄im̄nel̄iñ̄dok telak lonj̄iñḡil̄iñ, ⁴⁸ gan amatamdi endok mandan nand̄inel̄iñ̄dok en ḡita gal̄iñḡil̄iñda t̄imbi ama bies̄ili en w̄itnel̄iñ̄dok telak no n̄im kañḡil̄i ñ̄.

20

¹ Nain nola Yesuli tapma ilan amatam eni-daut t̄i-sem̄bi, ḡiñḡit̄i manda k̄indem eniñ̄il̄imbi, tapma ama bies̄i wak̄it end̄ik̄ne manda nandi-tale ama ba ama bies̄i diw̄in endi kanep b̄imbi, ² ñ̄ind̄iñ ni-nandiñḡil̄iñ, “Dīk tapma ilan ñ̄olok kundit kusei kusei pa t̄ilañ w̄in nindi w̄ind̄iñ t̄ind̄ilok gemb̄i gamguk ba ganbi taleñguk w̄in ninb̄im nand̄ina.” ³ Eumbi tambane enguk, “Nak bo ekaeka no san̄i-nandiwambi nanbi nandiwa: ⁴ nindi Yoane n̄imb̄i taleumbi, tuk ii-sem kena t̄iñguk? W̄in Kunum Molomdi

✠ 19:38: Kap 118:26 ‡ 19:42: Yambatti epma t̄ikeuktok Yesu ni-mukuk w̄in nandi-kwambiñ daumda, Yambat ḡita busuk inda-semek. ✠ 19:46: Aisaia 56:7

ba ama noli?" ⁵ Eumbi, n̄siñgan manda e-kle-kot t̄mbi eñḡl̄iñ, " 'Kunum Molomdi' w̄ndiñ n̄nam, ñ̄ndiñ n̄nbetak, 'W̄ndiñda s̄ndi kusei nekta mandan n̄m nandi-kwambiñ dañḡl̄iñ?' ⁶ Ba 'Ama noli Yoane n̄mbi taleñguk' w̄ndiñ n̄nam, amatam nin Yoane w̄n plofet ama nandi-kwambiñ dañ endi kawatti n̄ndip k̄mnetañ." W̄ndiñ embi, ⁷ ñ̄ndiñ tambane n̄ñḡl̄iñ, "W̄n n̄ndi n̄mbi taleñguk w̄n n̄m nandamiñ." Eumbi ⁸ enguk, "Ale, nak bo n̄ndi nanbi taleumbi, kundit ñ̄n pa t̄let w̄n bo n̄m sanbetet."

Yesuli ama biesi endi wain kena kandik̄ne ama kolan wandin eñguk

⁹ T̄mbi Yesuli kusei k̄mipi, amatamda eyout manda no ñ̄ndiñ enguk, "Ama noli wain kena t̄ñguk. Wain t̄pi-talembi, kenan w̄n kandik̄ne amalok k̄s̄inan k̄mipi, nain ombapgan kwet mayañgan nolok ña kuuptok ñañguk. ¹⁰ Bien epeplok nain indaumbi, kena gwañgwa s̄lanin no bien d̄w̄n epmektok kandik̄ne amaloiñ n̄-mul̄im ñañguk. Ña tomb̄mbi, kandik̄ne amal̄i waipbi, slak undane ñauktok n̄-muk̄l̄iñ. N̄-mul̄im ñaumbi, ¹¹ molomli nombo kena gwañgwa s̄lanin no n̄-mul̄im ña tomb̄mbi, en bo waipbi, siñgi mayek t̄-lam̄ipi, slak undane ñauktok n̄-muk̄l̄iñ. ¹² T̄mbi molomdi nombo kena gwañgwa s̄lanin no n̄-mukuk w̄n endi w̄t wekat m̄mbi kle kok̄l̄iñ.

¹³ W̄inaña wain kena molomdi enla embi eñguk, 'N̄itek t̄lok? Ip nandīlet: nak n̄ñana noñgangot wale k̄ndem t̄-ñ̄mlet en n̄-mulam ñaume, giñgiñgan t̄-ñ̄mbi, bien nandi-ñ̄mumbi epmek bek.' W̄ndiñ embi, n̄ñañ n̄-mul̄im ñaumbi, ¹⁴ kandik̄neli n̄ñañ w̄n kañbi, n̄siñgan e-nandi t̄mbi eñḡl̄iñ, 'Ñaliñgan beulok kii gwatnam bimb̄n kas̄leupi b̄lak bek. W̄tnam k̄mb̄mbi, kena ñali n̄ndok giñḡit t̄mbekak.' W̄ndiñ embi, ¹⁵ wain kena pawan munj̄munj̄it t̄ p̄mbi, w̄l̄i k̄mguk.

S̄ndi n̄itek nandañ, kandik̄neli w̄ndiñ t̄ñḡl̄iñda t̄mbi wain kena molomdi n̄itek t̄-semekak? ¹⁶ Endi b̄mbi, kandik̄ne w̄n ḡit̄k yand̄pm̄i k̄m-taleumbi, kenan w̄n kandik̄ne ama d̄w̄n nolok k̄s̄inan k̄m̄lekak w̄n!" T̄mbi amatamdi manda wala nandum p̄umbi eñḡl̄iñ, "E e, w̄n n̄m! W̄ndiñ n̄m t̄nd̄lok!" ¹⁷ Gan Yesuli dai gemb̄natgan yamb̄mbi enguk, "T̄ikap w̄ndiñda, manda youyoul̄in ñali nek plon eyout t̄lak?"

'It k̄ndik̄ndit amal̄i ta kawatti t̄nd̄in w̄n siñgi w̄l̄imḡl̄iñ

wal̄i wakan ta bien s̄n̄ik,

ta d̄w̄n ḡit̄k yapma klelak.*

¹⁸ T̄mbi ta wolok kandañ w̄n ñ̄ndiñ: no en ta wolok plon pi w̄leka, endi l̄l̄imeukak, t̄mbi ta wal̄i ama nolok plon p̄i w̄leka, w̄l̄i gak̄neukak." ¹⁹ T̄mbi endik̄ne manda nandi-tale ama ḡit̄ tapma ama biesi endi Yesuli eyout manda w̄n n̄s̄ila eñguk w̄n nandi-daklembi, nain wolondañgan t̄kenep nandiñḡl̄iñ, gan endi amatamda m̄s̄mbi, kak biñḡl̄iñ.

Takis m̄nem k̄m̄k̄m̄ttok Yesu n̄-nandiñḡl̄iñ

²⁰ Endik̄ne manda nandi-tale ama ḡit̄ tapma ama biesi endi Yesu Roma ama Judia kwet ka-d̄k̄neñguk endok kiinan k̄m̄tneliñndok telak lonj̄ñḡl̄iñ, wala t̄mbi endi Yesuli nek t̄ñguk ba manda nek eñguk wala ka-tuapi, ama pawanjene deimbi, manda t̄ike ku tañ w̄n eni-mul̄mbi, Yesuloñ ñañḡl̄iñ. Ñambi, mandal̄i s̄soñ t̄-ñ̄m̄neliñndok d̄nd̄im walan juluñgan t̄ñ̄ipi, ²¹ n̄mbi eñḡl̄iñ, "Endaut, n̄ndi nandi-gamamiñ, d̄ik̄ manda elañ ba e-daut t̄lañ w̄n d̄nd̄im s̄n̄ik, t̄mbi ama loloñ ba p̄mb̄ñen ḡit̄k manda telal noñgan plon enbi, Yambat n̄itek k̄m̄it-kleneliñndok biañgan eni-daut pa t̄-semelañ. ²² W̄ndiñda d̄ik̄ n̄nbi nandiña: endik̄ne mandal̄i takis m̄nem Sisala m̄m̄lok nandi-n̄mlak ba n̄m?" ²³ Eumbi, t̄-kuyuksi ka-daklembi enguk, ²⁴ "M̄nem kwandai satnin no daut nam̄it!" Eumbi daul̄m̄um kañbi eni-kañguk, "Ama walan ḡit̄ koi kundit wolok patak w̄n nindoñ?" Eumbi tambane "Sisaloñ" n̄ñḡl̄iñ. ²⁵ Eumbi enguk, "W̄ndiñda Sisalok giñḡit̄ w̄n Sisala tambane m̄nekal̄iñ, t̄mbi Yambattok giñḡit̄ w̄n

* 20:17: Kap 118:22, wain kena molomdok n̄ñañ wak̄it it ta wal̄i Yesulok walan.

Yambatta tambane m⁺nekal⁺ñ.” ²⁶ W⁺ind⁺ñ eumbi, amatamdok daus⁺nan mandal⁺ s⁺isoñ t⁺i-ñ⁺m⁺nel⁺ñdok tuop n⁺m end⁺ Yesulok mandala nanand⁺ kena t⁺mbi, kwap em pak⁺ñ.

K⁺imnan nanin m⁺lam⁺lattok Yesu n⁺-nand⁺ñg⁺ñ

²⁷ Sadusi amal⁺ “Ama semb⁺semb⁺in end⁺ n⁺m m⁺lam⁺lattok” w⁺ind⁺ñ pa eañ endoñnan nanin d⁺w⁺ind⁺ Yesuloñ b⁺mbi ²⁸ n⁺-nand⁺mbi eñg⁺ñ, “Endaut, Mosel⁺ end⁺kñe manda yout-n⁺mguk wal⁺ ñ⁺ind⁺ñ t⁺ineñdok elak: t⁺ikap ama nol⁺ tam⁺innat yam⁺in papi sembekta, endok dal ba kwayañ⁺ endok tam kanjak w⁺in t⁺ikembi, endok gwañgwa b⁺sat ep t⁺mbi inda-ñ⁺m⁺nekal⁺ñ.” ²⁹ Ale, nain nola dakwaya k⁺t tambon t⁺pet kuñg⁺ñ. Kuñ⁺pi, tual⁺ tam t⁺ikembi, yam⁺in papi semb⁺ñguk. Sembumbi, ³⁰⁻³¹ mona g⁺t gwik end⁺ bo tam wakangot t⁺ikembi semb⁺ñg⁺m⁺ik. W⁺in dakwaya k⁺t tambon t⁺pet end⁺ g⁺t⁺ik tam w⁺in t⁺ikembi, yam⁺in papi semb⁺-taleñg⁺ñ. ³² T⁺mbi siñgi tam end⁺ bo lakat papalembi semb⁺ñguk. ³³ Ale, ama dakwaya k⁺t tambon t⁺pet end⁺ tam noñgangot w⁺in t⁺ikeñg⁺ñda t⁺mbi, ama semb⁺semb⁺in k⁺imnan nanin kaitambi m⁺latnekal⁺ñ nain wolonda tam w⁺in end⁺ nindok tam s⁺in⁺ik t⁺imbekak?”

³⁴ T⁺mbi Yesul⁺ enguk, “Amatam kwelan kuañ end⁺ wapatam pa tañ, ³⁵ gan Yambatt⁺ amatam nandum tuop t⁺-semumbi, jimba nolok nainnan kunel⁺ñdok k⁺imnan nanin ep t⁺mbi m⁺latnekal⁺ñ end⁺ wapatam n⁺m t⁺nekal⁺ñ, ³⁶ end⁺ eñalol⁺ kuañ w⁺ind⁺ñgangot kunekal⁺ñ. T⁺mbi Yambatt⁺ k⁺imnan nanin ep t⁺mbi m⁺lak⁺ñda t⁺mbi end⁺ enlok wembe gwañgwañii kumbi, b⁺ndambo semb⁺nel⁺ñdok tuop n⁺m. ³⁷ T⁺mbi Mosel⁺ bo ñ⁺ind⁺ñ n⁺ni-daklelak: ama semb⁺semb⁺in end⁺ k⁺imnan nanin pa m⁺lakañ. Neta, komba mamben⁺ komba nolok plon duat-pakuk wolok kasat t⁺ñ⁺pi, Wopumda ñ⁺ind⁺ñ elak, en ‘Ablaamdok Yambat ba Aisaktok Yambat ba Jekoptok Yambat’.” ³⁸ W⁺ind⁺ñda t⁺mbi end⁺ g⁺t⁺ik Yambattok dainan kuñgunjat, wala t⁺mbi Yambat end⁺ ama kaik kuañ endok Yambat, ama semb⁺semb⁺in endok Yambat n⁺m.”[†]

³⁹ T⁺mbi end⁺kñe manda nand⁺-tale ama d⁺w⁺ind⁺ ñ⁺ind⁺ñ tambane n⁺ñg⁺ñ, “Endaut, d⁺ik manda k⁺ndem bien elañ.” ⁴⁰ T⁺mbi b⁺ndambo n⁺-nand⁺nel⁺ñdok m⁺s⁺mbi, kak biñg⁺ñ.

Yesul⁺ enlok kuseiñ⁺la en⁺-nand⁺ñguk

⁴¹ T⁺mbi Yesul⁺ ñ⁺ind⁺ñ en⁺-nand⁺ñguk, “N⁺itekta t⁺mbi Mesia end⁺ Devittok Komblin s⁺in⁺ik w⁺ind⁺ñ pa eañ? ⁴² Kusei ñ⁺ind⁺ñda w⁺ind⁺ñ san⁺-kalet: Yambatt⁺ Mesiala manda no n⁺ñguk w⁺in Devit en Kap g⁺nañ ñ⁺ind⁺ñ youkuk, ‘Molomd⁺ nokok Wopumna ñ⁺ind⁺ñ n⁺ñguk, D⁺ik k⁺tna d⁺ind⁺m kandañ pipal⁺mbi,

⁴³ kanj⁺kgai w⁺in ep p⁺mbi,

kes⁺ka kapmai yap⁺letat wolok tuop.”[‡]

⁴⁴ Devitt⁺ Mesia ‘Wopumna’ n⁺ñgukta, Mesia end⁺ n⁺itek Devittok komblin?”

Kuñgu n⁺tein wal⁺ Yambattok dainan tuop t⁺lak

⁴⁵ Amatam g⁺t⁺ik nand⁺ pal⁺ñ⁺mbi, Yesul⁺ gwañgwañiila ñ⁺ind⁺ñ enguk, ⁴⁶ “S⁺ind⁺ end⁺kñe manda nand⁺-tale ama yamb⁺-nand⁺-k⁺liñ embi kunekal⁺ñ. End⁺ ama loloñ nis⁺lok dasindasin ombap dasimbi ña-b⁺ t⁺inep nandañ, ba amatam ipakanan k⁺m⁺in kokañ end⁺ giñgiñgan t⁺-semnel⁺ñdok nandañ. T⁺mbi nanañ sina wopumnan ba it kiyau g⁺nañ end⁺ pitit k⁺ndem damandama patakngot pitnepi nandañ. ⁴⁷ T⁺mbi end⁺ tam kanjak juluñgan t⁺-sembi, is⁺ ba nepenepes⁺ yolom ep semañ, t⁺mbi d⁺ind⁺m walan t⁺nel⁺ñdok n⁺molo ombap pa tañ. Juluñ⁺ts⁺la t⁺mbi k⁺njan yous⁺-semum omb⁺-t⁺kenekal⁺.”

☆ 20:28: Lo 25:5 ☆ 20:37: Kisim Bek 3:6,15,16 † 20:38: Yambat end⁺ ama p⁺ñg⁺ps⁺ semb⁺semb⁺in, gan g⁺nañj⁺ tip gama kaik pakañ endok Yambat, t⁺mbi end⁺ nain taletalenan p⁺ñg⁺ps⁺ bo t⁺mbi kaik taumbi kunekal⁺ñ. ‡ 20:43: Kap 110:1. No en ama wapmañdok kii d⁺ind⁺m kandañ pipatak end⁺ koi g⁺ñg⁺lat ba gemb⁺ wopumnat.

21

¹ Tĩmbi Yesulĩ deium loumbi, amatam mĩnem kwĩlikwĩlĩnjĩat tapĩkot mĩnem dĩngwinda gĩnañ kĩmĩlĩm pĩumbi yambiĩnguk. ² Tĩmbi tam kanjak pĩmbiĩnen no endĩ bo bĩmbi, mĩnem gĩmĩn tĩpet kĩmĩlĩm pĩumbi kañbi ³ enguk, “Nak biañgan sanlet: tam kanjak pĩmbiĩnen ñali mĩnem kĩmĩlak wali amatam dĩwĩn gĩtĩktĩ mĩnem kĩmĩlalĩn wĩn yapma klelak. ⁴ Neta, dĩwĩn gĩtĩk endĩ nepek tokĩnetokĩengan pat-semalaknan nanin tĩkembĩ, lakatgot tapĩkot kĩmĩlalĩn, gan tam pĩmbiĩnen endĩ nĩmĩninnan nanin nepek kuĩngun ka-dĩkĩnelok tuop palmĩk wĩn gĩtĩk kĩmĩlak.”

Nain taletalenan nek indaukak?

Nain taleup tĩñlĩmbi nĩtek indaukak?

⁵ Tĩmbi ama dĩwĩndĩ tapma it kañbi, wala ñĩndĩn eĩgĩlĩn: it wĩn kawat kĩndemlĩ tĩndĩn, ba nepenepek tuan loloñ tapma mĩmĩn pakuk wala tĩmbi pama walalan indaĩnguk. Tĩmbi Yesulĩ enguk, ⁶ “Sĩndĩ nepek neta daukaĩga tañ wolok nak ñĩndĩn sanba: nain indaumbi, kawat gĩtĩk ñĩn mep kolĩm kwelan pĩumbi, kawat nolĩ nolok plon no nĩm galĩ patnekalĩn.” ⁷ Wĩndĩn eumbi nĩ-nandĩmbi eĩgĩlĩn, “Endaut, nepek wĩn nain nekta sĩnĩk indaukak, ba jimba kundit nek ñali indaumbi kañbi, nepek wali indaupi tĩlak wĩn nandĩnekamĩn?”

⁸ Tĩmbi enguk, “Sĩndĩ ka-kĩlĩn embi kunekalĩn! Nĩm kañbi, juluñ amalĩ juluñ tĩ-sammelĩn. Ama asuptĩ nokok kotna plon bĩmbi, ñĩndĩn enekalĩn, ‘Nak Mesia wakan’, ba ‘Nain ip dumalalak’. Sĩndĩ ama wĩndĩn pa eañ wĩn nĩm ep kle-kunekalĩn. ⁹ Tĩmbi kantri nolok gĩnañ ba kantri dĩwĩndok boĩngĩpsĩnan mik indaumbi, wolok gĩngĩt nandĩnekalĩn, wolonda sĩndĩ nĩm mĩsĩ-kolanekalĩn. Nepek wandisĩ wali damandama indauktok een, gan nain taletalen wali wolongan nĩm indaukak.”

¹⁰ Tĩmbi yousĩmbi enguk, “Kantri nolĩ kantri nola mik tĩ-semumbi, ama wapmañjĩlok sambaliilĩ nĩsĩngan minekalĩn. ¹¹ Tĩmbi nain wolonda kwet kwet kenĩn wopum ba nanañ map ba jĩmbat kusei kusei indaumbi, kĩm tambat indaukak, ba kunum plon jimba kundit ba nepek ka-mĩsĩmĩsĩn wopum indanekalĩn.

¹² Nepek gĩtĩk wali gamañ nĩm indaĩlĩmbi, endĩ naka tĩmbi sep tĩmbi kolanelĩndok sep kle-gĩmgĩm embi sepbi, it kiyaunji gĩnañ manda plon sapĩpi, it kwambiĩnji gĩnañ sep kĩmĩlĩmbi, ama wapmañ ba kandĩkĩne ama endoñ sanaĩgĩlĩm ñambi, mandala dausĩnan itnekalĩn. ¹³ Nain wolonda gĩngĩt manda kĩndem ama wala enĩnelĩndok kilanjĩ indaukak. ¹⁴⁻¹⁵ Nain wolonda natna nanandĩ sambi, manji tĩmba londaumbi, kanjĩksii gĩtĩk endĩ sĩndok mandanjĩ nandĩmbi, mandanjĩ wĩtnelĩndok ba manda wali juluĩngan wĩn tĩmbi indauktok telal lonjĩnekalĩn. Kusei wala tĩmbi sĩndĩ gĩnañji gĩnañ ñĩndĩn nandĩ-kwambiĩn danekalĩn, ‘Nĩndĩ manda nek enambi, nĩp kasopmeukak wala itaĩngan nandĩ-kwĩnakwĩnale nĩm tĩnekamĩn’.

¹⁶ Menjĩ besĩ ba dasii kwayaĩjii ba wekat dĩpsĩ ba nosii endĩ bo bola tĩ-samumbi, kanjĩksii sĩndoĩnan nanin dĩwĩn sandĩp kĩmnekalĩn. ¹⁷ Kwet tuop amatamdĩ naka tĩmbi nandĩ-kunjĩt pa tĩ-samnekalĩn, ¹⁸ gaĩngan Yambattok dainan kumbanjĩ sak noĩngan no nĩm pailekak.* ¹⁹ Sĩndĩ gĩlĩm dambi kunekalĩnda, kuĩngu kwambiĩnji kasĩlenekalĩn.

²⁰ Sĩndĩ kanekalĩn wĩn: mik amalĩ bĩmbi, Jelusalem kle-gĩmbutnekalĩn. Nain wolonda it kwet wĩn tĩmbi kolauktok nain dumalalak wĩndĩn ka-nandĩnekalĩn. ²¹ Kanandĩmbi, ñĩndĩn tĩnekalĩn: Judia kwelan pakañ endĩ kwet jangĩnnan pi ñanekalĩn, tĩmbi Jelusalem pakañ endĩ bo walinin pĩ ñanekalĩn, tĩmbi kwet nolok pakañ endĩ Jelusalem nĩm lonekalĩn. Kusei ñĩndĩnda wĩndĩn tĩnekalĩn: ²² manda gĩtĩk it kwet wolok plon youyoulĩn patak wolok bien indauktok Jelusalem nasilĩ nain wolonda kolanjĩlok kĩnjan tĩkenekalĩn. ²³ Nain wĩn kolan sĩnĩkta tĩmbi tam gwaĩngwa mĩnjĩpsĩat ba tam ñakĩakta num emañ endĩ blasĩngandok. Mĩlap wopum sĩnĩk kwelan indaumbi, Yambattok gimbit wopum bien amatamdoĩ inda-semumbi, ²⁴ dĩwĩn kakittĩ yandĩpmĩum kĩmnekalĩn, dĩwĩn ep topbi yanaĩgĩlĩmbi, kwet kwet ña-talenekalĩn.

* 21:18: Manda wolok kusei wĩn ñĩndĩn: Yambattĩ amalĩ nek tĩ-samnekalĩn wĩn nandĩ-talelak.

Tĩmbi kwet nolok nasilĩ Jelusalem it kwet ma tĩkembali, ep pĩ-yali-ta-ñaumbi, Yambatti nain kĩmĩt-semguk wĩn taleukak wolok tuop.”

Ama Sisĩnik endok tomtom nain

²⁵ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Tĩmbi nepek gĩtikĩnin kusei kusei maim, yakĩp ba domboĩgĩp plon indaukak, ba kwelan tuk kimbĩndĩ tawambi, gĩĩngĩlĩ wopum kĩtĩukak. Kusei wala tĩmbi kwet kwet kuaĩndĩ gĩnaĩjĩ mĩlataumbi, nanandĩnjĩ nĩm dakleukak. ²⁶ Tĩmbi nepek kwambĩnĩ kunum plon pakaĩ, wĩn maim, yakĩp, domboĩgĩp nek, ep minjalĩmbi jĩlopbi, kwesĩ binekalĩnĩ, wala tĩmbi nepek kolan nek kwetta inda-ñĩmekak wala amatamdĩ mĩsĩmĩsĩnĩpi mandĩ-ta-kuĩpi, kĩm katap tĩnekalĩnĩ. ²⁷ Wĩnaĩna kanekalĩnĩ wĩn: nak Ama Sisĩnikĩ mulukua gĩnaĩn pĩ tombi, gembĩ ba nulĩnulĩn wopumna tĩmba dakleukak. ²⁸ Nepek mĩlap wandisĩ wakan kusei kĩmĩp indaumbi, Yambatti sapma tĩkeukak wolok nain tĩmbi dumalaukak wala tĩmbi sĩndĩ deium loumbi nandĩ-paĩngĩtanekalĩnĩ.”

²⁹ Tĩmbi Yesulĩ eyout manda no ñĩndĩnĩ embi enguk, “Sĩndĩ komba fik† ba komba dĩwĩn nandĩ-sĩwĩtnekalĩnĩ. ³⁰ Endĩ mindĩnjĩ tawa lambĩ dapmĩumbi, maim nain indaup tĩlak wĩn sĩndĩ dausĩlĩ kaĩbi nandĩ-dakleyaĩ. ³¹ Wĩndĩngangot mĩlap walĩ indaumbi kaĩbi, ñĩndĩnĩ nandĩ-daklenekalĩnĩ, ‘Nain nĩm ombataumbi, Yambatti amatamĩii indaĩngan yambĩ-dĩkĩneukak’. ³² Nak biaĩngan sanba: ama sambat man ñĩndĩngĩt kuaĩ endĩ gama nĩm kĩm-taleĩnĩmbi, nepek gĩtik ñalĩ inda-taleukak. ³³ Kunum kwet endĩ talendekamĩk, gan nokok mandanalĩ nĩm taleukak. Nĩm sĩnik.

³⁴ Sĩnla kuĩngunĩ ka-dĩkĩne-kĩliĩ enekalĩnĩ. Nĩm kaĩbi, nanandĩnjĩlĩ tuk kimbĩnĩ ba nana sinat ba kwelalok mĩlap wolokgot pat-samumbi, Ama Sisĩnik nokok tomtomnala nandĩ-kamala-kuumbi, kaikan inda-samek. ³⁵ Sĩsoĩlĩ gaut gembĩnat kaikan tĩkelak, wĩndĩngangot nain wopum walĩ amatam gĩtik kwet tuop kuaĩ kaikan inda-semekak. ³⁶ Wala tĩmbi sĩndĩ nain tuop ka-kĩliĩ embi, gembĩ pat-samektok nĩmolo tĩ-kuĩpi, nepek inda-samekak wĩn gumaĩ maklembi, Ama Sisĩnik nokok dautnanan siĩgi mĩsĩ nĩmnat indambi itnekalĩnĩ.”

³⁷ Yesulĩ sandap tuop tapma ilan lombi, amatam enĩ-daut pa tĩ-semguk, tĩmbi kĩlĩm elĩnguk tuop endĩ pĩ Oliv kwet jaĩngĩn kandaĩ ñambi doulĩnguk. ³⁸ Kwet salaumbi, amatam gĩtik endĩ tapma ilan lombi, Yesulok mandan nandĩnelĩndok endoĩ pa biaĩngĩlĩnĩ.

Ama Sisĩnik Yesu wĩlĩ kĩmbĩmbi, kĩmnan nanin mĩlakuk

22

Yesu kĩmkĩmlok tĩ-paĩngĩpaĩngĩle tĩ-ñĩmĩngĩlĩnĩ

¹ Plaua nanaĩ kĩmĩlĩmbendĩ nĩmnat nanalok gwĩlat, koi no kamaikamai nain, wĩn tĩmbi dumalaĩnguk. ² Tĩmbi tapma ama biesĩ gĩt endĩkĩne manda nandĩ-tale ama endĩ amatam yambĩ-mĩsĩmĩsĩ tĩ-semĩpi, Yesu wĩlĩ kĩmbektok telak gitak no lonjĩngĩlĩnĩ.

³ Yesulok gwaĩngwaĩii 12 endoĩnan nanin no wĩn Judas, koi no Iskaliot kĩtĩngĩlĩnĩ. Satandĩ endok gĩnan gĩnaĩn pĩmbi naĩngĩlĩmbi, ⁴ nolii yambĩmbi, tapma ama biesĩ ba ama tapma it kamaikamai tĩngĩlĩnĩ endok telak damanjĩ endoĩnan ñambi, telak nĩtek tĩmbi, Yesu bola tĩ-ñĩmĩmbi tĩkenelĩndok en gĩta e-nandĩ tĩnguk. ⁵ Tĩmbĩm sĩmbasĩ kĩndem daumbi, bolalok tuan wĩn mĩnem mĩnepi e-kwambĩnĩ daumbi, ⁶ Judaslĩ gĩnaĩn noĩngan tĩmbi nandĩ-tale-sembi, “Kĩndem” eĩnguk. Embi, amatam kĩmĩn gĩtĩktok dausĩnan yambĩ-sembi, bola tĩ-ñĩmektok nain kĩndem no lonjĩnguk.

Yesulĩ kĩmbepi, gwaĩngwaĩii tĩ-paĩngĩpaĩngĩle tĩ-semguk

⁷ Plaua nanaĩ kĩmĩlĩmbendĩ nĩmnat nanalok gwĩlat wolok kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan kamaikamai gwĩlat pa indalak. Nain wolonda endĩkĩne mandalĩ sipsip nĩnaĩ noĩngan noĩngan tapma amalok dausĩnan wĩlĩ kĩmnelĩndok elak. Sandap wĩn indaumbi, ⁸ Yesulĩ

† 21:29: Plofet amalĩ komba fik plon manda youkĩlĩnĩ endĩ nain asupgan Juda amatamdok plon e-yout tĩngĩlĩnĩ.

Petlo gít Yoane eni-mupi enguk, “Sítí ñambi, gwílat ñolok nanañ tí-jumut tí-nímumbi nanetamiñ.” ⁹ Eumbi ní-nandímbi eñgímík, “Dík delok tí-jumut tíndendok nandílañ?” ¹⁰ Eumbi tambane enguk, “Nandamík. Sítí Jelusalem it kwelan ña tombi, ama no tuk kambot bem ñautak en tímbi indaumbi, en klembi, it delok loutak wolok lombi, ¹¹ it beula ñíndíñ níndekamík, ‘Níníndauttí ñíndíñ ganí-nandík: it gíñañ wín delok patak nakít gwañwanai gwílattok nanañ naneñdok nandílañ?’ Wíndíñ eumbi, ¹² endí it gíñañ wopum no plon patak tí-kíliñ e-bimbin wín daut sametak. Wolok nanañ tuk tí-jumut tíndekamík!” ¹³ Yesulí wíndíñ eumbi, gwañgwañiittí ñambi kañgímík wín: nepek gítík Yesulí enguk wolok tuopgan indañguk. Wíndíñ kañbi, gwílattok nanañ tí-jumut tíñgímík.

¹⁴ Tímbi nanañ nanalok nain indaumbi, Yesu en gíta gwañgwañii kena tíndílok eni-mumulín endí it gíñañ wandíñ lombi, nanañ nanelíñdok pi pakíliñ. ¹⁵ Pi palíñpi, Yesulí enguk, “Nak gamañ mílap wopum bembetat. Gan dama nak kamaikamai gwílat ñolok nanañ sín gíta nambepi nain ombapgan nandí-koñgom tí-ta-bíñgut. ¹⁶ Kusei ñíndíñda wíndíñ sanlet: nak gwílat ñandin ñolok nanañ kwelan nombo nímbi nambetat. Wín nain taletalenan Yambattí amatam indañgan yambí-díkñeumbi, nanañ ñolok bien inda-dakleukak, wolondamek nak nombo gíñgítñai gít yakan nanañ ñandin nambetat.”

¹⁷ Tímbi endí wítña no tíkembali, Yambat we nímbi, gwañgwañiila enguk, “Síndí wain tuk nímbi nímbi, sín tambo míñ tímbi nambít! ¹⁸ Kusei ñíndíñda wíndíñ sanlet: sandap nímbi taleumbi, nak wain tuk nombo nímbi nambetat. Wín Yambattí amatam indañgan yambí-díkñeukak wolondamek nak wain tuk nombo nambetat.” ¹⁹ Wíndíñ embi, plaua no tíkembali, Yambat we-ñímbi, ombí embi enguk, “Ñíne nokok píñgípna nak tapma tí-samlet. Síndí nandí-síwít-namnelíñdok plaua tíke ombímbi, na tí-kunekalíñ.” ²⁰ Nambí taleumbi, Yesulí wíndíñgangot wain wítña no tíkembali enguk, “Wain tuk ñalí toptop komblin Yambattí amatamí gíta tílak wolok walan. Nak wekatnalí tapma tímbi yalímít-samñípi, toptop wín tímba kwambíñ dalak.”

²¹ Yesulí wíndíñ embi yousímbi enguk, “Yakñesi! Ama bola tí-nam-tí-namlok endí nakíta papi, yakan nanañ namík. ²² Nak Ama Sísiníktí telak kímit-namnamín wín klembi, kímbi plon loutat. Gan ama bola tí-namlak en blangandok, Yambattí kíñjan ombí-mekak.” ²³ Wíndíñ eumbi, wolongan gwañgwalí “Níndoñnan nanin nindí kolan wandin tímbe?” embi, níñgíngan manda e-nandí tíñgíliñ.

²⁴ Tíñpi endoñnan nanin nindí síník amatamdok dausínan loloñ síník wala bo níñgíngan e-dombí-tañan tíñgíliñ. ²⁵ Tímbi Yesulí enguk, “Kwelan kuañ endok ama wapmanjii ba yambíndíkñenjii endí gíñgítsii gembínatgan jóño jóño pa yambí-díkñeañ, gañgan endí amatamdí ‘Kíndem tí-nímañ’ wíndíñ enínelíñdok nandañ. ²⁶ Gan síndok kandañ wíndíñ nímbi tílok. Nímbi síník. Tambo síndok boñgípsínan lolonjilí ama pímbíñen nomík kuukak, tímbi telak damanjilí típlaplape nomík kuptok elet. ²⁷ Síndí nítek nandañ? Amatamdok dausínan nindí loloñ síník, wín ama slak pípapi nanañ nalak endí loloñ, ba ama típlaplap tí-ñímlak endí loloñ? Wín slak pípapi nalak walí mek loloñ síník, gañgan natna síndok boñgípsínan típlaplapsí nomík kulet.

²⁸ Nak mílap plon kuñímbi, síndí wakan nakíta galí-kwambíñ dambí ku-ta-bañ. ²⁹ Tímbi Bepnalí amatamí yambí-díkñeuttok nanbí taleñguk, wíndíñgangot natna síndí bo wíndíñ tínelíñdok sanba talelak. ³⁰ Wín nak amatam indañgan yambí-díkñewamek, síndí kíndem nakíta yakan nanañ nambi, ama wapmañdok pitit plon pípapi, Islaellok sambat 12 yambí-danínelíñdok wíndíñ tílet.”

³¹ Tímbi Yesulí eñguk, “Simon, Simon, dík nandí: plaua míñjíp kílikíliknat amalí bien epmektok ep papusenelak, wíndíñgangot Satandí nanandí-kílikítínjii pi píuktok tí-kuyuk tí-samep nandímbi, síndok Yambatta ní-nandímbi, nandí-ñímbi-taleñguk. ³² Gan nak nanandí-kílikítínjalí nímbi pí píuktok nímbi íkan tí-gam-talet. Tímbi dík undane bímbi, nombo nakít galí-kwambíñ damek, nokai ep gembílaukañ.” ³³ Eumbi níñguk, “Wopum, nak díkíta it kwambíñ gíñañ ba kímbi lololok tí-pañgítam patet.”

³⁴ Eumbi tambane niñguk, “Petlo, nak ganba nandi: puputti man tim gama nim kitinilimbi, dik naka ‘Nak en nim nandi-nimlet’ embi, nain tipet git no e-sembi tinametañ.”

³⁵ Windiñ embi yousimbi eni-nandimbi eñguk, “Nak kena tindilok sani-mupi, minem wakit lik ba kesisi gwilap nim mep ñanelindok sani-mulam ñaŋgiliñ, nain wolonda sindi nepek nola tipikañgiliñ ba nim?” Eumbi, tambane niñgiliñ, “Nepek no nim.” ³⁶ Timbi yousimbi enguk, “Gan nain ñindinñgitta no en minemñin palmilakta win tike-kuukak, timbi lil windinñgot. Timbi no en kakit ombap nim palmilakta, wolok tambon sauloñin tuatualok kimipi, kinjan kakit no tikeukak. ³⁷ Kusei ñindinña timbi windinñ elet: manda no ñindinñ youyoulin patak, ‘Enda nandum kolan tindia ama tilak’, timbi manda wolok tuop inda-namektok een. Biañganak: manda nokok plon youyoulin patak wolok bien indaupi tilak.” ³⁸ Eumbi niñgiliñ, “Wopum, kakit ombap tipet patnmlak ñi ka.” Eumbi enguk, “Ip tuop.”

Yesulok kinkimlok naindi dumalaumbi, ti-pañgipañgile tinñguk

³⁹ Timbi Yesuli walinin pi ñambi, tim tuop tilinñguk wolok tuop Oliv kwet jañginan ñaumbi, gwañgwañiili kle ñaŋgiliñ. ⁴⁰ Ña kwet wolok tombi enguk, “Sindi ti-kuyuk nim inda-samektok nimolo ti-kunekaliñ.” ⁴¹ Windiñ embi yambik bimbi, kawat kolim ñalak wolok tuop ñambi, mtlelem timbi, nimolo ñindinñ tinñguk, ⁴² “Bep, dik nandum kindem dalakta, wina* ñin napma tike. Gan wandingan embi, nokok nanandi nim klewin, win ditna nittek inda-namektok nandilañ wolok tuop inda-namin.” ⁴³ Timbi kunum ginañ nanin eñalo noli endoñ pi indambi, gembu minñguk. ⁴⁴ Timbi simba gawatti makleumbi dinñgunembi, nimolo gembinatgan ti-palimbi, kokopti wekat nomik kwelan pitop pitop timbi pinñguk.†

⁴⁵ Nimolo tikap mlapi, gwañgwañiiloñ ñambi yambinñguk win: endi blandi ep timbi gwasaeumbi dou pakiliñ. ⁴⁶ Dou palimbi enguk, “Sindi nekta dou pakañ? Mlapi, ti-kuyuk nim inda-samektok nimolo timbit.”

Yesu bola tinimimbi tikeñgiliñ

⁴⁷ Yesuli windinñ eñilimbi, ama kimin no endoñ bi inda-semgiliñ. Endok gwañgwañii 12 endoñnan nanin no koi Judas endi damandama ti-sembi, simumuñ tinimimektok endoñ binñguk. ⁴⁸ Gan Yesuli niñguk, “Judas, dik simumuñdañgan Ama Sisinik bola tinametañ ba?” ⁴⁹ Timbi endok noliili nepek indaup tinñguk win kañipi niñgiliñ, “Wopum, kakiti yandipnemini ba?” ⁵⁰ Windiñ eñipi, endoñnan nanin noli tapma amalok telak damanjti endok kena gwañgan kakiti wlepi, pawan kii dindim kandañ nanin wllalim dikne pinñguk. ⁵¹ Timbi Yesuli wi kañbi enguk, “Biwit!” Windinñ embi, ama wolok pawanlok kinjannan kiili tike-kaumbi, kindem dañguk.

⁵² Windinñ timbi, tapma ama biesi wakit ama tapma it kamaikamai tañgiliñ ba ama biesi diwin no en tikenepe binñgiliñ enda ñindinñ enguk, “Sindi naka nandumbi, nak ama piñpiñen timbambi, kakit ba dimba nek mepi, nepnelindok bañ ba? ⁵³ Nak nain nain tapma ilan sin gitañgan kuñilimbi, no nim nep kañgiliñ. Gan man tim ñin kilim mulum molomdi gembinat kuñilimbi, nepnelindok sindok nain inda-samlak.”

Petloti Yesula ‘Nak en nim nandi-nimlet’ eñguk

⁵⁴ Timbi endi Yesu tikembi ña, tapma amalok telak damanjilok ilan lonelinndok nañgip ñaŋgiliñ. Telaknan ñañilimbi, Petloti kambak mayañgan ep klembi ñaŋguk. ⁵⁵ Timbi ama diwisili sañ jimba boñgipnan komba no simbi, pipap sei-palinñilimbi, Petloti wolokgan pimbi, en gita pipakuk. ⁵⁶ Pipalinñilimbi, kena wembe noli kombalok kolsalen duakuk ginañ pipalim kañbi, daut kwambiñ kañbi eñguk, “Ama ñali bo en

* 22:42: wina win mlapi ba pinñgiu gawat Yesu inda-nimimektok tinñguk wolok walan.

† 22:44: Nandi-tale ama diwindi Luka en manda ñin nim youkuk windinñ eañ.

gitañgan pa kulak.”⁵⁷ Eumbi, Petloli e-sembi timbi, tamda niñguk, “Nak en nim nandi-nimlet.”⁵⁸ Windiñ embi, nain gama nim ombataumbi, ama noli kañbi niñguk, “Dik bo endok nosi no wakan.” Eumbi, Petloli niñguk, “Nak nim.”

⁵⁹ Lakat papaleumbi, ama noli bo giñginembi eñguk, “Biañgan sinik: ama ñali en gita pa kulak. Neta, endi bo Galili nanin!”⁶⁰ Gan Petloli ñindiñ tambane niñguk, “Dik nek elañ nak nim nandiñlet.” Eñlimbi, wolongan puputti kitinñguk.⁶¹ Kitumbi, Wopumdi undanembi, Petlo dindimngan kaumbi, Wopumdi manda niñguk win nandi-tomguk. Manda win ñindiñ, “Man tim puputti gama nim kitinñlimbi, dik nain tipet git no naka ‘Nak en nim nandi-nimlet’ eutañ.” Manda win nandi-siwipi,⁶² simbai kimbimbi, walinin pi ñambi, mano kwilim tinñguk.

⁶³ Timbi ama Yesu ka-dikne pakilin endi kusei kimipi, ni-suambapi waipbi,⁶⁴ timan dai bo masipbi niñgulin, “Dik plofet manda embi, nindi gutak win ninbi nandina!”⁶⁵ Windiñ embi, manda winjit kusei kusei nimbi, koi ni-kolañgulin.

Yesu manda plon kimikilin

⁶⁶ Kwet salaumbi, Juda amatamdok ama biesi en gita tapma ama biesi git endikne manda nandi-tale ama endi kimin ti-palimbi, Yesu nañgipi dausinan loubi, nikañbi eñgulin,⁶⁷ “Dik Mesia sinik kulañda, ninbim nandina.” Eumbi enguk, “Nak windiñ sanbetta, sindi mandana nim nandi-kwambiñ danetañ.”⁶⁸ Ba nepek nola sani-nandutta, tambon nim tambane naninetañ.⁶⁹ Gan nain nim ombataumbi, nak Ama Sisinikti Yambat Gemb Molom kii dindimngan pipaletat.”⁷⁰ Eu nandimbi, gitikgandi ñindiñ niñgulin, “Windiñda dik Yambattok Niñañ windiñ elañ ba?” Eumbi enguk, “Nak nim, win sin eañ wakan.”⁷¹ Eumbi, nisinagan e-nandi timbi eñgulin, “Nindila ama ñolok kusei enlok man plon nanin eu pumbi nandamñ, wala timbi win inda-dakleuktok ama nola nombo nim lonjinetamñ.”

23

¹ Timbi kimin ti-pakilin gitikgandi mlapi, Yesu Pilatoloñ nañgipi,² kusei kimipi, kit yout timbi, ñindiñ eñgulin, “Nindi ama ñolok kusei ñindiñ ka-nandamñ: endi amatamni ep timbi kamalalak. Timbi takis minem Roma ama wapmañ Sisala mimlok win endi nin-kimisip pa ti-nimlak, tinipi bo enla ñindiñ pa elak, ‘Natna Mesia, ama wapma.’”³ Timbi Pilatoli Yesu ni-nandimbi eñguk, “Dik Juda amalok ama wapmañji ba?” Eumbi niñguk, “Ditna elañ i wakan.”⁴ Eumbi, Pilatoli tapma ama biesi la ba ama kimin wopum enda enbi eñguk, “Nak ama ñolok endikne manda wuwit bien no nim kalet.”⁵ Gan endi giñginembi niñgulin, “Endi Judia kwet tuop amatam eni-daut ti-semipi, Galili kwelan kusei kimipi bim Jelusalem ñolok amatam ginanj ep timbi mlatak.”

⁶ Pilatoli manda win nandinñgukta eni-nandimbi eñguk, “Ama ñin Galili nanin ba?”⁷ Eumbi, “Oñ” eñgulin. Eumbi, Pilatoli nandi-tomguk win: Yesu win kwet Elotti kadikneñguk walinin. Timbi Elotti bo nain wolonda Jelusalem pakukta timbi Pilatoli Yesu endoñ nañgip ñanelindok eñguk. Eumbi nañgip ñam tombimbi,⁸ Elotti en kañbi, kusei ñindiñda simbai kindem dañguk: Yesulok giñgitti nain asup pawan ginañ pumbi, endok dainan kundit engano timbektok nandilinñgukta timbi endi nain ombapgan en kauktok mandinñguk.⁹ Wala timbi endi manda kusei kusei ni-nandinñguk, gan Yesuli Elottok mandan nandi-kimkimneñipi, tambon no nim tambanem niñguk.¹⁰ Tinipi, tapma ama biesi ba endikne manda nandi-tale ama endi ñasinagan ipi, siñgin gembinatgan siñgulin.¹¹ Timbi Elot git mik amañi endi ni-tike-pi-yalimbi, manda sañala ti-ñimniñgulin. Windiñ timbi Elotti eumbi, Yesula dasindasi pamanat dasi-ñimimbi, nombo nañgipi, Pilatoloñ undane ñañgulin.¹² Pilato git Elot endi dama nisetkan kanjik tinipi kuñgimik, gan sandap wolondañgan endi not tinngimik.

¹³ Timbi Pilatoli tapma ama biesi wakit Juda amalok kandiknenji ba amatam kimin gitik kit-semum bumbi¹⁴ enguk, “Sindi ama ñin nokoñnan nañgip bimbi, endi

☆ 22:69: Kap 110:1

amatam ep tĩmbi kamalalak wĩndĩn nanĩlĩn, gan nak sĩndok dausĩnan endok kusei tĩmba dakle-taleumbi, nĩndĩn sanlet: manda gĩtik endok plon e-yout taĩ wolok bien no nĩm kalet. ¹⁵ Elottĩ wĩndĩngangot tĩk. Neta, endi eumbi, ama nĩn bĩdambo nĩndoĩ naĩgĩp baĩ. Wĩn nĩndĩn: endi kĩmkĩmlok kolan no nĩm tĩnguk, ¹⁶⁻¹⁷ wala tĩmbi nak nanandĩlokgot tĩ-lamĩpi, kak biwa nĩautak.”*

¹⁸ Gan amatam gĩtikgandi ka-kwawaĩnganembi eĩngĩlĩn, “Barabas pĩsat-nĩmbi, ama nĩn wĩlĩ kĩmbĩn.” ¹⁹ (Barabas endĩla nolii gĩta Jelusalem it kwelan papi, gavman mik tĩ-sembi, ama no wĩlĩ kĩmgukta tĩmbi it kwambiĩn gĩnaĩn kĩmĩlĩm pakuk.) ²⁰ Tĩmbi Pilatolĩ Yesu pĩsalĩmektok nandĩmbi, amatamda nombo enguk. ²¹ Gan endi nĩndĩn kĩtikĩtĩnĩpi nĩngĩlĩn, “Kloĩbat plon wĩlĩ kĩmbĩn!” ²² Tĩmbi Pilatolĩ mandanjĩ makleumbi, nain tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi, nĩndĩn enguk, “Nekta sĩnik? Endi kolan nek sĩnik tĩnguk? Nak tĩmba dakleumbi, endi kĩmbektok bien no nĩm kalet, wala tĩmbi nak nanandĩlokgot tĩ-lamĩpi, kak biwa nĩautak.” ²³ Gan amatamdi gĩngĩnembi, Yesu kloĩbat plon wĩlĩ kĩmkĩmlok embi, kwambiĩngan kĩtĩmbi, manda sala wopum tĩmbi, Pilatolok mandan wĩlĩ pĩnguk. ²⁴ Wala tĩmbi Pilatolĩ nandi-sembi, manda eĩngĩlĩn wolok bien indauptok eĩnguk. ²⁵ Endi e-gĩngĩnenjĩla mandanjĩ taĩgonembi, Barabas en nin gavman mik tĩ-sembi, ama wĩlĩ kĩmgukta tĩmbi it kwambiĩn gĩnaĩn kĩmĩkĩlĩn en wakan amatamda pĩsapi emguk. Gan Yesu endĩla wĩn amatamdok mandanjĩla Pilatolĩ en mik amalok kĩsĩnan wĩlĩ kĩmmelĩndok kĩmĩkuk.

Yesu kloĩbat plon wĩkĩlĩn

²⁶ Endi Yesu walinin naĩgĩp pĩnĩpi, ama no koi Simon Sairini nanin telak plon tĩmbi indaĩngĩlĩn. Endi kena gĩnaĩn nanin bĩumbi tĩkembĩ, Yesulok kloĩbat bembektok kii klup plon kĩmĩpi, en klem nĩnĩllok nĩ-gĩngĩneĩngĩlĩn.

²⁷ Tĩmbi amatam kĩmĩn wopum en kleĩngĩlĩn endok boĩngĩpsĩnan tam diwĩndi kut-blambla embi, mano tĩ-nĩmĩngĩlĩn. ²⁸ Wĩndĩn tĩmbĩmbi, Yesulĩ undanem yambĩmbi enguk, “Jelusalem tam, sĩndi naka blan nĩm tĩmbi kutnelĩn. Tambo sĩndi kusei nĩndĩnda sĩnla ba wembe gwaĩngwanjĩla kulĩt: ²⁹ mĩlap nain no indaumbi, amatamdi nĩndĩn enekalĩn, ‘Tamdi yamĩn papi, gwaĩngwa nĩm apgĩlĩn ba num nĩm emgĩlĩn endi tam diwĩn yapma kle pakaĩ.’ ³⁰ Wolongan endi kwet jaĩngĩnla nĩndĩn enĩnekalĩn, ‘Sĩndi gĩlombi, nĩndok plon pĩwĩt!’, ba kwet kĩmĩnda nĩndĩn enĩnekalĩn, ‘Sĩndi nĩndip tapliwĩt!’” ³¹ Komba kaikta amalĩ nepek nĩandin tĩ-nĩmaĩda, kĩmkĩmĩnla nĩtek inda-nĩmekak?”†

³² Tĩmbi ama tĩpet, endi kolan tĩndĩn ama, endi bo Yesu gĩta yandĩpnelĩndok yanaĩgĩpi nĩngĩlĩn. ³³ Nĩkap, kwet no koi Kumban Kwandat wandĩn nĩ tombi, Yesu kloĩbat plon wĩpi, kolan tĩndĩn tombon tombon yakan en gĩta yandĩpbi ep tembĩngĩlĩn. ³⁴ Tĩmbi Yesulĩ nĩmolo nombo nombo tĩmbi, nĩndĩn eĩnguk, “Bep, endi nek taĩ wolok kusei nĩm nandi-dakleanda tĩmbi yomjĩ bi-semĩn.” Tĩmbi mik amalĩ Yesulok dasindasin ep dannelĩndok nĩsĩngan tĩmbi-inda saĩnala tĩngĩlĩn.

³⁵ Kloĩbat plon ep tembĩm biu palĩmbi, amatamdi ipi, daukaĩga tĩngĩlĩn, Juda ama biesĩlĩ bo e-lakalaka tĩmbi eĩngĩlĩn, “Endi amatam ep kĩmĩkuk. Endi biaĩngan Mesia wĩn Yambattĩ nĩmbi taleĩnguk en sĩnĩkta, kĩndem kusei tĩmbi dakleumbi, enlok siĩngin tĩke-kĩmĩlĩn.” ³⁶ Tĩmbi mik amalĩ wĩndĩngot manda saĩnala tĩ-nĩmgĩlĩn, wĩn endi endoĩ bĩmbi, wain tuk kimbĩn mĩ-wet tĩnĩpi, ³⁷ nĩngĩlĩn, “Tĩkap dik Juda amalok ama wapmaĩjĩla, kĩndem siĩngĩnga tĩke-kĩmĩt!” ³⁸ Tĩmbi Yesulok kusal kumbam mĩndĩnĩnan komba plon nĩndĩn youp wĩp bium pakuk, “Nĩn Juda amalok ama wapmaĩjĩ.”

* ^{23:16-17}: Nandi-tale ama diwĩndi manda kusip no patak eaĩ. Manda wĩn nĩndĩn, “Kamaimamai gwĩlat tuop kandĩkĩnenjĩlĩ ama no it kwambiĩn gĩnaĩn nanin pĩsat-semsemlok een.” [†] ^{23:30}: Hosea 10:8 [†] ^{23:31}: Yesulĩ eyout manda wĩn enla eĩnguk. Manda wĩlok walan wĩn nĩndĩn, “Amatamdi nepek nĩandin ama yom nĩmnatta tĩ-nĩmaĩda, ama yomjĩat gĩnaĩjĩ nĩm tambaneĩngĩlĩn enda Yambattĩ nĩtek tĩ-semekak?”

³⁹ Tĩmbi kolan tĩndĩn ama tĩpet Yesu gĩta kloĩbat plon ep tembum pakĩmik endoĩnan nanin noli Yesu nĩ-kolambi eĩnguk, “Dĩk Mesia wakan ba? Wĩndĩĩnda dĩtnalok siĩngĩnga tĩke-kĩmĩlĩĩpi, nĩtĩ wakĩt nĩp kĩmit!” ⁴⁰ Gan nollĩ nĩ-ĩnombĩmbi nĩĩnguk, “En wĩlĩ kĩmkĩmlok eu talelĩĩ, wĩndĩĩngangot dĩk tĩ-gamaĩ, wala tĩmbi dĩk Yambattĩ nek tĩ-gamekak wala nĩm mĩsĩlaĩ ba?” ⁴¹ Nĩtĩ kundit kolan tĩĩngĩmĩkta tĩmbi tuan dĩndĩmngan ñakan ombĩ-tĩkeamĩk, gan ama ñali kolan no nĩm tĩĩnguk.” ⁴² Wĩndĩĩn embi, Yesula nĩĩnguk, “Yesu, dĩk kusei kĩmĩpi, amatamgai yambĩ-dĩkĩneĩpi, nak nandĩ-namekaĩ.” ⁴³ Eumbi nĩĩnguk, “Nak biaĩngan ganlet: dĩk man sandap ñolondaĩngan nakĩta kunum walalan gĩnaĩ paletaĩ.”

Yesu kloĩbat plon kĩmguk

⁴⁴⁻⁴⁵ Tĩmbi kwet boĩgĩp taumbi, maim bipmĩumbi, kwet tuop kĩlĩm e paliĩĩlĩmbi, 3 kilok tĩĩnguk. Nain wolonda tapma ilan sandum masimasip wopum boĩgĩp plon wilapmĩumbi, pan tĩpet indaĩnguk. ⁴⁶ Tĩmbi Yesulĩ wopumgan kĩtĩmbi eĩnguk, “Bep, nak gĩnaĩna tip kĩka plon kĩmitet.”[☆] Wĩndĩĩn eu taleumbi kĩmguk. ⁴⁷ Tĩmbĩmbi, mik amalok telak damanjĩlĩ nepek indaĩnguk wĩn ka-nandĩ-talembi, Yambat nĩ-talombi eĩnguk, “Biaĩngan ama ñĩn ama dĩndĩm no.” ⁴⁸ Tĩmbi ama kĩmĩn gĩtĩk nepek wĩn kanelĩĩndok bĩĩngĩlĩĩn endĩ nek indaĩnguk wĩn gĩtĩk ka-nandĩmbi, sĩmba gawat tĩĩngĩlĩĩnda tĩmbi kuanjĩ wĩwĩlembi, isĩnan undane ñaĩngĩlĩĩn. ⁴⁹ Gan Yesulok nolii gĩt tam nin Galili nanin en klem bĩĩngĩlĩĩn endĩ kambak mayaĩngan ipi, nepek indaĩnguk wĩn ka-nandĩ tĩĩngĩlĩĩn.

Yesu taplĩngĩlĩĩn

⁵⁰ Ama no kuĩnguk koi Josep, ama kĩndem ba dĩndĩm no Arimatia it kwet Judia kwelan nanin. Endĩ ama biesĩ Juda amatam yambĩ-dĩkĩneĩngĩlĩĩn endok sambat, ⁵¹ gan nolilĩ Yesulok plon manda nek e-topgĩlĩĩn ba kundit nek tĩ-ĩnĩmĩngĩlĩĩn endĩ en gĩta gĩnaĩ noĩngan nĩm tĩĩnguk. Endĩ Yambattĩ amatam indaĩngan yambĩ-dĩkĩneukak wala nandĩ-koĩngomnatgan mandĩ pa tĩlĩĩnguk. ⁵² Ama walĩ Pilatoloĩ ñambi, Yesulok dalandanla nĩ-nandumbi nandĩ-ĩnĩmĩnguk. ⁵³ Nandĩ-ĩnĩmĩmbi ñambi, kloĩbat plon nanin tamat tĩke-pĩmbi, sandum satnĩnĩ tĩmĩp imbi, tĩke ñambi, sum no kawat gĩnaĩ kulukululĩnan kĩmĩkuk. Sum wĩn ama no gama nĩm kĩmĩkĩlĩĩn.

⁵⁴ Wĩn Sabat patnandĩ nain indaup tĩmbĩmbi, tĩwĩlĩndĩkĩne nain dumalaĩngukta endĩ wĩndĩĩn tĩĩnguk. ⁵⁵ Tĩmbi tam Yesu gĩta Galili nanin bĩmbĩn endĩ Josep klembi, sum ba Joseptĩ telak nĩtek plon Yesulok dalandan kĩmĩkuk wĩn ka-talembi, ⁵⁶ ilan undane ñaĩngĩlĩĩn. Ñambi, gwasap ba pĩĩngĩp sapple mĩlĩĩn kĩndem Yesulok dalandanlok tĩ-jumupi, endĩkĩne manda taĩngonembi, Sabatta pat-nandĩ tĩĩngĩlĩĩn.

24

Yesulĩ kĩmnan nanin mĩlakuk

¹ Kena nain kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan kwet salaup tĩmbĩmbi, tamdĩ gwasap mĩlĩĩn kĩndem tĩ-jumut tĩĩngĩlĩĩn wĩn epbi, Yesulok sumnan ñaĩngĩlĩĩn. ² Ñam tombi kaĩngĩlĩĩn wĩn: kawat sum dai masipmĩmĩn wĩn manjaneum tambon kandaĩ ña pakuk. ³ Tĩmbi endĩ sum tombaĩ gĩnaĩ loĩngĩlĩĩn, gan Wopum Yesulok dalandan nĩm palĩm kaĩngĩlĩĩn. ⁴ Nĩm kaĩbi, nek indaĩnguk wala nanandĩnjĩ nĩm dakleĩlĩmbi, platik sĩnĩk ama tĩpet dasindasinjet kolsalennat endĩ endoĩ indambi ikĩmik. ⁵ Tĩmbi tamdĩ yambĩ-sĩlĩkĩneĩmbi, kolan mĩsĩĩpi, mĩlelem tĩ-sembi, dausĩ kwelan deiumbi, tĩpettĩ engĩmik, “Sĩndĩ ama kaik patak enda nekta sembĩsembĩn endok boĩgĩpsĩnan bĩ lonjaĩ?” ⁶ Endĩ ñolok nĩm patak, ikan mĩlalak. Endĩ dama Galili kwelan gama paliĩĩpi, manda ñĩn sanguk wĩn nandĩ-tombĩt, ⁷ ‘Nak Ama Sĩsĩnĩk nepbi, yom amalok kĩsĩnan napĩlĩmbi, kloĩbat plon nulĩ kĩmbambi, sandap tĩpet gĩt no ñaumbi, kĩmnan nanin bĩndambo mĩlalettok een.’”

Eĩnalolĩ wĩndĩĩn eumbi, ⁸ tamdĩ Yesulĩ manda eĩnguk wĩn nandĩ-tombi, ⁹ sumnan nanin undane pĩ ñambi, Yesulok gwaĩngwaĩnii 11 gĩta nosii dĩwĩn yambĩmbi, nepek gĩtĩk

[☆] 23:46: Kap 31:5

inda-semguk wolok kasat ti-semgiliti. ¹⁰ Win Malia Makdala nanin, Yoana, Yakobolok meñ Malia, wakıt tam diwin en gıta pakiliti wali wakan ama nin Yesuli kenalok enimumulin endoñ nambi, kasat ti-sem pa tingiliti, ¹¹ gan enimumulin endi tamdok mandala nandum tlal timbimbi, nim nandi-kwambini dañgiliti. ¹² Petloti wandingan embi mlapi, sumnan woñep nambi mumuñem paunjnem, gınañ deium loumbi kañguk win: sandum Yesulok dalandan timip imimin waliñgot pakuk. Windini kañbi, ilan undane nambi, nepek win indağguk wolok nanandi kena tinguk.

Yesulok noliit tipet Emaus telaknan ñañilimbi, en inda-semguk

¹³ Timbi sandap wolondağgan Yesulok noliit tipet endi Jerusalem bimbi, Emaus ñandepi ñağimik. It kwet win 11 kilomita wolok tuop Jerusalem timbi dumalaum patak. ¹⁴ Tim ñañipi, nısetkan nepek gitik indağguk wolok manda e-nandi tingimik. ¹⁵ Manda eu ñañambi timbi, e-kle-kot tim pa ñañilimbi, Yesu en wakan siğinjetnan ep timbi dumalaumbi, en gıta yakan ñağguk. ¹⁶ Gan nepek noli daset masipmımbi, nim ka-nandi-tomgimik.

¹⁷ Timbi endi eni-nandimbi eğguk, “Siti manda nektok e-kle-kot tıñipi ñamik?” Eumbi, gitakan sinik ipi, dei-blambla embi pakimik. ¹⁸ Timbi endoñnan nanin no koi Kleopas endi Yesu ni-kañbi eğguk, “Ama yok asupgan Jerusalem bi pakañ. Endoñnan nanin dik noğganli kena nain lap kandañ wandini nepek indağguk win nim nandilañ ba?” ¹⁹ Eumbi, “Win nek indağguk?” windini eni-kağguk. Eni-kaumbi, tambane ningimik, “Nepek Yesu Nasalet nanin enda inda-ñimınguk wala eamik. Endi plofet ama no, timbi manda gembinat eğguk ba kundit engano tinguk wali amatamda ñindini daut semguk: Yambatti enda nandum loloñ sinik. ²⁰⁻²¹ Nindi ñindini nandi-kwambini dambi mandıngimıñ: Yambatti Yesu en wakan Israel amatam nindi kolan gınañ nanin nipma tıkeuktok nimbı taleğguk, gan nındok tapma ama biesi ba nimbındıknenili en Roma amalok kisınan kimilimbi, wili kimbektok manda embi, kloñbat plon wılim kimguk.

Nepek win ikan sisağgan inda-ñimımbi, biağgan kim-sinik tağguk. ²² Timbi wakangot nim. Nındoñnan nanin tam diwin endi nip timbi silıknenembi, nanandini nim daklelak. Man salasalanan sinik endi sumnan ñalini, ²³ gan Yesulok dalandan nim kañbi undane bimbi, ñindini niniliti, ‘Nindi nepek engano kamiñ, win eñaloli Yesu kaik patak ninimbim yambimıñ.’ Tamdi windini eumbi, ²⁴ nındoñnan nanin ama diwin endi bo sumnan nambi kalini win, nepek tamdi sumda niniliti wolok tuop palak. Gan Yesu en nim kalini.”

²⁵ Timbi Yesuli eğguk, “Sindi ama kaması, plofet amalok mandanjı gitik gınañji gınañ baiğgan baiğgan pa nandi-dasiañ. ²⁶ Endi Mesialı amatam epmektok mlap wakan bembimbi, Yambatti koi giğgit wopum mıuktok youkiliti.” ²⁷ Yesuli windini embi, Moselok plon kusei kimipi, Mose en wakıt plofet ama diwindi Yesu enlok plon manda youkiliti gitik win eni-dakleğguk. Eni-dakleñilimbi ñakap, ²⁸ it kwet ama tipetti ñandep nandıngimik win timbi dumalağguk. Timbi endi kaum Yesuli gamağgot yousim ñauktok timbimbi, ²⁹ tıke-kimbı dambi ningimik, “Kak, nikıta pat! Maim ip pımbi kilim elak.” Windini ni-gıngıneumbi, en gıta palep it gınañ loğguk.

³⁰ Timbi nanañ nanep tıñilimbi, Yesuli plaua nanañ no tikembi, Yambat we-ñimımbi ombimbi emum tıkeğimik. ³¹ Tıkeñipi, daset tombimbi ka-nandi-tombimbi, dasetnangan paikuk. ³² Timbi endi nısetkan e-nandi timbi eğimik, “Biağgan sinik. Endi telaknan nikıta bıñipi, manda embi, Yambattok manda wolok bien ninı-dakleñilimbi, walenet biağgan mlalak!” ³³ Windini eñipi, wolongan mlapi, Jerusalem undane ñağimik. Na tombi, Yesulok gwağgwañii 11 git amatam diwin en gıta kimin ti pakiliti ep timbi indağgiliti. ³⁴ Timbi amatam wali ama tipetta ñindini eñiliti, “Wopumdi biağgan kimnan nanin mlapi, Simondoñ indağak!” ³⁵ Windini eumbi, ama tipet endi telaknan nek indağguk wolok kasat ti-sembi eğimik, “Endi plaua nanañ no ombimbi nımumek, niti ka-nandi-tommik.”

Yesulí gwañgwañiiloñ inda-semguk

³⁶ Gwañgwañiilí gamañgot endañgan manda e-paliññilímbi, Yesu en wakan boñgipsinan bí indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.” ³⁷ Wíndíñ eumbi, ka piasat tímbi, kolan misíñípi, “Ama wale kamiñ” embi nandiñgíliñ. ³⁸ Tímbi endí enguk, “Neta gíñañjí mílataumbi, gíñañ típet tañ? ³⁹ Kítña kesítña kawít, ñín natna sínik yañ! Gwílatna tíke-kañbi, ñíndíñ nambi-daklewít: nak gaumna gít kwandatna nat, gan wale tip endí gaum ba kwandatsí ním nat.” ⁴⁰ Eu taleumbi, kii kesii daut semumbi kañgíliñ. ⁴¹ Kañbi, sílisíli gít nandi-bendíli gíñañjí tokñeñgukta tímbi gama ním nandi-kwambiñ dañgíliñ. Tímbi endí ení-kañbi eñguk, “Síndok nanañ no patak ba?” ⁴² Eumbi, míkbalak sinjin pan no míumbi ⁴³ tíkembali, dausínangan nañguk.

⁴⁴ Tímbi gwañgwañiila enbi eñguk, “Nak dama sín gíta kuñípi, ñíndíñ sangut: Mose wakít plofet ama ba ama díwín gítík endí nokok plon e-yout tímbi, manda youkíliñ patak manda gítík wolok bien indauptok een.” ⁴⁵ Wíndíñ embi, Yambattok manda youyoulín patak wolok kusei nandi-kíliñ enelíñdok nanandínjé tímbi pañgítaumbi ⁴⁶ enguk, “Nepek ñíndíñ indauktok youyoulín patak: Mesialí piñgíp gawat bemi kímbi, sandap típet gít no tímbi, kímnan nanin mílalekak. ⁴⁷ Tímbi noliilí Jelusalem it kwelan kusei kímiipi, endok koi plon amatam gítík kwet tuop kuañ enda ñíndíñ eu píukak, ‘Síndí gíñañjé tambanenekalíñda, Yambatté yomjé bí-samekak.’ Wíndíñ indauktok youyoulín. ⁴⁸ Síndí mek nepek gítík wín indañguk ba indaukak wolok gembí ipi e-daklenekalíñ. ⁴⁹ Nandíwít! Bepnalí nek samektok e-kwambiñ dañguk wín natna ní-mulambi, síndoñ píukak. Gan síndí Jelusalem ñíñgan papi mandíñilímbi, Yambattok gembín kunum gíñañ nanin wín dasindasin nomík dasi-samekak wolok tuop.” *

Yesulí kunum gíñañ loñguk

⁵⁰ Tímbi Yesulí gwañgwañiilí yanañgípi, Betani it kwet kandañ ñam tombi, kii tíke-lombi, ep gwílam tí-semguk. ⁵¹ Ep gwílam tí-semñípi yambík biumbi, Yambatté kunum gíñañ tíke-loumbi loñguk. ⁵² Loñilímbi, gwañgwañiilí mílelem tí-ñímbi, sílisíli wopum tíñípi, Jelusalem it kwelan undane ñañgíliñ. ⁵³ Ñambi, sandap tuop tapma it sañ jimba gíñañ lombi, wolok Yambat ní-kíndem dambi kuñgíliñ.

* 24:49: Manda ñolok walan wín ñíndíñ, “Yambattok gembín, wín Díndím Woñ, kunum gíñañ nanin inda-sembi pat-semekak.”

Gĩngĩt manda kĩndem Yoanelĩ youkuk

Eundakle manda

Yoane gĩngĩt manda youkuk endĩ Yesulok gwañgwañii endoñnan nanin no, gan enlok koi tĩke-louptok nĩm nandĩmbi, kĩmĩt-sembiĩmbi, enlok plon ñĩndĩñ e-yout tĩnguk, “gwañgwa nin Yesulĩ gĩnañĩ kasĩleñguk” (13:23, 19:26, 21:7,20) ba “gwañgwa no” (18:15-16, 20:2-8).

Matayo wakĩt Maleko ba Lukalĩ gĩngĩt manda kasatsĩ wĩn ikan youkĩlĩñ, wala tĩmbi Yesulĩ kundit engano tĩnguk asup wĩn Yoanelĩ lapĩpi, dĩwĩn no biennat sĩnik wĩngot youpi, ñĩndĩñ eñguk, “kundit youyoulĩn patak walĩ kusei ñĩndĩñda youyoulĩn: sĩndĩ manda ñĩn pinat nandĩ tĩmbi, Yesu en Mesia, Kunum Yambattok Nĩñañ, wĩn nandĩ-kwambiñ danekalĩñ, tĩmbi nandĩ-kwambiñ dañĩpi, endok gĩngĩtĩii kuañda tĩmbi kuñgu sĩsĩnik wĩn kasĩlenekalĩñ.” (20:31)

Yesulĩ e-yout manda asup eñguk wĩn Yoanelĩ wĩndĩngangot lapĩpi, tĩpetgot youkuk. Gan endĩ Yesulok kusal wakĩt kuñgu sĩsĩnik ba nandĩ-kĩlĩktĩlok plon manda asup ñĩndĩñ youkuk: Yesulĩ Kunum Yambattok Man Mandan sĩsĩnik, tĩmbi nepek gĩtĩngĩtĩk ep tĩmbĩ indañguk. Endĩ Kunum Yambattoñ lololok yama wakan; endĩ telaktok kusei, manda biañgan sĩsĩniktok kusei, ba kuñgu sĩsĩniktok kusei; endĩ kuñgulok nanañ tuk biañgan sĩsĩnik ba kolsalen kuñgu emlak en wakan; endĩ mĩlamĩlat ba kuñgu molom; tĩmbi endĩ sipsiplok kandĩkĩnenjĩ kĩndem ba wain komba sĩsĩnik en wakan. Nin endĩ Yesu nandĩ-kĩlĩktĩ tĩñmĩlak, endĩ kuñgu sĩsĩnik kasĩlembi, papat kwambiñgan kulak, gan nin endĩ Yesu siñgi wĩlmĩlak, endĩ kĩmlak gĩngĩt kulak, tĩmbi kolandok tambon ombĩ-tĩkeukak.

Yoanelĩ kasat youkuk wolok sambat

Yesulĩ ama sĩnik indambi, kena kusei kĩmĩkuk (1)

Yesulok mandan ba kundil walĩ endĩ Kunum Yambattok Nĩñañ wĩn tĩmbĩ inda-dakleñguk (2-12)

Yesulĩ kĩmbepi, gwañgwañii tĩ-pañgĩpañgĩle tĩ-semguk (13-17)

Yesulĩ enlok kusal tĩmbĩ inda-dakleuktok kĩm mĩlapi, gwañgwañiiloñ inda-semguk (18-21)

Yesulĩ ama sĩnik indambi, kena kusei kĩmĩkuk

Yesu, wĩn Kunum Yambattok Man Mandan en wakan, ama sĩnik indañguk

¹ Kwet nain kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan Man Mandan endĩ ikan pakuk. Endĩ Kunum Yambat gĩt yakan kuñgĩmĩk, en bo Yambat. ² En wakan kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan Kunum Yambat gĩta yakan kuñguk, ³ tĩmbi endok mandanla nepek gĩtĩngĩtĩk ep tĩmbĩ inda-taleñguk, wĩn telak nolok plon nepek no nĩm tĩmbĩ indaindan. ⁴ Man Mandan en wakan kuñgu biañgan sĩsĩnik wolok kusei, tĩmbi kuñgu walĩ amatamdok kolsalen sĩsĩnik. ⁵ Tĩmbi kolsalen walĩ kĩlĩm gĩnañ kolĩ sale-ta-ñaumbi, kĩlĩmdĩ en makleuktok tuop nĩm.

⁶⁻⁷ Kolsalen wolok gembĩn ilĩmektok Kunum Yambattĩ ama no koi Yoane * nĩ-mulĩm bĩ indambi, kolsalen wolok kusei enĩ-daklembi, amatam gĩtĩkgandĩ endok mandan nandĩmbi, kolsalen wĩn nandĩ-kĩlĩktĩ tĩñmĩnelĩñdok wĩndĩñ tĩnguk. ⁸ Kolsalen wĩn Yoane en nĩm, tambo endĩ kolsalen wolok kusei eu inda-dakleuktok indañguk. ⁹ Kolsalen sĩsĩnik, nindĩ amatam gĩtĩk kolĩ sale-semak, endĩ kwelan indaupi tĩnguk.

¹⁰ Man Mandanlĩ kwet ñĩn tĩmbĩ indañguk, tĩmbi en wakan kwelan ama indambi, kwelan kuñguk, ganmek kwelalok amatamdĩ en wĩn nin sĩnik wĩn nĩm ka-nandĩ-tomgĩlĩñ. ¹¹ Wĩn endĩ enlok kwelnan wĩngan pĩ indambi kuñguk, gañgan enlok

* 1:6-7: Yoane gĩngĩt manda kĩndem youkukĩ ñolok Yoane tuk i-sem-i-sem endok plon elak.

amatamñiili siñgi wilmñgiliñ. ¹² Gan ama en not tñmñgiliñ, wñ endok koi tkekwambiñ dañgiliñ, endi gñtik Man Mandanli ep timbi pañgitaumbi, Kunum Yambattok gwañgwa bisalii indañgiliñ. ¹³ Wñ endi meñ beptok wekat sinik nim indañgiliñ, ba amalok ka-galksila ba nanandinjila nim, tambo Kunum Yambat engan ep timbimbi, enlok gwañgwa bisalii indañgiliñ.

¹⁴ Man Mandanli kwelan ama gwilap ba gaummat indambi, nñndok boñgipninan dou milat tñnguk. Timbi nñndi dautnili kañitnambi, endi enlok kusal engano wñ timbi inda-dakleumbi kañgimñ, wñ endi Bep Yambattok Nññañ engano sinik. Bep en nñmulim pñm indambi, yousyousñngan Beulok gñnan sñloñ ba kusal sñsinik wñ timbi inda-dakleñguk.

¹⁵ Endok plon Yoaneli nñndiñ e-daklembi kitimbi eñguk, “Wñ ama wala wakan nak nñndiñ sangut, ‘Ama nokok siñgi kandañ indalak endi nak gama nim indañlambi ikan pakuk, wala timbi endi nak napma klelak.’” ¹⁶ Timbi Man Mandanli gññañ sñloñ molom sinikta timbi bisik kusei kuseili nñndi gñtiktok nain nain inda-nimnguk. ¹⁷ Wñ Moseli Kunum Yambattok endikñe mandan Juda nñndok bep pañniila emguk, timbi Yesu Klistoli Kunum Yambattok gñnan sñloñ ba kusal sñsinik wñ timbi inda-dakleñguk. ¹⁸ Nimbek noli Bep Yambat nain nola no nim kañgiliñ. Wñ enlok Nññañ engano sinik en wakan Bep Yambattok kusal timbi inda-dakleñguk. Neta, endi bo Yambat sinik, timbi Beu gñta nññngan sinik patak.

Yoane tuk i-sem-i-semli Yesulok telak ti-dñndim eñguk
(Matayo 3:1-12, Maleko 1:2-8, Luka 3:15-17)

¹⁹ Juda ama biesi Jelusalem pakiliñ endi Yoanelok kusal, wñ endi Mesia indaindalok een en wakan ba no, wñ nandi-dakleneliñndok nandiñgiliñ, wala timbi endi tapma ama gñt Livai ama † diwñ Yoaneloñ eni-mulim ña tombi, “Dik nin sinik?” ni-nandiñgiliñ. Timbi Yoaneli nñndiñ tambane enguk: ²⁰ endi enlok kusal nim kimti-semmbi, endi e-daklembi enguk, “Natna wñ Mesia nim.” ²¹ Wñndiñ eumbi, ni-nandimbi eñgiliñ, “Tikap dik Mesia nñmda, dik nin sinik? Ba dik plofet Elia bñdambo indauktok een en ba?” Eumbi enguk, “Nak en nim.” Eumbi nñngiliñ, “Wñndiñda dik plofet Mose nomik wñ indauktok een en ba?” ☆ Eumbi, “Nak en bo nimgot” enguk. ²² Wñndiñ eñgukta, bñdambo ni-nandimbi eñgiliñ, “Dik nin sinik? Nñndi ama nñni-mukiliñ enda manda tambon enineñdok dik kusaka nñnbim nandina. Dik dñtnala nñtek elañ?” ²³ Eumbi, Yoaneli manda no plofet Aisaiali youyoulin wñ kimti-klembi, nñndiñ enguk, “‘Ama no kwet ama nñmnan papi, Wopumdok telal ti-dñndim ewit! wñndiñ kitilak’ ☆ wñ natna wakan.”

²⁴ Timbi Falisi amali ama eni-mulimbi bñngiliñ wali ²⁵ Yoane nñndiñ ni-nandiñgiliñ, “Tikap dik Mesia en nim, ba Elia ba plofet wñ bo nim, wñndiñda dik nekta amatam tuk pa i-semñ?” ²⁶ Eumbi tambane enguk, “Nak wñ tukgot pa i-semlet, gan ama no sñndok boñgipsinan kulak - sñn endok kusal nim ka-nandi-dakleañ - ²⁷ endi wakan nokok singi kandañ indaupi tilak, timbi nak pñmbiñen nñandin ñali endok kesiti gwilaplok toan pñsalimettok tuop nim.”

²⁸ Wñ Yoaneli Betani it kwet, Jodan tuk maim lambilambin kandañ papi, tuk i-semliñnguk kwet wolok wñndiñ indañguk.

Yoaneli Yesula Kunum Yambattok Sipsip Nññan sinik wñndiñ e-dakleñguk

²⁹ Kwet salaumbi, Yoaneli Yesu bñum kañbi, noliila nñndiñ enguk, “Wi kawit: en Kunum Yambattok Sipsip Nññañ, nin endi kwelalok amatam gñtik endok yomjilok mñlap

† 1:19: Ablaamdok lan Jepok endok nññañiiloñnan nanin nolok koi Livai. Endok sambalii tapma ilan tñplaplape kena kusei kusei tñañgiliñ endok kosi “Livai ama” kitikiti. (Namba 3:17-37) ☆ 1:21: Malakai 4:5, Lo 18:15 ☆ 1:23: Aisaia 40:3

wɪn apma tɪke-taleukak! † 30 Wɪn ama walaŋgan nak nɪndɪn̄ eŋgut, ‘Ama nindɪ nokok singi kandañ indalak, endɪ nak gama nɪm indañɪlambi ikan pakuk, wala tɪmbi endɪ nak napma klelak.’ 31 Dama natna bo en nin sɪnɪk wɪn nɪm ka-dakleŋgut, gan endok kusal Israeɪ amatamda tɪmba inda-dakleuktok nak n̄olok bɪmbi, tuk i-sem-i-sem kena kusei kɪmɪkut.”

32 Tɪmbi Yoanelɪ yousɪmbi, Yesulok plon nɪndɪn̄ e-dakleŋguk, “Dɪndɪm Woñdɪ mambaip wandin kunum gɪnañ nanin pɪmbi, endok plon pɪ palɪm kaŋgut. 33 Damaŋgan nak bo en Mesia wɪn nɪm nandɪn̄mɪŋgut, gan tuk i-sem-i-semlok nanɪ-mukuktɪ nɪndɪn̄ nanguk, ‘Ama nindok plon nokok Woñnalɪ pɪ palɪmbi kaukañ en wakandɪ amatam Dɪndɪm Woñlɪ i-semekak.’ 34 Eumbi, natna dautnalɪ wɪndɪn̄ indaumbi ka-taleletta tɪmbi nɪndɪn̄ pa e-daklelet: n̄n̄ Kunum Yambattok Nɪñañ sɪnɪk.”

35 Salaunda Yoanelɪ kwet pakuknan wolok bɪndambo ñam ikuk. Tɪmbi gwaŋgwa en kle-ta-kuŋgɪlɪn̄ endoñnan nanin tɪpettɪ en gɪta ikɪmɪk. Ilɪn̄ɪlɪmbi, 36 Yoanelɪ Yesu yapma kle ñaum kañbi, gwaŋgwañiitta nɪndɪn̄ enguk, “Wɪn kandemɪk! Kunum Yambattok Sipsip Nɪñañ wakan ñak!” 37 Eumbi, endɪ manda wɪn nandɪmbi, Yesu kle ñaŋgɪmɪk. 38 Tɪmbi Yesulɪ tambanembi, ama tɪpet en kle bɪumbi yambɪmbi, enɪ-nandɪmbi eŋguk, “Sɪtɪ nekta bamɪk?” Eumbi nɪŋgɪmɪk, “Rabai” (wɪn nɪndok mandanɪ plon ‘endaut’), “Dɪk it delok dou mɪlat pa tɪlañ?” 39 Eumbi enguk, “Bɪmbi kandemɪk!” Yesulɪ wɪndɪn̄ eumbi, endɪ en kle ña it wɪn kaŋgɪmɪk. 4 kilok tɪmbɪmbi, en gɪta palɪmbi, tim tɪŋguk.

40 Ama tɪpet Yoanelok mandan nandɪmbi, Yesu kle ñaŋgɪmɪk, endoñnan nanin no wɪn Simon Petlolok kwayañ koi Andlu. 41 Endɪ Yesu gɪta pakap kañbimbi, dɪndɪmgan ñam dal Simon lonjɪ-ta-ña kañbi nɪŋguk, “Nɪtɪ Mesia ip kamɪk.” (Mesia wɪn Glik manda plon Klisto kɪtɪa.) 42 Wɪndɪn̄ embi naŋgɪlɪmbi, Yesuloñ ña tomgɪmɪk. Ña tombɪmbi, Yesulɪ Simon daut kwambɪn̄ kañbi nɪŋguk, “Dɪk Simon Yoanelok nɪñañ. Koka kombɪn Sifas kɪtɪnekalɪn̄.” (Kot ‘Sifas’ wɪn Grik manda plon Petlo.) §

Filip gɪt Natanaellɪ Yesu en Mesia, Kunum Yambattok Nɪñañ, wɪn ka-nandɪ-tomgɪmɪk

43 Salaumbi, Yesulɪ Galili kwelan ñaupɪ nandɪmbi ñaŋguk. Ñañɪpi, Filip tɪmbɪ indaumbi nɪŋguk, “Dɪk bɪ nak nep kle kuukañ.” 44 (Filiptok it kwet wɪn Betsaida, wɪn Andlu gɪt Petlo endok iset kweset.) 45 Tɪmbi Filiptɪ ña Natanael tɪmbɪ indaumbi nɪŋguk, “Ama waliŋgan Moselɪ endɪkñe manda gɪnañ ba plofet amalɪ bo indauktok youyoulɪn, wɪn Mesia en nɪndɪ ip kamɪn̄. En Joseptoñ nɪñañ koi Yesu Nasalet it kwelan nanin.” 46 Eumbi nɪ-nandɪmbi eŋguk, “Akai! Ba nepek kɪndem no it kwet koi gɪŋgɪl nɪmnat wandinnan indauktok tuop ba?” Eumbi, Filiptɪ nɪŋguk, “Dɪtna bɪmek ka!”

47 Tɪmbi Yesulɪ Natanael bɪum kañbi, endok plon nɪndɪn̄ eŋguk, “Yakñe! Ama n̄n̄ endɪ Israeɪ ama sɪsɪnɪk. Juluñt endok plon no nɪm palmɪlak.” 48 Wɪndɪn̄ eumbi nɪ-nandɪmbi eŋguk, “Nɪtek tɪmbi dɪk nokok kusatna wandin nandɪ-namlañ?” Eumbi nɪŋguk, “Filiptɪ gama nɪm kɪtɪ-gamñɪlɪmbi, dɪk komba fik kapmainan pipalɪmbi gambɪt.” 49 Natanaellɪ manda wɪn nandɪmbi nɪŋguk, “Endaut. Dɪk Kunum Yambattok Nɪñañ sɪnɪk, Israeɪ nɪndok Ama Wapmañnɪ mandɪ pakamɪn̄ wɪn dɪk wakan!” 50 Eumbi, Yesulɪ tambane nɪŋguk, “Ba nak komba fik kapmainan pipalɪm gambɪt wɪndɪn̄ ganɪtta tɪmbi, dɪk wɪndɪn̄ nandɪ-kwambɪn̄ dalañ ba? Dɪk nepek gɪtikñin dɪwɪn siŋgimek indaumbi kaukañ walɪ man nek indalak wɪn makleukak.” 51 Tɪmbi yousɪmbi nɪŋguk, “Wɪn biaŋgan sɪnɪk. Nak nɪndɪn̄ sanlet: sɪndɪ kanekalɪn̄, wɪn kunum yama dɪlɪ

† 1:29: Kunum Yambattɪ yomjɪ bi-semektok Juda amalɪ sipsip ba gaut dɪwɪn no yandɪpbi, tapma tɪñmaŋgɪlɪn̄. Gan gauttok wekailɪ amalok yom wɪlɪt-semum taleuktok tuop nɪm, wala tɪmbi Kunum Yambattɪ enlok nɪñañ Yesu amatam kolanjɪlok tuan apma tɪkeuktok nɪ-mulɪm pɪm indambi, sipsip nɪñañ wandin kɪm-semguk. § 1:42: Kot tɪpet wolok kusaset wɪn ‘kawat’.

tombi, Kunum Yambattok eñaloñiili kwelan nanin kunum ginañ lombi, nak Ama Sisini nokoñnan undane pimi, windiñ lo ña pi pa tinekaliñ.” **

Yesulok mandan ba kundil wali endi Kunum Yambattok Niñañ win timbi inda-dakleñguk

2

Yesuli tuk timbi m wain indañguk

¹ Kena nain tipet taleumbi, Galili kwelan it kwet no koi Kana wandiñ ama noli kikokot timbi, nanañ sina wopum tiñguk. Yesu meñi wandiñ pakuk, ² timbi Yesu git gwañgwañi bo eni-tiañeum bimi, wandiñ pakiliñ. ³ Pakap, wain tuk taleumbi, Yesu meñi Yesula ñindiñ niñguk, “Wain ememlok win ip talek.” ⁴ Eumbi tambane niñguk, “Me, win nokok nepek nim. Kusatna timba inda-daklelok nain win gama nim indak.” ⁵ Eumbi, Yesu meñi it wolok kena gwañgwala ñindiñ enguk, “Endi nepek no sanbimi, wolok tuop tinekaliñ!”

⁶ Timbi it wolok ginañ kawat kambot tuknat kit tombon, tombon noñgan pakuk, noñgan noñgan wolok wopum win 80 ba 120 lita, wolok tuop. Win Kunum Yambattok dainan ti-jamilan tindilok Juda amatamdi tuk wali kis kesisi, nepek diwin wakit wilikañgaliñ. ⁷ Timbi Yesuli kambot win kañbi, kena gwañgwala enguk, “Kambot ni pakañ win tuk git-talewit!” Eumbi, kambot gitik win gilim man plon tokne-taleumbi ⁸ enguk, “Ale, tuk lakat no kambot ginañ nanin gipi, nanañ kandikne amaloñ tike ñawit!” Eñguk wolok tuop tike ñambi, ⁹ nanañ kandikne amala mumbi, tuk wali ikan wain indañguk win nakanaka tiñguk. Nakanaka timbi, wain tuk win denanin win nim nandiñguk, win kena gwañgwa gikiliñ endiñgot nandiñgaliñ, wala timbi kandikneli ama kikokot tiñguk win kitimimbi ¹⁰ niñguk, “Kimin beu gitikti wain tuk kindem win dama danbi, yoksiila emum nam, kamakama timbimi, wain kolan siñgimek danbi pa emañ. Gan dik wain tuk kindem tike-kimbini dambi, kombitmek tike bilañ.”

¹¹ Yesuli Galili kandañ, Kana it kwelan tuk timbi wain indañguk wali endok jimba kundil dama sisinik. Kundil win tiñipi, enlok kusal engano win timbi inda-dakleumbi, gwañgwañiili kañbi nandi-kwambini dañgaliñ.

¹² Sina wali taleumbi, Yesu meñ kwayañi ba gwañgwañi endi Kapaneam it kwelan ña tombi, sandap nitepekgot yakan wandiñ pakiliñ.

Yesuli Beulok il giñgiñgan nim tiñgaliñda ep kle-kokuk

(*Matayo 21:12-13, Maleko 11:15-17, Luka 19:45-46*)

¹³ Juda amatamdok Kamaikamai gwilat wali indaup timbimi, Yesuli gwañgwañi gita Jelusalem lo ñañguk. ¹⁴ Ña tombi, tapma it sañ jimba ginañ lombi yambiñguk, win ama diwindi tapmalok makauk wakit sipsip ba mambaip tualok ep bi yapikiliñ, timbi ama diwindi minem walan kusei kusei tombo min kena ti-pakiliñ. * Yesuli win yambimi, ¹⁵ toa no binjaneum gilim daumbi, ama wakit makauk ba sipsip gitik win tapma it sañ jimba ginan nanin yandiñ kleum poña-taleumbi, ama minem tombo min kena ti-pakiliñ endok minem kwandainji gitik win wil papuseneumbi, endok kimikimtsi ep tambokuk. ¹⁶ Timbi endi ama mambaip tualok kimikiliñ win enombimi eñguk, “Ei! Nepenepek gitik ñin platikan mep ña-talewit, timbi nokok Bepnalok il ñin timbi kimili tua it silanin inda-ta-bilak, windiñ nombo nim tinekaliñ!” ¹⁷ Windiñ eumbi, gwañgwañiili plofet manda no Kap nolok ginañ youyoulin patak win nandi-siwikiliñ. Manda wolok ginañ Mesiali Kunum Yambatta ñindiñ

** 1:51: **Jekopti** Kunum Yambattok eñaloñi lat plon lombi pimi kañbi ka-nandi-dakleñguk, win Yambatti en kasileñguk (Stat 28:12-15), windiñgangot Yesulok gwañgwañiili Yambatti Yesu kasileñguk win ka-nandi-tomnekalini. * 2:14: **Ama** minem tombo min kena tiañgaliñ endi amatamdok minem tikembi, wolok kinjan tapma ittok minem emumbi, amatamdi wali tapmalok gaut tuañgaliñ ba tapikot kimikiliñ.

nĩnguk, “Nak dikok ika tike-kimbĩn dambi, it wali giñgi sinik palektok giñgineletta timbi kuñguna kolaukak.” ✨

¹⁸ Yesulĩ tapma ilan wĩndĩn tĩngukta timbi Juda ama biesilĩ nĩmbi eñgiliĩ, “Dik jimba kundit nĩtek tĩmbĩmbi ka-dakleamĩn, wĩn Kunum Yambattĩ tapma it kandĩkĩe kena wandin tĩndĩlok ganbi taleñguk?” ¹⁹ Eumbi tambane enguk, “Sĩndĩ Kunum Yambattok il nĩn wialĩmbi, sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnañnan nak bĩndambo mamba ilekak.” ²⁰ Eumbi nĩngĩliĩ, “Akai! Nĩndĩla tapma it nĩn gwĩlat 46 gĩnañnan kĩndit-tambĩn, gan dikta sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnañnan mambi ilepi elañ ba?” ²¹ Gan Yesulĩ tapma itta sinik nĩm eñguk, tambo endĩ enlok piñgĩula eñguk. ²² Tĩmbi Kunum Yambattĩ en kĩmnan nanin tĩmbi mĩlakuk, wolok siñgi kandañ gwañgwañiilĩ manda wĩn eñguk wĩn nandĩ-sĩwĩpi, Mesialok mĩlamĩlat plon manda youyoulĩn patak wakĩt manda Yesu en eñguk wĩn nandĩ-kwambĩn dañgiliĩ.

Yesulĩ amatam gĩtiktok kusasi nandĩ-talelak

²³ Yesulĩ Kamaikamai gwĩlatta Jelusalem it kwelan paliĩpi, jimba kundit asup tĩmbĩmbi, amatam asuptĩ wĩn kañgiliĩnda timbi en wĩn Mesia sinik wĩn nandĩ-kwambĩn dañgiliĩ. ²⁴ Gan Yesu endĩla amatamdok nanandĩnjĩ plon nĩm panjañ-ganeñguk, ²⁵ wĩn kusei nĩndĩnda: amatam gĩtik endĩ nĩtein wĩn Yesu en nandĩ-kĩliĩ eñguk, tĩmbi endok gĩnañ nanandĩnjĩ yambi-nandĩ-dakle-taleñgukta tĩmbi, nĩsĩlok kusasi plon nimbek nolĩ Yesula nanandĩ mĩuktok tuop nĩm.

3

Kuñgu taletalen nĩmnat wolok kusei wĩn Yesu en wakan

¹ It kiyau wopum Juda amatam yambi-dikĩneñgiliĩ, endoñnan nanin Falisi ama no koi Nikodemus. ² Endĩ tim nola Yesuloñ bĩmbi nĩnguk, “Endaut. Nĩndĩ gambi-nandĩ-dakleamĩn, wĩn Kunum Yambattĩ dik endaut kuuñdok gani-mupi, dikĩta patak. Neta, jimba kundit dik pa tĩlañ, wandin wĩn ama nolĩ nĩsĩlok gembĩnjĩ plon tĩnelĩndok tuop nĩm.” ³ Eumbi, Yesulĩ tambane nĩnguk, “Wĩn biañgan sinik. Tĩmbi Kunum Yambattok kandañ nak nĩndĩn ganba: tĩkap ama nolĩ indainda komblin bĩndambo nĩm indaukta, endĩ endok giñgĩt indauktok tuop nĩm.” ⁴ Eumbi, Nikodemuslĩ nĩ-nandĩmbi eñguk, “Akai, ama gĩliktĩ indainda komblin wĩn telak nĩtek plon tuop indauk? Endĩ meñlok simbai gĩnañ bĩndambo piumbi, meñlĩ apmektok tuop nĩm bek.” ⁵ Eumbi, Yesulĩ tambane nĩnguk, “Wĩn biañgan sinik. Nak nĩndĩn ganba nandĩ: tĩkap Kunum Yambattĩ tuk wakĩt Woñĩnlĩ ama nĩm tĩmbi kaiktaumbi, indainda komblin indaukta, endĩ Kunum Yambattok giñgĩt indauktok tuop nĩm. ⁶ Wĩn amalok piñgĩtu gwĩlap wĩn enlok meñ beuloñnan nanin, tĩmbi gĩnañ tiptok kuñgu sisĩnik wĩn Dĩndĩm Woñloñnan nanin.

⁷ Nak ‘Sĩndĩ indainda komblin indanelĩndok’ ganiĩt, wala nandĩ-gĩtĩngĩtĩp nĩm tĩmbekañ. ⁸ Sasalelĩ enlok nanandĩn klembi, pendĩp ñalak. Wali denanin bĩmbi delok ñalak wĩn dik nanduñdok tuop nĩm, dik giñgiliĩngot pa nandĩlañ. Wĩndĩngangot Dĩndĩm Woñdĩ telak nĩtek plon amala kuñgu sisĩnik wĩn mĩumbi, komblin indalak, wĩn ama nolĩ kauktok ba nandĩ-dakleuktok tuop nĩm.” ⁹ Nikodemuslĩ nĩ-nandĩmbi eñguk, “Woñdĩ kuñgu sisĩnik mĩlak wali nĩtek indauk?” ¹⁰ Eumbi tambane nĩnguk, “Dik Isael amatamdok endautsĩ loloĩ, gañgan nepek wĩn nĩm nandĩ-daklelañ bek? ¹¹ Biañgan ñak. Nak nĩndĩn ganba: nĩndĩ nepek nandĩ-kĩliĩ eamĩn wolok plon manda eamĩn, ba nepek dautnĩlĩ kañgĩmĩn wolok gembĩn ikamĩn, gan siĩndĩ nĩndok mandani nĩm pa nandĩ-dasiañ. ¹² Nak nepek kwelan ñolok indañ wolok plon kasat tĩ-samgut, gan siĩndĩ nokok mandana nĩm nandĩ-kwambĩn dañda tĩmbi, nĩtek plon pañgĩtambi, nepek kunum gĩnañ indañ wĩn sanbam nandĩ-kwambĩn danelĩn? ¹³ Ganmek siĩndoñnan nanin ama nolĩ kunumdok nepek ka-nandĩlok wandĩn no nĩm loñgiliĩ. Nĩm. Nak Ama Sisĩnik noñganlĩngot kunum gĩnañ kukap, kwelan ñolok piñgĩgutta tĩmbi kunumdok nepek gĩtik wĩn nandĩ-talelet.

✨ 2:17: Kap 69:9

¹⁴⁻¹⁵ Tĩmbi nak nandi-kĩlĩkti ti-namañdi kuñgu taletalen nĩmnat wĩn kasĩlenelĩndok Kunum Yambattĩ Ama Sĩsĩnik nak nep lololok elak. Wĩn Israel amatamdi kwet sĩlaninnan kuñĩlĩmbi, amatam maletti eium kĩm nep tiñgĩlĩn wĩn ep kĩmĩlektok Moseli malet walawalan no tĩmbi, komba bem mioñ nolok plon tĩke-lo mambi ikuk, ✨ walan wĩndĩngangot amatamdi kuñgu taletalen nĩmnat wĩn kasĩlenelĩndok nep mambi loutat.”

¹⁶ Kunum Yambattĩ kwelalok amatam gĩtik engano sĩnik ep galk tañguk wĩn ñĩndĩn tĩmbi inda-dakleñguk: endi enlok Nĩñañ engano sĩnik amatamda kĩm-semektok nĩmulĩmbi indañguk. Wĩndĩnda no en Nĩñañ nandi-kĩlĩkti tĩnĩmlakta, endi kolandok gĩngĩt nĩm tĩmbekak, tambo endi kuñgu taletalen nĩmnat wĩn kasĩleukak. ¹⁷ Wĩn Kunum Yambattĩ Nĩñañ amatamdok kolanjĩlok kĩnjan eu taleuktok kwelan nĩm nĩmukuk, tambo endi kolanjĩlok kĩnjannan nanin yapma tĩkeuktok nĩmulĩmbi indañguk. ¹⁸ Nin endi Nĩñañ nandi-kĩlĩkti tĩnĩmĩmbi kulakta, Kunum Yambattĩ yomĩnlok kĩnjan tambon ombi-tĩkeuktok nĩm eu talelak. Gan nin endi Nĩñañ nĩm nandi-kĩlĩkti tĩnĩmĩmbi kulakta, endi Kunum Yambattok Nĩñañ engano sĩnik endok koi nĩm nandi-kĩlĩkti tĩlakta tĩmbi, Kunum Yambattĩ ikan yomĩnlok kĩnjan tambon ombi-tĩkeuktok eu taleñguk. ¹⁹ Wĩndĩn tĩnguk wĩn kusei ñĩndĩnda: endi kolsalen kwelan ikan nĩmulĩmbi indañguk, gan kuñgunjĩ kolanda tĩmbi amatamdi kolsalen siñgi wĩlĩmbi, kĩlĩm kasĩleñgĩlĩn. ²⁰ Neta, ama gĩtik ti-mĩpmĩle tañ endi ep tĩndĩnjĩlok kusei inda-dakleñmek wala mĩsĩnĩpi, kolsalenla nandi-kunjit sĩnik tambĩ makleañ. ²¹ Gan nin endi Kunum Yambattok kusal sĩsĩnik wĩn kĩmĩt-klembi, tĩke-kwambiñ dalakta, endi Kunum Yambat tañgoneĩpi, kundit kĩndem pa tĩlak walĩ inda-dakleuktok kolsalen gĩnañ pa bĩlak.

Yesulĩ Yoane tuk i-sem-i-sem maklelak

²² Kamaikamai gwĩlat taleumbi, Yesulĩ gwañgwañii yanañgĩpi, Jelusalem nanin pĩmbi, Judia kwelan ña tombi, nain dĩwĩn gwañgwañii gĩta wandĩn kuñĩpi, amatam tuk i-semĩlĩnguk. ²³⁻²⁴ Yoane tuk i-sem-i-sem it kwambiñ gĩnañ gama nĩm kĩmĩkĩlĩnda tĩmbi, endi bo kena wĩn ti-ta-kuñguk, wĩn it kwet koi Salim kandañ tuk asup pakukta tĩmbi, endi tuk no koi Aion wolok palĩmbi, amatamdi yousĩyousĩngan endoñ bĩmbi, tuk i-semĩlĩnguk.

²⁵ Tĩmbi nain nola Yoanelok gwañgwañii dĩwĩn gĩt Juda ama nolĩ kusei kĩmĩpi, kĩsĩ kesĩsĩ ba nepek kusei kusei dĩwĩn wĩn nĩtek wĩlĩpi, Kunum Yambattok dainan jamilan indaindalok plon e-tañan tĩngĩlĩn. ²⁶ Wĩndĩn tĩmbi, Yoaneloñ ñambi nĩngĩlĩn, “Endaut, ama walĩ ba, dĩkĩta Jordan tuk tambon kandañ kuumbi, endok kusei pa nĩnĩ-dakleñguñ, wĩn Yesu endi bo nain ñĩndĩngĩtañgan tuk i-sem-i-sem kena tĩmbĩmbi, amatam gĩtĩkti endoñ pa ñañ yañ!” ²⁷ Eumbi tambane enguk, “Wĩn kĩndem. Tĩkap Kunum Molomdi ama nĩm tĩke gwĩlam tĩnĩmekta, kenanlok bien walĩ indañmektok tuop nĩm. ²⁸ Sĩnĩla nak ñĩndĩn ewambi nandĩngĩlĩn, ‘Nak Mesia en nĩm, tambo nak endok telak dama tĩnĩmettok nani-mulĩmbi bĩ indañgut.’ ²⁹ Mesia nĩtok plon nak e-yout manda nĩtek ewĩt? Mesia wĩn, endi ama no tam gĩngĩt wĩlĩmĩmĩn wandin. Tĩmbi ama wolok nol endok kandañ ipi, mandan nandĩlak wandin natna Yesulok gembĩn ipi, amatamdi endok mandan nandĩnepi ñañ wĩn nandĩlet, nain wolonda nandi-sĩlĩsĩlĩlĩ nokok gĩnañna tokñelak. ³⁰ Neta, Kunum Yambattĩ endok koi gĩngĩt walĩ wopum daumbi, nokok kotna gĩngĩt walĩ pĩpi euktok nandĩlak.”

Kunum gĩnañ nanin pĩmbi indañguk wĩn Yesu en wakan

³¹ Kunum gĩnañ nanin pĩmbi indalaktĩ ama gĩtik yapma klelak. Neta, kwelan ama endi kwettok gĩngĩtĩnĩ, tĩmbi kwelalok nepek plon manda eañ, gan kunum gĩnañ nanin pĩmbi indañguktĩ wandin nĩm, tambo endi kwelan ama gĩtik yapma klembi, ³² nepek kunum gĩnañ kañguk ba nandĩnguk wolok plon elak, gañgan mandan wĩn noñgan noñgandĩngot nandĩ-dasiañ. ³³⁻³⁴ Kunum Yambattĩ Nĩñañ nĩ-mukuk enda Dĩndĩm Woñ tokñetokñen mĩlakta tĩmbi, Woñ walĩ tĩmbi pañgĩtaumbi, Kunum Yambattok

✨ 3:14-15: Namba 21:6-9

mandangot pa elak, wala tĩmbi nin endĩ mandan wĩn nandĩ-dasilak, endĩ ñĩndĩñ tĩmbi inda-daklelak: endĩ Kunum Yambattĩ biañgan molom sĩnik wĩndĩñ nandĩ-kwambiñ dalakta. ³⁵ Bepĩ Nĩñañ tĩke-galk talak, tĩmbi endĩ nepek gĩtĩngĩtik endok kiinan kĩmĩpi, ka-dĩkĩneuktok nĩmbi taleñguk. ³⁶ Wĩndĩñda tĩmbi nin endĩ Kunum Yambattok Nĩñañ nandĩ-kĩlĩktĩ tĩñmĩlak, endĩ kuñgu taletalen nĩmnat wĩn ikan ñĩndĩngĩtañgan kasĩlembi kulak, gan nin endĩ Nĩñañdok mandan nĩm tĩkembĩ kĩmĩt-klelak, endĩ kuñgu sĩsĩnik wĩn nĩm kasĩleukak. Tambo, Kunum Yambattĩ ikan yomĩnlok kĩnjan tambon ombi-tĩkeuktok eu taleumbi, palmekak.

4

Samalia nasilĩ Yesu en Mesia wĩn nandĩ-kwambiñ dañgĩlĩñ

¹⁻² Tĩmbi manda no ñĩndĩñ eu sapañaneñguk, “Amatamdĩ Yesulok gwañgwañii indaumbi, tuk i-sem-lak, endok kwĩnakwĩnatsĩlĩ Yoanelok gwañgwañii yapma klelak.” (Gan wĩn Yesulĩ tuk i-sem-i-sem kena nĩm tĩnguk, wĩn endok gwañgwañiilĩngot amatam tuk i-sem pa tĩngĩlĩñ.) Tĩmbi manda walĩ Falisi amalok pawanjĩ gĩnañ pĩnguk wĩn Yesulĩ nandĩ-tomguk, wolonda ³ endĩ Judia kwet bimbi, Galili kwelan bĩndambo undane ñaupi ñañguk. ⁴ Ñambi nandĩñguk, wĩn “Samalia distrik dama dũkĩneuttok.”

⁵ Tĩmbi Yesulĩ Samalia kwelan ñañĩpi, it kwet no koi Sikal wĩn tĩmbi dumalaumbi, Juda gĩt Samalia nasilok bep pañjĩ Jekoptĩ kwet no nĩñañ Joseptok bĩmĩñguk wolok tomguk. * ⁶ Tĩmbi Jekoptĩ tuk ban no kĩndit-bium wolok pakuk, wala tĩmbi Yesulĩ telak ombapgan bĩngukta tĩmbi gwaseimbi, ban baliliñnan pip pakuk.

Kwet nain bomup tĩmbĩmbi, ⁷ Samalia tam nolĩ tuk gĩlep bĩum kañbi nĩnguk, “Dĩk tuk gĩt nam!” ⁸ (Gwañgwañii endĩla it kwelan nanañ tuatuala ña-taleñgĩlĩñ.) ⁹ Yesulĩ wĩndĩñ eumbi, Juda amatamdĩ Samalia en gĩta not nĩm tañda tĩmbi tam walĩ nandĩ-sĩlĩkĩnembĩ nĩnguk, “Nĩtektã tĩmbi dũk Juda amalĩ nak Samalia tam ñandin ñala tukta nanlañ?” ¹⁰ Eumbi, Yesulĩ tambane nĩnguk, “Kunum Yambattĩ amatam nek sĩloñ tambongan ememlok nandĩlak wĩn dũk nandĩ-dakleumda, ba nin sĩnik tukta ganlak wĩn ka-nandĩ-tombĩmda, dĩtna naka tukta nanbĩmbi, nak tuk ama tĩmbi kaiktalok wĩn gumañ gamam.”

¹¹ Tĩmbi tamdĩ nĩnguk, “Ama wopum, tuk ban ñĩn ombap sĩnik, tĩmbi tuk gĩngĩttok bo nĩm pakamlakta tĩmbi, dũk tuk ama tĩmbi kaiktalok elañ wĩn denanin gĩletañ? ¹² Sotnĩ Jekop endĩ wakan tuk ban ñĩn kĩndit-nĩmbi, en wakĩt nĩñañii ba sipsip bul-makauñiilĩ tuk ñakan nayañgĩlĩñ. Nĩtek tĩmbi dũk gumañ en makleũdok nandĩlañ?” ¹³ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ tambane nĩnguk, “Amatam gĩtĩktĩ tuk ñolok gĩpi pa nañ, endok binjĩ bĩndambo kalandaukak. ¹⁴ Gan no en tuk natna mĩwambi nambekak, endok bim nombo nĩm kalandañmekak. Tambo tuk nak mĩmĩlok pat-namlak, walĩ endok gĩnan gĩnañ tuk dai no wandin indambi, tĩmbi kaiktaumbi, papat kwambiñgan kuukak.”

¹⁵ Tĩmbi tamdĩ manda wolok kusei nĩm nandĩ-tombi nĩnguk, “Ama wopum, dũk tuk wĩn naka namekañ! Nĩm kañbi, nak nombo tukta kĩmbi, tuk gĩlepi, slakan ñandĩñ yousĩyousĩ bĩut.” ¹⁶ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ nĩnguk, “Ale, dũk ña, wapaka kĩtĩ nañgĩpi, en gĩta undane bĩukañ.” ¹⁷ Eumbi nĩnguk, “Nak wapatna nĩm nat.” Eumbi, Yesulĩ nĩnguk, “Dũk wapaka nĩm nat elañ, wĩn dĩndĩm sĩnik. ¹⁸ Gan dũk wapakai epguñ wĩn kĩt tambon gĩtik, tĩmbi ama nin en gĩta man ñĩndĩngĩt kulañ, endĩ dũkok wapaka nĩm, wala tĩmbi manda elañ wĩn biañgan sĩnik.”

¹⁹ Yesulĩ wĩndĩñ eñgukta tĩmbi tam walĩ nĩnguk, “Ama wopum, nak gambi-nandĩlet, wĩn dũk plofet ama no. ²⁰ Wĩndĩñda nak ganĩ-nandĩwa: kwet jañgĩn da patak wolok Samalia nĩnlok bep pañniilĩ Kunum Yambat mĩlelem tĩñmañgĩlĩñ. Nĩtek tĩmbi Juda sĩndĩ amatamdĩ Jelusalem it kwelangot Kunum Yambat mĩlelem tĩñmĩnelĩndok pa eañ?” ²¹ Eumbi Yesulĩ tambane nĩnguk, “Tam, dũk manda ñĩn dũka ganlet wĩn nandĩ-kwambiñ daukañ: nain dumalaumbi, amatamdĩ kwet jañgĩn ñolokgot ba Jelusalem

* 4:5: Manda walĩ Stat 48:22 gĩt Josua 24:32 wolok plon e-youtak.

it kwet wolokgot Bep Yambat nım mılelem tıñmınekalıñ. ²² Samalia sındıla Kunum Yambat mılelem tıñmañ, endok kusal nım nandı-kılıñ eañ, gan Juda ama nındıla nin sınık mılelem tıñmamiñ en nandıñmamiñ, wın kusei ñındıñda: Kunum Yambatti amatam gıtık kolanjılok mılapnan nanin yapma tıketıkelok kenan wın Juda nındok kandañ kusei kımıkuk.

²³ Tımbi nım ombataumbi, nain wın ip inda-talelak, wolonda nı-wowoñ tındılok ama sısınık endı Beptok kusal sısınık wın nandı-kılıñ eumbi, Woñınlı ep tımbi pañgıtaumbi, nı-wowoñ tıñmınekalıñ. Wın ama wandin wala Beptı yambi-galk tambı, nı-wowoñ tıñmınelıñdok ep kasıleup nandılak. ²⁴ Kunum Yambat en ama nım, endı Woñ sınkta tımbi en mılelem tıñmılok wolok telak białgan sısınık noñgangot patak. Wın ñındıñ: endok kusal sısınık wın nandı-kılıñ eumbi, Woñınlı ep tımbi pañgıtaumbi, nı-wowoñ tı-ñımlok.” ²⁵ Tımbi tamdı nıñguk, “Nak nandılet wın Mesia, koi no Klisto kıtıañ, endı indauktok een. Tımbi endı indamek, nepek gıtık nını-dakle tı-nım-taleukak.” ²⁶ Tımbi Yesulı nıñguk, “Nak nındı manda ganlet wın Mesia en wakan.”

²⁷ Wolongan endok gwañgwañıılı undane bı tımbi kañgılıñ, wın Yesulı tam gıta manda e-nandı tıñguk, tımbi ka-sılıkñeumbi, nanandı kena tıñgılıñ. Gan endoñnan nanin nolı Yesu ñındıñ no nım nı-kañgılıñ, “Dık nekta lonjımbi nı-nandılañ?” ba “Kusei nekta tam ñakıta manda e-nandı tılañ?” ²⁸ Tımbi tam walı tuk kambot tıke-bıñguk wın wolok biu palımbi, it kwelan undane ñambi, amatamda ñındıñ enı-takuñguk, ²⁹ “Sındı nakıta tuk bannan ñambi, ama no nokok ep tındınalok kusei gıtık nanı-talelak en bıwın kawıt! En Mesia wakan bek?” ³⁰ Wındıñ eumbi, amatamdı it kwet bımbi, Yesu kanepi ñağgılıñ.

³¹ Amatamdı gama nım bı tomñılımbi, gwañgwañıılı Yesu nı-gıñgıneumbi eñgılıñ, “Nınındaut, nanaña na!” ³² Gan Yesulı tambane enguk, “Nokok nanañ pat-namlak wın sındı nım ka-nandı-dakleañ.” ³³ Wındıñ eumbi, nı-sıñgan ñındıñ e-nandı tıñgılıñ, “Ama nolı nanañ ep bıwın mıka ba?” ³⁴ Tımbi Yesulı enı-daklembi eñguk, “Nak nin nanı-mukuk endok man tañgoneñıpi, kenan tımbettok namguk wın gıtık tımba taleukak, walı wakan nokok nanaña tılak.”

³⁵ Tımbi Yesulı yousımbi enguk, “Amatamdı ñındıñ pa eañ, ‘Yakıp tıpet tıpet taleumbi, nanañ mepmeptok nain indaukak.’ Gan nak ñındıñ sanlet, sındı dausı deium ñaumbi, amatam nındoñ bıwın tañ wın yambıt: endı kena gınañ nanañ bien epeptok ikan gılıtalak wandin. ³⁶ No en amatam wandin kuñgu taletalen nımnatnan yanağıtak, endı ama bien epep kena tımbi, tuan kındem kasılelak wandin. Wındıñda tımbi tıpitıpi tılak gıta bien epep tılakıtı yakan bienla sılısılı tamık. ³⁷ Manda no ñındıñ pa eañ, ‘Ama nolı tıpitıpi tımbımbi, nolı bien epep pa tılak.’ Wın kusei ñındıñda tımbi manda walı sındok kandañ bien tılak: ³⁸ sındı kena nolı tıñgılıñ wolok bien epnelıñdok nak sanı-mulam ñağgılıñ, wın dıwın nolı kena meñ tıñgılıñ, tımbi sındı endok kenanjılok bien kasıleañ.”

³⁹ Samalia tamdı eñguk, “Endı nokok ep tındına gıtık nanı-dakle-talelak,” wındıñ eñgukta tımbi endok ilnan nasi asuptı Yesu en Mesia sınık wındıñ wın nandı-kwambıñ dağgılıñ. ⁴⁰ Wındıñda tımbi endı Yesuloñ bı tomgılıñ, endı Yesulı en gıta kuuptok gıñgıneumbi, nı-tiañeumbi nandı-sembe, isı kwesınan sandap tıpet kumbi, ⁴¹ gıñgıt manda enguk. Tımbi manda eñgukta tımbi amatam asupgan sınkıtı Yesu en Mesia sınık wın nandı-kwambıñ dambi, ⁴² tamda ñındıñ nıñgılıñ, “Wın dıkok mandağalañgot tımbi nındı nombo nım nandı-kwambıñ damıñ. Tambo, nındı nınlak pawannılı endok mandan nandımbi, ñındıñ nandı-dakleamıñ: białgan sınık, ñıne Mesia nin kwelalok amatam gıtık kolanjılok kınjannan nanin yapma tıkeukak en wakan.”

Yesulı kena ama nolok nıñañ tımbı kındem dağguk
(Matayo 8:5-13, Luka 7:1-10)

⁴³ Yesulı Samalia kwelan sandap tıpet pakap, Galili kwelan ñaupı ñağguk. ⁴⁴ Endı damañgan ñındıñ eñguk, “Plofet ama nolok ilnan nasılı gıñgıñgan nım pa tıñmañ.”

⁴⁵ Wíndiñda endi Galili kwelan undane ña tomguk, wolonda wínasi endi bo Kamaikamai gwílatta Jelusalem ñambi, Yesuli nepek nek wolok tínguk wín gítik kañgíliñda tímbe enda not tíñmiñgíliñ.

⁴⁶ Yesuli Galili kwelan kuñpi, Kana it kwet wolok damañgan tuk tímbe wain indańguk, wandíñ kandań endi bándambo ñam pakuk. Tímbe Kapaneam it kwet walí Kana ñasíńgan pakuk, wandíñ ama wapmańdok kena ama nolí kuńguk. Endok níñańdi jímbat tíngukta tímbe, ⁴⁷ endi Yesuli Judia kwelan nanin pímbi, Galili bí tomguk wolok gíngít nandímbe, wolongan endoń bínguk. Bímbi, ní-gíngínembi, níndiń eńguk, “Wandigan, dík nakíta Kapaneam ñambi, nokok níñana sembepe títak wín tímbe kíndem dawín.” ⁴⁸ Wíndiń eńgukta tímbe Yesuli níndiń nínguk, “Tíkrap amatam síndi jimba kundit ba kundit gítikíin daut samambi ní m kańda, síndi nak ní m nandi-kílikti tí-namań.” ⁴⁹ Wíndiń eumbi tambane nínguk, “Wopum, ní m kańbi níñana sembekta, plapgan bímbi ñanda.” ⁵⁰ Gan Yesuli tambane nínguk, “Dík ñau. Níñańga ip kíndem dam kulak.”

Tímbe ama walí Yesuli manda nínguk wín nandi-kwambíñ dambi, ilan ñaupi ñańguk. ⁵¹ Níñilímbe, endok kena gwańgwańiilí en telaknan bí tímbe indaumbi, níndiń níngíliñ, “Dík kok níñańga ip kíndem dak kulak.” ⁵² Eumbi, nain nekta sínk kíndem dańguk wala eni-nandumbi níngíliñ, “Desa 1 kilok timlala tímbe, síngin komba díngukti busukńeńguk.” ⁵³ Eumbi, beulí ka-nandi-dakleńguk, wín 1 kilok timlala sínk Yesuli “Níñańga kíndem dam kulak” wíndiń nínguk. Tímbe en gíta amatam endok ilan kuńgíliñ endi gítikti Yesu nandi-kílikti tíñmiñgíliñ.

⁵⁴ Yesuli Judia kwelan nanin Galili kwelan undane bí tombe, bándambo jimba kundit wín tímbe, nain típet indańguk.

5

Yesuli tuk ban balilińnan ama no tímbe kíndem dańguk

¹ Nain nítepek ñaumbi, Juda amatamdok gwílat no tímbe dumalaumbi, Yesuli Galili kwet bimbi, Jelusalem undane ñam pakuk. ² Jelusalem it kwettok sań yama nolok koi wín Sipsiplok Yama, * tímbe yama wolok ñasíńgan tuk ban no patak, wolok koi wín Judalok mandanjí plon Betesta kítań. Tuk ban walí palanda kí tambongot, † ³⁻⁴ tímbe palanda wolok plon amatam jímбатыat asup, wín amatam dausí sipsipmín, ba kesísí kolan ba píngípsi dalandańguk endi pakíliñ. ‡

⁵ Ama no gwílat 38 gítik jímbat tíkeńgukta endi bo wolok pakuk. ⁶ Yesuli tuk bannan ña tombe, ama wín kańbi ka-nandińguk, wín endi nain ombapgan wolok pakańguk. Wíndiñda endi níndiń ní-nandímbe eńguk, “Dík kíndem dauńdok nandi-galk tílań ba?” ⁷ Eumbi, ama jímбалatti tambane nínguk, “Wopum, tukti sasík tímbe, notna nolí nepmu plaptaumbi, tuk gínań píut ñak! Nímda tímbe, natnańgan pímbílok glińgliń tímbe, díwín nolí napma klembi, dama pa pań.” ⁸ Wíndiń eumbi, Yesuli nínguk, “Dík mílapi, ipaka tíkembí ñau.” ⁹ Tímbe wolongan ama walí kíndem dambi mílapi, ipal tíkembí ñańguk.

Wín Sabat patnandi nainda wíndiń indańgukta tímbe, ¹⁰ Juda ama biesilí ama kíndem dańgukta níndiń ní-gíngínembi eńgíliñ, “Man Sabat yań! Dík nítek tímbe endikńe manda wípi, ipaka tíkembí ñalań?” ¹¹ Eumbi tambane enguk, “Ama nep tímbe kíndem dat endi níndiń naník, “Dík ipaka tíkembí ñau.” ¹² Eumbi ní-nandińgíliñ,

* 5:2: Yama wolok sipsip yanańgílim lo-pít pa tíngíliñ. † 5:2: Nandi-tale amalí eań, wín tuk ban wín wopum sínk, amalí tíndín, tímbe ban wín palandalí tambilímbe, tukti tambon tambon pakímík, tímbe palandalí tuk ban wín ep kle-gímbut pakuk. ‡ 5:3-4: Nandi-tale ama díwíndi manda kusip no gamańgot patak eań. Wín níndiń, “Endi tuk sasík tímbe tok mandí-pakańgíliñ. Wín kusei níndiñda: nain no ba nola Wopumdok eńalo nolí tuknan pímbi, tuk tímbe sasík tínguk, tímbe nin endi tuk gínań dama pílińguk endińgot jímbat wín ba wín inda-semguk walí tale-semlińguk.”

“Ama nindi ‘Ipaka tikembi nau’ ganik?” ¹³ Gan Yesuli kimin wopum wolok pakilin endok boŋgipsinan paikukta timbi, ama kindem daŋgukti en nin sinik win nim nandininimnguk.

¹⁴ Siŋgi kandaŋ Yesuli ama win tapma it saŋ jimba ginaŋ timbi indaumbi ninnguk, “Nandilaŋ, dik ip kindem daŋguŋda, yom nombo nim timbekaŋ. Nim kaŋbi, mlap wopum sinik nolŋ gepmek!” ¹⁵ Eumbi, amalŋ walinin pim na Juda ama biesiloŋ nambi, Yesuli timbi kindem daŋguk windin eumbi nandininimnguk.

Kunum Yambattok Niŋaŋ ba kuŋgu sisiniktok kusei win Yesu en wakan

¹⁶ Yesuli kundit wandisi Sabat patnandi nainda pa tilinngukta timbi, Juda ama biesili kusei kimipi, mlap pa mingilin. ¹⁷ Timbi Yesuli enlok ep tindin kasopmeuktok ama biesila ninidin enguk, “Bepnalŋ yousiyousinŋgan kena ti-ta-kulakta timbi nak bo windinngangot ti-ta-kuutat.” ¹⁸ Kusei wala timbi Juda ama biesili Yesu wili kimbektok telak lonji-sinik taŋgilin. Win endi Sabattok endikne manda lapikuk walaŋgot nim. Win endi Kunum Yambatta “Bepna” eŋguk, walŋ en timbimbi, endi Kunum Yambat git tuopset noŋgan tinngukta timbi wili kimbektok telak lonjinngulin.

¹⁹ Timbi Yesuli ninidin tambane enguk, “Manda et walŋ bianaŋgan sinik. Timbi ninidinngot sanba: nak Kunum Yambattok Niŋaŋdi natnalok nanandinala nepek no timbettok tuop nim. Tambo nokok Bepnalŋ nepek nek timbimbi kalet, wingot gumaŋ timbet. Win Bepti nepek nek pa tilak, windinngangot nak endok Niŋaŋdi pa tilet. ²⁰ Timbi endi ginaŋli nep kasilembi, enlok ep tindin gitik win daut namum kaŋbi pa tilet. Timbi sindi ka-siliknebi, nanandi kena tinelinndok, endi kundit gitikin daut namum kaŋbi timbetat, timbi walŋ kundit damaŋgan tinngut win makle tinekalin.

²¹ Win ninidin: Bepnalŋ ama kinnan nanin ep timbi mlalimbi, kuŋgu emlak, windinngangot nak endok Niŋaŋli bo ama ninda kuŋgu emepi nandilet enda emlet. ²² Timbi wingot nim. Bepti ama no nim yambi-danlak. Tambo amalŋ kuŋgulok ba kinkimlok win eu taletale kena win Bepti nokok kintanan kimit-taleŋguk. ²³ Win kusei ninidinnda: endi enda kot ginngit maŋ gitikti nak Niŋaŋda windinngangot kot ginngit namnelinndok nandilak. No en ginnginemi, nak Niŋan kot ginngit nim namlak, endi Bep nani-mukuk enda bo kot ginngit nim pa mlak. ²⁴ Win bianaŋgan sinik.

Timbi ninidin sanba nandiwit: nin endi nokok mandana kimit-klembi, Bep nani-mukuk en nandi-kilikti tinmilak, endi kuŋgu taletalen nimnat win ikan palmilak. Win endi damaŋgan kinklok ginngit kuŋguk, gan kuŋgu sisinik wolok ginngit ikan indambi kulak, timbi yominlok kinjan tambon nim ombi-tikeukak. ²⁵ Manda walŋ bianaŋgan sinik.

Timbi nak ninidin sanlet: nain indaup tilak wolonda amatam endok ginaŋji tip kinkimin endi nak Kunum Yambattok Niŋaŋ nokok mandana nandinnekalin. Bianaŋgan nak, nain win ikan indak, timbi mandana nandi-dasiaŋdi papat kwambinngan kunekalin. ²⁶ Win kusei ninidinnda: nokok Bepna en kuŋgu molomdi amatam ep timbi kaiktaumbi, kuŋgu emelok gembin palmilakta, timbi nak endok Niŋaŋdi windinngangot timbettok endi gembin win naka bo namguk. ²⁷ Timbi nak Ama Sisinkta timbi endi nak amatam yambi-danbettok ikan nanbi taleumbi, endi kuŋgulok ba kinkimlok manda win nak ewa taleukak.

²⁸ Sindi wala nanandi kena nombo nim tinekalin, win kusei ninidinnda: nain indaukak wolonda sembsembin gitik endi nokok mana malap nandimbi, ²⁹ sumji binekalin, win kindem tindi endi mlapi, kuŋgu kwambin kunekalin, timbi kolan tindi endi mlapi, nak mandanji ewa taleumbi, endi kolanjilok tambon ombi-tikenekalin. ³⁰ Nak natnalok nanandinala nepek no timbeptok tuop nim. Win Bepnalŋ nittek nanlak, wolok tuopgan nak amatam pa yambi-dani tilet. Timbi nak telak dinnim plon yambi-dani tilet, win kusei ninidinnda: nak natnalok nanandina nim kimit-klelet, tambo Bep nani-mukuk endok man taŋgonemi kimit-klelet.”

Yesulok kusul timbi inda-dakleuktok asup patak

³¹ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, ama biesĩla enguk, “Tĩkap nak noĩnganliĩngot natnalok kusatna e-daklewamda, sĩndĩ wala nandum biaĩngan nĩm tĩlak. ³² Gan kusatna e-daklelok no patak, wĩn Bepna en wakan. Tĩmbi nak nĩndĩn nandĩ-daklelet: endĩ manda nokok plon elak walĩ biaĩngan sĩnĩk tĩlak.

³³ Tĩmbi sĩnĩ nokok kusatna tĩmbi inda-dakleneliĩndok ama enĩ-mulĩmbi, endĩ Yoane tuk i-sem-i-semloĩ ñam nĩ-nandĩngĩliĩ, wolonda Yoanelĩ kusatna sĩsĩnĩk wĩn sanĩ-dakleĩnguk. ³⁴ Natna kusatna inda-dakleuktok endok ba ama nolok mandan plon nĩm panjaĩnganelet, ganmek sĩndĩ Yoanelok mandan nandĩ-dasiumbi, Kunum Yambattĩ kolanjĩlok kĩnjannan nanin sapma tĩkeuktok nak Yoanelok mandan wĩn sanĩ-kaikta tĩlet. ³⁵ Siplaktĩ duapi kolĩ salelak, wĩndĩngan Yoanelĩ nokok kusatna tĩmbi sale-samumbi, sĩnĩ nain dumangan endok mandanla tĩmbi nandĩ-koĩngomnat sĩlĩsĩli wopumgan tĩngĩliĩ.

³⁶ Kusatna tĩmba inda-dakleuktok nepek no pat-namlak, tĩmbi walĩ Yoanelok mandan maklelak. Wĩn nokok Bepnalĩ nak kena tĩmba taleuktok namguk, wĩn nak kundit pa tĩlet, walĩ wakan endĩ nak nanĩ-mulĩmbi indaĩngut wĩn tĩmbi inda-daklelak.

³⁷ Tĩmbi wĩngot nĩm. Bepna nanĩ-mukuk endĩ bo kusatna tĩmbi inda-daklelak. Sĩndĩ nain nola endok man malap nĩm nandĩngĩliĩ, ba endok walan nĩm kaĩngĩliĩ. ³⁸ Tĩmbi endok mandan sĩndok gĩnaĩjĩ gĩnaĩ nĩm nandĩ-dasium patak, wĩn kusei nĩndĩnda: endĩ nak wakan nanĩ-mulĩmbi indaĩngut, ganmek sĩndĩ nokok mandana nĩm nandĩ-kwambiĩ daĩ.

³⁹ Sĩndĩ kuĩngu taletalen nĩmnat wolok telak wĩn manda youyoulĩn gĩnaĩ tĩmbi inda-samektok nandaĩda tĩmbi manda wĩn pinat-lonjĩ kena pa tĩ-kĩliĩ eaĩ, tĩmbi manda walĩ wakan nokok kusatna eu daklelak, ⁴⁰ gaĩngan sĩndĩ gĩngĩnembĩ, nak sep tĩmba paĩngĩtaumbi, kuĩngu sĩsĩnĩk wĩn kasĩleneliĩndok nokoĩ nĩm pa baĩ.

⁴¹ Amalĩ kot gĩngĩt namaĩ ba nĩm namaĩ, nak wala nandĩ-koĩngom nĩm pa tĩlet. ⁴² Gan sĩndok kandaĩla wĩndĩn nĩm. Nak nandĩ-kĩliĩ tĩ-sambi, sambĩ-nandĩ-daklelet, wĩn sĩndok gĩnaĩjĩlĩ Kunum Yambat nĩm kasĩleaĩ. ⁴³ Neta, nokok Bepnalĩ nanĩ-mulĩmbi, endok kĩnjannan sĩndoĩ bĩngut, ganmek sĩndĩ siĩgi wĩwĩt pa tĩ-namaĩ. Gan tĩkap ama nolĩ enlok nanandĩnla sĩndoĩ bĩlakta, sĩndĩ not pa tĩnĩmaĩ. ⁴⁴ Sĩndĩ nosiilĩ kot gĩngĩt samaĩ wala nandĩ-koĩngom pa taĩ, gan Kunum Yambat noĩngan sĩnĩktĩ kot gĩngĩt samektok sĩn gembĩ nĩm pa kokaĩ. Wĩndĩnda tĩmbi sĩndĩ nĩtek nokok mandana nandĩ-kwambiĩ danelĩn?

⁴⁵ Bepnalok dainan nindĩ sĩnĩk mandalĩ sep youpi sanĩ-kolaukak? Wĩn nak nĩm! Sĩndĩ wĩndĩn nĩm nandĩ-namnekalĩn. Wĩn ama sĩndĩ sep kĩmĩlektok nandĩ-kwambiĩ daĩ, wĩn Mose en wakan mandalĩ sep youlekak! ⁴⁶ Endĩ nokok plon manda youkuk, wala tĩmbi tĩkap sĩndĩ endok mandan nandĩ-kwambiĩ daumda, nokok mandana bo nandĩ-kwambiĩ danelĩn. ⁴⁷ Gan tĩkap sĩndĩ Moselĩ manda youkuk wĩn nĩm nandĩ-kwambiĩ daĩda, nokok mandana nĩtek nandĩ-kwambiĩ danelĩn?”

6

Yesulĩ ama 5,000 wakĩt tam gĩt gwaĩngwa bĩsat nanaĩ ep towiĩnguk
(*Matayo 14:13-21, Maleko 6:30-44, Luka 9:10-17*)

¹ Tĩmbi Yesulĩ Galili kwelan undanem bĩ pakap, nain nola kĩkeĩ tĩkembĩ, Galili tuk guaĩ, wolok koi no Taibelias, wĩn dĩkĩembĩ, tombon kandaĩ gwaĩngwaĩi gĩta wandĩn ñaĩnguk. ² Tĩmbi amatam kĩmĩn wopumdi Yesulĩ jimba kundit ama jĩmbatsĩatta tĩ-semliĩnguk wĩn pa kayaĩngĩliĩnda tĩmbi, en kle-gĩmgĩm embi ñaĩngĩliĩ. ³ Tĩmbi Yesulĩ tambon kandaĩ ña tombi, kwet jaĩngĩn nolok lombi, gwaĩngwaĩi gĩta pip pakuk. ⁴ (Nain wolonda Juda amatamdok gwĩlat wopum no, koi Kamaikamai gwĩlat, walĩ dumalaĩnguk.)

⁵ Tĩmbi Yesulĩ deium ñaumbi, amatam kĩmĩn wopum endoĩ bĩumbi yambĩmbi, Filipta nĩ-nandĩmbi eĩnguk, “Nĩndĩ nanaĩ denanin tuambi, amatam ñandin sĩnĩk ep towineĩ?” ⁶ (Endĩ amatam ep towiuktok nandĩ-sambat ikan tĩnguk, gan Filiptok nanandĩ-kĩlĩktĩn ka-nanduktok wĩndĩn eĩnguk.) ⁷ Tĩmbi Filiptĩ tambane nĩnguk, “Tĩkap

nĩndĩ kena tĩmbi, sandap 200 wolok tuan pat-nĩmumda, mĩnem walĩ plaua nanañ tuanambi, amatam noñgan noñganlĩ lakatgot nanelĩnda, walĩ gama tuop nĩm tĩsemek.”⁸ Tĩmbi Yesulok gwañgwa no koi Andlu, Simon Petlolok kwayañ, endĩ Yesu nĩndĩn nĩnguk,⁹ “Gwañgwa no nĩn patak, endok plaua nanañ wĩn bali kwĩlanlĩ tĩndĩn kĩt tambongot gĩt mĩkbalak sinjin tĩpet palmĩlak. Gan plaua gĩt mĩkbalak wandin walĩ amatam asupgan pakañ nĩtek tuop tĩsemek?”

¹⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañi enbĩmbi, endĩ amatamdĩ pip patnelĩndok enbĩmbi pipakĩlĩ. (Kwet wolok kli asup pakuk.) Tĩmbi ama endok kwĩnakwĩnatsĩ wĩn 5,000 ba nĩtepek. ¹¹ Tĩmbi Yesulĩ plaua nanañ wĩn epbi, Kunum Yambat weñmĩmbi, amatam wolok pipakĩlĩ enda dani-semnelĩndok gwañgwañiila emguk. Emu taleumbi, mĩkbalak tĩpetta wĩndĩngangot tĩnguk. Tĩmbi amatamdĩ nandĩ-galksĩlok tuop epbi nañgĩlĩ. ¹² Na tokñeumbi, Yesulĩ gwañgwañiila enguk, “Nanañ nambĩmbi, dĩp pat-ta-ñalak wĩn kiulĩt! Nĩm kañbi, binam pap kolauk.” ¹³ Wĩndĩnda endĩ amatamdĩ nanañ na-tĩlap biñgĩlĩ wĩn kiukĩlĩ, wĩn plaua nanañ kĩt tambongot wolok dĩpdĩpli sandĩn lĩk 12 tokñeñgĩlĩ.

¹⁴ Amatamdĩ Yesulĩ jimba kundit wĩn tĩmbim kañgĩlĩnda tĩmbi manda nĩndĩn eu satañguk, “Biañgan sĩnĩk, Kunum Yambattĩ plofet nĩ-mulĩm kwelan indauktok een ✧ wĩn ama ip ñakan sĩnĩk!” ¹⁵ Endĩ wĩndĩn eumbi, Yesulĩ yambĩ-nandĩnguk, wĩn amatamdĩ en kaikgan tĩkembĩ, ama wapmañjĩ wĩndĩn mambĩ ilektok nandĩ-sambat tĩngĩlĩ, wala tĩmbi endĩ yambĩk bimbi, bĩndambo engan kwet jañgĩnnan loñguk.

*Yesulĩ tuk guañ plon yalimbi ñañguk
(Matayo 14:22-27, Maleko 6:45-52)*

¹⁶ Tĩmlala tĩmbĩmbi, Yesulok gwañgwañiilĩ kwet jañgĩnnan nanin tuk guañnan pĩmbi pakĩlĩ. ¹⁷ Pakap, kwet kĩlĩm eumbi, Yesulĩ endoñ gama nĩm bĩngukta tĩmbi endĩ kĩkeñ plon lombi, tuk guañ dĩkñembĩ, ña Kapaneam kandañ ñanepi ñañgĩlĩ. ¹⁸ Ñañlĩmbi, sasale wopum bĩmbi, tuk pendĩlĩmbi, tuktok gembĩndĩ wopungan mĩlakuk. ¹⁹ Endĩ 5 ba 6 kilomita wolok tuop kĩndit ñambi kañgĩlĩ, wĩn Yesu kesĩktĩ tuk plon yaliyali bĩmbi, kĩkeñ tĩmbĩ dumalaum kañbi mĩsĩngĩlĩ. ²⁰ Gan Yesulĩ enguk, “Ñĩn natna sĩnĩk, nĩm mĩsĩnelĩ.” Wĩndĩn eumbi, ²¹ gwañgwañiilĩ kĩkeñ gĩnañ nañgĩp lonelĩndok nandĩ-koñgom tĩngĩlĩ, tĩmbi wolongan kĩkeñdĩ kwet ñanepi ñañgĩlĩ wandĩn ña suañguk.

Kuñgulok nanañ biañgan sĩsĩnĩk wĩn Yesu en wakan

²² Kwet salaumbi, amatam tuk guañ tambon kandañ gamañgot pakĩlĩ endĩ ka-nandĩ-tomgĩlĩ, wĩn “Desa kĩkeñ noñganlĩngot ñolok pakuk, gan Yesulĩ wolok plon nĩm loñguk. Wĩn gwañgwañi nĩsĩngot wolok plon lombi ña-taleñgĩlĩ.” ²³ Tĩmbi kĩkeñ dĩwĩndĩ Taibelias it kwelan nanin bĩmbi, Yesulĩ Kunum Yambat weñmĩmbi, amatam nanañ ep towĩnguk kwet wolok ñasĩngan bĩ tomgĩlĩ.

²⁴ Tĩmbi amatamdĩ ka-nandĩ-tomgĩlĩ, wĩn Yesu gĩt gwañgwañiilĩ kwet wolok nombo nĩm pakĩlĩ, wala tĩmbi endĩ kĩkeñ wandĩn bĩ tomgĩlĩ wolok plon lombi, Yesu lonjĩnepi Kapaneam it kwelan ñañgĩlĩ. ²⁵ Ñambi, Yesu en tuk guañ tambon kandañ tĩmbĩ indaumbi, nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩ, “Endaut, dĩk dawanda ñandĩn bĩn?” ²⁶ Tĩmbi Yesulĩ e-nandĩnjĩ wĩn nandĩ-kĩmnembĩ, nĩndĩn tambane enguk, “Ba sĩndĩ nak jimba kundit asup tĩmbam kañbi, kusatna nandĩ-dakleñgĩlĩnda tĩmbi nep lonjañ ba? Wĩn biañgan nĩm! Nak sanlet, wĩn sĩndĩ nandĩ-galksĩlok tuop nanañ na tokñeñgĩlĩ, walañgot tĩmbi nep lonjañ.

²⁷ Sĩndĩ nanañ kolalak wandin kasĩlenelĩndok kena boñgĩt nĩm tĩnekalĩ. Tambo sĩndĩ nanañ walĩ sep tĩmbĩ kaiktaumbi, kuñgu taletalen nĩmnat samlak wĩn kasĩlenelĩndok gĩngĩnembĩ, kena boñgĩt tĩnekalĩ. Tĩmbi nak Ama Sĩsĩnĩktĩ nanañ wakan sametat, wĩn kusei nĩndĩnda: Bep Yambattĩ nak wĩndĩn tĩmbettok nanbĩ taleñguk.” ²⁸ Wĩndĩn eumbi, endĩ nĩ-nandĩngĩlĩ, “Ale, nĩndĩ Kunum Yambattok kenan tĩneñdok nĩtek sĩnĩk tĩlok?” ²⁹ Eumbi tambane enguk, “Kunum Yambat endĩ nĩndĩn

✧ 6:14: Lo 18:15,18

tinelindok nandi-samlak: sindi endi ama nin ni-mulim pi indaŋguk, win natna nandi-kilikti ti-nam-ta-kunekaliñ.

³⁰⁻³¹ Amatamdi manda win nandimbi, ñindiñ ni-nandiŋgiliñ, “Ale, dik jimba kundit nek sinik no timbim kañmek, dik manda biañgan elañ win gumañ nandikwambiñ daneñ? Win ñindiñ youyoulin patak, ‘Endi nanañ kunum ginañ nanin emum nayaŋgiliñ,’ [☆] wala timbi Mose endila nindok bep pañniila nanañ koi mana win kwet silaninnan emumbi nayaŋgiliñ. Windiñda ditna kundit engano nek sinik daut nmetañ?” ³² Eumbi tambane enguk, “Endi nanañ win nayaŋgiliñ win biañgan sinik, gan nak ñindiñ sanba: nanañ kunum ginañ nanin emguk win Mose nim. Tambo nokok Bepna en wakan nanañ sisinik win kunum ginañ nanin pa samlak. ³³ Win kusei ñindiñda: nek ñali kunum ginañ nanin pimi, kwelalok amatam kuñgu sisinik emlak, wali nanañ biañgan sisinik Kunum Yambat en pa samlak wakan.” ³⁴ Eumbi niŋgiliñ, “Wopum, dik nain tuop nanañ win nimekañ.” ³⁵ Eumbi enguk, “Kuñgu sisinik wolok nanañ win natna wakan. No en nokoñ bimi, nep yousimbi, nandi-kilikti ti-namlakta, endok ginan tipminli nanañ tukta nombo nim kimbekak.

³⁶ Gan nak sangut wolok tuop sindi nokok kusatna ikan nambi-nandañ, gañgan nim nandi-kilikti tañ. ³⁷ Bepnali amatam nokok kitnanan yapitak, endi gitikti nokok kandañ bi-talenekaliñ. Timbi nokok kandañ bañ win nak endoñnan nanin no nim ep kleutat. Nim sinik. ³⁸ Win kusei ñindiñda: nak natnalok mana tañgoneupi kunum ginañ nanin kwelan ñin nim piŋgut. Tambo Bepnali nani-mukuk endok man mandan tañgoneuttok indaŋgut. ³⁹ Timbi endok man mandan win ñindiñ: amatam nokok kitnanan yapit-taleŋguk, endoñnan nanin wali no nim pait-talenekaliñ. Tambo nak endi gitik ep kamaimbi, nain taletalennan kimnan nanin epma milat-talenekaliñ. ⁴⁰ Win Bepnali ñindiñ indauptok nandi-galk talak: amatam nin endok Niñañ nokok kusatna nambi-daklembi, nandi-kilikti ti-namañ, endi gitik kuñgu taletalen nimnat win kasilenekaliñ, timbi nain taletalennan natna mek kimnan nanin epma milatnekaliñ.”

⁴¹ Yesuli “Nanañ kunum ginañ nanin piŋguk win natna” windiñ eñgukta timbi, Juda ama biesli kusei kimpipi, endok plon e-balep timbi, ⁴² nisŋgan e-nandi timbi eñgiliñ, “En Yesu yañ, Joseptok niñañ win, timbi nindi endok meñ beu nandi-semamiñ! Nitekta timbi ama wandin wali kunum ginañ nanin kwelan piŋguk windiñ pa elak?” ⁴³ Eumbi tambane enguk, “Sindi sinlok boñgipinan e-balembalep nombo nim timbit. ⁴⁴ Bep nin nak nani-mukuk en amatam nokoñ nim yanaŋgimda, ama noli nokoñ bimi, nep kle kunelindok tuop nim. Timbi nain taletalennan natna mek kimnan nanin ep timba milatnekaliñ. ⁴⁵ Plofet amali manda youkiliñ wolok ginañ ñindiñ youyoulin patak, ‘Kunum Yambatti amatam gitik eni-daut ti-sembi, nanandi emekak.’ [☆] Windiñda timbi amatam Bepti nanandi emlak win nandimbi nandi-dasiañ, endi gitikti nokoñ bimi, nep kle kuañ.

⁴⁶ Ama noli Bep daili kañguk windiñ nim sanlet. Win nak Bep git kukap kwelan pi indaŋgut, nak noñgandiŋgot en kañgut. ⁴⁷ Win biañgan sinik. Timbi ñindiñ sanlet: nin endi nandi-kilikti ti-nam-kulakta, endi Bep git papat kwambiñgan kulak. ⁴⁸ Kuñgu sisinik wolok nanañ win natna wakan. ⁴⁹ Sindok bep pañjiili kwet silaninnan kuñpi, nanañ koi mana kunum ginañ nanin piŋguk win nayaŋgiliñ, gañgan endi sembi-taleŋgiliñ. ⁵⁰ Gan nanañ sisinik kunum ginañ nanin piŋguk wali mana wandin nim. Tambo nin endi nanañ wakan nalak, endi nim sembekak.”

⁵¹ Yesuli yousimbi enguk, “Nanañ kunum ginañ nanin pimi, kuñgu sisinik win pa samlak win natna wakan. No en nanañ win pa nalakta, endi papat kwambiñgan kuukak. Nanañ win nokok piŋgipna, timbi kwelalok amatamdi papat kwambiñgan kunelindok nak tapma ti-semetat.”

⁵² Yesuli windiñ eñgukta timbi Juda ama biesli ginañji komba diumbi, kusei kimpipi, nisŋgan e-tañan timbi, ñindiñ eñgiliñ, “Ama wandin wali enlok piŋgu ñinda

nim m naneñdok telak no nim patak!”⁵³ Eumbi enguk, “Manda et walí biañgan sñik. Timbi ñindiñgot sanlet: tìkap sñdì Ama Sísñik nokok piñgipna gít wekatna nim nanekaliñda, kuñgu sísñik walí nim pat-samekak.⁵⁴ Gan nokok piñgipna gít wekatna na-ta-kulaktì kuñgu taletalen nimnat wìn ip palmìlak, timbi nain taletalennan natna en kìmnan nanin timba mìlalekak.⁵⁵ Wìn kusei ñindiñda: nokok piñgipna gít wekatna walí nanañ tuk sísñik.⁵⁶ Wìndiñda timbi nin endì nokok piñgipna gít wekatna na-ta-kulak, endì nakìta galì-kwambiñ dambi kulak, timbi nak en gíta galì-kwambiñ dambi kulet.⁵⁷ Bep kuñgu molomdì nani-mupi, kuñgu namgukta timbi kulet. Wìndiñgangot nin endì nak nep na-ta-kulakta, nak kuñgu sísñik wìn ip pa miletta timbi endì papat kwambiñgan kuukak.⁵⁸ Nanañ kunum ginañ nanin piñguk wìn natna wakan. Nanañ ñalì bep pañdì nanañ koi mana wìn nambi, kukap sembìngìlìñ wandin nim. Tambo nin endì nanañ ñin pa nalakta, endì papat kwambiñgan kuukak.”

⁵⁹ Yesulì Kapaneam it kwelan papi, it kiyau ginañ amatam enì-daut tì-semguk, wolonda endì manda wìndiñ eñguk.

Manda kuñgu taletalen nimnat wìn timbi inda-nimlak wolok kusei wìn Yesu en wakan

⁶⁰ Amatamdì Yesulì enlok piñgiu gít wekai nanala manda eum nandìmbi, en kle-kuñgìlìñ, endoñnan nanin asuptì ñindiñ eñgìlìñ, “Manda ñin mìlap sñik yañ. Nindì sñik kìndem nandì-dasiuk?”⁶¹ Gan endì e-balep wìndiñ tìngìlìñ wìn Yesulì enlok gìnana ginañ ikan nandì-daklembi enguk, “Manda walí sñdok nanandì-kìlìktìnjì timbi kolalak ba?”⁶² Wìndiñda timbi tìkap sñdì nak Ama Sísñiktì dama pakutnan undane lowambi nambìneliñda, nìtek nandì-namneliñ? ⁶³ Wìn Kunum Yambattok Woñin walí wakan kuñgu sísñik wìn samlak, timbi kwelan ama nolì wolok sep plaptauktok tuop nim. Wìn natna manda sanì-talelet walí sep timbi pañgìtaumbi, sñdì Woñ wakìt kuñgu sísñik wìn gumañ kasìleañ.⁶⁴ Ganmek sìnodoñnan nanin dìwìndì nokok mandana nim nandì-dasiñ.” (Yesulì manda wìn eñguk wìn kusei ñindiñda: endì kenan kusei kìmikuknan ikan yambi-nandì-dakleñguk, wìn ama nindì en nim nandì-kìlìktì tìñmìngìlìñ, ba nin sñiktì en kanjìkñiilok kìsìnana kìmìlekak.)⁶⁵ Timbi yousìmbi enguk, “Amatam dìwìndì nokok mandana nim nandì-dasiñda timbi nak ñindiñ ikan sanìt: tìkap Beptì ama no nim nandì-taleñmekta, endì nokoñ bìmbi, nep kle-kuuktok tuop nim.”

⁶⁶ Yesulì manda wìndiñ eu taleumbi, en kle-kuñgìlìñnan nanin asuptì en siñgi wìlìm ñambi, en gíta nombo nim kuñgìlìñ.⁶⁷ Wìndiñda timbi Yesulì gwañgwañii 12 enì-nandìmbi eñguk, “Ba sñdì bo nak nambìk bimbi, ñanepi nandañ ba?”⁶⁸ Eumbi, Simon Petlolì tambane ñiñguk, “Wopum, nindì dìk gambineñda, nindoñ sñik ñaneñ? Neta, manda kuñgu taletalen nimnat wìn timbi inda-nimlak wìn dìk noñgandìñgot pa nìnìlañ.⁶⁹ Timbi nìndìla ikan gambì-nandì-daklembi, nandì-kwambiñ damìñ, wìn dìk wakan Kunum Yambattì gep danbi ganì-mukuk.”

⁷⁰ Timbi Yesulì tambane enguk, “Natnañgan gwañgwa 12 sep kasìleñgut. Ganmek sìnodoñnan nanin nolì kolan molomdok gìngìt kulak.”⁷¹ Wìndiñ eñguk wìn Simon Iskaliottok ñiñañ Judas enda eñguk. Wìn kusei ñindiñda: Judas endì gwañgwa 12 endoñnan nanin no, ganmek endì Yesu kanjìkñiilok kìsìnana kìmìlepi tìñguk.

7

Yesulok kwayañiilì en nim nandì-kìlìktì tìñmìngìlìñ

¹ Wolok siñgi kandañ Juda ama biesìlì Yesu wìlì kìmneliñdok telak lonjìñgìlìñda timbi, endì Judia kwelan nombo nim kuñgulok nandìmbi, Galili kwet wandiñ kandañ kle-gìmbut ñambi kuñguk.

² Tĩmbi Juda amatamdok gwĩlat no, wĩn gonjala it gĩnañ papattok gwĩlat * walĩ dumalañguk. Gwĩlat wĩn Jelusalem indauptok tĩngukta tĩmbi, ³ Yesulok kwayañiilĩ ñĩndĩñ nĩngĩlĩñ, “Dĩk ñalinin pĩmbi, gwĩlatta Judia kwelan ñambi, kundit engano pa tĩlañ wĩn wolok tĩmbekañ. Wĩndĩñda amatam gep kle-kuañ endĩ wĩn gumañ kanelĩñ. ⁴ Neta, kot gĩngĩt tĩkeuktok nandĩlaktĩ kena pat-sembeĩn nĩm pa tĩlak. Dĩk kundit wandin pa tĩlañda tĩmbi, kwelan kuañ gĩtik enda dĩkok kusaka tĩmbĩ inda-daklesemun.” ⁵ (Yesulok kwayañiilĩ bo en Mesia sĩnik wĩn nĩm nandĩ-kwambiñ dañgĩlĩñda tĩmbi manda wĩndĩñ eñgĩlĩñ.) ⁶ Wĩndĩñda Yesulĩ tambane enguk, “Nokok nainna gama nĩm indaũguk, gan sĩndĩla gwĩlatta nain no ba nola ñanepi ñanelĩñ, walĩ bo kĩndemgot. ⁷ Wĩn kwelalok gĩngĩtĩilĩ kusei nĩmnat nĩtek tĩmbi sambĩ-kunjĩt tĩ-sammelĩñ, gan nakta endok kunditsĩ kolan wĩn ewa dakle-ta-kuletta tĩmbi, endĩ nambĩ-kunjĩta pa tĩ-namañ. ⁸ Sĩndĩ sĩngan gwĩlatta Jelusalem ñanekalĩñ, gan nakta nainna gama nĩm indaũgukta tĩmbi nĩm ñautat.” ⁹ Wĩndĩñ embi, Galili kwelan wĩngan pakuk.

Yesulok mandan ba kundil wĩn Kunum Yambattoñnan nanin

¹⁰ Yesulok kwayañiilĩ Jelusalem gwĩlatta ña-taleumbi, endĩ bo ñaũguk, gan endĩ indaũgan nĩm ñaũguk, endĩ pat-sembeĩn gitaũgitak ñaũguk. ¹¹ Tĩmbi gwĩlat wolonda Juda ama biesĩlĩ en lonjĩmbi, “Ama wĩn dek?” embi, e-nandĩ-ta-kuñgĩlĩñ. ¹² Tĩmbi kĩmĩn wopumdok boñgĩpsĩnan asuptĩ Yesulok plon manda janjat eñgĩlĩñ. Dĩwĩndĩ “Endĩ ama kĩndem” wĩndĩñ eumbi, dĩwĩndĩ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Nĩm, endĩ amatam nanandĩnjĩ tĩmbĩ kamalalak.” ¹³ Gan Juda ama biesĩla mĩsĩngĩlĩñda tĩmbi ama nolĩ Yesulok plon manda indaũgan no nĩm eñgĩlĩñ.

¹⁴ Gwĩlat ip palĩm boñgĩptaumbi, Yesulĩ tapma it sañ jimba gĩnañ lombi, kusei kĩmĩpi, amatam enĩ-daut tĩ-semguk. ¹⁵ Tĩmbi Juda ama biesĩlĩ endok mandan nandĩmbi, nanandĩ kena tĩmbi eñgĩlĩñ, “Endĩkñe manda nandĩ-tale ama nolĩ en nĩm nĩ-daulĩmĩnguk, gan nĩtek tĩmbi nandĩnandĩ wopum wandin palmĩlak?” ¹⁶ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ tambane enguk, “Nak nanandĩ emlet wĩn natnaloñnan nanin nĩm, wĩn Kunum Yambat nĩndĩ nanĩ-mukuk endoñnan nanin. ¹⁷ Tĩmbi no endĩ Kunum Yambattok man kĩmĩt-kleuptok nandĩmbi kĩmĩt-klelak, endĩ ka-nandĩ-dakleukak, wĩn nanandĩ walĩ denanin sĩnik, wĩn Kunum Yambattoñnan nanin, ba ama sĩlanin no nomĩk natnalok nanandĩnala pa elet. ¹⁸ Enlok nanandĩnla manda elaktĩ enlok koi gĩngĩt tĩke-louptok wĩndĩñ pa tĩlak. Gan nin endĩ nĩ-mukuk endok koi gĩngĩt tĩke-louptok kena tĩlak, endĩ biaũgan molom, julũnt endok kandañ no nĩm palmĩlak.

¹⁹ Moselĩ Kunum Yambattok endĩkñe mandan sĩndok bep pañjiila enĩ-daut tĩ-semguk wĩn pat-samlak, gaũgan sĩndoñnan nanin nolĩ manda gĩtik wĩn no nĩm kĩmĩt-kleañ. Wĩndĩñda tĩmbi sĩndĩ kusei nekta nak sĩnik nepbi, nĩlĩm kĩmbettok telak lonjañ?” ²⁰ Eumbi, kĩmĩn gĩtikĩ tambane nĩngĩlĩñ, “Nĩndĩ gwĩlĩ kĩmbeñdok telak lonjĩlak? Yal kolandĩ pĩ-gamumbi, e-kamakama tĩlañ!” ²¹ Eumbi enguk, “Nak Sabat patnandĩ nainnan kundit engano noũgan tĩngutta tĩmbi, sĩndĩ gĩtik wala nandum pĩmbi, nanandĩ kena tañ. ²² Sĩndok kandañ, sĩndĩ nĩñañjiilok siĩngĩnjĩ dĩp gwĩlap wĩn Sabat patnandĩ nainnan bo pa dombañ, Moselĩ bep pañjiila enguk wolok tuop. (Gan dombĩ kundit telak wĩn Moselolĩ nanin nĩm, wĩn sĩndok bep pañjiilolĩ nanin.) ²³ Tĩkap sĩndĩ Moselok endĩkñe mandan wĩn nĩm wĩtnelĩñdok nĩñañjiilok siĩngĩnjĩ dĩp gwĩlap wĩn Sabat patnandĩ nainnan bo kĩndem pa dombañda, nĩtek tĩmbi sĩndĩ nak Sabat patnandĩ nainnan ama nolok siĩngĩn gĩtik tĩmba kĩndem da-taleũguk, wala gimbit tĩ-namañ? ²⁴ Sĩndĩ yop tambi, ama dausĩlĩngot yambĩ-danbi, yom plon nombo nĩm yapĩtnekalĩñ. Tambo sĩndĩ nek walĩ Kunum Yambattok dainan dĩndĩm sĩnik wolok tuop ama yambĩ-danbi, dĩndĩm gan tĩnekalĩñ.”

Amatamdĩ Yesu en Mesia ba nĩm wala gĩnañ tĩpet tĩngĩlĩñ

* 7:2: Bep pañjiilĩ kwet sĩlaninnan kuñĩpi, sel isĩ gĩnañ dou-mĩlat tĩngĩlĩñ, nain wĩn nandĩ-kaiktanelĩñdok Juda amalĩ gonjala it gĩnañ papattok gwĩlat wolonda gonjala it kĩndipi, wolok dou mĩlat tĩngĩlĩñ (Wok Pris 23:33-36,39-43, Lo 16:13-16).

²⁵ Wolonda Jelusalem nasi d̄iw̄nd̄i kusei k̄im̄pi, n̄s̄iñgan Yesulok plon ñ̄nd̄iñ e-nand̄i t̄imbi eñḡil̄iñ, “N̄ndok ama bies̄il̄i ama w̄iw̄ttok nandañ w̄in ñakan bek. ²⁶ N̄itek t̄imbi end̄i ñolok indañgan ipi, manda samakgan elak, t̄imbi ama bies̄il̄i enda manda no n̄im n̄iañ? Ba end̄i en Mesia s̄in̄ik w̄ind̄iñ b̄iañgan nand̄i-ñ̄mañ bek? ²⁷ Gan n̄itek? Mesia en indaume, end̄i denanin w̄in no n̄im nand̄iñm̄nekal̄iñ, gan n̄nd̄ila ama ñolok il kusei w̄in nand̄iñm̄am̄iñ.”

²⁸ W̄ind̄iñda t̄imbi Yesul̄i tapma it sañ jimba ḡinañ amatam en̄i-daut t̄i-sem̄ñ̄pi, manda tambon ñ̄nd̄iñ wopumgan eu p̄iñguk, “S̄ind̄i nokok kusatna nand̄i-nambi, nak denanin w̄in b̄iañgan nand̄i-namañ ba? Gan nak natnalok nanand̄inala n̄im b̄i indañgut. Tambo nin nak nani-mukuk, end̄i b̄iañgan molom s̄in̄ik. S̄ind̄ila en n̄im nand̄iñmañ, ²⁹ gan nakta en nand̄i-k̄il̄iñ t̄iñm̄ilet, w̄in kusei ñ̄nd̄iñda: nak en ḡita palambi nani-mul̄imbi, p̄i indañgut.”

³⁰ Yesul̄i Kunum Yambattoknan nanin p̄iñguk w̄ind̄iñ eñgukta t̄imbi ama d̄iw̄nd̄i en t̄ikenepi t̄i-t̄ilak̄il̄iñ, gan endok k̄im̄k̄im̄lok nain̄iñ gama n̄im indañgukta t̄imbi, amal̄i en t̄ikenel̄iñdok tuop n̄im. ³¹ Ganmek k̄im̄in ḡit̄ik endok boñḡips̄inan amatam asupt̄i Yesu en Mesia s̄in̄ik w̄in nand̄i-kwambiñ dambi, n̄s̄iñgan ñ̄nd̄iñ eñḡil̄iñ, “Ama ñali Mesia wandin indambi, jimba kundit asup pa t̄ilak! Ama nol̄i indam, en makleuktok tuop n̄im bek ya.”

³² K̄im̄in ḡit̄ikt̄i Yesulok plon manda janjat w̄ind̄iñ eumbi, Falisi amal̄i w̄in nand̄imbi, tapma ama bies̄ila enb̄imbi, end̄i tapma ittok kamaikamai ama d̄iw̄in yakan en̄i-mul̄imbi, Yesu t̄ikenepi ñañḡil̄iñ. ³³ T̄imbi Yesul̄i eñguk, “Nak nain dumangangot s̄in ḡita gama paletat. Pakap, nani-mukuk endoñ undane ñawambi, ³⁴ s̄ind̄i nak nep lonj̄imbi, n̄im namb̄inekal̄iñ, t̄imbi nak paletatnan s̄ind̄i ñanel̄iñdok tuop n̄im.”

³⁵ W̄ind̄iñ eumbi, Juda ama bies̄il̄i n̄s̄iñgan ñ̄nd̄iñ e-nand̄iñḡil̄iñ, “N̄nd̄i en lonj̄imbi n̄im kanekam̄iñ, w̄ind̄iñ elakta t̄imbi end̄i dend̄iñ ñaupi elak? Ba end̄i n̄ndok notnii d̄iw̄in papusenem papi, Grik amalok boñḡips̄inan kuañ endoñ ñambi, Grik ama en̄i-daut t̄i-sem̄epi elak ba? ³⁶ T̄imbi n̄nd̄i lonj̄inekam̄iñ, gan n̄im kanekam̄iñ, t̄imbi n̄nd̄i end̄i palekakkan ñaneñdok tuop n̄im w̄ind̄iñ elak, manda wolok kusei w̄in n̄itek?”

Kuñgulok tuk b̄iañgan s̄is̄in̄ik wolok kusei w̄in Yesu en wakan

³⁷ Gonjala it gw̄ilat wolok nain taletalen wal̄i loloñ s̄in̄ik. Sandap wolonda Yesul̄i tapma it sañ jimba ḡinañ m̄ilap ipi, k̄it̄i-kol̄i p̄iumbi eñguk, “No en tukta k̄im̄lakta, end̄i nokoñ b̄imbi namb̄in! ³⁸ Kunum Yambattok mandan youyoul̄in patak, wolok tuop nin end̄i naka nand̄i-k̄il̄ikt̄i t̄i-namlakta, ‘tuk en t̄imbi kaiktauktok wal̄i endok ḡinan ḡinañ tokñe map p̄ine-ta-ñaukak.’” ³⁹ Yesul̄i tuktok plon eñguk, w̄in end̄i D̄ind̄im Woñlok plon eñguk. (W̄in Yesu nand̄i-k̄il̄ikt̄i t̄i-ñ̄mañd̄i Woñ w̄in kas̄ilenepi t̄iñḡil̄iñ, gan nain wolonda Kunum Yambatt̄i Yesulok pipapal engano patak wolok undane louktok gama n̄im t̄ike-loñgukta t̄imbi D̄ind̄im Woñ gama n̄im ni-mul̄imbi, kwelan p̄iñguk.)

⁴⁰ Yesul̄i w̄ind̄iñ eumbi nand̄iñḡil̄iñ, wolonda d̄iw̄nd̄i ñ̄nd̄iñ eñḡil̄iñ, “B̄iañgan s̄in̄ik, ama ñali plofet indaindalok een ip en wakan.” ⁴¹ T̄imbi d̄iw̄nd̄i eñḡil̄iñ, “End̄i Mesia s̄in̄ik.” Gan d̄iw̄nd̄i ñ̄nd̄iñ eñḡil̄iñ, “N̄im ya! Mesial̄i Galili kwelan n̄im indauktok een! ⁴² Manda youyoul̄in patak wal̄i ñ̄nd̄iñ elak: Mesial̄i Devittok komblin, t̄imbi endok il kusei Betleem wand̄iñ indaukak.” ⁴³ W̄ind̄iñda t̄imbi amatamd̄i Yesu en nin wala embi tamb̄ik̄il̄iñ. ⁴⁴ T̄imbi d̄iw̄nd̄i en t̄ikenel̄iñdok nand̄i-galk t̄iñḡil̄iñ, gan ama nol̄i en n̄im t̄ike-kañḡil̄iñ.

Juda ama bies̄il̄i ḡiñḡin̄embi, Yesu n̄im nand̄i-k̄il̄ikt̄i t̄iñm̄iñḡil̄iñ

⁴⁵ T̄imbi tapma it kamaikamai amal̄i undanembi, tapma ama bies̄i ḡit Falisi amaloiñ ña tomb̄imbi, end̄i en̄i-kañbi eñḡil̄iñ, “Kusei nekta s̄ind̄i en n̄im t̄ike nañḡipi bañ?”

⁴⁶ Eumbi tambane enḡil̄iñ, “Manda elak wandin ama nol̄i no n̄im eumbi nand̄iñḡim̄iñ!”

⁴⁷ Eumbi, Falisi amal̄i enomb̄imbi eñḡil̄iñ, “N̄im kañbi, end̄i s̄inda bo juluh̄it̄i t̄i-samek. ⁴⁸ Ba kand̄ikñe ama ḡit Falisi ama n̄indoñnan nanin nol̄i Yesu w̄in nand̄i-k̄il̄ikt̄i t̄iñm̄iñguk ba? N̄im yañ! ⁴⁹ W̄in k̄im̄in ḡit̄ik, nind̄i Moselok end̄ikñe manda

nim nandi-dakleanda timbi jimbini dok giñgit kuneli dok nandi-semamiñ, endi wakan Yesu nandi-kilikti tinañ.

⁵⁰ Timbi ama biesi endoñnan nanin no koi Nikodemus, ama nindi damañgan tim no Yesu kaupok ña nguk, endi ñindiñ enguk, ⁵¹ “Nindok endikne mandanli ñindiñ tine dok elak: nindi yop tambi, ama kit yout tamiñ tambon manda ena taleumbi, windiñ nim tinimlok. Tambo nindi endok ep tindiñ win eu inda-dakleuktok nain mambi, endok kusal win ka-nandi-daklembi, wolok siñgi kandañmek endok mandan ena talelak.” ⁵² Eumbi, noliili tambane niñgiliñ, “Nim kañbi, ditna bo endok nol no Galili nanin! Tikap dik manda youyoulin patak win pinat-lonjlonji timbeñda, dik kadakleuñ, win Galili kwelan pofet ama no nim indaneli dok een.” ⁵³ Windiñ eumbi, endi walinin pim ñambi, isnan ña-taleñgiliñ.

8

¹ Gan Yesu endila Oliv kwet jañginnan ñambi lo nguk.

Tam telak joñgo ku nguk no Yesuloñ nañgi pi biñgiliñ

² Kwet salawa salawa timbimbi, Yesuli tapma it sañ jimba ginañ bindambo undane loubi, amatam gitiki endoñ bim kle-gimbulimbi, endi pip papi, kusei kimipi endi daut ti-semguk. ³ Tinilimbi, endikne manda nandi-tale ama git Falisi ama diwin endi tam wapaia no telak joñgo kuum kañbi tikeñgiliñ win nañgi pi bimbimbi, amatam Yesulok mandan nandi-pakiliñ endok boñgi psinan kimilim ilimbi, ⁴ Yesula nimbi eñgiliñ, “Endaut, tam ñin telak joñgo kuñilimbi tikeumbi, nañgi pi bamiñ. ⁵ Moselok endikne mandali tam wandisi win kawatti yandi pi kim tindi lok ninlak. Ale, dikta nitik tinime dok ewiñ?” ⁶ Endi Yesu manda plon kimitneli dok kusei lonjimbimbi, mandanjili sisoñ tinimnep nandimbi, windiñ ni-nandiñgiliñ. * Gan Yesuli nandi-kimnembi, mumuñanembi, kwet kwiliñ plon kii niñanli kundit youkuk. ⁷ Tinilimbi, nombo nombo ni-nandumbi, mlap ipi enguk, “Sindoñnan nanin nindi yom no nim ti nguk, wandin wali kindem telak dama ti-sambi, kawat tike kopi wiliñ.”

⁸ Timbi Yesuli bindambo mumuñanembi, kwet kwiliñ plon kii niñanli kundit youkuk. ⁹ Timbi amalí manda win nandimbi, endi kusei kimipi, noñgan noñgandi walinin pim ña ngiliñ, win ama gwilatsi wopum endi dama ñaumbi, diwindi bo ep klem ña-taleumbi, Yesu gita tam endi ngot pakimik. ¹⁰ Timbimbi Yesuli mlap deimbi, tam ni-nandimbi e nguk, “Tam, ama kit yout ti-gamliñ endi dek? Ba dikok yomgalok tambon ombi-tikeuñdok ama noli nombo nim elak ba?” ¹¹ Eumbi ni nguk, “Wopum, no nim.” Timbi Yesuli ni nguk, “Nak bo dik tamboñga ombi-tikeuñdok nim elet. Kindem a, ñau, timbi yom nombo nim ti-ta-kuukañ.”

Kolsalen nindi kuñgu sisinik nimplak win Yesu en wakan

¹² Timbi Yesuli bindambo amatamda manda enbi e nguk, “Kwelan kuañdok kolsalen win natna. No en nak nep kle-kulakta, endi nain no ba nola kilim ginañ nim kuukak. Tambo endi kolsalen kuñgu sisinik mlak wali palmekak.” ¹³ Timbi Falisi amalí manda wala nandum piumbi niñgiliñ, “Ditalok kusaka e-daklelañda timbi manda elañ wali biañgan nim tilak.” ¹⁴ Eumbi tambane enguk, “Windiñ nim. Nak natnalok kusatna e-daklelet, ganmek nokok mandanli biañgan tilak, win kusei ñindiñda: nak denanin biñgut ba dendin ñautat win nandi-talelet. Gan sindila nak denanin biñgut ba dendin ñautat win nim nandañ. ¹⁵ Timbi sinlok nanandiñjilok tuop ama pa yambi-dani ti-semañ, gan nakta windiñ nim pa tilak. ¹⁶ Gan tikap nak ka-dani kena timbetta, nak win

* 8:6: Nain wolonda Juda amatamdi endikne manda tipet kimik-klembi, kapmainan kuñgiliñ. Moselok endikne mandanli tam telak joñgo kuañ win kawatti yandi pi kimneli dok e nguk, gan Roma nasilok endikne mandanli wala kimisip ti nguk. Tikap Yesuli tam win wili kimbektok eukta, endi Romalok endikne mandan win wilek, gan tikap endi nim wili kimbektok eukta, endi Moselok endikne mandan win wilek, timbi amatam en kle-kuñgiliñ asupti siñgi wili mneliñ.

natnañgan nîm tîmbet, tambo Bep nak nani-mukuk en nîti ka-dani kena wîñ yakan tamik, wala tîmbi wali dîndîm euk. ¹⁷ Tîmbi sînlók endîkñe mandanjî gînañ manda no ñîndîñ youyoulîñ patak: tîkap ama tîpettî nepek nolok plon gembî ipi, manda noñgan eamîkta, endok mandanjê wali biañgan. ¹⁸ Ale, sîndî nokok mandanala wîndîñgangot nandum biañgan tîmbekak. Neta, natnalok kusatna e-daklelet, tîmbi Bep nani-mukuk endî bo gembî it-nambi, nokok kusatna e-daklelak.”

¹⁹ Yesulî wîndîñ eumbi, endî nî-nandîmbi eñgîlîñ, “Tîmbi dîkok bepka gembî it-gamlak endî dek?” Eumbi enguk, “Sîndî nak nîm nandî-namañ, ba nokok Bepna bo nîm nandî-ñîmañ. Neta, tîkap sîndî nak nin sînik wîñ nandî-namumda, nokok Bepna en bo ip nandîñmînelîñ.”

²⁰ Yesulî tapma it sañ jimba gînañ papi, tapîkot mînem dasiyañgîlîñ kandañ wolok pipapi, amatam enî-daut tî-semñîpi, manda wîñ eñguk. Ganmek en wîlî kîmnelîñdok nain walî gama nîm indañgukta tîmbi, ama nolî en nîm tîkeñgîlîñ.

Yesu en kunum gînañ nanin wîñ eu inda-dakleñguk

²¹ Tîmbi Yesulî yousîmbi, ñîndîñ enguk, “Nain nîm ombataumbi, nak sambim ñautat, tîmbi sîndî Mesia lonjî-tîlapi, sîndok yomjî gama pat-samumbi kîmnekalîñ. Tîmbi natna ñautatnan sîndî ñanelîñdok tuop nîm.” † ²² Wîndîñ eñgukta tîmbi Juda ama biesîlî nisîñgan ñîndîñ eñgîlîñ, “Endî elak, wîñ endî ñaukakan nîndî ñaneñdok tuop nîm. Wîndîñ elakta tîmbi endî enlok kuñgun tîmbi kolauktok elak ba nîtek?”

²³ Tîmbi Yesulî yousîmbi enguk, “Sîndîla kwelan nanin, gan nakta kunum gînañ nanin. Sîndîla kwet ñolok gîñgît, gan nakta kwet ñolok gîñgît nîm. ²⁴ Kusei wala tîmbi nak ñîndîñ sanî: sîndok yomjî gama pat-samumbi kîmnekalîñ. Wîñ tîkap sîndî nokok kusatna papat kwambiñ ‡ wîñ nîm nandî-kwambiñ dañda, sîndok yomjî biañgan pat-samumbi kîmnekalîñ ñak.” ²⁵ Eumbi nî-nandîñgîlîñ, “Dîk nin sînik wîñ nînbî nandîna.” Eumbi tambane enguk, “Nak nin? Wîñ nak kena kusei kîmîkîmîlînan eñgut ip wakan. ²⁶ Nak sîndok kusasî tîmba inda-dakleumbi sanî-danbettok manda asupgan gumañ ewît. Tîmbi manda elet walî biañgan sînik. Neta, nani-mukukti biañgan molom sînik, tîmbi nak endî manda nanbîmbi nandîlet, wîndîñgangot kwelan kuañda pa enlet.”

²⁷ Yesulî Bep Yambattok plon manda enguk wîñ nîm nandî-dakleñgîlîñda tîmbi ²⁸ Yesulî yousîmbi enguk, “Sîndî nak Ama Sisînik kloñbat plon nep lomek, ñîndîñ nambi-nandînekalîñ: kusatna sangut wîñ natna, tîmbi natnalok nanandînala nepek no nîm pa tîlet, tambo Bepî nanandî namguk wolok tuopgangot nak manda pa elet. ²⁹ Tîmbi nani-mukuk en wakan nakîta pat-ta-kulak, wîñ endî nokok ep tîndîna gîtik wîñ kau kîndem dalakta tîmbi nain nola nak nîm nambiñguk.” ³⁰ Manda wîndîñ eñîlîmbi, amatam asuptî en Mesia sînik wîñ nandî-kwambiñ dañgîlîñ.

Yesulî nin yomjînan nanin ep pîsatak endî Kunum Yambattok sambalii sînik samaktangan kuañ

³¹ Tîmbi Yesulî Juda ama nin ip nandî-kîlîkti tîñmîñgîlîñ enda ñîndîñ enguk, “Tîkap sîndî nokok mandana kîmît-kle tî-ta-kuañda, sîndî nokok gwañgwanai biañgan sisînik, ³² tîmbi Kunum Yambattok kusal sisînik wîñ ka-nandî-talenekalîñ. Tîmbi walî sep pîsalîmbi, sîndî samaktangan kunekalîñ.” ³³ Eumbi, endî manda wala nandum pîumbi, tambane nîñgîlîñ, “Nîndî Ablaamdok komblinîii, nain nola ama nolok kapmainan kena gwañgwa sîlanin no nîm kuñgîmîñ. Nîtek tîmbi dîk elañ, wîñ walî nîp pîsalîmbi, samaktangan kunekamîñ?” ³⁴ Eumbi tambane enguk, “Sîndî Ablaamdok

† 8:21: Manda wolok walan wîñ ñîndîñ: Yesulî kîmbi, kunum gînañ loukak, gan nin endî Yesu en Mesia sînik wîñ nîm nandî-kwambiñ dañ, endî ep kîmîlektok Mesia nola lonjî-ta-kuñîpi, nisîlók yomjîla tîmbi kunum gînañ lonelîñdok tuop nîm. ‡ 8:24: Grik mandalî nîm inda-daklelak, gan nandî-tale ama asuptî nandañ, wîñ Yesulî enlok kusal plon e-yout tîñguk, endî Kunum Yambat wîndîñ eñguk.

komblinñii wïn biañgan sïnïk. Gan nak ñïndiñ sanba: amatam yom ti-kuañ gïtik endi yomjili ep topmumbi, kena gwañgwa silanin wandin wolok kapmainan kuañ.

³⁵ Timbi sïndi yomlok kena gwañgwa silanin kuañda timbi Kunum Yambattok ilan pipapat kwambiñ nïm pat-samlak, gan nak Molomdok Nïñañdi Bepnalok ilan papat kwambiñgan kulet. ³⁶ Wïndiñda timbi tikap sïndi nak nandi-tale-namneliñda, nak Molomdok Nïñañdi yomdok toptopnan nanin sep pïsalambi, sïndi biañgan Kunum Yambattok sambalii samaktangan kunekaliñ.

Amalok ep tïndinjili bepsi sïsinïktok kusal wïn timbi inda-daklelak

³⁷ Timbi Yesuli yousimbi enguk, “Sïndi Ablaamdok sambalii wïn nandi-samlet, ganmek sïndi nokok mandana nïm nandi-dasiañda timbi nïli kimbettok telak lonjañ. ³⁸ Nakta Bepnalok kandañ nek kañgut wala manda elet, gan sïndila sïnllok bepsi sïli sanguk wolok tuopkan pa tañ.” ³⁹ Eumbi tambane niñgiliñ, “Nïnllok bep pañni wïn Ablaam en wakan.” Eumbi enguk, “Tikap Ablaamdi sïndok bep pañji sïsinïk palïmda, sïndi endok telak kindem wïn ikan kimit-klembi kuneliñ. ⁴⁰ Gan nïtek? Nak Kunum Yambattok kusal sïsinïk wïn endoñnan nanin kasileñgut wakangot pa sanlet, gañgan sïndi nïli kimbettok telak lonjañ wïn! Ablaamdi kundit wandin no nïm tiñguk, ⁴¹ wala timbi endi sïndok bep pañji sïsinïk nïm. Sïndok bepsi sïsinïk no patak, timbi sïndi endok wekai pa kleañ.” Wïndiñ eñgukta timbi niñgiliñ, “Nïnllok meni patni Salali telak joñgo wandin no nïm kuñipi niñguk. Nïm sïnïk. Nïndi Ablaamdok komblinñii, wala timbi Kunum Yambat en noñgandi nïndok Bepni sïsinïk.” ⁴² Wïndiñ eumbi enguk, “Tikap Kunum Yambatti biañgan sïndok Bepsi sïsinïk palïmda, sïndi gïnañjili nep kasileneliñ. Wïn kusei ñïndiñda: wïn Kunum Yambat enlok kandañnan nanin nak pïmbi, kwelan ñolok indañgut patet. Timbi natnalok nanandiñala wïndiñ nïm tiñgut. Tambo endi nak nani-mulimbi pi indañgut.

⁴³ Nak manda elet wïn sïndi kusei nekta nïm nandi-dakleañ? Wïn kusei ñïndiñda: sïndi nokok mandana nandi-dasindasila kunjit pa tañ. ⁴⁴ Sïndi wïn bepsi Satan endok komblinñii, timbi endok wekai klembi, endi nïtek timbep nandi-galk talak wïn sïndi tïnep nandañ. Nain kusei kïmikïmilinan nanin endi amatam ep timbi kola ti-ta-bïlak. Timbi julunït molom sïsinïkta timbi endi kusei sïsinïk wïn nain no ba nola nïm pa kïmit-klelak. Tambo endi julunït molom gïtiktok kusei, wala timbi julunït manda elak wïn enlok gïnañ nanandiñ klembi pa elak. ⁴⁵ Gan nakta Kunum Yambattok kusal sïsinïk wïn sanletta timbi, sïndi nokok mandana nïm nandi-kwambiñ dañ. ⁴⁶ Sïndoñnan nanin nolï nak kolan tiñgut wïn timbi inda-dakleuktok tuop nïm. Wïndiñda timbi nak endok kusal sïsinïk wïn sanletta, sïndi nïtehta timbi mandana nïm nandi-kwambiñ dañ? ⁴⁷ Kunum Yambattok gïngitïiili endok mandan pa nandi-dasiañ, gan sïndila endok gïngitïi nïm kuañda timbi wïndiñ nïm pa tañ.”

Yesu papat kwambiñgan kulakti Ablaam maklelak

⁴⁸ Timbi Juda ama Yesulok mandan nandi pakiliñ endi ñïndiñ niñgiliñ, “Dïk Samalia ama pïmbiñen yal kolannat wïndiñ eñgimïñ, wïn nïndi manda biañgan eñgimïñ yañ!” ⁴⁹ Eumbi tambane enguk, “Nak yal kolanna nïmnat. Tambo nokok kuñgunali ba mandanali Bepnalok koi gïngit timba wopum dalak, ganmek sïndila nokok kotna gïngit timbi kolalak. ⁵⁰ Natna kotna gïngit tïke-louptok kena nïm pa tïlet. Tambo no patak nokok kotnali gïngit tïkeuptok nandiïlak, timbi endi wakan amatam gïtik yambidanbekak. ⁵¹ Wïn biañgan sïnïk.

Timbi nak ñïndiñ sanba: no en nokok mandana kïmit-klembi kulakta, endok plon kïm nïm indañmekak. Nïm sïnïk.” ⁵² Wïndiñ eumbi, Juda amalï amalok piñgïpsi silanin wala eumbi, wïndiñ nandiñipi niñgiliñ, “Dïk yal kolanganat wïn ip gambi-nandi-dakleamïñ! Ablaam gïta plofet ama endi sembi-taleñgiliñ, gañgan dïk wïn ñïndiñ elañ, ‘No en nokok mandana kïmit-klembi kulakta, endok plon kïm nïm indañmekak.’ ⁵³ Dïki nïndok bep pañni Ablaam maklelañ ba? Nïm ya! En gït plofet amalï sembi-taleñgiliñ, wala timbi dïk wandin wali dïtnala nandum nin sïnïk tïmbimbi, manda wandin elañ?” ⁵⁴ Eumbi, Yesuli tambane enguk, “Natna kotna gïngit

tike-lowamda, walí tlal tímbeke. Wín nokok Bepnalí wakan kotna gíngit pa tike-lolak. Síndí en síndok Yambatsí kítiañ, ⁵⁵ gan en ním nandí-kíliñ eañ. Natna en nandí-kíliñ tíñmilet. Tíkap nak ‘en ním nandí-kíliñ elet’ wíndíñ ewamda, síndí nomík manda julúñgan eut. Gan nak en nandí-kíliñ tíñmímbi, endok mandan kímít-klembi kulet.

⁵⁶ Síndok bep pañjé Ablaam endíla nandíñguk, wín nak kwelan indam kuwambi kauktok, tímbeke wala sílísíli wopum tíñguk. Tímbeke endí wíndíñ indaumbi kañguk, wolonda símbai kíndem dañguk.” ⁵⁷ Wíndíñ eumbi níngíliñ, “Akae! dík gama gwílat 50 ním maklelañdí nítek tímbeke ‘nak Ablaam kañgut’ wíndíñ elañ?” ⁵⁸ Eumbi tambane enguk, “Wín biañgan síník. Tímbeke nak níndíñ sanlet: Ablaamdí gama ním indañlímbi, nak papat kwambíñgan kulettí ikan pakut.” Yesulí enla wíndíñ eumbi, ⁵⁹ Juda amalí endí Kunum Yambat ní-tíke-pí-yalilak wíndíñ nandímbi, wítnelíñdok kawat mekíliñ, gan endí yambí-sembeke, tapma it sañ jimba gíñañ nanin pímbi ñañguk.

9

Yesulí dausí sisipmín kuañ endok dausí tímbeke tombektok indañguk

¹ Nain nola Yesulí telaknan ñañpí, ama no meñ símbai gíñañ nanin dai sisipmín indañguk wín kañguk. ² Tímbeke endok gwañgwañiilí ní-kañbí eñgíliñ, “Níníndaut, wín enlok yomda ba meñ beulok yomjetta tímbeke dai sisipmín indañguk?” ³ Eumbi enguk, “Wín enlok ba meñ beulok yomla tímbeke ním, wín Kunum Yambattí tike-kímíliñlímbi, amatamdí endok kundil engano síník wín ka-daklenelíñdok dai sisipmín indañguk. ⁴ Tímbeke níndí Bep nak naní-mukuk endok kundil engano wín gama sala palíñlímbi tílok. Nain ním ombataumbi, kílim eumbi, ama nolí kena no tímbeke tuop ním. ⁵ Gan kwelan kulet tuop nak kwelan kuañ endok kolsalenjé wakan.”

⁶ Wíndíñ eu taleumbi, kwet plon iwít suambi, kwet gít tambaneumbi, ganji indaumbi, ama dai sípsipmín dai gwílap plon saplembi, ⁷ níndíñ nínguk, “Dík Siloam tuk guañnan ñambi, timañoa daut wílit.” (Kot Siloam wín nínlók mandaninan ‘ní-mumulín’.) Tímbeke ama walí ñambi, timan daut wíllímbi, dai tombeke, kíndem deimbi, ilnan undane ñañguk.

⁸ Tímbeke endok nolí gít ama díwín nin endí dama mínemda kítnat tí-semñlímbi kañgíliñ, endí en kañbí, ní-síñgan e-nandí tímbeke eñgíliñ, “Ama kwelan pipapi, mínemda kítnat tíñguk en wakan bek.” ⁹ Eumbi, díwíndí eñgíliñ, “En ñak,” tímbeke díwíndí níndíñ pa eñgíliñ, “Ním yañ, ama no en nomík.” Tímbeke endí enguk, “Wín natna ñakan.” ¹⁰ Eumbi ní-nandímbi eñgíliñ, “Wíndíñda dík nítek tímbeke dauka tombeke deilañ?” ¹¹ Eumbi tambane enguk, “Ama koi Yesu kítiañ endí kwet tike ganji tímbeke, nokok dautna gwílap plon saplembi, níndíñ naník, ‘Dík Siloam tuk guañnan ñambi, timañoa daut wílit.’ Wolok tuop nak ñambi, wíllímbi, dautna tomík.”

¹² Wíndíñ eumbi, endok nolíilí “Ama wín dek?” ní-kaumbi, “Nak en ním nandíñmilet” enguk.

¹³ Tímbeke endí ama dama dai sisipmín kuñguk wín nañgípi, Falisi amalóñ ñañgíliñ.

¹⁴ Wín Sabat patnandí nainnan Yesulí kíilí ganji tímbeke, ama wolok dai plon saplembi, dai tomguk, ¹⁵ wala tímbeke Falisi amalí wala nandum pímbi, endí bo kusei kímípi, telak nítek plon dai tomguk wala ní-kaumbi, níndíñ tambane enguk, “Endí ganji nokok dautna plon saplembi, nak timana daut wíllípi deilet.”

¹⁶ Wíndíñda Falisi ama díwíndí Yesula níndíñ eñgíliñ, “Ama walí Sabat patnandí naindok endíkñe manda maklembi, kena pa tílak, wala tímbeke Kunum Yambattí en ním ní-mulím bímbi indañguk.” Gan díwíndí níndíñ eñgíliñ, “Níteke tímbeke yom amalí jimba kundit wandin gumañ pa tímbeke?” Wíndíñ embi, ní-síñgan tambíkíliñ. ¹⁷ Wíndíñda endí ama dai sisipmín indañguk enda bínda ní-nandímbi eñgíliñ, “Wín endí dítnalok dauka tímbeke tomguk, wala tímbeke dítna ama wala nítek síník elañ?” Eumbi enguk, “Nak enda nandíwam endí plofet ama no tílak.”

¹⁸ Gan ama walí dai sisipmín kuumbi, endok dai tomguk, wín Juda ama bíesíli gama ním nandí-kwambíñ dañgíliñ, wala tímbeke endí ama wolok meñ beu kíttí-semum bímbi

19 eni-nandiñgılıñ, “Ñine sitok niñañjet ba? Tĩmbi sitĩ dai sisipmĩn indañguk wĩndĩñ eamĩk ba? Wĩndĩnda nĩtek tĩmbi endĩ man ñĩndĩñgĩt deilak?” 20 Eumbi tambane engĩmĩk, “En nitok niñanet, dai sisipmĩn indaindan wĩn nandiñmamĩk. 21 Gan nĩtek tĩmbi man ñĩndĩñgĩt deilak, ba nindĩ sinĩk endok dai tĩmbi tomguk, wĩnda mek nĩtĩla nĩm nandi-dakleamĩk. Wĩn enla nĩ-kawĩt! Endĩ ip bendĩmbi, ama tĩlakta tĩmbi kĩndem enlok kusei e-dakleutak.” 22 Juda ama biesĩlĩ ikan e-toptopmĩn, wĩn tĩkap ama nolĩ Yesula en Mesia sinĩk wĩn indañgan eukta, ama biesĩlĩ en it kiyau gĩnañ nanin klekolĩmbi, pawan pa kuuk. Kusei wala tĩmbi ama wolok meñ beulĩ Juda ama biesĩla mĩsĩmbi, 23 ñĩndĩñ eñgĩmĩk, “Endĩ ip bendĩmbi, ama tĩlakta tĩmbi enla nĩ-kawĩt!”

24 Tĩmbi ama biesĩlĩ ama dai sisipmĩn kuñguk wĩn bĩndambo kĩtĩñmum bĩumbi nĩñgĩlĩñ, “Nĩndĩ ama wala yom ama sinĩk wĩndĩñ nandiñmamĩñ, wala tĩmbi dĩk manda bĩañgan embi, dĩkok daukalĩ tomguk, wala Kunum Yambat en wakan nĩ-kĩndem daukañ, ama wĩn nĩm.” 25 Eumbi tambane enguk, “Endĩ yom ama ba nĩm, wĩn nak nĩm nandiĩlet. Gan nak nepek no nandi-kĩlĩñ elet wĩn ñĩndĩñ: nak dautna sisipmĩn kuñguttĩ man deilet.” 26 Eumbi yousĩmbi nĩ-kañgĩlĩñ, “Nĩtek tĩ-gamguk? Ba nĩtek tĩmbi dauka tĩmbi tomguk?” 27 Eumbi tambane enguk, “Nak wĩn ikan sani-talet, gan sĩndĩ nandiĩnepi kunjĩt tĩlĩñ. Nekta manda kĩlĩk wĩngan bĩndambo sanbam nandiĩnepi eañ? Nĩm kañbi sĩndĩ bo endok gwañgwañii indanelĩndok nandiĩnelĩñ?”

28 Tĩmbi ama biesĩlĩ nĩ-suambapi eñgĩlĩñ, “Dĩkta ama wolok gwañgwan, gan nĩndĩla Moselok gwañgwañii. 29 Tĩmbi nĩndĩla ka-nandi-dakleamĩñ, wĩn Kunum Yambattĩ Mosela kena manda nĩñguk, gan ama wolok kena tĩndĩlok gembĩn wĩn denanin wĩn nĩm nandiñmamĩñ.” 30 Eumbi tambane enguk, “Akai! Nĩn nepek gĩtikĩn sinĩk yañ! Sĩndĩ endok gembĩn wĩn denanin wĩn nĩm nandiñmañ, ganmek endĩ nokok dautna tĩmbi tomguk! 31 Nĩndĩ gĩtik nandi-dakleamĩñ, wĩn Kunum Yambattĩ yom ama nĩm nandi-semalak. Tambo nin endĩ Kunum Yambat kĩmĩt-klembi, man tañgonekulakta, Kunum Yambattĩ endok nĩmolo wĩn nandiĩmbi nandiñmĩlak. 32 Ba kwet kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan nanin bĩkap man ñĩndĩñgĩt, ama no dai sisipmĩn indaindan endok dai tĩmbi tomguk, wolok kasat no ip nandiñgĩmĩñ ba? Nĩm ya! 33 Wĩndĩnda tĩkap ama ñalĩ Kunum Yambattoknan nanin nĩm bĩumda, nepek wandin no tĩmbektok tuop nĩm.” 34 Wĩndĩñ eumbi, ama biesĩlĩ tambane nĩñgĩlĩñ, “Dĩk meñgalok simbai gĩnañ nanin yom ama indañguñdĩ kulañ wandin walĩ nĩnda nĩtek tĩmbi nanandi nĩmeñdok nandiĩlañ?” Wĩndĩñ embi kle-kokĩlĩñ.

35 Tĩmbi Yesulĩ ama wĩn kle-kokĩlĩñ wolok kasat wĩn nandiĩmbi, ama wĩn kaupok ñambi, tĩmbi indaumbi, nĩ-nandiĩmbi eñguk, “Dĩk Ama Sĩsinĩk enda nandi-kĩlĩktĩ tĩñmĩlañ ba?” 36 Eumbi tambane nĩnguk, “Ama wopum, nak en nandi-kĩlĩktĩ tĩñmettok Ama Sĩsinĩk wĩn nin, wĩn dĩk nanbĩm nandiwa.” 37 Eumbi nĩñguk, “Dĩk en ip kalañ ñak. Bĩañgan sinĩk, nak manda ganlet natna Ama Sĩsinĩk wakan.” 38 Wĩndĩñ eumbi nĩñguk, “Wopum. Nak nandi-kĩlĩktĩ tĩ-gamlet.” Wĩndĩñ eñĩpi, mĩlelem tĩñmĩñguk.

39 Tĩmbi Yesulĩ ñĩndĩñ eñguk, “Nak kusei ñĩndĩñda tĩmbi kwelan indañgut: naka tĩmbi dausĩ sisipmĩn kuañ endok dausĩ tombĩmbi, deimbi ka-daklenekalĩñ, tĩmbi nin endĩ ñĩndĩñ nandañ, ‘nĩndĩ dautnĩ deimbi ka-dakleamĩñ,’ endĩ dausĩ sisipmĩn papat kwambĩñgan kunekalĩñ. Tĩmbi endĩ ka-dakleañ ba nĩm, wolok tuopgan Kunum Yambattĩ yambi-danbekak.” * 40 Tĩmbi Falisi ama dĩwĩn Yesu gĩta pakĩlĩñ endĩ manda wĩn nandiĩmbi nĩñgĩlĩñ, “Nĩtek? Nĩndĩ dautnĩ sisipmĩn nĩme!” 41 Eumbi enguk, “Tĩkap sĩndĩ ‘Nĩm ka-dakleamĩñ’ wĩndĩñ eumda, sĩndok yomjĩlok mĩlap nĩm pat-samum, gan sĩndĩ ‘Ka-dakleamĩñ’ wĩndĩñ julũngan eañda tĩmbi, sĩndok yomjĩlok mĩlap wĩn kĩmĩlĩm pat-samlak.”

* 9:39: Yesulĩ gĩnañ tiplik daila manda wandin embi, ñĩndĩñ eñguk: no en Yesulok kusal sĩsinĩk wĩn nĩm ka-daklembi, nĩm nandi-kĩlĩktĩ tĩñmĩlak, endĩ ama dai sisipmĩn wandin, tĩmbi Kunum Yambattĩ endok tombon ombĩñmekak.

10

Sipsip kandikñenji k'ndem w'in Yesu en wakan

¹ Yesuli yousimbi, Falisi amala enguk, "Manda elet wali biañgan s'nik. T'imbi ñ'ndiñ sanlet: nin endi sipsip sañ g'inañ loupí, yamanan n'im loñ'pi, nolok joñgo lap'pi piuk, endi kumbu ama ba ti-piñpiñen. ² Gan nin endi yamanan lolak, endi sipsiplok kandikñenji en wakan. ³ Ama endi yamanan b'umbi, yama kandikñe amalí yama pa p'salímlak, t'imbi sipsipti endok man pa k'imit-kleañ, w'in endi enlok sipsipñiilok kosi k'iti-semum b'umbi, yanañg'ilimbi, kwelan p'imbi ñañ. ⁴ Kwelan pi ña-taleumbi, kandikñenji telak dama ti-semalak, t'imbi sipsipti endok man malap nandiñmañda t'imbi en pa kle ñañ. ⁵ Gan endi ama g'itikñin no n'im kle ñaneliñ. Tambo endi man malap walan no nandañda t'imbi misimbi pi ñaneliñ."

⁶ Yesuli Falisi amala eyout manda w'ndiñ enguk, gan endi manda wolok kusei w'in n'im nandi-dakleñg'ilíñ. ⁷ W'ndiñda t'imbi Yesuli b'indambo enbi eñguk, "Manda wali biañgan s'nik. T'imbi ñ'ndiñ sanlet: sipsipti Bep Yambattoñ lololok yama w'in natna. ⁸ Nak gama n'im indañ'lambi, ama nindi sipsiploñ b'umbi, juluña yambi-d'ikñeñg'ilíñ, endi kumbu ama ba ti-piñpiñen ama, gan sipsipti endok mandanji n'im nandi-dasimbi k'imit-kleñg'ilíñ. ⁹ Nak noñgandi yama wakan. No en nokoñ b'imbi, Bep Yambattok sañ g'inañ lolakta, en n'im kolauktok nak en t'ike-kamaiutat, t'imbi endi misimisi n'imnat kumbi, nepek nola n'im lonjukak. ¹⁰ Kumbu amalí sipsip kumbu t'ndilok ba yandip k'ímlok ba ep t'imbi kolaneliñdok walañgot pa b'lak. Gan natna indañgut, w'in nokok g'ing'itnaili kuñgu s's'nik wakít bisik tokñetokñen wali endok pat-semektok indañgut."

¹¹ T'imbi Yesuli yousimbi eñguk, "Natna w'in sipsiplok kandikñenji k'ndem. Kandikñe k'ndem endi sipsipñiila t'imbi nandi-koñgomnat k'im-semek. ¹² Gan ama nin m'inem kenañgot pa t'ilak, endi la sipsiplok kandikñenji ba bepsi n'im. Endi kamot moyendi b'umbi kalakta, misimbi, sipsip yambimbi pim ñaumbi, kamotti sipsip ep si kleumbi papuseneañ. ¹³ Ama wali m'inem kenañgot t'imbi, sipsip n'im nandi-semalakta t'imbi w'ndiñ pa t'ilak. ¹⁴⁻¹⁵ Gan natnala sipsiplok kandikñenji k'ndem. Bepti nandi-k'iliñ ti-namumbi, nak nandi-k'iliñ t'ñmilet, w'ndiñgangot nokok g'ing'itnaila nandi-k'iliñ ti-semambi, endi naka nandi-k'iliñ ti-namañ. T'imbi w'ingot n'im. Nokok sipsipnaila t'imbi nandi-koñgomnat k'im-semetat. ¹⁶ T'imbi sipsip ñalañgot n'im a. Sipsip d'iw'in no wakít pat-namañ. Endi sañ ñolok g'inañ nanin n'im, gan nak endi wakít yanañg'it b'imbilok. Endi nokok mana malapna nandi'mbi, nep k'imit-kleumbi, nokok sipsipnai g'it'ikti k'ikesim'in noñgan indaumbi, nak noñgandi endok kandikñenji kuutat.

¹⁷ Bepnali nep kasilembi, g'inañli nandi-koñgom pa ti-namlak w'in kusei ñ'ndiñda: nak k'imnan nanin b'indambo m'ilalettok nandi-koñgomnat k'imbetat. ¹⁸ Nak n'im nandi-tale-semamda, ama noli nili k'imneliñdok tuop n'im, gan nak nandi-tale-sembi, nandi-koñgomnat k'imbetat. W'in Bepnali nokok kuñguna bimbi, b'indambo t'iketkelok gembí nambi, w'ndiñ t'imbettok nani-d'ikñeñguk."

¹⁹ Yesuli w'ndiñ eñgukta t'imbi Juda amatamdi nis'iñgan b'indambo tamb'ipi, ²⁰ asupti ñ'ndiñ eñg'ilíñ, "Yal kolan noli endok g'inan g'inañ p'umbi, kamakama t'ilak. Endok mandan slakan neta nandilok?" ²¹ T'imbi d'iw'ndi eñg'ilíñ, "Ama yal kolannat noli manda wandin n'im euk. T'imbi w'ingot n'im. Yal kolan noli dai sisipm'in endok dai t'imbi tombektok tuop n'im ya!"

Juda amatam asupti Yesu en Kunum Yambattok N'ñañ w'in n'im nandi-kwambiñ dañg'ilíñ

²² T'imbi gw'lat no Jerusalem indañguk wolonda Juda amatamdi bep pañjiilí tapma it t'imbi kaiktañguk * nain w'in nandi-kaikta pa tañ. Gwi sasale nain t'imbi'mbi,

* 10:22: Damañgan nain nola Silia nasili mikta Jerusalem lombi, tapma ilan nisilok yambatsila bit ep tapma t'ñm'iñg'ilíñ, kusei wala t'imbi itti kolañguk. Juda amalí Silia nasi ep kle-kot-talembi, tapma it w'in b'indambo t'imbi kaiktañguk.

²³ Yesulí tapma it sañ jimba ginañ Solomondok palanda plon ñañambit tññilimbi, ²⁴ Juda amatamdi bimbí, en klem gimbup papi ññgíliñ, “Díkok kusaka nain nitek gamañgot kimit-sembumbi, nindi díka nin sinik wala ginañ tpet tamiñ? Tikap dik Mesia sinikta, kusaka indangan nini-dakleukañ.” ²⁵ Eumbi tambane enguk, “Nak win ikan sangut, gan sindi nim nandi-kwambiñ da-namañ. Nak Bepnalok koi plon kundit engano pa tilet walí mek kusatna timbi inda-daklelak, ²⁶ gan sindi sipsipnai nmda timbi win nim nandi-kwambiñ dañ. ²⁷ Nokok sipsipnailí mandana nandi-dasimbi kimit-kleañ. Win nak nandi-kiliñ ti-semlet, timbi endi nak nep kimit-klembi kuañ. ²⁸ Timbi nak kuñgu taletalen nimnat emlet, timbi endi kolandok gñgít nombo nim tinekaliñ, timbi ama nolí nokok kitninan nanin no nim kiwílap timbi epmekak. ²⁹ Win nokok Bepna, nin endi gñgítnai kitninan yapíkok, endi mek nepek gítíkgan yapma kle-talelak, wala timbi ama nolí Bepnalok kiinan nanin gñgítnai kiwílap timbi, epnelíñdok tuop nim. ³⁰ Bep nití noñgan tamík.”

³¹ Manda wala timbi amatamdi bindambo kawattí wíli kimmeliñdok kawat mekiliñ, ³² gan Yesulí enguk, “Nak kundit kindem kusei kusei Beptoñ nanin sindok dausinan timbambi kañgíliñ. Sindi kundit nek sinikta timbi kawattí nitnepi tañ?” ³³ Eumbi tambane ññgíliñ, “Win kundit kindem nola timbi windiñ nim tamiñ. Win dik kwelan ama silanin wandin walí ditnala Kunum Yambat eñipi, en ni-tike-pi-yalilañda timbi nindi kawattí gwítnepi tamiñ.” ³⁴ Windiñ eumbi, Yesulí enlok kusal kasopmeuktok Kunum Yambattok mandan nolok plon e-yout timbi, ññdiñ tambane enguk, “Sindok endikñe mandanjí ginañ youyoulin patak, win Kunum Yambattí ama diwinda ññdiñ enguk, ‘Nak sangut win sindi yambat’.” ³⁵ Timbi nindi nandamiñ, manda youyoulin patak walí nain tuop biañgan sinik. Ale, tikap Kunum Yambat en wakan ama silaninda manda embi, endok kosí ‘yambat’ kitíngukta, ³⁶ nitek timbi sindi nak kit yout tinamañ, timbi ‘Nak Kunum Yambattok Niñañ’ windiñ eñgukta timbi nak en ni-tike-pi-yalilet windiñ eañ? Win Beptí en wakan nak enlok kenan tindílok nak nep kasilembi, nani-mulimbi, kwelan pi indañgut.

³⁷ Kindem a, tikap nak Bepnalok kenan nim pa tiletta, kak, nak endok Niñañ win nim nandi-kwambiñ danekaliñ. ³⁸ Gan tikap nak Bepnalok kenan win tiletta, nak endok Niñañ win nandi-kwambiñ danekaliñ. Win sindi nokok mandanala timbi win nim nandi-kwambiñ daneliñ bek, ganmek nokok kunditnala timbi win nandi-kwambiñ dawit. Windiñ tineliñda, sindi ka-daklembi nandi-daklenekaliñ, win Beptí nokok ginañ patak, timbi nak endok ginañ patet.” ³⁹ Yesulí windiñ eñgukta timbi amatamdi bindambo tike ñanep nandíñgíliñ, gan endi kisinan nanin jilop paipi ñañguk.

⁴⁰ Timbi Yesulí Jodan tuk dikñembi, maim lambílak kandañnan undane ñambi, Yoanelí damañgan tuk i-sem-i-sem kena tínguknan wandiñ ña kuñguk. Kuññilimbi, ⁴¹ amatam asuptí endoñ bimbí, nisíñgan ññdiñ eñgíliñ, “Yoanelí jimba kundit engano no nim tínguk, ganmek endi ama ñolok plon manda eñguk gítík walí biañgan sinik.” ⁴² Windiñ eñipi, wolok pakíliñ asuptí Yesu en Mesia win nandi-kwambiñ dañgíliñ.

11

Mílamílat ba kuñgu molom win Yesu en wakan

¹⁻² Ama no koi Lasalos endi jímbat wopum tí-pakuk. Lasalosí wiwiit Malia gít Mata en gíta Betani it kwelan kuñguk, timbi Malia win tam nin endi siñgimek Wopumdok kesí piñgíp sapple míliñnattí wílipi, kumbam saktí timbi kalandañguk. ✠ Lasalosí jímbat tí-paliññilimbi, ³ endok wiwiittí Yesuloñ manda ññdiñ kímílim loñguk, “Wopum, dik nandi: noka ginañgalí kasílelañ endi jímbat tílak.” ⁴ Timbi Yesulí kasat win nandimbi, ññdiñ eñguk, “Jímbat indañmínguk walí endi kimbektok nim. Tambo walí Kunum Yambattok koi gñgít wopum dauktok ba nak Kunum Yambattok Niñañ nokok kusatna engano win timbi inda-dakleuktok indañmínguk.”

⁵ Tĩmbi Yesulĩ Mata wakĩt dalañ Malia ba wiu Lasalos wĩn ep galk tañguk. ⁶ Wĩndĩnda tĩmbi endĩ ‘Lasalosĩ jĩmbat tĩlak’ gĩngĩt wĩn nandĩmbi, kwet pakuk wolok sandap tĩpet nombo yousĩm pakuk. ⁷ Pakap, gwañgwañiila enguk, “Bĩmbi, Judia kwelan bĩdambo undane ñana.” ⁸ Eumbi nĩngĩlĩñ, “Nĩnĩndaut, Judia nasilĩ kawattĩ gwĩtneptĩngĩlĩñ, nain nĩm ombataumbi, dĩk bĩdambo wandĩñ undane ñauñdok elañ ba?” ⁹ Eumbi tambane enguk, “Sandap noñgan gĩnañ aua 12got kwettĩ sala patak. Wala tĩmbi sandap kulaktĩ kwet ñolok kolsalen kalakta tĩmbi yout-kasalam nĩm pa tĩlak. ¹⁰ Gan tim kulaktĩ kolsalen nĩm palmĩlakta tĩmbi yout-kasalam pa tĩlak.”

¹¹ Yesulĩ wĩndĩñ eñĩpi, yousĩmbi enguk, “Notnĩ Lasalosĩ dou patak, gan nak ñambi, tĩmba sĩlĩkĩnem mĩlalekak.” ¹² Eumbi, gwañgwañiilĩ nĩngĩlĩñ, “Wopum, tĩkap endĩ dou patakta, jĩmbalĩ taleumbi, kĩndem daukak.” ¹³ Wĩn Yesulĩ Lasaloslok kĩmdok plon e-yout tĩnguk, gan gwañgwañiilĩ endĩ dou sĩlanin wala elak wĩndĩñ nandĩngĩlĩñ. ¹⁴ Wĩndĩnda tĩmbi Yesulĩ indañgan enĩ-daklembi eñguk, “Lasalosĩ ip sembĩk, ¹⁵ gan sĩnda tĩmbi nak en gĩta nĩm pakut wala sĩmbatnalĩ kĩndem dalak. Wĩn kusei ñĩndĩnda: nain ñolonda nokok kusatna nandĩ-kwambiñ da-sĩn tanelĩndok nainjĩ indalak. Gan man ñĩn endoñ ñana.” ¹⁶ Eumbi, wolongan Tomas koi no Didimus endĩ gwañgwa dĩwĩnda ñĩndĩñ enguk, “Ale, wĩndĩnda nĩndĩ bo ñambi, nĩnĩndaut en gĩta kĩmna.”

¹⁷ Tĩmbi Yesulĩ Betani it kwet kandañ ña tombi, Lasalosĩ nain tĩpet tĩpet ikan sum gĩnañ taplium pakuk wolok kasat nandĩnguk. ¹⁸ Betani wĩn mayañgan nĩm, 3 kilomita ba nĩtek Jelusalem tĩmbĩ dumalaum patak, ¹⁹ wala tĩmbi amatam asuptĩ Jelusalem bĩmbi, Malia gĩt Matalok wiset sembĩngukta tĩmbi enĩ-kĩlĩktĩ tĩnepi endoñ bĩ taleñgĩlĩñ. ²⁰ Tĩmbi nimbek nolĩ Matala “Yesu bĩlak” wĩndĩñ nĩmbĩ nandĩmbi, endĩ telak plon ña tĩmbĩ indañguk, gan Malialĩ ilan pipakuk. ²¹ Tĩmbi Matalĩ Yesula nĩnguk, “Wopum, dĩk ñolok palĩmda, witnalĩ nĩm sembek. ²² Ganmek man ñĩndĩngĩtañgan ñĩndĩñ nandĩlet: dĩk Kunum Yambatta nĩtek tĩmbektok nĩ-nandutañda, nandĩ-gametak.” ²³ Eumbi nĩnguk, “Dĩkok wikalĩ bĩdambo kĩmnan nanin mĩlapi kuukak.” ²⁴ Eumbi, Matalĩ nĩnguk, “Kunum Yambattĩ nain taletalennan amatam gĩtĩk ep tĩmbĩ mĩlatnekalĩñ, wolondamek nokok witnalĩ bo mĩlalekak wĩnda nak nandĩ-daklelet ñak.” ²⁵ Eumbi nĩnguk, “Amatam ep mĩlamĩlat ba kuñgu ememlok molom wĩn natna ñakan. Wala tĩmbi naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namlaktĩ kĩmbek bek, ganmek kuñgun sĩsĩnik walĩ gama palmekak. ²⁶ Wĩn amatam kaik papi, naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namañ gĩtĩk endĩ sembĩnelĩñ, ganmek kĩm biañgan walĩ nain no ba nola nĩm inda-semekak. Dĩk wĩn nandĩ-kwambiñ dalañ ba?” ²⁷ Eumbi, Matalĩ nĩnguk, “Wopum, biañgan ñak! Tĩmbi nak manda ñĩn bo nandĩ-kwambiñ dalet: Mesia, Kunum Yambattok Nĩñañ, nin kwelan ñolok indauptok een, wĩn dĩtna wakan.”

²⁸ Matalĩ wĩndĩñ eu taleumbi, ilan undane ñambi, dalañ Malia kĩtĩñmĩmbi, manda janjat tĩmbi, ñĩndĩñ nĩnguk, “Nĩnĩndauttĩ bĩ tombi, kĩtĩ-gamlak.” ²⁹ Eu nandĩmbi, wolongan platik mĩlapi, Yesuloñ ñañguk. ³⁰ (Yesulĩ it kwet gĩnañ gama nĩm loñguk, tambo endĩ Matalĩ en tĩmbĩ indañguk wolok pakuk.) ³¹ Tĩmbi Jelusalem nasi, nindĩ Malia gĩta it gĩnañ papi, nĩ-kĩlĩktĩ tĩngĩlĩñ, endĩ Malia platik sĩnik mĩlapi, pawan pĩm ñaumbi kañgĩlĩñ. Kañbi, “Endĩ sumnan kut-blamblan eup ñalak” wĩndĩñ nandĩmbi, kle ñañgĩlĩñ.

³² Tĩmbi Malialĩ Yesu pakuknan ña tombi kañguk, wolonda endĩ kesĩinan mĩlelem tĩmbi nĩnguk, “Wopum, dĩk ñolok palĩmda, witnalĩ nĩm sembek!” ³³ Wĩndĩñ eu taleumbi, kut-blamblan eñguk, tĩmbi Jelusalem nasi en gĩta bĩngĩlĩñ endĩ bo mano tĩngĩlĩñ. Tĩmbi Yesulĩ wĩn yambĩnguk, wolonda endok gĩnañlĩ mĩlata-sĩnik taumbi, blan ba gĩmbĩt walan wandin deĩnguk. ³⁴ Tĩmbi enĩ-nandĩnguk, “Delok kĩmĩlĩm patak?” Eumbi nĩngĩlĩñ, “Wopum, ñĩn bĩ ka.” ³⁵ Tĩmbi Yesulĩ sumdok telaknan ñaĩpi, dai tullĩ pĩnguk. ³⁶ Wĩndĩnda Jelusalem nasilĩ nĩsĩngan ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Wĩ kawĩt! Endĩ Lasalos gĩnañlĩ sĩnik tĩke-kasileñguk yañ.” ³⁷ Gan endoñnan nanin dĩwĩndĩ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Nĩtek tĩmbi ama dai sipsipmĩn endok dai tĩmbĩ tomguktĩ ama ñĩn nĩm tĩke-kĩmĩlĩmbi sembĩnguk?”

³⁸ Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo gĩnañ mĩlata sĩnik taumbi, sumnan ña tomguk. Lasalos wĩn kawat tombañ nolok gĩnañ kĩmĩpi, yama wĩn kawat wopumdi masip bimbĩ. ³⁹ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “Kawat tĩke ñawit!” Eumbi, ama sembĩsembĩndok wiu Mata endĩ tambane nĩnguk, “Wopum, nain tĩpet tĩpet ikan sembĩ-pakukta tĩmbi ip mĩlĩn tĩlak yañ!” ⁴⁰ Eumbi, Yesulĩ nĩnguk, “Nak ikan ñĩndĩn ganĩt: tĩkap dĩk naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩnamlañda, Kunum Yambattok kusal engano wĩn inda-dakleumbi kautañ.” ⁴¹ Wĩndĩnda ama dĩwĩndĩ kawat wĩn tĩke ñaumbi, Yesulĩ deium loumbi, ñĩndĩn eñguk, “Bep, dĩk nokok nĩmolona ikan nandĩ-namlañ, wala tĩmbi nak we ganlet.” ⁴² Dĩk nain tuop nandĩ-namlañ, wĩn natna nandĩ-talelet. Gan nak amatam ñolok ikañ enda nandĩ-sembi, endĩ dĩtna wakan nanĩ-mulĩm indaĩgut wĩn nandĩ-kwambiñ danelĩndok wĩndĩn et.” ⁴³ Wĩndĩn eu taleumbi, wopumgan kĩtĩmbi eñguk, “Lasalos, dĩk pi!” ⁴⁴ Eumbi, kĩmgukti kaiktambi piñguk. Tĩmbi kii kesĩ ba kumbam wĩn sandumdi tapli imimĩnda tĩmbi Yesulĩ enguk, “Sandum piĩsalĩm, samakgan kuwĩn.”

*Yesu amatamdok kĩnjan wĩlĩ kĩmnelĩndok telak lonjĩngĩlĩn
(Matayo 26:1-5, Maleko 14:1-2, Luka 22:1-2)*

⁴⁵ Wĩndĩnda Jelusalem nasi Malia kanep bĩngĩlĩn endoñnan nanin asuptĩ Yesulĩ Lasalos nĩtek tĩnĩmĩnguk wĩn ka-nandĩngĩlĩnda tĩmbi en Mesia sĩnik wĩn nandĩ-kwambiñ daĩngĩlĩn. ⁴⁶ Gan dĩwĩndĩ Falisi amaloiñ ñambi, Yesulĩ nĩtek tĩnguk wolok kasat tĩ-semgĩlĩn.

⁴⁷ Wĩndĩnda tapma ama biesĩ gĩt Falisi ama endĩ Judalok it kiyau wopumdok ama gĩtik kĩtĩ-semum bĩumbi, kĩmĩn tĩmbi, nĩsĩngan Yesulok plon ñĩndĩn e-nandĩ tĩngĩlĩn, “Nĩtek tĩlok? Ama walĩ jimba kundit asupgan sĩnik pa tĩlak wĩn! ⁴⁸ Tĩkap nĩndĩ binambi, wĩndĩngot tĩ-kuukta, amatam gĩtikgandĩ en Mesia wĩndĩn nandĩ-kwambiñ dambi, enda tĩmbi kusei kĩmĩpi, nĩndok kandĩkĩnenii Roma nasi mik tĩ-semumbi, endĩ bĩmbi, nĩndok tapma it wakĩt ama sambat ñĩn nĩpma tĩkeumbi kolanekamĩn.”

⁴⁹ Tĩmbi ama biesĩ endoñnan nanin no, wĩn Kaiafas, endĩ gwĩlat wolonda tapma amalok telak damanjĩ kuñguk, tĩmbi endĩ ñĩndĩn enguk, “Sĩndĩ ka-nandĩ-daklenjĩ nĩmnat yañ! ⁵⁰ Nĩm kañbi Juda ama nĩn gĩtik kola-taleneñ, wala tĩmbi wĩn sĩndok kandañ kĩndem, tĩkap ama noĩnganlĩngot amatam gĩtiktok kĩnjannĩ kĩm-nĩmek. Sĩndĩ wĩn nĩm ka-nandĩ-dakleañ bek.” ⁵¹ Kaiafasĩ wĩndĩn eñguk, gan endĩ manda wĩn enlok nanandĩnla nĩm eñguk. Tambo endĩ gwĩlat wolonda tapma amalok telak damanjĩ pakukta, plofet manda eñĩpi, ñĩndĩn eñguk: Yesulĩ Juda amatamdok kĩnjan kĩm-semepi tĩnguk. ⁵² Tĩmbi endokgot nĩm. Endĩ Kunum Yambattok gĩngĩtĩnii kwet nolok nolok papusenem pakañ ep kiulĩmbi, sambat noĩngan tĩnelĩndok kĩmbepi tĩnguk. ⁵³ Kaiafasĩ wĩndĩn eñgukta tĩmbi Juda ama biesĩlĩ sandap wolondaĩngan kusei kĩmĩpi, nĩsĩngan e-sambat tĩ-kumbi, Yesu wĩlĩ kĩmnelĩndok telak lonjĩngĩlĩn.

⁵⁴ Wĩndĩnda tĩmbi Yesulĩ Jelusalem nasi endok boĩngĩpsĩnan indaĩngan nombo nĩm kuñguk. Tambo endĩ walinin piĩm ñambi, kwet no kwet sĩlanin ñasĩngan patak wolok ñambi, it kwet no koi Eflaim wolok gwaĩngwañii gĩta kuñguk.

⁵⁵ Tĩmbi Juda amatamdok Kamaikamai gwĩlat dumalaumbi, amatam asuptĩ isi kwesĩ bimbĩ, Kunum Yambattok dainan jamilan indanelĩndok itaĩngan tapma ilan tĩpaĩngĩpaĩngĩle tĩnepi Jelusalem lo ñaĩngĩlĩn. ⁵⁶ Ñambi, Yesu lonjĩmbi, tapma it sañ jimba gĩnañ ipi, nĩsĩngan ñĩndĩn eĩngĩlĩn, “Sĩndĩ nĩtek nandañ? Endĩ gwĩlatta nĩm bĩukak bek.” ⁵⁷ Wĩndĩn eĩngĩlĩn wĩn kusei ñĩndĩnda: tapma ama biesĩ gĩt Falisi amalĩ Yesu tĩkenelĩndok manda kwambiñ no ñĩndĩn eu sataĩnguk, “Tĩkap ama nolĩ Yesu delok patak wĩn nandĩlakta, wĩn nĩnbĩ nandĩmbi, en tĩkeneĩndok.”

12

*Malialĩ Yesu kĩmkĩmlok tĩ-paĩngĩpaĩngĩle tĩnĩmĩnguk
(Matayo 26:6-13, Maleko 14:3-9)*

¹ Kamaikamai gwilat gama nım indañlımbi, sandap kit tambon noŋgan gama palımbi, Yesulı noliı gıt Betani it kwelan ña tomguk. Betani wın Lasalos, nin Yesulı kımnan nanin tımbı mlakuk, endok il kwel. ² Yesulı wolok tombımbi, nanañ sina tıñımbı, Yesu gıta nanañ nañgılıñ endoñnan nanin no wın Lasalos, tımbi Matalı yambı-dıkñeñguk. Nanañ na-palıñlımbi, ³ Malialı wıliñgılo no tıkembi, Yesuloñ ña indambi, pıñgıp saple mlıñ kındem tuan loloñ sınık endok kesı plon yalımpı, kumbam saktı tımbı kalandañguk. Tımbi pıñgıp saplelok mlıñ kındem walı it gıtık wın tokñeñguk. *

⁴ Tımbi Yesulok gwañgwañii endoñnan nanin no koi Judas Iskaliot, ama nin endı sıñgi kandañ Yesu kanjıkñiilok kısınan kımıkuk, endı Malialı kundit tıñguk wala nandum pımbı eñguk, ⁵ “Yakai! Nındı pıñgıp saple wın tuatualok kımıtnem tuaumda, gwilat noñgandok kena naindok tuan walinin epbi, gumañ pımbıñesıla emneñ!” ⁶ Gan endı ama pımbıñesıla nım nandı-semguk, tambo endı kumbu pa tıñgukta tımbi wındıñ eñguk. Wın amatamdı Yesu gıt gwañgwañiıla mınem emgılıñ wın Judası ka-dıkñembi, walinin gitakan enlok pa eplıñguk.

⁷ Tımbi Yesulı Judasla nımbi eñguk, “Maliala mlap nım mıwıñ! Wın nak kımbambi, nep kındit taplinekalıñ, wolok itaŋgan nokok pıñgıpna tıpañgıpañgıle tınamektok endı pıñgıp saple wın tuatualok nım kımıkuk. ⁸ Pımbıñesılı nain tuop sın gıta kuumbi, kındem ep kımıtnekalıñ, gan nakta kwelan ñolok sın gıta papat kwambıñgan nım kuutat.”

Tapma ama biesıli Lasalos bo wıli kımnelıñdok e-sambat tıñgılıñ

⁹ Tımbi Jerusalem nasi asupgan sınık endı Yesu Betani it kwelan pakuk wolok gıñgıt nandımbi, kanepi bıñgılıñ. Tımbi engot nım. Endı Yesulı Lasalos kımnan nanin tımbı mlakuk en bo kanepi bıñgılıñ. ¹⁰⁻¹¹ Wın Lasalosla tımbi amatam asuptı Yesulok kandañ ña-talembi, nandı-kılıktı tıñmiñgılıñ, wala tımbi tapma ama biesıli Lasalos bo wıli kımnelıñdok e-sambat tıñgılıñ.

Yesulı ama wapmañ wandin Jerusalem loñguk

(*Matayo 21:1-11, Maleko 11:1-11, Luka 19:28-40*)

¹² Kwet salaumbi, amatam kımın gıtık gwılatla Jerusalem bıñgılıñ endı Yesulı wolok loupı tıñguk manda wın nandıñgılıñ. ¹³ Nandımbi, Yesulok koi gıñgıt tıke-lonelıñdok komba gandua wandin wolok kii gayam ombım epbi, it kwet bimbi, telaknan tımbı indauktok ñambi, ñındıñ kıtımbi eñgılıñ,

“Hosana! Nı-ta-lona!

Ama ñın Wopumdok koi plon bımbi,

Kunum Yambattı gwılam tıñmın!

Endı Isıael nındok Ama Wapmañni! ✧

¹⁴ Tımbi Yesulı doñki sim no tımbı indaumbi, wolok plon pipapı ñañguk. Wın plofet manda ñındıñ youyoulın patak wolok tuop indañguk,

¹⁵ “Saion nasi sındı nım mısınelıñ! Wı kawıt!

Sındok ama wapmañjı doñki nıñañ plon pipapı bılak.” ✧

¹⁶ (Nain wolonda Yesulok gwañgwañiılı nek indañguk wolok walan gama nım nandı-dakleñgılıñ. Wın Kunum Yambattı Yesu kımnan nanin tımbı mlapı, endok pipapal engano wolok undane loñguk, wolok sıñgi kandañmek endı nandı-tomgılıñ, wın plofet amalı Yesulok plon wındıñ indauktok youyoulın, tımbi wolok tuopgan indañmiñguk.)

¹⁷ Tımbi kımın wopum Yesulı Lasalos kıtıñmımbi, kımnan nanin tımbı mlapı, sum gınañnan nanin lambumbi kañgılıñ, endı yousımbi, nek indañguk wın e-saktañgılıñ.

¹⁸ Kımın gıtık Kamaikamai gwılatla Jerusalem bıñgılıñ, endı Yesu telak plon tımbı indanelıñdok ñañgılıñ, wın kusei ñındıñda: Yesulı jimba kundit wandin tıñguk wolok gıñgıt sapakñeumbi, endı nandımbi, telak plon tımbı indanelıñdok ñañgılıñ. Ñaumbi,

* 12:3: wın wıtna tıpet ba nıtek wolok tuop Malialı pıñgıp saple koi ‘nad’ kıtıañ wın Yesulok kesı plon yalımpıkuk. ✧ 12:13: Kap 118:25-26 ✧ 12:15: Sekeraia 9:9

¹⁹ Falisi amali wɪn kañbi, nandum tuop nɪm tɪmbɪmbi, nɪsɪŋgan ñɪndɪñ eŋgɪlɪñ, “Wɪ kawɪt! Kwelan kuañ gɪtɪktɪ en ip klem kunepi ñañ! Nɪndɪ nek kusei kusei tamɪñ, wali bien nɪmnat wandin inda-daklelak!”

Yesulɪ enlok kɪmkɪmñɪla pɪlofet manda enguk

²⁰ Amatam gwɪlatta Kunum Yambat mɪlelem tɪñmɪnelɪñdok Jelusalem bɪñgɪlɪñ endok boŋgɪpsɪnan Grik ama dɪwɪn pakɪlɪñ. ²¹ Filip endɪ Betsaida it kwet Galili kwelan nanin, tɪmbi sambat wali endoñ bɪmbi nɪñgɪlɪñ, “Ama wopum, nɪndɪ Yesu kanep nandamɪñ.” ²² Eumbi, Filiptɪ ñambi, Andlu nɪmbɪ nandumbi, yakan Yesuloñ ñambi, eŋgɪlɪñ wolok tuop nɪñgɪmɪk.

²³ Tɪmbi Yesulɪ ñɪndɪñ tambane enguk, “Nak Ama Sɪsɪnɪk nokok pipatna engano wolok undane louttok nain wali ip inda-talelak. ²⁴ Wɪn biaŋgan sɪnɪk. Tɪmbi ñɪndɪñ sanlet: tɪkap nanañ mɪnjɪptɪ kwelan nɪm pɪmbi kɪmbekta, en noŋgangot palek. Gan tɪkap endɪ kɪmbekta, endɪ bien asup laliuk. ²⁵ Nin endɪ enlok kuŋgun tɪke-kɪmbɪñ dalakta, endok kuŋgun papat kwambiñgan nɪm palmekak. Gan nin endɪ kwelan ñolok kumbi, naka tɪmbi kuŋgun enlok nɪm tɪke-kɪmbɪñ dalakta, wali wakan kuŋgun wɪn tɪke kamaimbi, papat kwambiñgan palmekak. ²⁶ Wɪn no en nokok kena gwañgwana kulakta, endɪ nak nep kle kuwɪn. Nak nep kle kuñpi, natna patetnan endɪ bo palekak. Tɪmbi nokok Bepnalɪ kena gwañgwana kuañ gɪtɪkta kot gɪñgɪt emekak.”

²⁷ Tɪmbi Yesulɪ enlok kɪmɪla kɪmɪt-nandɪmbi yousɪmbi eŋguk, “Man nokok gɪnañna mɪlataumbi, nɪtek ewɪt? ‘Bep, dɪk mɪlap inda-namep tɪlak ñɪn napma tɪke’ wɪndɪñ ewɪt ba? Nɪm a. Wɪn nak mɪlap wɪn bemettok indaŋgutta tɪmbi wɪndɪñ nɪm eutet. ²⁸ Tambo nak ñɪndɪñ elet, ‘Bep, dɪkok kusaka engano wɪn tɪmbɪ inda-dakleumbi, kokalɪ wopum dawɪn.’”

Yesulɪ wɪndɪñ eumbi, kunum gɪnañ nanin manda nolɪ ñɪndɪñ eu pɪñguk, “Nokok kusatna engano wɪn ikan tɪmba inda-dakleumbi, kotnalɪ wopum daŋguk, tɪmbi wɪndɪñgangot bɪndambo tɪmbetat.” ²⁹ Kɪmɪn gɪtɪk wolok pakɪlɪñ endɪ kɪtɪkɪtɪ wɪn nandɪmbi, dɪwɪndɪ “Dɪlɪmat kɪtɪlak” eumbi, dɪwɪndɪ “Eñalo nolɪ manda nɪlak” wɪndɪñ eŋgɪlɪñ. ³⁰ Tɪmbi Yesulɪ tambane enguk, “Manda wali nak nep tɪmbɪ plaptauktok nɪm, wali sɪndɪ sep tɪmbɪ plaptauktok pɪlak. ³¹ Man ñɪndɪñgɪt nain inda-taleumbi, ñɪndɪñ indaukak: Kunum Yambattɪ kwelalok amatam gɪtɪk yambi-danbi, tambonjɪ ombi-tɪkenelɪñdok eu taleukak, tɪmbi kwet ñolok kandɪkñe Satan en wakan wɪlɪ pɪukak. ³² Gan natnalok kandañ wɪn ñɪndɪñ: nak kwelan nanin nep loumek, nak amatam gɪtɪktɪ nokoñ bɪmbɪlok telak dɪlɪ-tom-semetat.” ³³ Yesulɪ wɪndɪñ eŋguk, wɪn endɪ kɪmkɪm nɪtein kɪmbektok wɪn e-dakleñguk.

³⁴ Tɪmbi amatamdɪ tambane nɪñgɪlɪñ, “Manda youyoulɪn patak wali Mesia papat kwambiñgan kuuktok eumbi pa nandɪñgɪmɪñ. Nɪtek tɪmbi dɪk Ama Sɪsɪnɪk kloñbat plon tɪke-loumbi kɪmbektok elañ? Dɪk Ama Sɪsɪnɪk nɪtein wandin ñala manda wɪn elañ?” ³⁵ Tɪmbi Yesulɪ enlok plon manda embi, ñɪndɪñ enguk, “Kolsalenlɪ nain dumangangot gama sɪndok boŋgɪpsɪnan pat-samekak. Nɪm kañbi kɪlɪmdɪ sapma kleuk, wala tɪmbi sɪndɪ kolsalen gama pat-samlak tuop wolok gɪnañ yousɪmbi kunekalɪñ. Neta, kɪlɪm gɪnañ kulaktɪ dendɪñ ñalak wala nɪm nandɪ-daklelak. ³⁶ Wɪndɪñda tɪmbi kolsalendok kuseilɪ sɪn gɪta gama palɪñɪlɪmbi, sɪndɪ kolsalen molom indanelɪñdok en nandɪ-kɪlɪktɪ tɪñmɪnekalɪñ.”

Yesulɪ wɪndɪñ eu taleumbi, amatam yambɪk bim ñambi, yambɪ-semɪm pa kuñguk.

Yesu nɪm nandɪ-kɪlɪktɪ tɪñmañdɪ tuanjɪ ombi-tɪkenekalɪñ

³⁷ Yesulɪ jimba kundit asupgan amatamdok dausɪnan ip tɪñguk, gan asuptɪ wandingan embi gɪñgɪnembi, en Mesia wɪn nɪm nandɪ-kwambiñ dañgɪlɪñ. ³⁸ Wɪn pɪlofet Aisaialɪ manda no youkuk patak wali bien tɪmbektok wɪndɪñ indaŋguk. Manda wɪn ñɪndɪñ, “Wopum, nɪndɪ gɪñgɪt manda eŋgɪmɪñ wɪn amatam tɪpet sɪnɪktɪ nandɪ-kwambiñ dañgɪlɪñ, ba dɪkok gembɪñga daut semguñ wɪn ka-dakleñgɪlɪñ.” ☆

³⁹ Endi Yesu nandi-kilikti tiñmineliñdok tuop nim. Wolok kusei win Aisaiali ñindin youkuk,

⁴⁰ “Nak Kunum Yambatti endok dausi masipbi, ginañji timba kwambiñ dañguk.

Nim kañbi, endi dausili nokok kunditna kañbi, ginañjili nandi-kiliñ embi, tambanem, nokoñ bumbi, natna ep timba kaikta-talenekaliñ.” ☆

⁴¹ Aisaiali windin youkuk, win kusei ñindinda: Kunum Yambatti Mesialok kusal engano win Aisaia itañgan daulim+um kañbi, endi nepek eukak ba timbekak wolok plon youkuk.

⁴² Ganmek nain wolongan Juda ama bieslok boñgipsinan bo asupti Yesu nandi-kilikti tiñmñgiliñ, gan endi Falisi amala misingiliñda timbi win nim e-indañgiliñ. Nim kañbi, endi it kiyau ginañ nanin ep kle-kolimbi, pawan kuneliñ. ⁴³ Ama wali amatam eni-kindem dañ wala nandi-galk wopum tiñgiliñ, ganmek Kunum Yambattok kandañ nandi-galk wopum wandin nim timbi, nandi-kiliktinji kimit-sembiñgiliñ.

⁴⁴ Timbi Yesuli wopumgan kitimbi, ñindin eu piñguk, “Nak nandi-kilikti tinamlakti nakgot nim nandi-kilikti tinamlak, tambo endi Bep nak nani-mukuk en bo nandi-kilikti tiñmilak. ⁴⁵ Windinñgangot nak nambilakti nani-mukuk en bo kalak.

⁴⁶ Amatam nak nandi-kilikti tinamañ, endi kilim ginañ nombo nim kuneliñdok nak kolsalen wandin kwelan pi indañgut. ⁴⁷ Nak kwelan kuañ yambi-danbi, endok kolanjilok tambon ewa taleuktok nim indañgut. Tambo nak kolanjilok tambonnan nanin yapma tikeuttok indañgut. Kusei wala timbi tikap ama noli nokok mandana nandi-kimkimnelakta, natna en ka-danbi, endok tambon ewa talelak windin nim tilet.

⁴⁸ Tambo nin endi nak siñgi wit-nambi, nokok mandana nim nandi-dasilak en ka-danbi, tambon eu taleuktok no patak, win nak manda eñgut wali wakan en kwet nain taletalenan ka-danbi, tambon ombi-tikeuttok eu taleukak. ⁴⁹ Win kusei ñindinda: nak natnalok nanandinala manda nim eñgut. Tambo Bep nak nani-mukuk en wakan nak manda nek ba nittek eelok win nani-dikñeñguk. ⁵⁰ Timbi nak ñindin nandi-kiliñ elet: endi manda euttok nani-dikñeñguk, manda wali amatam ep timbimbi, kuñgu taletalen nimnat kunekaliñ. Windinda timbi nak endi manda nittek eelok nanguk, wolok tuopgangot pa elet.”

Yesuli kimbepi, gwañgwañii ti-pañgipañgile ti-semguk

13

Yesuli gwañgwañiilok kesisi wilit-semguk

¹ Kamaikamai gwilat indaup timbimbi, Yesuli kwelan ñolok bimbi, Beuloñ undane lololok nain indañguk win ka-nandi-dakleñguk. Endi ama nin kwelan ñolok en kimitle kuñgiliñ win ep galk ti-ta-biñguk, timbi yousimbi, kwelan gama kuñguk tuop ep galkta tiñguk win daut semguk.

² Yesu git gwañgwañii endi tim nanañ na-paliñilimbi, ñindin indañguk: Satandi Judas, Simon Iskaliottok niñañ, enda ikan ginan ginañ nanandi mimbibi, Yesu kanjikñiilok kisinan kimilektok niñguk. ³ Gañgan Yesuli nandiñguk, win Bepti nepek gitik endok kiinan kimilimbi ka-dikñeñguk, timbi endi Kunum Yambattoñnan nanin piñguktidoñ undane luptok tiñguk. Windin nandinpi, ⁴ nanañ na-pakiliñnan nanin mlapi, dasindasin ombap kiundip kimipi, timbikalanda no tikembi, boñgunan temguk. ⁵ Tinipi, tuk jawañ ginañ wili piumbi, kusei kimipi, gwañgwañii kesisi wilit-sembi, timbikalanda boñgunan temguk wali timbi kalandañguk.

⁶ Windin ti-sem-ta-ñakap, Simon Petloloñ bi tombimbi niñguk, “Wopum, nim kañbi dik nokok kesitna wilelep timbeñ a.” ⁷ Eumbi tambane niñguk, “Natna nek ti-samlet wolok kusei win dik man ñindinñgita nim nandi-daklelañ, gan gamamek nandi-tombekañ.” ⁸ Eumbi, Petloli kimisip tiñmimbi niñguk, “Dik nain no ba nola

☆ 12:40: Aisaia 6:10

nokok kesitna no nim wilit-namekañ.” Eumbi, Yesulí niñguk, “Tikap nak nim wilit-gametetta, dik nokok giñgit yousim kuuñdok tuop nim.” ⁹ Eumbi, Simon Petlolí niñguk, “Wopum, tikap wíndiñda, dik nandi-nambi, kesitnañgot nim wilit-nameñ, tambo dik nokok kitna ba kumbana wakít wilit-namekañ!” ¹⁰ Eumbi, Yesulí niñguk, “Nin endí tuk ikan ik, endí jamilan sisinik, gan kesitnañgot wiliwilittok. Tímbi ginañjilok kandañ sindí jamilan sinik, gan gitik sinik nim.” ¹¹ Yesulí nin sinikti en kanjikniilok kisinan kimipi tiñguk win ikan ka-nandiñgukta tímbi ñíndiñ eñguk, “sindi gitik sinik jamilan nim.”

¹² Yesulí gwañgwañiilok kesisi wilit-talembi, dasindasin ombap bindambo dasimbi, kwel kinjannan undane ña pip papi eni-nandiñguk, “Sindi nak nek ti-samit wolok kusei ka-nandi-tomañ ba nim? Win ñíndiñ: ¹³ nak sindok Saníndautsi ba Wopumjí kuletta tímbi sindí ‘Niníndaut’ ba ‘Wopum’ naniñ wín dindim eañ. ¹⁴ Wíndiñda tikap nak sindok Wopumjí ba Saníndautsilí sindok kesisi wilit-sam-taleletta, singan kesisi tambo wiliim ti-ta-kulok. ¹⁵ Nak telak win daut samit, win sindí bo nak nomik kosi giñgit win biu pímbi, nak ti-samit wíndiñgan sindí tambo tíke-kimít ti-kunekaliñ. ¹⁶ Biañgan ñak. Nak ñíndiñ sanlet: kena gwañgwa silanindi molomjilok kapmainan kuañ, tímbi ama kena tíndilok eni-mulim ñañ endí bo nin eni-mukuk endok kapmainan kuañ. * ¹⁷ Sindi nepek sanit wolok walan ip nandi-dakleañda, tikap sindí wolok tuop ti-kunekaliñda, sindí Kunum Yambattok dainan amatam diwin yapma kle-patnekalíñ.”

Ama nin Yesu kanjikniilok kisinan kimipi tiñguk win inda-dakleñguk (Matayo 26:20-25, Maleko 14:17-21, Luka 22:21-23)

¹⁸ Tímbi Yesulí yousimbi enguk, “Nak sindí gitik amatam diwin yapma kle-patnekalíñ wíndiñ nim elet. Nak ama nitein nokok gwañgwanai kuneliñdok ep kasileñgut win nandi-dakle-samlet, tímbi nak nin kasileñgut win plofet manda no youyoulin patak walí bien tímbehtok kasileñgut. Win ñíndiñ, ‘Ama no notna wandin nakita yakan nanañ nalak, endí kanjik ti-namlak.’ ✠ ¹⁹ Nak man ñin wolok plon itañgan kasat ti-samlet, win kusei ñíndiñda: wíndiñ inda-namumek, sindí nokok kusatna papat kwambiñ win nandi-kwambiñ danekaliñ. ²⁰ Nak kusatnala elet walí biañgan sinik. Tímbi ñíndiñ sanlet: nin endí nak ama ni-mukut enda not tíñmilak, endí Kunum Yambattok dainan nak wakan not ti-namlak, tímbi nin endí not ti-namlak, endí nak nani-mukuk enda bo not tíñmilak.”

²¹ Yesulí wíndiñ e-talembi, ginañ milata-sinik taumbi, indañgan e-daklembi enguk, “Manda et walí biañgan sinik, win nak ñíndiñ sanlet: sindoñnan nanin noli bola tinambi, kanjikniilok kisinan napiletak.” ²² Tímbi gwañgwañiilí Yesulí ninda sinik eñguk wala gama nim nandi-daklembi, nandi-bendi wopum tímbi, tambo ka tíngilíñ. ²³ Tímbi endoñnan nanin no, win gwañgwa nin Yesulí ginañlí kasileñguk † endí Yesulok ñasiñgan kii dindim kandañ pakuk, ²⁴ wala tímbi Petlolí enda kiilí walawala tímbi niñguk, “Ninda sinik elak win dik ni-ka!” ²⁵ Wíndiñ tímbi, gwañgwa walí Yesulok kandañ ñaña embi ni-nandiñguk, “Wopum, win nin?” ²⁶ Eumbi, Yesulí tambane niñguk, “Nak plaua nanañ dip ñin wítna ginañ wisimbi, miwam nambetak en wakan.” Wíndiñ eñpi, plaua nanañ dip win wisimbi, Judas Simon Iskaliottok niññañda mímbi ²⁷ tíkeumbi, wolongan Satandi Judaslok ginañ pi-ñimíñguk. Tímbi Yesulí niñguk, “Dik nepek tímbehtok tilañ win platik sinik ti.”

²⁸ Endí wíndiñ eñguk, gan nanañ na-pakiliñ diwin noli endí kusei nekta wíndiñ niñguk win nim nandi-dakleñgíliñ. Nim nandi-daklembi, ²⁹ Judasli endok minemjí kadikneñgukta tímbi diwíndi Yesulí Judasla ñíndiñ ba nek niñguk wíndiñ nandiñgíliñ, “Dik ñambi, gwílatla nek nanalok típkamiñ win tua,” ba “Pímbiñesíla minem em.”

* 13:16: Manda wolok walan win ñíndiñ: tikap Yesulí siñgin tíke-pimbi, gwañgwañiilí ep kimikukta, endok gwañgwañiilí tambo wíndiñgangot tilok. ✠ 13:18: Kap 41:9 † 13:23: Yoanelí enlok plon e-yout tiñguk, gan enlok koi tíke-louktok nim nandiñbi, eu inda-dakleñguk.

³⁰ Tĩmbi Judasli nanañ dı̄p wĩn tĩke-taleumbi, wolongan walinin kilim gĩnañ pĩm ñaĩnguk.

Yesuli gwaĩngwaĩii tambo tĩke-galk tĩneliĩndok eni-dĩkĩeĩnguk

³¹ Judasli walinin ip pĩm ñaumbi, Yesuli gwaĩngwaĩii dı̄wĩn ñĩndiĩĩ enguk, “Ama Sisĩnik nokok kusatna engano wali man inda-dakleupi tĩlak, tĩmbi nek inda-namepi tĩlak, wali Kunum Yambattok kusal engano wĩn tĩmbi inda-dakleukak. ³² Tĩkap nak endok kusal engano wĩn tĩmba inda-daklelakta, nain nĩm ombataumbi, endi bo nokok kusatna engano wĩn tĩmbi inda-dakleukak.

³³ Gwaĩngwanai, nak nain dumangot gama sĩn gĩta kuutat. Kukap ñawambi, sĩndi nep lonjĩnekalĩĩ, gan nak Juda ama biesĩla engut wĩndiĩĩngangot sĩnda ñĩndiĩĩ sanlet, ‘Nak ñautatnan sĩndi ñaneliĩndok tuop nĩm.’ ³⁴ Wĩndiĩĩnda tĩmbi nak endiĩkĩe manda komblin sanbi, sĩndi gĩnañjĩli tambo tĩke-galk tĩneliĩndok sani-dĩkĩelet, wĩn nak sep galk ti-samgutti ti-samlet, telak wolok tuopgan sĩndi bo tambo tĩke-galk tĩnekalĩĩ. ³⁵ Tĩkap sĩndi wĩndiĩĩ ti-kunekaliĩnda, amatam gitiĩkĩti sĩndi nokok gwaĩngwanai kuaĩ wĩn sambĩ-nandi-tomnekalĩĩ.”

Yesuli Petlolok e-sembeĩn wĩn eu indaĩnguk

(*Matayo 26:31-35, Maleko 14:27-31, Luka 22:31-34*)

³⁶ Tĩmbi Simon Petloli Yesu ni-nandiĩnguk, “Wopum, diki dendĩĩ ñaukaĩ?” Eumbi tambane niĩnguk, “Nak ñautatnan diki man ñĩn nep klem ñauĩndok tuop nĩm, gan gamamek diki nep klembi ñaukaĩ.” ³⁷ Eumbi ni-nandiĩmbi eĩnguk, “Wopum, niteĩk tĩmbi nak man ñĩn gep klem ñauttok tuop nĩm? Nak kuĩnguna bimbi, kĩm-gamettok paĩngĩtam patet.” ³⁸ Wĩndiĩĩ eumbi, Yesuli niĩnguk, “Ba dikiok kuĩnguĩga bimbi, kĩm-nametaĩ ba? Wĩn biaĩngan nĩm! Nak ñĩndiĩĩ ganlet: puputti gamaĩ nĩm kitiĩĩĩĩĩmbi, diki naka nain tĩpet giti no e-sembeĩ ti-nametaĩ.”

14

Kunum Yambattoĩ lololok telak noĩngangot wĩn Yesu en wakan

¹ Tĩmbi Yesuli yousĩmbi, gwaĩngwaĩiila ñĩndiĩĩ enguk, “Gĩnañjĩ mĩlataumbi, nandi-bendi wopum taĩ wĩndiĩĩ nombo nĩm tĩnekalĩĩ. Tambo sĩndi Kunum Yambattok plon panjaĩnganembi, wĩndiĩĩngangot nokok plon panjaĩngane-ta-kunekaliĩ. ² Nokok Bepnalok il kuseinan it gĩnañ asup patak. Nĩm palĩmda, nak ñĩndiĩĩ nĩm sanbet, ‘Nak ñambi, it tĩwĩli dikiĩe ti-sametati.’ ³ Tĩmbi nak ñambi, it tĩwĩli dikiĩe ti-sam-talemek, undane bĩmbi, sanaĩngĩlambi, sĩndi bo natna kuutatnan kuneliĩndok ñanekamĩĩ. ⁴ Tĩmbi nak kwet delok ñautat, wolok telak wĩn sĩndi ip nandi-taleaĩ.”

⁵ Tĩmbi Tomasli niĩnguk, “Wopum, diki dendĩĩ ñaukaĩ wĩn nĩndi nĩm nandi-dakleamiĩ, wala tĩmbi telak wĩn niteĩk nandi-dakleneĩ?” ⁶ Eumbi niĩnguk, “Natna telaktok kusei, manda biaĩngan sisĩniktok kusei, ba kuĩngu sisĩniktok kusei. * Nak napma klembi, Beptoĩ tomtom wĩn no nĩm sĩnik patak. ⁷ Sĩndi nak nandi-kĩliĩe ti-namumda, Bepna bo nandiĩmĩneliĩ. Tĩmbi sĩndi man kusei kĩmĩpi, en nandi-kĩliĩ tĩĩmaĩ. Biaĩngan ñak, sĩndi en ikan kaĩngĩliĩ.”

⁸ Tĩmbi Filipti niĩnguk, “Wopum, diki Bep dauĩ nĩmumbi, nandiina tuop ti-nimek.” ⁹ Eumbi niĩnguk, “Filip, nak nain ombapgan sĩn gĩta ip kuĩngut, ganmek diki nokok kusatna gama nĩm nambi-nandi-tomlaĩ ba? No en nak nambiĩnguktĩ Bep ip kaĩnguk. Wĩndiĩĩnda diki nekta ‘Bep dauĩ nimekaĩ’ elaiĩ? ¹⁰ Bepti nokok gĩnañ palĩmbi, nak endok gĩnañ patet. Diki wĩn nĩm nandi-kwambiĩĩ dalaĩ ba? Niti noĩngan tamĩkta tĩmbi nak manda sanlet wĩn natnalok nanandiĩnala nĩm pa elet. Tambo Bep nokok gĩnañ pataktĩ enlok kenan pa tĩlak. ¹¹ Bepti nokok gĩnañ palĩmbi, nak endok gĩnañ patet, sĩndi manda wĩn nandi-kwambiĩĩ da-kunekaliĩ. Tĩkap sĩndi nak wĩndiĩĩ eletta tĩmbi wĩn

* 14:6: Yesu en wakan telak Kunum Yambattoĩ ñalak wĩn dauĩ nĩmlak, endok kusal wĩn tĩmbi inda-dakle-nĩmlak, tĩmbi kuĩngu sisĩnik nĩmlak.

nandi-kwambiñ daneliñdok tuop nımda, kundit ep tımbambi kañgliñda tımbi wındiñ tınekalıñ. ¹² Biañgan sınık, sındi kunditnala tımbi wındiñ tınekalıñ.

Tımbi kundit tındılok kandañ nak ñındiñ sanlet: nin endi nak nandi-kılıkti tı-nam tı-kulakta, endi bo kena ba kundit natna tılet wındiñgangot tımbekak. Tımbi endok kenan ba kundil walı natna kena ba kundit tıngut wın makleukak. Wın kusei ñındiñda: nak Bepnaloñ loutat. ¹³ Lowambi, sındi nokok kotnalok plon kiti-nambi, nek ba nek tı-samettok nani-nandiñ, wılok tuop nak Nıñañdi Bepnalok kusal engano wın tımba inda-dakleuktok tı-sametat. ¹⁴ Wın tıkap sındi nokok gıngıtınai kuañda tımbi nek ba nek tı-samettok nani-nandiñnekalıñda, natna wın tı-sametat.”

Yesulı Dındım Woñ nı-mulım pıuptok e-kwambiñ dañguk

¹⁵ Tımbi Yesulı yousımbi, gwañgwañiila ñındiñ enguk, “Tıkap sındi gınañjılı nep galk tañda, nak sındi nek tıneliñdok sani-dıkñelet wılok tuop tı-kunekalıñ. ¹⁶ Tımbi nak Bepta nı-nandiwbambi, endi sındok Pañgembılanjı no nı-mulım pıumbi, nokok kınjan sın gıta papat kwambiñgan kuukak. ¹⁷ Nak Dındım Woñ Beptok kusal sısınk wın tımbi inda-daklelak enla elet. Kwelalok gıngıtıñi endıla en nım ka-nandañ ba en nım nandiñmañ, wala tımbi endi en kasıleneliñdok tuop nım. Gan Woñ walı sın gıta kulak, tımbi sındok gınañjı gınañ pımbi, palekakta tımbi sındıla en nandi-kılıñ tıñmañ.

¹⁸ Nak sambiwambi, pañgembılanjı nımnat nomık nım kunekalıñ. Nım. Nak sındoñ undane bıutat. ¹⁹ Wın nain nım ombataumbi, kwelalok gıngıtıñiilı nombo nım nambınekalıñ, gan sındıla bındambo nambınekalıñ. Tımbi nak papat kwambiñgan kuletta tımbi sındi bo kunekalıñ. ²⁰ Sındi bındambo nambımek, ñındiñ ka-nandi-daklenekalıñ: nak Beptok gınañ patet, tımbi sındi nokok gınañ palımbi, nak sındok gınañ patet. ²¹ Nin endi nokok endıkñe mandana nandi-dasımbi kımıt-kle-kulakta, endi wakan gınañlı nep galk tambı, nep kasılelak. Tımbi nin endi wındiñ tı-namlak, en wakan Bepnalı tıke-galk taukak, tımbi natna bo en tıke-galk tambı, nokok kusatna tımba inda-dakle-ñımekak.”

²² Tımbi Judas no, wın Judas Iskalıot en nım, walı Yesu nı-nandiımbi eñguk, “Wopum, nıtek tımbi dıkok kusaka wın nındañgot tımbi inda-dakle-nımepe lañ, gan kwelalok amatam dıwında nım?” ²³ Tımbi Yesulı tambane nınguk, “Tıkap nolı gınañlı nep kasıle-kulakta, endi nokok mandana kımıt-kle-kulak. Tımbi Bepnalı ama wandin wın tıke-galk tambı, Bep nıti endoñ bımbi, en gıta yakan papat kwambiñgan kundekamık. ²⁴ Gan nin endi gınañlı nım nep kasıle-kulakta, endi nokok mandana nım kımıt-klelak. Tımbi manda sanbambi nandañ wılok kandañ wın ñındiñ: wın natnalok manda nım, wın Bep nin nak kwelan nani-mukuk enlok mandan.

²⁵ Nak gama sın gıta kuñıpi, nepek gıtık wın sani-ta-bılet. ²⁶ Gan gamanda Beptı sındok Pañgembılanjı, wın Dındım Woñ, nı-mulım pımbi, nokok kınjannan sın gıta kuukak. Tımbi endi wakan nepenepek gıtık sani-daut tı-sambi, natna manda sangut gıtık wın tımbi kıkta-samumbi, bında nandi-tomnekalıñ.

²⁷ Nak sambık bımbi, nokok busukna bıskıñat pat-samektok samlet. Busuk samettok pat-namlak walı busuk kwelan nanin wandin nım. Nak busuk wın samletta tımbi sındok gınañjılı mılataumbi, mısimısi nım tınekalıñ. ²⁸ Nak manda ñındiñ ikan sanbambi nandiñ, ‘Nak sambık bımbi, ñakap, sındoñ bındambo undane bıutat.’ Sındi gınañjılı biañgan nep galk tambı, nep kasıle-kuumda, nak Beptoñ ñautat wala sındi naka tımbi nandi-sılısılı tıneliñ. Neta, Bepnalı nak napma klembi, loloñ sınık patakta. ²⁹ Nepek gamamek indaukak wın nak man ñın itañgan sani-talelet, wın kusei ñındiñda: nak sanıt wılok tuop indaukak, wolondamek sındi nak manda biañgan elet wın gumañ nandi-kwambiñ danekalıñ.

³⁰ Nak sın gıta manda nombo yousım sansanlok nain lakatgot pat-namlak, wın kusei ñındiñda: kwettok kandıkñe ama Satan endi nep tımbi kolauttok bıupi tılak. Endi nepek no tı-namektok gembı nım palmılak, ³¹ gan nak wandıgan embı nım kımısip tıñmılet. Tambo nak Bepna gınañnalı kasılelet wın kwelan kuañdi nambı-nandi-dakleneliñdok Bepnalı nani-dıkñeñguk wılok tuopgan tılet.

Ale, ip mɪlapi, pɪm ñana.”

15

Wain komba sɪsɪnɪk wɪn Yesu en wakan

¹ Tɪmbi Yesulɪ yousɪmbi, gwaɳgwaɳiila enbi eɳguk, “Natna wain komba sɪsɪnɪk, tɪmbi nokok Bepnalɪ wain kenalok kandɪkɳe ama. ² Endɪ nokok kɪtna gayam bien nɪm laliaɳ gɪtɪk wɪn dombɪmbi, ep kolɪm ñalak. Tɪmbi nokok kɪtna gayam bien laliaɳ walɪ bien lali-sɪnɪk tanelɪɳdok endɪ tɪ-dɪndɪme kena pa tɪlak. ³ Tɪmbi komba kii gayam bien lalilalilok tɪ-dɪndɪm eaɳ, wandin nak manda sanbambi nandɪ-dasiɳgɪlɪɳ walɪ ikan sep tɪ-dɪndɪm eumbi, Kunum Yambattok dainan dɪndɪm indaɳgɪlɪɳ.

⁴ Tɪkap kii gayamdɪ komba plon nɪm yousɪm patakta, walɪ engan bien laliuktok tuop nɪm, wɪndɪɳgangot tɪkap sɪndɪ natnalok plon nɪm yousɪm pakaɳda, bienjɪ lalinelɪɳdok tuop nɪm. Wɪndɪɳda tɪmbi sɪndɪ natnalok plon yousɪmbi pat-ta-kunekalɪɳ, tɪmbi natna sɪndok plon yousɪmbi pat-ta-kuutat. ⁵ Natna wain komba, tɪmbi sɪndɪ nokok kɪtna gayam. Nin endɪ nokoɳ yousɪmbi, nak bo endoɳ yousɪletta, walɪ wakan bien asup pa lalilak. Wɪn kusei ñɪndɪɳda: nak napma klembi, bien lalilalilok telak no nɪm patak. ⁶ Tɪkap ama nolɪ nokoɳ nɪm yousɪmbi patakta, endɪ komba gayam dombɪ kokottok wandin: wɪn tɪke kolɪmbi, yaɳetaumbi, kii gayam dɪwɪn gɪta ep kiupi, komba gɪnaɳ ep siu dɪndɪlok. ⁷ Tɪkap sɪndɪ nokoɳ yousɪm pakaɳ, tɪmbi nokok mandana nandɪ-dasiɳgɪlɪɳ wɪn kɪmɪt-kle-kuaɳda, sɪndɪ Kunum Yambattɪ wɪndɪɳ ba wɪndɪɳ tɪ-samektok nandaɳ wala kɪndem nɪ-nandumbi, nandɪ-samekak. ⁸ Nandɪ-samumbi, sɪndɪ telak wɪndɪɳ plon bien asup laliumbi, nokok gwaɳgwanai kuaɳ wɪndɪɳ inda-daklelak, tɪmbi nokok Bepnalɪ kot gɪɳgɪt tɪkelak.”

⁹ Yesulɪ yousɪmbi, gwaɳgwaɳiila enguk, “Beptɪ nep galk taɳguk, wɪndɪɳgangot nak sep galk taɳgut. Tɪmbi nak yousɪmbi, sep galk ta-ɳauttok sɪndɪ nokoɳ yousɪm patnekalɪɳ. ¹⁰ Wɪn natna Bepnalok endɪkɳe mandan kɪmɪt-kle-talembi, endoɳ yousɪm patet, tɪmbi endɪ yousɪyousɪɳgan nep galk talak, wɪndɪɳgangot tɪkap sɪndɪ nokok endɪkɳe mandana kɪmɪt-kleaɳda, sɪndɪ nokoɳ yousɪm patnekalɪɳ, tɪmbi nak yousɪyousɪɳgan sep galk tautat. ¹¹ Wɪn nak sɪmba sasat nandɪlet wɪn sɪndɪ bo nandɪmbi, gɪnanjɪ gɪnaɳ tokɳeumbi pat-samektok nandɪlet, wala tɪmbi nokok mandana kɪmɪt-klenelɪɳdok sanɪt. ¹² Tɪmbi endɪkɳe mandana wɪn ñɪndɪɳ: nak sep galk taɳgut, wɪndɪɳgangot sɪndɪ gɪnaɳjɪlɪ tambo tɪke-galk tɪ-ta-kunekalɪɳ.

¹³ Tɪkap ama nolɪ noliila ep galk tambi kɪm-semekta, endɪ ep galk tɪndɪlok telak dɪwɪn gɪtɪk patak wɪn makle-sɪn tauk. ¹⁴ Tɪmbi tɪkap sɪndɪ nokok endɪkɳe mandana kɪmɪt-kle-kuaɳda, sɪndɪ nokok notnai sɪnɪk inda-dakleaɳ. ¹⁵ Nak sɪnda kena gwaɳgwa nombo nɪm sanlet, tambo nak sɪnda nokok notnai sanɪ-talelet. Wɪn kusei ñɪndɪɳda: kena gwaɳgwalɪ molomdɪ nek nandɪ-sambat tɪlak wɪn nɪm nandɪlak, gan nokok Bepnalɪ nepek gɪtɪɳgɪtɪk nanguk wɪn nak sɪnda sanɪ-dakle-talewambi, sɪndɪ ikan nandɪ-taleaɳ. ¹⁶ Sɪndɪ nak nɪm nep kasɪleɳgɪlɪɳ. Tambo natna sep kasɪlembi, ñɪndɪɳ tɪnelɪɳdok sep dangut: sɪndɪ ñambi, bienjɪ tɪmbɪ indaukak, wɪn bien papat kwambiɳgan palekak wandin. Wɪndɪɳ indaumek, sɪndɪ nokok kotna plon Bep kɪtɪɳmɪmbi, nepek no ba no tɪ-samektok nɪ-nandaɳ, endɪ wolok tuop sɪnɪk tɪ-samekak. ¹⁷ Nak endɪkɳe manda ñɪn bɪndambo sanba nandɪwit: sɪndɪ gɪnaɳjɪlɪ tambo tɪke-galk tɪ-ta-kunekalɪɳ.”

Gwaɳgwaɳiilok mɪlap inda-semekak wala Yesulɪ eu inda-semguk

¹⁸ Yesulɪ bɪndambo yousɪmbi, ñɪndɪɳ enguk, “Amatam kwelalok gɪɳgɪt kuaɳdɪ nandɪ-kunjitta tɪ-samumbi, wolonda sɪndɪ nɪm nandɪ-kamalanekalɪɳ, wɪn kwelalok gɪɳgɪt kuaɳdɪ dama naka ip nandɪ-kunjitta tɪ-namgɪlɪɳ. ¹⁹ Sɪndɪ kwelalok gɪɳgɪt kuumda, endɪ sɪnda nandum endok nosii tɪmbɪmbi, sep galk tanelɪɳ. Gan nak endok boɳgɪpsɪnan nanin sep kasɪlewambi, sɪndɪ natnalok gɪɳgɪtnai kumbi, kwelalok gɪɳgɪt nombo nɪm kuaɳ. Kusei wala tɪmbi endɪ sɪnda nandɪ-kunjitta tɪ-samaɳ. ²⁰ Sɪndɪ manda ñɪn dama sangut wɪn nandɪ-tombɪt, ‘Kena gwaɳgwa sɪlanindɪ molomjɪlok kapmainan

kuañ.’ * Kusei wala tĩmbi tĩkap kwelalok gĩngĩtĩiili nak nep tĩmbi kolauttok nep kle-gĩmgĩm eĩngĩlĩnda, wĩndĩngangot sĩndĩ bo sep tĩmbi kolanelĩndok sep kle-gĩmgĩm enekaliĩ, tĩmbi tĩkap endĩ nokok mandana nandĩ-dasimbi kĩmit-kleĩngĩlĩnda, wĩndĩngangot endĩ sĩndok mandanjĩ bo nandĩ-dasimbi kĩmit-klenekaliĩ. ²¹ Endĩ Bep nani-mukuk en nĩm nandĩ-kĩliĩ tĩĩmañ, wala tĩmbi sĩndĩ nokok gĩngĩtnai kuañda tĩmbi endĩ kolan wandin wĩn tĩ-samnekalĩĩ.

²² Nak indambi, Bepnalok mandan engut wĩn ikan nĩm enbamda, yomjĩlok mĩlap nĩm pat-semek. Gan nak indambi, endok mandan engutta tĩmbi endĩ yom tĩndĩlok e-tembi manda no nĩm pat-semek. ²³ Naka nandĩ-kunjitta tĩ-namlaktĩ Bepnala bo nandĩ-kunjitta tĩĩmilak. ²⁴ Ba nak kundit gembĩnat gĩtikĩn amali nĩm tĩndĩn endok boĩngĩpsĩnan nĩm pa tĩmbamda, yomjĩlok mĩlap nĩm pat-semek. Gan endĩ kundit wĩn kaĩngĩlĩĩ, ganmek Bep nĩta nandĩ-kunjitta tĩ-nĩmgĩlĩĩ, wala tĩmbi yomjĩlok mĩlap kĩmĩlĩm pat-semek. ²⁵ Endok endĩkĩe mandanjĩ gĩnañ nĩndĩn youyoulĩn patak, ‘Endĩ naka slakan nandĩ-kunjitta tĩ-namgĩlĩĩ,’ ✠ tĩmbi manda wali bien tĩmbektok endĩ wĩndĩn tĩ-namgĩlĩĩ.”

Yesulĩ Dĩndĩm Woĩdĩ gwaĩngwaĩii ep tĩmbi paĩngĩtauktok e-kwambĩn daĩnguk

²⁶ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Siĩngimek nak sĩndok Paĩngembĩlanjĩ wĩn Beptok kandañ nanin nĩ-muletat. Woĩ wali Beptoĩnan nanin pĩmbi, endok kusal sĩsĩnĩk wĩn tĩmbi inda-daklelak. Pĩmek, nokok kusatna e-dakle tĩmbekak, ²⁷ tĩmbi sĩnĩ bo nokok kusatna e-dakle tĩ-ta-kunekaliĩ. Wĩn kusei nĩndĩnda: sĩndĩ nak kena kusei kĩmĩkut naningan nakĩta ku-ta-baĩ.

16

¹ Nepek kolan sanĩt wandin wali inda-samumek, sĩndok nandĩ-kĩlĩktĩnjĩ wolonda nĩm pi pĩuktok nak manda gĩtik wĩn sanĩt. ² Endĩ it kiyaunjĩ gĩnañ nanin sep kle-kolĩmbi, pawan kunekaliĩ. Tĩmbi wĩndĩngot nĩm. Nain indaumbi, nin endĩ sĩndoĩnan nanin no wali kĩmbekakta, endĩ ‘telak wolok plon Kunum Yambat kĩmit-klelet’ em nandukak, gan endĩ tĩmbi kamalaukak. ³ Endĩ Bep nĩtĩ nĩm nandĩ-kĩliĩ tĩ-nĩmaĩnda tĩmbi wĩndĩn tĩ-samnekalĩĩ. ⁴ Nepek gamamek indaukak, wĩn nak man nĩn itaĩngan sanĩ-talelet. Wĩn kusei nĩndĩnda: nak sanĩt wolok tuop tĩ-samnekalĩĩ, wolondamek nak endok plon manda sangut wĩn sĩndĩ nandĩ-tomnekalĩĩ.

Nak sĩn gĩta kuĩngutta tĩmbi kena kusei kĩmĩkut wolonda nepek wolok kasat gama nĩm tĩ-samgut. ⁵ Gan man nĩndĩngĩt nak Bep nani-mukuk endoĩnan nĩaupi tĩlet, gaĩngan sĩndoĩnan nanin nolĩ ‘Dĩk dendĩn nĩaukañ?’ wĩndĩn no nĩm nani-nandañ. ⁶ Tambo nak nĩañalok manda mĩlap wandin sanletta tĩmbi, sĩmba gawattĩ sĩndok gĩnanjĩ tokĩnelak. ⁷ Gan nak manda nĩndĩn elet wali biaĩngan tĩlak: nak sambi nĩautat wolok bien wali sĩndoĩn inda-samekak. Neta, tĩkap nak nĩm sambi nĩautta, Paĩngembĩlali sĩndoĩn nĩm bĩwĩk. Tĩkap nak sambi nĩautatta, nak en nĩ-mulambi, sĩndoĩn bĩukak. ⁸ Bĩmek, kwelalok gĩngĩtĩiila tĩmbi dakle-semumbi, nandĩ-kwambĩn danekaliĩ, wĩn yom wĩn nek sĩnĩk, ba nin endĩ wĩn dĩndĩm sĩnĩk, ba Kunum Yambattĩ nĩtek sĩnĩk yambĩ-danbekak wĩn endĩ nĩm nandĩ-daklembi, nandum kamalalak. ⁹ Wĩn nĩndĩn: endĩ nak nĩm nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namañ, wali yom biaĩngan sĩsĩnĩk. ¹⁰ Tĩmbi dĩndĩm kuĩngulok kandañ wĩn nĩndĩn: nak Beptoĩn undane nĩawambi, sĩndĩ nombo nĩm nambĩnekalĩĩ, wali nak dĩndĩm sĩnĩk wĩn tĩmbi inda-dakleukak. ¹¹ Tĩmbi ka-dani kenalok kandañ wĩn nĩndĩn: Kunum Yambattĩ kwet nĩlok kandĩkĩe ama Satan ikan ka-danbi, tambon ombĩ-tĩkeuktok eu taleĩngukta tĩmbi amatam bo yambĩ-danbekak.

¹² Manda sansanlok gama asup patak, gan man nĩndĩngĩt sĩndĩ wĩn gĩtik nandĩ-daklembi, nandĩ-dasineliĩndok tuop nĩm. ¹³ Gan Woĩdĩ Kunum Yambattok kusal sĩsĩnĩk wĩn tĩmbi inda-daklelak. Endĩ pĩmek, sĩndok nanandĩnjĩ ep tĩmbi paĩngĩtaumbi, Yambattok kusal sĩsĩnĩk wĩn nandĩ-daklenekaliĩ. Wĩn kusei nĩndĩnda: Woĩdĩ enlok

* 15:20: Manda wolok walan wĩn nĩndĩn: kena molomda nĩtek indaĩmilak, wolok tuopgan endok kena gwaĩngwanla indaĩmilak. ✠ 15:25: Kap 35:19, 69:4

nanandɪnla manda no nɪm eukak, tambo manda nɪtek nɪmbɪmbi nandɪlak wolok tuop endɪ eukak, ba nepek nek siŋgimek indaukak wɪn sanbɪ indaukak. ¹⁴ Tɪmbi endɪ nak manda nɪmbambi nandɪlak wɪn sanbɪ indaukakta tɪmbi, endɪ nokok kusatna engano wɪn tɪmbɪ inda-dakleukak. ¹⁵ Bep nɪtok nanandɪnet wɪn noŋganda tɪmbi nak nɪndɪn sanɪt, ‘Nak manda Woŋda nɪmbambi nandɪlak wɪn sɪnda sanɪ-dakleukak.’ ”

Mɪlapsɪlok kɪnjannan sɪlɪsɪlɪlɪ gwaŋgwaŋiiloŋ inda-semekak

¹⁶ Yesulɪ yousɪmbi enguk, “Nain nɪm ombataumbi, sɪndɪ nombo nɪm nambɪnekalɪn, tɪmbi nain nɪm ombataumbi, bɪndambo nambɪnekalɪn.” ¹⁷ Wɪndɪn eumbi, endok gwaŋgwaŋi dɪwɪndɪ nɪsɪŋgan nɪndɪn eŋgɪlɪn, “Endɪ nɪndɪn elak, ‘Nain nɪm ombataumbi, nɪndɪ nombo nɪm kanekamɪn, tɪmbi nain nɪm ombataumbi, bɪndambo en kanekamɪn,’ tɪmbi ‘Endɪ Beptoŋ undane ŋaukakta tɪmbi wɪndɪn indaukak.’ Manda wolok walan walɪ nek plon e-yout tɪlak?” ¹⁸ Wɪndɪn eŋɪpi, nɪsɪŋgan e-nandɪnɪgɪlɪn, “‘Nain nɪm ombatalak’ manda wolok walan wɪ nɪtek? Nek elak wɪn nɪndɪ nɪm nandɪ-dakleamɪn.”

¹⁹ Tɪmbi endɪ wala nɪ-nandɪnelɪndok nandumbi, Yesulɪ yambi-nandɪ-daklembi enguk, “Nak nɪndɪn sanɪt, ‘Nain nɪm ombataumbi, sɪndɪ nombo nɪm nambɪnekalɪn, tɪmbi nain nɪm ombataumbi, bɪndambo nambɪnekalɪn.’ Wɪn manda wolok kuseila sɪngan e-nandɪ taŋ ba? ²⁰ Manda et walɪ biaŋgan sɪnɪk. Tɪmbi nak nɪndɪn sanlet: nak kɪmbambi, sɪndɪ kut-blamblan embi, mano tɪnekalɪn, gan kwelalok gɪŋgɪtɪnɪlɪ sɪlɪsɪlɪ tɪnekalɪn. Tɪmbi sɪndok gɪnaŋjɪ mɪlata sɪnɪk taumbi patnekalɪn, gan sɪndɪ bɪndambo nambɪmbi, sɪndok nandɪ-mɪlapsɪlok kɪnjannan sɪlɪsɪlɪlɪ inda-samekak.

²¹ Wɪn tamdɪ gwaŋgwa tɪkelak wandin inda-samekak. Endok pɪŋgɪp gawat tɪndɪlok nainnɪn indalakta tɪmbi gɪnan mɪlata sɪnɪk taumbi patak, gan endɪ gwaŋgwa tɪkemek, gwaŋgwan indaŋmɪlak walɪ sɪlɪsɪlɪ mɪumbi, mɪlap wɪn ip kamalalak. ²² Wɪndɪnɪngangot nain nɪlonda sɪndok gɪnaŋjɪ mɪlatalak, gan nak bɪndambo bɪ sambambi nambɪnekalɪn, wolonda walenjɪlɪ bo kɪndem daumbi, sɪlɪsɪlɪlɪ gɪnaŋjɪ tokŋeukak, tɪmbi ama nolɪ sɪndok sɪlɪsɪlɪnɪjɪ solom tɪkenelɪndok tuop nɪm. ²³ Nain wɪn indaume, sɪndɪ nepek nolok plon nombo nɪm nak nanɪ-nandɪnekalɪn. Wɪn biaŋgan sɪnɪk. Tɪmbi nak nɪndɪn sanlet: sɪndɪ nepek no ba nola nokok Bepnala nɪ-nandɪnekalɪn, wolok tuop endɪ nokok kotna plon samekak. ²⁴ Sɪndɪ nokok kotna plon enda nepek nola nɪm nɪ-nandɪ-ta-bɪŋgɪlɪn. Ale, man nɪn sɪndɪ kɪndem gɪŋgɪnembɪ, nɪ-nandɪ tɪ-ta-kunekalɪn, tɪmbi wolok tuopgan inda-samumbi, nandɪ-sɪlɪsɪlɪlɪ gɪnaŋjɪ tokŋeukak.”

Mɪlap kusei kusei indaukak, gan Yesulɪ kwettok gembɪn kolan wɪn ip wɪlɪ pɪŋguk

²⁵ Yesulɪ yousɪmbi, nɪndɪn enguk, “Nak manda sanɪ-ta-bɪlet wɪn eyout mandalɪŋgot sanlɪŋgut, gan nain indaumbi, nak manda eŋɪpi, eyout manda nombo nɪm sanbetat. Tambo nokok Bepnalok plon indaŋgan kasat tɪ-samet. ²⁶ Nain wolonda sɪndɪ nokok kotna plon Bep nɪ-nandɪnekalɪn. Nak Beptɪ sep kɪmɪlektok nɪ-nandɪnɪ wɪndɪn nɪm sanlet, tambo nɪndɪn sanlet: wɪn sɪn en nɪ-nandɪnekalɪn. ²⁷ Wɪn kusei nɪndɪnda: sɪndɪ gɪnaŋjɪlɪ nak nep galk tambi, nak Beptoŋnan nanin pɪŋgut wɪn nandɪ-kwambɪn da-kuaŋda tɪmbi endɪ sep galk tambi, nɪ-nandɪnɪjɪ nandɪ-samekak. ²⁸ Nak en gɪta pakap kwelan pɪmbi indaŋgutta, man nɪn kwet nɪn bimbi, endoŋ undane loupi tɪlet.” ²⁹ Wɪndɪn eumbi, gwaŋgwaŋiilɪ nɪŋgɪlɪn, “Ei! man ip dɪk eyout manda bimbi, manda indaŋgan nɪnɪlaŋ wɪn! ³⁰ Man nɪn nɪndɪ gambɪ-nandamɪn, wɪn dɪk nepek gɪtɪŋgɪtɪk nandɪ-talelaŋ, tɪmbi nɪndɪ gama nɪm ganɪ-nandɪnambi, dɪk ikan nɪndok nanandɪnɪ kanandɪ-daklelaŋ. Kusei wala tɪmbi nɪndɪ dɪk Kunum Yambattoŋnan nanin pɪŋguŋ wɪn nandɪ-kwambɪn damɪn.”

³¹ Tɪmbi Yesulɪ tambane enguk, “Ba sɪndɪ biaŋgan ip nandɪ-kwambɪn da-namaŋ ba? ³² Nandaŋ! Nɪm ombataumbi, nain nɪn ip inda-talelak: nokok kanjɪknailɪ sep kleumbi, sɪndɪ nak nambium, natnaŋgan palambi, sɪndɪ noŋgan noŋgandɪ papusenembɪ, isɪnan pi ŋa-talenetaŋ, ganmek nokok Bepnalɪ nakɪta patakta tɪmbi nak natnaŋgan nɪm

paletet. ³³ Sindi nokok ginañ kuañda timbi busuk bisikñat win kasileumbi pat-samektok nak manda win sanit. Kwelan ñolok mlap kusei kusei pat-samlak, gan nak kwelalok gembin kolan win ip wila piñgukta timbi sindok simbatsi saleun.”

17

Yesuli enla ba gwañgwañiila nimolo tiñguk

¹ Yesuli manda win eu taleumbi, kunum ginañ deium loumbi, Beula nimolo ñindiñ timiñguk, “Ambep, nak mlap bemi, kimbettok nain ip indalak. Dik nandi-namumbi, nak dikok Niñañgali kusaka engano win timba inda-dakleuktok dik bo nokok kusatna engano win timbi inda-dakleukañ. ² Dik ama nep kimti-kleneliñdok namguñ, timbi nak kuñgu taletalen nimnat enda emettok nandiñguñ, wala timbi dik nak amatam gitik yambi-dikñeuttok napikuñ. ³ Timbi kuñgu taletalen nimnat woloq walan win ñindiñ: endi Kunum Yambat sisanik noñgangot dik nandi-kiliñ ti-gamañ, timbi Yesu Mesia dik nani-mukuñ naka nandi-kiliñ ti-namañ. ⁴ Dik naka kena timbettok namguñ win gitik timba taleñguk, timbi telak woloq plon ditnalok kusaka engano win kwelan ñolok timba inda-dakleñguk. ⁵ Ale, Bep, man ñin dik nandi-nambi, natnalok kusatna engano win ñindiñ timbi inda-daklewin: kwet gama nim indañilimbi, nak dikita kuñipi, nokok pipapatna engano pat-namguk win dik bindambo naka namumbi pat-namun.

⁶ Dik kwelan kuañ endoñnan nanin diwin ep danbi, nokok gwañgwanai kuneliñdok yapikuñ, timbi nak dikok kusaka enda eni-dakle-semambi, endi dik nandi-kiliñ ti-gamañ. Win endi dikok giñgitkai, gan dik nakita kuneliñdok yapikuñ, timbi nak yambi-dikñewambi, endi dikok mandaña kimti-kle-kumbi, ⁷ man ñindiñgit nambinandi-dakleañ, win dik nepek gititiñgitik namumbi pat-namlak wali biañgan dikoñnan nanin. Endi windiñ nandi-dakleañ, ⁸ win kusei ñindiñda: dik manda naka nanguñ win nak enda enba taleñguk. Ewambi, endi nandi-dasimbi, nak dikoñnan nanin pi indañgut win biañgan ka-nandi-dakleañ, timbi dik nani-mukuñ win ip nandi-kwambiñ da-taleañ.

⁹ Nak enda timbi nimolo ti-gamlet. Nak man ñindiñgit kwelan kuañ gitikta nimolo nim ti-gamlet. Tambo nak ama nin dik nokok gwañgwanai kuneliñdok yapikuñ endañgot nimolo ti-gamlet, win kusei ñindiñda: endi dikok giñgitkai sinitik. ¹⁰ Win nokok giñgit kuañ endi gitik dikok giñgitkai, timbi dikok giñgitkai gitik endi nokok giñgitnai. Timbi endok kuñgunjili nokok kusatna engano win timbi inda-daklelak. ¹¹ Nak kombikan dikoñ biutat, timbi kwelan ñolok nombo nim yousimbi kuutat, gan endila kwelan yousimbi kunekaliñ.

Bep Giñgi Sinitik niti noñgan tamik, windiñgangot endi bo noñgan tineliñdok dik nandi-nambi, dikok gembinga naka namguñ wali ep kamaiukañ. ¹² Nak en gita kuñipi, dik gembu namguñ wali ep kamaimbi yambi-dikñe-ta-biñgut. Timbi endoñnan nanin no kolandok giñgit kuñguk en noñgandiñgot kolañguk, nolii diwinli nim. Win manda youyoulin patak wali bien timbektok windiñ indañguk. ¹³ Ale, nak dikoñ biupi tilet, gan nak nandi-silisili tilet woloq tuopgan endi bo nandi-silisili tineliñdok nak kwelan ñolok gamañgot patetta manda gitik ñin enbambi nandañ.

¹⁴ Dik manda nanguñ win nak enda eni-talewambi, endi nandi-dasiñgiliñ, timbi natna kwet ñolok giñgit nim kulet, windiñgangot endi bo kwet ñolok giñgit nombo nim kuañ, wala timbi kwelalok giñgit kuañdi nandi-kunjitta ti-semañ. ¹⁵ Dik kwet ñalinin yapma tikeuñdok nimolo nim ti-gamlet. Tambo nak ñindiñ nimolo ti-gamlet: dik ep kamaiumbi, kolan molomdi ep timbi kolaneliñdok tuop nim. ¹⁶ Natna kwet ñolok giñgit nim, windiñgangot endi bo kwet ñolok giñgit nim kuañ. ¹⁷ Windiñda timbi dikok mandañgali kusaka sisanik win e-daklelak, wali ep timbi pañgitaumbi, endi ditnalok giñgitkaiñgot kunekaliñ. ¹⁸ Dik nak kwelan nani-mulimbi indañgut, win dikok kenaña timbettok. Windiñgangot nak bo endi kwelan eni-mut-talelet. ¹⁹ Timbi endi bo biañgan kuñgunji dikok bi-ganneliñdok nak dikok kenaña timbettok kuñguna dikok bi-gam-talelet.”

Nin endi Yesu nandi-kilikti tiñm+nekalin endi nimolo tñguk

²⁰ Timbi Yesuli nimolo yousim timbi eñguk, “Bep, nak gwañgwanai 11 endangot nimolo nim t+gamlet. Tambo nak amatam nin endi gwañgwanailok mandanj+ nandimbi, nandi-kilikti ti-namnekalin, endi bo nimolo t+gamlet. ²¹ Win Bep dik nokok g+nañ palimbi, nak dikok g+nañ palambi, nit+ noñgan tamik, windiñgangot endi bo noñgan t+neliñdok nak nimolo tilet. Timbi kwelan kuañ git+ikti dik wakan nak nani-mukuñ win nandi-kwambiñ daneliñdok nak nandi-kilikti ti-namnekalin+di Bep nitok g+nañ patneliñdok nimolo tilet. ²² Nit+ noñgan tamik, windiñgangot endi bo noñgan t+neliñdok nak nandi-sembi, dik pipapat engano naka namguñ pat-namlak win emambi pat-semalak. ²³ Win endi noñgan sinik inda-talembi, noñgan t+neliñdok nak endok g+nañ palambi, dik nokok g+nañ patañ. Endi windiñgan noñgan t+nekalin, wolonda kwelan kuañ git+ikti ka-nandi-daklenekalin, win dik wakan nani-mukuñ, timbi dik nak nep galk tañguñ, windiñgangot nak nandi-kilikti ti-namañ win ep galk tañguñ.

²⁴ Kunum kwet gama nim indañlimbi, dik nak nep galk tañguñda timbi pipapat engano win namguñ pat-namlak. Bep, nak ñindiñ indauktok nandi-galk talet: amatam nakita kuneliñdok namguñ, endi bo natna kuutatnan nakita kumbi, nokok pipapat engano win kanekalin. ²⁵ Bep ep tindin dindim molom, kwelalok g+ñg+ñiili dika nim nandi-gamañ, gan nakta nandi-kiliñ t+gamlet, timbi dik nani-mulimbi indangut win nokok gwañgwanai ñali ka-nandi-tom-taleañ. ²⁶ Nak dikok kusaka engano win daut semgut, timbi yousimbi daut sem-ta-ñautat. Win dik nak nep galk talañ, windiñgan endi bo tambo ep galk taneliñdok ba nak en gita kuuttok windiñgan t+semetat.”

Yesuli enlok kusal timbi inda-dakleuktok kim mlapi, gwañgwañiiloñ inda-semguk

18

Yesu t+keñg+lin

(*Matayo 26:47-57, Maleko 14:43-53, Luka 22:47-54*)

¹ Yesuli nimolo timbi taleumbi, gwañgwañii git pak+linnan nanin pim ñambi, tuk no koi Kitlon win dikñembi, oliv komba kena no wandin pakuknan ña tomg+lin. ² Endi wolok nain asup k+min tañg+linnda timbi Judas Yesu endok kanj+kñiilok k+sinan k+m+lepi tñguk endi bo kwet win nandiñguk. ³ Wandiñda tapma ama biesi git Falisi amal+ tapma ittok kamaikamai ama diwin eni-muk+lin en wakit Romalok mik ama diwin Judasli ep kiulimbi, endi tou git sipalak ep pindopi, miktok nepenepek epmumbi, Judasli yanañg+limbi, kwet wolok biñg+lin. ⁴ Biumbi, Yesuli nitok indañmektok win ikan nandi-taleñpi, ña ep timbi indaumbi enguk, “Sindi nin lonjañ?” ⁵ Eumbi tambane niñg+lin, “Yesu Nasalet nanin.” Eumbi enguk, “Win nak ñakan.” (Timbi Judas Yesu kanj+kñiilok k+sinan k+m+kuk endi ama wolok boñg+psinan ikuk.)

⁶ Yesuli “Win nak ñakan” windiñ eumbi, wolongan amal+ nandi-silikñembi, siñgisiñgilok ñambi, pi pi-taleñg+lin. ⁷ Wandiñ timbimbi, bindambo eni-nandimbi eñguk, “Sindi nin lonjañ?” Eumbi, “Yesu Nasalet nanin” windiñ niñg+lin. ⁸ Eumbi, Yesuli tambane enguk, “Win nak ñakan win ikan sanit. Wandiñda tikapindi nak nep lonjañda, notnai ñin yambiumbi ñawit.” ⁹ Yesuli manda windiñ eñguk, win endi dama Beula ñindiñ niñguk wali bien timbektok eñguk, “Dik ama nakita kuneliñdok namguñ win nak yambi-dikñewambi, no nim paik+lin.”

¹⁰ Timbi Simon Petloli kakit t+ke biñguk win tiañeum lambumbi, tapma amalok telak damanj+ endok kena gwañgwa silanin no koi Malkus endok pawan kit dindim kandañ nanin wilalim pi piñguk. ¹¹ Wandiñ timbimbi, Yesuli Petlola niñguk, “Dikok kakitka kwelnan suaum piwin. Bepnali engan mlap ñin kimit-namguk win nitakta timbi nim bembet?”

¹² Timbi mik ama wakit endok telak damanj+ ba tapma ittok kamaikamai ama endi Yesu tikembi, kii imbi ¹³ nañg+pi, ama no koi Anas endoñ dama ñañg+lin. Anas endok wembanlok wapai koi Kaiafas endi gwilat wolonda tapma amalok telak damanj+

kuñguk. ¹⁴ Wïn Kaiafas en wakan Juda ama biesila nanandi dama ñindin emguk, “Ama noñganliñgot amatam gitiktok kinjanji kimbek win kindem.”

Petloti Yesula “Nim nandinmilet” eñguk

(*Matayo 26:58,69-70, Maleko 14:54,66-68, Luka 22:55-57*)

¹⁵ Yesu nañgip ñañilimbi, Simon Petlo git Yesulok gwañgwa no * endi siñgi klem ñañgimik. Tapma amalok telak damanji endok sambaliil gwañgwa no win nandinmilingilin, wala timbi endi telak damalok il sañ jimba ginañ Yesu kindem klem loñguk, ¹⁶ gan Petloti telak yama pawan ikuk. Timbi gwañgwa nin telak damanjilok sambaliil nandinmilingilin endi pi ñambi, telak yama kandikne wembela Petlolok plon manda nimbimbi, yama pisalimbi, gwañgwa wali Petlo nañgilingimbi, ginañ loñgimik. ¹⁷ Loumbi, yama kandikne wembe wali Petlo ni-kañbi eñguk, “Nim kañbi, dik bo ama wolok gwañgwa no?” Eumbi niñguk, “E, nak nim.”

¹⁸ Sasale tiñgukta timbi tapma amalok telak damanji endok kena gwañgwa git tapma ittok kamaikamai ama endi komba sim ipi, sei-palimbi, Petlo endi bo boñgipsinan ña ipi, komba sei-pakuk.

Tapma amalok telak damanjili Yesu ni-nandinandi tiñguk

(*Matayo 26:59-66, Maleko 14:55-64, Luka 22:66-71*)

¹⁹ Timbi Anas tapma amalok telak damanji damañgan pakuk endi Yesu ni-kañbi, endok gwañgwañilok plon ba manda e-daut tilinguk wolok plon ni-nandinandi tiñguk. ²⁰ Timbi Yesuli ñindin tambane niñguk, “Nak amatam gitikta indañgan manda engut, win Juda amatam gitikti it kiyaunji ginañ ba tapma ilan kimin tañ wolok nain tuop manda eni-daut ti-sem-ta-kuñgut, timbi nak kwet sembinan nepek no nim eñgut. ²¹ Wala timbi nekta naka nani-nandilañ? Manda enbambi nandinlingilin enda eni-kaukañ; endi mek nak nek engut win nandañ.” ²² Wandin eumbi, kamaikamai ama ñasiñgan ikilin endoñnan nanin noli Yesu timan dai plon wipi niñguk, “Dik tapma amalok telak damanji enda nitakta manda wandin tambane ñilañ?” ²³ Eumbi tambane niñguk, “Manda ewa kamalalakta, win kusei nani-dakleumbi nandiwa, ba dindim eletta, dik nekta slakan ñitañ?” ²⁴ Timbi Anasli eumbi, Yesu kii im-bimbini nañgip ñambi, tapma amalok telak damanji Kaiafas endoñ ñañgilingin.

Petloti Yesula ‘Nim nandinmilet’ bindambo eñguk

(*Matayo 26:71-75, Maleko 14:69-72, Luka 22:58-62*)

²⁵ Timbi Simon Petloti komba sei-palilingimbi, ni-nandinmibi eñgilingin, “Nim kañbi, dik bo ama wolok gwañgwa no?” Eumbi, e-kimit-semximbi enguk, “E, nak nim.” ²⁶ Timbi tapma amalok telak damanji endok kena gwañgwa no, win ama nindok pawan Petloti wili dikneñguk endok wekai dipti Petlola ñindin niñguk, “Dik oliv komba kena ginañ en gita kuumbi gambit win!” ²⁷ Eumbi, bindambo “Win nak nim” eumbi, wolongan puputti kitilinguk.

Pilatoli Yesu ama wapmañ kuñgunla ni-nandi tiñguk

(*Matayo 27:1-2,11-14, Maleko 15:1-5, Luka 23:1-5*)

²⁸ Kwet salaumbi, Juda ama biesili Kaiafaslok il bimbi, pim ñambi, Yesu nañgipi, kandikne ama Pilatolok ilan ñañgilingin, gan il ginañ nim loñgilingin, win kusei ñindinda: endi Roma ama Pilatolok il ginañ loumda, Kunum Yambattok dainan kolambi, Kamaikamai gwilattok nanañ sandap wolonda nanelindok tuop nim. It ginañ nim lombi, sañ jimba ginañ palimbi, ²⁹ Pilatoli pim, endoñ ñambi, eni-nandinmibi eñguk, “Sindi ama ñala manda nitak embi, kit yout tinmañ?” ³⁰ Eumbi tambane niñgilingin, “Endi kolan tindi ama nim palimda, dikok kikanan slakan nim kimitneñ.” ³¹ Eumbi, Pilatoli enguk, “Tikap wandinnda, sin en tikembi, sinlok endikne mandanji kimit-klembi, manda plon kimit.” Eumbi, ama biesili niñgilingin, “Juda nindok endikne mandanli

* 18:15: Yoaneli gwañgwa ninda youkuk endi enla eñguk.

en kımkmlok elak, ✧ gan Roma sındok endıkñe mandanjılı nındi sep lapipi, wındiñ tıneñdok kımısip patak.” ³² Juda ama biesılı Pilatola wındiñ niñgılıñ, wali tımbi indadakleñguk, wın Yesuli damañgan kımkm nıtein kimbektok e-dakleñguk, manda wali bien tımbep tıñguk. ✧

³³ Tımbi kandıkñe Pilatoli ama biesilok mandanji nandi-talembi, kandıkñe amalok it gınañ undane lombi, Yesu kitiñmum biumbi ni-nandiñguk, “Ba dik ñakan Juda amatamdok ama wapmañji ba?” ³⁴ Eumbi tambane ni-nandiñguk, “Ba dik manda wın dıtnalok nanandiñgala elañ, ba diwindok manji klembi elañ?” ³⁵ Eumbi niñguk, “Natna Juda ama nim, wala tımbi dikok kusaka nıtek nandi-gamet? Wın dıtnalok amatamgai git tapma ama biesili gepbi, nokok kitninan gapıkañ. Dik nıtek sinik tıñguñ?” ³⁶ Eumbi tambane niñguk, “Nokok ama wapmañ kuñguna wın kwet ñolok nim. Wın kwet ñolok palımda, nokok kena gwañwanaili kanjiknai mik ti-semumbi, endi nıtek plon nepbi, Juda ama biesilok kisınan napıtneliñ? Gan nokok ama wapmañ kuñguna wın kwet ñolok nim.”

³⁷ Tımbi Pilatoli niñguk, “Wındiñda dıtna ama wapmañ wındiñ elañ ba?” Eumbi tambane niñguk, “Naka ama wapmañ nanlañ wın dındim elañ. Wın kusei biañgan sisinik wın e-dakle kena tımbettok menali napıumbi, kwelan indañgut. Tımbi nin endi kusei biañgan sisinik wın tıke-kwambiñ dalok nandi-galk tañ gitik endi nokok mandana nandiñbi nandi-dasiañ.” ³⁸ Eumbi, Pilatoli niñguk, “Kusei biañgan sisinik wın nek sinik?”

Pilatoli Yesulok kolan no nim tımbi indañguk, ganmek kimbektok eu taleñguk
(*Matayo 27:15-31, Maleko 15:6-20, Luka 23:13-25*)

Tımbi Pilatoli bindambo piñbi, Juda amatamdoñ ñambi enguk, “Nakta endok kolan no nim tımba indalak. ³⁹ Gan nak sındok ep tındinji no kımıt-klembi, Kamaikamai gwılat tuop ama no it kwambiñ gınañ nanin sındok pa pisat-samlet, wala tımbi sındi nak ama ñın Juda amatamdok ama wapmañji ninin en pisat-samettok nandañ ba?” ⁴⁰ Wındiñ eumbi, endi kwawañganembi, tambane niñgılıñ, “Nim yañ! Barabas kak pisat-nimıñ!” Barabas wın endi ama piñpiñen nin Roma ama mik ti-semliñguk. ✧

19

¹ Wolongan Pilatoli eumbi, mik amali toa pisik asupnat gaut gwılapiti tındin wali Yesu waıpgılıñ. ² Tımbi ama wapmañ walan esilimıñpi, toa no pisikñat wali bondinembi, kumbannan kımıli piñbi, sauloñ gimın dasi-mıñgılıñ. ³ Wındiñ tıñpi, ama noñgan noñgan endoñ biñgılıñ tuop endi walan noñgangot tımbi, “Judalok ama wapmañji, wel” wındiñ nımbi, timan dai plon kit pındim wikılıñ.

⁴ Tımbi Pilatoli bindambo piñbi, kımın gitiktoñ ñambi enguk, “Nandiwit: nak en sındoñ nañgıp biwambi, sındi ñındiñ ka-nandiwit: nakta endok yomınlok bien lonji nim kañ bilet.” ⁵ Tımbi Yesu en toa pisikñat bondinen git sauloñ gimınnat wakıt pi ilımbi, Pilatoli daut sembi enguk, “Ama ñın kawıt!” ⁶ Wındiñ eumbi, tapma ama biesi git tapma ittok kamaikamai amali Yesu kañgılıñ, wolongan endi wopungan kitiñbi eñgılıñ, “Kloñbat plon wıli kımıñ!” Eumbi, Pilatoli manjınan tikembi enguk, “Nakta endok yomın yolonjıletta tımbi sındi en tikembi, kloñbat plon wılit.” ⁷ Tımbi Juda ama biesili tambane niñgılıñ, “Endi enla ‘Nak Kunum Yambattok Nıñañ’ wındiñ pa elak, tımbi endıkñe manda pat-nımlak walinin nolı ama wandisi wın yandıp kımnelıñdok elak.”

⁸ Tımbi Pilatoli Yesulok plon manda wandin wın nandiñguk wolonda endi wıli kımnelıñdok eu taletalela mısi sinik tambı, ⁹ Yesu it gınañ nañgıp lombi, ni-kañbi eñguk, “Dik denanin sinik?” Gan Yesuli tambon no nim tambane niñguk, ¹⁰ wala tımbi Pilatoli niñguk, “Nıtek? Ba dik manda tambon no nim nanlañ ba? Nak dik slak gambiwam kuuñdok ba ewa kloñbat plon kımbeñdok gembı pat-namlak, wın dik nim

nandi-daklelañ ba?” ¹¹ Tĩmbi Yesuli tambane nĩnguk, “Kunum Yambatti gembĩ nĩm gamumda, nepek no tĩ-nameñdok gembĩ no nĩm pakamek. Kusei wala tĩmbi ama nin nak dĩkok kĩkanan napĩkuk endok yomĩnli dĩkok yomga maklelak.” *

¹² Pilatoli manda wala tĩmbi Yesu kañbiuktok telak lonjĩnguk, gan Juda ama biesili kwawa tĩmbi kitiĩmbi, Pilatola nĩngĩliñ, “No en enla ama wapmañ elak, endi Roma ama wapmañ Sisala kanjik tĩmĩmbi e-ta-pi tĩmĩlak. Wĩndiñda tikap dik ama nĩn kañbiutañda, dik bo Sisalok nol nĩm indalañ.” ¹³ Pilatoli manda wĩndiñ nandiĩmbi, wolongan endi Yesulok mandan eu taleuktok en naĩgip pĩmbi, ka-dani amalok pitit plon pipakuk, kwet kawat pĩndĩmli galgalĩn wolok. (Juda amalok mandanjĩnan kwet wolok koi wĩn Gabata.)

¹⁴ Sandap wolondañgan Juda amali Kamaikamai gwĩlattok nepek gitik ti-jumit tĩnĩliĩmbi, kwet boĩgip taumbi, Pilatoli pitit plon pipapi, Juda amatamda e-sasale manda enbi eĩnguk, “Ale, sĩndok ama wapmañji nĩn kawit!” ¹⁵ Eumbi, endi kitiĩmbi eĩngĩliñ, “Naĩgip nawi! Naĩgip nawi! Naĩgip nĩmbi, kloĩbat plon wili kĩmbĩn!” Tĩmbi Pilatoli enguk, “Nĩtek? Sĩndok ama wapmañji nĩkan nĩak! Ba nak en kloĩbat plon wili kĩmneliñdok eut ba?” Eumbi, tapma ama biesili nĩndiñ tambane nĩngĩliñ, “Nimbek no en nĩndok ama wapmañni nĩm, Sisa en noĩgan.” ¹⁶ Wolongan Pilatoli nandi-sembi, Yesu kloĩbat plon wili kĩmneliñdok kĩsĩnan kĩmĩkuk.

Yesu kloĩbat plon wili kĩmĩnguk

(Matayo 27:32-56, Maleko 15:21-41, Luka 23:26-49)

¹⁷ Wĩndiñda mik amali Yesu walinin naĩgip nĩmbi, enlok kloĩbat mĩum bembĩmbi, kwet no koi Kumba Kwandat, Judalok mandanjĩnan Golgata, wandiñ naĩgip nĩmbi, ¹⁸ kloĩbat plon wĩkĩliñ. Tĩmbi kolan tĩndi ama tĩpet wakĩta yandĩpbi, no tombon no tombon, tĩm Yesu en endok boĩgipsetnan ep samba embi, mambi ikĩliñ.

¹⁹ Tĩmbi Pilatoli eu taleumbi, Yesulok kumbam mĩndiñ plon kundit nĩndiñ youp kĩmĩkĩliñ, “Yesu Nasalet nanin, Juda amalok ama wapmañji.” ²⁰ Kundit wĩn Juda wakit Roma ba Grik endok mandanjĩ plon youp kĩmĩkĩliñ, tĩmbi Yesu wĩkĩliñ wĩn it kwet nĩasiñgan pakukta tĩmbi Juda ama asupgandi manda wĩn kañbi pinakĩliñ. ²¹ Tĩmbi Juda amalok tapma ama biesili kundit wala kañ nandum tuop nĩm tĩmbĩmbi, Pilato nĩmbi eĩngĩliñ, “Dik ‘Juda amalok ama wapmañji’ wĩndiñ nĩm yout. Tambo nĩndiñ yout, ‘Ama nĩali en ‘Nak Juda amalok ama wapmañji’ eĩnguk.’” Wĩndiñ eumbi, ²² Pilatoli tambane enguk, “Ewam youlaliñ wĩndiñgan palĩn.”

²³ Tĩmbi mik amali Yesu kloĩbat plon wĩt-talembi, endok dasindasin tĩpet tĩpet wĩn ep danbi, molom tuop tuop epgĩliñ. Tĩmbi endi wĩndiñgot endok kiupĩn ombap tĩkemi kaĩngĩliñ, wĩn kiupĩ wĩn sandum noĩgandĩngot tĩndĩn, dĩmbo nĩmnat, ²⁴ wala tĩmbi endi wala kau kĩndem daumbi, nĩsiñgan nĩndiñ eĩngĩliñ, “Wĩn wilapnambi kolauk, wala tĩmbi molom nin sĩnik wĩn indauktok nĩndi tĩmbi-indalok sañala tĩna!” Wĩndiñ embi, tĩmbi-inda sañala tĩmbĩmbi, kiupĩ wolok molom indaumbi, manda nĩndiñ youyoulĩn patak wali bien tĩnguk, “Endi nokok dasindasina ep danbi, sandumnala tĩmbi tĩmbi-inda sañala tĩngĩliñ.” ☆
Wolok tuopgan mik amali tĩngĩliñ.

²⁵ Tĩmbi Yesulok meñ wakit meñlok dalañ, ba Klopas tamĩn koi Malia, tĩmbi Malia Makdala nanin endi Yesulok kloĩbalĩ kuseinan ikĩliñ. ²⁶ Tĩmbi Yesuli enlok meñ git gwaĩngwan nin gĩnañli kasiĩleĩnguk wĩn endi nĩasiñgan ilĩmbi kañbi, gwaĩngwa wolok plon meñla nĩndiñ nĩnguk, “Tam, nĩn dĩkok nĩñaĩga wakan.” ²⁷ Wĩndiñ em tambanembĩ, gwaĩngwa wala nĩndiñ nĩnguk, “Nĩn dĩkok meĩga wakan.” Tĩmbi nain wolonda gwaĩngwa wali Yesulok meñ naĩngĩliĩmbi, endok ilnan nĩaumbi ka-dĩkĩeĩnguk.

²⁸ Wolok siĩgi kandañ Yesuli nandiĩnguk, wĩn endi kena nek tĩmbektok indaĩnguk wĩn gitik ip tĩmbi taleĩnguk. Tĩmbi manda enlok plon youyoulĩn patak wali bien tĩmbektok

* 19:11: Yesuli tapma amalok telak damanjĩ Kaiafas endok plon e-yout tĩnguk bek.

☆ 19:24: Kap 22:18

endi ñĩndĩñ eñguk, “Tukta kĩmlet.” ✧ ²⁹ Tĩmbi kwet kambot nolok gĩnañ wain tuk kimbĩñ wĩlĩmbi, wolok pakuk. Wĩndĩñda ama nolĩ nepek busukĩnanen tuk tiañelok no tĩkembali, walĩ wain tuk gĩnañ wisĩmbi, komba koi hisop wolok bem kusip bañak gĩnañ kĩmĩpi, man plon kĩmĩlĩm loumbi nañguk. ³⁰ Wain tuk kimbĩñ wĩn nañbi eñguk, “Ip tĩmba talelak.” Wĩndĩñ eñĩpi, kumbam bium gwasei pĩmbi, kuñgun Kunum Yambattok kiinan kĩmĩpi kĩmĩñguk.

³¹ Sandap wolonda Sabat patnandĩ nain wopum indaup tĩmbĩmbi, Juda amatamdĩ wolok tĩ-paĩgĩpaĩgĩle tĩĩgĩlĩñ. Tĩmbi Juda ama biesĩli ama kloĩbat plon yandĩpmĩum pakĩlĩñ endok pĩĩgĩpsĩli Sabat nainnan yousĩm papatta nandum tuop nĩm tĩmbĩmbi, Pilatoloñ ñambi nĩĩgĩlĩñ, “Dĩk kĩndem nandĩ-nĩmbi, mik amala enbĩmbi, endĩ endok kesĩsĩ kwandat wĩlĩ gĩlo-semum platikan kĩmbĩmbi, pĩĩgĩpsĩ ep pĩmbi, ep ñawĩt.” Wĩndĩñ eumbi, Pilatoli mik amala enbĩmbi, ³² endĩ ama tĩpet Yesu gĩt yandĩpgĩlĩñ endoñ ñambi, dama nolok kesi kwandai wĩlĩ gĩloumbi, siĩgi nolok wĩndĩñgot tĩĩgĩlĩñ. ³³ Tĩmbi Yesuloñ bĩm kaĩgĩlĩñ, wĩn en ikan kĩmĩñguk. Wĩndĩñ kañbi, endok kesĩ kwandai nĩm wĩlĩ gĩloĩnguk. ³⁴ Gan mik ama nolĩ bambau kandañ basamdĩ youlĩ tombĩmbi, wolongan wekat gĩt tukti yalĩmulĩmbi, Yesulĩ biañgan kĩmĩñguk wĩn indakleñguk.

³⁵ Wĩn sĩndĩ bo nandĩ-kĩlĩkti tĩnelĩñdok nepek wĩn dailĩñgan indaum kaĩngukti wolok gembĩn ipi elak. Endok e-dakle mandan walĩ biañgan tĩlak, tĩmbi endĩ manda biañgan elak wĩn ikan nandĩ-talelak. ³⁶ Nepek nek indaĩnguk walĩ manda youyoulĩn patak walĩ bien tĩmbektok indaĩnguk. Neta, manda nolĩ ñĩndĩñ elak, “Kwandai no nĩm wĩlĩ gĩlolok,” ✧ ³⁷ tĩmbi no wĩn ñĩndĩñ, “Endĩ ama youlĩ tomtomĩn enda daut deinekaliñ.” ✧

Yesu sum gĩnañ kĩmĩkĩlĩñ

(Matayo 27:57-61, Maleko 15:42-47, Luka 23:50-56)

³⁸ Josep Alimatia nanin † endĩ Yesulok gwaĩngwa no kuñguk, gan Juda ama biesĩla mĩsĩñgukta tĩmbi gitaĩngitak pat-semĩñguk. Yesu kĩmĩñgukta endĩ Pilatoloñ ñambi, ñĩndĩñ nĩ-nandĩñguk, “Nak Yesulok dalandan kĩndem tĩke ñawĩt ba?” Eumbi nandĩ-ñĩmumbi, ñam Yesu kloĩbat plon nanin bĩndĩpi, tĩke ñaĩnguk. ³⁹ Tĩmbi Nikodemus ‡ damañgan tim nola Yesu ña kaĩnguk endĩ bo bĩñguk. Endĩ gwasap mĩlĩñ kĩndem walan tĩpet 30 kilo ba nĩtek kiukiulĩn wĩn ep bĩñguk. ⁴⁰ Ama tĩpet endĩ Yesulok dalandan tĩkembali, Juda amalĩ dalandanjĩlok plon pa tañ telak wĩn klembi, gwasap endok plon kĩmĩpi, sandum satnindĩ tĩmĩp imgĩmĩk.

⁴¹ Yesu kloĩbat plon wĩkĩlĩñ kwet wolok ñasiñgan gwatnam kena no pakuk, tĩmbi kena wolok gĩnañ sum kawat tombaĩ gĩtikĩĩn no pakuk, wolok ama dalandan gama no nĩm kĩmĩkĩmĩlĩn. ⁴² Sabat patnandĩ nain wĩn indaup tĩmbĩmbi, sum ñasiñgan pakukta tĩmbi endĩ Yesulok dalandan wolok tĩke ña kĩmĩpi, sum telak yama masipgĩmĩk.

20

Yesulok dalandan sum gĩnañ nĩm pakuk

(Matayo 28:1-10, Maleko 16:1-8, Luka 24:1-12)

¹ Kena nain kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan kwet gama nĩm salañĩlĩmbi, Malia Makdala nanin endĩ Yesulok sumnan ñambi kaĩnguk, wĩn kawat sum telak yama masimasipmĩn wĩn tĩke lo tambon kĩmĩlĩm pakuk. ² Wĩndĩñ kañbi, woñep ñambi, Simon Petlo gĩt gwaĩngwa no Yesulĩ gĩnañlĩ tĩke-kasĩlelĩñguk endoñ ñambi enguk, “Wopumdok dalandan sumnan nanin tĩke ñambi, delok kĩmĩlĩm patak wĩn nĩndĩ nĩm nandamĩñ.”

✧ 19:28: Kap 22:15, 69:21 ✧ 19:36: Kisim Bek 12:46, Namba 9:12, Kap 34:20 ✧ 19:37: Sekeraia 12:10
† 19:38: Josep Alimatia nanin endĩ Juda amatamdok kandĩkĩnenjĩ ba ama wopum no. (Matayo 27:57, Maleko 15:42, Luka 23:50-51) ‡ 19:39: Nikodemus endĩ Juda amatamdok kandĩkĩnenjĩ ba ama wopum no. (Yoane 3:1-10, 7:50)

³ Wolongan Petlo gít nol endí iset bimbi, sumnan ñandepi ⁴ yakan woñep ñañgimik, gan nol walí Petlo maklembi, dama sumnan tomguk. ⁵ Tombi, telak yama pawan mumuñembi, gíñañ deium loumbi, sandum Yesulok dalandan tímítimilín wín kañguk, gan gíñañ ním loñguk. ⁶ Tímbe Simon Petlotí siñgi klem bí tombi, sum gíñañ lombi kañguk, wín Yesulok kwel kínjannan sandumlíñgot pakuk. ⁷ Sandum no endok kumbam imimín walí díwín no gít ním pakuk. Tambo sandum wín engan kwasanembi, giñgiñgan kímilím pakuk. ⁸ Tímbe gwañgwa dama sumnan tomguk endí wíndíñgot gíñañ lombi, nepenepek gítik wín kañbi, Yesu mílakuk wín nandí-kwambiñ dañguk. ⁹ (Nain wolonda endí Kunum Yambattok mandanlí Mesialí kímnan nanin mílalektok elak wín gama ním nandí-tomgíliñ.)

*Yesulí Malia Makdala nanin endoñ indañguk
(Maleko 16:9-11)*

¹⁰ Tímbe gwañgwa típet endí isetnan undane ñañgimik, ¹¹ gan Malia Makdala nanin endí sumnan undane bí tom papi, pawan ipi, kut-blamblan eñguk. Tíñipi mumuñembi, sum gíñañ deium loumbi, ¹² eñalo típet dasindasinjet satnin wín yambiñguk. Endí Yesulok kwel kínjannan pipakimik, nolí kumbam kandañ pílimbi, nolí kesí kandañ pipakuk. ¹³ Pipapi níñgimik, “Tam, dík neta kut-blamblan elañ?” Eumbi enguk, “Nokok Wopumnalok dalandan tíke ñam, delok kímilím patak wín ním nandílet.” ¹⁴ Wíndíñ eñipi undanembi, Yesu siñgi kandañ ilímbe kañguk, gan endí en gama ním ka-nandí-tomguk. ¹⁵ Tímbe Yesulí ní-kañbi eñguk, “Tam, dík neta kut-blamblan elañ? Ba ninda lonjilañ?” Ní-kaumbi, Malialí “Kena kandíkñe ama kalet” wíndíñ nandímbe níñguk, “Ama wopum. Tíkap dík ñalí tíke ñañañda, nanbí nandímbe, dík kwet delok kímílañnan ñambi, natna tíke ñam kíndit tapliutet.”

¹⁶ Tímbe Yesulí Malialok koi kítímbe, endí tíkíle ka-nandí-tombi, Juda mandanjínan “Rabonai” níñguk. (Wín nínílok mandanínan ‘Nokok nandautna’.) ¹⁷ Malialí Yesula wíndíñ kítímbe, tíke-kaumbi, Yesulí níñguk, “Nambík bí! Nak gama Bepnaloñ ním undane loñgut, wala tímbe nombo ním nep kawíñ. Dík nokok kwayaniloñ * ñambi, níndíñ enbekañ, ‘Wín nokok Betna gít síndok Bepsí, nokok Yambatna gít síndok Yambatsí, nak endoñ undane loupi tílet.’” ¹⁸ Tímbe Malia Makdala nanin endí Yesulok gwañgwañiiloñ ña tombi enguk, “Nak Wopum ip kat” embi, Yesulí manda níñguk wín wakan kasat tí-semumbi nandíñgíliñ.

*Yesulí gwañgwañiiloñ inda sembi tí-semguk
(Matayo 28:16-20, Maleko 16:14-18, Luka 24:36-49)*

¹⁹ Kena nain kusei kímikímilínan sandap wolonda kwet kílím eumbi, Yesulok gwañgwañiilí kímín tí-pakíliñ. Endí Juda ama biesíla mísíñgíliñda tímbe it yama kekak tí sip kwambiñ da-talembi pakíliñ. Palíñilímbe, Yesu en boñgípsínan indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.” ²⁰ Wíndíñ e-talembi, enlok kii bim típet wakít bambau gilín daut semumbi, endí Wopum en wakan wín ka-nandí-tom síník tambi, sílísíli tokñe-semguk. ²¹ Tímbe Yesulí bíndambo enguk, “Busuk pat-samun. Beptí nak naní-mukuk, wíndíñgangot nak bo síndí saní-mutet.” ²² Wíndíñ e-talembi, man woílí ep pendípi enguk, “Síndok gíñañjí gíñañ Díndím Woñ kasílewít! Kasíle-talemek, ²³ Woñ walí daut samlak, wín Kunum Yambattí ama nolok yomín bíñmíñguk ba ním, tímbe wolok tuop síndí amatamda kíndem níndíñ ení-dakle-semnekalíñ, ‘Yomjílok mílap wín wiat-taletalen,’ ba ‘Yomjílok mílap wín kímilím pat-samlak.’”

²⁴ Yesulí inda-semguk wolonda endok gwañgwañiilí 12 endoñnan nanin no koi Tomas (koi no Didimus) endí nolii gít ním pakuk. ²⁵ Ním pakukta, endok nolilí níndíñ níñgíliñ, “Níndí Wopum kañgimíñ!” Gan endí enguk, “Tíkap nak dautnalí bíliñdok gil endok kii bim plon ním kautat, tímbe kítna níñañlí kii bim wandan gíñañnan ním

* 20:17: Yesulí enlok kwayañiila eñguk, wín endí gwañgwañiilok plon e-yout tíñguk.

suaeutat, t̄mbi bambau wanda w̄n n̄m t̄ke-kautatta, s̄nd̄ nek eañ w̄n nak n̄m s̄n̄k nand̄-kwambiñ daulat.”

²⁶ Sande noñgan taleumbi, gwañgwal̄ b̄ndambo it ḡnañnan k̄m̄n t̄mb̄mbi, Tomasl̄ en ḡta yakan pak̄l̄ñ. End̄ yama kekak t̄ sip kwambiñ da-talembi pak̄l̄ñ, ganmek Yesul̄ b̄ndambo boñḡps̄nan b̄ indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.”

²⁷ W̄nd̄ñ eñ̄pi, Tomasla kii bim daul̄m̄mbi n̄ñguk, “K̄ka n̄ñañ k̄tna gil plon k̄m̄pi, k̄tna ka! T̄mbi k̄ka kot suapi, nokok bambatna t̄ke-nand̄! D̄k nand̄-bend̄ nombo n̄m t̄mbekañ, tambo nak kaik patet w̄n nand̄-kwambiñ daukañ!” ²⁸ Eumbi tambane n̄ñguk, “D̄k nokok Wopumna ḡt Yambatna.” ²⁹ Eumbi, Yesul̄ n̄ñguk, “Ba d̄k namb̄lañda t̄mbi nand̄-k̄l̄kt̄ t̄-namlañ ba? Nin end̄ n̄m nambañ, gan wandingan embi nand̄-k̄l̄kt̄ t̄-namañ, end̄ Bepnalok dainan amatam d̄w̄n yapma kle pakañ.”

Kusei nekta pepa ñ̄n youyoul̄n patak

³⁰ Yesul̄ gwañgwañiilok daus̄nan jimba kundit d̄w̄n asupgan t̄ñguk, gan w̄n pepa ñolok ḡnañnan n̄m youyoul̄n patak. ³¹ Gan kundit youyoul̄n patak wal̄ kusei ñ̄nd̄ñda youyoul̄n: s̄nd̄ manda ñ̄n pinat nand̄ t̄mbi, Yesu en Mesia, Kunum Yambattok N̄ñañ, w̄n nand̄-kwambiñ danekal̄ñ, t̄mbi nand̄-kwambiñ dañ̄pi, endok ḡñḡt̄ñii kuañda t̄mbi kuñgu s̄s̄n̄k w̄n kas̄lenekal̄ñ.

21

Yesul̄ tuk guañ baliliñnan gwañgwañiiloñ inda-semguk

¹ Yesul̄ gwañgwañiiloñ dama Jelusalem inda-semguk, wolok siñgi kandañ end̄ b̄ndambo Galili kwelan tuk guañ koi Taibelias wolok inda-semguk. W̄n ñ̄nd̄ñ: ² Simon Petlo, Tomas (endok koi no Didimus) ḡt Natanael Kana it kwet Galili kwelan nanin, wak̄t Sebedilok n̄ñañiit t̄pet ba Yesulok gwañgwañiit t̄pet no yakan k̄m̄n t̄-pak̄l̄ñ. ³ Pal̄ñ̄l̄mbi, Simon Petlol̄ noliila enguk, “Nak m̄kbalak lolonj̄la ñautet.” Eumbi n̄ñḡl̄ñ, “N̄nd̄ d̄k̄ta yakan ñanetam̄ñ.” W̄nd̄ñ embi, walinin p̄m ñambi, k̄keñ plon lom ñambi, m̄kbalak l̄k tiatia kena t̄ñḡl̄ñ, gan tim ombap wolonda m̄kbalak no n̄m epḡl̄ñ.

⁴ Kwet salaup t̄mb̄mbi, gwañgwañiil̄ Yesu k̄nanjatnan pal̄mbi kañḡl̄ñ, gan end̄ en Yesu w̄n n̄m ka-nand̄-tomḡl̄ñ. ⁵ T̄mbi Yesul̄ k̄t̄-sembi enguk, “Notnai! Ba s̄nd̄ m̄kbalak no n̄m epm̄l̄ñ ba?” Eumbi, “N̄m epmam̄ñ” w̄nd̄ñ n̄mb̄mbi, ⁶ end̄ enguk, “Ale. L̄ks̄ k̄keñ k̄t d̄nd̄m kandañ kol̄ p̄umbi epnetañ.” Eumbi, end̄ b̄ndambo l̄k w̄n kol̄ p̄umbi, m̄kbalak asup epḡl̄ñda t̄mbi l̄k w̄n tiañeum k̄keñ plon lamb̄lamb̄lok tuop n̄m.

⁷ Wolongan Yesul̄ gwañgwa ḡnañl̄ t̄ke-kas̄leañguk end̄ Petlola ñ̄nd̄ñ n̄ñguk, “W̄n Wopum engan!” Simon Petlol̄ manda “Wopum” w̄nd̄ñ nand̄mbi, dasindasin kiund̄p biñguk w̄n t̄ke dasimbi, Yesuloñ ñaupi, tuk guañ ḡnañ d̄kokuk. ⁸ T̄mbi gwañgwa d̄w̄nd̄ Petlo k̄keñ plon klembi, m̄kbalak l̄k tok̄netok̄nen w̄n tiañembi, k̄nanjatnan b̄ tomḡl̄ñ. Kwet w̄n mayañgan s̄n̄k n̄m, 100 mita ba n̄tek wolok tuop. ⁹ K̄nanjatnan p̄mbi, komba d̄-papal kañḡl̄ñ, t̄mbi komba galk plon m̄kbalak wak̄t plaua nanañ d̄w̄n pal̄mbi kañḡl̄ñ. ¹⁰ T̄mbi Yesul̄ enguk, “M̄kbalak komb̄kan epm̄l̄ñ d̄w̄n ep b̄w̄t!” ¹¹ Eumbi, Simon Petlol̄ k̄keñ plon lombi, m̄kbalak l̄k tiañeumbi, tuk pawan k̄nanjatnan lamb̄ñguk. M̄kbalak wopum s̄n̄k 153 ḡt̄k wal̄ p̄ l̄k t̄mb̄ tok̄neñḡl̄ñ, ganmek l̄k wal̄ n̄m blañganeñguk.

¹² T̄mbi Yesul̄ b̄m, nanañ nanel̄ñdok enguk. Gwañgwañiil̄ en Wopum w̄n ip nand̄ñm̄ñḡl̄ñda t̄mbi, end̄ ḡt̄k wal̄ “D̄k nin?” w̄nd̄ñ n̄-nand̄nep m̄s̄ñḡl̄ñ.

¹³ T̄mbi Yesul̄ b̄mbi, plaua wak̄t m̄kbalak epbi, emumbi nañḡl̄ñ.

¹⁴ Yesul̄ k̄mnan nanin m̄lakuk wolok siñgi kandañ end̄ gwañgwañiiloñ w̄nd̄ñ inda-semumbi, nain t̄pet ḡt no t̄ñguk.

Yesul̄ Petlola endok ḡñḡt̄ñii yambi-d̄k̄neuktok n̄ñguk

¹⁵ Nanañ nanbi taleumbi, Yesuli Simon Petlo ni-nandimbi eñguk, “Simon Yoanelok niñañ, dik nokok gwañgwanai diwin ñin yapma klembi, ginañgalí nak nep kasile-sinik talañ ba?” Eumbi niñguk, “Timbi, Wopum, nak ginañnalí dik gep kasilelet win dik ip nandilañ.” Windiñ eumbi, Yesuli enlok giñgitñiilok plon Petlola ñindiñ niñguk, “Nokok sipsip niñanai ep towi ti-ta-kuukañ.”

¹⁶ Timbi bindambo ni-nandumbi, nain tipet tiñguk, “Simon Yoanelok niñañ, dik ginañgalí nak nep kasile-sinik talañ ba?” Eumbi niñguk, “Timbi, Wopum, nak ginañnalí dik gep kasilelet win dik ip nandilañ.” Windiñ eumbi niñguk, “Nokok sipsipnai yambi-dikñe ti-ta-kuukañ.”

¹⁷ Timbi bindambo ni-nandumbi, nain tipet git no tiñguk, “Simon Yoanelok niñañ, dik ginañgalí nak nep kasilelañ ba?” Yesuli “Dik ginañgalí nak nep kasilelañ ba?” windiñ eumbi, nain tipet git no tiñgukta timbi, Petloli ginañ kolaumbi niñguk, “Wopum, dik nepek gitik ip nandi-talembi, nak ginañnalí dik gep kasilelet win nandilañ.” Eumbi, Yesuli niñguk, “Nokok sipsipnai ep towi ti-ta-kuukañ. ¹⁸ Win biañgan timbekañ.

Timbi nak ñindiñ ganba nandi. Dik sim plon papi, ditnañgan biñgwilap tembi, delok ñaupi nandiliñguñ wolok tuopkan samasamakgan ñaliñguñ, gan dik gilik timbekañ nain wolonda dik kika tike-loumbi, nimbek noli gep topmbi, kwet nim ñaňalok nandigalk talañnan ganañgiliñbi ñaukañ.” ¹⁹ (Yesuli windiñ embi, Petloli Kunum Yambattok koi giñgit miuktok telak nitek plon kimbekak win timbi inda-dakleñguk.) Timbi yousimbi, ñindiñ niñguk, “Dik nak nep kle-kuukañ.”

Pepa ñin youkuk endok mandan

²⁰ Timbi Petloli tambanem kañguk, win Yesuli gwañgwa nin ginañli tike-kasileñguk endi ep klem biñguk. (Endi gwilattok nanañ yakan na-pakiliñ, wolonda gwañgwa wali wakan Yesulok plon panjañganembi ni-nandimbi eñguk, “Wopum, win nindi sinik dik kanjikailok kisanan gapilekak?”) ²¹ Petloli gwañgwa win kañbi, Yesu ni-nandimbi eñguk, “Wopum, ama ñolok kandañ nitek indañmekak?” ²² Eumbi niñguk, “Tikap nak undanem bi tombetat, endi wolok tuop yousimbi kuuktok nandiñmetta, wali dikok nepek nim. Dikta nak nep kle-kuukañ.”

²³ Timbi manda wali Yesu kimt-kle-kuañgiliñ endok boñgipsinan sapakñeumbi, ama wali nim kimbekak windiñ nandigiliñ. Gan Yesuli Petlola ñindiñ nim nimbibi eñguk, “Gwañgwa wali nim kimbekak.” Tambo endi ñindiñgot eñguk, “Tikap nak undanem bi tombetat, endi wolok tuop yousimbi kuuktok nandiñmetta, wali dikok nepek nim.”

²⁴ Gwañgwa wali wakan nepek gitik wolok gembin ipi, ñolok yout-talelak. Timbi nindi mandan youkuk wala nandina biañgan sinik tñlak.

²⁵ Yesuli kundit kusei kusei asup diwin no wakít tiñguk. Timbi nak ñindiñ nandilet: nindi kundit gititñgitik win youtnamda, pepa asup sinik indaumbi, nindi kwet tuop tuop pepa gitik win kimtneñdok kwet lonjineñ.